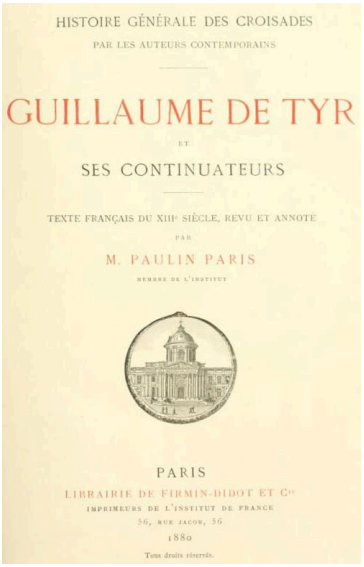

BELGELER.EU
B.EU
21:11:2026
KÜTÜPHANESİ

Haçlı Seferlerinin Genel Tarihi - Çağdaş Yazarlar Tarafından - Turlu William - Ve Onun Devam Edenleri - On Üçüncü Yüzyılın Fransızca Metni, Gözden Geçirilmiş ve Notlandırılmış - Tarafından - M. Paulin Paris - Enstitü Üyesi - Paris - Firmin-Didot ve Şirketi Kitabevi - Fransa Enstitüsü Matbaacıları - 56, Jacob Sokağı, 56 - 1880 - Tüm hakları saklıdır.

TÜM HAKLARI SAKLIDIR

Türkçeye çevirilme amacı araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunma amacıyladır, çeviriye hiç bir garanti verilmez. Araştırmacıların, ilgi alanlarına giren bölümleri, mutlaka orjinallerinden kontrol etmesi gerekmektedir.

Ticari amaçla kullanılamaz.

Ondördüncü Kitap

I. Bölüm: Kral Fulk'un ve Soyunun Tarzı Hakkında

Kraldan sonra Kudüs'ün kralı Fulk oldu; kendisi Angers, Tours ve Le Mans kontu olan ve Kral'ın kızı Milessent'i kendisine eş olarak verdiği Kral'ın damadıydı; nitekim bunu size yukarıda söylemiştim. Bu Fulk orta boylu, kızıl saçlıydı; fakat bu rengin alışkanlığının aksine, sadık ve oldukça merhametliydi; malını yerinde sarf ettiğini düşündüğü her yerde, özellikle de sadakalarda bütün insanlara karşı cömertti. Soy olarak çok soylu bir beyefendi, iyi ve güvenilir bir şovalye idi; savaşta oldukça cesur ve talirliydi. Hatta, krallığa sahip olmadan önce bile büyük bir basiret sahibiydi. Yoksul insanlara karşı mütevazıydı, onları memnuniyetle dinler ve çoğunlukla ilk önce o seslenirdi. Yaşı da oldukça ilerlemişti, çünkü altmış yılı çoktan geride bırakmıştı. Duyabileceğiniz gibi pek çok güzel meziyete sahipsizdi. Fakat bu ölümlü hayatta hiçbir kusuru olmayan hiçbir şey yoktur: bunun da size söyleyeceğim şöyle bir kusuru vardı: zayıf hafıza denilen o kadar zayıf bir hatırlama yeteneğine sahipti ki, adını söyleyebileceği insan sayısı çok azdı; isimleri aklında tutamaz, insanları yüzlerinden tanıyamazdı; maiyetinden olan yakınlarını bile çok sık karıştırırdı. Çoğu zaman bunun kibirden kaynaklandığı sanılırdı, fakat şüphesiz ki o bunu unutkanlığından yapardı. Hatta bu yüzden birçok insan onunla sanki alay ederdi;

çünkü önceden kendisine büyük bir neşe ve büyük bir onur bahşettiği kimseler, işlerini halletmek ve başkaları adına onunla konuşmak istediklerinde, onlara bizzat kendilerinin kim olduğunu sorardı. Babası Anjou ve Touraine Kontu idi: onun da adı Fulk idi, lakabı Rechin'di. Fransa'nın büyük baronlarından olup adı Amalric de Montfort olan birinin kız kardeşini eş olarak aldı, adı Bertrade idi. Ondan iki oğlu oldu: Size hakkında konuştuğum bu Fulk ve Geoffroy Martel; bir de adı Ermengarde olan bir kızı oldu; kendisi önceleri Poitiers Kontu William'ın eşiydi; fakat adam onu kutlu Kilisenin ve evlilik yasasının emrine aykırı olarak terk etti ve Britanya Kontu onu alıp evlendi. Bundan, sonradan Britanya Kontu olan ve halkın Şişman Conan diye çağırdığı Conan'ı dünyaya getirdi. Size hakkında konuştuğum bu Bertrade, Anjou'lu efendisinden size adlarını söylediğim bu üç çocuğu dünyaya getirdiğinde, ondan ayrıldı ve Fransa Kralı I. Philip onu eş olarak aldı; topraklarındaki din adamlarının yasaklamalarına rağmen uzun süre kraliçe olarak kaldı. Ondan üç çocuğu oldu: Florus, Philip ve Cecile: size daha önce ilk olarak Antakya Prensi Tancred'in eşi olduğunu, sonrasında ise o öldükten sonra kendisini Tripoli Kontu Ponce'un evlendiğini söylediğim kişi de işte bu Cecile'dir.
Tripoli Kontu idi. Hakkında konuştuğum bu genç Fulk, babası öldüğünde Le Mans Kontu Elias'ın kızı Guiborg adındaki kızı eş olarak aldı. Ondan iki erkek ve iki kız çocuk dünyaya getirdi. Bu evliliği annesi ayarlamıştı; çünkü bu genç adam, maiyetinde bulunduğu ve kupasını sunduğu Poitiers Kontu'nun sarayındayken, kont bu kişinin en büyük kardeşinin öldüğünü duydu; hemen onu yakalayıp hapse attı, çünkü babasının ve kardeşinin Anjou ve Poitou sınırında Poitiers Kontu'nun dörülüğünden uzun süredir kendi mirasları olarak elinde tuttukları bilmem kaç kaleyi ele geçirmek istiyordu. Fransa Kralı ile birlikte olan anne, oğlunun yakalandığını duyduğunda büyük bir üzüntü duydu ve Fransa Kralı'na hiçbir şeyi esirgemeyecek şekilde o kadar çok ricada bulundu ki, kral onu Poitiers Kontu'nun hapishanesinden kurtardı ve başka varisi kalmamış olan Le Mans Kontu Elias'ın kızıyla evlendirdi; size söylediğim gibi ondan iki oğlan ve iki kız çocuğu oldu. En büyük oğlunun adı Geoffroy idi ve babasından sonra Anjou Kontu oldu. Oldukça güçlü olan İngiltere Kralı Henry, kendisine ait olan ve adının Matilda olduğu bir kızını ona eş olarak verdi. Onun kocası Almanya İmparatoru Henry idi; bu yüzden yaşadığı süre boyunca kendisine İmparatoriçe Matilda denilmiştir. Geoffroy'un ondan üç oğlu oldu: İngiltere Kralı olan Henry, Geoffrey Plantagenet ve Uzun Kılıç William. İkinci oğlu genç Fulk'ün adı dedesinin adından ötürü Elias idi. Perche Kontu Rotrou, başka çocuğu olmayan tek kızını ona eş olarak verdi ve evlilikte asla başka bir evlilik yapmayacağına, böylece tüm miraslarının kızına kalacağına dair söz verdi. Fakat sözünü tutmadı, çünkü daha sonra evlendi ve İngiltere'nin soylu bir adamı olan Kont Patrick'in kız kardeşini eş olarak aldı; ondan epeyce çocuğu oldu, öyle ki damadı Elias ondan sonra mirasa konamadı. Kudüs kralı olan genç Fulk'ün iki oğlunun adını duydunuz; şimdi size iki kızının adını söyleyeceğim: Birincisinin adı, Flandre Kontu Thierry'nin karısı olan Sibylla idi. İkisinden, Flandre kontluğunu çok iyi ve güçlü bir şekilde yöneten Kont Philip doğdu; sonra Kral Philip oraya gittiğinde denizaşırı ülkede öldü. Fulk'ün ikinci kızının adı, İngiltere Kralı Henry'nin bir oğluyla nişanlanmış olan Matilda idi; fakat birlikte olmalarından önce, genç delikanlı

İngiltere'ye geçerken denizde boğuldu. Genç kız asla bir eş edinmeyeceğini, bunun yerine iffetli yaşayacağını söyledi ve ölümüne kadar kalacağı Fontevraut Manastırı'nda rahibe oldu.

II. Bölüm: Aynı Kişi Hakkında

Hakkında konuştuğum bu Fulk, karısı öldüğünde, Kral Baudouin (Baldwin) onu çağırmadan önce hacı olarak deniz aşırı ülkeye gitti. Orada kendini Rabbi'nin hizmetine öyle güzel ve yüksek bir şekilde adadı ki, ülkedeki herkesten lütuf ve övgü aldı. Özellikle baronlar onu çok bilge bir adam olarak görüyor ve ülkede büyük bir yarar sağlayan biri olarak onu pek çok kez onurlandırıyorlardı; çünkü kendi masraflarıyla tam bir yıl boyunca yüz şövalye beslemişti. Ardından, hac görevini başarıyla tamamladıktan sonra sağlıklı, neşeli ve büyük bir saygınlıkla kendi ülkesine geri döndü. Daha sonra kızlarını ve oğullarını, size söylediğim gibi yüksek bir şekilde evlendirdi. Sahip olduğu kontlukla, kötü gelenekleri ortadan kaldırmak ve iyilerini yerleştirmek için çok yakından ilgilendi. Bu sırada, hayatta olan Kral Baudouin, Kudüs'ün varisi olan kızını kime verebileceğini düşünmeye başladı; çünkü öyle birinin olmasını çok arzuluyordu ki, savaşı sürdürebilecek ve savunabilecek güçte ve bilgide olsun. Bu yüzden baronlarına ne yapması gerektiği konusunda danıştı ve kalbi herkesten ziyade, hac ziyareti sırasında tanıdığı Anjou Kontu'ndan yana atıyordu. Konsey üyeleri de bundan hiç kaçınmadılar, aksine hep birlikte büyük bir sevinçle bunu tavsiye ettiler. Kral hemen baronlarından biri olan konstablon Guillaume de Bures'ü ve Guion Brise Barbe'ı Kont Fulk'e göndererek kızını almaya gelmesini söyledi. O da ülkenin işlerini elinden geldiğince en iyi şekilde düzenledi, çocuklarını topladı, onları öpüp hayır duasını verdi, ardından yola çıkıp deniz aşırı ülkeye vardı. Kısa bir süre içinde kral, sözleşmelere uygun olarak kızını onunla evlendirdi. Mehir olarak ona Sur (Tyre) ve Akka (Acre) adında iki güzel şehir verdi. Kont buraları yaklaşık üç yıl boyunca oldukça huzurlu bir şekilde yönetti. Fakat kral öldüğünde, o ve karısı Eylül ayında Haç Yortusu günü, Kudüs Patriği William'ın eliyle, ülkedeki herkesin büyük sevinci ve muhteşem bir şöleni eşliğinde Sepulchre Kilisesi'nde taç giydiler.

III. Bölüm: Kont Joscelin de Rohés'nin Mucizevi Şekilde Ölümü

O sıralar, Rohés Kontu Joscelin çok uzun süredir hastaydı, öyle ki her an ölümünü bekliyordu. Bu hastalık ona bir yaradan kaynaklanmıştı; çünkü geçmiş bir yılda Halep şehri yakınlarındaydı ve harçsız tuğlalardan yapılmış, duvarları oldukça kalın olan bir kulede Tours'u kuşatmıştı. İşçileri hızlandırmak için kuleye çok yakın durarak altını kazdırıp yıkılmasını sağlıyordu. Kule birdenbire üzerine yıkıldı ve neredeyse tamamen altında kaldı. Adamları hemen koşarak yardıma geldiler ve onu enkazın altından çıkardılar, fakat her yeri paramparça olmuştu; uzun süre yatalak olarak yaşadı. Kalbi ve zihni yerindeydi ama bedenine hiçbir şekilde yardım edemiyordu. Bir gün kendisine çok acele bir haber geldi; gerçekten de Konya sultanının çok büyük bir orduyla Cresson olarak adlandırılan bir kalesini kuşattığı söyleniyordu. Büyük yürekli bir kont olan Joscelin bunu duyduğunda, gidemediği için çok üzüldü; hemen güzel ve iri yarı olan oğlunu çağırıp, ülkenin insanlarını atlı ve yaya olarak almasını ve bu

büyük adamın kuşatmasını kaldırmak için hızla gitmesini emretti. Artık uzun süredir taşıdığı yükü onun omuzlaması gerekirdi. Oğlu ise sultanın çok güçlü bir şekilde ve ülkeye büyük bir korku salarak geldiğini, bu kadar az insanla onlara karşı nasıl koyabileceklerini göremediğini söyleyerek mazeret üretmeye başladı. Babası, kendisinin adını taşıyan ve ülkenin varisi olan oğlunun bu yanıtını duyduğunda çok öfkelendi, çünkü onun sözlerinden kontluğun nasıl yönetileceğini çok iyi anladı. Bunun üzerine bütün ülkeye ordusunu toplama emri verdi. Hepsi toplandığında, Kont Joscelin iki atın taşıyacağı bir sedye hazırlattı ve içine bindi. Sonra tüm ordusuyla birlikte düşmanlarına karşı yola koyuldu. Oldukça ilerlediğinde, ülkenin büyük baronlarından biri olan Moine'li Geoffroy (Jefroi li Moines) yanına gelip, sultanın onun sedyesiyle bütün ordusuyla birlikte üzerine geldiğini duyduğu an, karşısında durmaya cesaret edemediğini, kuşatmayı kaldırıp kendi ülkesine geri döndüğünü söyledi. Kont bu haberleri duyunca, sedyesinin yere indirilmesini emretti. Sonra ellerini göğe doğru uzatıp şu sözleri söyledi: "Yüce Rabbim; bu dünyada bana bu kadar çok onur bahşettiğin için sana bütün kalbimle şükranlarımı sunarım; özellikle de ölümüm anında bana öyle merhametli ve cömert davrandın ki, yarı ölü, her yeri ezilmiş, kendine yardım edemeyen bir leş olan benden, düşmanlarım o kadar çok korktular ki savaş meydanında beni beklemeye cesaret edemediler, aksine benim gelişimden ötürü kaçtılar. Yüce Rabbim! Bütün bunların senin iyiliğinden ve lütfundan kaynaklandığını çok iyi biliyorum." Bunu söylediğinde, çok temiz bir kalple kendini Tanrı'ya emanet etti ve ruhu hemen bedeninden ayrıldı: adamlarının ortasında oracıkta öldü. Büyük bir yas tuttular ve onu büyük bir onurla defnettiler.
Kendisinden sonra ülkede tek bir varisi kaldı; size hakkında konuştuğum o Joscelin; bedence küçüktü ama uzuvları yerindeydi, oldukça güçlüydü; eti ve saçları karışıktı, yüzü aktı ama çiçek hastalığı geçirmişti; izleri hep kaldı. Gözleri büyük, burnu büyüktü. Oldukça cömertti ve silahlarda cesurdu. Fakat içkiye ve yemek yemeye çok düşkündü, şehvet düşkünlüğünden ötürü de çok kınanırdı; çünkü bu işlerle yüz karası olacak kadar çok ilgilenirdi. Annesi, yaşlı Joscelin'e karısını vermiştir olan Ermenistan'ın soylu adamı Lewon'un kız kardeşiydi. Bu Joscelin çok soylu bir kadınla evlendi, fakat o kadından daha iyi bir hayata ve ahlaka sahip olan bir başkasıyla evlenmişti; Seone'l Guillaume'un eşi olup adı Beatrice olan kadından üçüncü Joscelin adında bir oğlan ve iki kız çocuk dünyaya getirdi: Bunlardan biri olan Agnes, önce Marois'lı Renaut'un eşi oldu; daha sonra Kudüs kralı olan Japhe Kontu Amalric ile evlendi; ikisinden Kudüs'ün altıncı kralı Kont Baudouin doğdu.

IV. Bölüm: Kral Fulk'ün Antakya'yı Kurtarmaya Gidişi

Antakya topraklarını anlatmaya geri dönelim; çünkü genç Bohemund'un Kral Baldwin'den önce öldüğünü ve başka varisi kalmaksızın küçük bir kız bıraktığını duymuştunuz. O yerin büyük adamları, düşmanlarının ortasında başsız (lidersiz) kalmış kimseler olarak büyük bir korku içindeydiler. Kral Fulk'ün kendi krallığında huzur içinde olduğunu, çünkü o sırada hiç savaş olmadığını çok iyi biliyorlardı; bu yüzden iyi haberciler seçip ona gönderdiler. Ona Allah rızası için bu taraflara gelmesini ve bütün toprakları eline almasını rica ettiler ve istediler: ülkedekiler bunu ayarlıyordu, çünkü Kraliçe Milicent'in kız kardeşi olan prensesin kötülüğünden çok

korkuyorlardı. Kızına karşı iyi bir nisyete sahip olmadığını, aksine ülkeyi kendi buyruğu altında paramparça etmek istediğini çok iyi fark etmişlerdi; çünkü o pek çok kötülüğü biliyordu ve büyük bağışlarla ülkenin kendisine bağlı olan ve her istediğini yapan bazı baronlarını (bunlar Tripoli Kontu Ponce, Rohés Kontu Genç Joscelin, Seone'lu William idi) eline almıştı. Hanımefendinin babası[1], yani onu çok iyi tanıyan Kral Baudouin, onu Antakya'dan dışarı atmış ve kendisine sadece mehir olarak iki şehir olan Gibel ile La Lische'yi bırakmıştı[2]. Fakat kadın babasının öldüğünü görünce, anın amacını gerçekleştirmek için gelmiş olduğunu çok iyi düşündü: ülkenin en güçlü adamlarına mektuplar gönderiyor ve prenseliği kendi elinde tutması konusunda anlaşmaları halinde onlara büyük ödüller vaat ediyordu. Fakat baronlar işin onun elinde iyi yönetilemeyeceğinden korkuyorlardı; bu yüzden tüm güçleriyle ona karşı duruyorlardı; işte bu yüzden Kral'a haber göndermelerinin ve gecikmeden yanlarına gelmesi için yalvarmalarının ve korktukları şeyi ona açıkça anlatmalarının sebebi bu idi.

V. Bölüm: Kral Fulk'ün Tripoli Kontu'nu Savaşta Bozguna Uğratması

Antakya topraklarının bulunduğu noktada kral onlara sırt çevirmek istemedi, çünkü tehlikeyi çok iyi biliyor ve ecdadının orayı koruyup birçok kez yardım ettiğini çok iyi biliyordu. Bu yüzden baronların mesajlarını alır almaz elinden geldiğince çabuk harekete geçmeye davrandı ve günlük yolculuklarla Beyrut'a kadar geldi. Fakat deniz aşırı geçmek istediğinde, Tripoli Kontu, Antakya prensesinin isteğini yerine getirmek için onun kendi topraklarından geçmesini engelledi. Artık yapacak başka bir şeyi kalmayan kral, yanına Fransa'da doğmuş ve kendi adamlarından biri olan Anseau de Brie adında bir baron aldı. İkisi gizlice denize açıldılar. Antakya'ya yakın olan Saint-Simeon limanına sağ salim varıncaya kadar ilerlediler. Oranın ileri gelen büyük adamları bunu öğrendiklerinde hep birlikte karşılamaya geldiler ve büyük bir neşeyle onları Antakya'nın içine götürdüler; küçük hanımefendilerini [ki varis o idi] korumak için kendilerini ve bütün toprakları onun eline bıraktılar.

Annesi aracılığıyla kralın kız kardeşiyle evlenmiş olan Tripoli Kontu ise, size yukarıda söylediğim gibi, kralın prensese karşı herhangi bir şey yapmasını engellemek için hemen arkasından işe koyuldu. Bu kontun o taraflarda karısı aracılığıyla elinde tuttuğu iki kalesi vardı, çünkü Tancred bunları kendisine mehir olarak vermişti: Biri Artican, diğeri Ruge adını taşıyordu; buraları şövalyeler ve silahlarla çok iyi bir şekilde donattı. Ardından krala ve halkına karşı savaş açmaya başladı. Antakya baronları bundan büyük bir öfke duydular. Krala gidip, eğer bu efendi, hiçbir haklı sebep olmaksızın böylesine kibirli bir şekilde üzerine yürüyen kendi çılgınlığının bedelini ödemezse bunun büyük bir utanç ve kötü bir örnek olacağını söylediler. Kral da, kendisine ait olan topraklarından geçişini engellemek suretiyle kendisine yaptığı bu hakareti unutmadığını gayet iyi bildiğini kabul etti. Bu yüzden ülkenin insanlarını topladı ve Tripoli Kontu'na karşı yürümek üzere yola çıktı. Ruge kalesi yakınlarına geldiğinde, kont yanında çok sayıda şövalye ve başka insanlarla birlikte onu karşılamaya geldi. Savaş düzeni oradan buradan kuruldu; çok fazla duraksamadılar. O kadar yaklaştılar ki mahmuzları vurdular ve bir anda çarpıştılar. Savaş şiddetli ve kalabalık bir şekilde başladı, uzun süre devam etti. Hangisinin daha üstün olduğunu

kimsenin bilemediği oldukça uzun bir süre geçti. Fakat sonunda kibirlinin ezilmesi kaçınılmazdı: kont bozguna uğratıldı ve adamları kaçtı. Kendisi de mahmuz vurarak kaçtı. Adamlarından ölenler oldu, ama daha fazlası esir alındı ve elleri bağlanarak Antakya'ya götürüldü.
Orada bulunan ileri gelenler, bu anlaşmazlıktan Hristiyanlığa büyük zararların gelebileceğini, onları zayıflamış gören düşmanlarının saldırmaktan daha az korkacaklarını çok gecikmeden gördüler. Bu yüzden araya girip barışı sağladılar. Tripoli Kontu ve kral ile o kadar çok konuştular ki ikisi arasında barış yapıldı ve kral ona olan öfkesini bağışlayıp esirlerini geri verdi; böylece o topraklar daha iyi bir duruma geldi. Antakyalılar, eğer kral buradan ayrılırsa, [bazı baronların diğerlerine karşı kışkırtmaya çalıştığı prensesin çabalarıyla] ülkenin hemen karıştırılabileceğini gördüler; bu yüzden krala diz çökerek yalvardılar ve bu bölgenin onurunu ve güvenliğini seviyorsa hemen oradan ayrılmamasını istediler. Kral, Yüce Rabbimin lütfuyla krallığının büyük bir barış içinde olduğunu, o civarda artık savaştan korkmadığını düşündü; bu yüzden onların ricalarını yerine getirdi ve bir süre o bölgelerde kaldı. Şehrin işlerini çok iyi yoluna koydu; kaleleri inceleyip her birinin kendi hakkına göre donatılmasını sağladı; ülkedeki anlaşmazlıkları ve kırgınlıkları yatıştırdı. Öyle ki savaşa yol açabilecek hiçbir şey bırakmadı. Küçük büyük herkes onun zekasına ve gücüne hayran kaldı, herkesin sevgisini ve lütfunu büyük ölçüde kazandı. İşleri iyi bir noktaya koyup o bölgelerde bir süre kaldıktan sonra, prensliği korumak için kendi yerine Renaut Masoiers adında soylu bir adam bıraktı ve ülkeden izin isteyerek kendi krallığına geri döndü.

VI. Bölüm: Kralın Tripoli Kontu'nu Kurtarması

Kral, krallığın işlerini akıllıca ve iyi bir şekilde sürdürüyor, dikkatini ve emeğini büyük ölçüde buna veriyordu. Fakat çok geçmeden, oldukça acele etmiş bir haberci gelerek Antakyılardan, **Pers krallığından çok sayıda Türk'ün çıktığı, Fırat nehrini çoktan geçtikleri ve Antakya topraklarını onlarla tamamen kapladıkları haberini getirdi.** Kral, bu insanların tüm umutlarını kendisine bağladıklarını, eğer onları yüzüstü bırakırsa bunun büyük bir alçaklık olacağını düşündü. Öte yandan, eğer Antakya toprakları kaybedilirse kendi krallığında da büyük bir zarar ortaya çıkabilirdi; çünkü komşusunun evi yandığını gören kişi güvende olmamalıdır. Bu sebeplerden ötürü onların yardımına gitmeye karar verdi. Krallığı boyunca olabildiğince büyük bir atlı ve yaya asker toplama emri verildi; bunları topladığında harekete geçti ve büyük günlük yolculuklarla Sayda (Sidon) şehrine varıncaya kadar gitti. Orada kız kardeşi, Tripoli Kontesi Cecile ile karşılaştı.
Kız kardeşi kral olan kardeşini gördüğünde ayaklarına kapandı, ağlayarak merhamet diledi ve Halep efendisi olup **Türklerin en güçlüsü olan Sanguins'in [İmâdüddin Zengî],** kocasını Monferrant adlı tek bir kalede kuşattığını, eğer yardım alamazsa kocasının uzun süre dayanamayacağını söyledi; bu yüzden efendisi ve kardeşi olarak ondan, üstlendiği bu yolu bırakıp daha büyük bir ihtiyaca gitmesini ve efendisi olan kontu kurtarmasını rica etti. Kral, bu kadar içten ağlayan kız kardeşine acıdı ve Tripoli Kontu gibi büyük bir prensi kaybetmenin Hristiyanlık için büyük bir zarar olacağını düşündü. Bu nedenle kontlukta bulunanlardan bile daha fazla asker

topladı, harekete geçti ve Türklerin kurduğu kuşatmaya doğru çok aceleyle doğrudan doğruya yöneldi. Sanguins kralın gelmekte olduğu haberini aldığında, kral ile savaşacak mı yoksa buradan ayrılacak mı diye ne yapması gerektiği konusunda halkıyla istişare yaptı. Adamları onunla savaşmamasını tavsiye ettiler; bu yüzden olabildiğince çabuk bir şekilde kuşatmayı kaldırdı ve adamlarını Halep'e geri götürdü.

VII. Bölüm: Kral Fulk'ün Antakya Topraklarındaki Türkleri Bozguna Uğratması

Kral, Tripoli Kontu'nu kurtarır kurtarmaz, daha önce üstlendiği gibi toprakları korumak üzere Antakya'ya doğru geri döndü. Şehrin baronları kralın gelmekte olduğunu duyduklarında, hepsi karşılamaya çıktılar ve böylesine bir konuğun, özellikle de kendilerini kurtarmaya gelen birinin karşılanması gerektiği gibi büyük bir sevinçle onu ağırladılar; çünkü Antakya topraklarında şüphesiz çok büyük bir insan korkusu vardı; fakat başlarında bir lider olmadığı için, harçsız taş duvarlar gibiydiler. Kral geldikten çok geçmeden, Fırat nehrini geçmiş olan Türklerin yanlarında getirdiklerinden daha fazla insanı ülke genelinde topladıkları ve Halep tarafında Canestrine adı verilen bir yerde konakladıkları yönünde kesin haberler şehre ulaştı; burası Antakya topraklarına yakın olduğu için, ülkeyi talan etmek ve şehirleri ablukaya almak amacıyla oraya yerleşmişlerdi. Kral durumu ve iyi casusları olduğunu öğrenince, kendi ülkesinden getirdiği insanlarla birlikte Antakya prensliğinden bulabildiği kişileri de alarak Türklerin üzerine gitmek üzere yola çıktı. Hareket edip Harenc kalesi önüne vardılar ve çadırlarını orada kurdular. Kendisinden sayıca çok daha fazla olan Türklerin savaşa çağırıp çağırmayacağını ya da üzerine yürüyüp yürümeyeceğini görmek için kral bu yerde günlerce yerinden kıpırdamadan bekledi. Fakat onlar, belki de kraldan aynı şekilde bekleyerek hiç kıpırdamadılar.

Kral onların çadırlarında tamamen güvende olduklarını ve daha fazla insan bekledikleri için üzerlerine yürümek istemediklerini fark ettiğinde, bir gece adamlarını silahlandırdı ve tamamen gizli bir şekilde hareket ederek Sarazenlerin ordusunun üzerine saldırdı. Onları tamamen savunmasız buldu, çünkü hiç beklemiyorlardı. Çadırların arasında çok büyük bir kıyım gerçekleştirdiler; kaçabilenler kaçtı. Esir alınıp bağlanılanlar hariç, dörtten [4000] fazla ölen oldu. Çadırlarında atlar, pek çok başka hayvan, altın ve gümüş, elbiseler ve ipek kumaşlar, çadırlar ve değerli taşlar gibi pek çok farklı türde büyük zenginlikler buldular; öyle ki bunları Antakya'ya taşımakta neredeyse zorlandılar. Oraya döndüklerindeki sevinç çok büyük oldu. O günden sonra kral, o ülkedeki herkesin kalbini tamamen kazandı ve herkes onu efendi ve baba olarak gördü; çünkü bundan önce, prensesin bunu yapmaları için onlara verdiği büyük hediyeler uğruna krala ellerinden geldiğince karşı koyan bazı baronlar var o topraklarda bulunuyordu.

VIII. Bölüm: Hristiyanların Betenuble'yi Surlarla Çevirmesi

Kral Antakya bölgesinde bulunduğu süre boyunca, ülkenin işlerini yoluna koymaya büyük bir özen gösterdi; öyle ki kendi krallığının işlerine gösterdiği kadar büyük bir gayreti buraya da harcadı. Prensipte itaat edecekleri öyle bir prens olana ve onu elinden bırakmak istemeyene kadar bu böyle devam etti. Bu sırada Kudüs'ün patrikleri ve vatandaşları boş durmak istemediler; aksine ellerinden ne kadar silahlı

insan geçirebildilerse topladılar, şehirlerinden dışarı çıktılar ve dağlardan ovaya inilen giriş kısımda yer alan, eskiden Nobe denilen ama artık Betenuble adı verilen oldukça eski bir şehre vardılar. Burası Lidya'ya ve denize gidilen yoldur.
Orada, yoldan geçen hacıları korumak için sağlam surları ve iyi bir kulesi olan bir kale inşa ettiler; çünkü Aşkelon'daki Türkler dağın içindeki dar bir geçidin altında sık sık pusu kuruyor ve kendi sığınaklarından uzakta bulunan Hristiyanları pek çok kez öldürüyorlardı. Bu kale yapıldığında ona Chastel-Ernaut adını verdiler; ardından burayı silahlı adamlarla ve erzakla iyi bir şekilde donattılar;öyle ki kendi halklarının elinde bulunan şehirlerden yardım bekleyebilecek durumdaydılar. Bu tahkimat sayesinde, Kudüs'ten bu taraflara gidip gelirken hiçbir şeyden korkulmayan yol güvence altına alındı; bu sayede bütün bu ülkede erzak ve diğer şeyler çok daha ucuz ve bol hale geldi.

IX. Bölüm: Antakya Baronlarının Hanımefendilerini Evlendirmek Üzere Kral ile Görüşmesi

Kral, Kudüs krallığını ve Antakya prensliğini adaletle ve ölçülü bir şekilde yönettiği, büyük bir barış tesis ettiği için her yerde büyük bir saygınlık görmekte ve fevkalade sevilip sayılmaktaydı. Prensliğin en yüksek baronları, yani prenses Bohemund'un kızı olan hanımefendilerine karşı sadakatlerini korumak isteyenler, gizlice kralın yanına geldiler. Fransa krallığındaki tüm değerli adamları çok iyi tanıyan kraldan, hanımefendilerini evlendirmek ve böylesine güzel bir toprakta egemenliği devretmek üzere hangi baronu getirtmeleri gerektiği konusunda adil bir tavsiye istediler. Onun sağduyusuna ve sadakatine tamamen güvendiklerini belirttiler. Kral bu isteği memnuniyetle karşıladı ve dağlardan İngiltere denizine kadar olan topraklardaki baronların soy ve durumlarını teker teker anlatmaya başladı.
Pek çok soylu aday üzerinde konuştuktan sonra, kralın da tavsiyesiyle, Poitiers Kontu William'ın son derece cesur ve yetkin genç oğlu Raymond'da ittifak ettiler. Bu genç adam, kendisini şovalyen ilan etmiş olan yaşlı İngiltere Kralı Henry'nin sarayında bulunuyordu; çünkü en büyük ağabeyi William mirasları olan Akitanya'yı elinde tutuyordu. Bu seçimde karar kıldıktan sonra durumu herkesten gizlediler, çünkü prensesin bunu haber alıp engellemesinden korkuyorlardı. Nitekim daha sonra kral olacak olan Puglia Dükü Roger, kuzeni Bohemund'dan miras kaldığını iddia ederek Antakya ve eklentilerini talep etmekteydi; zira yaşlı Bohemund'un babası Robert Guiscard ile Borse lakaplı Sicilya Kontu Roger ana baba bir kardeş idiler ve genç Bohemund ile prensliğin varisi olan hanımefendi bu soy ağacından gelmekteydi. Bu akrabalık bağı nedeniyle Roger'ın haberdar olması halinde bu girişimi engelleme ihtimali bulunduğundan, prensesin şüphelenmemesi için barondan veya kalabalık bir heyetten kaçınılmış, mektuplar Girauz Jeberrons adlı bir Hospitalier rahibi aracılığıyla doğrudan Raymond'a gönderilmiştir. İşler yoluna konulduktan sonra kral Antakya'dan Kudüs'e geri dönmüştür.

X. Bölüm: Raoul'un Antakya Patriği Olma Süreci

Aynı yıl içinde, ileri yaşta, sade ve dindar bir kişi olan ve bu makama seçilmesinden bu yana otuz altı yıl geçmiş olan Antakya'nın ilk Latin patriği Bernard vefat etti. Onun

ölümünün ardından, kendisinin altında yer alan tüm din adamları Antakya'da yeni bir patrik seçmek üzere bir araya geldiler. Çeşitli adaylar üzerine konuşulurken, din adamlarının seçimi olmaksızın halkın isteği ve çığlığıyla Danfront kalesi doğumlu Mamistra Başpiskoposu Raoul, aziz Petrus'un makamına oturarak kendini seçilmiş ilan etti. Kendisi şövalyeleri çok seven, onlarla yakınlık kurmaktan hoşlanan, cömert, büyük yürekli ve hem küçüklerin hem de büyüklerin gönlünü hoş tutmasını bilen biriydi. Prelatlar, bu kişinin kendi seçimleri olmadan patrik olmak istediğini görünce, açıkça karşı çıktıkları takdirde halkın kendilerine zarar vermesinden korktular ve ellerinden geldiğince hızla oradan ayrıldılar. Ancak seçmedikleri bu kişiye hiçbir itaat göstermediler. Raoul ise pek önemsemez görünerek patriklik sarayına girdi ve burayı kendi malı gibi sahiplendi; Antakya'daki Aziz Petrus sunağından, Roma'ya hiç haber göndermeden kendi pallium'unu aldı.
Aradan çok geçmeden, kendisine karşı çıkmış olan prelatların büyük bir kısmını kendi tarafına çekmeyi başardı. Birçok kişinin düşündüğü gibi, eğer kilisenin kanonlarının barışını iyi korusaydı, onlara karşı büyük bir kibir göstermeseydi ve sahip oldukları gelirleri ellerinden almasaydı, o makamda tamamen huzur içinde yaşayabilirdi. Fakat kötü başlayan bir işin iyi bitmeyeceğine dair halk deyişi gerçek olduğundan, Raoul sahip olduğu zenginlik ve bulunduğu makamın yüksekliği sebebiyle büyülenerek kimseyi gözü görmez hale geldi. Hiç kimsenin kendisine denk olmadığını düşünüyordu; öyle ki hal ve tavırlarıyla bir patrikten ziyade Antakya prensi gibi görünüyordu. Kilise kanonlarına öyle kötü davranıyordu ki, kimi hırsız gibi hapse atıyor, kimi de ülkeden kovuyordu. Calabria doğumlu soylu ve iyi eğitimli bir kişi olan Arnoul ile kilisenin başdiyakozu, dürüst bir yaşam süren erdemli bir din adamı olan Lambert adında iki kişi vardı. Bu ikisini yakalatıp bir hırsız gibi son derece aşağılayıcı bir şekilde, oldukça sıcak bir zindana kapattırdı; orada uzun süre utanç ve sıkıntı çektirdiler, hatta kendi ölümünü yeminle planladıkları iftirasını attılar. Din adamlarına karşı bu şekilde davrandığı için her kesimden insan tarafından o kadar çok nefret ediliyordu ki, artık hiç kimseye güvenmiyor ve hiçbir yerde güvende olduğunu düşünmüyordu. Fakat olaylarının ne tür bir sonla bittiğini ileride çok net duyacağınız için şimdilik bu konuyu burada bırakıyorum.

XI. Bölüm: Kilise Çatışmaları ve Sur Başpiskoposunun Yaşadıkları

Aradan çok geçmeden Papa Honorius vefat etti. Kardinaller papayı seçmek üzere toplandıklarında anlaşmazlığa düştüler ve büyük bir bölünme yaşandı; bir taraf Saint-Ange Kardinali diyakoz Gregorius'u seçerek Innocent adını verirken, diğer taraf Cistercian kardinalinden bir ismi seçip Anaclete adını koydu. Bu bölünme sadece Roma'da değil, tüm Hristiyan dünyasında yayıldı, prelatlar ve baronlar ikiye bölündü, büyük çatışmalar ve savaşlar sonucunda pek çok kişi hayatını kaybetti. Zamanla Anaclete öldü ve makam Innocent'a kaldı.
Bu dönemde, şehrin alınmasından sonraki ilk Sur Başpiskoposu olan William vefat etti. Daha önce kuşatma sürerken seçilmiş olan Eudes ise şehir alınamadan hayatını kaybetmişti. Onun ardından Akitanya'nın Angoulême şehrinden olan Fuchiers adlı bir kişi başpiskopos olarak seçildi. Kendisi fazla okur yazar olmasa da büyük bir dindarlığa sahipti, Tanrı'yı çok sever, günahı sevmezdi ve daha önce bir manastırda

başrahiplik yapmıştı. Ancak iki papa arasındaki bu bölünme sırasında Angoulême Piskoposu Girard, Anaclete'i destekliyor ve onun papalık elçisi olarak karşıt taraftakileri aforoz ediyordu. Bahsi geçen Başpiskopos Fuchiers bu duruma çok üzüldü, bu kargaşayı daha fazla çekmek istemeyerek kardeşleriyle vedalaşıp manastırdan ayrıldı ve hacı olarak deniz aşırı ülkeye gitti. Kudüs'teki Sepulchre Kilisesi'nde yaşantısını sürdürdü ve sonrasında Sur başpiskoposluğuna seçilerek bu makamı on iki yıl boyunca başarıyla yönetti.
Ancak başlangıçta, Kudüs Patriği William tarafından kutsanmasına rağmen ondan piskoposluk simgesi olan pallium'u almayı reddetmiş, bunun yerine ataları gibi papadan istemek üzere Roma'ya gitmek istemişti. Patrik bu duruma çok öfkelendi ve engellemek için adamlar koşturduysa da o gizlice, büyük bir tehlike atlatarak kaçmayı başardı. Roma'dan pallium'u ile birlikte döndüğünde, patrik kendisine bağlı piskoposların ona itaat etmesini istemedi ve kilisesinin mülkiyetinde olan Kayfa şehrini elinden aldı. Papa araya girip tarafların huzur içinde yaşamasını, aksi takdirde Sur kilisesinin yönetimini kaybedebileceğini bildiren mektuplar gönderdi. Papa, Kudüs ve Antakya patrikleri arasındaki yetki tartışması çözülene kadar Sur başpiskoposunun Kudüs patriğine itaat etmesini emretti. Roma'dan döndükten sonra Fuchiers büyük çabayla Akka, Sayda ve Beyrut piskoposluklarını geri alırken, Antakya patriği Tripoli, Tortouse ve Bibitain olmak üzere üç yeri elinde tuttu. Fuchiers bunların geri verilmesini istediyse de kendisine itaat edilmediği sürece vermeyeceğini yanıtını aldı. Kilise kavgalarını bir kenara bırakarak Antakya'dan Kudüs'e geri dönmüş olan kralın durumuna geçelim.

XII. Bölüm: Krallık İçindeki Çatışmaların Başlaması

Krallıkta büyük bir kargaşa patlak verdi, çünkü ülkenin en güçlü baronlarından bazıları krala karşı cephe aldı. Bu çatışmanın tarafları Ürdün nehrinin öte yakasındaki toprakların efendileri olan Japhe kontu ve Le Puy'lü Romains idi.
Bu anlaşmazlığın kökenini anlamak için biraz geriden başlamak gerekir: Daha sonra kral olacak olan Folco'ya kızını veren Kral Baudouin de Bourg döneminde, Orléans piskoposluğundan Hugh du Puisat adında soylu bir Fransız beyefendi ve Roucy Kontu Huon Cholet'nin kızı olan eşi Mamille, hac amacıyla yola çıkmışlardı. Yoldayken hamile olan kadın Puglia'da doğum yaptı ve Hugh adında bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Çocuk çok küçük olduğu ve seyahat edemeyeceği için anne baba onu kendi soyundan olan Bohemund'a emanet ederek deniz aşırı ülkeye, kralın yanına gittiler. Kral onlara büyük bir memnuniyetle Japhe şehrini verdi. Bir süre sonra bu lord hayatını kaybetti ve kral, onun eşini ile bu şehri Namur kontunun kardeşi olan soylu lord Kont Aubert'e verdi. Ancak kısa süre sonra hem Kont Aubert hem de Mamille vefat etti.
Puglia'da doğan ve büyüyen genç Hugh, anne ve babasının ölümünün ardından mirasını istemek üzere deniz aşırı ülkeye gelerek kralın huzuruna çıktı ve kral da hakkı olan mirasını kendisine geri verdi. Hugh ardından Patrik Arnoul'un yeğeni Ameloz ile evlendi. Bu kadının daha önce, Sayda'nın efendisi genç Eustache ve Sezar'ı elinde tutan Gautier adında ikiz erkek çocuk sahibi olduğu Eustache Grenier ile evlenmişti.

Kral Baudouin vefat edip krallık Folco'nun yönetimine geçtiğinde, kral ile Japhe Kontu Hugh arasında çok büyük bir husumet başladı. Kral, diğer bazı kişiler gibi kontun kraliçe ile aşırı derecede samimi olmasından şüpheleniyor ve bu duruma karşı büyük bir kıskançlık duyuyordu. Kont da bu durumu sezdiği için, kralın kendisine zarar vermesini engellemek amacıyla tamamen gizli bir şekilde diğer baronlarla ittifaklar kurmaya ve destek arayışına girişti. Kont Hugh, son derece bilge, etkili konuşan, iri yarı, yakışıklı, açık tenli, kızıl yüzlü, cesur bir şövalye ve cömertliğiyle o dönemde krallıkta eşi benzeri olmayan biriydi. Kraliçe ile yakın akraba oldukları (babaları iki kız kardeşin çocukları olduğu) için kraliçeyle sık görüşmesi normal karşılanabilirdi, ancak bu durum çevredekiler tarafından kötü yönlere çekiliyordu. Öte yandan bazıları da kontun aşırı kibre kapılarak krala gereken saygıyı göstermediğini ve onu küçümsediğini söylüyordu. Kral da bu tavırları fark etmiş ve bundan duyduğu rahatsızlıkla konta karşı büyük bir öfke beslemeye başlamıştı.

XIII. Bölüm: Kral ile Japhe Kontu Arasındaki Mücadele ve Duruşma Süreci

Kral ile Japhe kontu arasındaki büyük husumet derinleşirken, bir gün kralın sarayında baronların, prelatların ve diğer ileri gelenlerin katıldığı kalabalık bir meclis toplandı. Bu sırada Sezar'ın efendisi ve kontun üvey evladı olan genç Gautier öne atılarak, kontun krala karşı hainice bir plan kurduğunu ve onun ölümünü tasarladığını iddia etti; eğer kont bunu inkar ederse meydanda dövüşmeye hazır olduğunu söyleyerek meydan okuma eldivenini ortaya bıraktı. Kont Hugh ise bu suçlamanın tamamen yalan olduğunu savunarak iddiayı kabul etti ve mahkemenin belirleyeceği şartlarda dövüşmeye hazır olduğunu bildirdi. Baronlar yargı usullerine göre taraflar arasında savaş mücadelesine karar verip bir gün tayin ettiler.

Ancak tayin edilen günde Kont Hugh duruşmaya veya dövüş alanına gelmedi. Bunun sebebi kimilerine göre kralın mahkemesinden adil bir karar çıkmayacağından duyduğu korku, kimilerine göre ise haksız bir iddiada bulunduğunu bilmesinin vicdani huzursuzluğuydu. Kontun gelmeyişi ve yükümlülüğünü yerine getirmemesi büyük bir şüphe yarattı; daha önce onu savunanlar bile artık destek vermekten kaçındılar. Kralın emriyle toplanan baronlar, Fransa yasalarının bu duruma ilişkin hükümleri gereğince kontu suçlu ve hain ilan ettiler.

Bu kararı öğrenen Kont Hugh öfkeden çılgına dönerek fevri ve tehlikeli bir kararla Aşkelon'a, yani Hristiyanlığa karşı düşmanca tutumlarıyla bilinen yerel yöneticilerin bulunduğu bölgeye sığındı. Oradaki şehir yöneticileriyle anlaşarak krala karşı ortak hareket etme konusunda uzlaştı ve karşılıklı rehineler verdiler. Aşkelon'daki güçler, kontun desteğiyle daha da cesaretlenerek kralın topraklarına akınlar düzenlemeye, köyleri yakıp yıkmaya ve Arsur'a kadar olan bölgeyi yağmalamaya başladı.

Bu saldırıların haberini alan kral, derhal krallığın dört bir yanından asker ve şövalye toplayarak harekete geçti ve Japhe şehrini kuşattı. Kontun yanında yer alan ve kendisine sadık kalan baronlar, kontun bu tehlikeli ve inatçı tutumunun büyük felaketlere yol açacağını görünce ondan ayrılıp kralın safına katıldılar. Bu yönelimin öncülüğünü yaşlı Balians yaparken, diğer bazı baronlar da onu takip ederek kralın tarafını seçti.

XIV. Bölüm: Kral Fulk ile Japhe Kontu Arasındaki Barış

Kendi içinde bölünmüş krallıkların yıkılacağına dair söz doğrudur. Bu yüzden bilge ve barışçıl bir adam olan Patrik William ile krallığın iyi niyetli diğer bazı baronları ortaya çıkıp bu savaşın yarattığı büyük tehlikeyi çok iyi bildikleri için kral ve kont ile barış hakkında konuştular. Başlangıçta niyetlerinin oldukça farklı olduğunu gördüler; fakat onları yatıştırması gereken gerekçelerini gösterdiklerinde herkes kendi tutumundan vazgeçti ve aralarında barış sağlandı. Ancak krala hak ettiği onurun verilmesi uygun görüldüğü için, barış şartlarında kontun tam üç yıl boyunca krallık dışında kalması kararlaştırıldı; bu süre geçtikten sonra kralın lütfuyla, geçmişte yaşananlardan ötürü hiçbir utanç veya suçlamaya maruz kalmaksızın kendi topraklarına geri dönecekti. Onunla birlikte gidecek olanlar da kralın hiçbir öfkesine maruz kalmayacaktı. Kont topraklardan uzaktayken, tüm topraklarının gelirlerinden ve ürünlerinden elde edilen parayla krala ve diğer kişilere olan borçları ödenecekti.

Kral Japhe'yi kuşatmış durumdayken, orduda Belinas şehrinin efendisi olan Renier Brus adında bir baron da bulunuyordu. Bu sırada, Tegelmeluz adındaki Şam yöneticisi geldi ve yeterince insanla korunmayan –çünkü efendisi çoğunu yanında götürmüştü– şehri kuşattı. Kral bu kuşatma haberini duyduğunda, Türkleri şehrin etrafından kaldırmak için acele etti; fakat o varana kadar içeri zorla girmişler ve içeride buldukları atlı ve yaya herkesi esir almışlardı. Hatta o Renier'in karısını bile alıp götürdüler. Kral oraya vardığında çoktan güvenli bir şekilde uzaklaşmışlardı.

XV. Bölüm

Yafa Kontu'nun ölümüne ve bedeninden nasıl tehlikeli bir şekilde yaralandığına dair.

Barış anlaşmasında tasarlandığı gibi, Kont denizi geçmeliydi: bu yüzden geçişini beklemek için Kudüs'e gitmişti. Bir gün Kürkçüler Sokağı denen sokakta, Alfons adında bir tüccarın dükkânının önünde bulunduğu ve orada dama oynadığı sırada; Bretonya doğumlu bir şövalye oraya çıkageldi: kontun oyununa çok daldığını iyice fark etti; bunun üzerine kılıcını çekti, onu başının ortasından vurdu ve ardından vücudunun çeşitli yerlerinden saplayarak yaraladı. Orada bulunan herkesin gözü önünde ona oldukça büyük yaralar açtı. Şehirde çok büyük bir feryat yükseldi: herkes oraya koştu ve şehir çok galeyana geldi. Bunun üzerine bütün memlekette bu cinayetin işlenmesini Kral'ın emrettiği sözü yayıldı, zira o şövalye, eğer krala güvenmeseydi buna kalkışacak kadar cüretkâr olamazdı. Avam takımı kontu mazur görmeye başladılar ve üzerine atılan suçta hiçbir kabahati olmadığını, iyilikten başka bir şey yapmadığını, bilakis kralın ondan kıskançlık yüzünden nefret ettiğini söylediler. Böylece onun üzerindeki tüm ayıbı, onların gözündeki itibarını çokça kaybetmiş olan kralın üzerine yıktılar. Kral aleyhinde böyle bir sözün yayıldığını öğrenince, herkesin hiçbir suçu olmadığını bilmesi için kendini iyice aklamak istedi. Bunun üzerine bunu yapan şövalyeyi huzuruna getirtti, zira onu yakalamışlardı ve hak ettiği şekilde yargılanmasını emretti; öyle ki mesele o kadar açıktı ki hiçbir tanık getirmeye gerek yoktu. Kralın bu meseleyi görmeleri ve dinlemeleri için bilhassa getirttiği baronlar toplandılar. Onu ölüme mahkûm ettiler; uzuvlarının birbiri ardına kesilmesi gerektiğini söylediler. Kral bunu duyduğunda, dilinin kesilmemesini

yasaklaması dışında buna iyice razı oldu; zira ölene dek konuşma serbestisine sahip olmasını ve bu işi onun emriyle yapıp yapmadığını söylemesini istiyordu. Kralın bu davranışı çok bilgece bulundu ve sözün kendi aleyhine dönmesinden hiç korkmadığı anlaşıldı. Üzerindeki ayıptan büyük ölçüde kurtuldu ve birçok kişinin gözündeki itibarını geri kazandı: zira ona dokunulmadan önce ve tüm uzuvları (başı hariç) kesildikten sonra bile, ruhunun selameti üzerine yemin ettirilerek bunu neden yaptığı soruldu; o ise bunu hiç kimsenin kışkırtması olmadan, tamamen kendi başına yaptığını söylemekten başka hiçbir cevap vermedi. Hiç şüphesiz kralın kontu sevmediğini sanıyordu; bu yüzden bu işi yaptı: zira bununla kralın gözüne gireceğini ve ona iyilik etmiş olacağını düşünüyordu. Bu pekâlâ doğru olabilir, zira Bretonlar delidir ve kral erdemli bir adamdı. Çok tehlikeli bir şekilde yaralanmış olan Kont, her yerden hekimler çağırttı; ve Tanrı'ya şükürler olsun ki hiçbir ölümcül darbe almamıştı, aksine kısa sürede tüm yaralarından tamamen iyileşti. Bunun üzerine kendisine yapılan hakaretten ve bir dilenci gibi yabancı memleketlere gitmek zorunda kalmasından dolayı çok öfkelendi, zira onu kovuyorlar ve borçlarını ödemek için gelirlerine el koyuyorlardı. Yapması gerektiği için çok öfkeli bir şekilde denizi geçti ve Puglia'ya geldi. Tüm o toprakları zaten fethetmiş olan Kont Ruggero, onu çok güzel karşıladı ve ona büyük sevinç gösterdi; zira ona kesinlikle haksızlık edildiğini ve kralın onu kıskançlık ve nefretten dolayı böyle kovduğunu düşünüyordu: ona çok acıdı ve ona Gargano kontluğunu verdi. Kont orada yaşamaya gitti; fakat çok geçmeden bir hastalığa yakalandı, yatağa düştü ve öldü; öyle ki bir daha asla Suriye krallığına dönemedi. Bu büyük bir kayıp oldu. O günden itibaren kraliçe ve soyundan gelen tüm dostları, kralı konta karşı bu nefrete sürükleyen herkesten ölümüne nefret ettiler, öyle ki güvende değillerdi; bu yüzden onlardan hiçbiri silahsız ve büyük bir maiyet olmadan dışarı çıkmaya cesaret edemiyordu: zira kraliçe kendisine atılan iftiradan dolayı adeta çıldırmış gibiydi; ve dahası, bazı insanlar kontun onun yüzünden memleketi dışında öldüğünü düşünüyorlardı. Herkesten çok, sonradan Napoli senyörü olan Yaşlı Roarz adında bir barondan nefret ediyordu. Söylendiğine göre, kralı konta karşı bu şüpheye düşüren oydu ve defalarca bu konuda hiçbir şey bilmeyen insanları kralın huzuruna getirip konuşturmuştu. O, kraliçenin dostlarından o kadar korkuyordu ki halk içine çıkmaya cesaret edemiyordu. Kralın kendisi bile bazı zamanlar bedeninin tehlikede olmasından ciddi şekilde korkacak noktaya geldi. Sonunda erdemli kişiler bu kinleri yatıştırmak için araya girdiler ve kral ile kraliçeyle birlikte konuştular. Kral büyük bir zahmetle hanımla barışmalarını sağladı; öyle ki onunla konuşmayacaklardı, fakat diğer insanlarla birlikte kraliçenin konağına girebileceklerdi. O zamandan itibaren kral tamamen karısının iradesine boyun eğdi, onun kalbini yatıştırmak ve her şekilde teselli etmek için çabaladı. Krallığın tüm işlerini Kraliçe'nin tavsiyesi ve iradesiyle yapıyordu: onsuz en küçük bir davaya bile bakmıyordu.

XVI. Bölüm
Renier'nin karısını nasıl terk ettiğine dair.

Şam Türkleri zayıf düşmeye başladılar ve üzerlerine gitmek için hazırlanan kralın savaşından çok korktular. Ateşkes istemek için ona elçiler gönderdiler. Kral, Belinas

şehrinde esir aldıkları tüm mahkûmları geri vermeleri şartıyla onlara ateşkes verdi; hatta şehrin senyörü Renier'nin, iki yıl boyunca esir tutulmuş olan karısını bile geri gönderdiler. O, karısını çok gönüllü karşıladı ve gelişine büyük sevinç gösterdi. Fakat çok geçmeden, Türklerin onu soylu bir hanımefendi gibi korumadıklarına, aksine defalarca kendi arzularını onun üzerinde gerçekleştirdiklerine dair kesin haberler duydu. Bunun üzerine ona bunun doğru olup olmadığını sordu; kadın ise bunu asla inkâr etmedi, aksine ona gerçeği itiraf etti. O andan itibaren adam ondan uzak durdu ve bir daha onunla yatmak istemedi. Kadın, kefaretini ödemek için bir rahibe manastırına kapandı ve efendisinin izniyle iffet yemini etti. Çok geçmeden de öldü. Bunun üzerine Renier, Guillaume de Bures'ün yeğeni Agnès ile evlendi. Daha sonra, o öldüğünde, Sayda senyörü Girard onu eş olarak aldı ve ondan, sonradan o şehrin senyörlüğünü elde eden Renaud dünyaya geldi. Yukarıda size anlattığım gibi zorla ele geçirilmiş olan Belinas şehrini, Emirali adındaki Haşhaşi efendilerinden biri uzun süre elinde tutmuştu; fakat kral ona daha çok sevdiği bir toprakta makul bir karşılık vermiş ve şehri de size bahsettiğim o Renier'ye vermişti. Ne inandıklarını bile bilmeyen o aldanmış topluluk olan Haşhaşiler halkından size daha sonra bahsedeceğim; fakat şimdilik bilin ki, yeryüzündeki prenslere yaptıkları cinayetler ve ihanetler yüzünden Hristiyan âleminin ve hatta diğer dinlerin büyük adamları tarafından onlardan çok korkulmaktadır.

XVII. Bölüm
Raimond'un nasıl Antakya prensi olduğuna dair.

Antakya'nın genç hanımını eş olarak alması için çağrılmaya gönderilen Poitiers Kontu Guillaume'un oğlu Raimond, kendisini şövalye yapmış olan Yaşlı Kral Henri ile birlikte İngiltere'de kalıyordu. Onu almaya giden elçiler (onu nerede bulabileceklerine dair iyice haber sormuşlardı; nihayet) yanına kadar geldiler, getirdikleri mektupları gizlice ona verdiler ve mesajlarını ilettiler. O, onların sözünü hiç reddetmedi, fakat efendisi olan krala danıştı. Kral buna çok sevindi ve ona Rabbimiz'in kendisine gönderdiği onuru reddetmemesini söyleyip emretti. Yolculukta kendisine lazım olan her şeyi zengin bir şekilde sağladı. Fakat Dük Ruggero, Antakya baronlarının onu çağırmaya adam gönderdiklerini fark etmişti; bu yüzden deniz kıyısında sahip olduğu tüm şehirlerde, o geldiğinde gözetlenmesini ve tutuklanmasını emretti. Bunu daha iyi yapmak için kendi konağından her yere adamlar gönderdi; zira eğer Raimond'un geçişini engelleyebilirse, talep ettiği Antakya toprağına daha kolay sahip olacağını umuyordu, özellikle de memleketin baronları kendisinden yana olurlarsa onlara büyük mal mülk vermeyi düşündüğü için. Fakat bilge ve uyanık olan o Raimond, gözetlendiği haberini iyice öğrendi ve daha kolay kaçabilmek için gizlenerek yola koyuldu; tüm kafilesini dağıttı: bazıları iki gün önden, diğerleri üç gün önden gidiyor, üçüncü grup ise bir hayli arkadan geliyordu. Kendisi adeta yoksul bir kıyafetle gidiyordu: öyle zaman oluyordu ki bir tüccar yamağı gibi bir katırın üzerinde bir bohça sürüyordu. Bazen de yoksul bir hacı gibi bir atın üzerinde gidiyordu: bu şekilde Dük Ruggero'nun kendisini yakalamak için koyduğu gözcülerden kurtuldu; büyük zahmetle ve pek çok tehlikeden geçerek nihayet Antakya'ya vardı. İyi niyetli olan memleket baronları onu gördüklerinde pek büyük bir sevinç duydular ve onu çok

gönüllü karşıladılar. İçlerinde ondan pek çok korkanlar da vardı, zira prenses aracılığıyla onun gelişini engellemek için çaba sarf etmişlerdi. Doğrusu şu ki, o gelmeden biraz önce, elçiler onu almaya gitmek üzere yola çıktıktan sonra, Prens Bohemond'un karısı olmuş olan ve babasının Antakya'dan kovup çeyizi olan iki şehirle, Lazkiye ve Cebele ile yetinmesini emrettiği Prenses Alis, kocası üzerinde büyük gücü olan kız kardeşi Kraliçe Melisende aracılığıyla kral nezdinde öyle çabaladı ki, kral ona karşı çıkmadı, aksine istediği her şeyi yapmasına izin verdi. Kendisinden yana olan baronları yanına aldı ve onları kendisiyle birlikte Antakya'nın içine götürdü; orada kendini mutlak hanımefendi ilan etti, hoşuna gideni emretti ve şehrin tamamını kendi iradesiyle öyle bir yönetti ki hiç kimse ona karşı çıkmıyordu. Çok sahtekâr, dalkavuk ve sadakatsiz olan Antakya Patriği Raoul'ün kilisesinin din adamlarıyla anlaşmazlığı vardı; bu yüzden onlara karşı prensesin yardımını almak istedi: bu nedenle onun yanına geldi, ona izah etti ve çağırmaya gönderilen o Raimond'un kendisini eş olarak almak için gelmesi gerektiğini, kızından ise hiç söz edilmediğini kesin olarak teyit etti. Kadın buna inandı ve bundan çok büyük sevinç duydu. Günden güne düğün şenliğini bekliyordu. Raimond memlekete vardığında, patriğin ülkede büyük bir nüfuz sahibi olduğunu ve onun yardımı olmadan düşündüğü şeye kolayca ulaşamayacağını iyice duydu. Bu yüzden ona elçiler gönderdi ve işiyle ilgili ondan ricada bulundu. Patrik, eğer kendisine (yaşayabilecek ve ölebilecek tüm insanlara karşı) sadakat ve yardım yemini ederse, kendisinin de ona yemin edeceğini ve genç hanımın kimsenin itirazı olmaksızın onunla evlendirileceğini bildirdi. O da öyle yaptı ve onun talep ettiği şeye yemin etti. Anlaşmalarda şüphesiz bir madde vardı ki patrik, eğer Raimond'un Henri adındaki kardeşi Antakya'ya gelirse, size bahsettiğim o iki şehri elinde tutan Prenses Alis'i eş olarak alması için iyi niyetle çalışacağına yemin etmişti. Bu şekilde Raimond şehrin içine kabul edildi. Henüz evlilik çağında olmayan Antakya varisi Genç Hanım Konstans, memleketin baronlarının isteği üzerine patrik tarafından onunla evlendirildi. Toplantıların kendisini evlendirmek için yapıldığını sanan annesi prenses, konağında kendisini kiliseye götürmek üzere almaya gelmelerini bekliyordu; fakat kızının haberlerini duyduğunda, aldatıldığını iyice anladı; tamamen utanmış bir halde şehirden ayrıldı ve çeyiz topraklarına gitti. O günden itibaren Prens Raimond'dan nefret etti ve elinden gelen her türlü kötülüğü yapmaya çalıştı. Patrik Raoul, prensle yaptığı ittifaktan dolayı aşırı büyük bir kibre kapıldı; bunun kendisine asla ihanet etmeyeceğini sanıyordu; gerektiğinden daha fazla ona güveniyordu; ve bu yüzden aldanmış oldu. Zira prens, gücünü eline aldığında, onun gelişinde adeta zorla kendisine ettirdiği yeminden dolayı çok büyük bir keder duydu. Bu yüzden kalbinde ondan çok nefret etti ve ona karşı olmak için düşmanlarının tarafına geçti.

XVIII. Bölüm
Prens Raimond'un tabiatına dair.

Prens Raimond, Antakya toprağını savunmak için pek iyi yaratılmıştı: zira soyca yüce bir adamdı; ataları büyük işler başarma konusunda çok onurlu ve talihli olmuşlardı. Bu, onun kalbine yiğitlik ve iyilik koyması gereken bir şeydi. İri yarı, güçlü ve bulunabilecek her adamdan daha düzgün vücutluydu; dünyadaki tüm erkeklerden

daha yakışıklıydı; güzel bir yaştaydı, zira sakalı henüz yeni çıkıyordu; silah kullanmada cesur ve maharetliydi, bir aslandan daha gururlu ve daha cüretkârdı; söylendiğine göre şövalyelikte denizaşırı topraklarda o güne dek bulunmuş olan ve sonradan oraya giden herkesi geride bırakıyordu. Rabbimiz'in ayinini gönüllü olarak dinlerdi: hiç okuma yazma bilmezdi, fakat [tarihleri ve diğer yazıları soruşturmak için] bilenlerin arkadaşlığını çok severdi. Büyük yortularda kendi şapelinde büyük bir piskoposluktaki kadar güzel bir ayin yapılmasını isterdi. Karısını aldıktan sonra, ona karşı evlilik sadakatini iyice korudu, zira bir daha başka hiçbir kadına dokunmadı. Yeme ve içmede diğer erkeklerden daha ölçülüydü. Tüm insanlara karşı gerektiğinden daha cömertti, zira kendi malını koruma veya kazanma konusunda içinde hiç öngörü yoktu. Dama ve zar oyununu diğer tüm eğlencelerden daha çok severdi. Aşırı öfkeliydi ve bazı zamanlar o kadar büyük bir öfkeye kapılırdı ki tüm aklını kaybeder ve adeta tamamen çıldırmış gibi olurdu. Danışmadan ve girişimlerinin sonunu görmeden düşündüğünü yapma konusunda çok aceleciydi. Başka bir tarafta kendi çıkarını gördüğü sürece, verdiği sözü ve ettiği yemini asla tutmazdı; [bu konuda kendi memleketinin âdetini iyice sürdürüyordu].

XIX. Bölüm

Askalon Türklerinin Hristiyanların toprağını nasıl yağmaladıklarına dair.

Askalon Türkleri ne zaman fırsat bulsalar, esirler ve ganimetler toplamak için hemen dışarı çıkar ve Hristiyanların toprağında akınlar düzenlerlerdi. Çoğu zaman işleri rast giderdi: bu yüzden daha da kibirlenirlerdi. O şehir, çok güçlü olan Mısır prensine aitti. O, eğer bu şehir ele geçirilirse Hristiyan ordusunun kendi üzerine Mısır'a geçmesinden korkuyordu; zira şehir iki toprak arasında adeta bir set gibiydi; bu nedenle o şehri güçlendirmek ve donatmak için gereken her türlü çabayı ve masrafı harcıyordu. Garnizondaki adamların şehri korumaktan ve savunmaktan usanmalarını ya da gevşemelerini hiç istemiyordu: bu yüzden her üç ayda bir oraya yeni adamlar ve taze erzaklar gönderiyordu; ve yukarıda size söylediğim gibi yeni garnizon geldiğinde, bizim halkımızın zarar göreceği büyük bir iş yapmazsa onun için büyük bir utanç olurdu. Sık sık başlarına gelen bu zararlara karşı baronlarımız nasıl bir çare bulunabileceğini düşündüler; zira memlekette bu şekilde akın yapan Askalon Türklerinden pek çoğunun bizimkiler tarafından öldürüldüğü veya esir alındığı sıkça olurdu. Fakat hemen ardından Mısır halifesi birinin yerine iki tane gönderirdi; öyle ki bizimkiler bu konuda ne yapabileceklerini bilemiyorlardı. Sonunda, pek çok istişareden sonra, aralarında şehrin etrafına bazı kaleler inşa etmeye karar verildi; öyle ki o Türkler ülkede akına çıktıklarında, kalelerdeki bu garnizonlar onların karşısına çıksın ve şehirden dışarı çıkardıkları hiçbir şeyin derhal ele geçirilmeden kalmasına izin vermesin. Kale yapmak için elverişli bir yer aradılar; ve onu dağların eteğinde, ovaların başlangıcında buldular: zira orada, Kutsal Yazılar'ın pek çok yerde bahsettiği, adı Beerşeba olan eski bir şehir vardı; Yakup'un oğlu Şimeon'un soyu miraslarını orada almıştı. Baronlar ve Patrik Guillaume orada toplandılar; ve bu yeri çok aceleyle surlarla çevirmeye başladılar; oraya güçlü ve yüksek surlar, birbirine yakın kalın küçük kuleler, derin hendekler, kapıların önüne iyi ve güçlü dış tabyalar yaptılar. Bu yerden Askalon'a kadar sadece on iki mil vardır. İbrahim orada öyle bol

miktarda su çıkan bir kuyu açmıştı ki ona Bolluk adını vermişti. Bu kale tamamen bittiğinde, ortak kararla Kudüs Hospitalier Şövalyeleri'ne verildi. Onlar kaleyi gönüllü olarak teslim aldılar, iyice donattılar ve korudular; öyle ki Askalonlular artık memlekette eskiden alıştıkları gibi başıboş akın yapmaya cesaret edemiyorlardı.

XX. Bölüm
Trablus Kontu Pons'un nasıl öldürüldüğüne dair.

Şam kralının başkumandanı olan cesur ve yiğit bir Türk olan Bezeuge'nin çok büyük bir kalabalıkla Trablus toprağına girdiği yönünde doğru bir haber geldi. Kont Pons haberi duydu, tüm adamlarını topladı ve Mons Pelerin adındaki bir kalenin altında onların karşısına çıktı. Orada onlara karşı savaştı, fakat Lübnan Dağı'nda yaşayan Suriyeliler ona ihanet ettiler: adamları bozguna uğradı ve kaçmaya başladılar; kendisi esir alındı. Ardından, hain Suriyelilerin isteği üzerine Türkler onu öldürdüler. Toprağın varisi olarak Raimond adında genç bir delikanlı olan bir oğlu kaldı. Bu savaşta Trablus Piskoposu Girard da esir alındı. Fakat bizimkilerin elinde tuttuğu bir esire karşılık olarak geri verilmesi hiç gecikmedi. Bu bozgunda çok büyük zarar ve büyük kayıp oldu. Trablus'un ileri gelen adamları, burjuvaları ve askerleri neredeyse tamamen kaybedildi. O genç Raimond, babasının ve kaybettiği adamlarının ölümüne çok öfkelendi; bunun üzerine memleketinde bulabildiği atlı ve yaya silahlı adamların geri kalanını gizlice topladı; ansızın Lübnan Dağı'na çıktı ve babasının ölümüne ortak olduklarını ve diğer zararlara sebep olduklarını öğrenir öğrenmez tüm bu hainleri yakaladı. Onların kadınlarını ve çocuklarını bağlı olarak Trablus şehrinin içine getirdi; bütün halkın önünde, onlar yüzünden ölen erdemli adamların intikamı için onları pek çok işkence şekliyle öldürttü. Böylece hem kendini hem de orada dostlarını kaybetmiş olan diğerlerini elinden geldiğince teselli etti. Toprağı yönetmeye bu kadar dinç bir şekilde başlamış olmasını herkes çok iyi karşıladı. İntikam alma gücüne sahip olduğunda düşmanlarını hiç esirgemeyeceğini iyice gösterdi.

XXI. Bölüm
Konstantinopolis İmparatoru İoannes'in prense karşı Antakya'yı nasıl kuşattığına dair.

İmparator Aleksios'un oğlu olan Konstantinopolis İmparatoru İoannes'in Suriye'ye gelmek istediği ve halihazırda yolda olduğu yönünde bir haber ülkeye yayıldı; öyle çok atlı ve yaya kalabalığı getiriyordu ki, geçtiği yerlerde bütün toprak onlarla kaplanıyordu. Pek çok savaş arabası, yük arabası ve yük hayvanı getiriyordu. Bu haber tamamen doğruydu, zira bu imparator, Antakya baronlarının prensi çağırmaya adam gönderdiklerini ve ona efendilerinin kızını eş olarak verdiklerini duyar duymaz, kendisine büyük haksızlık ettiklerini düşündü; zira dediğine göre, kendisinin izni olmadan hanımlarını evlendirmemeli ve kendisi aracılığıyla olmadıkça yabancı bir adamı Antakya prensliğine çağırmamalıydılar; çünkü Antakya şehrinin ve bütün o toprağın kendi egemenliğine ait olduğunu açıkça söylemek istiyordu. Zira kendilerinden sonsuza dek iyilikle bahsedilecek kadar çok iyi işler yapmış olan baronlar, şehri ve bu ülkeyi fethettiklerinde, o seferde fethedecekleri tüm şehirleri ve kaleleri onun hükmüne vereceklerine ve o gelene kadar onları iyi ve sadakatle

koruyacaklarına babasına yemin etmişlerdi. Bunu karşılıksız yapmamışlardı, zira babası her birine kendi malından büyük paylar vermiş ve bu sayede onun vasalları olmuşlardı. Babası engel olunduğu için oraya gelememişti; bu yüzden dediğine göre, hakkı olanı ele geçirmek için kendisi gelmek istiyordu. Antakya baronları ona defalarca haber göndermiş ve Kutsal Topraklar'da Rabbimiz'in düşmanlarıyla savaşmak için dağların ötesinden gelen erdemli kişilerin şüphesiz Konstantinopolis'ten geçtiklerini, İmparator Aleksios ile karşılıklı anlaşma yaptıklarını, ancak imparatorun onlara verdiği sözü tutmadığını; bu nedenle o erdemli kişilerin kendilerini ona bağlı saymadıklarını, aksine onun izni olmadan Antakya'da prens ve ülkede senyör yaptıklarını bildirmişlerdi. O zamandan beri ülkede imparatorluğa hiçbir şekilde itaat etmeyen senyörler olmuştu. Söylediklerine göre babasının kendisi bile onlara karşı iyi davranmamıştı; bu yüzden oğlunun egemenliği altında hiç bulunmak istemiyorlardı. Zengin ve güçlü olan imparator bu sözleri duyduğunda, derhal bütün topraklarına ordularını toplamak için haber gönderdi. Tam bir yıl hazırlık yaptı. Ardından, adamları toplandığında Konstantinopolis'ten yola çıktı. Silahlı adamlar, çadırlar ve ağırlığı ile ölçüsü zorlukla bilinebilecek kadar büyük hazineden oluşan o muazzam donanımı görmek hayret vericiydi. Saint George Kolu denen denizi gemilerle geçti ve dosdoğru Antakya'ya doğru yöneldi. Günlerce at sürerek nihayet Kilikya toprağına geldi. Adı Tarsus olan ilk şehri her taraftan kuşattı ve zorla ele geçirdi. Prens adına orada kalan şövalyelerin hepsini dışarı attı ve kendi adamlarını oraya yerleştirdi. Bu şekilde ele geçirdiği diğer şehirlere de aynısını yaptı: birinin adı Adana, diğerinin Mamistra, üçüncüsü ise ikinci Kilikya'nın en iyi şehri olan Anavarza'dır. Böylece Antakya prenslerinin kırk yıl veya daha fazla süredir barış içinde ellerinde tuttukları bu şehirleri ve kaleleri fethetti. Hatta Antakya ele geçirilmeden önce bile baronlarımız büyük bir kısmını fethetmişti; şimdi ise imparator büyük bir haksızlıkla onları zorla ellerinden almıştı. Bu küçük şehirleri ve etraftaki kaleleri ele geçirme işi bu kadar rast gittiği için, her şeyi zorla ele geçirmesine hiçbir şeyin karşı koyamayacağı kanaatine vardı. Bunun üzerine bütün ordusuyla birlikte yola çıktı ve Antakya'yı kuşatmaya gitti. Çok büyük bir kalabalık olan adamlarını çepeçevre yerleştirdi; şehre zarar vermek ve onu aceleyle sıkıştırmak için taş atarlar, mancınıklar ve pek çok çeşit başka kuşatma makineleri kurdurdu.

XXII. Bölüm

Halepli Sanguin'in Hristiyanları nasıl bozguna uğrattığına dair.

İmparator şehrin kendisine uzun süre dayanamayacağına dair çok büyük bir gösteriş yaptı. Fakat o oradayken, Hristiyanlara zarar vermeyi pek seven Halepli Sanguin, Trablus kontunun öldürüldüğünü ve adamlarının bozguna uğradığını, dolayısıyla o ülkede savaşta yardım alınabilecek pek kimsenin kalmadığını gördü; bunun üzerine çok büyük bir Türk kalabalığı topladı ve zorla Trablus toprağına girdi. Bir dağ üzerinde, Refaniye şehrinin yukarısında yer alan ve adı Mont Ferrand olan bir kaleyi kuşattı; içeridekileri şiddetle kuşatma altına aldı. Saldıranları o kadar sık değiştirip nöbetleşe sürüyordu ki içeridekiler hiç dinlenemiyordu. Kralın kız kardeşinin oğlu olan genç delikanlı Trablus Kontu Raimond bu haberleri duyduğunda, aceleyle krala iyi ulaklar gönderdi ve Tanrı aşkına ve Hristiyanlığın kurtuluşu için hiç gecikmeden

yardımlarına gelmesi için merhamet diledi, zira bu kuşatmayı kaldıracak adamları hiç yoktu. Ülkenin adeta babası gibi olan kral, ihtiyacın büyük olduğunu gördü; bulabildiği kadar baron, şövalye ve yaya askeri çağırdı; derhal Trablus'a doğru yöneldi. Antakya prensinin ulakları onun karşısına çıktılar ve mektuplarla ve sözlü olarak imparatorun Antakya'yı kuşattığını ona bildirdiler; prens ve ülkenin tüm baronları en kısa sürede yardımlarına koşmasını ondan rica ediyorlardı. Kral bu iki ihtiyacı duyduğunda çok endişelendi ve ne yapacağına, önce hangi tarafa gideceğine dair istişare etti. Hepsi ilk olarak Mont Ferrand'da kuşatılmış olan Hristiyanların yardımına koşması konusunda anlaştılar, zira o yer daha yakındı ve bu işi halletmek kolay görünüyordu. Bundan hemen sonra, kral bunu yaptığında, hep birlikte Antakya kuşatmasını kaldırmaya gideceklerdi. Mesele, Rabbimiz'in buna nasıl bir son vermek istediğini hiç bilmeyenler tarafından bu şekilde tasarlandı. Kral ve Trablus kontu adamlarını topladılar; hep birlikte kuşatılmış olan kaleye doğru gittiler. Sanguin onların geliş haberini duyduğunda derhal kuşatmayı bıraktı; taburlarını tamamen kendi rahatına göre düzenledi, sonra at sürüp onların karşısına çıktı. Bizim adamlarımız, kuşatılmış olan kalenin içine koymak üzere çok miktarda erzak götürerek hep birlikte düzen içinde gidiyorlardı. Fakat bizim adamlarımıza kılavuzluk etmesi gereken yerliler, bunu aptallıktan mı yoksa ihanetten mi yaptılar bilmiyorum, düz ve engelsiz olan o güzel yolu solda bıraktılar, orduyu yolun dik ve dar olduğu dağlardan götürdüler; orada tehlikeli geçitler ve aşırı büyük dar boğazlar vardı, öyle ki insan orada kendini kolayca savunamaz ve koruyamazdı. Silah işlerinden çok iyi anlayan, hiç tembel olmayan ve yüce gönüllü olan Sanguin, bizim adamlarımızın düştüğü bu kötü durumu derhal fark etti; bundan çok büyük sevinç duydu ve adamlarının yanına geldi: hepsine iyi savaşmaları için yalvardı ve ricada bulundu; en iyileri olarak tanıdıklarına göre bazısını diğerlerinden daha çok teşvik etti. Sonra bizimkilerin ilk taburlarının karşısına çıktı, herkesten önce aralarına daldı, adamları da onu zorlu bir şekilde takip etti. Bizim ilk adamlarımız yerlerin dar olması sebebiyle bir arada duramıyorlardı, bu yüzden derhal bozguna uğradılar. Arkadan gelen Türkler, yetiştiklerini devirip öldürmekten geri durmuyorlardı. Kralın birliği artçıyı oluşturuyordu. Onunla birlikte olan baronlar ilk adamlarının bozguna uğradığını görünce, Hristiyanlığın tamamen yok olmaması için onu kurtarmak adına kaleye doğru çekilmesini ve içine sığınmasını krala yalvarıp tavsiye ettiler. Kral, öndekilere yardım etmenin hiçbir yolu olmadığını gördü, zira biri diğerinin önünden ancak büyük zorlukla at sürebiliyordu; bu yüzden baronların tavsiyesine uydu ve oradan çok öfkeli bir şekilde ayrıldı; Mont Ferrand'ın içine girdi. Kaçabilenler onu takip ettiler ve onunla birlikte kurtuldular. Kaçamayan yaya askerlerin neredeyse tamamı ya öldü ya da esir alındı: hatta şövalyelerden bile epeyce kayıp verildi. Orada cesur ve yiğit iyi genç adam Trablus Kontu ve onunla birlikte şövalyelerinden bazıları esir alındı. Orada silah işlerinden çok iyi anlayan ve bu konuda pek çok iş başarmış olan, Urfa Kontu Yaşlı Joscelin'in kardeşi soylu bir adam, bilge ve iyi bir şövalye öldürüldü: ona Gefroi Chapalu derlerdi. Küçük büyük herkes onun ölümüne aşırı derecede yas tuttu. Zira Hristiyanlık orada büyük zarar gördü. Bu bozgunda kral ve diğer baronlar bütün ağırlıklarını kaybettiler; Türkler savaş arabalarını, yük arabalarını, yük hayvanlarını ve atları alıp götürdüler. Kalenin içine konması gereken erzaklar bile tamamen

kaybedildi; zira içeri girenler tamamen silahlı geldiler, oraya hiçbir zaman zerre kadar yiyecek taşımadılar.

XXIII. Bölüm

Türklerin kralı Mont Ferrand'ın içinde nasıl kuşattıklarına dair.

Türkler bozgundan hepsi ganimetlerle yüklü olarak geri döndüler; pek çok esir ve at alıp götürdüler. Sanguin, Trablus kontunu kendi yanında zincire vurmuş olmasından dolayı büyük bir kibre kapıldı; kralı ise içinde oldukça az erzak bulunan harap bir kaleye hapsetmişti; bu yüzden onun kendisine karşı uzun süre dayanamayacağını ve eğer onu ele geçirebilirse kralı ve tüm baronlarını yakalamakla aşırı büyük bir kazanç elde etmiş olacağını iyice düşündü. Bu nedenle sahip olduğu tüm adamlarla aceleyle geri döndü ve Mont Ferrand kalesini kuşattı. Kısa sürede orayı ele geçireceğini iyice umuyordu, zira krallığın neredeyse tüm ileri gelen adamları orada kuşatılmış olduğundan kendisini kuşatmadan uzaklaştırabileceklerinden hiç korkmuyordu; örneğin başkumandan Guillaume de Bures, iyi şövalye Renier Brus, Guy Brisebarre, Baudouin de Rames, yeni şövalye olmuş ve çok genç bir adam olan Onfroy de Toron ve diğer pek çok baron oradaydı. Kral kendini ve onları bu durumda görünce, bu talihsizliğe karşı ne yapacaklarına dair onlardan tavsiye istedi; ona aceleyle Antakya prensine, Genç Urfa Kontu Joscelin'e ve Kudüs patriğine haber göndermesini ve güçleri yettiğince adam toplayıp hiç gecikmeden yardımlarına gelmelerini istemesini söylediler. Bu sırada, kuşatma Mont Ferrand'da sürerken, işlerde denenmiş yiğit bir şövalye, Aziz George Şövalyeleri denen bir bölüğün mareşali, Lidda Piskoposu Roger'nin yeğeni olduğu için kendisine Piskopos Renaut denen kişi, daha önce pek çok kez yaptığı gibi Askalonluların üzerine at sürüyordu; fakat ona bir pusu kurdular, bunun sonucunda onu kuşatıp esir aldılar. Bu arada, kralın gönderdiği ulaklardan biri Antakya'daki prensin yanına geldi ve kralın ve baronlarının içinde bulunduğu ihtiyacı ona anlattı; ikincisi Urfa kontuna gitti ve onu kendilerine yardıma gelmek üzere harekete geçmesi için çok sıkıştırdı; üçüncüsü Kudüs'e varana dek durmadı. Patrik ve bütün halk çok galeyana gelip korkuya kapıldılar, öyle ki hepsi oraya gitmek için hazırlandılar. Antakya prensi ne yapacağı konusunda çok büyük bir tereddüde düştü, zira şehrinin etrafında orayı kuşatmış olan imparator vardı: eğer uzaklaşırsa şehrin kaybedilme tehlikesine düşmesinden çok büyük korku duyuyordu; diğer yandan bizzat şahsını kurtarmak gibi böylesine büyük bir ihtiyaç anında kralı yüzüstü bırakmaktan da çok çekiniyordu. Sonunda şehrini Rabbimiz'e emanet etmeye ve aceleyle krala ve diğer baronlara yardım etmeye gitmeye karar verdi. Derhal pek çok şövalye ve asker topladı, hepsi yürekten istedikleri bu işi yerine getirmek için kendilerini sundular. Zorlu bir şekilde şehirden dışarı çıktılar ve imparatoru etrafta kuşatmada bıraktılar. Urfa kontu da harekete geçmek için çok acele etti ve bulabildiği kadar adamı yanına aldı. Kudüs patriği Gerçek Haç'ı ellerine aldı ve atlı ve yaya bütün halkını yanına kattı. Geçtiği şehirlerde bütün işleri bıraktırdı, öyle ki herkes efendilerine yardım etmek için onu takip etti.

XXIV. Bölüm

Şam Türklerinin Kudüs'ü nasıl yağmaladıklarına dair.

Size anlattığım bu noktada krala yardım etme işi sürüyordu. O sırada, yukarıda size bahsettiğim ve Şam kralının başkumandanı olan Bezeuge geldi; Suriye krallığının kötü durumda olduğunu iyice fark etti, zira kral yabancı bir ülkede büyük bir felaket içinde kuşatılmıştı; şövalyeler ve bütün halk, krala ve diğer tüm baronlara yardım etmek için ülkeden ayrılmışlardı. Ülkenin bu şekilde boşaldığını öğrendiğinde, Kudüs krallığına büyük bir tehlike olmaksızın zarar verebileceği anın geldiğini iyice düşündü. Bunun üzerine pek çok şövalye ve adam topladı ve Suriye toprağına girdi. Öyle çok at sürdü ki nihayet iyi bir surla çevrili olmayan Nablus şehrine geldi; orada hiç hendek ve hiçbir dış tabya yoktu. Şehrin içine kolayca girdi, zira ülkenin sakinleri böylesi bir akına karşı hiç tedbir almıyorlardı. İçeride bulduklarını, kendisi ve adamları, hiç kimseyi esirgemeden kılıçtan geçirdiler; kendilerini koruyamayan ve savunamayan kadınları, çocukları, yaşlı adamları hepsini kılıçtan geçirdiler. İçlerinde en güçlü olanlardan bazıları şehrin ortasında bulunan bir kaleye çıktılar; orada toplandılar ve düşmanlarından kurtarabildikleri kadınlarını ve çocuklarını da yanlarında götürdüler. Türkler şehirde tamamen başıboş koşturdular, evleri rahatça aradılar; buldukları erkek veya kadınları ya öldürdüler ya da esir aldılar; şehirde ne varsa, elbiseleri ve malları tamamen alıp götürdüler. Ardından, önce manastırları ateşe verdiler: böylece bütün şehri yaktılar. Kaleye sığınmış olanlar ateşten dolayı büyük korku ve büyük endişe duydular, fakat yine de ondan kurtuldular. Bezeuge ve adamları bu ganimeti elde ettiklerinde, hiçbir şey kaybetmeden hepsi ülkelerine geri döndüler, zira kendilerine en ufak bir şekilde karşı koyan hiç kimseyle karşılaşmamışlardı.

XXV. Bölüm

Kralın Mont Ferrand'ı Sanguin'e nasıl teslim ettiğine dair.

Sanguin, kralın içinde bulunduğu kaleyi ele geçirmek için büyük çaba harcıyordu. Gece gündüz, pek çok çeşit kuşatma makinesini oranın içine fırlattırıyordu. Oraya o kadar çok iri taş geliyordu ki şehrin neredeyse bütün evlerini yıkıyorlardı, öyle ki insanın kendini koruyabileceği yer zor bulunuyordu. Atış yapmaktan geri durmayan o kadar çok okçu ve arbaletçi vardı ki kalenin içindeki pek çok kişiyi yaralıyorlardı. Aşırı derecede ağır olan bir durum daha vardı, zira ne yaralıları ne de diğer hastaları güvenle saklayabilecekleri bir yer vardı, çünkü her şeyi parçalayan taş atarlar ve mancınıklar yüzünden orada hiçbir yer güvenli değildi. İçeride her gün ölümün eşiğinde olduğunu düşünmeyen tek bir cesur adam bile yoktu. Çok acımasız ve bu işe odaklanmış olan Sanguin, büyük bir endişe duyuyor ve kalenin ele geçirilmesini hızlandırmak için yanıp tutuşuyordu; saldıranları nöbetleşe değiştiriyordu, zira yeterince adamı vardı, öyle ki her saat başı içeridekilere o kadar çok zahmet veriyorlardı ki sürekli saldırı altındaydılar. İçeriye kapanmış olan bizimkiler savunmacıları bu şekilde değiştiremiyorlardı, zira dışarıdakiler kadar çok kalabalık değillerdi. Bu yüzden yükü hep birlikte sırtlanmaları gerekiyordu. Her gün sayıları azalıyordu, zira saldırılarda epeyce yaralanan oluyordu. Pek çoğu diğer hastalıklardan dolayı yatağa düşüyordu. Dayanamadıkları bir şey daha vardı: hemen hepsinin bütün geceler boyunca nöbet tutmak için uyanık kalması gerekiyordu. Ertesi gün, şafak söker sökmez, her taraftan şiddetli ve sert saldırı yeniden başlıyordu, öyle

ki dinlenmeye hiç vakitleri kalmıyordu; bundan dolayı çok daha bitkin ve gevşek düşüyorlardı. Onları çok sıkıştıran bir diğer şey de şuydu: kral ve diğer baronlar kaleye geldiklerinde içeriye hiç erzak koymamışlardı, zira getirdikleri erzak kaybedilmişti. Halihazırda uzun süredir kuşatılmış olan şehri tamamen erzaksız buldular; bu yüzden gelir gelmez atlarını yemek zorunda kaldılar. Onlar da tükenince açlıktan büyük sıkıntı çektiler. O zaman, ayakta duramayan, aksine yürürken sopalara yaslanmak zorunda kalan iyi şövalyeleri ve güçlü genç savaşçıları görürdünüz: bunu görmek keder ve acıma vericiydi. Kalenin çevresi çok geniş değildi, fakat içine girebilecek insan sayısına göre etle doluydu; sabah kahvaltısı yapabilecekleri hiçbir şeyleri yoktu. Sokaklar tamamen hastalarla doluydu; evlere sığamayan sağlıklı kişiler bile meydanlarda yatıyordu. Türkler içeridekilerin durumunu iyice biliyorlardı; bu yüzden çok sık rastgele yaylım ateşi açtırıyorlardı, bunun sonucunda içlerinden pek çoğu ölüyor ve yaralanıyordu. Kuşattığı kişilerin sıkıntısını iyice bilen Sanguin, tüm gücüyle şehri ele geçirmek için acele ediyordu; adamlarını zorlu bir şekilde saldırmaya teşvik ediyordu. Her şeyden önce içerideki hiç kimsenin dışarı çıkamamasına ve dışarıdakilerin içeri girememesine dikkat ettiriyordu. İçeridekilerin çektiği büyük yokluklara karşı tek bir tesellileri vardı, o da Antakya prensinin, Urfa kontunun ve Kudüs halkının kendilerine yardıma gelme umuduydu; ve açlık ile diğer sıkıntılar onları çok bunalttığı için, bu yardımın aşırı geciktiğini iyice düşünüyorlardı: [dışarıdakilerin kuşatmadan kaldırılmaktan korkmaları da aynı şekilde onları bu işe daha büyük bir endişeyle girişmeye sevk ediyordu.]

XXVI. Bölüm
Aynı konuya dair.

Büyük bir silahlı adam bölüğü getiren Prens Raimond ve ülkesinin tüm kuvvetlerinin takip ettiği Urfa Kontu halihazırda çok yaklaşmışlardı. Önlerinde Gerçek Haç'ı taşıyan Kudüs halkı da kuşatılmış olan kaleye gelmek için acele ediyordu, zira orada ihtiyacın büyük olduğunu iyice düşünüyorlardı. Çevik ve büyük öngörü sahibi olan Sanguin, bu kalabalığın böylece kendi üzerine geldiğini iyice öğrendi ve bundan da öte, Antakya etrafında kuşatmada bulunan Konstantinopolis imparatorunun, ülkenin Hristiyanlarının ricası üzerine kendi büyük gücüyle üzerine gelmesinden korktu. Bu yüzden, ne kral ne de içeridekiler bu yardımın gelişine dair hiçbir haber almadan önce çok bilgece davrandı; barıştan söz etmek üzere onlara elçiler gönderdi. Kalenin pek çok yerden halihazırda kırılmış ve yıkılmış olduğunu, dolayısıyla artık tutunamayacaklarını kendilerinin de iyice bildiklerini onlara açıkça gösterdi. Diğer yandan, içerideki çok sayıdaki yaralı ve diğer hastalar yüzünden, içeride açlıktan dolayı çok büyük bir ıstırap ve pis koku ile hava bozulmasından dolayı büyük bir tehlike çekiyorlardı: buna maruz kalanlar bunu onlara inkâr edemezlerdi; zira dışarıdakiler bundan tamamen emindiler. Sanguin'in ordusu, kendilerinin de iyice görebildiği gibi, erzak ve diğer tüm imkânlar bakımından boldu; bu sebeple kendilerini uzun süre savunamayacakları kesindi. Fakat dünyanın en büyük prenslerinden biri olan kralın onuruna, üstün durumda olan Sanguin ona bir nezaket göstermek istiyordu: kuşatılmış olan bu kaleyi insanlardan ve diğer donanımlardan

tamamen boşaltılmış olarak kendisine teslim etmeleri şartıyla, hapiste tuttuğu Trablus kontunu ve elindeki tüm Hristiyan esirleri ona geri vermeye, kralı ve adamlarını tüm eşyalarıyla birlikte tamamen sağ salim kendi toprağına kadar geçirmeye hazırdı. Kuşatılmış olan bizimkiler bu sözü duyduklarında, aç kalmaktan ve uykusuz nöbet tutmaktan, hastalıklardan, zahmetlerden ve korkulardan dolayı çektikleri büyük ıstıraplar sebebiyle bundan büyük sevinç duydular ve bunu çok gönüllü kabul ettiler. Her şeyden çok, üstün durumda olan böylesine acımasız bir adamın kendilerine nasıl bu kadar acıdığına ve kendilerine böylesine güzel bir iyilik yaptığına hayret ettiler. Hiç gecikmediler, aksine her iki tarafça anlaşmalar derhal teminat altına alındı. Trablus kontu ve pek çok esir geri verildi. Kral bütün adamlarıyla birlikte dışarı çıktı ve kaleyi Türklere teslim etti. Aralarında bulunduğu sürece krala büyük onur gösterdiler, sonra oradan ayrıldı ve dağlardan inerek Arka şehrinin yakınındaki ovalara geldi. Orada kendisine yardıma gelen baronlarla ve ordularla karşılaştı; onlara çok büyük sevinç gösterdi ve kendisine yardıma böylesine güçlü bir şekilde geldikleri için onlara teşekkür etti, fakat yola geç çıktıklarını onlara açıkça söyledi; zira kuşatılmış olan kalenin durumu onları daha fazla beklemeye dayanamıyordu: bu yüzden yapabildiklerini yapmaları gerekmişti. Bundan sonra, işleri hakkında uzun uzadıya konuştular, sonra oradan ayrıldılar ve herkes kendi ülkesine geri döndü.

XXVII. Bölüm

Prens Raimond'un İmparator İoannes ile nasıl barıştığına dair.

Prens, kraldan ve diğer baronlardan ayrılır ayrılmaz, elinden geldiğince çabuk Antakya şehrine doğru gitmek için acele etti; zira şehri Konstantinopolis imparatoru gibi böylesine güçlü bir adam tarafından kuşatılmış olarak bırakmıştı. Oraya vardığında, yukarıda, başkulenin yanında bulunan kapıdan şehrin içine girdi. İmparator hâlâ kuşatmadaydı; [çok büyük bir Rum kalabalığı vardı; fakat onlar içeridekilerden daha gevşek ve silah kullanmaya daha az alışkın insanlardı.] Böylece pek çok kez prensin imparatorun ordusuna büyük huruç harekâtları düzenlettiği olurdu ki bunlar dışarıdakilere büyük zarar verirdi; zira şehirlerinin etrafında onları bu şekilde bulduklarında, onları öldürmekten Türklere yapacaklarından daha az çekinmiyorlardı. Diğer yandan imparatorun kuleciklere ve surlara iri kayalar fırlatan pek çok iyi kuşatma makinesi vardı, öyle ki köprü kapısı ve yakınındaki surlar ağır şekilde harap olmuştu. O kadar çok okçu, arbaletçi ve sapancı vardı ki içeridekiler surlarda görünmeye cesaret edemiyorlardı; öyle ki Rumlar lağımcıları surlara sürmek için her şeyi halihazırda hazırlamışlardı. Antakya'nın içinde ve dışında, Hristiyanlar arasındaki böylesine acımasız savaştan hiç hoşlanmayan, bilge ve iyi niyetli bazı adamlar vardı; ve eğer bu işe zamanında bambaşka bir çare bulunmazsa, meselenin kolayca yatıştırılamayacak bir noktaya geleceğini iyice düşündüler. Bu yüzden, şehrin izniyle bazı erdemli kişiler dışarı çıktılar ve barıştan söz etmek üzere imparatorun otağına kadar geldiler; ona makul bir teklif sunulursa bunu reddetmeyeceği kanaatine iyice vardılar. Sonra prensle barış hakkında konuşmak üzere geri döndüler. Anlaşabilmeleri için onunla pek çok şekilde öyle konuştular ki, nihayet her iki tarafın da onayladığı bir söz bulundu; bu söz şuydu ki prens

imparatorun çadırına gitti ve orada, Yunanistan'ın ve Antakya prensliğinin tüm baronlarının gözü önünde, kendi elleriyle ona mutlak bağlılık yemini etti. Bundan sonra, imparator Antakya'nın içine veya tepenin üzerindeki şehrin başkulenin içine ne zaman girmek isterse, prensin onun hem barış hem de savaş zamanında serbestçe girmesine izin vereceğine kutsal emanetler üzerine yemin etti. Bunun üzerine ayrıca, eğer imparator Halep'i ve Şeyzer'i, Hama'yı ve Humus'u fethedebilir ve tam mülkiyetle sahip olması için prense verirse, prensin bunun karşılığında Antakya'yı kendi öz mirası olarak sonsuza dek mülkünde tutmak üzere imparatora geri vereceğine yemin etti; ve imparator da mutlak senyörü olarak ona her türlü yardımını ve tavsiyesini vaat etti ve size söylediğim bu şehirleri fethedebilirse, kendisinden tımar olarak tutması için onları ona vereceğine söz verdi. Tanrı kendisine ömür ve sağlık verirse, gelecek ilk yaz mevsiminde kendisine vaat ettiği bu şehirleri o kadar güçlü bir şekilde kuşatacağını ve Rabbimiz'in yardımıyla onları fethetme konusunda kesin bir umudu olduğunu ona çok kararlı bir şekilde söyledi. Bu anlaşmalardan sonra, hepsi yerine getirildiğinde, imparator prense çok büyük sevinç gösterdi; ona ve baronlarına güzel ve büyük armağanlar verdi; sonra imparatordan izin aldılar ve şehre geri döndüler. Şehrin efendisi olduğunu göstermek için imparatorun sancağını en yüksek başkulenin kulesine koydular. Rumlar bunu büyük bir onur ve büyük bir şan olarak gördüler. Bundan çok geçmeden imparator oradan ayrıldı; ve kış yaklaştığı için, deniz kıyısında, çok bereketli yerlerde bulunan Tarsus şehri yakınlarında kışlamak üzere bütün adamlarını Kilikya toprağına götürdü.

ON BEŞİNCİ KİTAP

I. Bölüm

İmparator İoannes'in Şeyzer'i nasıl kuşattığına dair.

Kış aylarından sonra, güzel hava geri döndüğünde, öyle ki tarlalarda atlar için ot bulunabiliyordu, imparator adamlarının hazırlanması için her yerde duyuru yaptırdı ve kuşatma makinelerini yükletti. Bundan önce, Antakya prensine ve Urfa kontuna kendisiyle birlikte orduya güçlü bir şekilde katılmaları için ulaklarını gönderdi. Bütün adamlarını topladığında, borazanlarını çaldırdı ve böylesine büyük bir efendiye yakışır şekilde çok soyluca yola koyuldu. [Uzun süredir barış içinde kalmış olan Rumlar, savaşa gönüllü olarak at sürmek için büyük bir gösteriş yapıyorlardı.] Prense verdikleri sözleri tutmak üzere dosdoğru Şeyzer şehrine yöneldiler. Bu Şeyzer şehri, size yukarıda pek çok kez bahsettiğim Suriye toprağında bulunan şehir değildir, Antakya'nın ötesinde bulunan bir başkasıdır. Prens ve Urfa kontu büyük çağrılar yapmışlardı ve ona yardım etmek için büyük istek duyuyorlardı; böylece bu Şeyzer şehrinin önündeki ordusuna geldiler. Şehir, bir dağ ile Antakya'dan akan nehir arasında, neredeyse Antakya'nın kurulduğu biçimde yer alır; zira şehrin bir kısmı suyun üzerindeki düzlükte, diğeri ise dağın yamacında yer alır. Tepenin zirvesinde, [aç bırakılmadıkça] ele geçirilemeyecek kadar güçlü olan bir kale bulunur. Sağdan ve soldan, her iki yandan akan suya kadar inen güçlü surlar şehri çevreler. İmparator adamlarına nehri geçirtti. Şehrin tüm konumunu gördüğünde ve adamlarını çepeçevre yerleştirdiğinde, surla çevrili bir dış mahallenin bulunduğu kısımda kuşatma makinelerini kurdurdu. Oradan iri taşlarla surları ve kulecikleri parçaladı;

surların üzerinden uçan taşlar pek çok yerde şehrin evlerini bile yıkıyordu; mancınıklarla insanlara bile büyük zarar veriliyordu. Yüce gönüllü bir adam olan imparator, içeridekilere pek çok şekilde zarar vermek için çabalıyordu. Zırh gömleğini giymiş, başında demir miğferiyle kuşatma makinelerinin etrafında dolaşıyor ve sık sık saldıranların arasında bulunuyordu; sözleriyle onları çok iyi teşvik ediyor ve iyi iş çıkaranlara büyük armağanlar veriyordu. Ordusunun genç savaşçıları, efendilerini böyle aralarında gördükleri için büyük bir cesaret alıyorlardı. Yorulanları bizzat kendisi değiştiriyor ve yerlerine daha dinç olan diğerlerini getirtiyordu. Sabahtan akşama kadar bu şekilde davranıyordu, öyle ki öğle yemeğinde biraz yemek yemek için bile zor vakit ayırmak istiyordu. Her ikisi de genç adamlar olan Antakya prensi ve Urfa kontu ise bambaşka bir şekilde davranıyorlardı; zira çadırlarında ayakkabılarını çıkarmış, deve tüyü kumaşlar veya ipekli giysiler giyinmiş halde bulunuyorlardı; büyük bahislerle tavla ve satranç oynuyorlar ve saldırıdaki yiğitlikleri yüzünden yaralananlarla alay ediyorlardı. Şövalyeleri bile efendilerini örnek alıyor, savaşa onlardan daha fazla karışmıyorlardı. İçlerinde iyi iş çıkarmaya istekli olan pek çok kişi vardı ki, bizimkilerin bu kötü tutumu yüzünden cesaretlerini tamamen kaybediyorlardı. İmparator bu büyük baronlardan başka bir yardım gelmediğini görünce, onları huzuruna çağırttı ve onlarla yumuşak huylulukla konuştu; üstlendikleri işe daha iyi sarılmaları için onlara çok tatlılıkla yalvardı, zira kendilerinden daha zengin olan ve hükmü altında krallar ile yeryüzünün büyük prensleri bulunan kendisi bile dinlenmeye çekilmiyor, aksine Rabbimiz'e hizmet etmek için zahmetlere ve tehlikelere atılıyordu; hiç değilse kendisinden aşağı kalmamaları gerekirdi. [Ona çok iyi iş çıkaracaklarına söz verdiler, fakat sözlerini tutmadılar.] Onları iyi bir niyete sokabilir miyim diye pek çok kez bizzat kendisi çadırlarına gidip onları aradı, fakat hiçbir işe yaramadı, zira savaşa karışmak istemiyorlardı. İmparator bunu görünce bundan büyük bir tiksinti ve öfke duydu; buna hiç şaşmamalıydı. Sonra kendi adamlarıyla konuştu ve böylesine küçük bir şehrin kendilerini bu kadar oyalamasının büyük bir utanç olduğunu onlara söyledi. Bu yüzden, onurla oradan zamanında ayrılabilmeleri için bu işi tamamlamaya daha iyi gayret etmeleri konusunda onları çok teşvik etti ve yumuşaklıkla yalvardı. Bunun üzerine saldırı adeta yeniden başladı ve Rumlar, bütün yükü kendi üzerlerine bırakmış olan bizimkilere inat iyi iş çıkarmak için çok gayret ettiler. Öyle ki iyi, şiddetli ve uzun bir saldırıyla şehrin büyük ve iyi tahkim edilmiş olan dış mahallesini ele geçirdiler. Göğüslerinin önünde haç taşıyan bazıları hariç, içeride buldukları tüm halkı öldürdüler; zira şehirde her zaman boyunduruk altında yaşayan epeyce Hristiyan bulunurdu: İsa Mesih'in onuruna onları esirgediler, çünkü Türkler onları uzun süre kötü bir egemenlik altında tutmuşlardı.

II. Bölüm

İmparator İoannes'in Şeyzer kuşatmasından nasıl ayrıldığına dair.

Ele geçirilmiş olan bu dış mahalleden dolayı şehrin sakinleri halihazırda kendilerini çok sıkıştırılmış hissediyorlardı. Bu yüzden, kendilerine çok cüretkârca saldıran dışarıdakilerin ansızın şehrin içine girmelerinden ve hepsini, kendilerini, kadınlarını ve çocuklarını kılıçtan geçirmelerinden gece gündüz çok korkuyorlardı. Bunun

üzerine, bu esnada barıştan söz etmek üzere imparatordan kısa bir ateşkes aldılar. Bu şehrin efendisi Arap doğumlu, Makedoles adında çok yüce bir adamdı. O, tamamen gizlice imparatora haber gönderdi ve şehri yıkmaması için ona çok yalvardı. Bunun üzerine, kuşatmadan ayrılması ve adamlarını alıp götürmesi şartıyla ona büyük bir servet vaat etti. Kendisine hiçbir konuda yardım etmeyen, bilakis ellerinden geldiğince niyetini bozan bu iki yüce adama karşı büyük bir öfke duyan imparator, prensin kendisine yapmış ve yemin etmiş olduğu bağlılık ve sadakate pek değer vermedi ve kendi yüreğinde, bu topraklardan ayrılmak için iyi bir fırsat bulursa, ona verdiği sözü gerçekleştirmekten vazgeçmeyi ve gönüllü olarak kendi ülkesine geri dönmeyi iyice düşündü. Zira onu tanıdığı haliyle böylesi bir adamın sevgisine ve hizmetine hiç değer vermiyordu. En mahrem danışmanları da onu aynı düşünceye iyice sevk ediyorlardı. Bu yüzden, kendisine vaat edilen büyük servetten emin olduğunda, derhal ordunun içinde herkesin yola çıkması ve ne içeride ne de dışarıda şehrin mallarına zarar vermemeleri için fermanını duyurttu. Böylece hepsi ordugâhı topladılar ve Antakya'ya doğru gitmek üzere yöneldiler. Prens ve Urfa kontu bunu duyduklarında çok şaşırdılar ve yaptıklarından aşırı derecede pişman oldular, fakat iş işten geçmişti. Bunun üzerine hızla imparatorun yanına gittiler, ele geçirilmeye bu kadar yaklaşmış olan bu şehri bu şekilde bırakmakla onuruna aykırı davrandığını ona çok söylediler; bu nedenle hiç ayrılmaması için ona çok yalvardılar ve o andan itibaren ona büyük yardım vaat ettiler. İmparator onları hiç güzel karşılamadı, ne tavsiyelerine ne de yalvarmalarına hiç değer verdi, aksine başladığı gibi yoluna devam etti. Ülkede söyleniyordu ve bu durum daha sonra da iyice ortaya çıktı ki, kendisine çok güzel yüz gösteren Urfa kontu prense nefret besliyordu; ve bu yüzden, genç bir adam olan prensi imparatorun nefretine maruz bırakmaya çalışarak onu aldatıyordu; zira eğer prens imparatora hoşnutlukla hizmet ederse, imparatorun ona iyilik yapacağını ve gücünü artıracağını iyice düşünüyordu ki bu durum kontun hiç hoşuna gitmezdi.

III. Bölüm
İmparator İoannes'in Antakya'yı nasıl almak istediğine dair.

İmparator Antakya'ya geldiğinde, prens ve Urfa kontu ona çok büyük sevinç gösterdiler. Ellerinde değnekler tutuyor ve onun önündeki kalabalığı dağıtıyorlardı. Oğulları ve ona en yakın olan baronlar onlara çok onur gösterdiler ve onları efendileri olarak kabul ettiler. Patrik ve bütün din adamları tören alayıyla onu karşılamaya çıktılar. Halk onları flütlerle ve davullarla, arplarla, viyolalarla ve her türlü müzik aletiyle takip ediyordu. Çok değerli ipek kumaşlardan yapılmış elbiseler giymişlerdi; sokaklar çok zengin bir şekilde örtülerle süslenmişti; herkes güzel bir donanım sergilemeye çalışıyordu. İlk olarak onu efendimiz Aziz Petrus'un başkilisesine götürdüler. Sonra prensin sarayına geldi; oraya kendi evine girer gibi girdi. Bilmem kaç gün orada kaldı, çok rahat ve büyük zevkler içinde. Kendisi ve adamları, [kendi ülkelerinin âdetine göre,] bedenlerini yıkamak ve hamama girmekle meşgul oluyorlardı. Hoşlarına giden her şekilde, kendi mallarındaymış gibi istirahat ve eğlence içindeydiler. İmparator prense ve konta büyük armağanlar verdi. Burjuvaların en büyük hanelerini ve en soylularını pek çok kez onurlandırdı ve kendi iradesine

çekmek için onlara mücevherlerinden gönderdi. Bundan sonra, prensi, kontu ve ülkenin en büyük şövalyelerini huzuruna çağırtmakta hiç gecikmedi; [Antakya'da büyük güce sahip olan şehir sakinleri bile] çağrıldılar. O zaman imparator prense şu şekilde konuştu: "Güzel oğlum Raimond, sen iyice bilirsin ki erdemli kişilerin tavsiyesiyle bizim sana ve senin bize yaptığın anlaşmalara göre, gücünü artırmak ve senyörlüğünü yüceltmek için bu bölgelerde kalmam ve inancımızın düşmanlarıyla şiddetle savaşmam gerekmektedir. Sarazenlerin buralarda ellerinde tuttukları bütün toprağı onlardan kurtarıp senin eline teslim edene kadar bu ülkeden ayrılmaya hiç niyetim yoktur. Fakat sen kesinlikle biliyorsun ve seninle birlikte burada önümde duran bu erdemli kişiler de bundan hiç şüphe etmiyorlar ki, üstlendiğim bu iş ne hafif ne de çabuk bitecek bir iştir, aksine buna büyük çaba, bol masraf ve uzun süreli ikamet harcamak gerekecektir. Ve Rabbimiz'in ve senin işini daha iyi yapabilmem için, bana söz verdiğin ve yemin ettiğin gibi, bu şehrin başkulenin benim adamlarıma teslim edilip verilmesini senden talep ediyorum; ayrıca [Yunanistan'dan geldiğinde] senin işine harcamak üzere hazinemi oraya daha güvenle koyabilmem ve şövalyelerimin ben istediğim zaman oraya girip çıkabilmeleri için; zira düşmanlarımızın şehirlerine zarar vermek için tüm bu bölgelerdeki en elverişli yer burasıdır. Sen iyice bilirsin ki ne Tarsus şehri, ne Anavarza ne de Kilikya'nın diğer şehirleri Halep'e ve Türklerin diğer kalelerine şu tek şehrin verdiği kadar zarar verebilir ve onları bu kadar kötü durumda tutabilir. Bu yüzden mutlak vasalım olarak sadakatin ve yeminin adına senden talep ediyor ve istiyorum ki, anlaşmalarımızı tutup başkulenin kalesini bana teslim edesin. Sana yaptığım vaatlerden ise hiç şüphe etmene gerek yoktur: onları tamamen ve hatta sana söz verdiğimden çok daha fazlasıyla yerine getireceğim." İmparator bu sözü söylediğinde, prens ve adamları aşırı derecede şaşırdılar. Uzun süre cevap vermeden durdular, zira ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Erdemli kişilerin böylesine büyük emeğiyle fethedilmiş olan ve Türklerin bunca Hristiyan kanı döktüğü Antakya şehrinin, kadınlar gibi gevşek, [güçsüz ve cesaretsiz; hatta sadakatten bile pek anlamayan] Rumların eline tutulmak ve korunmak üzere bu şekilde teslim edilmesi onlara aşırı derecede ağır geliyordu. Onların düşüncesine göre ülke çok büyük bir tehlikeye girecekti; zira tek başına bu şehir bütün ülkenin başı ve savunmasıydı, öyle ki eğer o kaybedilseydi, diğer şehirler pek dayanamazdı. Diğer yandan, yukarıda size söylediğim gibi, prens imparatorun talep ettiği tüm bu şeylere söz vermiş ve yemin etmişti; bu kadar kısa süre sonra buna karşı çıkmak hiç yakışık almazdı; ayrıca prensin bunu yapmaya niyeti olsa bile yapamazdı; zira şehrin içinde imparatorun o kadar çok adamı vardı ki onları zorla kolayca dışarı atamazlardı; bilakis diğerlerine karşı güç onlardaydı. Prens ve baronlar nasıl davranacaklarını bilemeyecek kadar büyük bir ıstırap içindeyken, [bilge, zeki ve iyi konuşan] Urfa Kontu şu şekilde cevap verdi: "Efendim, bize söylediğiniz sözün, inancın düşmanlarıyla savaşmak ve bu bölgelerdeki gücümüzü artırmak için kalbinize böylesine iyi bir niyet koyan Rabbimiz'den geldiğini biz kesinlikle iyice biliyoruz: talep ettiğiniz her şey prensin ve bütün ülkenin yararına ve onurunadır. Fakat durum şu ki, istediğiniz bu şey yeni bir şeydir ve bu ülkenin halkı herhangi bir değişiklik gördüklerinde çabucak heyecanlanır ve korkuya kapılır. Üstelik talep ettiğiniz bu şey yalnızca prense ait değildir, aksine benim ve burada hepsi

bulunmayan diğer adamların tavsiyesiyle yapılması gerekir. [Bu yüzden, eğer hoşunuza giderse, prense danışması ve baronlarıyla ve halkıyla konuşması için kısa bir mühlet veriniz; zira eğer böyle yaparsa, sizin iradenize kolayca razı olacaklardır: eğer bunu ansızın yapmak isterse, kargaşa çıkması ve işin bozulması gibi büyük bir tehlike olacaktır.]" İmparator kontun sözünü duyduğunda, talep ettiği şeyin tamamen barış içinde yerine getirilmesi umuduyla, prensin danışmak için kısa bir gün almasına iyice razı oldu. Böylece ayrıldılar: kont şehirdeki konağına gitti, prens ise adeta hapisteymiş gibi olduğu saraya geri döndü; zira imparatorun adamları onu o kadar yakından gözetliyorlardı ki onların izni olmadan oradan pek dışarı çıkamıyordu.

IV. Bölüm
Urfa Kontu Joscelin'in yaptığı kurnazlığa dair.

Urfa kontu imparatorun yanından tam bir barış içinde ayrıldı; fakat konağına gelir gelmez, halkın arasına, imparatorun ve Rumların Antakya şehrini zorla almak ve donatmak istedikleri; bu yüzden prensin ve tüm Latinlerin oradan çıkması gerekeceği; ve eğer buna aceleyle bir çare bulunmazsa bunun gecikmeksizin yapılacağı sözünü ekip yayacak olan ulaklarını tamamen gizlice şehrin sokaklarına gönderdi. Derhal şehirde o kadar büyük bir kargaşa ve feryat koptu ki hayret edilecek derecede büyük bir gürültü vardı. Önce sıradan halk ve ardından büyük adamlar hepsi silahlara sarıldılar. Urfa kontu bunu duyar duymaz, aceleyle bir atın üzerine atladı ve sanki kovalanıyormuş gibi olanca hızıyla sokaklarda koştu, ta ki saraya gelene kadar; orada imparatorun ayaklarının dibine adeta tamamen bayılmış gibi kendini bıraktı ve aşırı derecede dehşete kapılmış bir adam yüzü takındı. İmparator bunun ne olabileceğine çok hayret etti. [Kapılarını korumakla görevli olanlar, kontun efendilerinin huzuruna bu şekilde gelmesinden dolayı aşırı öfkelendiler; ve bunu ona çok sert bir şekilde söylediler. O ise onlara merhamet diledi, buna öfkelenmemelerini istedi, zira ölüm korkusu bunu kendisine yaptırmıştı.] İmparator ona neden bu kadar dehşete kapıldığını pek çok kez sordu; o tek kelime etmiyor, aksine cevap veremiyormuş gibi yapıyordu. Sonunda konuştu ve dedi ki: "Efendim, az önce yanınızdan ayrılmıştım; konağıma gelip dinlenmek istediğimde, bu şehrin bütün halkı feryat ederek konağımın önüne geldiler. Küçük büyük hepsi silahlıydı ve tek bir ağızdan bağırıyorlardı: 'Halihazırda aldığı servet uğruna bu şehri imparatora satmış olan o sadakatsiz hain, o katil, o kötü prens nerede? Onu tamamen parçalayacağız; ve ona bu tavsiyeyi veren o hırsız Urfa kontunu da eğer bulabilirsek öldüreceğiz.' Bu şekilde, Efendim, içinde bulunduğum evi parçalamaya başladılar. Çok büyük bir zahmetle oradan kaçtım ve zar zor bir atın üzerine atladım. Buraya gelirken arkamdan büyük bir feryat yükseldi. Pek çok tehlikeden geçerek size kadar geldim." İmparator ve adamları bunu duyduklarında, hepsi dehşete kapıldılar ve kendilerine bir kötülük yapılmasından korktular; bunun üzerine sarayın kapılarını kapattırdılar. Bu esnada şehirde gürültü büyümeye başladı. Halk, Rumların miraslarını ellerinden almaya geldiklerini ve kendilerini köle olarak kendi topraklarına götürmek istediklerini haykırıyordu. Yalan hiç azalmıyordu; ne kadar çok insan gelirse, herkes kendinden o kadar çok şey katıyordu. Sokaklarda imparatorun maiyetinden bulduklarını atlarından düşürüyor ve çamurun içinde yuvarlıyorlardı; kendini savunmak isteyenler tamamen

kılıçtan geçiriliyordu. Bu şekilde kargaşa her taraftan büyüyordu. Şövalyelerinin ve silahşorlarının dövülmüş ve hırpalanmış halde geldiklerini gören imparator kendinden hiç emin değildi, aksine bu gürültü çabucak yatıştırılmazsa kendisine daha kötüsünün yapılmasından korkuyordu. Bunun üzerine prensi, kontu ve huzurundaki sarayda bulunan ve o an aceleyle getirebildiği diğer baronları yanına çağırttı. Onlarla çok ölçülü bir şekilde konuştu ve onlara dedi ki: "Güzel senyörler, size ve toprağınıza faydalı ve onurlu olacağını sandığım bir söz söylemiştim. Bana öyle geliyor ki adamlarınız bunu hiç hoş karşılamıyorlar, aksine sanırım bundan dolayı o kadar galeyana gelmişler ki, kapıldıkları bu dehşet içinde uzun süre kalırlarsa yakında bir çılgınlık yapabilirler. Bu yüzden hepinizin önünde söylüyor ve imparator olarak onaylıyorum ki, bunu yapmaya dair sahip olduğum niyeti değiştiriyor ve geri alıyorum. İrademi öyle bir şekilde değiştirdim ki, eskiden alışkın olduğunuz gibi tüm Antakya şehrine ve başkuleye sahip olmanızı istiyorum. Atalarımın elinde tuttuğu sınırlarla imparatorluğumu sizden yana elimde tutmam bana fazlasıyla yeter. Siz benim mutlak vasallarımsınız: Tanrı'nın izniyle bana bağlılıklarınızı iyice koruyacağınızı biliyorum. Dışarı çıkın ve galeyana gelmiş olan bu halkla konuşun. Onlara iyice söyleyin ki, eğer bu şehirde kalmamdan korkuyor veya şüpheleniyorlarsa, Tanrı'nın izniyle sabahleyin onlara ne utanç ne de zarar vermeden buradan çıkacağım ve tamamen barış içinde kendi ülkeme çekileceğim."

V. Bölüm
Elçilerin imparatorla nasıl konuştuklarına dair.

Prens ve Urfa kontu işlerini iyice başarmışlardı. İmparatorun sözlerini duyar duymaz bu tavsiyeye çok çabuk uydular ve imparatorun iyi bir efendi ve çok bilge bir adam gibi güzel konuştuğunu; kendisinin adamları olarak onun emrini gönüllü olarak yerine getireceklerini söylediler. Bunun üzerine ikisi ve şehrin diğer büyük adamları saraydan dışarı çıktılar. Gürültü ve kargaşa çok büyüktü; kendilerini dinlemeleri için halka elleriyle işaret ettiler. Duyulabildikleri zaman onlarla yumuşak huylulukla konuştular ve kendilerine yalan söylendiğini; durumun hiç de sandıkları gibi olmadığını; yakında imparatorun iyilikten başka bir şey amaçlamadığını açıkça görebileceklerini söylediler. Bu şekilde yüreklerini yatıştırdılar, öyle ki evlerine geri döndüler ve silahlarını bıraktılar. İmparator ertesi gün şehirden çıktı, oğullarını, baronlarını ve meclisinin en mahrem üyelerini de yanına aldı. Dışarı çıktıklarında, şehre oldukça yakın bir yere konakladılar. Şehirde, imparatorun yüreğinin kendilerine karşı hiç yatışmamış olduğunu iyice anlayan bilge adamlar vardı, zira bilge bir adam olarak öfkesini şüphesiz iyice örtmüş ve gizlemişti. Fakat bu durum, şehir içinde adamlarına yaptıkları utanç ve hakaretin ona ağır gelmesini hiç engellemiyordu; ve adamları olan prens ile kontun kendisine karşı hiç iyi davranmamış olmalarını çok ağır bir şekilde içinde taşıyordu. Erdemli kişilerin duyduğu bu endişeden ötürü, yüreğini yatıştırmak ve onlarla sahip olduğu sevgi ile ittifakı yeniden sağlamlaştırıp tazelemek için iyi ve güzel konuşan elçiler seçip imparatora gönderdiler. Şehirde kopan bu gürültüde hiçbir suçları olmadığına; bilakis bundan üzüntü duyduklarına ve kendilerinin de büyük tehlike içinde kaldıklarına dair prensi ve kontu her şekilde iyice mazur göstermeye çalışmaları kendilerine sıkıca tembihlendi. Elçiler şehirden

ayrıldılar ve imparatorun otağının içine geldiler, sonra kontun, prensin ve diğer baronların, eğer hoşuna giderse kendisiyle konuşmak üzere onları gönderdiklerini söylediler. Onları gönüllü olarak dinleyeceğini söyledi; bunun üzerine içlerinden biri şu şekilde konuştu: "İyice biliyorum, Efendim, siz dünyada bulunan en yüce ve en güçlü adamsınız: akıl ve ölçülülük bakımından yaşayan herkesi geride bırakırsınız; bu yüzden bana öyle geliyor ki sizi uzun sözlerle oyalamamak gerekir, zira eğer makul bir şey söylersem bunu çabucak anlarsınız. Sizin anlayacağınız kadar açık bir şekilde bunu söyleyebilmeyi çok isterdim. Doğrudur, Efendim, Antakya gibi böylesine büyük bir şehirde pek çok türden insan vardır: hepsi aynı akılda, aynı değerde ve aynı niyette değildir; bilakis az şey bilenlerin bilge ve çok ölçülü adamlardan daha fazla olduğuna iyice inanıyorum. Bu yüzden içeride bulunan erdemli kişiler, iyi efendileri olarak bizim aracılığımızla size yalvarıyor ve ellerini kavuşturarak merhamet diliyorlar ki, delilerin suçunu ve kargaşasını bilgelerle bir tutmayasınız. Şehirde meydana gelen, o deli insanların maiyetinize karşı saygısızlık ettiği bu olaydan dolayı prens, kont ve diğer tüm baronlar aşırı derecede utanç duyuyorlar; fakat iyice bilirsiniz ki, Efendim, iyi şehirlerde bu tür kargaşaları çıkarmaya alışkın olan insan türleri vardır; zira bunlar pek bir şeyleri olmayan ve az şey bilen kimselerdir. Bu yüzden, Efendim, bizi buraya gönderenler size bildiriyorlar ki, bunu yapan halkın kendi deliliğinin cezasını çekmesi ve size her zaman sadakatle sevgi ve itaat beslemek isteyen yüce adamların ise sizin sevginiz ve lütfunuz içinde kalmaları onları çok memnun edecektir; ve sizi rahatsız eden bu işi yapmaya cüret eden o ayaktakımından baronlar sizin emredeceğiniz şekilde intikam alacaklardır. Ve onlar adına size daha fazlasını da söylüyoruz: bu gürültünün onların rızasıyla çıktığını sanmayasınız diye, prens ve adamları size söz verildiği ve yemin edildiği gibi şehrin başkulenin teslim etmeye hazır ve donanımlıdırlar." O sözünü bu şekilde bitirdiğinde, imparator bu sözlerle çok yatıştı. Prens aleyhindeki şüpheden dolayı yüreğinde beslediği kin tamamen dindi; onu, kontu ve diğer baronları huzuruna getirtti; onları yumuşak huylulukla karşıladı ve çağırdı; efendileri olarak kendisine güvenmelerini açıkça söyledi, zira eğer onlara karşı en ufak bir öfke duymuşsa bile, iyi niyetle hepsini tamamen affediyordu. Sonra onlara, sahip olduğu büyük ihtiyaçlar yüzünden şu anda Yunanistan toprağına dönmesi gerektiğini, fakat Tanrı'nın yardımıyla hiç gecikmeden, kendisine vaat ettiği şehirleri teslim etmek üzere prense yaptığı anlaşmaları iyice yerine getirebileceği kadar büyük bir insan, kuşatma makinesi, silah ve servet gücüyle bu ülkeye geri dönmeye kesin niyeti olduğunu söyledi. Bunun üzerine birbirlerinden hoşnutlukla ayrıldılar. İmparator Kilikya'ya gitti ve ordusunu bilmem kaç gün orada dinlendirdi. Sonra, ülkede yeterince erzak bulabilmeleri için bir grubun diğerlerinin önünden nasıl at süreceğini düzenlediğinde yola koyuldular ve kendi ülkelerine varana dek at sürmeyi bırakmadılar.

VI. Bölüm

Hristiyanların inançsız haydutların bulunduğu kaleyi nasıl kuşattıklarına dair.

Size söylediğim gibi işlerin Antakya'da sürdüğü o zamanda, bundan çok geçmeden, kralın kızını eş olarak almış olan Fransa krallığının büyük baronlarından biri, Flandre

Kontu Thierry, hac için Kudüs'e geldi. Yanında pek çok güzel ve yiğit şövalye getirdi. Kral, patrik ve bütün halk onları çok büyük bir sevinçle karşıladılar; zira gelişinin Suriye toprağına iyilik getireceğine dair pek büyük bir umutları vardı. Derhal istişare ettiler ve Şeria Nehri'ni geçip Gilead Dağı'nın yanındaki toprağa doğru at sürmeye karar verdiler. Orada Hristiyanların toprağına aşırı büyük zarar veren bir kale vardı, zira o, aşırı yüksek bir dağın yamacında yer alan ve o kadar dik olan bir mağaraydı ki oraya zorlukla gidilebiliyordu; her taraftan derin vadi onu kuşatıyordu, yolun o kadar dar olduğu tek bir yön hariç, oradan geçen hiç kimse o kadar yüksek olan bu küçük patikadan, her iki yandaki büyük uçuruma düşmekten büyük korku duymadan geçemezdi. Oraya bütün ülkeden toplanmış hırsızlar ve haydutlar yerleşmişlerdi; insanları soyarak ve öldürerek büyük zararlar veriyorlardı; zira etraftaki bütün toprakta casusları vardı ve kendilerine getirilen haberlere göre, bizim halkımıza en çok zarar verebileceklerini düşündükleri yerlere huruç harekâtları ve akınlar düzenliyorlardı. Bu yüzden Suriye baronları, [Flandre kontu geldiğinde,] o haydut yuvasını kuşatmaya gitmeyi düşündüler. Toplayabildikleri kadar insan gücünü bir araya getirdiler. Bunun üzerine nehri geçtiler ve size söylediğim o bölgelere geldiler. Toprak çok susuz ve dağlarla doluydu. Bizim adamlarımız o kayalığı ellerinden geldiğince kuşattılar, zira o yere yaklaşılabilecek bütün geçitlere yerleştiler. Sonra mağaraya doğru ilerlediler ve içeridekilere ellerinden gelen her şekilde zarar vermeye başladılar. Onlar canları pahasına kendilerini savunuyor ve üzerlerinde kolayca fetih yapılamaması için dar yollarını koruyorlardı. Bu sırada, Hristiyanlığın bütün halkı o orduda bulunduğu için, bir Türk birliği Hristiyanların toprağının çok yalnız kaldığını düşündü, öyle ki kendilerine öyle göründüğü üzere, ülkede at sürüp büyük ganimet elde edebilirlerdi. Bu yüzden Şeria Nehri'ni geçtiler; Eriha toprağını sağda bıraktılar ve adı Ölü Deniz olan gölün yanından at sürdüler. Sonra dağlara gittiler, ta ki iki peygamber Amos ve Habakkuk'un doğduğu şehre gelene kadar: adı Tekoa'dır. Orayı zorla ele geçirdiler; içeride öldürdükleri çok az insan buldular, zira o yerin sakinleri Türklerin gelişini çok önceden öğrenmişlerdi. Bunun üzerine kaçmışlar ve kadınları ile çocuklarını yakınlarında bulunan ve adı Adullam olan büyük bir mağaraya götürmüşlerdi. Türkler şehirde az ganimet buldular, zira bütün iyi şeyler oraya taşınmıştı. Yine de Türkler aradılar; iyi olarak buldukları her şeyi aldılar, geri kalanını harap ettiler. [O mevsimde Kudüs şehrinde çok yiğit bir adam, soylu bir aileden gelen, iyi, bilge ve erdemli bir şövalye bulunuyordu: adı Poitou doğumlu Burgonyalı Robert idi, Tapınak tarikatının üstadıydı; yakın zamanda yanında bilmem kaç kardeşini [Suriye toprağına] getirmişti. Türklerin bu şekilde at sürdüklerini ve o şehri ele geçirdiklerini duyduğunda, Kudüs'te bulabildikleri insanları yanlarına aldılar ve o tarafa doğru at sürdüler.] Kralın sancağını maiyetinden bir şövalye taşıyordu, adı Bernard le Vacher idi. Türklere yaklaştıklarında, onlar gelişlerini öğrendiler ve aceleyle oradan ayrıldılar. Peygamber Yoel'in doğduğunun söylendiği Halebon denen bir yere doğru gittiler; sonra patriklerin yattığı El-Halil'e doğru kaçtılar; zira güvende olmak için oradan Askalon yönündeki ovalara inmek istiyorlardı. Bizim adamlarımız Türklerin kaçtığını öğrendiler ve her şeyi kazandıklarını sandılar; onların peşinden toprağa yayıldılar: düşmanlarını bozguna uğratmaktan çok ganimet toplamaya yöneldiler. Kaçan Türkler, bizimkilerin çılgınca ve düzen tutmadan kovaladıklarını

iyice gördüler; bunun üzerine toparlanmaya, birbirlerini çağırmaya ve beklemeye başladılar; sonra çeşitli yerlere dağılmış olarak bulduklarının üzerine koştular; onları kolayca bozguna uğrattılar ve epeycesini öldürdüler. Bizim adamlarımızdan bir arada duran ve ellerinden geldiğince kendilerini savunan bazıları vardı, ama az sayıdaydılar. Etrafındaki gürültü ve toz bulutu çok büyüktü. Bizimkilerden daha uzağa kadar kovalamış olanlar baktılar ve onların kendi arkalarında toplandıklarını fark ettiler; mahmuzlarını vurdular ve olabildiğince çabuk geri döndüler. Fakat zamanında gelemediler; zira onlar gelmeden önce diğerleri halihazırda bozguna uğramıştı ve kaçıyorlardı: Türkler onları çok yakından sıkıştırıyordu. Mızraklarla, kılıçlarla ve oklarla ölenlerin sayısı epeyce fazlaydı. Ölümden kaçabileceklerini sandıkları için yüksek kayalardan aşağı atlayanlar bile vardı; öyle ki hepsi paramparça oldular. Bu kovalamaca El-Halil şehrinden adı Tekoa olan diğer şehre kadar sürdü. Hristiyanlık o gün orada ölenler yüzünden büyük zarar gördü; zira orada soylu adamlardan başkası yoktu. Kudüs'ün sıradan halkı mağara kuşatmasındaydı. Orada öldürülen diğerleri arasında, yüce bir adam ve çok iyi bir şövalye olan, adı Montfauconlu Eudes olan bir Tapınak kardeşi de öldü. Onun ölümüne küçük büyük herkes aşırı derecede yas tuttu. Bizim halkımızı öldürmüş olan Türkler atları ve silahları çok büyük sevinç yaparak alıp götürdüler; ve Askalon'un içine geri döndüler. Gilead Dağı tarafındaki kuşatmada bulunan bizim baronlarımız El-Halil'de meydana gelen bu talihsizliği duydular; bundan aşırı derecede öfkelendiler, fakat savaşın yasasının ve âdetinin bu olduğunu, bir saat üstte olunurken diğer saat altta olunduğunu ve orada epeyce kayıp ve kazanç meydana geldiğini iyice bildikleri için kendilerini teselli ettiler. Bunun üzerine kuşattıkları haydutlara zarar vermek ve saldırmak için eskisinden daha çok gayret ettiler, öyle ki kısa süre içinde onları zorla ele geçirdiler. Hepsini kılıçtan geçirdiler; silahları ve erzakı aldılar; sonra kendi ülkelerine geri döndüler.

VII. Bölüm
Sanguin'in Şam'ı nasıl fethetmek istediğine dair.

Hristiyanlık o dönemde Halepli Sanguin kadar acımasız bir savaşçı hiç görmemişti. Bizim halkımıza pek çok zarar verdi. Sonra o kadar büyük bir kibre kapıldı ki kendi dininden olan halkın elindeki Şam krallığını fethetmek istedi. Fakat kral onun kızıyla evli olduğu için krallığın başkumandanı ve muhafızı olan, adı Aynarz olan yiğit bir Türk bunu fark ettiğinde, derhal Kudüs kralına iyi elçiler gönderdi ve ortak düşmanları olan bu Sanguin'e karşı kendisine yardım etmesini çok güzel sözlerle ondan rica etti; [zira eğer Şam krallığıyla büyürse, daha da artacak olan gücüyle Hristiyanlığa her zaman zarar vereceğini iyice bilebilirdi]; ve eğer kral kendisine güçlü bir şekilde yardıma gelirse masraflardan dolayı kendini yük altında hissetmemesi için, ücret olarak her ay kendisine yirmi bin bezant ödetecekti. Bunun üzerine, Sanguin'i ülkeden kovmayı başarabilirlerse, Türklerin kısa bir süre önce bizim halkımızdan almış oldukları Belinas şehrinin hiçbir tartışma olmaksızın derhal kendisine geri verileceğine söz verdi. Tüm bu anlaşmaları kesinlikle sıkıca tutacağına dair iyi rehineler, ülkenin en yüce adamlarının oğullarını vermesi gerekiyordu. Kral bu elçilerin konuştuklarını duyduğunda, danışmadan böyle bir işe girişmek istemedi; bu yüzden krallığın baronlarını çağırttı ve bu Aynarz'ın kendisinden talep ettiği şey

konusunda ne tavsiye ettiklerini onlara sordu. Onlar kendi aralarında danıştılar, sonra krala, kralın Sanguin'e karşı Şamlılara yardıma gitmesi konusunda iyice anlaştıklarını söylediler; zira kendi masraflarıyla bile kendilerine böylesine acımasız bir düşman olan kişiye zarar vermeye gitseydi hiç de kötü bir şey yapmış olmazdı, hele ki şimdi masrafları için kendisine büyük ücretler vermek ve elinde tuttuğu şehrini geri vermek isterken. Bu yüzden kendisine teklif edilen şeyi reddetmemesini ona iyice tavsiye ettiler; zira eğer Şam krallığı Sanguin'in olsaydı, hepsini kendi topraklarından kovana dek asla huzur vermeyeceğini hepsi iyice biliyordu.

VIII. Bölüm

Kral Foulques ve Şamlıların Sanguin'i topraklarından nasıl kovduklarına dair.

Baronların tavsiyesi üzerinde mutabık kalındığı üzere, kral onların öğütlediği gibi yapmaya girişti. Rehineleri teslim aldı ve onları sağlam kalelerde muhafaza ettirdi. Bunun üzerine çok güçlü bir şekilde seferberlik çağrısı yaptı; atlı ve yaya ordusunu Taberiye şehrinin içinde topladı. Diğer taraftan Sanguin çok büyük bir kalabalık getiriyordu: Şam toprağına zorla girmişti, şehri arkasında bırakmıştı, öyle ki öteye geçip adı Raseline olan bir yere kadar gelmişti. Bizim halkımızın gelişinden çekindiği için bütün ordusuyla orada bekliyordu. Eğer bizim kralımız gelmezse, bütün bu ülkeyi fethetmek üzere yapmayı tasarladığı şeyi kolayca başaracağından tamamen emindi. Sanguin'in bizim halkımızın ne yapacağını gözetlemek için bu yerde durduğu haberi Kudüs kralına ulaştı. Aynarz ve Şam sakinleri halihazırda şehirden çıkmışlardı, fakat bizim halkımızı adı Nuare olan bir yerde bekliyorlardı: onlar olmadan Sanguin'in üzerine yürümeye cesaret edemiyorlardı. Kral ve bizim halkımız bunu duyduklarında, savaş düzeninde dosdoğru Şamlılara doğru at sürdüler; fakat iki ordu bir araya gelmeden önce, Sanguin casusları aracılığıyla onların bu şekilde kendi üzerine gelmek istediklerini duydu; bunun üzerine bulunduğu yerden ayrıldı; sağa dönerek Bekaa Vadisi denen toprağa yöneldi: çok büyük bir hızla o tarafa kaçtı. Kral ordusunu Şamlılarla birleştirdi. Orada Sanguin'in o bölgeden ayrıldığını kesin olarak öğrendiler; bunun üzerine anlaşma gereği kendilerine geri verilmesi gereken Belinas şehrine doğru gittiler. Size yukarıda söylediğim gibi, Tuğtekin'in bu şehri bizim halkımızdan zorla almasının üzerinden çok uzun zaman geçmemişti: onu koruması için kendi adamlarından birine vermişti; fakat o kişi ona hiç sadakatle davranmamış, bilakis Şamlılara karşı Sanguin'in tarafına dönmüş ve koruduğu şehri ona teslim etmişti; bu sebeple Şam sakinleri bizim kralımızın orayı geri alması için çok güçlü bir şekilde çalışmak istiyorlardı; zira Sanguin'in krallıklarını fethetme yönündeki büyük arzusunu bildiklerinden ve şehir onun elinde olduğu sürece kendilerine daha yakından zarar verebileceğinden, oranın Sanguin'in olmasındansa Hristiyanların elinde olması onları çok daha fazla memnun ediyordu.

IX. Bölüm

Hristiyanların Belinas şehrini nasıl geri aldıklarına dair.

Belinas şehri asıl adıyla Paneas olarak adlandırılır. Eskiden İsrailoğulları vaat edilmiş topraklara geldiklerinde adı Leşem idi; fakat Dan oğulları miraslarını aldıklarında, kendilerinden türedikleri ve adı Dan olan babalarından dolayı oraya Leşem-Dan

adını verdiler: bu, Yeşu kitabında bulunur. Daha sonra oraya Filipus Sezariyesi adı verildi, zira Yaşlı Hirodes'in oğullarından biri olan Filipus bu şehri çok geliştirdi ve büyüttü, böylece adı Tiberius Sezar olan bir imparatorun onuruna ona Sezariye adını verdi; ve kendi adını da ona ekledi, öyle ki Filipus Sezariyesi olarak adlandırıldı. Suriye ve Şam orduları bu şehre doğru yöneldiler. Mayıs ayının birinci günü şehrin önüne geldiler ve onu her taraftan kuşattılar. Aynarz ve adamları Doğu tarafına, şehir ile orman arasında Coagar denen bir yere yerleştiler. Kudüs kralı ve orduları ise Batı tarafına, düz araziye doğru yerleştiler. Şehri bu şekilde her taraftan kuşattıklarında, kendilerine hiçbir yardım gelememesi ve içeridekilerin dışarı çıkamaması için şehrin çıkışlarını ve girişlerini iyice korumaya özen gösterdiler. Ardından, ortak kararla, kendilerine yardım etmek için bu kuşatmaya güçlü bir şekilde gelmeleri üzere Antakya Prensi Raimond'a ve Trablus kontuna aceleyle iyi ulaklar gönderdiler. Bu esnada hiç boş durmadılar, bilakis surlara ve şehrin içine bolca iri taşlar atan çok sayıda iyi taş atar makine kurdular; kendileri de sık sık dış tabyalara saldırıyorlardı ve hendeklerin üzerinde o kadar çok okçu ve arbaletçi vardı ki, o kadar bol ok ve arbalet oku atıyorlardı ki şehrin içinde hiç kimse güvende değildi ve şehrin sakinleri büyük bir korku duymadan savunma yerlerinde pek görünmeye cesaret edemiyorlardı. Dışarıdakiler düşmanlarına zarar vermek için birbirlerini kışkırtıyor ve teşvik ediyorlardı. Şamlılar bizim halkımız kadar yiğit ve silahlara alışkın değillerdi, fakat Türklere zarar verme konusunda bizimkilerden daha az istekli değillerdi ve çoğu zaman saldırıya daha çabuk geçiyor ve orada daha uzun süre kalıyorlardı. Kuşatılmış olanlar kendilerini savunmak için büyük çaba harcıyorlardı; nöbet tutma ve aç kalma zahmetinden dolayı çok bitkin düşmüşlerdi; fakat kendilerini, kadınlarını ve çocuklarını korumak için her şeye katlanıyorlardı. Kuşatma bu şekilde bilmem kaç gün sürdüğünde, üzerinden şehrin içine ateş edilebilecek ve oradan şehrin içine girilebilecek şekilde surlara yaklaştırabilecekleri kadar yüksek ahşap bir kule yapmadıkları takdirde giriştikleri bu işi başaramayacakları onlara açıkça göründü. Fakat bütün bu ülkede bu kulenin yapılabileceği kereste hiç yoktu. Bu yüzden Aynarz iyi ulaklar seçti ve orada bulunan büyük keresteleri getirtmek için onları Şam'a gönderdi ve hızla gelmelerini emretti.

X. Bölüm
Aynı konuya dair.

Antakya prensine ve Trablus kontuna kendilerini çağırmaya gelen ulaklar ulaştılar. Onlar çok güçlü bir şekilde ülkelerinden yola çıktılar ve büyük birliklerle orduya geldiler. Onların gelişiyle bizimkiler çok sevindiler; içeridekiler ise taze kuvvet olarak geldiklerini gördükleri bu adamlar yüzünden eskisinden daha büyük korkuya kapıldılar. Yeni gelmiş olanlar yiğitliklerini göstermek istediler ve diğerlerinin yaptığından daha sert bir şekilde saldırmaya başladılar; öyle ki içeridekiler aşırı derecede dehşete düştüler; zira ansızın ele geçirileceklerini sandılar. Yine de ellerinden geldiğince kendilerini savundular. Şam'a kereste almaya gitmiş olanlar orduya geldiler ve çok uzun, bol miktarda kiriş getirdiler. Sağlam demir çivilerle ve kalın kuşaklarla onları birbirine birleştirecek olan marangozlar hazırdı. Derhal üzerinden bütün şehrin görülebileceği ve istenen yere yaylarla ve arbaletlerle ateş edilebilecek kadar yüksek bir ahşap kule diktiler. Surlarda kendilerini savunanların

üzerine elleriyle taşlar atıyorlardı. Sonra toprağı düzlediler ve kuleyi hendeğin üzerinden surlara bitişik hale getirdiler, öyle ki şehirde hiç kimse arbalet oklarıyla veya oklarla vurulmadan dolaşamıyordu. Artık surlarda görünmeye cesaret edemiyorlardı, aralarında hiç güvenlik kalmamıştı, öyle ki yaralıları dinlenmeleri için gizleyecek yer bile bulamıyorlardı. İçinde bulundukları bu büyük felakette nasıl dayanabildiklerine çok hayret ediliyordu; fakat tek bir şeye umut bağlamışlardı; zira Sanguin kendilerine aceleyle yardım edeceğine dair söz ve teminat vermişti. Şüphesiz, artık onun yardımını kolayca bekleyemeyecekleri bir noktaya gelmişlerdi.

XI. Bölüm
Belinas'ın Hristiyanlara nasıl teslim edildiğine dair.

Şehrin etrafında işler bu şekilde sürerken, Roma Kilisesi'nin bir elçisi Sayda'ya vardı: kendisi kardinal ve Ostia piskoposuydu, Fransa'nın Beauvais piskoposluğunda doğmuştu. Bu kişi özellikle Antakya patriği ile kilisesinin kanonikleri arasında bulunan bir anlaşmazlık için ülkeye gelmişti: aynı sebeple çok uzun zaman önce olmayan bir vakitte, adı Pierre olan bir Lyon başpiskoposu oraya gönderilmişti. Fakat ülkeye vardıktan çok geçmeden öldü, öyle ki davayı sonuçlandıramadı; bu yüzden onun yerine bu kişi gönderildi. Ülkeye gelir gelmez, Hristiyanlık ordusunun Belinas kuşatmasında beklediği haberini duydu. Bunun üzerine aceleyle onlara doğru gitti, zira ülkenin işlerini tavsiyeleriyle yürütmek istediği Kudüs Patriği Guillaume ve Sur Başpiskoposu Foucher oradaydılar. Orduya geldiğinde, baronlar ve din adamları ona büyük sevinç gösterdiler. Vaaz verdi ve orada bulunanları Rabbimiz'in işini dinç bir şekilde yapmaları için teşvik etti ve bunu yapmaları için günah kefaretlerinden büyük bağışlamalar verdi. Hepsi Türklere zarar vermek için eskisinden daha sert bir şekilde uğraşmaya başladılar. Ahşap kulede bulunanlar onları o kadar yakından sıkıştırıyorlardı ki kendilerini nasıl koruyacaklarını bilemiyorlardı. Epeyce ölü ve yaralı vardı, öyle ki artık kendilerini savunmak için ortaya atılmaya cesaret edemiyorlardı; zira sağlıklı olanların tek başlarına savunma yükünü taşımaya güçleri yetmiyordu. Bilge ve büyük öngörü sahibi olan ve bizim halkımızla yaptığı ittifakı sıkıca tutmayı çok isteyen Şam Başkumandanı Aynarz, şehirdekilerin zayıflığını iyice fark etti ve onlara gizlice barış yapmalarını öğütleyen ulaklar gönderdi ve kendisinin de onların dininden olduğunu, onların ölümünü hiç istemeyeceğini, fakat eğer zorla ele geçirilirlerse onları koruyamayacağını bildirdi. Bu yüzden onlara iyi niyetle teslim olmalarını tavsiye etti, zira artık tutunamayacakları kesin bir şeydi. Onlar bu sözü duyduklarında, önce bundan hiç hoşlanmamış gibi yaptılar ve durumlarının onun sandığından çok daha iyi olduğuna inandırmaya çalıştılar; fakat sonunda bunu tamamen gönüllü kabul ettiler ve hepsinin sağ salim oradan çıkmaları hoşlarına gitti. Fakat kendi dillerinde Emir dedikleri komutanları, kendi dinlerinde yüce ve güçlü bir adamdı; bu yüzden hiçbir karşılık almaksızın şehrini bu şekilde bedavaya teslim ederse bunun büyük bir utanç olacağını söyledi. Bu sebeple şehrin Hristiyanların eline geçmesini çok arzulayan Aynarz, kendi aralarında anlaştıkları şekilde, ömrü boyunca sahip olmak üzere Şam bahçelerinden ve hamamlarından ona iyi bir gelir tahsis edeceğine, böylece zengin bir şekilde yaşayabileceğine söz verdi. Şehirden çıkacak olanlar bütün eşyalarıyla birlikte güvenle götürüleceklerdi; orada kalmak

isteyecek olan diğerleri ise her yıl ödeyecekleri makul vergiler karşılığında mülklerini ellerinde tutacaklardı. Bu anlaşmalar kendi aralarında tamamen gizlice kararlaştırıldı. Sonra Aynarz gizlice kralın ve diğer baronların yanına geldi ve işi düzenlediği şekliyle onlara anlattı; onlar sadakatinden ve bu işe kattığı iyi tavsiyesinden dolayı onu çok övdüler. Yumuşak huylulukla buna razı oldular ve anlaşmalar yerine getirildi. Türkler kadınları ve çocuklarıyla birlikte dışarı çıktılar ve bütün eşyalarını alıp götürdüler: bizimkiler şehri teslim aldılar.
Bunun üzerine patrik, şehrin kiliselerini düzenleme görevi kendisine ait olan Sur Başpiskoposu Foucher'nin yanına geldi. Orduda bulunan erdemli kişilerin tavsiyesiyle, adı Adam olan Akka başdiyakozunu Belinas piskoposu seçtiler ve orada kalacak olan Hristiyan topluluğunun bakımını ona verdiler. Şehir, çok uzun zaman önce olmayan bir vakitte Türklerin zorla elinden almış olduğu Renier Brus adındaki barona geri verildi. Bunun üzerine kral, ülkede toprağın güvenliğine dair üzerine düşen şeyi yaptığında oradan ayrıldı; Antakya prensini ve elçiyi Kudüs'e götürdü ve orada bilmem kaç gün kaldılar. O zaman Antakya prensi, elçinin kendi şehrinin patriğine karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu çok yokladı ve kendisine doğru adaleti yerine getirmekte iyice yardım edeceği için dinç davranmasını ondan rica etti. Size söylediğim gibi, bu kişi Antakya'ya şehrin din adamlarının papaya kendi patriklerinin çok sadakatsizce davrandığını anlatmaları ve ona karşı pek çok büyük suçu kanıtlamak istemeleri sebebiyle gönderilmişti. Bu yüzden elçi Antakya'ya geldi. Fakat bu patriğin meselesini daha iyi anlamanız için size hikâyeye biraz daha uzaktan başlayacağım.

XII. Bölüm
Patrik ile Antakya prensi arasında olan anlaşmazlığa dair.

Doğrudur ki Prens Raimond Antakya'ya ilk geldiğinde, henüz karısını almadan önce, işini daha iyi başarmak için o zaman görevde olan Patrik Raoul'e mutlak bağlılık yemini etti ve ona kendi inancı üzerine söz verdi ki, o günden itibaren ne eylemle, ne sözle ne de tavsiyeyle onun hayatını, uzvunu veya onurunu kaybedeceği ya da kötü bir hapse atılacağı bir şekilde kendisine karşı olmayacaktı. Bu sadakati çok kısa bir süre korudu; zira karısını ve bu patriğin kendisine çok yardım ettiği bütün toprağın emrine itaatini alır almaz, derhal ona karşı döndü; ona zarar vermeleri için kilisesinin düşmanı olan din adamlarına tavsiye ve yardım verdi. Onlar prens gibi iyi bir yardımcıya sahip olduklarını öğrendiklerinde, din adamlarına karşı anlaşmazlığa girişme konusunda daha cüretkâr ve cesur oldular. Düşmanları, iyi eğitimli ve iyi yaşam süren fakat dünyadan hiç anlamayan, zira dünyevi işlerde az bulunmuş olan kilisesinin başdiyakozu Lambert ve Calabria doğumlu, soylu aileden gelen, iyi eğitimli ve dünyevi işlerde bilge olan, sonradan Cosenza başpiskoposu olan Arnoul adında bir din adamıydı. Bu ikisi patriğe karşı Roma'ya temyize başvurdular ve yola çıktılar. Prens patriği o kadar sıkıştırdı ki o da onların peşinden gitti. Fakat bu Arnoul denizi daha önce geçti ve Sicilya'ya geldi: orada Calabria'nın yüce adamlarından doğmuş olduğu için dostlarından ve akrabalarından bazılarını yanına aldı. Sonra kendisini ve soyunu iyice tanıyan Puglia Dükü Ruggero'nun yanına geldi. Onunla şu şekilde konuştu: "Efendim, siz çok yüce ve büyük güç sahibi bir prenssiniz, fakat buna

rağmen hak gereği sizin ve mirasçılarınızın olması gereken Antakya şehri konusunda size haksızlık edildiği kesin bir şeydir. Dünyada size en çok karşı olan ve sizden ölümüne nefret eden adam yakında gücünüzün eline geçecektir: bu, Roma'ya giden ve limanlarınızdan birine varacak olan Antakya patriğidir. Bu yüzden, onu nasıl ele geçirebileceğinize dair büyük çaba harcamanız gerekir, zira mirasınızı sizden alıp yabancı bir adama verdiği gibi, eğer elinize düşerse ve onu iyice korursanız, onun aracılığıyla geri alabilirsiniz." Dük bu sözleri duyduğunda, onun kendisine doğruyu söylediği kanaatine iyice vardı; kendi çıkarını aramakta hiç tembel olmayan biri olarak derhal bütün deniz limanlarına haber gönderdi ve böyle bir adam gelir gelmez alıkonulmasını ve tutuklu olarak Sicilya'ya gönderilmesini emretti. Bundan hiç tedbir almayan patriğin Brindisi limanına varması hiç gecikmedi. Orada dükün ulakları hazırdı; onu yakaladılar ve bütün maiyetini dağıttılar. Bazılarını şuraya, diğerlerini buraya gönderdiler; servetini, atlarını ve elbiselerini elinden aldılar: kendisine sağlam demirler vurdular ve Sicilya'da dükün huzuruna götürmesi için onu kanoniği olan o Arnoul'e teslim ettiler. Onun üzerinde güce sahip olan bu kişi, kendisine yaptığı haksızlıkların intikamını almak için ona epeyce utanç ve sıkıntı çektirdi. Nihayet onu dükün huzuruna getirene dek götürdü. Yakışıklı, zarif, bilge ve güzel konuşan bir adam olan patrik, dükle baş başa görüşmek istediğini söyledi; herkes geriye çekildi: ona Roma dönüşünde kendisinin yanından geçeceğine dair söz verdi ve vaat etti; dükün çok hoşuna giden anlaşmalar yaptı, öyle ki tamamen serbest bırakılması ve bütün maiyeti ile eşyalarını eksiksiz geri alması hiç gecikmedi; sonra Roma'ya varana dek yola koyuldu. Orada başlangıçta hiç iyi karşılanmadı, bilakis hepsi ona çok soğuk davrandılar ve papa onun kendi huzuruna gelmemesini emretti. Zira onun kendilerine iyi itaat etmek istemediğini, aksine Antakya makamının Roma makamı kadar yüksek veya daha yüksek olduğunu söylemek istediğini söylüyorlardı; bu yüzden onu asi ve bölücü olarak görüyorlardı.

XIII. Bölüm

Antakya kanoniklerinin patriklerine karşı nasıl dava açtıklarına dair.

Patrik öyle bir durumdaydı ki, eğer davasında kendi aleyhine sebepler bulsalardı, bütün Roma mahkemesi ona zarar vermeye meyilliydi. Düşmanları, kendilerine gönüllü olarak tavsiye ve yardım veren herkesin lütfuna sahipti; zira patrik çok şüphe uyandırıyordu, çünkü onu bilge ve zengin olarak tanıyorlardı; ve şüphesiz bir keresinde efendimiz Aziz Petrus'un Kutsal Kilise'nin başrahibi ve başı olarak Roma'dan önce Antakya'da oturduğunu; bu nedenle Hristiyanlıkta daha önce doğmuş olan kilisenin, daha sonra doğmuş olandan daha yüce ve daha onurlu olmasının hak olduğunu söylemişti. Bu sebeplerden dolayı patrik bir süre papadan ve kardinallerden uzak tutuldu ve dışlandı; fakat daha sonra kendisi adına elçiler gönderdi ve onlar nezdinde öyle çabaladılar ki mahkemeye gelmesine izin verdiler. Geldiğinde epeyce büyük toplantılar yapıldı ve yüce bir adam gibi onurlu bir şekilde karşılandı. Papanın huzuruna çıkma imkânı bulduğunda, onu ve kardeşleri sık sık ziyaret etti. Bir gün sarayda tam konsistoryum toplantısındayken, düşmanları öne çıktılar; kendilerine söz hakkı verildi. Ona karşı çok sert bir şekilde konuştular ve onu pek çok çirkin işle suçlamaya başladılar. Kendisi aleyhine söyledikleri kötülükleri

tamamen inkâr etti. Mahkeme meselelerin orada hemen kanıtlanamayacağını iyice gördü ve anladı; bu yüzden her iki tarafa da gitmeleri ve papa Antakya bölgelerine orada duruşmayı yürütecek, iş için gerekli tanıkları ve kanıtları dinleyecek ve buna göre kendilerine adaleti sağlayacak bir elçi gönderene kadar meseleyi olduğu halde bırakmaları söylendi. Böylece saraydan ayrıldılar. Patriğe, Antakya kilisesinde efendimiz Aziz Petrus'un sunağından aldığı palyum konusunda Roma Kilisesi'ne haksızlık ettiği söylendi; bu yüzden onu bırakıp kardinallere geri vermesi gerekti; papanın yetkisiyle başka bir tane getirttiler ve diyakozların başrahibi onu kendisine verdi. Roma'da gerekli olduğunu düşündüğü kadar kaldıktan sonra, papadan ve kardinallerden izin aldı ve orada başlamış olan dava hariç onların tam lütfuyla ayrıldı. Sicilya üzerinden dosdoğru Dük Ruggero'nun yanına geldi: o kendisini çok onurlu bir şekilde karşıladı; sonra istişare halinde birlikte epeyce konuştular, öyle ki iyi dost oldular. Dük ona güzel armağanlar verdi ve kendisini ve adamlarını götürmek için istediği kadar kadırga hazırlattı; sonra izin aldı ve ayrıldı. Kısa bir süre içinde Demir Nehri'nin denize döküldüğü, Antakya'ya yaklaşık on mil mesafede bulunan ve Saint Simeon limanı denen yere vardı.

XIV. Bölüm
Aynı konuya dair.

Çukurova toprağında, kendi kilisesine bu kadar yakın bir yerde karaya ayak bastığında, ertesi gün şehrin dışına kadar tören alayıyla kendisini karşılamaya gelmeleri için şehirdeki din adamlarına ve halka haber gönderdi; zira Roma'dan gelen başrahibi bu şekilde karşılamak âdettir. Onlar prensin kendisini sevmediğini, bilakis ona ettiği bağlılık yeminine aykırı olarak kendisinden büyük bir nefretle nefret ettiğini iyice biliyorlardı; bu yüzden onu emrettiği gibi karşılamak ve ona itaat etmek istemediler; aksine şehre girmesi kendisine yasaklandı. O, kendisine karşı olması gerektiği gibi davranmayan din adamlarının kötülüğünü anladı ve prensin öfkesinden çekindi. Bu yüzden oraya yakın olan, pek çok manastırın ve epeyce keşiş hücresinin bulunduğu Kara Dağ denen bir yere yöneldi. Prensin yüreğindeki kendisine karşı olan kini yatıştırıp yatıştırmayacağını ve din adamlarının da kilisesine gelmesi için kendisine adam gönderecek şekilde itaati koruyup korumayacaklarını beklemek üzere orada kaldı. Fakat prens, eskiden olduğundan daha açık bir şekilde ona karşı koymaya ve elinden geldiğince zarar vermeye başladı; zira Antakya kanoniği Arnoul, Sicilya'dan kendisine mektuplar göndermişti; bu mektuplarda patriğe karşı dikkatli olmasını, zira onun Dük Ruggero ile dostluk ittifakları kurduğunu ve kendisini Antakya prensi yapmak üzere anlaşmalar yaptığını kesin olarak bilmesini bildirmişti. Ve bunu iyice bilebilirdi, çünkü onun yanından dönerken kendisine büyük armağanlar vermiş ve karşıya geçmesi için ona ihtiyacı olduğu kadar kendi kadırgalarından tahsis etmişti. Prens bu sözlere iyice inandı, bu yüzden onu düşmanı olarak görüyordu. O Kara Dağ'da beklerken, Urfa Kontu Genç Joscelin patriğe mektuplar ve ulaklar gönderdi; böylece ona çok güzel sözler bildirdi ve bütün maiyetiyle birlikte kendi toprağına gelmesini ondan rica etti, zira kendisine gönüllü olarak onur ve iyilik yapma konusunda iyi bir niyeti vardı: bunu ona Antakya prensini hiç sevmediği için bildiriyordu; diğer yandan patriğin dostuydu. Toprağının din adamlarının hepsi ona

itaat ediyor ve onu eşitleri ve efendileri olarak görüyorlardı, özellikle de onu çağırmaya ayrıca adam gönderen Urfa, Korykos ve Hierapolis başpiskoposları. Patrik Urfa'ya doğru gitti, her yerde çok onurlu bir şekilde karşılandı; kontun kendisi de ona vaat ettiği şeyi iyice tuttu, zira ona epeyce güler yüz gösterdi ve büyük armağanlar gönderdi. Patriğin dostlarından bazılarının prensle konuşmaları hiç gecikmedi; böylece ona karşı görünüşünü ve yüz ifadesini yumuşattılar, fakat yüreğini asla; ve hatta ondan büyük bir servet aldığı bile söylendi. Bunun üzerine ona mektuplarını gönderdi ve güzel sözlerle Antakya şehrine gelmesini bildirdi. Oraya gitmeyi çok arzulayan patrik bunu duyduğunda derhal yola koyuldu. Çok güvendiği etraftaki piskoposları da yanında götürdü. Şehre yaklaştığında, kiliselerin tören alayları ipek pelerinler içinde hep birlikte onu karşılamaya geldiler; prens, baronlar, şehrin şövalyeleri ve burjuvaları onu çok onurlu bir şekilde karşıladılar; büyük bir sevinçle onu büyük kilisenin içine götürdüler, sonra sarayına gitti.

XV. Bölüm
Aynı konuya dair.

Antakya patriği duyduğunuz şekilde Roma mahkemesinden geri dönmüştü; fakat bundan çok geçmeden, peşinden bir elçi geldi; kendisi Rhône üzerindeki Lyon başpiskoposuydu; Burgonya doğumluydu, adı Pierre idi. Papa İkinci İnnocentius, patrik ile din adamları arasında olan anlaşmazlığı sona erdirmek için onu oraya gönderiyordu. O derhal Suriye'ye geldi ve Akka limanına vardı. O, kutsal yaşam süren ve ileri yaşta erdemli bir adamdı. Varır varmaz, hac için Kudüs'e gitmek üzere yola çıktı. Oraya vardığında, Roma'ya gitmiş olan iki din adamı, Lambert ve Arnoul, onu çok sıkıştırdılar ve Antakya'ya gelmesi ve kendisi için yola çıktığı işle ilgilenmesi için acele ettirdiler. İyi adam Akka'ya kadar gitti; orada hastalanıp yatağa düştü ve zehirlendiği söylendi; fakat ölmesi hiç gecikmedi. Patriğin düşmanları bunu görünce, başrahiplerine zarar vermek için uzun süredir harcadıkları tüm umutlarını ve emeklerini kaybettiklerini ve tasarladıkları şeyi başarabilmeleri için kendilerine nereden yardım geleceğini artık göremediklerini anladılar; derhal Antakya'ya gittiler ve patriğin dostlarından bazılarıyla konuştular; onlar aracılığıyla çok alçakgönüllülükle ondan merhamet dilediler ve gelirlerini kendilerine geri vermesini rica ettiler, zira ona karşı yaptıkları suçlamadan vazgeçmeye, kendisine bağlılık yemini etmeye ve asla ona karşı hiçbir şey yapmayacaklarına dair iyice teminat vermeye hazırdılar; bilakis efendileri olarak ona sadakatle hizmet edeceklerdi. Patrik bu sözü kısmen kabul etti, zira Lambert ile barıştı ve başdiyakozluğunu ona geri verdi; fakat adı Arnoul olan diğeri hakkında hiçbir söz duymak istemedi; zira onu aşırı derecede sadakatsiz görüyordu. O, yumuşak huylulukla hiçbir merhamet bulamayacağını ve gelirini kaybettiğini gördü; bunun üzerine ülkeden ayrıldı ve Roma'ya geri döndü. Orada, bu aynı davayı sona erdirmek için yukarıda size bahsettiğim, adı Auberi olan ve Ostia piskoposu olan o elçiyi Suriye toprağına gönderene dek papayı ve kardinalleri sıkıştırmaktan ve yalvarmaktan hiç vazgeçmedi. O, ülkeye gelir gelmez ve Kudüs'te haccını yaptıktan sonra, ülkenin din adamlarından oluşan genel bir konsil topladı ve hepsinin Aziz Andreas yortusu gününde Antakya'da toplanmalarını istedi; kendisi de olabildiğince çabuk oraya geldi.

XVI. Bölüm

Papanın davayı sona erdirmek için nasıl bir elçi gönderdiğine dair.

O gün Antakya'da büyük bir konsil toplandı. Kudüs toprağından Patrik Guillaume, Sezariye Başpiskoposu Gaudence, Beytüllahim Piskoposu Anseau, Roma Kilisesi'ne çok sadık olan Sur Başpiskoposu Foucher oradaydı. Elçinin bu kişide yardım ve tavsiye bulacağına dair büyük umudu vardı; zira bilge ve yüce gönüllü bir adamdı. Onunla birlikte iki piskoposu, Sayda Piskoposu Bernard ve Beyrut Piskoposu Baudouin gelmişti. Antakya bölgesinden daha yakın oldukları için bütün din adamları toplandılar; fakat aynı görüşte değillerdi; zira Tarsus Başpiskoposu Étienne, Lazkiye Piskoposu Giraud, Cebele Piskoposu Hugues, patriğe karşı kanoniklerin tarafını tutuyorlardı. Hierapolis Başpiskoposu Francon, Korykos Başpiskoposu Giraud ve Apamea Başpiskoposu Selles ise patriğin tarafını tutuyor ve ona iyi niyetle yardım ediyorlardı. Toplandıklarında ve başpiskoposlar, piskoposlar ve başrahipler âdet olduğu üzere ipek pelerinler giymiş olarak efendimiz Aziz Petrus kilisesinde oturduklarında, elçi papanın kendisine verdiği yetkiyi göstermek için Roma'dan getirdiği mektupları okuttu. Derhal patriğin düşmanları öne çıktılar: barışını sağlayamamış olan Arnoul ve onunla sahte bir şekilde barışmış olan Başdiyakoz Lambert, zira patrik ona makamını geri vermişti; fakat bu yüzden ona karşı çıkmaktan hiç geri durmadı ve onu çok ağır bir şekilde suçlamaya başladı. Kendisinden hiç şüphelenmediği pek çok başka kişi bile ona karşı durdu; fakat size sıkça adını verdiğim bu ikisi, patriğe karşı kanıtlamak istedikleri suçları yazıya dökmüşlerdi: hukuka aykırı olarak kötü bir şekilde seçilmiş olmasına; söylediklerine göre dürüst bir yaşam sürmemesine; Kutsal Kilise'nin gelirlerini simoni yoluyla kötü kişilere vermesine dair. Eğer ona karşı söylediklerini kanıtlamakta başarısız olurlarsa, kanıtlandığı takdirde ona verilecek cezaya katlanmaya hazır olduklarını iyice yazıya dökmüşlerdi. Patrik orada hazır bulunmuyordu, fakat gelmesi ve kendisi aleyhine söylenen bu şeylere cevap vermesi için onu çağırmaya iyi ulaklar gönderildi. O, oraya gelmeyeceğini söyledi. Bu ilk günde bu konsilde, elçinin din adamlarına vaaz verip onları iyi davranmaya teşvik etmesi dışında başka bir şey yapılmadı. İkinci gün yeniden toplandılar ve önceki gibi oturdular. Patrik gelmesi için yeniden çağrıldı, fakat istemedi. O zaman Apamea Başpiskoposu Selles'in aralarında oturduğunu, fakat diğerleri gibi başrahip kıyafeti giymemiş olduğunu gördüler; bunun üzerine elçi ona neden diğerleri gibi giyinmediğini ve neden artık söyledikleri gibi patriğe karşı durmadığını sordu: o, manevi babasına karşı durmakla kötü bir şey yaptığını iyice anladığını cevap verdi; zira Nuh'un oğlu Ham, babasını çıplak bulduğu için onunla alay ettiğinden dolayı lanetlenmişti; ve bu yüzden deliliğinden pişman olmuştu ve efendisini ölene dek savunmak istiyordu. Bunun üzerine elçi, taraf olduğu için dışarı çıkmasını, diğerleri arasında yargıçlık yapmaması gerektiğini ona emretti. O zaman patriği sevmeyenler ona karşı konuştular ve işi öyle bir noktaya getirdiler ki biraz fazla acele eden elçi, bu Selles'i başpiskoposluk makamından ve rahiplik görevinden azletti, zira mesele o sırada öyle bir noktadaydı ki hiç kimse prens onu düşmanı olarak görmeden patriği savunmak için konuşmaya cesaret edemiyordu; ve o kadar çok korkuluyordu ki hiç kimse onu öfkelendirmeye cesaret edemiyordu. Elçinin kendisi bile ondan korktuğu için onun

isteğini gönüllü olarak yerine getiriyordu. Çok bilge bir adam olmayan, Antakya'nın başkuleni koruyan Pierre Armoin adındaki bir şövalye, patriğe karşı nefretini sürdürmesi için prensi elinden geldiğince kışkırtıyordu; bunu kötülüğünden yapıyordu, zira patrik azledilirse kendi yeğenlerinden birinin prensin gücüyle o makama seçileceğini sanıyordu. Onun adı Aimery idi ve patrik onu kilisenin başrahibi yapmıştı. Başpiskopos olmuş olan Selles bu şekilde azledildiğini duyduğunda, derhal Antakya'dan ayrıldı ve elinde tuttuğu başpiskoposluğa gitmek üzere dosdoğru yöneldi; fakat Harim kalesine geldiğinde, orada yatağa düşmesine sebep olan bir hastalığa yakalandı ve patriği desteklediği için kendisine yapılan haksızlıktan ve söylenen hakaretlerden dolayı o kadar kederlendi ki, pek çok kişi çabalasa da hiçbir şey onu teselli edemedi: böylece öldü.

XVII. Bölüm
Elçinin Antakya patriğini nasıl azlettiğine dair.

Konsilin üçüncü kez toplandığı üçüncü günde, elçi ve din adamları kendisi aleyhine söylenen bu şeylere cevap vermesi için gelmesi üzere patriği yeniden çağırtmaya adam gönderdiler. O, belki vicdanından şüphelendiği ve kendisine yöneltilen suçlamalardan kendini iyice aklayamadığı için gelmedi. Bununla birlikte, kendisine karşı büyük bir nefret besleyen prensin gücünden korktuğunu düşünenler de vardı: ve hem prense duydukları sevgiden hem de korkudan dolayı bütün konsilin kendisine zarar vermeye hazır olduğunu iyice hissediyordu. Bu sebeplerden dolayı patrik sarayında kalıyordu ve yanında çok sayıda insan, kendisine çok sıkı bir şekilde bağlı kalan yüce adamlar ve sıradan halktan epeyce kişi vardı; ve eğer prense rağmen cesaret edebilselerdi, elçiyi ve patriğe karşı olan tüm piskoposları çok utanç verici bir şekilde şehirden dışarı atarlardı. Elçi onun kendi huzuruna gelmek istemediğini görünce ve bu işte kendisine dinç bir şekilde yardım etmek için prensin yanında olduğunu iyice bilince, bizzat kendisi patriğin sarayına gitti ve orada onu azlettiği hükmünü açıkladı. Zorla yüzüğünü ve önünde taşıttığı haçı geri verdirdi. Sonra prense onu yakalamasını, sağlam zincirlere vurmasını ve hapiste tutmasını emretti. Prens bunu gönüllü olarak yaptı: böylece onu bir katil gibi çok utanç verici bir şekilde, deniz kenarında, çok yüksek bir tepe üzerinde yer alan Aziz Simeon kilisesine götürttü. Orada onu bir zindana koydurdu. Bu şekilde götürülen patrik Raoul, yüzü çok yakışıklı, boyu oldukça uzun bir adamdı; gözleri biraz şaşıydı, fakat bu ona hiç yakışmıyor değildi; orta derecede eğitimliydi, fakat çok güzel ve iyi konuşurdu ve hoş sözler söyleme konusunda büyük bir zarafeti vardı: çok cömertti; şövalyeler ve sıradan halk onu çok severdi. Fakat sözünde çok hafifti ve vaat ettiği şeyi pek tutmazdı. Dünyanın tüm hilelerini bilirdi ve bunları gönüllü olarak kullanırdı. Fakat sonradan ortaya çıktığı üzere, kendisiyle barışmak isteyen düşmanlarını lütfuna kabul etmek istememekle hiç bilgece davranmamıştı. Bu başına yeterince sahip olduğu kibirden dolayı geldi; kendisininkinden başka hiçbir şeye değer vermezdi. Bu yüzden pişman oldu. Bu hapishanenin içinde uzun süre sıkıntı içinde tutuldu; fakat sonra oradan kaçtı ve Roma'ya geldi. Orada papaza ve kardinallere başına gelen talihsizlikleri anlattı: ona çok acıdılar, öyle ki onların lütfunu kazandı. Geri dönerken, kim tarafından bilmiyorum zehirlendi, fakat öldü; [ve ölüm şeklinden

bunun zehirle olduğu kesin olarak anlaşıldı.] Talihin hiç sabit olmadığının kendisinde iyice kanıtlandığı bu kişi hayatını böylece sonlandırdı: zira önce epeyce onur ve büyük yücelik elde etti, sonra ise aşırı derecede utanç ve sıkıntı çekti.

XVIII. Bölüm

Aimery'nin nasıl kötü bir şekilde Antakya patriği olduğuna dair.

Elçi, patriği azlettikten sonra Antakya şehrinde çok uzun süre kalmadı, bilakis Kudüs'e geri döndü. Orada Paskalya'ya kadar kaldı. Kudüs patriğinin ve diğer din adamlarının tavsiyesiyle, Paskalya yortularının üçüncü gününde, Rabbimiz'in tapınağını büyük bir törenle kutsadı. Dağların ötesindeki bölgelerden ve Suriye toprağından pek çok yüce adam oradaydı. Diğerlerinin arasında, en güzel konağı tutan ve büyük masraflarla en yüce şekilde davranan kişi, Paskalya için Kudüs'te bulunmuş olan Urfa Kontu Joscelin idi. Bu kutsama şenliği tamamlandığında, elçi başpiskoposları, piskoposları ve ülkenin diğer din adamlarını patrikle birlikte topladı ve Sion Dağı kilisesinin içinde konsil yaptılar; orada Hristiyanlığı ıslah etmek için gerekli olan düzenlemeleri yaptılar. Bu konsilde, tıpkı bir patrik gibi Kapadokya, Medya, Pers ve iki Ermenistan'ın tüm din adamları üzerinde yetkiye ve efendiliğe sahip olan bir Ermeni vardı; kendi dillerinde ona Katolikos denir. Ona tabi olan halk inancımızın bazı maddelerinde anlaşmazlık içindeydi, [fakat kendisine o kadar çok akıl yürütme ve kutsal yazı gösterildi ki, o andan itibaren kendi ülkesinde inancı] tıpkı Roma kilisesinin öğrettiği gibi tutturacağına söz verdi. Bundan çok geçmeden elçi şehirde kalmadı, bilakis Akka'ya gitti; orada denize açıldı ve Roma'ya geri döndü. Hiç patriği olmayan Antakya din adamları seçim yapmak için toplandılar: Raoul'ün azledilmesini sağlamış olanlar, yukarıda size bahsettiğim Limousin doğumlu, adı Aimery olan kilisenin başrahibini seçtiler. O, az eğitimli ve kötü yaşam süren bir adamdı. Patrik Raoul kendisinde sevgi ve sadakat bulacağını sandığı için onu başrahip yapmıştı; fakat iyice aldatıldı, zira o başrahip olur olmaz efendisinin düşmanlarıyla ittifak kurdu ve o andan itibaren ona elinden gelen her türlü kötülüğü yapmaya çalıştı. Arkadaşları onu prensin gücüyle ve sanıldığı üzere ondan aldıkları büyük armağanlarla seçtiler; zira kendi soyundan olan Pierre Armoin, tıpkı rüşvet ve zorbalıkla olduğu gibi, bu seçimi çok sadakatsizce sağladı.

XIX. Bölüm

İmparator İoannes'in kendi toprağından Suriye'ye nasıl geldiğine ve Antakya'yı almak istediğine dair.

Konstantinopolis İmparatoru İoannes, kendisine vaat etmiş olduğu anlaşmaları yerine getirmek için kendi bölgelerine gelmesi hususunda Antakya prensi ve baronlar tarafından sıkça davet edilmişti. Öyle ki kendi toprağına döndükten sonra dört yıl bile beklemedi; büyük insan orduları ve büyük yük arabası katarları topladı; aşırı derecede büyük bir hazineyi beraberinde götürdü; böylece Antakya'ya gelmek üzere Konstantinopolis'ten yola çıktı. Bunun üzerine Avrupa ile Asya'nın sınırı olan Saint George Kolu'nu geçti. Öyle çok at sürdüler ve topraklar aştılar ki, Pamfilya toprağında yer alan ve adı Antalya olan şehre geldiler. Orada kaldığı sırada, en büyük oğlu Aleksios ve ondan sonraki ikinci oğlu Andronikos adındaki iki oğlu

hastalanıp yatağa düştüler ve ikisi de aynı gün öldüler. İmparator bu talihsizliğe çok öfkelendi; fakat bilge bir adam olarak, genç ve yaşlı hepimizin bu yoldan geçmesi gerektiğini iyice bildiği için kendini teselli etti. İsaakios denen üçüncü oğlunu çağırdı; ona Konstantinopolis'e geri dönmesini, çok zengin bir şekilde mumyalanmış ve bolca ipek kumaşlara dikilmiş olan iki kardeşinin naaşlarını yanına almasını, bir imparator oğluna yakışır şekilde büyük bir onurla ve öyle mezarlara gömmesini emretti; ve kendi toprağından ayrılmamasını, bilakis kendisi geri dönene kadar beklemesini ona söyledi. O, imparatorun kendisine emrettiği gibi yola çıktı. Baba en küçük oğlu olan, adı Manuel olanı yanında alıkoydu, sonra başladığı yola yeniden koyuldu ve adı İsauria olan toprağı aştı, Kilikya'ya geldi, ardından bütün ordusuyla birlikte ansızın Urfa kontluğuna girdi ve Fırat Nehri'ne yirmi dört mil mesafede, çok bereketli bir yer olan Turbessel kalesinin önüne konakladı. İmparator oraya vardığında, derhal Urfa Kontu Joscelin'e haber gönderdi ve ondan rehineler istediğini bildirdi. O, imparatorun beraberindeki insanların bütün o büyük gücüyle kendi toprağının içine bu şekilde girmiş olmasından dolayı o kadar şaşırdı ve dehşete kapıldı ki, talep ettiği şeyi reddetmeye cesaret edemedi. Böylece adı İsabelle olan bir kızını rehine olarak ona gönderdi. İmparator onu aldı, çünkü emirlerini yerine getireceğinden dolayı konttan emin olmak istiyordu. Bunun üzerine Antakya'ya gitmek üzere ordularıyla birlikte yöneldi. O kadar hızlı at sürüyorlardı ki, ülkenin sakinleri o çoktan gelmeden gelişinin haberini zar zor duyabiliyorlardı. Nihayet Bagras denen bir kalenin önüne geldi. Eylül ayının yirmi beşinci günü adamlarını oraya yerleştirdi. Oradan prense ulaklarını gönderdi ve kendisine söz verdiği gibi, kendisini, adamlarını ve hazinesini barındırmak üzere Antakya şehrini, başkuleyi ve diğer tüm kaleleri kendisine teslim etmesini bildirdi; zira fethetmeye söz verdiği şehirlere karşı savaşı oradan daha elverişli bir şekilde yürütecekti; ve eğer kendisi engel olmazsa, prense yaptığı tüm anlaşmaları yerine getirmeye ve bunun üzerine büyük iyilikler yapıp zengin armağanlar vermeye iyice hazırdı.

XX. Bölüm

Antakya'nın bilge adamlarının imparatorla nasıl konuştuklarına dair.

Şimdi Prens Raimond çok endişeliydi, zira ona vaatlerini yerine getirmesi için ülkeye gelmesi hususunda efendisi olarak pek çok kez ulaklarını ve mektuplarını göndermiş, davet ve rica etmiş ve kendisinin de kendi vaatlerini tutmaya hazır olduğunu bildirmişti. Şimdi imparatorun o kadar büyük bir güçle geldiğini iyice görüyordu ki, onu öfkelendirmek hiç güvenli bir şey değildi; bu yüzden aşırı derecede şaşkındı. Etraftaki ülkenin bilge adamlarını çağırttı ve onlardan tavsiye istedi. Onlar çok düşündüler ve kendi aralarında konuştular; sonunda, böylesine güçlü ve iyi donatılmış olan şehri imparatorun eline teslim etmenin hiç güvenli bir şey olmadığı kanaatine vardılar, zira imparatorun Yunanistan'a gidip Antakya'yı korumak için gevşek ve silah kullanmada kötü olan Rumlarını bırakması söz konusu olacaktı; bu sebeple Türkler tıpkı daha önce yaptıkları gibi şehri onların elinden fethederlerdi: böylece Hristiyanlığın zararı aşırı derecede büyük olurdu. Diğer yandan, prensin bağlılık yeminiyle ve andıyla şehri ona teslim etmeye söz verdiğini ve üstelik kendi şehrine gelir gibi şehrin içine gelmesi için onu pek çok kez çağırdığını iyice

biliyorlardı. Bu yüzden prensi olabildiğince çabuk ve en güzel şekilde mazur göstermeyi düşündüler. Bunun üzerine iyi ulaklar seçtiler ve ülkenin halkı adına onları imparatora gönderdiler. Onlar onun yanına geldiler ve şu şekilde konuştular: "Efendim, efendileri ve koruyucuları olan efendimiz Aziz Petrus adına, patrik adına ve hepimiz adına size bildiren ve Antakya'ya gelmemenizi yasaklayan bu ülkenin erdemli kişileri tarafından size geldik; zira prensin şehri size teslim etmeye dair sizinle yaptığı anlaşmalar onlar aracılığıyla yapılmamıştır ve onlar buna hâlâ razı değillerdir; ve böylesine bilge bir adam olan siz, onun vaat ettiği şeyi hak gereği size veremeyeceğini iyice bilirsiniz; zira Antakya prensliği makamı ondan kaynaklanmamaktadır, bilakis karısının mirasıdır; bu yüzden baronların rızası olmadan ülkede başka bir efendi yapamayacağını söylüyorlar: ve eğer prens başladığı bu işte ısrar etmek isterse, onu ve karısını bu hakkı iyice kaybetmiş kimseler olarak ülkeden dışarı atacaklarını size kesinlikle bildiriyorlar; zira onlara danışmadan baronların onurunu ve bağlılıklarını satışa çıkarmışlardır; bu sebeple Rumlara ve Sarazenlere karşı kendilerini iyice koruyacak başka bir efendi yapacaklardır." İmparator bu sözleri duyduğunda, çok sarsıldı ve heyecanlandı, zira ülkenin sakinlerinin yüreklerini iyice anlamıştı. Safi küçümsemeden ötürü, yaklaşan kış mevsimi sebebiyle ordularını Kilikya'ya gönderdi; zira deniz kıyısına doğru olan ülkede kışın hava daha yumuşak olur ve başka yerlere kıyasla daha bol otlak bulunur. Bu yüzden adamlarını orada kışlatmak istedi.

XXI. Bölüm
İmparator İoannes'in Kral Foulques'a gönderdiği elçilere dair.

Baronların ve prensin kendisine bildirdikleri ve şehre girmesini yasakladıkları bu şeyden dolayı imparatorun öfkelenmesine hiç şaşmamalıydı. Düşündüğü şeyi pek belli etmedi, fakat ilkbahar denen yumuşak hava geri döner dönmez bütün adamlarıyla birlikte Antakya yakınlarına gitmeye ve ülkede elinden gelen her türlü kötülüğü yapmaya kesin niyeti vardı. Niyetini daha iyi gizlemek için, Kudüs Kralı Foulques'a elçi olarak en yüce adamlarından bazılarını gönderdi ve hac için Kudüs'e gitmeyi ve Rabbimiz İsa Mesih'in yaşamış ve ölmüş olduğu kutsal yerleri ziyaret etmeyi çok arzuladığını; ve eğer Hristiyanlık Tanrı'nın düşmanlarına karşı savaşmak isterse, elinden geldiğince güçlü bir şekilde kendilerine yardım etmeye kesin niyetinin olduğunu bildirdi. Bu yüzden kralın bu konudaki iradesini kendisine bildirmesini istiyordu. Kral baronlarına danıştı, sonra ona kendi elçilerini gönderdi: Beytüllahim Piskoposu Anselme, Rumca konuşmayı iyi bilen Tapınak Kilisesi Başrahibi Geoffroi ve Kudüs Kale Muhafızı Rohart; bunlar kral adına kendisine şu sözleri ilettiler: "[Efendim, kral sizi efendisi ve dostu olarak selamlar; sahip olduğunuz iyi niyetten, hac yapma ve İsa Mesih'in düşmanlarına zarar verme arzunuzdan dolayı size elinden geldiğince çok teşekkür eder. Ve efendim, sizi kendi ülkesinde görmeyi ve kendi yoksul gücü ölçüsünde onurlandırmayı çok arzuladığını size bildirir; fakat sizden gerçeği gizlemek hiç istemez.] Krallığın toprağı çok dardır, zira Türklerin kaleleri çok yakında, çepeçevre her yerdedir; orada pek bol erzak yoktur; bu yüzden efendim kral ve baronları, eğer sizi takip eden bu büyük insan kalabalığıyla gelirseniz, size gerekli olan şeylere yeterince sahip olamayacağınızdan, aksine

orada insanlar ve atlar için sıkıntı ve erzak kıtlığı çekmek zorunda kalacağınızdan çok endişe ediyorlar. Fakat efendim, eğer hoşunuza giderse ve yanınızda en fazla on bin atlı getirmek isterseniz, toprak buna iyice dayanabilir ve kral baronlarıyla birlikte sizi çok onurlu bir şekilde karşılamaya gelir ve sizi şehrin içine ve hac yerlerinize götürür; zira mevcut en yüce prens olarak size itaat etmeyi çok arzulamaktadır." İmparator bu elçilerin konuştuklarını duyduğunda, kendisine söyledikleri gibi yanına bu kadar az adam almanın onurlu olacağını hiç düşünmedi; zira kendi imparatorluğu dışına at sürdüğünde bütün toprağı insanla kaplamak âdetindendi. Bu yüzden hac sözünü bir kenara bıraktı. Kralın elçilerini çok onurlandırdı ve onlara büyük armağanlar verdi; sonra yanından ayrıldılar. İmparator kışın geri kalanını Tarsus şehri civarında geçirdi; ilkbahar gelir gelmez, Suriye toprağında kendisinden sonsuza dek bahsedilecek büyük bir iş yapmaya kesin olarak niyetleniyordu. [Bu esnada, önce kralın kâhyası olan, ardından Romain du Puy ve oğlu Raoul işledikleri suç yüzünden kaybettiklerinde Şeria Nehri'nin ötesindeki toprağa sahip olan Païen adında yüce bir adam, İkinci Arabistan sınırında, kuşatmaya karşı çok güçlü ve surlarla iyi tahkim edilmiş, kendisine Le Crac adını verdiği bir kale inşa etti. Eskiden adı Raba olan eski bir şehrin yanında yer alır. Davud, sevdiği karısı yüzünden öldürülmesi için Uriya'yı en tehlikeli yere koymasını emrettiğinde Yoab orada kuşatmadaydı. Bu şehre sonradan Çöl Kayası adı verildi.]

XXII. Bölüm
İmparator İoannes'in bir okla nasıl zehirlendiğine dair.

Çok geçmeden imparator havanın yumuşadığını gördü. Fakat tarlalarda atlar için henüz yeterince otlak bulunmuyordu; bu yüzden ordularını henüz harekete geçirmek istemedi. Diğer tüm eğlencelerin üzerinde, ormanda ok atmayı severdi. Bir gün, yanında az sayıda şövalyeden oluşan bir maiyetle oraya gitmiş olduğu oldu. Pusuya yatmış, yayını iyice germiş ve bir oku kirişe yerleştirmiş olarak duruyordu. İmparatorun avcıları ve uşakları, içinde bol miktarda yaban hayvanı bulunan bir çalılığı kuşatmışlardı; böylece onları dosdoğru imparatorun durduğu ağaca doğru yönlendirmeye başladılar. İlk olarak aşırı iri bir yaban domuzu oradan çıktı ve önünden geçti; imparator onu görünce, ona büyük bir darbe vurmak için o kadar büyük bir istek duydu ki okunu demirine kadar gerdi ve oku bırakırken elini yaraladı. Ok zehirliydi; derhal zehir kolundan yukarı yayılmaya başladı, öyle ki kolu şişti. İmparator bu şekilde yaralandığını hissedince, hızla ormandan ayrıldı ve çadırlarına geldi. Bunun üzerine hekimleri çağırmaya adam gönderdi (ki orada yeterince vardı: efendi Hugues de Pierrefonds, efendi Gautier ve size adını sayamayacağım daha niceleri); onlara hastalığının sebebini söyledi: onlar tiryak ve zehri durdurabileceklerini düşündükleri tüm ilaçları aldılar; bunun üzerine epeyce konuştular, fakat ona pek az yardımları dokundu, zira zehir kolu aracılığıyla vücuduna çoktan yayılmıştı. O zaman imparator kendini daha ağırlaşmış hissetmeye başladı. Hekimler kendi aralarında istişare ettiler ve zehirlenmenin bütün gücünün darbenin isabet ettiği elden kaynaklandığını iyice gördüler; bunun üzerine vücudun diğer kısımları bozulmadan önce elinin kesilmesi konusunda anlaştılar, zira başka hiçbir iyileşme yolu görmüyorlardı. Yüce gönüllü bir adam olan imparator bunu

duyduğunda, zehrin gücünü [bağırsaklarına doğru] hissettiğini ve büyük bir ıstırap çektiğini açıkça söyledi; fakat iyileşmek için elini asla kestirmeyecekti: zira Konstantinopolis imparatorluğunun tek elle yönetilmesi büyük bir utanç olurdu. Efendilerinin bu şekilde ölmekte olduğu haberi orduya yayıldığında, ordugâhta küçük büyük herkes aşırı derecede yas tuttu; eğer kendilerini duymak isterse ona sağlık göndermesi için Rabbimiz'e pek çok dua ettiler.

XXIII. Bölüm
Manuel'in nasıl Konstantinopolis imparatoru olduğuna dair.

Sonunda bilgece davranmış olan imparator, ölümün kendisine iyice yaklaştığını açıkça gördü. Bunun üzerine soyundan gelen baronları ve ordusundaki diğer yüce adamları huzuruna getirtti ve Rabbimiz'in iradesiyle terk etmek zorunda kaldığı imparatorluğu ne yapacağına dair onlardan tavsiye istedi. "Güzel senyörler," dedi, "iki oğlumdan büyük olanını, iki kardeşini onurlu bir şekilde gömdürmesi için Konstantinopolis'e geri gönderdiğim doğrudur. Bütün ülkelerde geçerli olan hukuka göre, yaşça daha büyük olanın imparatorluğa sahip olması gerekir [ve bunu ondan esirgeyecek olana büyük haksızlık edilmiş gibi görünür.] Diğer yandan, burada benimle birlikte daha genç olan biri var; fakat böylesi bir yaşta anlaşılabildiği kadarıyla, kendisinde erdemli bir adam, bilge ve yüce gönüllü olacağına dair pek çok işaret ve gösterge görülmektedir. Ve gördüğüm aşırı büyük bir tehlikeyi size söyleyeceğim. Ben öldüğümde, oğlum İsaakios'un bulunduğu Konstantinopolis'e varana kadar imparator yapmayı beklerseniz, büyük zararlara uğramadan sizi kendi topraklarınıza geri götürecek kimseyi bulamayacaksınız, zira aranızda tek bir irade yoktur ve imparatorlukta yüce ve güçlü adamlarsınız; bu yüzden birbirinize itaat etmeyi küçümseyeceksiniz: aranızda anlaşmazlık çıkacak ve bu topraklarda düşmanlarınız her taraftadır. Farklı düşüncelere sahip olduğunuzu öğrendiklerinde üzerinize saldıracaklar ve eğer burada bulunan sizler tehlikeye düşerseniz (ki Tanrı sizi bundan korusun, zira Yunanistan'ın bütün asaleti ve gücü sizsiniz), imparatorluk bir daha asla büyük bir güçle ayağa kalkamaz. Bu yüzden sizi bir baş olmadan bırakmaktan korkuyorum." Diğer yüce adamlar arasında, imparatorun kâhyası olan biri vardı; adı İoannes idi: bütün gücüyle imparatorluğun en büyük oğula saklanması için çabalıyordu ve tüm dostlarını bunu istemeye yöneltiyordu. Ordunun Yunanistan'a geri götürülmesi konusunda imparatora çok güvence veriyordu ve baronların buna iyi bir çare bulacaklarını söylüyordu. Diğerlerinin çoğu, özellikle bütün Latinler, en küçük oğul olan Manuel'in imparator olmasından yanaydılar. Babanın iradesinin diğerinden çok ondan yana olduğunu iyice fark ediyorlardı; zira onu bilge ve güzel konuşan biri olarak tanıyordu; silahları ve şövalyelerin arkadaşlığını severdi. Ordusunun sağ salim kendi ülkesine geri götürülmesini çok düşünüyordu; bu yüzden ordunun en sadık insanlarının ve en iyi bilenlerinin ona katılması çok hoşuna gidiyordu. İmparatorun yatağının önünde baronlar arasındaki konuşmalar uzun sürdü; sonunda, ortak kararla, imparatorluk orada hazır bulunan Manuel'e verildi. Babasının önünde ona kırmızı çizmeler giydirdiler ve onu Augustus imparatoru ilan ettiler: kızıl erguvani kumaştan giysiler giydirildi. Baba oğlunun onurunu görünce bundan büyük bir sevinç duydu, sonra ruhunun ayrılması hiç gecikmedi. Çok güçlü, zengin, cömert, yumuşak

huylu, iyi bir yargıç ve merhametli olan İmparator İoannes bu şekilde öldü. Orta boyluydu: saçları ve teni siyahtı, bu yüzden lakabı olarak kendisine Kara İoannes derlerdi. Yüzü çirkindi, fakat şövalye olarak cesur, güvenilir ve iyi huyluydu. İkinci Kilikya'nın en büyük şehri olan, adı Anavarza olan eski bir şehrin altında öldü. Ordu, Mantolar Çayırı denen yerde konaklamıştı. Bu, Rabbimiz'in Bedenlenişi'nin bin yüz otuz yedinci yılında, nisan ayında, imparatorluğunun yirmi yedinci yılında oldu. Yeni imparator o ülkedeki işlerini düzenlediğinde, bütün adamlarıyla birlikte yola koyuldu. Günlerce yol alarak Konstantinopolis yakınlarına kadar geldi. Orada ağabeyi İsaakios'un babasının ölümünü öğrendiğini ve imparator olmak isteyen biri gibi sarayı ele geçirdiğini duydu. Bunun üzerine gizlice ulaklarını seçti ve ordu at sürerken imparatorun hazinesini ve Konstantinopolis şehrini koruyan yüce bir adama gönderdi. Ona mektuplarını gönderdi ve kendisinin imparator olduğunu ve kardeşinin orada çekişme çıkarmasına izin vermemesini bildirdi. O, en güçlü olandan yana olmayı iyice istedi; derhal kendisinden hiç şüphelenmeyen İsaakios'u yakaladı, böylece ona sağlam demir halkalar vurdurdu ve onu hapse attırdı. Bunun üzerine İmparator Manuel Konstantinopolis şehrine girdi: büyük bir şenlikle karşılandı. Bundan kısa bir süre sonra, imparatorun akrabaları ve dostları onunla konuştular, böylece onu kardeşiyle barıştırdılar ve ona babasının yaptığı şekilde imparatorluk düzenlemesine razı olmasını söylediler. O, buna çok yumuşak huylulukla razı oldu ve imparator o andan itibaren ona en büyük ağabeyi olarak her zaman büyük onur gösterdi.

XXIV. Bölüm
İbelin kalesinin nasıl tahkim edildiğine dair.

Askalon Türklerinin fırsat buldukça Hristiyanlığa nasıl zarar verdiklerini pek çok kez duymuşsunuzdur. Bu yüzden kral, patrik ve diğer baronlar, onların ülkede akın yapma serbestliklerini nasıl kısıtlayabileceklerine dair istişare ettiler. Ortak kararla hep birlikte Remle yakınlarındaki, Lidda adındaki bir şehre oldukça yakın olan ovalara gittiler. Orada bir kale inşa etmeye giriştiler. Zira oldukça yüksek bir tepe vardı: Filistinlilerin Gat denen şehirlerinden biri orada yer alıyordu; adı Aşdod olan şehir de oradan pek uzak değildi, deniz kıyısında Askalon'a on mil mesafedeydi. Bütün baronlar orada toplandılar ve yanlarında bol miktarda işçi vardı. İlk olarak temelleri attılar, ardından dört kule yaptılar; vaktiyle orada bulunmuş olan kalelerden o yerde yeterince taş buldular; [zira denildiği gibi: Yıkılmış kale yarı yarıya yapılmış demektir.] Sonra içinde bol miktarda iyi su bulunan taş örme kuyular buldular. Kale bu şekilde tahkim edilip tamamen bitirildiğinde, herkesin iradesiyle bilge ve sadakati iyice sınanmış yüce bir adama verdiler; adı Balian idi, Hugues, Baudouin ve Genç Balian'ın babasıydı: bu kalenin adı bu olduğu için hepsi İbelinli olarak adlandırıldılar. Zira kale orada yapılmadan önce de bu yer böyle adlandırılıyordu. Bu erdemli kişi yaşadığı sürece kaleyi iyice korudu ve oradan Türklere karşı çok dinç bir şekilde savaştı. Ölümünden sonra çok yiğit adamlar ve iyi şövalyeler olan oğulları kaleyi aynı şekilde ellerinde tuttular. Askalon şehri Hristiyanlığın eline geçene dek bu yerden oraya karşı savaşmaktan asla geri durmadılar.

XXV. Bölüm
Blanche Garde kalesinin nasıl tahkim edildiğine dair.

Ertesi yıl, baronlarımız Askalon yakınlarında bu iki kaleyi, biri Beerşeba ve diğeri İbelin adını taşıyan kaleleri inşa ettikleri için krallığın çıkarını çok ilerlettiklerini ve düşmanlarını zayıflattıklarını iyice fark ettiler. Ülkede dolaşmaya alışkın olan Türkler kendilerini çok sıkıştırılmış hissediyorlardı. Bu yüzden bizimkiler, üçüncü bir kale yapılırsa, etraflarındaki garnizonlar yüzünden hiçbir yöne akın edemeyecekleri için onları tamamen kuşatmış olacaklarını düşündüler. Dağların sonunda ovalara doğru inen, Askalon'a yaklaşık sekiz mil mesafede, büyük dağlara bakan bir tepe vardır. Bu tepe hiç yüksek değildir, fakat ovaya kıyasla oldukça yüksek bir tümsektir. Sarazenlerin dilinde adı Telle Saphi'dir, bizim dilimizde Parlak Tepe anlamına gelir. Suriye krallığının bilge adamları, Askalon şehrine aşırı derecede büyük zarar verebileceği için orada bir kale inşa edilmesi konusunda anlaştılar. İlkbahar geldiğinde, Suriye'nin bütün ordusu toplandı ve bu yere geldiler; beraberlerinde bol miktarda duvarcı ve başka işçiler getirdiler. Temellerini attılar, ardından kaleleri yaptılar; orada kalın ve yüksek dört kule yükselttiler, bunların üzerinden Askalon şehrine kadar her yer tam olarak görülebiliyordu. Türkler bu tür kalelerle bu kadar yaklaşılmış ve kuşatılmış olduklarını görünce büyük yas tuttular. Bu kalenin adı Blanche Garde idi: çünkü düşmanlarına daha yakındı ve savaş tehlikesi daha büyüktü. Kral kaleyi korumayı üstlendi; orayı erzakla, silahlarla ve iyice güvendiği, cesaret ve sadakat bakımından sınamış olduğu adamlarla iyice donattı. Ülkede at sürmekten kendini alamayan Askalonluların, kötülük yapmak için dışarı çıktıklarında bu garnizonları karşılarına çıkmış olarak buldukları pek çok kez oldu; epeyce güzel çarpışma meydana geldi: Türkler her zaman kaybediyorlardı; zira kalelerin içinde tamamen seçkin insanlardan başkası yoktu. Toprak işleyicileri güvende oldukları için kalelerin etrafına çekilmeye başladılar; oraya hayvanlar getirdiler ve sabanlarını sürdüler: tarımı sürdürdüler, bu sayede ülke aşırı derecede iyileşti; zira orada çok büyük miktarda buğday yetişiyordu. Çok geçmeden orada kale senyörlerinin iyi gelirler elde ettiği güzel kasabalar kurdular. O zaman Askalonlular aşırı derecede dehşete düştüler ve adeta umutsuzluğa kapıldılar; zira bulundukları noktada uzun süre tutunabilecekleri onlara hiç öyle görünmüyordu. Bu yüzden böylesine güçlü olan efendileri Mısır prensine mektuplar ve ulaklar göndermekten geri durmadılar ve ona kendilerini ve şehrini korumayı düşünmesini bildirdiler, zira artık o ülkede bundan başka bir yeri kalmamıştı ve burası krallığının anahtarıydı.

XXVI. Bölüm
Beytanya'da inşa edilen manastıra dair.

Suriye krallığı bir süreliğine tamamen barış içindeydi. İyi, bilge, yumuşak huylu ve merhametli bir hanım olan Kraliçe Melisende, kralın, kendisinin ve atalarının ruhlarının selameti için, Rabbimiz ve Meryem Ana'nın onuruna bir rahibe manastırı kurmanın iyi bir şey olacağını yüreğinde düşündü. Yvette adında bir kız kardeşi vardı: o, Meryem Ana'nın annesi Azize Anna kilisesinde bir süredir rahibe olmuştu. Kraliçe bizzat onu yeni bir yere yerleştirmek için bu kiliseyi inşa etmek istiyordu. Bütün krallıkta bu manastırı yapmak için hangi yerlerin uygun olabileceğini uzun

uzun düşündü ve pek çok kişiye danıştı. Sonunda hepsinin üzerinde orayı Beytanya'da yapmayı beğendi ve buna karar verdi. Burası, Rabbimiz'in kardeşleri Aziz Lazarus'u dirilttiği yer olan iki kız kardeş Meryem ve Marta'nın kalesiydi. Kudüs'e on beş mil uzaklıktadır. İncil'in söylediği gibi, Kudüs'te vaaz verdiğinde şehirde kendisine hiç kimse yemek vermediği için Rabbimiz sık sık gecelemek üzere oraya giderdi. Bu yer Zeytin Dağı'nın ötesinde, Doğu tarafında yer alır ve tepenin yamacına kurulmuştur. Kutsal Kabir kanoniklerinin burayı kendi mülkleri olarak uzun süredir ellerinde tuttukları doğrudur: fakat kraliçe onlarla takas yaptı, onlara adı Tekoa olan peygamberler şehrini verdi ve isteğini yerine getirmek için Beytanya'yı kendi elinde tuttu. Ancak burası Hristiyanların kalelerinden ve diğer şehirlerinden uzak olduğu için Türkler onlara çok zarar verebilirlerdi; bu yüzden kraliçe, ihtiyaç duyulduğunda bu dindar kadınların içine sığınabilecekleri sağlam ve yüksek bir kule inşa ettirdi. Ardından din adamlarına yakışır şekilde güzel bir kilise, revak, toplantı salonu, yatakhane ve diğer müştemilatı yaptırdı. Onları aşırıya kaçmadan zengin bir şekilde inşa ettirdi. Tarikatını iyi bilen yaşlı ve dindar bir kadını oraya başrahibe olarak koydu. Onlara yeterince gelir ve mülk verdi, öyle ki o ülkede ne erkeklere ne de kadınlara ait daha zengin bir dini kurum yoktu; zira bu manastıra verilen diğer mülklerin yanı sıra kraliçe onlara Şeria Nehri üzerindeki ovalarda bulunan, Eriha denen böylesine ünlü, zengin ve hoş yeri verdi. İyi hanım oraya altın kadehler ve haçlar, gümüş şamdanlar ve buhurdanlıklar, ipek kumaşlar, pelerinler, ayin cübbeleri ve diğer zengin giysileri bolca bağışladı. Bundan çok geçmeden yaşlı başrahibe öldü. Bütün manastır topluluğu, patriğin onayıyla kraliçenin kız kardeşini seçti. O andan itibaren kraliçe bu yeri eskisinden daha da çok sevdi; öyle ki yaşadığı sürece, hem Rabbimiz İsa Mesih'in onuruna hem de çok sevdiği kız kardeşinin sevgisinden dolayı burayı gelirler ve süslemelerle zenginleştirip büyütmekten asla geri durmadı.

XXVII. Bölüm
Kudüs Kralı Foulques'un ölümüne dair.

Ondan sonra gelen mevsimde, ülke savaşsız olduğu için kral ve kraliçe çok geçmeden Akka şehrinde kalıyorlardı. Hava artık kışa yaklaşıyordu ve sonbahar denen mevsim geçmişti. Bir gün kraliçe, oraya yakın, içinde çeşmeler bulunan çok güzel bir yerde, şehrin dışında gezintiye çıkmak istedi. Kralın kendisi de kraliçenin oraya gitmek istediğini öğrenince gideceğini söyledi ve atlarını getirtti. Böylece şövalyelerden ve silahşorlardan oluşan maiyetiyle birlikte ata bindi. Kral, kraliçe ve adamları hep birlikte at sürüyorlardı; uşaklar ve çocuklar o tarlalara dağıldılar, ta ki nadasa bırakılmış bir tarlada yatan bir yaban tavşanını ürkütüp fırlatana kadar: hep birlikte bağırdılar. Çok iyi ve hızlı koşan bir savaş atının üzerinde oturan kral onu gördü: tavşanı öldürmek için eline bir kargı aldı. Ona yetişmek için mahmuzlarını sertçe vurdu; fakat o kadar hızlı giderken at başını bacaklarının arasına soktu ve düştü; kral yaralı olarak orada yattı ve at sırtüstü tamamen onun üzerinden uçtu, öyle ki eyerin arka kaşı başına çarptı ve beynini tamamen dağıttı. Kralın düştüğünü gören bütün adamları o tarafa koştular: etrafında attan inen epeyce kişi vardı. Onu oturtur vaziyette kaldırdıklarında kendisine yardım edebileceklerini sandılar, fakat hiçbir işe yaramadı; zira beyni burun deliklerinden ve kulaklarından dışarı fırlıyordu. O zaman

böylesine büyük bir talihsizliğe yakışır şekilde herkesin yası başladı. Kraliçe bedenin yattığı yere geldiğinde, kendini onun üzerine bıraktı ve en kanlı olduğu yerden onu öptü. Şövalyeler onu ayağa kaldırdıklarında, kendisinden erişebildiği her şeyi tırnaklarıyla parçalıyordu: yüzünü, saçlarını ve elbisesini. Yüreğindeki aşırı kederden dolayı ağlayamıyordu; fakat attığı çığlıklar ve söylediği sözler çok büyük bir acı çektiğinin açık işaretiydi. Onu görenler hiç kimsenin bundan daha büyük bir yas tutamayacağına iyice tanıklık ediyorlardı ve herkes bunun yüreğinden geldiğini iyice biliyordu. Kralın bu şekilde öldüğü haberi çabucak Akka şehrinin içine ulaştı; küçük büyük herkes oraya koştu. O zaman tuttukları yası duymak ve bu tuhaf olayı görmek için hepsinin nasıl koştuğunu seyretmek çok acıklı bir şeydi. Erkek ve kadın, tamamen bayılıp düşen pek çok kişi vardı. Şehrin içine taşındı: epeyce gözyaşı döküldü, saçlar yolundu ve eller birbirine vuruldu. Birlikte üç gün boyunca onu beklediler, hiçbir şey duymuyordu, fakat henüz ölmemişti, zira hâlâ nefes alıyordu. Üçüncü gün akşamleyin öldü; öyle ki Azizler Günü'nün sekizinci gününe denk gelen dördüncü günde mumyalandı ve çok onurlu bir şekilde kefenlendi. Sonra onu Kudüs'e götürdüler. Ülkenin bütün tören alayları geldi; baronlar, diğer şövalyeler, hanımlar ve sıradan halk oraya koştular. Hep birlikte aşırı derecede büyük yas tutuyorlardı. Kutsal Kabir kilisesine taşındı ve Kudüs Patriği Guillaume onu sağ tarafa, kapının yanına, Kalvarya Tepesi'nin altına, kendisinden önce gelmiş olan diğer kralların arasına gömdü. Ondan geriye iki oğul kaldı: on üç yaşında olan Baudouin ve henüz yedi yaşında olan Amaury. Krallığı, onun varisi olan ve Rabbimiz'i çok seven iyi hanım Kraliçe Melisende çok iyi tuttu ve yönetti [ve vicdanı uğruna günahtan, iyi şöhreti uğruna da her türlü kötü görünümden kendini iyice korudu].

ON ALTINCI KİTAP

I. Bölüm

Baudouin'in tabiatına dair.

Kral Foulques'un ölümünün üzerinden çok geçmeden, krallığın baronları onun Kraliçe Melisende'den olan oğlu Üçüncü Baudouin'e efendileri olarak taç giydirdiler: taç giydirildiğinde size söylediğim gibi on üç yaşında bir çocuktu. Fakat o yaşta bile oldukça bilge, kavrayışlı ve iyi huyluydu; öyle ki o zamandan itibaren erkeklik çağına geldiğinde erdemli bir adam ve iyiliğe yönelmiş biri olacağı iyice anlaşılabiliyordu. Nitekim öyle de oldu: zira büyüyüp geliştiğinde, yüzü değiştiği gibi yüreği de bütün çocuklukları bıraktı. Çok büyük bir güzelliğe ve her türlü iyi bilgiye sahipti. Bulunabilecek her adamdan daha güzel ve daha iyi konuşurdu; bedeni oldukça iriydi; uzuvları iyi gelişmişti; diğer insanlardan daha çevik, hızlı ve güçlüydü. Yüzünde taze ve al bir renk vardı; bu bakımdan annesine benziyordu; fakat biraz iri olan gözleriyle babasını andırıyordu: yine de bu ona hiç yakışmıyor değildi. Saçları kumraldı, yüzü sakalla iyice kaplıydı [ki bu o dönemde büyük bir yakışıklılıktı]. Annesi zayıf, babası ise şişmandı; o her ikisinden de pay almıştı, öyle ki ne şişman ne de zayıf, orta yapılıydı. Öyle soylu ve güzel bir bakışı vardı ki, onu daha önce hiç görmemiş yabancı bir adam gelse, sadece yüzüne bakarak onun kral olduğunu anlayabilirdi.

II. Bölüm

Aynı konuya dair.

Bedeni güzel yapılı, yüzü hoş ve renkli olduğu gibi, yüreği de kibar ve soylu, oldukça kavrayışlı, merhametli ve cömertti. Çoğu zaman imkânının elverdiğinden fazlasını verirdi; fakat buna rağmen asla başkasının malına göz dikmezdi. Haklı bir sebep olmaksızın hiçbir şey elde etmek istemezdi. Kilisenin mallarını tamamen iyi korurdu. Henüz küçük bir çocukken bile Rabbimiz'den korkar ve O'nu severdi; her gün büyük bir bağlılıkla ayinini dinlerdi; kardeşi Amaury'den oldukça fazla okuma yazma bilirdi. Şüphe duyduğu konuları sormak için yanında her zaman iyi eğitimli din adamları bulundururdu; eski kralların tarihlerini sık sık okurdu; öyle güçlü bir hafızası vardı ki öğrendiği hiçbir şeyi unutmazdı; halktan büyük bir sevgi görürdü, çünkü çok fazla insanı tanırdı ve onlar tek kelime edemeden önce hepsini selamlardı. Krallığın yönetildiği âdetleri ve hukuku iyi ve kesin olarak bilirdi, öyle ki bilge ve yaşlı baronlar tavsiye almak için ona gelirlerdi ve onda başkalarında olduğundan daha fazla akıl ve doğruluk bulurlardı. Şakaları ve nükteleri çok güzel söylerdi, bununla birlikte çoğu zaman bunların içine kibar ve örtülü iğnelemeler karıştırırdı: bunu dostlarını kızdırmaktan çok düzeltmek için yapardı. Tavla ve zar oyunlarını bir krala yakışacağından daha çok severdi, [zira kral kadar çok işi olan bir adam, büyük işler iyice bitirilmedikçe böyle bir eğlenceye yönelmemelidir]. Genç olduğu sürece bedensel arzularında yüceliğinin gerektirdiğinden daha hafifti; öyle ki söylendiğine göre bazı evliliklere bile zarar veriyordu; fakat karısını aldığında bu günahı tamamen terk etti ve onunla çok sadık bir şekilde yaşadı. Gençliğinde bu konuda işlediği hataları bile sert kefaretler ödeyerek telafi etti. İçmede ve yemede [o kadar] ölçülüydü ki, [yemekten sonra da öncesinden hiç farklı görülmezdi]; bilakis bir değeri olması gereken bir adamın sarhoş olmasını veya aşırı yemesini çok büyük bir kusur ve aşağılık bir şey olarak görürdü.

III. Bölüm

Üçüncü Kral Baudouin'in taç giymesine dair.

Kral Foulques'un ölümünden sonraki Noel günü, ülkenin baronları ve din adamları Kudüs'te toplandılar ve Kral Baudouin, Kutsal Kabir kilisesinde Patrik Guillaume'un eliyle taç giydi. Annesi o gün onunla birlikte taç taktı, [çünkü bu genç kralın karısı olan hiçbir kraliçe yoktu]. Bu Kraliçe Melisende olağanüstü bilge ve olgun davranışlı bir hanımdı; büyük işlere girişmeye ve onları iyi yürütmeye cesaret edebilen yüce ve dinç bir yüreğe sahipti. Oğlu henüz çok gençken krallığı o kadar iyi ve o kadar bilgece yönetti ki orada asla hiçbir şey kaybedilmedi ve adalette hiçbir eksiklik olmadı. Yücelikleri veya büyük güçleri sebebiyle komşularını ezmek isteyen kibirli baronları o kadar doğru yola sokuyordu ki, sıradan halktan bile daha fazla onu öfkelendirmekten ve Kral'a karşı hata yapmaktan korkuyorlardı. Oğlu ona inanmak istediği sürece Suriye'nin işleri her zaman iyi ve dinç bir şekilde yürütüldü; fakat baronlar o annesiyle birlikte olduğu sürece kendi isteklerini yapamadıklarından duydukları kıskançlık yüzünden gizlice yanına geldiler ve hiçbir gücü olmayan, aksine tıpkı süt emen bir çocuk gibi annesinin hükmü altında bulunan bir kralın büyük bir utanç ve büyük bir alçalma içinde olduğunu ona gösterdiler; onsuz olması ve krallığı baronlarının tavsiyesiyle yönetmesi çok daha iyi olurdu; o zaman kendisinden

her zaman daha çok korkulurdu ve ülkenin büyük işleri daha bilgece yürütülürdü; zira eğer uzun süre bu şekilde kalırlarsa, ne kadar yiğitliği olursa olsun asla ne takdir edilecek ne de kendisinden korkulacaktı. Kral bir çocuktu, bu yüzden onlara çok çabuk inandı ve bu sözlerin kaynaklandığı kötülüğü iyice anlamadı; bunun üzerine annesinin meclisinin arkadaşlığından ayrıldı ve bu yüzden aşırı derecede acı verici bir zarar gördü, öyle ki ileride duyacağınız gibi neredeyse bütün krallık kaybediliyordu.

IV. Bölüm
Sanguin'in Urfa şehrini nasıl kuşattığına dair.

Aynı yıl içinde, Kral Foulques öldüğünde, henüz Kral Baudouin taç giymeden önce, Hristiyanlığın en kötü düşmanı, çok güçlü bir Türk ve vaktiyle Ninova olarak adlandırılan, şimdi ise Musul adını taşıyan ve Asur adını taşıyan ülkenin en büyük şehri olan şehrin efendisi Sanguin, büyük kibriyle çok büyük, soylu ve Medya ülkesinin en zengin şehri olan Urfa şehrini kuşattı. Oraya o kadar çok insan getirdi ki bütün toprak onlarla doldu: buna çok güveniyordu, fakat bundan da öte Antakya Prensi Raimond ile Urfa Kontu Joscelin arasında çıkmış olan bir anlaşmazlığa dair büyük bir umudu vardı. Bu şehir Fırat Nehri'nin ötesinde, iyice bir günlük mesafe uzaklıkta yer alır. Bu Kont Joscelin, orada yapacak çok fazla işi olduğu için şehirde ikamet etmeyi bırakmıştı; davalardan ve toprağını harap eden düşmanlarından sık sık gelen haberlerden hiç hoşlanmıyordu. Bundan kaçınmak için, Fırat Nehri yakınında, çok hoş bir yerde bulunan Turbessel kalesine gitmişti. Orada kendisine pek rahatsızlık veren kimseyi bulmuyordu, zira düşmanlarından iyice uzaktaydı; ve iyi şehrini korumaktan çok zevkler içinde keyfine bakmaya yönelmişti. Urfa'nın içinde Keldaniler ve Ermeniler kalmıştı; bunlar silahtan hiç anlamayan ve savaşlara hiç alışkın olmayan insanlardı: sadece ticaretle uğraşıyorlardı. Kont Joscelin bunlarla aşırı derecede yakınlık kurmuştu ve şehrini onlar koruyordu, [zira Latinlerin arkadaşlığını sevmiyordu, çünkü davranışlarının onların hiç hoşuna gitmediğini iyice hissediyordu]. Şehirde sahip olduğu az sayıdaki paralı askere de aşırı derecede kötü ödeme yapıyordu: öyle zaman oluyordu ki ödemeyi bir yıldan fazla geciktiriyordu. Bu yüzden, orada kalmak isteyecek bir işe yaramayan kötü insanlardan başka kimseyi bulamıyordu. Oysa kendisinden önce gelen diğer kontlar, iki Baudouin ve Yaşlı Joscelin, asıl ikametgâhlarını her zaman bu şehrin içinde tutarlardı; oraya erzak ve silahlardan oluşan büyük garnizonlar koyarlardı: orada kalmaları için kalelerden şövalyeleri getirtirler ve onlara sık sık büyük armağanlar verirlerdi; bu yüzden şehir o zaman hiçbir şeyden korkmaz, aksine bütün ülkeye hükmederdi. Duyduğunuz gibi, Antakya prensi ile bu kont arasında uzun süredir gizli düşmanlıklar sürmekteydi; fakat şimdi bunlar o kadar açığa çıkmıştı ki biri diğerine hiçbir konuda yardım etmiyor, bilakis herhangi birinin başına bir talihsizlik geldiğinde her biri bundan büyük sevinç duyuyordu. Kötülük yapmak için aşırı derecede uyanık olan Sanguin bunu iyice fark etmişti; girişimine daha emin bir şekilde başladı. Doğu ülkesinden aşırı derecede bol miktarda Türk getirdi; etraftaki şehirlerden epeycesini yanına aldı, öyle ki şehri her taraftan kuşatacak ve içeridekilerin çıkış ve girişlerini kesecek kadar çok adamı vardı. Kısa süre içinde büyük erzak sıkıntısı çektiler; zira şehri kuşatmaya

karşı donatmak için hiçbir tedbir alınmamıştı. Şehrin güçlü ve yüksek kalın surlarla iyice çevrili olduğu ve eğer şehir ele geçirilirse şehir halkının kendilerini koruyabileceği bir iç kalesi bulunduğu doğrudur. Eğer bu kaleleri donatabilecek insanlar olsaydı, bu şehir için büyük bir güvenlik olmalıydı. Fakat bunları savunacak kimse olmadığı için bu bir avantaj değildi, aksine şehir hiç korunmayan kuleleri yüzünden daha zayıftı. Sanguin bütün durumu iyice öğrenmişti; savunmacıların yokluğu sebebiyle şehri ele geçirmeye dair büyük bir umudu vardı. İçeriye sık sık iri taşlar atan taş atarlar ve mancınıklar kurdurdu; yumuşak huylu şehir halkı bunlardan aşırı derecede dehşete düşüyordu. Okçular ve arbaletçiler surlarda görünenlere ateş etmekten hiç geri durmuyorlardı; içlerinden pek çoğunu yaraladılar, zira bu işten hiç anlamadıkları için kendilerini pek iyi koruyamıyorlardı. İsa Mesih inancında böylesine büyük bir yer tutan bu soylu şehrin kuşatıldığı ve içeridekilerin bir şehri savunmak için gerekli olan her şey bakımından yoksul donatılmış olmaları sebebiyle kaybedilme tehlikesi içinde olduğu haberi bütün Suriye toprağına yayıldı. Dışarıdakilerin onlara pek çok şekilde zarar vermek için büyük güçleri vardı. Bu haberleri duyan ülkedeki herkes bu olaydan dolayı çok şaşırdı ve kederlendi. Bu konuda kötü tavsiye almış olan Kont Joscelin, o zaman bu şehri koruma hususunda ne kadar aptalca davrandığını anladı; bu yüzden bütün komşularına koştu ve haber gönderdi; çok alçakgönüllülükle onlardan yardım istedi; bu ihtiyaç anında kendisine yardım etmesi için efendisi olarak mektuplarla ve ulaklarla Antakya prensine merhamet diledi. Kudüs kralı bu haberi duydu; krallıktaki herkes bundan dolayı çok endişelendi. Kral adına toprağı hâlâ elinde tutan iyi Kraliçe Melisende, iyi atlara binmiş ve uygun şekilde silahlanmış çok sayıda şövalye ve çavuş aldı; onları yönetmeleri için üç barona teslim etti: biri kraliçenin kuzeni olan Kralın Başkumandanı Manassès, diğeri Nabluslu Philippe, üçüncüsü ise Taberiyeli Elinand idi. İyi hanım onlara çok yalvardı ve bu şehre yardım etmek için acele etmelerini kesin bir dille emretti. Antakya prensi, Urfa kontunun böylesine büyük bir ıstırap ve mirasını kaybetme tehlikesi içinde olduğunu gördü; buna hiç üzülmedi, bilakis bundan büyük bir sevinç duydu. Bu ihtiyaçtan uzak durmak için bahaneler bulmaya başladı, [ve bu şehirden kaybedeceği böylesine büyük bir tımar ve daha da ötesi kendisine bu kadar yaklaşacak olan Türkler yüzünden bunun kendi büyük zararı olacağını hiç düşünmedi].

V. Bölüm
Sanguin'in Urfa şehrini nasıl ele geçirdiğine dair.

Çok düşünceli olan ve eğer şehri almakta gecikirse her taraftan dehşete kapılmış olan Hristiyanların yardıma geleceklerini ve kendisini zorla kuşatmadan uzaklaştıracaklarını, dolayısıyla onları beklerse delilik etmiş olacağını kesin olarak bilen Sanguin; bu yüzden çok endişeliydi ve şehri ele geçirmek için elinden geldiğince acele etti. Lağımcılara surun altını kazdırdı, zira içeridekiler buna pek karşı koymadılar. Aşağıda güvende olanlar pek çok yerden kazdılar ve büyük bir sur parçasının tamamını ahşap desteklerle beslediler, sonra dışarı çıktılar ve desteklerin yanına yanıcı odunları koydular; ardından oraya ateş verildi. Altı kazılan sur yıkıldı ve diğer kısmın büyük bir bölümü çöktü, öyle ki giriş iyice elli kulaç genişliğindeydi.

Şehri koruyan tüccarlardan hiç korkmayan Türkler büyük bir aceleyle içeri daldılar; erkek ve kadın karşılaştıkları herkesin başını kestiler. Şehir sakinlerinin daha bilgili olanları kalenin başı olan bir başkuleye sığınmaya koştular ve yapabilenler kadınları ile çocuklarını oraya topladılar. Şehirdeki diğerleri bunu fark ettiklerinde oraya doğru koştular; herkes kendini içeri atmak istediği için orada o kadar büyük bir izdiham oldu ki içlerinden epeycesi öldü. Diğerlerinin arasında şehrin başpiskoposu Hugues ve epeyce din adamı orada ölü bulundu. O bilge ve iyi yaşam süren biri olarak bilinirdi, fakat sonunda çok kınandı ve bu şekilde ölmesinin tamamen haklı olduğu söylendi; zira bu kuşatmanın başlangıcında şehir sakinleri kontun kendilerini korumak için hiçbir çare bulmadığını görünce, çok zengin olan ve büyük bir hazinesi bulunan başpiskoposun yanına gelmişler ve şehre bir çare bulmasını ve kendilerini savunmaya yardım etmeleri için paralı askerlere malından vermesini ondan tatlılıkla rica etmişlerdi: zira böylesine büyük bir ihtiyaç karşısında hiçbir şeyi esirgememesi gerekirdi; o ise buna asla karışmayacağını cevap vermişti; bu yüzden orada öldü ve malları kaybedildi. Öyle görünüyor ki "Malın seninle birlikte helak olsun" diyen efendimiz Aziz Petrus'un lanetine uğramıştı. Duyduğunuz bu şekilde, böylesine güçlü, zengin ve eski olan soylu Urfa şehri kaybedildi. Havarilerin vaaz verdiği zamandan beri İsa Mesih inancına dönmüştü ve inançsızlar oranın egemenliğini ele geçirene kadar bu inancı her zaman sürdürmüştü. Söylendiğine göre havari efendimiz Aziz Tomas'ın bedeni ve Hristiyanlığa dönmüş olan Abgar adındaki kutsal bir kralın bedeni bu şehirde yatmaktadır. Sezariye Başpiskoposu efendimiz Aziz Eusebius bu kral hakkında, Urfa'nın dolaplarında bu Abgar'ın yeryüzünde dolaştığı sırada İsa Mesih'e gönderdiği mektupları ve İsa Mesih'in onlara cevap vermek için kendisine geri gönderdiği diğer mektupları bulduğunu söylemektedir.

VI. Bölüm

Hristiyanların Musa Vadisi'ni nasıl kaybettiklerine ve geri aldıklarına dair.

Bu son Baudouin'in hüküm sürmeye başladığı ilk yılda, Türkler, ülkede yaşayan ve toprakları işleyenlerin rızasıyla ansızın geldiler ve adı Musa Vadisi olan ve Suriye Sobal denen ülkede bulunan bir kalemizi ele geçirdiler; fakat orası şimdi Mont Royal toprağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kale, İsrail halkı susuzluktan ölürken Musa'nın asasının darbesiyle taştan sular fışkırttığı yere oldukça yakındır. Bizim halkımız düşmanlarının bu kaleyi bu şekilde ele geçirdiklerini ve içeride buldukları herkesi öldürdüklerini duydu. Bunun üzerine ordularını topladılar: henüz çok genç ve körpe olan Kral'ın kendisi de oraya gitti. Adı Ölü Deniz olan gölü geçtiler ve İkinci Arabistan dağlarından yukarı çıktılar. Mont Royal toprağına yaklaştıklarında, kalenin ihanetini önceden konuşup anlaşmış olan ülkenin Türkleri içeri girdiler; yanlarında kadınları, çocukları ve eşyalarını götürdüler, çünkü kalenin zorla kolayca ele geçirilemeyeceğini iyice düşünüyorlardı. Hristiyanların ordusu oraya geldi ve kaleyi kuşattı. Oraya epeyce kuşatma makinesi kurdular ve iri taşlar attılar, fakat pek büyük bir zarar veremediler. Okçular ve arbaletçiler onlara hiç yaklaşamıyorlardı, bu yüzden onlara hiçbir zarar veremiyorlardı. Bizimkiler bunu görünce, vakitlerini uzun süre boşa harcamak istemediler ve istişare ettiler; böylece onlara başka bir şekilde zarar verme konusunda anlaştılar. Etraftaki bu toprak tamamen meyve veren ağaçlarla, incir

ağaçlarıyla, zeytin ağaçlarıyla ve diğer iyi türden ağaçlarla kaplıydı, öyle ki bir orman gibi görünüyordu. Ülkenin bütün zenginliği buydu, toprak işleyicileri çok pahalıya sattıkları meyvelerinden başka neredeyse hiçbir şeyle geçinmiyorlardı. Baronlar bunların hepsinin kesilmesini ve yakılmasını emrettiler, böylece toprak harap olacaktı. Kaleye sığınmış olanlar bütün geçim kaynaklarının bu şekilde mahvedildiğini görünce buna dayanamadılar, bilakis barıştan söz etmek üzere ona haber gönderdiler. Kendi aralarında öyle anlaşmalar yaptılar ki, içeride garnizon olarak kalmış olan Türkler kendi ülkelerine kadar tamamen sağ salim gideceklerdi; ülkeden olanlara ise yaptıkları hiçbir şeyden dolayı hiçbir kötülük yapılmayacaktı ve kaleyi Kral'ın eline teslim edeceklerdi. Kral baronlarıyla istişare etti ve bu anlaşmalara iyice razı oldu: kaleyi teslim aldı ve iyi insanlarla iyice donattı; oraya yeterince silah ve erzak koydu. Sonra tamamen sağ salim kendi ülkesine doğru geri döndü, orada kendisine büyük sevinç gösterildi. Ülkedeki herkes sevindi, çünkü Kral ilk girişiminin iyi sonuçlanmasıyla böylesine iyi bir başlangıç yapmıştı ve bunun hayatında epeyce iyi talihlere sahip olacağının büyük bir işareti olduğunu söylediler.

VII. Bölüm

Sanguin'in mabeyincileri tarafından nasıl öldürüldüğüne dair.

Size pek çok kez bahsettiğim Sanguin, Urfa şehrini ele geçirdiği için aşırı büyük bir kibre kapıldı. O andan itibaren hiçbir şeyin kendisine karşı duramayacağı kanaatine iyice vardı; bu yüzden Fırat Nehri üzerinde yer alan çok güçlü ve iyi donatılmış bir şehri kuşatmaya gidecek kadar büyük bir cürete kalkıştı: oraya Caber Kalesi derler. O bu kuşatmadayken ve her zamanki âdeti olduğu üzere şehri sıkıştırmak ve içeridekilere zarar vermek için çok uğraşırken, şehrin efendisi onun çok güvendiği hadım mabeyincilerine haber göndertti; öyle ki bir gece, hepsi tamamen sarhoş olana dek yeterince yemek yiyip şarap içtiklerinde, üzerine koştular ve onu kılıçla tamamen parçaladılar. Bu olay ordu tarafından duyulmadan önce derhal kuşatılmış olan şehrin içine kaçtılar. Onları büyük bir sevinçle karşıladılar. Ertesi gün, Sanguin'in baronları onun öldüğünü öğrendiklerinde, büyük yas tutarak hepsi oradan ayrıldılar. Toprağına sahip olan iki oğlu vardı. Biri, [en büyük olanı,] Musul şehrini ve ona bağlı yerleri aldı; daha küçük olanı ise Nureddin olarak adlandırılan Halep'i aldı: o yiğit ve bilgeydi ve kendi dinine göre Yüce Tanrı'dan korkardı. Oldukça talihliydi ve mirasını epeyce büyüttü. Bundan çok geçmeden, Üçüncü Baudouin'in hükümdarlığının ikinci yılında, Türkiye'nin büyük prenslerinden biri, soylu ve güçlü bir adam, aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden ve özellikle de Muhyiddin dedikleri, fakat diğer adıyla Aynarz olarak çağırdıkları ülkenin başkumandanı kendisini sevmediği için, Mucireddin dedikleri Şam kralıyla bozuştu. Şam toprağında Kral'dan bile daha çok bu kişiden korkulurdu. O kişi bundan korktuğu için kendi ülkesinden ayrıldı ve kendi dininden olan insanlardan oluşan oldukça onurlu bir maiyet getirdi. Bir gün Kudüs'e girdi ve Kral ile annesiyle konuştu; ve onlara, kendi toprağının erdemli kişilerinin takdiriyle kendisine iyi bir karşılık verme niyetleri olursa, Hristiyanlığın vaktiyle Bostra adını taşıyan, fakat şimdi Busra olarak adlandırılan Arabistan'ın en büyük şehrine ve onunla birlikte Salkhad adını taşıyan çok güçlü bir kaleye sahip olmasını sağlayacağını ve bunları onlara teslim edeceğini söyledi. Söylendiğine göre bu Türk,

Ermeni soyundan doğmuştu, bu yüzden Hristiyanlara daha gönüllü yaklaşıyordu. İri yarı ve iyi yapılıydı, güzel yüzlü ve oldukça zarifti: adı Altuntaş idi.

VIII. Bölüm
Aynı konuya dair.

Kral ve annesi bu sözü reddetmediler. Bununla birlikte, büyük bir istişare olmaksızın ona bu konuda cevap vermek istemediler; kısa bir gün için baronları çağırttılar. Bu yüce adamın talebi onların önünde dile getirildi. Bunun üzerine yeterince konuştuklarında, eğer Hristiyanlık böylesine güçlü bir şehre sahip olabilirse bunun aşırı büyük ve kazançlı bir iş olacağı ve savaşmak için kendilerine iyi bir yer sağlayacağı onlara iyice göründü. Bu yüzden ona iyi bir karşılık sözü verilmesi ve teklif ettiği şeyi ele geçirmek üzere güçlü bir şekilde gitmek için orduların toplanması konusunda anlaştılar. Kendisiyle konuşuldu ve tamamen kendi isteğine göre bunun karşılığında ona başka bir toprak tahsis edildi. Seferberlik gününde Kral ve bütün ordu toplandılar ve çok sevinçle yola koyuldular; sonra Taberiye şehrinin önüne geldiler ve orada Şeria Nehri üzerinde, denize yakın olan bir köprünün etrafına konakladılar. Şam krallığının tamamını kendi muhafazasında tutan bu Aynarz, Kudüs kralının müttefikiydi ve babasıyla da öyle bir ittifakı vardı ki, biri diğerinin üzerine savaşmak için gidemezdi, ta ki ona kendini donatmak üzere adamlarını toplayabilmesi için yeterince önceden haber verene kadar. Kral'ın ona, Kral'ın kendisiyle savaşmaya karar verdiği için o andan itibaren kendini korumasını söyleyen iyi ulaklar göndermesinin sebebi buydu. Bilge olan o kişi bu sözü duyduğunda, bu konuda danışacağını söyledi. Kral'ın ulaklarını o kadar oyaladı ki cevap vermek isteyene kadar neredeyse bir ay geçti. Sonunda ona kendisi adına şöyle diyen bilge adamlar gönderdi: "Efendim, sizin dostunuz olan efendimin toprağına kötülük yapma niyetindesiniz ve kendi toprağından kötü bir şekilde ayrılmış olan bir kulunu ona karşı desteklemek istiyorsunuz. Bu, kendisine bağladığınız anlaşmaya aykırı olur; bu yüzden iyi bir dost olarak size yalvarıyor ve dostu olarak size bildiriyor ki bunu yapmayasınız, zira bugüne kadar bu orduyu toplamak için harcadığınız her şeyi size geri vermeye hazırdır." Bunu Kral'a safi hilekârlıkla bildiriyordu; zira ulakları alıkoyduğu bütün ay boyunca, kimilerine ricalarla kimilerine ise büyük armağanlarla kendisine yardıma gelmeleri için bütün Türkiye'ye haber göndermekten ve adam toplamaktan asla geri durmamıştı. Kral ulakların kendisine getirdiği söz üzerine istişare etti ve onlara şöyle cevap verdi: "Eğer efendiniz isterse, kendisine yaptığımız ittifaka karşı gelmeye hiç niyetimiz yoktur; fakat sizin dininizden olan bu yüce adam bizimle konuşmak için toprağımıza gelmiştir, toprağını kaybetmemesi için onu zarardan korumamız gerektiğine iyice inanmaktadır. Bu yüzden, bize kendi görüşünü söylediğine göre onu kendi şehrinin içine götüreceğiz; eğer adamları bize karşı hata yapmazlarsa, giderken ve dönerken Şam Kralı'nın toprağına zarar vermekten iyice kaçınacağız. Bizimle birlikte gelen bu kişi kendi toprağının içine girdiğinde, efendisi onu kendi krallığında geçerli olan hukuk ve âdetlere göre iyice yönetsin." Bu Aynarz'ın çok bilge bir adam olduğu ve görünüşe göre Hristiyanları çok sevdiği doğrudur. Üç kızı vardı: birini Şam kralına eş olarak vermişti; diğerini Sanguin'in oğlu Nureddin'e; üçüncüsünü ise Mangarz adında yüce

bir Türk'e vermişti. Damadı olan kral adına krallığı o yönetiyordu, zira kendisi büyük akıl sahibiydi ve diğeri ise yemekten ve içmekten başka bir şey anlamıyor ve özellikle şehvet olmak üzere her zaman zevkler içinde olmak istiyordu. Aynarz yapabildiği her şekilde, büyük nezaketler ve pek çok hizmetler yaparak bizim halkımızın sevgisini ve lütfunu arıyordu. Bunu gerçek sevgiden çok, bizim Hristiyanlarımızın kendisine büyük yardımı dokunabileceğini düşündüğü için yapıyordu; zira her zaman babasından korktuğu gibi damadı Nureddin'den de çok şüpheleniyordu; çünkü onun Şam kralını deli ve kötü göreceğini, dolayısıyla krallığı ondan ve sahip olduğu gücü de kendisinden alacağını düşünüyordu; buna karşı, ihtiyaç duyulursa kendisine yardım etmeleri için bizim halkımızın sevgisiyle kendini donatmak istiyordu. Kral, eğer geri dönmek isteseydi, gönüllü olarak bu işin kendisine mal olduğundan daha fazlasını büyük armağanlar olarak verirdi; ve pek çok başka ihtiyaçta da onun bizim halkımıza karşı iyi bir yüreğe sahip olduğu iyice anlaşılabilirdi.

IX. Bölüm
Aynı konuya dair.

Bernard le Vacher Kral Baudouin'in çok yakın bir şövalyesiydi; Şam başkumandanı Aynarz ile konuşmak üzere gönderilen bu elçilik heyetinde diğerleriyle birlikte bulunmuştu. Geri döndüğünde, onun kendilerine ne cevap verdiğini iyice anlattı. Konuşmasından, Kral'ın ve ordunun daha ileri gitmekten ziyade geri dönmesine daha çok taraftar olduğu iyice anlaşılıyordu. Halk hiç hoşuna gitmeyen bu sözü duydu; bilakis bu Bernard'ın hain olduğunu ve geri dönmeyi tavsiye etmesi için Sarazenlerden rüşvet aldığını söylemeye başladılar. Sıradan halk arasında bu konuda çok büyük bir feryat koptu ve hepsi Hristiyanlığın sahip olabileceği böylesine soylu bir şehri reddetmenin aşırı büyük bir hakaret olacağını ve buna karşı tavsiye verecek herkesin açıkça ihanetten yana olduğunu söylüyorlardı. Geri dönmenin daha iyi ve daha güvenli olduğu görüşünde olan epeyce bilge adam vardı, fakat deli halkın kargaşasından dolayı konuşmaya cesaret edemiyorlardı; böylece öteye gidilmesi konusunda anlaştılar. Ordu harekete geçti ve Cave Roob denen bir kaleye giden yolu tuttu. Sonra Medan adını taşıyan büyük ovalara indiler. Orada her yıl belirli zamanlarda Doğu'nun bütün putperest ülkelerinin kervanları toplanır ve oraya pek çok türden aşırı büyük zenginlikler getirirler; bilmem kaç gün boyunca orada çok kalabalık bir panayır kurulur. Bizim halkımız bu düzlüğe vardığında, Türklerin o kadar büyük bölükler halinde aralarına geldiklerini gördüler ki hepsi hayrete düştüler ve bütün o ülkede silah taşıyan bu kadar çok insan bulunduğunu hiç sanmıyorlardı. Kral'ın ileri gitmesini tavsiye etmiş olanlar, ellerinden gelse o zaman bundan gönüllü olarak pişman olurlardı, zira iyice korkmayan o kadar cesur hiç kimse yoktu. Hepsi hızla silahlandılar ve taburlar düzenlendi. Savaştan en çok anlayan ve Türklerin tarzını en iyi bilen baronlar Kral'ın yanına geldiler ve ordusunu hızla o yerde konaklatmasını tavsiye ettiler; Kral onların tavsiyesine uyarak bunu yaptı; hepsi attan indiler ve bütün otağlarını ve çadırlarını kurdurdular; yanlarında ne varsa onu yediler, zira yiyecek aramak için uzağa hiç gitmediler, çünkü Türkler onların yakınında durmuşlardı. Bütün gece boyunca bizim ordumuzdakiler iyice nöbet tuttular ve güvende olmayan insanlar gibi pek uyumadılar. Düşmanları bütün gece bağırmaktan

ve borazan çalmaktan hiç geri durmadılar ve onlara epeyce yeni adam geliyordu. Büyük sevinç gösterisi yapıyorlardı, çünkü ertesi gün bizim halkımızın bütün ordusunun kendi iradelerine boyun eğeceğinden, böylece diledikleri kadarını esir alıp geri kalanını ölüme teslim edeceklerinden hiç şüphe etmiyorlardı. Sabah güneş doğduğunda, Kral baronlarıyla istişare etti; onlar kendisine ileri gitmesini tavsiye ettiler, zira bu kadarını yaptıktan sonra geri dönmek bozgun olurdu ve Türkler de ileri giderken yaptıkları gibi dönüşte de kendilerine karşı koyacaklardı. Taburlarını düzenlediler ve yola koyuldular. Düşmanları öne geçmeye ve güçlü Türk yaylarıyla sık bir şekilde ok atmaya, gürzlerle ve güçlü, sert kamış kargılarla vurmaya başladılar. Ağır silahlı olan bizim halkımız buna rağmen yavaşça ilerliyordu. Düşmanlarının sık bir bölüğüne yetişebildiklerinde, mızraklarla ve kılıçlarla aralarından iyice yol açıyorlardı. Atlı olanlar yaya olanları bekliyorlardı, zira onlardan uzaklaşsalardı derhal hepsini kaybederlerdi. Pek çok kez yüce adamların yaya yürüyemeyen güçsüzleri bindirmek için atlarından indikleri oldu. Böylece hepsi sıkı düzen içinde ilerliyorlardı, içlerinden hiçbiri emir olmaksızın sıradan çıkmaya veya at sürmeye cesaret edemiyordu. Oklar üzerlerine tıpkı dolu gibi yağıyordu: içlerinden pek çoğunun yaralanmaması mümkün değildi; fakat her şeyin üzerinde bizim halkımızı aşırı derecede bunaltan bir sıkıntı vardı, zira sıcak çok büyüktü ve toz vardı, öyle ki neredeyse ölecek derecede susamışlardı; ve öyle denk gelmişti ki geçtikleri bütün bu ülkede ne bir pınar kaynıyor ne de herhangi bir su akıyordu. Kışın ülkede yağmur yağdığında, yağmur suyunu sarnıçlarda ve toprağın doğasında bulunan mağaralarda toplarlar. Fakat o yıl orada bir talihsizlik olmuştu; zira ülkeye o kadar büyük miktarda çekirge gelmişti ki bütün hava onlarla dolmuş ve bütün toprak onlarla kaplanmıştı; ve öldüklerinde sarnıçların içine o kadar çok düştüler ki bütün su pis kokulu ve bozulmuş bir hale gelmişti. Bizim halkımızın içinden geçtiği bu ülkenin adı Trakonitis'tir ve sanırım yer altında bu kadar çok mağara bulunduğu için bu şekilde adlandırılmıştır; zira Latincede tracones mağaralar demektir. Aziz Luka İncil'de, Hirodes'in kardeşi Filipus'un İturea ve Trakonitis ülkesinin efendisi olduğunu söylemektedir.

X. Bölüm
Aynı konuya dair.

Bizim halkımızın ordusu bu şekilde büyük bir zahmetle ve büyük bir tehlikeyle bu ülkenin bir kısmını geçtiğinde, akşam karanlığı çökerken vaktiyle Adrate olarak adlandırılan, fakat şimdi yaygın olarak Bernard d'Étampes şehri adını taşıyan bir kasabaya geldiler. Şüphesiz burası büyük Busra şehrinin yukarısında yer alan küçük bir şehirdir. Ülkenin Türkleri orduyu takip edenlerle birleştiler ve bizim halkımızı daha çok sıkıştırdılar. Kral ordusunu bu şehrin etrafına konaklattı. İçinde yeterince su bulunan derin sarnıçlar buldular; içmeye büyük bir arzu duyan ordudakiler kovalara ve iplere koştular ve su çekmek istediler; fakat kovaları aşağı indirdiklerinde, aşağıda mağaralarda bulunanlar iplerini kestiler ve kovaları alıkoydular; o zaman aşırı derecede endişeye kapıldılar. İçme umutlarını kaybettiklerinde, susuzluğun yakıcılığı onlarda daha da arttı: Kral ve ordu dinlenmeksizin tam dört gün boyunca bu halde kaldılar. Geceleyin zahmete karşı kendilerini dinlendirmek için zar zor biraz

uyuyabiliyorlardı. Türkler onları yıpratmak için ellerinden gelen her şekilde güçleri yettiğince onlara zarar veriyorlardı. Onların sayısı her gün artıyor, bizimkiler ise geride kalan ölüler yüzünden azalıyordu. [Yaralılardan da çok fazla vardı ki bu diğerleri için büyük bir yüktü, zira onları atların ve insanların sırtında taşımak gerekiyordu.] O kadar çok sıkıntı ve talihsizlik vardı ki Türklerin kendileri bile bizim halkımızın buna nasıl dayanabildiğine aşırı derecede hayret ediyorlardı; zira kendilerine yaklaşanlara karşı sürekli kendilerini savunarak ilerliyorlardı. Pek çok kez yaylarla ve arbaletlerle ok atıyorlardı; fakat geniş alanda olan düşmanları, hepsi sıkışık duran [ve adeta hedef tahtası gibi konmuş olan] bizimkilerden daha iyi kendilerini koruyabiliyor ve darbelerinden kaçınabiliyorlardı. Dördüncü günde, kendilerine vaat edilen şehre yaklaşacak kadar ilerlediklerinde ve onu uzaktan gördüklerinde, bundan çok sevindiler, zira içinde bulundukları zahmeti ve tehlikeyi sona erdirme umuduna kapıldılar. Onlara kılavuzluk eden Türkler, yakınlarında, kayaların arasında tatlı su pınarlarının bulunduğunu, fakat düşmanlarının oraya ulaşamamaları için araya girdiklerini onlara bildirdiler. Onlar cesaretlendiler ve çok güçlü bir şekilde üzerlerine koştular. Orada iyi ve çetin bir çarpışma oldu. Türkler epeyce kayıp verdiler; bizimkiler büyük sıkıntısını çektikleri suyu zorla kazandılar; bunun üzerine oraya yerleştiler ve ellerinden geldiğince dinlendiler. Ertesi günün olmasını büyük bir arzuyla istiyorlardı, çünkü şehre gireceklerini sanıyorlardı; fakat gece yarısı civarında, Türklerin konakladığı yerden geçip bizim ordumuza gelen ve Kral'la çok gizli bir şekilde konuşması gerektiği için kendisini onun yanına götürmelerini söyleyen bir ulak şehirden tamamen gizlice geldi. Onu Kral'ın yanına götürdüler: Kral baronları ve özellikle de adı Altuntaş olan Türk'ü çağırttı. Ulak herkesin duyacağı şekilde, oraya boşuna ileri gideceklerini söyledi, zira onları oraya getiren Altuntaş'ın karısı şehri Türklere teslim etmişti; öyle ki onlar bütün kaleleri ele geçirmişler, kuleleri kendi adamlarıyla donatmışlar ve diğer muhafızları dışarı atmışlardı. Haberleri duyduklarında şaşırmalarına hiç şaşmamalıydı. Ne yapacaklarını bilemediler; yine de istişare ettiler ve ileri gitmenin boşuna olduğu, yapabilirlerse geri dönmeleri gerektiği görüşüne vardılar. Baronlardan bazıları gizlice Kral'ın yanına geldiler ve Gerçek Haç'ı alıp Jean Goman adında bir şövalyenin atına binmesini; eğer kaçabilirse selamete ulaşmak için mahmuzlarını vurarak tek başına gitmesini ona tavsiye ettiler; zira geri kalanlar kaybedilmişti. Genç bir çocuk olan Kral, olgunluk çağına geldiğinde nasıl biri olacağını bu noktada iyice gösterdi; zira bunu asla yapmayacağını ve oraya getirdiği erdemli kişilerin orada helak olması pahasına canlı olarak kaçmak istemeyeceğini söyledi. Kral'ın gitmeyeceğini gördüklerinde, nasıl geri döneceklerini tasarlamaya başladılar. Bu sözü duyan sıradan halk aşırı derecede cesaretini kaybetti; zira başlangıçta o şehri fethedeceklerini sandıkları sürece, buna dair sahip oldukları umut çektikleri zahmet ve sıkıntılar için büyük bir hafifleticiydi: fakat bunda başarısız olduklarını gördüklerinde, hepsi umutsuzluğa kapıldılar ve dönüş zahmetine katlanmak için kendilerini tamamen güçsüz hissettiler. Yine de Kral'ın fermanı duyuruldu ki, hepsi daha önce geldikleri gibi taburları halinde geriye doğru yola koyulsunlar.

XI. Bölüm

Hristiyanların ordusunda meydana gelen mucizeye dair.

Ertesi gün, gün ağardığında, Nureddin büyük bir Türk birliğiyle Şam kralının yardımına geldi; zira karısının babası Aynarz onu çağırmaya adam göndermişti. O geldiğinde Yüce Tanrı'nın düşmanlarının ordusu çok büyüdü. Bizimkiler, emredildiği gibi geri dönmeye koyulmuşlardı. Türkler bunu fark ettiklerinde, ulumaya ve ziller, borazanlar ve davullar çalmaya başladılar; uzaklaşanları engellemek için öne doğru mahmuzlarını vurdular. Orada öleceklerini iyice düşünen bizimkiler cesaret ve cüret topladılar: ölümlerini pahalıya satmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Onlar kendilerine yetişebilecek kadar yaklaştıkları her seferinde, dinç bir şekilde üzerlerine koşuyor ve erişebildikleri herkesi öldürüyorlardı, öyle ki aralarından geniş bir yol açıyorlar ve yine de yollarına devam ediyorlardı. Bizim ordumuzda ölülerin ve yaralıların geride bırakılmaması, aksine develerin ve diğer yük hayvanlarının üzerine konması emredilmişti; zira Türkler arkalarında hiç kimseyi bulsalar aşırı sevinirler ve sayılarının azaldığını gördüklerinde daha cüretkârca saldırırlardı. Dışarıdan güzel bir görünüm sergilemek için güçsüz insanların bile kılıçlarını çekili tutmaları kararlaştırılmıştı. Bizim halkımızın sıkıntısını iyice fark eden Türkler, bizimkilerin ölümden ya da sıkıntıdan ötürü arkalarında hiç kimse kalmaksızın böylesine bütün ve sıkı düzen içinde gitmelerine aşırı derecede hayret ediyorlardı. Kendi dillerinde bunların demirden insanlar olduğunu söylemeye başladılar. Bizimkilere yaklaşıp savaşmanın kendileri için hiç iyi olmadığını gördüklerinde (zira her zaman kaybediyorlardı), onlara zarar vermenin başka bir yoluna giriştiler. Rüzgâr estiği sürece dosdoğru bizim halkımızın yüzüne karşı geliyordu ve büyük sıcaktan dolayı onlara pek iyi geliyordu; içinden geçtikleri toprak tamamen böğürtlenlerle, devedikenleriyle, çalılarla ve kurumuş yüksek hardal otlarıyla kaplıydı; hatta bazı yerlerde buğday anızları bile vardı. Türkler her yere Rum ateşi attılar, öyle ki bütün ülke yanıyormuş gibi göründü. Yüksek alev ve yoğun duman bizim halkımızın tam gözlerine vuruyordu. O zaman ne yapacaklarını bilemeyecek kadar şaşırdılar. Fakat büyük ihtiyaç baş gösterdiğinde ve insanların yardımı yetersiz kaldığında, Rabbimiz'in yardımını istemek ve kendi çaresini ortaya koyması için O'na merhamet diye yakarmak gerekir: bizim Hristiyanlarımız da o noktada böyle yaptılar; zira önlerinde Gerçek Haç'ı taşıyan Nasıra Başpiskoposu Robert'i çağırdılar ve kendilerini kurtarmak için o haçta ölüme katlanmış olan Rabbimiz'e kendilerini bu tehlikeden kurtarması için dua etmesini ondan rica ettiler; zira artık dayanamıyorlardı ve O'nunkinden başka hiçbir yardım beklemiyorlardı. Ateşten ve dumandan dolayı tıpkı bir demirci gibi hepsinin şimdiden kapkara ve is içinde kaldıkları doğrudur. Başpiskopos atından indi ve diz çöktü; halkına acıması için büyük gözyaşlarıyla Rabbimiz'e dua etti; sonra ayağa kalktı ve Gerçek Haç'ı rüzgârın şiddetle üzerlerine getirdiği ateşe doğru uzattı. Rabbimiz merhametiyle çektikleri büyük tehlike içinde halkına baktı; zira rüzgâr derhal döndü ve ateşi ile dumanı onu yakmış olanların tam yüzüne çarptı, öyle ki onları tarlaların ortasına tamamen dağılmış halde zorla kaçırdı. Bizimkiler bunu gördüklerinde sevinçten ağlamaya başladılar, çünkü Rabbimiz'in kendilerini hiç unutmadığını iyice fark ettiler; hepsi O'nun işini yapmak için tazelendiler; Türkler ise gördükleri bu mucizeden dolayı o kadar [donakaldılar ve] şaşırdılar ki kendilerini nasıl tutacaklarını bilemediler. İçlerinde gerçekten de

Hristiyan inancından başka din olmadığını söyleyen epeyce kişi vardı; zira Rabbimiz kendisinden istedikleri şeyi tam zamanında yapıyordu. Safi şaşkınlıktan geriye çekildiler ve bizim halkımızı bir süre tamamen barış içinde bıraktılar, öyle ki biraz dinlenme imkânı buldular.

XII. Bölüm
Beyaz atlı ve kızıl sancaklı şövalyeye dair.

Bu erdemli kişilerin ne durumda olduklarını iyice duydunuz. [Kral küçük yaşta olduğu için] ordunun işlerine daha çok dikkat eden baronlar, yaya askerlerin bu sıkıntıya uzun süre dayanamayacaklarını açıkça gördüler; bitkin düşmelerinden ve böylece hepsinin kaybedilmesinden büyük korku duydular: bu yüzden Kral'ın yanına geldiler ve vaktiyle dostu olmuş olan Aynarz'a ulaklarını göndermesini; kendisinin ve adamlarının sağ salim geri dönebilecekleri bir barıştan veya ateşkeslerden söz etmesini ona tavsiye ettiler. Kral ve bu sözü duyan diğer herkes buna iyice razı oldular. Ülkenin şövalyelerinden birinin oraya gitmesi kararlaştırıldı: adını hiç bilmiyorum, fakat Sarazen dilini çok iyi konuşmayı biliyordu; daha önce de oraya gönderilmişti, fakat orada pek iyi davranmadığı sanılıyordu, bilakis uğruna gittiği işi sadakatsizce yürüttüğüne dair kötü bir ünü vardı. Yine de bu elçiliği yapması kendisine söylendi, o da kabul etti; fakat onlara şu şekilde dedi: "Güzel senyörler, yaptığım diğer elçilikten dolayı benden haksız yere şüpheleniliyor ve orada sahtekârlıkla hareket ettiğim söyleniyor; fakat bu hiç doğru değil. Bana yüklediğiniz görevi gücüm yettiğince sadakatle ve iyi niyetle yerine getirmezsem, beni gönderdiğiniz yerden öldürülmeden asla geri dönemeyeyim." [Doğru mu yoksa yanlış mı söylediğini hiç bilmiyorum,] fakat ordudan ayrıldığında, henüz Şam başkumandanının huzuruna çıkmadan önce, bilmem kaç Türk onunla karşılaştı ve onu tamamen parçaladılar, [öyle ki pek çok kişi bunun kendi üzerine koyduğu lanetten dolayı başına geldiğini düşündü]. Bizim halkımız yollarına devam etmek üzere harekete geçtiğinde, Türkler onları takip etmeye ve çarpışmak için çok sıkıştırmaya başladılar. Bizim ordumuzda, başına ne gelirse gelsin herhangi bir darbe vurmak için sıradan çıkan olursa başının kesileceğine dair ferman duyurulmuştu. O zaman çok yüce adamlar olan, zarifçe ve çok soyluca silahlanmış dört emir geldi; bunlar Merel denen Türkiye'nin yüce bir kralının kardeşleriydiler. Genç adamlardı; yanlarında büyük bir Türk bölüğü getiriyorlardı ve bizim halkımızı diğer herkesten daha çok sıkıştırmaya çalışıyorlardı. Kral'ın yasağı yüzünden şövalyeler kıpırdamaya cesaret edemiyorlardı. Fakat bizimkilerle birlikte, onları oraya götürmüş olan o Altuntaş'ın maiyetinden bir Türk vardı. O, bu emirlerin kibrine dayanamadı, bilakis fırsatını kolladı, sonra atına mahmuzlarını vurdu, mızrağını koltuğunun altına tamamen yatırmış halde bu dört kardeşten birine yetişti. Mızrağı kabzasına kadar vücudunun ortasından geçirdi, onu ölü olarak yere devirdi ve tamamen sağ salim bizimkilerin yanına geri döndü. Türkler bu yüce adamı ölü görünce, hepsi onun etrafına koştular; orada aşırı derecede büyük ağlayış ve feryat başladı. [Büyük yas işareti olarak sakallarını yoluyor, saç örgülerini ve atlarının kuyruklarını kesiyorlardı.] Bunu seyreden bizimkiler aşırı derecede büyük sevinç duydular, fakat yine de Kral'ın fermanına aykırı olarak bunu yapanın kim olduğunu

sordular. Araştırıldı ve onun Altuntaş'ın maiyetinden bir Türk şövalyesi olduğu anlaşıldı. Vurduğu güzel darbeden dolayı ona acıdılar ve münadinin dilini anlamadığını; zira Sarazen dilinde bağırmadığını söylediler. Bu şekilde onu affettiler. Yas tutan Türkler geriye çekildiler, öyle ki bizimkiler daha fazla yayılma imkânı buldular ve bu sıkıntı içinde Cave Roob denen yere gelene dek ilerlediler. Bu yer dik ve dar olduğu ve dağların arasında hain geçitler bulunduğu için, baronlar oradan hiç geçilmemesi konusunda anlaştılar. Onları takip eden Aynarz, Kral'ın adamlarını vadiye doğru yönelttiğini görünce, ona ulaklarını gönderdi ve ordusunun bilmem kaç gündür büyük bir erzak sıkıntısı çektiğini iyice gördüğünü bildirdi; bu yüzden, eğer hoşuna giderse, kendisine duyduğu sevgiden ötürü, Cave Roob'un ötesinde orada bulunan ovalarda kendisinin ve bütün adamlarının bolca yiyip içebilecekleri kadar yiyecek hazırlatacağını ona teklif etti. Bunu iyi niyetle ve Kral'a ve adamlarına duyduğu sevgiden mi, yoksa kolayca çıkamayacakları tehlikeli vadilere dalmalarını istediği için aldatmak amacıyla mı yaptığını bilmiyorum; teklif ettiği şeye iyice ihtiyaçları olduğu doğrudur; fakat insanın düşmanlarının sunduğu hizmetlerden ve iyiliklerden her zaman şüphelenmesi gerektiği için Kral bunu reddetti. Daha düz ve daha az tehlikeli olan diğer yoldan gitmeleri emredildi. Fakat aralarında kendilerine bu ülkede kılavuzluk etmeyi bilen hiç kimse yoktu; bu yüzden aşırı derecede şaşkındılar ki, orduda hiç kimsenin tanımadığı bir şövalye bölüklerin önüne geldi. Beyaz bir atın üzerinde oturuyordu ve kızıl bir sancak taşıyordu, kolları sadece dirseğine kadar uzanan bir zırh gömleği giymişti. Bu kişi onlara kılavuzluk etmeyi üstlendi ve öne geçti; ihtiyaç duydukları sürece onlara iyi ve soğuk sular gösterdi; onları bunu yapmaya uygun ve iyi yerlerde konaklattı. Onları öyle bir şekilde götürdü ki üçüncü günde Gadara şehrinin önündeydiler; [ve sonra bu şövalye bütün orduda bulunamadı.]

XIII. Bölüm
Gadara şehrine dair.

Size bahsettiğim bu şehir olan Gadara, Aziz Markos'un İncil'de İsa'nın Sur sınırlarından çıkıp Sayda üzerinden On Şehir sınırları arasındaki Celile Denizi'ne geldiğini söylediği yerde, On Şehir Bölgesi denen o ülkede yer alır. Bizim halkımızın ilk taburları Türkler ile Hristiyanların sınırında bulunan bu şehre yaklaştıklarında, o zaman Sarazenler bizimkilere kötülük yapmak ve artçı birliği sıkıştırmak için aşırı derecede sert bir şekilde gayret ettiler: fakat bizimkiler kendilerini dinç bir şekilde savunuyorlardı. Ve onlar orada hiçbir çıkar elde edemeyeceklerini ve uzun süredir sıcaktan, zahmetten, ateşlerden ve dumanlardan bitkin düştüklerini gördüklerinde, birbirleriyle vedalaştılar ve her biri kendi ülkesine geri döndü. Bizimkiler o gece eskisinden daha güvende dinlendiler, zira Türkler kendi topraklarına yakın oldukları için onları terk etmişlerdi; ve ertesi gün şüphesiz Taberiye şehrine geldiler. Kendilerine bu şekilde kılavuzluk etmiş olan o şövalye hakkında, içlerinden hiç kimsenin onu asla tanımadığını, akşamleyin nerede konakladığını da bilmediklerini aralarında iyice söylediler; fakat sabahleyin ordu harekete geçmek istediğinde, kendilerine kılavuzluk etmek üzere her zaman en öndekilerin önünde hazır bulunuyordu. Orada bulunan Suriye toprağındaki herkes, o ülkedeki Hristiyanlığın o

zamanki gibi bozguna uğramadan asla bu kadar tehlikeli bir şekilde at sürmediğine iyice tanıklık ettiler. Kral kendi krallığına geri döndüğünde ve Gerçek Haç Kudüs'e yeniden konulduğunda, onları bekleyen herkes büyük sevinç duydu, geri dönenler ise çok daha fazla sevindi; ve hepsi adeta yeniden dirilmiş gibi olduklarını iyice söylediler. Onları çağırmaya gelmiş olan ve karısının kendisine bu şekilde ihanet ettiği Türk ise işini kötü yönetti; [zira Kral'ın toprağında tamamen ve iyice güvendeydi.] Ve Şam başkumandanı Aynarz onu çağırmaya adam gönderdi ve kendisiyle konuşmaya gelmesini bildirdi, zira Kral'la iyi ve onurlu bir barış yapacaktı. O ona inandı ve delice davrandı; zira oraya gittiğinde Aynarz onu haince yakaladı: gözlerini oydurdu ve hayatını acı ve utanç içinde sonlandırdığı bir zindana attırdı.

XIV. Bölüm
Urfa Hristiyanlarının şehri nasıl geri verdiklerine dair.

Suriye krallığında işler bu şekilde giderken, size anlatmak istediğim acı verici bir talihsizlik Urfa şehrinin başına geldi. Fakat bunu iyice anlamanız için hikâyeme biraz uzaktan başlamam gerekiyor. Pek çok kez pek çok şekilde Hristiyanları sıkmış olan yukarıda duyduğunuz o kötü adam Sanguin öldüğünde, oğlu Nureddin mirası olarak Musul şehrine girmek istedi: fakat kendi dininden olan başka insanlar buna itiraz ettiler, öyle ki orada epeyce işi çıktı ve o bölgelerde savaşmak zorunda kaldı. Hristiyan olan Urfa şehri sakinleri, şehirlerinin içinde Nureddin'in adamlarından az sayıda kişi bulunduğunu gördüler; zira yalnızca şehrin kaleleri Türklerle donatılmıştı; geri kalanların tamamı Havarilerin vaaz verdiği zamandan beri İsa Mesih inancını kabul etmiş ve o zamandan beri onu her zaman sıkıca korumuş olan Hristiyanlardan oluşuyordu, öyle ki aralarında bizim inancımızdan olmayan hiç kimse yaşamıyordu. Sarazenler şehri ele geçirdiklerinde orayı iskân edecek kimseleri yoktu; bu yüzden orada doğmuş olanları içeride bırakmışlardı. Onlar fırsatlarını gördüklerinde, Kont Joscelin'e ulaklarını gönderdiler ve eğer büyük bir şövalye birliğiyle gelmek için acele ederse, hiçbir tehlike olmadan ve kuşatma yapmadan Urfa şehrini geri alabileceğini, zira şehri kendisine tamamen serbestçe teslim edeceklerini bildirdiler. Kont Joscelin bu haberi duyduğunda, bundan çok büyük sevinç duydu; ülkede çok güçlü olan yiğit bir adamı, adı Maraşlı Baudouin olan kişiyi yanına aldı ve bulabildiği kadar şövalye ve atlı çavuş topladı; sonra yola koyuldular ve Fırat Nehri'ni geçtiler. Geceleyin ansızın Urfa şehrine geldiler. Buna dikkat eden şehir sakinleri, nöbet tutması gereken bilmem kaç Türk'ün uyuyakaldığını gördüler; bunun üzerine surlardan aşağı ipler sarkıttılar ve Kont Joscelin'in şövalyelerinden epeycesini yanlarına çektiler; onlar şehrin içine indiler ve kapıları açtılar, öyle ki Kont bütün adamlarıyla birlikte içeri girdi. O zaman kılıçlarını çektiler ve buldukları tüm Türkleri öldürdüler: geri kalanlar ise ellerinde tuttukları kulelerin içine kaçtılar. Kont şehrin geri kalanının tamamını elinde tuttu; fakat silahlarla, adamlarla ve erzakla iyice donatılmış olan kaleleri hiç alamadı; özellikle de onları sıkıştırabileceği kuşatma makineleri yanında bulunmadığı için; ve bütün şehirde bunları yapabileceği kereste de bulamıyordu.

XV. Bölüm
Urfa halkının başına gelen büyük talihsizliğe dair.

Kont, bütün topraklardaki Hristiyanlık baronlarına ulaklarını gönderdi ve Urfa şehrini nasıl geri aldığını onlara bildirdi; Türklerin hâlâ ellerinde tuttukları kaleler kurtarılana ve şehir bir kuşatmaya dayanabilecek şekilde donatılana kadar kendisine yardım etmek üzere acele etmelerini elinden geldiğince onlardan rica etti. Bu haberler ülkeye yayıldığında, şehir kaybedildiğinde büyük yas tutmuş olan herkes bundan büyük sevinç duydu; fakat bu sevinç uzun sürmedi; zira Nureddin, şehir sakinlerinin Kont'u ve adamlarını içeri aldıklarını duydu; bunun üzerine bütün ülkeye haber gönderdi ve büyük bir Türk topluluğu bir araya getirdi; derhal yola koyuldu ve ansızın şehrin önüne geldiler; yerleri bölüştürdü ve şehri her taraftan kuşattırdı. O zaman içeride bulunan bizimkiler aşırı derecede şaşırdılar, zira peygamberin dediği şey başlarına gelmişti: dışarıda kılıç ve içeride korku vardır. Kapıların dışında o kadar çok düşmanları vardı ki, hepsi ölüme teslim edilmeksizin oradan dışarı çıkamazlardı. İçeride ise onlarla birlikte kapalı kalmış, kuleleri ellerinde tutan epeyce Türk vardı: bunlar onlara aşırı derecede sıkıntı ve zarar veriyorlardı, zira ok ve arbalet oku atmaktan ve iri taşlar fırlatmaktan hiç geri durmuyorlardı: fırsatlarını gördüklerinde yaya olarak sokakların ortasına huruç harekâtları düzenliyorlar ve bu sayede bizimkilerden epeycesini öldürüyorlardı. Hristiyanlar öyle bir durumdaydılar ki ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Sık sık kendi aralarında danışıyorlardı; fakat iyi bir çare hiç bulamıyorlardı, zira hangi tarafa dönseler esir alınmadan veya ölmeden kaçabilmelerinin hiçbir yolu yoktu. Sonunda şehirde kalmanın en kötüsü ve en tehlikelisi olduğu konusunda anlaştılar; zira dışarıda bulunan Türkler içeri girerlerse, onları sokaklara dağılmış halde bulacaklar ve kuleleri koruyanların yardımıyla onları hayvanlar gibi öldürebileceklerdi. Bu yüzden dışarı çıkmalarının ve dışarıdakilerle savaşmalarının daha iyi olacağı görüşüne vardılar: en azından kaçamazlarsa kendilerini pahalıya satacaklar ve düşmanlarına zarar vereceklerdi. Bu sıkıntı içindeydiler, çünkü şehrin içinde hiç yiyecek yoktu; dolayısıyla gecikme yüzünden tek bir darbe bile vurmadan öleceklerdi. Dışarı çıkmaları hususu herkes tarafından kabul edildi. Kaçmaları için iyi bir yol olmadığı doğrudur; fakat diğerlerine kıyasla en az kötü olanı buydu. Kont'u çağırmış ve onu oraya kabul etmiş olan şehrin sakinleri, onların niyetinin dışarı çıkmak olduğunu duydular ve onların ardından geride kalırlarsa, yaptıkları şeyden dolayı Türklerin kendilerini kötü bir ölümle öldüreceklerinden korktular; bunun üzerine kendi aralarında danıştılar ve Kont'un ordusuyla birlikte gideceklerini ve onlarla aynı sona katlanacaklarını söylediler; kendilerini içine soktukları bu büyük tehlikeden herhangi birinin kaçıp kaçamayacağını denemek için kadınlarını ve çocuklarını da yanlarında götüreceklerdi.

XVI. Bölüm

Urfa'da meydana gelen acı verici olaya dair.

Hızla kapılara koştular ve onları açtılar. Şehrin bir tarafında, düşmanlarının arasından kılıçlarla yol açmak için en iyi adamları öne koydular; diğer insanlar da güçlü bir şekilde arkalarından onları takip edeceklerdi. Kulelerde bulunan Türkler onların bu düzenini iyice fark etmişlerdi ve kalelerinin içinde hendeklerin üzerinde bulunan gizli kapıları açmışlar, kendilerine yardım etmeleri için dışarıdaki Türklerden epeycesini içeri almışlardı. Bizim halkımızın dışarı çıkmakta olduğunu gördüklerinde,

derhal üzerlerine koştular ve onlarla en arkadakiler arasında aşırı derecede büyük bir savaş başladı. Dışarıdakiler kendi adamlarının içeride şimdiden savaşmakta olduğunu duyduklarında, derhal açık olan kapılara doğru yöneldiler; oradan dışarı çıkmakta olan bizimkileri zorla geriye püskürttüler. O zaman tıpkı iki değirmen taşı arasındaymış gibi aşırı derecede büyük bir sıkıntıya düştüler: düşmanlarının bir kısmı içeride kalmalarını engelliyor, diğer kısmı ise çıkışlarını kesiyordu. Orada büyük, çetin ve tehlikeli bir savaş oldu. Bizimkiler, kendi adamlarına ulaşabilenler bakımından altta kalmış olmalarına rağmen çok iyi direniyorlardı; zira sokakların darlığı onları aşırı derecede bunaltıyordu. Bu şekilde uzun bir süre dayandılar; ardından yiğit şövalyeler öne atıldılar ve Türklerin kendilerini bu kadar uzun süre altta tutmasından dolayı kendilerine büyük bir öfke duydular. O zaman gayrete geldiler ve cesaret topladılar; zorla Türkleri geriye ittiler ve kapılardan dışarıdaki geniş alana çıktılar. Orada her iki taraftan epeyce insan öldü, [fakat Türklerden daha çok öldü]. Ardından, içeride kendilerini kovalayan Türklerin kılıçlarının önünden kaçan şehrin sıradan halkı yola koyuldu. Kapıya geldiklerinde, görmek aşırı derecede acı verici bir şeydi ve anlatması bile hâlâ merhamet uyandırır. Genç kızlar, çocuklar, yaşlı adamlar, hastalar ve diğer kadınlar kapının etrafında öyle bir sıkışıklık içindeydiler ki hepsi ölmeden hiçbiri oradan kurtulamadı. Hepsi boğuldu veya ezildi. Eğer içlerinden silahsız biri dışarı çıkabildiyse, derhal oklarla, mızraklarla, kılıçlarla vuruldu. Orada şehirde doğmuş olanların neredeyse tamamı kaybedildi, zira silahtan hiç anlayan insanlar değillerdi. Eğer içlerinden atlı ve iyi silahlı olan biri varsa, atının gücüyle oradan kaçabildi. Nureddin, Kont'un ordusunun kapının dışında toplanıp bir araya geldiğini ve kendilerini savunarak gitmek istediklerini fark etti; adamlarını çağırdı ve onların bu şekilde kaçmalarına hiç izin vermemeleri için kendilerini takip etmelerini emretti. O zaman ordularının en iyileri ve şövalyelik göstermeye en çok gayret edenlerin hepsi o tarafa geldi. Kont, şehirden iyice on dört mil uzaklıkta bulunan Fırat Nehri'ne doğru ordusunu yöneltti: bu yol sürdüğü sürece savaş onlardan hiç eksik olmadı. Bir an aşırı derecede büyük ve çetin çarpışmaların olduğu artçı birliğe vuruyorlar; dar geçitlerde ise bizimkilerin silah zoruyla yol açmadıkça geçememeleri için öncü birliğin karşısına çıkıyorlardı. Orada Kont adamlarından epeycesini kaybetti: yukarıda size bahsettiğim, adı Maraşlı Baudouin olan çok yiğit bir yüce adam orada öldürüldü; bütün gün o işte cesurca ve iyi davranmıştı. Rabbimiz'in ruhlarını iyi bir huzura kavuşturduğuna inanmamız gereken diğerlerinden de epeyce ölen oldu, zira orada O'nun hizmeti uğruna şehit edildiler. Kont Joscelin gücün kendisinde olmadığını ve adamlarının çoğunu şimdiden kaybettiğini iyice gördü; bunun üzerine mahmuzlarını vurdu ve olabildiğince çabuk oradan uzaklaştı; Fırat Nehri'ni geçti ve Samsat şehrinin içine sığındı. Diğerleri her biri gidebildiği yere gittiler; oradan kaçamayanlar ise ya ölü ya da esir olarak kaldılar. Urfa şehrinin yeniden kaybedildiği ve o ülkedeki bütün Hristiyanlığın helak olduğu sözü bütün topraklara yayıldı. Pek çok yerde büyük yas tuttular. Hristiyanlar şehrin geri alınmasına sevindiklerinden daha çok bu talihsizliğe öfkelendiler.

XVII. Bölüm
O dönemde yapılan seçimlere dair.

O sıralarda hüküm süren zamanda, Rabbimiz'i seven ve günahtan nefret eden dindar bir adam olan Kudüs Patriği Guillaume hastalanıp yatağa düştü ve patrik oluşunun on beşinci yılında, Aziz Cosmas ve Aziz Damianus yortusu günü öldü. Ocak ayında, efendimiz Aziz Pavlus'un Din Değiştirmesi gününden sonra, onun yerine geçmek üzere Sur Başpiskoposu Foucher seçildi ve talep edildi. Aynı yıl içinde, Epifani yortusu civarında, Kutsal Kabir kilisesine yıldırım düştü ve darbesi o kadar büyük göründü ki bütün şehir bundan aşırı derecede dehşete düştü. Bunun ülkenin başına gelecek büyük bir talihsizliğe işaret ettiği iyice anlaşıldı. Tam o sırada geceler boyunca kuyruklu yıldız denen büyük bir yıldıza benzer bir şey görüldü. O mevsimde başka işaretler de epeyce yeniden görüldü. Sur kilisesinde hiç başpiskopos bulunmadığı sırada, Kral ve annesi Kraliçe şehre geldiler; oranın başpiskoposu olmuş olan Patrik'in kendisi ve Sur kilisesine tabi olan piskoposlar da oradaydı: hepsi kiliseye danışmanlık etmek ve başpiskopos seçmek için toplandılar. Pek çok kez olduğu üzere yeterince konuştuklarında, tek bir irade üzerinde anlaşamadılar; zira bir kısmı kendilerine Kral'ın şansölyesi Efendi Raoul'ün verilmesini istiyordu; İngiltere doğumluydu, yakışıklı bir din adamı ve iyi eğitimliydi, fakat aşırı derecede dünyeviydi. Kral ve Kraliçe onu çok sevdikleri için bunlardan yana oldular. Diğerleri buna karşı çıktılar ve sonradan Aziz Martinus unvanıyla Roma kilisesinin kardinali olan Sur Başdiyakozu Pisalı Jean'dan yana durdular: Sayda Piskoposu Bernard ve Beyrut Piskoposu Jean da ondan yanaydı. Patrik bu tarafı desteklemek istiyordu. Kral'ın kendilerine zor kullanmasından çekindiler; bu yüzden Roma'ya temyize başvurdular. Fakat Kral, Sur'un tüm krallık gelirlerini şansölyesine teslim etti, öyle ki dava Roma'ya götürülene kadar tam iki yıl boyunca bunları elinde tuttu. Taraflar hazır bulundular; ve Şansölye Raoul hakkında yapılmış olan şey hükümle iptal edildi. Yine de daha sonra, kendisi gibi İngiliz olan Hadrianus papa olduğunda, onun lütfunu kazandı, öyle ki onun aracılığıyla Beytüllahim piskoposu seçildi ve kutsandı. Sur kilisesine ise herkesin ortak mutabakatıyla, bütün niyetini iyilik yapmaya adamış, yoksul insanlara karşı yumuşak huylu ve merhametli, Kutsal Kabir kilisesinin başrahibi, [Navarra'da bulunan] Barselona doğumlu, adı Pierre olan çok dindar bir adam başpiskopos olarak konuldu. Ülkede yaptığı kutsal işler ve iyi eylemler hakkında epeyce şey anlatılabilir; fakat başladığım tarihi sürdürmem gerekiyor.

XVIII. Bölüm

İmparator Conrad ile Kral Louis'nin nasıl haç kuşandıklarına dair.

Urfa şehrinin fethedildiği haberi bütün topraklara yayıldığında, söz dağların ötesine kadar ulaştı ve oradaki bütün toprağın kaybedilmekte olduğu, zira Türklerin şehirleri ve donatılmış kaleleri aldıkları, şövalyeleri, din adamlarını ve sıradan halkı hep birlikte kılıçtan geçirdikleri söyleniyordu. Papa Eugenius bu ülkeye ve orada böylesine kötü bir duruma düşürülen Yüce Tanrı'nın halkına aşırı derecede acıdı. Erdemli kişiler ülkeyi dolaşıp baronlarla konuşmadıkça ve denizaşırı topraklarda meydana gelen bu büyük felakete bir çare bulmaları için Rabbimiz adına onları uyarmadıkça, bu tehlikeye kolayca bir çare bulunamayacağını iyice düşündü. Zira Batı tarafındaki Hristiyanlığın Suriye halkına neredeyse hiç yardım göndermemesinin

üzerinden epeyce uzun bir zaman geçmişti. Papanın emriyle, kutsal yaşam süren ve güzel konuşan iyi vaizler harekete geçtiler; bunlar önce baronlara ve şövalyelere, ardından sıradan halka, Türklerin İsa Mesih inancında kardeşleri olan Hristiyanlara çektirdikleri büyük ıstırabı gösteriyorlardı. Açıkça görüldüğü üzere onlara hiç acımıyorlardı; zira bedenlerinin rahatından ve kendilerini büyük günahlara sokan kötü zevklerden başka bir şey düşünmüyorlardı: Yüce Tanrı'nın işini ilerletebilecekleri bu hac yolculuklarıyla bunun kefaretini iyice ödemeleri gerekirdi. O dönemde, her türlü büyük iyilikle dolu olan ve güzel konuşma konusunda bütün insanların üzerinde bir lütfa sahip bulunan Clairvaux Başrahibi efendimiz Aziz Bernard yaşıyordu. Bu kişi, Fransa krallığında Yüce Tanrı'nın işini sürdürmeyi büyük bir gönülle üstlendi. Kendi gidemediği yerlere İsa Mesih'in sözünü güzel söyleyen diğer erdemli kişileri gönderiyordu. Yaşlılıktan ve bedenini yıprattığı perhizlerden dolayı güçsüz düşmüştü. Büyük bir gönülle ve güzel söz söyleme biçimleriyle baronlara ve diğer insanlara, inanç düşmanlarının kiliseleri nasıl yıktıklarını, Hristiyanları nasıl öldürdüklerini veya hapse attıklarını gösteriyordu. İsa Mesih'in onuru uğruna O'nun mirası olan bu toprağı kurtarmaya girişecek olanlara büyük ödül vaat ediyordu; zira onlara bu dünyanın onurunu ve öteki dünyanın yüceliğini temin ediyordu. Ağzına bu iyi sözleri koymuş olan Rabbimiz, kendisini dinleyenlerin yüreklerine şefkati ve merhameti yeniden yerleştiriyordu; öyle ki pek çok insan bu hac yolculuğuna gideceklerine dair adakta bulundular. Ve kendilerini bu hizmete bağlamak için omuzlarının üzerine haç işaretini koydular. Dağların bu tarafındaki bütün topraklarda bu işe girişen sıradan halktan epeyce kişi vardı. Halkı yönetmede büyük güce sahip olan baronların kendilerinden bile bu sözü veren pek çok kişi çıktı. Hristiyanlığın en güçlü iki adamı o dönemde haç kuşandılar: Almanya İmparatoru Conrad ve Fransa Kralı Louis. Onlarla birlikte kendi topraklarının en büyük baronları da aynı adağa bağlandılar ve inançsızların Hristiyanlık halkına yaptığı utancın öfkesini üzerlerine aldıklarını açıkça gösterdiler.

XIX. Bölüm
Bu iki güçlü adamın nasıl yola çıktıklarına dair.

Her ikisi de topraklarını düzene koydular ve onların barış ve güvenlik içinde kalmalarını sağladılar; böylesi bir yolculukta güçlü adamlara yakışır şekilde servet ve birlikler yanlarına aldılar. Mayıs ayında yola koyulma konusunda anlaştılar. Fakat her işi açıkça gören Rabbimiz, dünyanın gözünde ortaya çıktığı üzere, onların hizmetlerini hoşnutlukla kabul etmek istemedi. Buna rağmen, bu işte iyi niyete sahip olanların hiçbiri ruhları için hak ettikleri ödülden asla hiçbir şey kaybetmedi; fakat uğruna harekete geçtikleri denizaşırı toprakların durumu, duyacağınız üzere, onların seferi yüzünden neredeyse hiç iyileşmedi. Bu iki büyük senyör, çok büyük bir insan kalabalığına sahip oldukları için birlikte gitmemeye karar verdiler; zira orduları arasında büyük anlaşmazlık çıkabilirdi ve insanlar ile atlar için yeterince yiyecek bulamayabilirlerdi. Bu yüzden birinin diğerlerinden önden gitmesini istediler. Hepsi Bavyera adı verilen topraktan geçerek yöneldiler ve çok büyük bir akarsu olan Tuna'yı aştılar: onu solda bıraktılar, sonra Avusturya'ya indiler. Oradan Macaristan'a girdiler. Ülkenin kralı onları çok güzel karşıladı; onlara büyük onur gösterdi ve pek çok güzel armağan gönderdi. Sonra öteye geçtiler ve [efendimiz Aziz Martinus'un

doğduğu] Pannonia'nın içinden geçtiler; böylece Bulgaristan'a girdiler; Riphe'yi solda bıraktılar; o kadar ilerlediler ki her biri Trakya adını taşıyan iki topraktan geçtiler; çok ünlü iki şehrin yanından geçtiler: birinin adı Filibe, diğerinin ise Edirne'dir. Yabancı topraklarda yaptıkları büyük zahmetlerden ve pek çok günlük yolculuktan sonra zengin Konstantinopolis şehrine geldiler; yorgun kimseler gibi bilmem kaç gün orada kaldılar ve eksikleri olan şeylerle kendilerini donattılar. İmparator Manuel ile pek çok şey hakkında oldukça gizlice konuştular. Bu konaklamanın ardından, dünyanın iki parçasını, Avrupa ile Asya'yı ayıran Saint George Kolu'nu geçtiler. O zaman Asya tarafının ilk toprağı olan Bitinya'ya girdiler. Bütün birlikler hep birlikte Kadıköy şehrinin önüne konakladılar: burası vaktiyle dört büyük konsilden birinin toplandığı çok eski bir şehirdir; orada İmparator Marcianus ve Roma Papası Leon zamanında altı yüz otuz altı din adamı toplanmıştı. O zaman orada Eutyches adındaki bir başrahibin sapkınlığı lanetlendi; zira o, İsa Mesih'in tek bir doğaya sahip olduğunu söylüyordu; [oysa Hristiyan inancı şudur ki, O gerçekten hem Tanrı hem de insandı]. Türkiye'de çok güçlü bir adam olan Konya Sultanı, bu yüce prenslerden çok önceden bahsedildiğini duymuştu ve bundan dolayı aşırı derecede büyük bir dehşet içindeydi; eğer tedbir almazsa adamlarının ve toprağının büyük zararlar görebileceğini açıkça gördü; bu yüzden, elinden geldiğince çabuk bütün Doğu toprağına haber gönderdi ve silah taşıyabilecek herkesin kendi yanına gelmesini emretti. Bizzat kendisi şehirleri ve kaleleri dolaşıyordu: kalelerde yıkılmış olan yerleri yeniden diktiriyor, hendekleri onartıyor, yeni siperler yaptırıyordu; ülkenin bütün insanlarını her gün kendi işlerinde çalıştırıyordu. Çok şüpheleniyordu ve buna hiç şaşmamalıydı; zira bütün ülkede bu iki büyük prensle birlikte o kadar büyük bir insan kalabalığının geldiğine dair çok büyük bir söylenti dolaşıyordu ki, büyük bir akarsuyun üzerine konakladıklarında su derhal kuruyor, öyle ki atların ve insanların içmesine yetmiyordu. Büyüyen bütün yiyecekleriyle büyük bir krallığın bile onları zar zor besleyebileceği iyice söyleniyordu. Bu tür şeylerin her zaman olduğundan fazla söylendiği doğrudur; fakat orada bulunan erdemli kişilerin tanıklık ettiği üzere gerçek şuydu ki, yalnızca İmparator Conrad'ın ordusunda, yaya askerler ve daha hafif silahlı diğer atlılar hariç, zırh gömlekli ve atlı iyice yetmiş bin adam vardı. Fransa Kralı Louis'nin ordusunda da en az o kadar zırh gömlekli ve aşırı derecede iyi adam vardı; geçtikleri yerlerde bütün toprak yaya askerlerle kaplanıyordu. İnançsızların ellerinde tuttukları bütün toprakları dünyanın sonuna kadar fethetmeleri gerekiyormuş gibi görünüyordu. Ve şüphesiz öyle de yaparlardı; ancak Rabbimiz, kibirleri veya içlerinde bulunan diğer günahlar yüzünden onların hizmetini hoşnutlukla kabul etmek ve dünyanın gözünde onurlu olacak bir şey yapmalarına izin vermek istemedi. [Bunun neden olduğunu bilmiyoruz, fakat bunu haklı olarak yaptığını iyice biliyoruz.]

XX. Bölüm

İmparator ile Kral'ın nasıl ayrıldıklarına dair.

İmparator Conrad, Saint George Kolu denen o denizi geçtiğinde kendi başına gitmek istedi ve kendi ülkesinin usulünce taburlarını düzenledi. Sahip olduğu en yüce adamlardan her birine komutanlar koydu; solda Galatya ve Paflagonya topraklarını ve her biri Pontus adını taşıyan iki toprağı bıraktı; sağda ise Frigya, Lidya ve Küçük Asya kaldı. İzmit'in yanından geldiler ve sonra güzel İznik şehrini geçtiler, ardından

en iyi şehri Konya olan Likaonya adlı toprağa girdiler. Kestirme yollardan gidiyorlardı [ve büyük yolu bırakmışlardı]. Aşırı derecede çok miktarda Türk toplamış olan Konya Sultanı, kendi toprağından geçen bu büyük Hristiyan birliklerini nasıl engelleyebileceği zamanı ve yeri kolluyordu; zira bütün putperest âleminin tüm kralları ve yüce adamları gelen bu insanlardan dolayı çok galeyana gelmiş ve aşırı derecede korkmuşlardı; pek çok taraftan, eğer bu toprakların içinden serbestçe geçerlerse bütün insanları yok etme ve bütün ülkeleri fethetme gücüne sahip oldukları, öyle ki kısa sürede bütün Doğu toprağının Hristiyanların olacağı bildirilmişti. Bu korku yüzünden iki Ermenistan'ın, Kapadokya'nın, İsauria'nın, Kilikya'nın ve Medya'nın Türkleri Sultan'ın yardımına gelmişlerdi. Atlar ve silahlar bakımından iyi donatılmış o kadar çok insan vardı ki Sultan, gelen bütün Hristiyanlarla yüz yüze çarpışabileceği cesaretini kendisinde buldu. İmparator Conrad, Konstantinopolis imparatorundan, geçmesi gereken ülkeyi bilen ve kendisine en iyi ve en kısa yolları gösterecek adamlarından vermesini istemiş ve rica etmişti: o da onları kendisine vermişti. Fakat kendilerine kılavuzluk etmesi gereken bu kişiler aşırı derecede büyük bir sadakatsizlikle doluydular; zira Türklerin toprağına girer girmez, ordunun birliklerini yöneten komutanların yanına geldiler ve belirli sayıda gün için yiyecek yükletmelerini söylediler; ve bu süre içinde onları insanlar ve atlar için ihtiyaç duyacakları her türlü yiyeceğin bolca bulunacağı bir ülkeye götüreceklerine dair onlara kesin olarak söz verdiler. Onlar kendilerine inandılar ve söyledikleri ölçüye göre atlara ve yük arabalarına yiyecek yüklettiler. Fakat halkımızdan her zaman nefret eden sadakatsiz Rumlar, bunu efendilerinin emriyle mi yoksa bunu yapmak için Türklerden para aldıkları için mi yaptılar bilmiyorum, Hristiyanların ordusunu en sarp yollardan ve en büyük dar boğazlardan geçirdiler; onları Türklerin kendilerine en kolay zarar verebileceği yerlere soktular; zira geçitler o kadar sarp ve o kadar tehlikeliydi ki orada adeta kuşatılmış ve sıkıştırılmış gibiydiler.

XXI. — İmparator Conrad'ın Nasıl Acı Bir Şekilde Bozguna Uğradığı

İmparator, kendisine rehberlik etmesi gereken kişilerin onu iyi niyetle yönlendirmediğini açıkça fark etti; çünkü onu verimli bir toprağa ulaştırmaları gereken gün sayısı çoktan geçmişti ve hâlâ oraya varamamışlardı. Bu nedenle İmparator, baronlarının huzurunda onları yanına çağırttı ve kendisine belirttikleri sürenin neden dolduğunu, neden yalan söylediklerini sordu. Onlar ise kötü niyetle, ordunun daha hızlı geleceğini ve yaptığından daha uzun günlük yürüyüşler gerçekleştireceğini düşündüklerini söylediler; ancak hiç kuşkusuz üç gün içinde Konya (Coine) şehrine varacaklarına ve buranın arzulayacakları hiçbir şeyin eksik kalmayacağı kadar bereketli olduğuna dair ona defalarca yemin ettiler. Saf bir adam olan İmparator, onların sadakatsizliğini fark etmedi; aksine onlara yeniden inandı ve doğru söyleyip söylemediklerini görmek için bu üç günü bekleyeceğini söyledi. Gece ilk uykular bastırdığında ve o iyi insanlar yorgunluktan uyuyakaldığında, hain Rumlar (Grezois) gizlice ordugâhtan ayrılıp kaçtılar. Ertesi gün şafak söktüğünde, her zamanki gibi yola koyulmak üzere hareket etmek istediler; fakat kendilerine rehberlik etmesi gerekenler öne geçmedi. Komutanlar buna şaşırdı ve onları arattılar, ancak hiçbir

yerde bulamadılar. Bunun üzerine ihanetlerini anladılar, İmparator'a gidip durumu olduğu gibi anlattılar.
Ordugâhı kötü niyetle terk eden bu kişiler, yaptıkları kötülükle yetinmeyip daha fazlasını yapmak istediler; zira doğrudan, çok da uzakta olmayan ve arkalarından at süren Fransa Kralı'nın ordusuna gittiler. Kral'a, İmparator'u ve ordusunu sağ salim Konya şehrine ulaştırdıklarını, İmparator'un burayı zorla ele geçirdiğini, karşısına çıkan tüm Türkleri yendiğini ve pek çok ganimet elde ettiğini söylediler. Bunu şu niyetle anlattılar: Umuyorlardı ki Kral'ı da İmparator'un tehlikeli bir biçimde saplandığı aynı yola sürükleyebilirlerdi; ya da Fransızlar İmparator'un ve adamlarının başına gelen felaketi öğrenirlerse ona yardıma koşarlar diye korkmuşlardı ki hainler bunu hiç istemezdi. Fransızlara yalan söylemelerinin nedeni kesinlikle şuydu: Eğer Kral onların yaptığı ihaneti öğrenseydi, hepsini derhal boğazlarından astırırdı.
İmparator bu şekilde aldatıldığını ve tüm ordusunda kendisine doğru yolu gösterebilecek tek bir adam dahi kalmadığını görünce, baronlarını huzuruna çağırıp ne yapması gerektiği konusunda onlara danıştı. Baronlar tek bir fikirde birleşemediler; zira bir kısmı, hem insanlar hem de atlar için tamamen tükenen yiyecekleri bulabilecekleri yere kadar geldikleri yoldan geri dönmeyi önerdi. Diğerleri ise ileri gidilmesini istiyordu; çünkü geriye dönmektense ileri giderek yiyecek bulma umutlarının daha yüksek olduğunu düşünüyorlardı. Onlar bu tartışma içindeyken ve ne yapacaklarını bilemez bir halde tereddüt ederken, ordudan ayrılıp yan taraflara giden ve ardından geri dönen bazı adamlar, çok yakınlarda tamamen silahlanmış çok büyük bir Türk birliğinin toplandığını haber verdiler. Kaçan Rumların onları bilerek en kötü yola sürükledikleri apaçık ortadaydı; zira onları ne sürülmüş ne de ekilmiş uçsuz bucaksız çöllere sokmuşlardı. Oysa sağ tarafta bıraktıkları Likaonya (Licaone) üzerinden götürmeleri gerekirdi; orada yolu daha kısa, işlenmiş toprakları ise güzel yiyecekler açısından bereketli bulacaklardı. Ancak onları Konya'dan uzaklaştırmak için Kapadokya çöllerine sokmuşlardı. Herkesçe konuşuluyordu —ve ben de bunun doğru olduğuna inanıyorum— ki bu Rumlar bunu, Alman İmparatorluğu'ndan gelen bu insanların girişimlerinde başarıya ulaşmasını hiç istemeyen İmparator Manuel'in isteği ve emriyle yapmışlardı; çünkü Rumlar onlara her zaman kıskançlık duyar ve güçlerinin artmasını istemezlerdi. Alman İmparatoru'nun da tıpkı kendi imparatorları gibi "Romalıların İmparatoru" unvanını kullanmasına büyük bir öfke duyuyorlardı; zira onlara göre tüm dünyanın egemenliği yalnızca Konstantinopolis İmparatorluğu'na ait olmalıydı.

XXII. — Aynı Konu Üzerine

İmparator'un ordusu bu denli büyük bir sıkıntı içindeyken —çünkü her şeyden önce yollarını kaybetmişlerdi; ayrıca sarp ve tehlikeli vadilerden ve topraklardan uzun süre ilerlemekten yorgun düşmüş ve bitap kalmışlardı; çok şiddetli bir açlık ve susuzluk çekiyorlardı; atları da uzun süren çabadan ve yiyecek eksikliğinden dolayı güçten düşmüştü— onların içinde bulunduğu durumu çok iyi bilen Türkler kendi aralarında konuştular. Komutanlarının planladığı şekilde, büyük bölükler halinde aniden ortaya çıktılar ve hiç beklemedikleri bir anda, adamları henüz çadırlarının arasında bulunan İmparator'un ordugâhına saldırdılar. Türklerin atları iyi dinlenmişti, zira hiçbir eksikleri yoktu; bu yüzden atları güçlü ve çevikti. Kendileri de hafif silahlıydılar, çünkü çoğu

yalnızca yay ve ok taşıyordu. Ordugâha saldırdıklarında büyük bir gürültü kopardılar; köpekler gibi uluyor, davullar ve ziller çalıyorlardı. İmparator'un adamları ise zırh gömlekleri (hauberz), zırh tozlukları, kalkanlar ve miğferlerle ağır bir şekilde kuşanmışlardı; atları ise cılız, yorgun ve açlıktan ölmek üzereydi. Öyle ki Türkler yakın mesafeden ok atmak için onlara yaklaşıyor, ardından hemen geri dönüyorlardı. Bizimkilerin onları takip etmeye gücü yetmiyordu; bu nedenle Türkler onları her yandan kuşattılar ve nişan tahtasına atış yapar gibi üzerlerine ok yağdırdılar. Pek çok atı ve insanı yaraladılar. Bizimkiler onlara doğru at sürdüğünde derhal dağılıp geri kaçıyorlar; bizimkiler çadırlarına doğru çekildiğinde ise Türkler hep birlikte yeniden topuklarının dibinde bitiveriyordu. Bu çatışma tüm gün boyunca bu şekilde sürdü ve Hristiyanlar burada çok ağır kayıplar verdi; Türkler ise hiçbir kayıp ya da zarar görmedi. O güne dek İmparator'un ordusu çok kudretliydi; zira içinde pek çok yüce prens, soylu adam ve iyi şövalye vardı. Ancak Rabbimizin iradesi ya da müsaadesiyle o gün öylesine küçüldü ve büyük değeri öylesine yerle bir oldu ki, uğruna yola çıktıkları denizaşırı Hristiyan alemine hiçbir fayda sağlayamadan neredeyse tamamı orada mahvoldu. Nitekim oradan sağ kurtulanların anlattığına göre, zırhlı yetmiş bin atlıdan ve o devasa piyade topluluğundan toplamda onda biri bile kurtulamadı. Kimi açlıktan, kimi silah darbelerinden öldü; düşmanları pek çoğunu da canlı olarak esir alıp sevinçle götürdü. Yine de İmparator ve baronlarından bazıları kurtulmayı başardı; çok büyük zahmetlerle İznik (Nique) şehrine doğru geri döndüler.
Müslümanlar (Sarrasin) kazandıkları bu zaferden dolayı son derece mutlu oldular; Almanların (Tyois) çadırlarında bol miktarda altın ve gümüş, giysiler, atlar ve silahlar ele geçirdiler. Hepsi zenginleşmiş bir halde kalelerine geri döndüler. Casuslarını tüm o bölgeye gönderdiler ve arkadan geldiğini, çok da uzakta olmadığını duydukları Fransa Kralı'nın ordusunu pusuya yatıp beklemeye başladılar. Fransa Kralı'ndan daha zengin ve daha büyük bir güce sahip olan İmparator'un adamlarının üstesinden geldiklerine göre, Fransızları kolaylıkla bozguna uğratabileceklerini düşünüyorlardı. Nitekim olaylar da neredeyse arzuladıkları gibi gelişti. Bununla birlikte, bu büyük bozgun sırasında Konya Sultanı orada değildi; bu harekâtta komutanlık görevini Türkiye'nin çok kudretli bir prensi olan ve adı Paramonz (Parmon / emir unvanı) olarak geçen kişi üstlenmişti. Bu olay, Rabbimizin beden almasının bin yüz kırk altıncı yılında (1146/1147), kasım ayında meydana geldi.

XXIII. — İmparator Conrad'ın Konstantinopolis'e Nasıl Geri Döndüğü

Arkadan gelmekte olan Fransa Kralı, Bitinya'ya girip İzmit (Nicomede) şehri yakınlarındaki bir deniz körfezini dolaştıktan sonra, hangi yolu izleyeceği konusunda adamlarına danıştı. O sırada ordu içinde İmparator'un bozguna uğradığına, adamlarını kaybettiğine ve küçük bir maiyetle ormanlardan ve dağlardan gizlenerek kaçtığına dair haberler yayılmaya başladı. Başlangıçta, bu haberleri kimin getirdiği bilinmediği için doğru olup olmadığından şüphe edildi; ancak çok geçmeden gerçeği tam olarak öğrendiler. Zira ağabeyinin oğlu olarak İmparator'un yeğeni olan ve daha sonra amcasının ardından çok iyi, bilge ve kudretli bir imparator olacak olan Svabya Dükü genç ve çok önemli bir adam olan Friedrich (Ferris)², Fransa Kralı'nın

ordugâhına geldi. Çünkü İmparator, başına gelen bu büyük felaketin ardından, ne yapabileceklerini istişare etmek üzere ikisi arasında bir görüşme ayarlamak için onu Kral ile konuşmaya göndermişti. Gerçi bu istişare daha önce yapılsaydı çok daha iyi olurdu, ancak İmparator'un hâlâ kendi canını ve geriye kalan adamlarını koruması gerekiyordu; bu yüzden dostu olan Fransa Kralı'ndan yardım ve öğüt almak istiyordu. Bu Friedrich geldiğinde, Türklerin kendilerine yaşattığı utancı ve verdiği zararı ayrıntılarıyla anlattı. Fransa Kralı ve baronları bunu duyduklarında büyük bir keder ve acıma hissettiler. Kral, İmparator'u teselli etmek amacıyla yanına en bilge baronlarını, şövalyelerini ve yeterince askerini alarak hiç vakit kaybetmeden ordugâhından ayrıldı; ardından Dük Friedrich'in rehberliğinde İmparator'un konakladığı yere gitti, zira aradaki mesafe uzak değildi. İki yüce hükümdar birbirlerini gördüklerinde içtenlikle selamlaşıp öpüştüler. Kral, uğradığı bu kötü talih nedeniyle onu çokça teselli etti; dilediği kadar mal ve asker teklif etti, kendisine iyi hizmetlerde bulunacağına ve sadık bir yoldaşlık edeceğine söz verdi. İkisi baş başa uzun süre konuştular, ardından baronlarını yanlarına çağırdılar; güçleri yettiğince Rabbimizin davasını yerine getirmek için ikisinin birlikte hareket etmeleri kararlaştırıldı ve planlandı. Bununla birlikte, İmparator'un adamları arasında harcamak için yanlarında getirdikleri her şeyi kaybettiklerini ve bu nedenle ileri gidemeyeceklerini söyleyen pek çok kişi vardı. Kuşkusuz, içinde bulundukları savaş tehlikeleri ve henüz sona ermemiş olan uzun meşakkatler onları çok korkutmuştu; öyle ki ettikleri hac yeminine de terk ettikleri efendilerine de hiç aldırmadılar. Aksine, Konstantinopolis'e geri döndüler.

İki yüce hükümdar tüm ordularıyla birlikte yola koyuldular: İmparator'un felakete uğradığı yolu tutmadılar, aksine o yolu solda bırakıp Küçük Asya'ya doğru yöneldiler; ardından sahil yolunu izlediler. Böylece Alaşehir (Filadelfe) topraklarını solda bırakarak geçtiler. Daha sonra İzmir (Smirne) şehrine vardılar; oradan da Efes (Ephese) şehrine girdiler. Efes, Aziz Yuhanna'nın (Sainz Jehanz) burada yaşamış, vaaz vermiş ve ölmüş olması nedeniyle çok saygı gören bir şehirdir; mezarı da hâlâ oradadır.

İmparator o esnada, dünyanın en yüce adamı olarak görüldüğünü ve topraklarından çok daha görkemli bir biçimde yola çıktığını düşündü: Oysa şimdi yanında neredeyse hiç adamı kalmamıştı, aksine Fransızların insafına kalmış durumdaydı ve onlar olmadan hiçbir şey yapamıyordu; bu nedenle bu şekilde ilerlemenin kendisi için bir utanç olduğuna karar verdi. Muhtemelen başka sebepler de vardı[3]; ancak adamlarına kara yoluyla geri dönmelerini emretti, kendisi ise küçük bir maiyetle denize açılarak Konstantinopolis'e gitti. Bizans İmparatoru onu eskisinden çok daha güzel karşıladı ve bahar (ver) adı verilen yeni mevsime kadar kendisinin ve baronlarının şehirde konaklamasını sağladı. Zira aralarında "hısımlık" (affinité) denilen bir akrabalık bağı vardı; çünkü iki eşleri kız kardeşti ve Almanya Krallığı'nın büyük prenslerinden biri olan yaşlı Sulzbach (Luceborc) Kontu Berengar'ın[4] kızlarıydı. Bu yüzden ona daha büyük bir yakınlık gösterdi ve İmparatoriçe'nin ricasıyla kendisine ve baronlarına değerli mücevherler armağan etti.

XXIV. — Fransızların Türkleri Nasıl Bozguna Uğrattığı

Fransa Kralı, İmparator'un ayrıldığını görünce hangi yolu izleyecekleri konusunda baronlarına danıştı. Efes şehrindeki bu konaklama sırasında, çok iyi bir şövalye olan Fransa baronlarından Ponthieu Kontu Guy (li cuens Guiz de Pontif) hastalanıp öldü; ana kilisenin yan kanatlarından birine defnedildi. Kral tüm ordusuyla şehirden ayrıldı ve Doğu topraklarına gitmek üzere yola koyuldu. Kaç gün olduğunu bilemediğim bir süre at sürdükten sonra, kuğuların bolca bulunduğu Menderes (Menandre) geçitlerine vardılar. Çok güzel çayırlar olduğu için orada konakladılar. Fransızlar tüm bu yolculuk boyunca Müslümanları (Sarrazins) nasıl bulabileceklerini çok arzulamış ve sormuşlardı. O gün suyun karşı yakasında onlardan çok büyük bir kalabalık buldular; öyle ki atlarını sulamak istediklerinde Türkler üzerlerine sıkça ok atıyor ve geçidi onlara kapatıyordu. Ancak şövalyelerimiz düşmanlarına ulaşmak için nehrin karşı yakasına geçmek konusunda çok kararlıydılar. O bölgenin yerlilerinin bile bilmediği bir geçit bulana dek aradılar. Bunun üzerine büyük bölükler halinde suya daldılar ve Türklere rağmen karşıya geçtiler. Hemen onlarla çarpışmaya tutuştular; vuruşma çok şiddetli ve çetin oldu. Fransızlar üstün geldi, zira pek çoğunu öldürdüler. Çok sayıda kişiyi canlı olarak esir aldılar, geri kalanlar ise kaçtı. Onları bozguna uğratanlar çadırlarına girdiler ve orada çeşitli türlerde pek çok zenginlik buldular: ipek kumaşlar, altın ve gümüşten güzel kaplar ve değerli taşlar; hepsi ganimetlerle yüklü olarak suyu yeniden geçtiler. Kendilerinin olan bu ilk zafer nedeniyle o gece büyük bir sevinç yaşadılar. Ertesi gün şafak söktüğünde oradan ayrıldılar ve o bölgenin bir şehri olan Denizli'ye (la Lische / Laodikya) vardılar. Orada ihtiyaçları olduğu kadar erzak aldılar; zira adetleri buydu. Ardından yeniden yola koyuldular.

XXV. — Türklerin Fransa Kralı'nın Artçı Birliğini Nasıl Bozguna Uğrattığı

Yöneldikleri yol üzerinde karşılarında sarp ve çok yüksek bir dağ vardı. Ordunun adeti gereği, topluluktaki büyük baronlardan biri her gün öncü birliğine, bir diğeri ise artçı birliğine komuta ederdi. Onların taburlarına yeterince şövalye verilir ve orduyu nerede konaklatacakları konusunda diğer baronlara danışırdılar. Size sözünü ettiğim o gün, öncü birliğine Kral'ın sancağını taşıyan ve Poitou'nun yüce baronlarından biri olan Geoffroi de Rançon (Jefroi de Rancun) komuta ediyordu. O akşam tepenin zirvesinde konaklanıp çadırların oraya kurulması kararlaştırılmış ve üzerinde anlaşmaya varılmıştı. Bu Geoffroi komutasındaki tüm adamlarla yukarı çıktığında, günlük yürüyüşün kısa sürdüğünü ve önlerinde hâlâ yeterince gün ışığı bulunduğunu düşündü. Bölgede kendilerine rehberlik edenler, biraz daha ileride ordunun konaklaması için tepedekinden çok daha güzel bir yer ve daha iyi bir alan olduğunu söylediler; o da onlara inandı ve söyledikleri yere gitmek için acele etmeye başladı. Artçı birliği ise kararlaştırıldığı gibi yukarıda konaklanacağını ve oranın yakın olduğunu sandı; bu yüzden hiç acele etmediler, aksine yavaş yavaş ilerlemeye başladılar.

Her zaman yakında duran ve zarar verebilecekleri bir fırsat kollamak için adamlarımızı gözetleyen Türkler, bu iki büyük taburun birbirinden çok uzaklaştığını gördüler; aralarındaki yolda ve dağda silahsız adamlardan başka kimse yoktu. Durumun kendileri için yarattığı avantajı derhal fark ettiler. Yolların sarp ve dar

olmasına, dolayısıyla adamlarımızın bir araya gelmesinin son derece zor olmasına çok güvendiler. Bu nedenle Türkler hızla atlarını mahmuzladılar ve tepenin zirvesini ele geçirdiler; öyle ki ordunun geride kalan kısmı, ancak onların arasından geçerek öndekilere ulaşabilirdi. Hemen adamlarımızın üzerine saldırdılar ve Türk yaylarıyla çok sık ok atmaya başladılar; ardından gürzler ve kılıçlarla üzerlerine geldiler. Ordunun bu şekilde bölünmüş ve birbirinden kopmuş olması yüzünden bizimkileri çok kötü bir durumda yakaladılar. Bu dar yollarda o kadar çok yük hayvanı ve başka engeller vardı ki, kendilerini savunmak ve Türklere karşı koymak isteyen yiğit adamlar ve iyi şövalyeler onlara doğru geçemiyordu. Bu ilk saldırıda adamlarımızdan pek çok kişi öldü; ancak sonunda Fransızların en yiğit ve en cesur olanları bir araya toplanmaya başladı ve birbirlerini iyi dövüşmeye teşvik ettiler. Türklerin meydan savaşında kötü savaşçılar olduklarını, nitekim onları açık arazide kolayca bozguna uğrattıklarında bunu açıkça gördüklerini söylüyorlardı. Bunun üzerine çok güçlü bir şekilde savunmaya geçtiler ve yanlarına ulaşabilen diğer pek çok kişi de onlara katıldı. Türkler ise kendi dillerinde konuşarak birbirlerini iyi savaşmaya yüreklendiriyor ve Fransa Kralı'ndan daha büyük bir hükümdar olan ve daha fazla adama sahip bulunan İmparator'u daha kısa süre önce savaşta yendiklerini sık sık birbirlerine hatırlatıyorlardı.
Çetin ve şiddetli çarpışma bu şekilde uzun süre devam etti. Yiğit adamlar ellerinden geldiğince direnip kendilerini savundular; düşmanlarından pek çoğunu öldürdüler ve yaraladılar. Ancak Türkler öylesine kalabalıktı ki, yaralananlar ve yorulanlar geri çekildiğinde yerlerine derhal dinlenmiş olanlar geliyordu. Bizimkilerin ise böyle bir değişim yapacak imkânı yoktu; bu yüzden daha fazla dayanamadılar ve bozguna uğradılar. Çok sayıda ölü vardı, ancak Türklerin zincire vurarak canlı götürdüğü esirlerin sayısı daha da fazlaydı. O yerde, hangisi olduğu tam bilinmemekle birlikte ya ölen ya da esir düşen dört çok iyi şövalye ve yüce soylu vardı ki bunların kaybıyla Fransa'nın gücü çok zayıfladı: Warenne Kontu (li cuens de Garenne), Gaucher de Montjay (Gauchiers de Montjai), Evrard de Breteuil (Evrarz de Bretueil) ve Itier de Magnac (Itiers de Maigni). Bunların dışında o gün İsa Mesih'in hizmetinde bu dünyada onurlu, Yüce Tanrı katında ise şanlı bir şekilde ölen pek çok kişi oldu. Rabbimizin yaptığı işler kimsenin hoşuna gitmemezlik etmemelidir, zira O'nun tüm işleri doğru ve iyidir; ancak insanların yargısına göre, dünyada kendisine en çok inanan ve en çok saygı gösteren topluluk olan Fransızların inanç düşmanları tarafından bu şekilde yok edilmesine Rabbimizin nasıl müsaade ettiği büyük bir hayret konusuydu.

XXVI. — Öncü Birliğin Bu Bozgunda Nasıl Yer Almadığı

Öncü birlikte bulunanlardan hiçbiri bu bozgunda yer almamıştı; aksine çadırlarını kurmuş dinleniyorlardı. Gerçi artçı birliğin kendilerinden bu kadar geride kaldığını görünce başlarına bir aksilik gelmiş olabileceğinden büyük şüphe ve korku duydular. Kral Louis (Loys) o çarpışmanın içindeydi; fakat etrafındaki adamları aşırı derecede azalınca ve Türkler onları diledikleri gibi sıkıştırmaya başlayınca, sayısını bilemediğim birkaç Fransız şövalyesi Kral'ı dizginlerinden tutup o kargaşanın dışına

çıkardı. Onu hemen yanı başlarındaki yüksek tepenin zirvesine götürdüler ve gece karanlığı çökene kadar orada çok küçük bir maiyetle beklediler.
Gece zifiri karanlık olunca, şafak sökene dek orada kalamayacaklarına, aksine bir an önce ayrılıp nereye götürürse götürsün bir yol tutmaları gerektiğine karar verdiler. Kral son derece büyük bir sıkıntı ve tehlikeli bir durum içindeydi; zira düşmanları her yanlarını sarmıştı. Adamlarını kaybetmişti ve yanındakilerden hiçbiri hangi yöne döneceklerini bilmiyordu. Yine de Rabbimiz o yiğit adama yardımını gönderdi; çünkü dağdan henüz çok inmemişlerdi ki, oldukça yakında öncü birliğin konakladığı yerde adamlarının yaktığı ateşleri gördüler. Bunların kendi adamları olduğunu hemen anladılar ve onlara doğru yöneldiler. Orada bulunan şövalyeler efendilerinin bu kadar az adamla geldiğini görünce ve başına bu denli acı bir felaketin geldiğini kesin olarak öğrenince, aşırı derecede yas tutmaya başladılar. Hiçbir teselli kabul edemiyorlardı, çünkü içlerinde dostlarından birini kaybetmemiş olan neredeyse kimse yoktu. Büyük bir tehlike altındaydılar; zira ağlayıp yas tutmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı ve Türkler bunu bilseydi hepsini kolayca öldürebilir ya da esir alabilirdi. Kimi babasını, kimi oğlunu, kardeşini ya da amcasını bağırarak aramaya gitmekten kimse alıkonulamıyordu; herkes kaybettiğini arıyordu. Çalılıklarda ve mağaralarda bulabildikleri yerlere gizlenerek kaçmayı başarmış olanlardan bazılarını bulup kurtardılar; ancak kaybedilenlerin sayısına kıyasla kurtulanlar çok azdı. Bu olay, Rabbimizin beden almasının bin yüz kırk altıncı yılında (1146/1147), ocak ayında meydana geldi.
O günden itibaren orduda her türlü yiyecek tükenmeye başladı; öyle ki ne insanların ne de atların hayatta kalmak için yiyecek bir şeyi vardı. Ordularına hiçbir yerden ticaret malı da gelmiyordu, çünkü etrafta hiç insan göremiyorlardı. En büyük tehlike ise orada bulunan hiç kimsenin daha önce bu topraklara ayak basmamış olmasıydı ve nereye döneceklerini bilmiyorlardı: Yolunu kaybetmiş insanlar gibi bir sağa bir sola gidiyorlardı. Nihayetinde, Rabbimizin de dilemesiyle, öylesine yüksek dağları ve derin vadileri aştılar ki büyük meşakkatler sonunda Antalya (Satalie) şehrine vardılar. Yol boyunca Türklerden hiçbir saldırı ya da engel görmediler ki buna çok şaşırdılar. Antalya, Konstantinopolis İmparatoru'na ait bir Rum (Grifons) şehridir ve deniz kıyısında yer alır. Çevresinde işleyebilecek olanlar için çok iyi ve verimli topraklar vardır; ancak ülke halkına bunun hiçbir faydası dokunmaz, çünkü şehrin yakınındaki sağlam kalelerde yerleşik olan Türkler onları öylesine sıkı baskı altında tutarlar ki topraklarını ekip biçmeye fırsat bulamazlar. Şehrin içinde ise ihtiyaç duyulan her şey bolca bulunur; zira güzel çeşmeleri, güzel bahçeleri, her türlü meyveyi veren ağaçları, hoş ve keyifli yerleri vardır. Tüccarlar deniz yoluyla bol miktarda tahıl ve şarap getirirler, bu yüzden hiçbir şeyde pahalılık yaşanmaz. Yine de her yıl ağır bir haraç ödediği Türklere boyun eğmeseydi bu şehir ayakta kalamazdı. Rumlar buraya Atalie derler; bu yüzden buranın yakınındaki ve Lissidone Dağı'ndan Kıbrıs adasına kadar uzanan denize Yunanistan'da Atalique Denizi adı verilir. Ancak bizim Fransızlarımız buraya "Antalya Körfezi" (goufre de Satalie) adını vermişlerdir ve günümüzde de yaygın olarak böyle adlandırılır.
Fransa Kralı, geriye kalan tüm adamlarıyla birlikte bu şehre geldi. Orada çok az yiyecek buldular, öyle ki erzakları hemen tükendi ve sıradan halktan pek çok kişi

orada açlıktan öldü. Kral bir süre konakladıktan sonra piyade askerlerini şehirde bıraktı; baronlarını ve şövalyelerini yanına alarak denize açıldı. İsauria ve Kilikya'yı solda bıraktılar; sağ taraflarında ise Kıbrıs adası kaldı. İyi bir rüzgâr yakaladılar ve çok geçmeden Aziz Symeon (Saint Symeon / Süveydiye) limanına ulaştılar. Burası, Antakya'nın içinden akan Asi Nehri'nin (fluns du Fer) denize döküldüğü yerdir ve Antakya'ya on mil uzaklıktaki Seleucia (Seleuce) adlı antik şehrin hemen yanı başındadır.

XXVII. — Fransa Kralı'nın Antakya'ya Nasıl Geldiği ve Oradan Nasıl Ayrıldığı

Antakya Prensi Raymond (Raimonz), Fransa Kralı Louis'nin kendi topraklarına ve yakınına ulaştığı haberini aldı ve buna çok sevindi; çünkü onun gelişini uzun zamandır arzuluyordu. Topraklarının en büyük baronlarını ve diğer adamlardan oluşan güzel bir maiyeti yanına alarak onu karşılamaya gitti; ona büyük bir sevinç ve saygı gösterdi. Onu ve tüm adamlarını Antakya şehrine götürdü; şehrin tüm din adamları ve halkı onu büyük bir neşeyle, tören alayıyla karşıladılar. Prens, Kral'ın hoşuna gideceğini düşündüğü her şeyi yapmak için elinden gelen çabayı gösterdi. Hatta Kral henüz Fransa'dayken haçlı yemini ettiğini duyduğunda bile ona büyük hediyeler ve değerli mücevherler göndermişti; çünkü Fransızların yardımıyla düşmanlarından şehirler ve kaleler fethedebileceğini, böylece Antakya Prensliği'nin gücünü çok uzaklara kadar genişletebileceğini umuyordu. Fransa Kraliçesi Eleanor'un (Alienors) da kendisine yardım edeceğinden ve efendisini bu yönde ikna edeceğinden emin gibiydi; zira Kraliçe de bu hac yolculuğuna katılmıştı ve Prens'in yeğeni, yani ağabeyi Poitiers Kontu Guillaume'un kızıydı. Kral ile birlikte gelen Fransa baronları arasında, Prens'in büyük saygı göstermediği ve konumuna göre değerli armağanlar vermediği tek bir kişi bile yoktu. Konakladıkları yerlere gidip onları ziyaret ediyor, son derece nazik sözlerle her biriyle ahbaplık kuruyordu. Kral'ın yardımına öylesine güveniyordu ki, yakınındaki Türklere ait Halep (Halape), Şeyzer (Cesaire) ve diğer kalelerin kolaylıkla kendi eline geçeceğini şimdiden görür gibiydi. Kuşkusuz, eğer Kral bu işe girişmeye niyetli olsaydı, onun düşündüğü gibi de gerçekleşebilirdi; zira Türkler Kral'ın gelişinden öylesine büyük bir korkuya kapılmışlardı ki, kaleleri ona karşı savunmayı akıllarından bile geçirmiyor, aksine o tarafa yönelmesi halinde her şeyi bırakıp kaçmayı kesin olarak planlıyorlardı. Kral'ın niyetini birkaç kez özel olarak yoklayan ve arzuladığı karşılığı bulamayan Prens, bir gün baronlarının huzurunda onun yanına geldi ve isteklerini elinden geldiğince güzel bir şekilde dile getirdi; eğer bu işe girişmeyi kabul ederse ruhuna büyük bir fayda sağlayacağını ve bu dünyada büyük bir şan kazanacağını, Hristiyanlığın da muazzam ölçüde büyüyeceğini pek çok kanıtla gösterdi. Kral kendi adamlarına danıştıktan sonra ona şu yanıtı verdi: Kendisi Kutsal Kabir'e (Sepulchre) adanmıştı ve özellikle oraya gitmek üzere haçlı yemini etmişti. Ülkesinden yola çıktığından beri pek çok engelle karşılaşmıştı; bu nedenle hac görevini tamamlamadan hiçbir savaşa girişme arzusu yoktu. Bunun ardından Prens'i ve Suriye topraklarının diğer baronlarını memnuniyetle dinleyecek ve onların tavsiyesiyle Rabbimizin davası için elinden gelen en iyi şeyi yapacaktı.

Prens, Kral'ın kendi düşündüğü doğrultuda hiçbir şey yapmayacağını duyunca büyük bir öfkeye kapıldı. O andan itibaren Kral'a karşı elinden gelen her türlü kötülüğü yapmaya çalıştı. Onu öfkelendirmek için her yola başvurdu; hatta eşi olan Kraliçe'yi bile Kral'ı terk edip ondan ayrılmaya teşvik etti. Zira Kraliçe o sıralar bilge bir kadın değildi; aksine o topraklarda çokça ayıplandı ve anlatıldığına göre ne tacının yüceliğine ne de evlilik sadakatine aldırış etti. Nitekim Kral Fransa'ya döndüğünde bunu ona açıkça gösterdi ve kendisinden boşandı. Pek çok kişi Prens'in kendisine kötülük hazırladığını Kral'a bildirdi; bunun üzerine Kral gizlice adamlarıyla istişare etti ve onların onayıyla bir gece Antakya şehrinden kimseye fark ettirmeden ayrıldı, öyle ki herkesin bundan haberi bile olmadı. Şehre girerken yapılan uğurlama töreni çıkarken yapılmadı. Ülkede pek çok kişi, Kral'ın bu şekilde memleketten ayrılmakla kendi onuruna yakışanı yapmadığını söyledi.

XXVIII. — İmparator Conrad'ın Kudüs'e Nasıl Geldiği

Almanya İmparatoru Conrad (Conraz), tüm kışı Konstantinopolis şehrinde geçirmişti. İmparator Manuel, böylesine yüce bir şahsiyete yakışır biçimde ona pek çok saygı göstermiş ve büyük ağırlamalarda bulunmuştu. Yeni mevsim (bahar) geldiğinde, İmparator Conrad hac yolculuğunu tamamlamak ve Kudüs'e gitmek istedi. İmparator Manuel, kendisinin ve adamlarının ihtiyacı olan donanmayı hazırlattı; ayrılırken de ona bol miktarda değerli armağanlar gönderdi. Conrad ve yanında kalan baronları denize açıldılar. İyi bir rüzgâr yakaladılar ve çok geçmeden Akka (Acre) limanına ulaştılar. Şehirde bir süre dinlendiler; ardından atlarına binip Kudüs'e geldiler. Kral Baudouin ve Patrik Foucher (Fouchiers), baronlar, şövalyeler ve şehir sakinlerinden oluşan büyük bir maiyetle onu karşılamaya çıktılar; din adamları tören giysilerini giyerek onu alay eşliğinde şehrin içine götürdüler. Halk onu büyük bir sevinçle karşıladı.

Tam o mevsimde, Fransa Krallığı'ndan iyi bir Hristiyan ve yüce gönüllü yiğit bir adam olan, adı Alphonse (Alfons) olan Toulouse Kontu Akka limanına ulaştı; kendisi, baronların ilk seferinde Antakya ve Kudüs'ü aldıkları sırada çok büyük işler başaran iyi prens Kont Raymond'un oğluydu. Suriye topraklarında onun gelişi uzun zamandır bekleniyordu; zira inanç düşmanlarına karşı kendilerine büyük bir destek sağlayacağını umuyorlardı. Kendi başına da bilge ve girişimci bir adamdı, ancak Suriye topraklarında kendisine duyulan saygı kendisinden ziyade babasından dolayıydı. Ülkeye büyük faydaları dokunabilirdi, fakat bundan çok erken mahrum bırakıldı; çünkü Kutsal Kabir'i ve diğer kutsal yerleri görmek üzere Kudüs'e gitmek için Akka'dan ayrıldığında, deniz kıyısında yer alan Kayseriya (Cesaire) şehrine geldi. Orada şeytanın oğullarından biri —kim olduğu ve bunu neden yaptığı hiç bilinemedi— yemeğine kattığı zehirle onu zehirledi. O yiğit adam derhal öldü; tüm Suriye'de zengin fakir herkes onun için büyük yas tuttu.

XXIX. — Fransa Kralı'nın Kudüs Şehrine Nasıl Geldiği

Fransa Kralı'nın Antakya'dan ayrıldığı ve doğrudan Trablus (Triple) topraklarına doğru geldiği haberi Kudüs şehrine ulaştı. Kudüs Kralı baronlarıyla istişare etti ve gecikmeksizin Almanya İmparatoru ile Kral Baudouin'in kendisini beklediği kutsal

şehre gelmesini rica ve talep etmek üzere Patrik Foucher'yi (Fouchier) onu karşılamaya gönderdi. Şüphesiz Antakya Prensi'nin onunla anlaşıp kendi topraklarına geri döndürmesinden ya da kuzeni olan Trablus Kontu'nun onu kendi ülkesinde alıkoymasından endişe ediyorlardı. O dönemde denizaşırı topraklarda Hristiyanlara ait olan yerlerin tamamı dört büyük baronluğa ayrılmıştı. Güneyde yer alan birincisi Kudüs Krallığı idi; Fenike topraklarında deniz kıyısında bulunan Cübeyl (Gibelet) ve Beyrut (Baruth) şehirleri arasındaki dereden başlar ve Mısır'a doğru gidildiğinde Darum'un (Daron) ötesindeki çöllerde sona ererdi. (Çok küçük olduğu için krallığa baronluk adını verdim.) Kuzeyde yer alan ikinci baronluk Trablus Kontluğu idi; az önce size sözünü ettiğim dereden başlar ve yine deniz kıyısındaki iki şehir olan Merakiye (Maraclée) ile Banyas (Valenie) arasındaki bir başka dereye kadar uzanırdı. Üçüncü baronluk Antakya Prensliği idi; bu son dereden başlar ve batıya doğru Kilikya'daki Tarsus (Tarse) şehrine kadar uzanırdı. Dördüncü baronluk Urfa (Rohés) Kontluğu idi; Marriz adı verilen bir ormandan başlar ve doğuya doğru Fırat Nehri'nin (flun d'Eufrate) ötesindeki kâfir topraklarına (paienime) kadar uzanırdı. Bu dört prens çok büyük ve kudretli adamlardı. Almanya İmparatoru ile Fransa Kralı'nın gelişini ilk duyduklarında, her biri onların yardımıyla düşmanlarını geri püskürtebileceğini ve kendi egemenlik sınırlarını çok daha ileriye taşıyabileceğini büyük bir umutla bekledi; zira her birinin sınırında hemen yanı başlarında Türkler ve fethetmeyi çok arzuladıkları iyi ve müstahkem şehirler vardı. Bu nedenle hepsi kendi topraklarını genişletme düşüncesiyle doluydu; ve her biri bu iki yüce hükümdara ve diğer baronlara kendilerine çekmek amacıyla haberciler, mektuplar ve değerli mücevherler göndermişti. Kral Baudouin ise, Fransa Kralı'nın kendi ülkesinden Kudüs'teki kutsal yerleri ziyaret etmek için yola çıkmış olması nedeniyle, onun diğerlerinden ziyade kendi yanına gelmesinde daha büyük bir hakkı olduğunu düşünüyordu. Öte yandan İmparator da zaten oradaydı ve onu bekliyordu; bu yüzden Kral'ın hac görevini tamamlamak ve Hristiyanlığın ihtiyaçları konusunda İmparator ile istişare etmek üzere başka bir yerde oyalanmaktansa oraya gitmesi daha uygun görünüyordu. Yine de diğer baronların onu alıkoymasından çekindiği için, size söylediğim gibi Patrik'i ona gönderdi; Patrik de başka bir yerde kalmaktansa Kudüs'e gitmesinin daha iyi olacağını pek çok sebeple ona çok güzel bir şekilde gösterdi. Kral ona inandı ve gecikmeksizin onunla birlikte her gün yol alarak Kudüs'e kadar gitti. Çok büyük bir şenlikle karşılandı. Başta tüm tören alaylarıyla din adamları olmak üzere bütün şehir halkı onu karşılamaya çıktı. Kral ve diğer baronlar onu görmeyi çok arzuladığı kutsal yerlerde gezdirdiler. Dualarını tamamladığında, onu zengin ve cömertçe donatılmış konağına götürdüler; saray her türlü nimetle dolup taşıyordu. Ertesi gün İmparator, Fransa Kralı, Suriye Kralı, Patrik ve orada bulunan diğer baronlar memleket meselelerinin nasıl yürütüleceği konusunda meclis topladılar. Herkesin rızasıyla, tümünün Akka (Acre) şehrinde toplanacakları ve Hristiyanlığın menfaatini en iyi şekilde nasıl sağlayabileceklerini değerlendirecekleri bir gün belirlenmesi kararlaştırıldı. O gün geldiğinde, gelebilen tüm büyük adamlar orada toplandılar.

ON YEDİNCİ KİTAP

I. — İmparator ile Fransa Kralı'nın Toplantısı Hakkında

İlk olarak Almanya İmparatoru Conrad (Conraz) anılmalıdır: O bu toplantıda hazır bulundu ve yanında bilge bir din adamı olan Freising (Frisingue) Piskoposu kardeşi Saygıdeğer Otto (Otes); Lorraine'deki Metz (Mez) Piskoposu Étienne (Estiennes); Flandre Kontu Thierry'nin (Tierri) kardeşi olan Toul Piskoposu Henri (Henris); ve Almanya (Tiescheterre) doğumlu olup Papa'nın (l'Apostoile) emriyle İmparator'un ordusunda papalık elçisi (legaz) olarak görev yapan Porto (Port) Piskoposu Theodwin (Theodins) vardı. İmparatorluk prenslerinden ise İmparator'un kardeşi Avusturya (Osteriche) Dükü Henri; onların yanında zengin ve kudretli bir adam olan Welf (Guelfes) adında bir başka dük; İmparator'un ağabeyinin oğlu olup amcasının ardından imparator olan ve imparatorluğu sağduyu ve kudretle iyi yöneten Svabya (Soave) Dükü Friedrich (Ferris); Verona (Verone) Markisi Hermann (Hermanz); daha sonra Bavyera (Baviere) Dükü olan Andechsli (Andes) Berthold (Bertouz); İmparator'un kayınbiraderi Montferrat Markisi Guillaume; ve Marki Guillaume'un kız kardeşiyle evli olan Biandrate (Blandras) Kontu oradaydı: Her ikisi de Lombardiya'nın yüce soylularıydı. Bütün bunlar İmparator'un yanındaydı ve daha pek çok baron mevcuttu.
Diğer tarafta ise Fransa Kralı Louis (Looys) bulunuyordu; yanında Langres Piskoposu Geoffroi (Godefroiz); Lisieux (Lisius) Piskoposu Arnoul (Arnous); Roma Kilisesi'nin San Crisogono unvanlı kardinal rahibi olup Papa tarafından Fransa Kralı'nın ordusuna elçi olarak atanan Floransalı Guido (Guiz de Florence); Kral'ın kardeşi Perche Kontu Robert (Roberz); ve yaşlı Kont Thibaut'nun (Tibaut) oğlu olup yiğit, cömert ve yüce gönüllü genç bir adam olan Champagne Kontu Henri vardı. Henri, Fransa Kralı'nın kızı Kontes Marie ile evliydi. Onlarla birlikte Kudüs Kralı Baudouin'in kayınbiraderi olan zengin ve kudretli prens Flandre Kontu Thierry (Tierris) de oradaydı. Ayrıca Noyon (Noion) piskoposluk bölgesinden dürüst ve bilge bir adam olan Nesleli Yves (Yves de Neele) de hazır bulunuyordu. Fransa Krallığı'ndan hepsinin adını sayamayacağımız daha pek çok saygın kişi vardı. Denizaşırı topraklardan ise Kral Baudouin ile bilge, dirayetli ve vakur bir hanımefendi olan annesi (Kraliçe Melisende) katıldı. Pek çok piskopos da oradaydı: Kudüs Patriği Foucher (Fouchiers); Kayseriya (Cesaire) Başpiskoposu Baudouin; Nasıra (Nazareth) Başpiskoposu Robert; Akka (Acre) Piskoposu Rorgo (Rogues); Sayda (Saiete) Piskoposu Bernard; Beyrut (Baruth) Piskoposu Guillaume; Banyas (Belinas) Piskoposu Adam; Beytüllahim (Bethléem) Piskoposu Géraud (Girauz); Tapınak Şövalyeleri (Temple) Üstadı Robert; ve Hospitalier Şövalyeleri (l'hospital) Üstadı Raymond. Laik baronlardan ise şunlar hazır bulundu: Kral'ın başkumandanı (connestables) Manassès (Manessiers); Nabluslu (Naples) Philippe; Taberiyeli (Tabarie) Elinand; Saydalı Girard; Kayseriyeli Gautier; Ürdün Nehri ötesindeki toprakların (Mavera-yı Ürdün) senyörü Payen; Toronlu Onfroi (Omfrois du Toron); ve Beyrutlu Guy. Rabbimizin davasını en iyi şekilde nasıl yerine getirebilecekleri, düşmanlarını nasıl zayıflatabilecekleri ve Hristiyanların gücünü nasıl artırabilecekleri konusunda istişare etmek üzere Akka şehrinde toplanan daha pek çok kişi vardı.

II. — Şam Şehrini Nasıl Kuşattıkları

Bu mecliste pek çok söz söylendi ve Hristiyan ordusunu farklı yönlere sevk etmek için çeşitli gerekçeler öne sürüldü; ancak sonunda hepsi tek bir şey üzerinde anlaştı ve Şam (Damas) şehrini kuşatmaya gitme kararı kesinleşti. Herkesin belirlenen günde, gücü yettiğince donanımlı olarak Taberiye (Tabarie) şehrine gelmesi için genel çağrı yapıldı. Bu olay, Rabbimizin beden almasının bin yüz kırk yedinci yılında, mayıs ayının yirmi beşinci gününde gerçekleşti. Hac için gelen bu yüce soylular ve Kudüs Krallığı'ndan diğerleri, atlı ve yaya olarak tam teçhizatlı bir halde Taberiye'ye, oradan da İncil'de Filipus Sezariyesi (Cesaire Phelipe) olarak adlandırılan Banyas'a (Belinas) geldiler. O günkü adet olduğu üzere Gerçek Haç (vraie croiz) da oraya getirildi; büyük tehlike anlarında en önde o giderdi.
Orada yüce soylular, ülkenin durumunu ve özellikle de Şam şehrinin konumunu çok iyi bilen yerli halkla görüştüler. Onlar baronlara öğüt verdiler ve ilk olarak Şam'ın bahçelerini ele geçirmek için çaba sarf edilmesi gerektiği konusunda herkesçe tam bir mutabakata varıldı; zira bu bahçeler şehrin büyük bir kısmını çevreliyordu ve içlerinde Türklerin çok güvendiği pek çok büyük istihkâm bulunuyordu. Eğer bahçeler ele geçirilebilirse şehrin uzun süre dayanamayacağı açıkça görülüyordu.
Ertesi gün hep birlikte yola koyuldular ve Kutsal Yazılar'da adı çokça geçen, Banyas ile Şam şehirleri arasında yer alan Lübnan Dağı'nı (mont de Libane) aştılar. Bu dağdan indiklerinde Dareyya (Daire) adı verilen bir kasabaya vardılar ve hep birlikte orada konakladılar. Orduyu seyretmek çok güzeldi, zira her çeşitten çok sayıda yepyeni çadırları vardı. Şam şehrine dört ya da beş mil kadar yakındılar; öyle ki şehri tamamen görebiliyorlardı. İçerideki Türkler bile çok büyük korkuya kapıldıkları bu orduyu seyretmek için surların ve kulelerin üzerine çıktılar.

III. — Bahçelerin ve Nehrin Nasıl Ele Geçirildiği

Şam, bir diğer adı Lübnan Fenikesi (Fenice de Libane) olan Küçük Suriye (meindre Surie) adlı bölgenin en büyük şehridir; peygamber onun hakkında şöyle demiştir: Suriye'nin başı Şam'dır. Onu İbrahim'in (Abraham) Damas adındaki bir hizmetkârı kurmuştur; bu nedenle şehre bu ad verilmiştir. Şehir, toprağı kuru ve verimsiz olan bir ovada yer alır; ancak çiftçiler dağdan inen ve kanallar ile su yolları aracılığıyla ihtiyaç duyulan her yere yönlendirdikleri bir nehir sayesinde toprağı bereketli hale getirirler. Doğu tarafında, bu nehrin her iki kıyısında her türlü meyveyi veren çok sayıda ağaç yetişir ve bu ağaçlar şehrin surlarına kadar uzanır.
Sabah gün ağardığında Hristiyan ordusu silahlandı ve daha önce kararlaştırıldığı gibi tüm adamlarından yalnızca üç tabur oluşturdular. Denizaşırı toprakların kralı (Kral Baudouin) en öndeki tabura komuta ediyordu, çünkü onun adamları ülkeyi yabancı topraklardan gelen hacılardan daha iyi biliyordu. İkinci taburu, gerektiğinde en önde gidenlere yardım etmek üzere Fransa Kralı oluşturdu. Artçı birliğini ise İmparator ve kendi ülkesinden gelen adamları meydana getirdi. Bu düzen içinde şehre doğru ilerlediler. Bununla birlikte şehir batı tarafında, yani bizim adamlarımızın geldiği yöndeydi; bahçeler ise kuzey tarafında yer alıyordu ve dört ya da beş mil boyunca uzanıyordu; içleri o kadar büyük ve sık ağaçlarla doluydu ki büyük bir ormandan farksız görünüyordu. Herkes kendi bahçesine göre etrafını kerpiç duvarlarla çevirmişti; zira bu ülkede pek taş bulunmaz. Bir bahçeden diğerine giden patikalar

çok dardır; ancak şehre giden ortak bir yol vardır ki buradan meyve yüklü atıyla bir adam bile güçlükle geçebilir. Bu taraftan şehir, bu kadar çok sayıdaki kerpiç duvarlar, tüm bahçelerin içinden akan dereler ve her iki yanı iyice kapatılmış dar yollar sayesinde son derece korunaklıdır. Buna rağmen, tüm ordunun iki sebepten ötürü şehre bu yönden ilerlemesi kararlaştırıldı: Birincisi, eğer bahçeler ele geçirilirse şehir adeta tamamen savunmasız kalacak ve yarı yarıya alınmış olacaktı; ikincisi, ağaçlarda şimdiden bol miktarda olgunlaşmış meyve vardı ki bunlar orduya büyük fayda sağlayacaktı ve bu taraftan akan sulara hem insanların hem de atların çok ihtiyacı olacaktı.
Kral Baudouin adamlarına bahçelerin içine girmelerini emretti; ancak oradan ilerlemek son derece zordu; zira patikaların her iki yanındaki kerpiç duvarların arkasında, sık aralıklarla açtıkları mazgallardan durmaksızın ok atan çok sayıda Türk vardı ve bizimkiler onlara ulaşamıyordu. Yolun ortasında açıkça karşılarına dikilip geçidi onlara karşı savunanlar da oldukça fazlaydı; çünkü şehirde silah taşıyabilen herkes, bizimkilerin bahçelerini ele geçirmesini güçleri yettiğince engellemek için dışarı çıkmıştı. Meyve bahçelerinin arasında yer yer, Şam'ın zenginlerinin meyvelerini toplattıkları sırada gerektiğinde sığınmak için yaptırdıkları sağlam ve yüksek kuleler vardı. O sırada buralar, adamlarımıza büyük zarar veren okçularla iyice donatılmıştı; adamlarımız bu kulelerin yakınından geçerken üzerlerine büyük taşlar atılıyordu: Çok büyük bir sıkıntı içindeydiler. Sık sık her iki yandaki kerpiç duvarların mazgallarından mızraklarla yaralanıyorlardı. Bu şekilde pek çok insan ve at öldürdüler; öyle ki baronlar şehri bu taraftan kuşatmaya giriştiklerine defalarca pişman oldular.

IV. — Aynı Konu Üzerine

Kral Baudouin ve tüm baronları bu duruma büyük bir öfke duydular; çok ağır kayıplar vermeden bu şekilde şehre kadar ilerleyemeyeceklerini açıkça gördüler. Bunun üzerine yolun yan taraflarına yöneldiler ve kerpiç duvarları yıkıp devirmeye başladılar; bu duvarların arkasındaki bahçelerde buldukları Türkleri öylesine gafil avladılar ki diğer duvarların ötesine geçmelerine izin vermediler, aksine pek çoğunu öldürdüler ve birçoğunu da esir aldılar; bizimkiler sayısını bilemediğim pek çok yerde böyle yaptılar. Bahçelere dağılmış olan Türkler, bizim adamlarımızın duvarları yıkarak ve insanları öldürerek ilerlediğini görünce büyük bir dehşete kapıldılar ve şehre doğru kaçtılar; bahçeleri terk edip büyük kalabalıklar halinde şehrin içine sığındılar. Bunun üzerine bizimkiler patikalardan serbestçe ilerlediler, zira artık karşılarına çıkan kimse kalmamıştı.
Ancak Türkler, adamlarımızın kendilerini ve atlarını sulamak için nehre gelme ihtiyacı duyacaklarını önceden çok iyi düşünmüşlerdi. Bu nedenle şehrin bu taraftan kuşatılacağını anlar anlamaz nehir kıyılarını okçular ve arbaletçilerle iyice donatmışlardı; bizimkilerin suya yaklaşmasını engellemek için oraya yeterince süvari ve piyade asker yerleştirmişlerdi. Kral Baudouin'in taburu tüm meyve bahçelerini neredeyse geçtiğinde, şehir surlarının yakınından akan nehre ulaşmayı çok arzuladılar; fakat yaklaştıklarında su onlara karşı çok iyi savunuldu ve bizimkiler zorla geri püskürtüldü. Ardından yeniden toparlandılar ve suyu ele geçirmek için harekete

geçtiler; Türklerle çatışmaya girdiler ve vuruşma çok sert ve şiddetli oldu; ancak adamlarımız bir kez daha geri atıldı. Tüm taburuyla arkadan at süren Fransa Kralı durdu ve en öndekiler yorulduğunda gerektiği an yardımlarına koşmak için bekledi. Geriden gelen İmparator ise neden durduklarını sordu; kendisine öncü birliğin şehrin dışında karşılaştığı Türklerle çarpışmaya girdiği söylendi. Savaş düzeninden pek anlamayan ve hiçbir şeye sabredemeyen Almanlar (Tyois) bunu duyunca derhal düzenlerini bozdular ve düzensiz bir şekilde hep birlikte ileri atıldılar; İmparator'un kendisi de aralarındaydı; Fransa Kralı'nın taburunun arasından hiçbir düzen gözetmeden geçip nehir kıyısındaki çarpışmanın yapıldığı yere ulaştılar. Orada hepsi atlarından indiler; kalkanlarını önlerine siper ettiler ve uzun kılıçlarını kınlarından çektiler; Türklerin üzerine öylesine sert bir şekilde atıldılar ki Türkler onlara dayanamadı; çok geçmeden suyu terk edip şehrin içine kaçtılar.
İmparator bu hücum sırasında her zaman övgüyle anılması gereken bir darbe indirdi; zira zırh gömleğiyle kuşanmış bir Türk kendisine iyice yaklaşmıştı; yaya olan İmparator elinde çok iyi bir kılıç tutuyordu; Türk'e boynu ile sol omzu arasından öyle bir vurdu ki kılıç darbesi göğsünden aşağı inip sağ yanından çıktı: Başı, boynu ve sağ kolu kopup yere düştü. Bunu gören Türkler artık orada durmadılar, aksine şehrin içine kaçtılar. Gördükleri bu darbeyi diğerlerine anlattıklarında, aralarında korkuya kapılmayan en cesur kişi bile kalmadı; öyle ki hepsi bu tür insanlara karşı koyamayacaklarını düşünerek umutsuzluğa düştüler.

V. — Şam Şehrinin Nasıl Kuşatıldığı ve İhanet Hakkında

Adamlarımız nehri ve bahçeleri tamamen ele geçirmişlerdi; bunun üzerine çadırlarını şehrin etrafına kurdular. Bahçelerden pek çok bakımdan büyük rahatlık elde ettiler. Müslümanlar surların üzerine çıkıp konakladığında son derece görkemli görünen orduyu seyrettiler. Böylesine büyük bir kalabalığın şehirlerini ele geçirmeye gücünün yeteceğini açıkça düşündüler ve aniden bir saldırı düzenleyip içeri girerek hepsini öldürmelerinden çok korktular. Bu nedenle kendi aralarında istişare ettiler ve şehrin kuşatma altındaki tarafında bulunan tüm sokaklara, birkaç noktada kalın kütüklerden sağlam barikatlar konulması kararlaştırıldı. Bunu şu amaçla yaptılar: Eğer bizimkiler içeri girerse, onlar bu barikatları kesmekle uğraşırken Türkler diğer kapılardan çıkıp kadınlarını ve çocuklarını güvenli bir yere götürebilsinler diye. Sıkıntıya düşmeleri halinde şehri uzun süre savunma cesaretleri yokmuş gibi görünüyordu, zira şimdiden kaçış hazırlıklarına başlamışlardı. Eğer Rabbimiz buna yardım etmek isteseydi, Şam şehrini ele geçirmek gibi böylesine büyük bir işi başarmak oldukça kolay olacaktı. Fakat Hristiyan aleminin günahları yüzünden ve belki de Tanrı bu büyük işi bir başka zamanda başka insanlara yaptırmak üzere sakladığı için, her zaman pusuda bekleyen şeytanın kötülüğünün bu yüce girişimi engellemesine müsaade etti. Müslümanların pek çoğu kaçarken yanlarında götürecekleri tüm eşyalarını şimdiden denkleyip hazırlamışlardı: Ancak içlerinden en akıllı olanları, Suriye topraklarının baronları arasında aşırı derecede açgözlü pek çok kişinin bulunduğunu düşündüler; burada toplanmış olan Hristiyan ordusunu savaşla kolayca yenemeyeceklerini iyi biliyorlardı: Bu nedenle bazılarının kalbini açgözlülük yoluyla yenmeyi denemek istediler. Bu baronlara habercilerini gönderdiler, eğer kuşatmanın oradan kalkmasını

sağlayabilirlerse kendilerine çok büyük miktarda mal vereceklerine söz verdiler ve bu konuda onları iyice temin ettiler. (Bu baronların Suriye topraklarından oldukları kesinlikle doğrudur; ancak tarih metni ne isimlerini, ne soylarını ne de sahip oldukları toprakları anar; belki de mirasçılarından hâlâ hayatta olanlar vardır ve buna sessiz kalmazlar.) Bu baronlar, Rabbimize karşı Yahuda'nın (Judas) yaptığı ihaneti tezgâhlama işini üzerlerine aldıklarında, kendilerine çok güvenen Almanya İmparatoru'nun ve iki kralın (Fransa Kralı VII. Louis ve Kudüs Kralı III. Baudouin) yanına geldiler ve şehri bahçeler tarafından kuşatmanın hiç iyi bir fikir olmadığını söylediler; çünkü şehrin bu taraftan ele geçirilmesi diğer her yerden daha zordu. Bu yüzden bu yüce hükümdarlara, orada emeklerini boşa harcayıp zaman kaybetmeden önce orduyu hareket ettirmelerini ve şehri kuşattıkları bu tarafın tam karşısındaki cepheden kuşatmalarını iyi niyetle rica ve tavsiye ettiklerini söylediler; zira anlattıklarına göre şehrin doğu ve güneye bakan taraflarında oraya yaklaşmalarını engelleyecek ne bahçeler ne de ağaçlar vardı; ele geçirilmesi zor bir nehir de oradan akmıyordu; oradaki surlar alçak ve zayıftı, öyle ki kuşatma makineleri kurmaya bile gerek kalmadan ilk saldırıda kolayca ele geçirilebilirdi. Prensler ve diğer baronlar onların böyle konuştuğunu duyduklarında, bunu iyi niyetle söylediklerini sandılar; onlara inandılar ve herkesin konakladığı yerden ayrılıp adını verdikleri bu baronları takip etmesini ilan ettirdiler. Hainler öne düştüler; tüm orduyu şehrin yakınından geçirerek, saldırıya uğrama korkusu olmadığını kesin olarak bildikleri ve ordunun her şeyden en büyük yoksunluğu çekeceği, dolayısıyla hiçbir şekilde orada kalamayacağı tarafa götürdüler. Prenslerin sancaklarını oraya diktiler ve çadırları her yana kurdurdular. O yerde çok geçmeden aldatıldıklarını ve büyük bir kötülükle oraya getirildiklerini anladılar ve kesin olarak bildiler; çünkü böylesine büyük bir kalabalığın onsuz edemeyeceği nehri ve kendilerine büyük rahatlık ve keyif veren bahçelerin meyvelerini kaybetmişlerdi.

VI. — Prenslerin Şam Kuşatmasını Nasıl Bıraktıkları

Orduda yiyecek tamamen tükenmeye başladı; öyle ki herkes, özellikle de yabancı topraklardan gelen hacılar büyük bir kıtlık çekiyordu. Zira Suriye'den hiç erzak gelemiyordu ve onlar da yanlarına çok az yiyecek almışlardı; çünkü kendilerine şehrin ilk saldırıda ele geçirileceği ve orada bolca erzak bulacakları söylenmişti; denildiğine göre şehir hiçbir şekilde üç gün bile dayanamazdı. Bu yüzden yanlarına pek fazla yiyecek yüklemek istememişlerdi. Kendilerini ihtiyaç duydukları her şeyden yoksun kaldıkları bu noktada görünce çok öfkelendiler ve şaşkına döndüler; şehre saldırmaya bile kalkışmadılar, çünkü bu boşuna bir çaba olacaktı. İlk konakladıkları yere geri dönmek ise hiç de kolay bir iş değildi; zira onlar oradan ayrılır ayrılmaz Türkler derhal o noktaya çıkmış ve oraya o kadar çok barikat, sağlam geçit, hendek, hatta uzun ve sık çitler yapmışlardı ki, içlerine yerleştirdikleri çok sayıda okçu ve arbaletçi yüzünden oraya zorla geri dönmektense müstahkem bir şehri ele geçirmek daha kolay olurdu. Bulundukları yerde kalamayacaklarını ise açıkça biliyorlardı; çünkü ne içecek ne de yiyecek bir şey bulabiliyorlardı.

Bu nedenle Almanya İmparatoru ve Fransa Kralı bir araya gelip konuştular ve canlarını, adamlarını ve İsa Mesih'in davasını inanç ve sadakatlerine emanet ettikleri

bu ülke insanlarının kendilerine çok alçakça ihanet ettiğini, Hristiyanlığın menfaatini de kendi onurlarını da koruyamayacakları bu yere getirdiklerini söylediler. Bu yüzden hepsi oradan geri dönmeye ve artık ihanetten iyice sakınmaya karar verdiler; zira Suriye doğumlu Frankların orduda hiç de iyi davranmadıklarını açıkça fark etmişlerdi. Hristiyan aleminin en yüce ve en kudretli bu iki adamı, bu seferde ne Tanrı katında ne de dünyada onur getirecek hiçbir şey yapamadan bu şekilde oradan ayrıldılar. Tüm meclislerinde ülke baronlarından uzak durmaya başladılar. Geri dönerken de geldikleri aynı yolu tuttular ve Kudüs Krallığı'na kadar vardılar. Bu yüce prensler ülkenin işlerinden iyice soğumaya başladılar ve artık hiçbir girişimde bulunmak istemediler. Fransa'nın sıradan halkı Suriyelilere açıkça, onlar için şehirler fethetmenin iyi bir şey olmayacağını, çünkü Türklerin oralara onlardan daha çok layık olduğunu söylüyordu. Bu olay meydana gelene kadar Fransızlar Kudüs Krallığı'nda oldukça rahat ve gönüllü olarak kalır ve orada pek çok büyük iyilik yaparlardı; ancak bu olaydan sonra ülke halkıyla eskisi gibi tek yürek ve tek fikir olamadılar; ne zaman hac için gelseler olabildiğince çabuk geri dönmeye başladılar.

VII. — Neden Hiçbir Şey Yapamadıklarının Sebebi

Pek çok kişi, bu ihanetin nasıl ve kimler tarafından planlanıp gerçekleştirildiğini kesin olarak öğrenmek için bu seferde yer almış olan bilge adamlara defalarca soru sordu; bizzat bu tarihi kaleme alan yazar da bunu memleketin birçok insanına defalarca sordu. Yazara bu konuda çeşitli sebepler anlatıldı ve o da bunları bu kitaba aktardı. Bazıları, bu meselede herkesten çok Flandre Kontu'nun sebep olduğunu söylüyordu; zira o, Şam'ın bahçelerinin alındığını ve nehrin zorla ele geçirildiğini görür görmez şehrin uzun süre dayanamayacağı kanaatine vardı. Bunun üzerine İmparator'a, Fransa Kralı'na ve Kral Baudouin'e gelerek şehir fethedildiğinde Şam'ı kendisine vermelerini nazikçe rica etti; aynı şeyi Fransa ve Almanya baronlarından da talep etti ve onlar da bunu memnuniyetle kabul ettiler, çünkü Kont şehri sadakatle koruyacağına ve Rabbimizin düşmanlarıyla iyi savaşacağına söz vermişti. Suriye baronları bunu duyduklarında, kendi ülkesinde bu kadar çok toprağa sahip olan ve buraya yalnızca hac amacıyla gelmiş bulunan böylesine yüce bir prensin şimdi Suriye Krallığı'nın en zengin parçalarından birini ele geçirmek istemesine büyük bir öfke ve kızgınlık duydular. Eğer Kral Baudouin şehri kendi mülkünde tutmayacaksa, içlerinden birinin almasının daha adil olacağını düşünüyorlardı; çünkü Sarazenlerle her zaman çatışma ve mücadele halinde olanlar kendileriydi. Diğer baronlar kendi ülkelerine geri döndüklerinde onlar yerlerinden kıpırdamıyorlardı, zira başka hiçbir yerde mülkleri yoktu. Onlara göre Kont kendi emeklerinin meyvesini toplamak istiyordu; bu yüzden şehrin Flandre Kontu'na verilmesindense Türklerin elinde kalmaya devam etmesi onlar için daha iyiydi. Bunu engellemek amacıyla ihanet etmek üzere aralarında anlaştılar.

Diğerleri ise son derece kötü niyetli olan Antakya Prensi Raymond'un, Fransa Kralı kendisinden küs olarak ayrıldığından beri ona sıkıntı yaşatmak ve onuruna gölge düşürmek için elinden geleni yapmaktan geri durmadığını söylüyorlardı. Bu nedenle kendisiyle dost olan Suriye baronlarına haber gönderdi ve Kral Louis'nin kendisine onur kazandıracak hiçbir iş başaramaması için menfaatini ve itibarını engellemek

üzere ellerinden gelen tüm çabayı göstermelerini içtenlikle rica etti. Baronlar da onun ricası üzerine bu işi tezgâhladılar.
Üçüncü bir kesim ise meseleyi size ilk başta anlatıldığı gibi aktardı; yani bu büyük sadakatsizlik, Türklerin baronlara verdiği çok büyük miktardaki mal karşılığında yapılmıştı.
Düşmanlarımız kendilerine karşı toplanmış böylesine büyük bir ordunun bu şekilde çekip gittiğini görünce Şam şehrinde büyük bir sevinç yaşandı. Buna karşılık, bu yüce şahsiyetler geri döndüğünde tüm Kudüs Krallığı öfke ve umutsuzluğa kapıldı. Bunun üzerine büyük ve küçük tüm baronların toplandığı yeni bir meclis kuruldu. Orada, Rabbimizin onurlandırılacağı ve kendilerinden her zaman övgüyle söz edilmesini sağlayacak büyük bir iş yapmalarının iyi olacağı konuşuldu. Bu sırada, adeta krallığın ortasında yer alan Askalon şehrinin hâlâ kâfirlerin elinde olduğu hatırlatıldı; eğer orayı kuşatmak isterlerse orduya her yönden güvenli bir şekilde erzak gelebilirdi; bu sayede şehri fethetmek kolay olacaktı, zira böylesine büyük bir orduya karşı uzun süre dayanamazdı. Aralarında bu mesele üzerine yeterince konuşuldu ancak hiçbir karara varılamadı; çünkü Suriye'de şehir kuşatmaktansa kendi topraklarına dönmeyi tercih eden bozguncular vardı. Görünüşe göre Rabbimiz kendi davası için bu insanlar eliyle hiçbir şey yapmak istemiyordu. Böylece hiçbir girişimde bulunulmadan meclis dağıldı.

VIII. — İmparator Conrad'ın Ülkesine Nasıl Döndüğü

İmparator Conrad, Denizaşırı toprakların işlerinin baronların işe yarar bir iş yapmaya veya girişmeye kolayca anlaşamayacağı bir noktada olduğunu gördü; hatta bilge kişiler bunun Tanrı'nın gazabı olduğunu söylüyordu; ayrıca kendi imparatorluğunu yönetmekle ilgilenmesi gereken yeterince işi vardı. Bu nedenle donanmasını hazırlattı; geride kalanlarla vedalaştı, gemilere bindi ve ülkesine geri döndü. Fakat bundan sonra iki veya üç yıldan fazla yaşamadı; Bamberg şehrinde öldü ve piskoposluğun ana kilisesine büyük bir onurla defnedildi. Çok iyi, merhametli ve yumuşak huylu bir prensti; iri yapılı, güçlü ve yakışıklı bir şövalyeydi; iyi, cesur ve her bakımdan erdemli biriydi. Amcasıyla birlikte hacca gittiğini duyduğunuz yeğeni Svabya Dükü Friedrich ondan sonra imparator oldu; o sıralar genç bir adamdı ama son derece bilge ve kudretliydi.
Fransa Kralı ise o topraklarda tam bir yıl kaldıktan ve ülkede "Mart geçişi" denen dönem gelip eşi ve baronlarıyla birlikte Paskalya günü Kudüs'te bulunduktan sonra Kral Baudouin'e, Patrik'e ve ülkenin diğer baronlarına veda etti. Gemiler hazırlandı, içine bindiler ve hiçbir engelle karşılaşmadan Fransa'ya geri döndüler. Gelişinden çok geçmeden krallığının baronlarını ve yüksek din adamlarını yanına çağırdı. Kendisi ile eşi olan Kraliçe Eleanor arasında kan bağı olduğu ispatlandı ve Kutsal Kilise'nin hükmüyle ayrıldılar. Kraliçe kendi mirası olan Akitanya'ya giderken, henüz ülkesine varmadan Normandiya Dükü ve Anjou Kontu Henri onunla evlendi. Bundan çok uzun zaman geçmeden İngiltere Kralı Étienne arkasında erkek varis bırakmadan öldü ve bu Henri ondan sonra kral oldu. Kral Louis ise İspanya İmparatoru'nun Marie adındaki kızını eş olarak aldı. O, Fransa'ya genç bir bakire olarak geldi; sonrasında

çok iyi, bilge ve dindar tavırlı bir hanımefendi oldu. Böylece Kral eskisinden daha iyi bir evlilik yapmış oldu.

IX. — Nureddin'in Prens Raymond'u Nasıl Öldürdüğü

O zamandan itibaren Kutsal Topraklar'daki Hristiyanların durumu hızla kötüleşmeye başladı; zira bu yüce prenslerin gelişinden çok korkmuş olan düşmanları, onların hiçbir şey yapmadan çekip gittiklerini görünce artık Hristiyan aleminin hiçbir çabasını ciddiye almadılar. Öylesine büyük bir kibre kapıldılar ki, geride kalan Hristiyanların tamamını kolayca öldürebileceklerini ya da esir alabileceklerini düşünüyorlardı. Diğerlerinin hepsinin üzerinde, Zengi'nin oğlu Nureddin adamlarımıza karşı çok kudretli ve gururluydu. Doğu'ya haber göndererek kâfir topraklarında bulabildiği tüm şövalyeleri topladı ve devasa bir kalabalıkla Antakya topraklarına girdi. Hristiyanların kendisini savaşla meydandan sürebileceğinden hiç şüphe duymuyordu; bu nedenle bölgedeki İnab adlı bir kaleye kadar gelip orayı kuşattı.

Prens Raymond bunu duyduğunda, cesur ve aceleci bir adam olduğu için haber gönderip çağırdığı adamlarının kendisine katılmasını beklemek istemedi; çünkü bu tür konularda kimsenin tavsiyesini dinlemezdi. Aksine maiyetindeki az sayıda adamla birlikte yola çıktı ve doğrudan kuşatmanın olduğu yere geldi. Nureddin çok iyi bir şövalye olan Prens'in gelmekte olduğu haberini aldı; onun bu kadar çılgınca hareket etmiş olabileceğine ihtimal vermedi, aksine yanında çok sayıda şövalye getirdiğini sandı. Bu yüzden onu beklemeye cesaret edemedi; kuşatmayı kaldırıp hem kendisinin hem de adamlarının güvende olacağı yakınlardaki bir yere çekildi. Ardından Prens'in yanında hangi şövalyeleri ve kaç kişi getirdiğini araştırmak, ayrıca arkasından başka birliklerin gelip gelmediğini öğrenmek için sık sık ulaklar ve casuslar gönderdi. Prens, Nureddin'in kendisi yüzünden çekildiğini görünce büyük bir gurura kapıldı ve Nureddin ile diğer Türklerin gücünü küçümsemeye başladı; çünkü o, gerektiğinden fazla kendine güvenen bir adamdı. Çok yakınında, isteseydi adamlarıyla birlikte güvenle sığınabileceği kaleleri vardı; ancak buna tenezzül etmedi, aksine oradan kovduğu Türklere inat olsun diye geceyi açık arazide geçireceğini söyledi. Böylece böbürlenerek düşmanlarının gözü önünde kendisini büyük bir tehlikeye attı.

Çok yakında bulunan Nureddin, Prens'e hiçbir yardım gelmediğini ve gücünün hiç artmadığını iyice tespit etti; yanındakilerin kendi adamlarına karşı koyamayacağını açıkça anladı. Bu nedenle çok kalabalık bir Türk birliğiyle Prens'in konakladığı yere geldi. Bir kaleyi kuşatır gibi her yandan onun etrafını sarıp kuşattılar. Ertesi gün şafak söktüğünde Prens düşmanları tarafından çevrildiğini gördü ve onlara karşı koyabilecek bir gücü olmadığını kesin olarak anladı. Ancak o zaman kendine bu kadar güvendiğine pişman olmaya başladı ama artık çok geçti. Yine de elindeki az sayıda adamla taburlarını düzenledi ve adamlarından düşmanlarına canlarını pahalıya satmalarını istedi, zira oradan kaçma şansları hiç yoktu.

Savaş başladı; sayıları çok az olan Hristiyanlar dayanabildikleri kadar dayandılar, ancak sonunda böylesine büyük kalabalıkların baskısına katlanamadılar ve Prens ile yanında kalan birkaç şövalye dışında hepsi bozguna uğrayıp kaçtı. Geride kalanlar dayandıkları sürece silahlarıyla harikalar yarattılar. Özellikle Prens etrafında

ulaşabildiği herkesi biçip deviriyordu; ancak sonunda yoruldu ve kimse yardımına gelmedi, öyle ki hepsi aynı anda üzerine çullandı ve yetişebilen herkes onu mızrak ve kılıçlarla öldürdü. Böylesine iyi bir şövalyeyi yenip öldürdüğü için çok sevinen Nureddin onun başını ve sağ kolunu kestirip yanına aldı. Prens ile birlikte meydanda kalanların hepsi öldü. Diğerlerinin yanı sıra, Antakya topraklarında kendisi için çok büyük yas tutulan, adı Renaud de Marash olan son derece yiğit, bilge, sadık ve iyi bir şövalye de orada öldü; Urfa Kontu kızını ona eş olarak vermişti. Orada adını bilmediğim daha pek çok ülke baronu hayatını kaybetti.
Çok yüce gönüllü, kudretli bir şövalye, gururlu ve cesur biri olan Prens Raymond'un hayatı bu şekilde sona erdi; hiçbir aslan ya da pars düşmanları tarafından onun kadar korkulmamıştı. Buna rağmen silah işlerinde her zaman talihsizdi. Savaşta gösterdiği büyük yiğitlikler ve indirdiği güzel darbeler üzerine koskoca bir kitap yazılabilirdi; ancak tarih metni genel olarak memleket meselelerinden bahsetmelidir. Bu olay, Rabbimizin beden almasının bin yüz kırk sekizinci yılında, haziran ayında, Aziz Petrus ve Aziz Pavlus yortusu gününde meydana geldi; prensliği on üç yıl boyunca yönetmişti. Bu çatışma Apamea şehri ile Ruge kalesi arasında, Fons Murez adı verilen yerde gerçekleşti. Parçalanmış haldeki Prens Raymond'un bedeni, diğer ölüler arasında, daha önceden iyileşmiş olan eski yara izlerinden tanıyan mabeyincileri tarafından bulundu. Türkler geri çekildikten sonra onu Antakya'ya götürdüler ve atalarının yanına, Aziz Petrus ana kilisesinin bir kanadına büyük bir onurla defnettiler.

X. — Nureddin'in Antakya Topraklarında Dilediği Gibi Nasıl At Koşturduğu

Nureddin, halkının böylesine büyük bir düşmanını ve kendilerine verdiği zararlardan dolayı bu denli korkulan birini yenip öldürerek büyük bir iş başardığını göstermek amacıyla, diğer uzuvlarından ayırdığı sağ kolu ve başı aldı ve hepsinin itaat ettiği yüce önderlerine, yani Bağdat Halifesi'ne gönderdi. Halife de onları görenleri sevindirmek için Doğu topraklarındaki diğer prenslere dolaştırttı. Antakya şehri o dönemde dünyanın en iyi şövalyesi olarak kabul edilen prensini kaybedince büyük bir yasa ve derin bir korkuya gömüldü. Bütün diyarlardaki Hristiyanlar dahi bu haberi duyduklarında kederlendiler ve umutsuzluğa düştüler. Size sözünü ettiğim inancımızın bu büyük düşmanı Nureddin, tüm bu toprakların adeta yetim kaldığını açıkça gördü ve anladı; zira Prens ile birlikte bölgenin en büyük baronlarını da öldürmüştü. Bu yüzden artık kimseden çekinmedi; aksine kaleler dışında bulduğu her şeyi ele geçirmek ve yakıp yıkmak üzere adamlarını ülkenin dört bir yanına saldı. Kendisi de bizzat Antakya'nın hemen yanı başından at sürdü. Yakınlardaki kasabaları ateşe verdi ve deniz ile Antakya arasındaki çok yüksek dağlarda yer alan Aziz Symeon manastırına kadar geldi. Ülkede her istediğini yaptı; ardından daha önce hiç görmediği denize indi ve zaferinin bir nişanesi olarak, ayrıca kara parçası öteye doğru uzansaydı daha fazlasını da fethedeceğini göstermek amacıyla tüm adamlarının gözü önünde çırılçıplak denize girip yıkandı. Sonra oradan geri döndü ve Harim kalesine geldi; derhal saldırı başlattı ve kaleyi ilk hücumda ele geçirdi; oysa bu kale Antakya'ya yalnızca on mil uzaklıktaydı. Kaleyi aldığında, bir kuşatmaya

dayanabilmesi ve uzun süre yardım bekleyebilmesi için gereken her şeyle orayı iyice donattı.
Ülkenin şövalyeleri ve diğer halkları bunu görünce şaşkına döndüler ve ne yapacaklarını bilemediler, çünkü korku gözlerinin önündeydi; her gün biraz daha fazla toprak kaybettiklerini ve efendisinin ölümünden sonra iki oğlu ile iki küçük kızıyla geride kalan Prenses Konstans'tan başka hiçbir savunucularının kalmadığını düşünüyorlardı. Bununla birlikte, çok büyük bir servete sahip olan Patrik Aimery, o güne dek cimri biri olarak bilinmesine rağmen her yere haber göndererek şövalyeler, paralı askerler ve piyadeler topladı ve kendi hazinesinden onlara cömertçe ödemeler yaptı; böylece kaleleri iyice tahkim edildi.
Kral Baudouin bu felaketi duydu; tüm o bölgenin kötü bir durumda ve büyük bir tehlike içinde olduğunu iyi biliyordu; buna çok öfkelendi ama yine de elinden geldiğince buna bir çare bulacağını söyledi. Derhal yeterince şövalye topladı ve ansızın Antakya'ya geldi. Onu gördüklerinde çok sevindiler ve gelişiyle büyük bir teselli buldular. Kral, ülkedeki silah taşıyabilen herkesi topladı ve Nureddin'in kısa süre önce ele geçirdiği Harim kalesine gelip orayı kuşattılar; ancak orada kaç gün olduğunu bilemediğim bir süre kaldıktan sonra kalenin kısa zamanda kolayca alınamayacağını açıkça gördüler, bu yüzden oradan ayrılıp Antakya'ya döndüler.
Konya Sultanı, Prens Raymond'un öldüğünü öğrendi ve Hristiyanlar üzerindeki gücünü artırma zamanının geldiğine kanaat getirdi; öyle çok adam topladı ki bu, uzun zamandır Türkiye'den çıkarılan en büyük ordulardan biri oldu. Ardından Suriye topraklarına girdi ve pek çok şehir ile kaleyi zorla ele geçirdi. Sonra Telbaşir kalesine gelip orayı kuşattı, çünkü Kont Joscelin, eşi ve çocukları kalenin içindeydi. Kral, Türklerin Azez kalesini ele geçirmesinden korktu; bu nedenle kaleyi savunmak üzere Başkumandan Onfroi'yi altmış şövalyeyle birlikte oraya gönderdi. Kont Joscelin bu kuşatmadan çok korktu ve Sultan'a barış teklifinde bulundu; görüşmeler öyle bir şekilde karara bağlandı ki Sultan kuşatmayı kaldırdı ve Kont da kendi topraklarında tuttuğu tüm esirleri ona geri verdi; bunun üzerine ayrıca ona on iki şövalye zırhı armağan etti. Türkler çekilip gidince Kont aynı gün Azez'de geceledi, ardından Kral'ı görmek üzere Antakya'ya gitti ve ülkeye geldiği için ona çok teşekkür etti; sonra Kral'dan izin alıp yanında getirdiği az sayıdaki maiyetiyle geri döndü. Kral Antakya'da kaldı ve halkı teselli etti; kaleleri elinden geldiğince tahkim ettirip güvenli hale getirdi; ülkenin diğer işlerini de yoluna koydu, öyle ki bölge oldukça iyi bir duruma geldi. Ardından kendi topraklarında halletmesi gereken işleri olduğu için oradan ayrıldı ve krallığına geri döndü.

XI. — Kont Joscelin'in Ölümü Hakkında

Babasına hiç benzemeyen, aksine akılsız ve kötü huylu olan, aklını yalnızca içkiye ve sefahate veren, dolayısıyla her işte kendi zararına hareket eden Urfa Kontu Joscelin, Prens Raymond öldüğünde büyük bir sevinç duydu; çünkü ondan aşırı derecede nefret ediyordu ve bu ölümle kendi topraklarının da çok zayıfladığının hiç farkına varmadı; zira daha önce buna cesaret edemeyen Türkler artık onun topraklarının hemen yakınında at koşturuyorlardı.

Söylendiğine göre Antakya Patriği, kendisiyle görüşmeye gelmesi için ona haber göndermişti. Kont gece vakti az sayıda adamla Antakya'ya doğru yola çıktı; diğerlerinden hiç kimse fark etmeden bir silahtarıyla birlikte kafilenin gerisinde kaldı ve küçük abdestini bozmak için atından indi; ancak hemen yakınlarda yolu soymak için pusu kurmuş Türkler vardı. Bu ikisinin kafileden ayrıldığını görünce saklandıkları yerden fırlayıp Kont'u esir aldılar. Kont, Halep şehrinde zindana götürüldü ve demire vuruldu. Çok geçmeden kötü muamele ve sıkıntıdan zindanda öldü. Esir alındığı gece şövalyelerinin hepsi onun hâlâ kafilede olduğunu sanmıştı; ancak ertesi gün şafak söktüğünde onu her yerde aradılar ve hiçbir yerde bulamadılar. Bunun üzerine daha ileri gitmeyip kendi ülkelerine geri döndüler ve efendilerini nasıl kaybettiklerine, üstelik nerede olduğunu bile bilmediklerine dair bu felaketi anlattılar. Bu şekilde efendisiz kaldıkları için tüm ülkede büyük yas tuttular.
Çok geçmeden efendilerinin Halep şehrinde zindanda olduğu haberini aldılar. Çok iyi, dindar yaşantılı ve temiz ahlaklı bir hanımefendi olan eşi buna çok ağladı. Küçük yaşta bir oğlu ve iki kızı vardı. Baronlarından alabildiği tüm öğütleri büyük bir istekle dinledi ve elinden geldiğince ülkeyi iyi ve dirayetli bir şekilde yönetti; öyle ki ülkede adalet sağlanıyordu; kaleleri çok iyi korutuyor ve ihtiyaç duyulan her şeyle donatıyordu. Bu iyi hanımefendi her yerde öylesine güzel davrandı ki hem Tanrı hem de insanlar ondan razı oldu. Size anlatılanlara göre o dönemde işler öyle bir noktaya gelmişti ki Antakya Prensliği ve Urfa Kontluğu iki hanımefendinin yönetimindeydi.

XII. — Hristiyanların Gazze Kalesini Nasıl Tahkim Ettikleri

Krallığın baronları bu iki büyük baronluğun böylesine kötü bir duruma düştüğünü öğrenince, işlerini gevşek tutmalarının doğru olmayacağını düşündüler; aksine topraklarını korumak için çok daha güçlü bir şekilde harekete geçtiler. Kral ve baronlar, Askalon halkının her fırsat bulduğunda kendilerine zarar verdiğini gördüler; bu nedenle onları, artık üzerlerine diledikleri gibi akın yapamayacakları bir şekilde baskı altına almak istediler. Askalon yakınlarında, on mil kadar güneyde Gazze adı verilen antik bir şehir vardı. Burası yıkılmış ve harabe halindeydi, öyle ki içinde hiç kimse yaşamıyordu; Filistinlilerin beş şehrinden biriydi. Kral ve baronlar, burayı yeniden surlarla çevirip donatabilirlerse Askalon şehrinin her yandan kendi kaleleriyle kuşatılmış olacağını ve her gün bir yerlerde sürekli çatışma ve mücadele içinde kalmak zorunda bırakılacağını düşündüler.
Bir gün hep birlikte toplandılar ve bu yere geldiler; orada büyük sur kalıntıları, yıkılmış kiliseler, çökmüş sarnıçlar ve içinde güzel tatlı sular bulunan kuyular buldular; buranın vaktiyle çok büyük bir yer olduğu açıkça belli oluyordu. Şehir oldukça yüksek bir tepe üzerinde kuruluydu; ancak eski surların çevresi aşırı derecede geniş olduğu için bilge kişiler her tarafı yeniden surla çevirmenin kolay bir iş olmadığını açıkça gördüler. Bunun için çok uzun zaman ve büyük masraf gerekirdi ve burayı iyi bir şekilde savunmak da son derece zor olurdu. Bu nedenle bu tepenin yalnızca bir kısmını aldılar, temellerini oraya attılar ve kalın, sağlam kuleler, yüksek ve geniş surlar ile enli ve derin hendekler inşa ettiler. Bu kale çok sağlam ve hızlı bir şekilde yapıldı; herkesin ortak kararıyla Tapınak Şövalyeleri'ne verildi; zira o dönemde bu tarikatta iyi şövalye ve erdemli kişi olan pek çok kardeş vardı. Onlar

kaleyi teslim aldılar ve çok iyi korudular. Askalon halkına pek çok büyük sıkıntı yaşattılar; öyle ki eskiden tüm ülkede diledikleri gibi at koşturanlar, artık kendi şehirlerinin içinde rahat bırakılsalar bile buna çok sevinecek hale geldiler. Bu kale krallıktaki Hristiyanlık için çok stratejik bir konumdaydı; hatta Askalon şehri adamlarımız tarafından fethedildikten sonra bile çok önemli bir yer tuttu ve güneydeki Mısır halkına karşı krallığın adeta bir sınır taşı oldu.
Bahar adı verilen yeni mevsim geldiğinde, içerideki ana kale tamamlanana kadar orada kalmış olan Kral ve Kudüs Patriği kutsal şehre geri döndüler ve bu kaleyi korumak üzere Tapınak Şövalyeleri tarikatının kardeşlerini orada bıraktılar. Çok geçmeden, şehrin muhafız birliğini yenilemek amacıyla yılda üç veya dört kez Mısır'dan Askalon'a gelen Türk garnizonu bu kez eskisinden çok daha kalabalık bir şekilde geldi ve doğrudan adamlarımızın tahkim ettiği bu kalenin önüne çıktı. Orada kaleye çok şiddetli bir şekilde saldırmaya başladılar ve kaç gün olduğunu bilemediğim bir süre orada kaldılar; ancak hiçbir zarar veremediler, aksine kazandıklarından daha fazla adam kaybettiler. Onlara komuta eden reisler bunu görünce kuşatmayı bıraktılar ve Askalon'un içine girdiler. O günden itibaren Türkler oradaki Hristiyan topraklarında at koşturma gücünü ve serbestliğini kaybettiler; Mısırlılar eskiden olduğu gibi garnizonu yenilemek istediklerinde artık onları kara yoluyla göndermeye cesaret edemiyor, size sözünü ettiğim bu kaleyi koruyan adamlardan korktukları için deniz yoluyla getirtiyorlardı.

XIII. — Kral Baudouin'in Annesiyle Nasıl Anlaşmazlığa Düştüğü

Suriye topraklarının durumu iyiye giderken ve Türklerin eline geçtiği için kaybedilen Urfa Kontluğu ile düşmanlarının sık sık yağmalamak için akın düzenlemesi nedeniyle büyük tehlike altında olan Antakya toprakları dışında ülkenin işleri oldukça barış içinde yürürken, barışı hiçbir zaman sevmeyen şeytan, dış düşmanlarından kendini iyi koruyan bu krallığı bizzat kendi insanları eliyle nasıl karıştırabileceğini düşündü. Ortaya çıkan anlaşmazlığın sebebi şuydu: Hem Tanrı katında hem de dünyada fevkalade iyi bir hanımefendi olan Kraliçe Melisende, size anlattığım gibi kocası öldüğünde henüz çocuk yaşta olan iki oğluyla birlikte geride kalmıştı. Krallığın gerçek varisi olan Kraliçe, ülkeyi ve çocuklarını büyük bir sağduyu ve kudretle iyi koruyup yönetti. Önemli meselelerde baronlarına danışırdı; ancak onlar anlaşmazlığa düştüğünde kimin en doğruyu söylediğini iyi seçmesini bilir, her zaman en sadık adamlara daha çok güvenir ve onlara bağlı kalırdı. En büyük oğlu Kral Baudouin ise her şeyi annesinin isteğine göre yapardı. Ülkenin diğer baronları arasında Kraliçe herkesten çok, memleketin yüce soylularından olan Manassès adındaki kuzenine güvenirdi; o Kraliçe'nin en yakın sırdaşıydı. Kraliçe ülkenin yönetimini eline alır almaz onu başkumandan yaptı ve savaşlarla ilgili tüm yetkiyi ona verdi. Manassès hanımefendisine o kadar çok güvendi ki büyük bir kibre kapıldı; öyle ki diğer baronlara hiç saygı göstermiyor, aksine herkese kaba yanıtlar veriyor ve çirkin sözler söylüyordu. Baronlar onun yüzünden Kraliçe'nin otoritesinden aşırı derecede nefret etmeye başladılar; hanımefendilerine olan saygılarından dolayı geri durmasalardı, ona asla katlanmayacak kadar öfkeliydiler. Bu Manassès, yaşlı Balian'ın eski eşi olan ve kardeş olan Hugues, Baudouin ve Ramleli Balian'ın annesi bulunan memleketin

yüksek soylu bir hanımefendisiyle evlenmişti. Bu hanımefendi sayesinde çok büyük bir servet ile geniş ve zengin topraklar elde etmiş, bu da kibrini daha da artırmıştı. Manassès'e büyük bir nefret duyanların en başında bizzat Kral geliyordu; zira Kral, onun annesinin sevgisini ve lütfunu kendisinden çaldığını, öyle ki annesinin Kral'ın istediği hiçbir şeyi yapmadığını ve hak eden yerlere bağışta bulunmasına izin vermediğini söylüyordu. Ülkenin baronları Kral'ı bu nefret konusunda destekliyor ve onu giderek daha fazla kışkırtıyorlardı; hatta Kral'a, krallığı artık annesinin elinde tutmasına izin vermemesini öğütlüyorlardı; çünkü yakışıklı, yetişkin ve bilge biri olmasına rağmen hiçbir yetkisinin olmamasının, aksine hâlâ bir çocukmuş gibi bir kadın tarafından yönetilmesinin büyük bir utanç olduğunu söylüyorlardı. Kral onların tavsiyesiyle Paskalya günü Kudüs'te büyük bir şenlik düzenlemeyi ve taç giymeyi tasarladı. Krallığın barışını seven Patrik ve diğer bilge kişiler, annesinin de kendisiyle birlikte taç giymesine izin vermesi için ona defalarca yalvardılar; Kral bunu kabul etmek istemedi, hatta bu yüzden Paskalya günü ve ertesi gün taç giymekten vazgeçti. Üçüncü gün ise iyi hanımefendi hiç beklemediği bir anda Kral tüm baronlarıyla birlikte başında tacıyla kiliseye geldi.

XIV. — Aynı Konu Üzerine

Şenlik sona erdi; Kral baronlarını yanında tuttu ve Soissons Kontu Yves ile Saint-Omer kalesi kumandanı Gautier de orada hazır bulundular. Onların hepsinin önünde annesini sorguya çekti ve artık bu şekilde yaşamaya devam etmesinin kendisine yakışmadığını, bu nedenle kendi iradesiyle yönetebileceği topraklar istediğini söyledi. Baronlar Kraliçe ile o kadar çok konuştular ki Kraliçe, her şey kendi mirası olduğu için krallığın bölünmesini, yarısını Kral'ın almasını, diğer yarısının ise kendisinde kalmasını memnuniyetle kabul edeceğini söyledi. Herkes buna razı oldu; Kraliçe krallığı ikiye böldü ve Kral kendi payını aldı. Böylece kıyı şehirleri olan Sur ve Akka ile bunlara bağlı tüm yerler Kral'ın oldu. Annesine ise Kudüs ile birlikte Nablus ve oraya bağlı tüm toprakları bıraktı. İşler bu şekilde düzene konulduğunda, herkes aralarında iyi bir barış olacağını ve her birinin kendi payından memnun kalacağını düşündü.

Ancak çok geçmeden Kral, ülkenin en yüce baronlarından biri olan çok yürekli bir adamı yanına çağırdı; bu kişinin Fenike topraklarında, Sur şehrinin üzerindeki dağlarda büyük mülkleri vardı ve adı Toronlu Onfroi idi. Kral onu başkumandanı ve savaşla ilgili tüm işlerin yöneticisi yaptı. Ardından bununla da yetinmeyip baronlarının tavsiyesiyle annesine karşı eskisinden çok daha tehlikeli bir anlaşmazlık çıkarmaya başladı; zira kral olduğu ve krallığın ihtiyaçları için annesinden daha fazla harcama yapması gerektiği için ülkenin yarısının kendisine yetmediğini söylüyordu; bu nedenle Kraliçe'nin elinde tuttuğu toprakları ondan almak ve ardından annesini kendi insafına bırakmak niyetindeydi. Annesi onun bunu yapmaya niyetlendiğini açıkça fark etti; bunun üzerine Nablus'a bir garnizon yerleştirdi ve şehri kendisine biat ve sadakat yemini etmiş olan adamlarına teslim etti. Kendisi ise şehri savunmak üzere Kudüs'e girdi.

Kral şövalyeleri ve yeterince asker topladı ve Kraliçe'nin başkumandanı Manassès'i Mirabel adlı kalede kuşattı. Onu içeride öylesine sıkıştırdı ki Manassès zorla teslim

oldu. Bunun üzerine Kral ona krallığını ve tüm Denizaşırı toprakları terk edeceğine dair yemin ettirdi. Ardından Nablus önüne gelip orayı ele geçirdi. Sonra annesinin peşine düşmek üzere Kudüs'e doğru yöneldi. Topraklarını Kraliçe'nin hakimiyetinde tutan adamlarının çoğu Kraliçe'yi terk etmişti; öyle ki ona karşı ne inanç ne de yemin gözetmediler. Yine de sadakatine sıkıca bağlı kalan birkaç kişi vardı; bunlar henüz genç olan Yafa Kontu Amaury, Nabluslu Philippe, yaşlı Rohard ve sayısını bilmediğim birkaç kişi daha idi ama sayıları çok azdı. Kraliçe, oğlunun tüm ordusuyla birlikte bu şekilde üzerine geldiğini duyunca, şehrin en sağlam yeri olduğu için Davud Kulesi'ne çekildi ve en sadık baronlarından bir kısmını da yanına aldı.
Patrik Foucher bu savaşın tehlikesinin aşırı derecede büyük olduğunu gördü ve bu anlaşmazlığı yatıştırabilmenin iyi bir şey olacağını düşündü. Bu nedenle yanına bilge kilise adamlarını ve din insanlarını aldı; şehirden çıkıp Kral'ı karşılamaya gitti; giriştiği bu işten vazgeçmesi için ona nazikçe yalvardı ve ricada bulundu. Annesine verdiği söz doğrultusunda barışı koruması gerektiğini ve aralarındaki çekişmenin uzaması halinde düşmanlarının buna çok sevineceğini, zira kendi gücünün bu yüzden çok zayıflayacağını pek çok kanıtla ona gösterdi. Öfkeli ve annesine karşı aşırı kin dolu olan Kral ona inanmak istemedi, aksine geri dönmeyeceğini söyledi. Orada hiçbir fayda sağlayamayacağını açıkça gören Patrik Kudüs'e geri döndü, ancak ayrılırken herkesin önünde Kral'a kötü ve son derece haince bir öğüt aldığını açıkça söyledi. Kral Kudüs önüne geldi ve kapıları kapalı buldu; ordusunu şehrin etrafına yerleştirdi ve kuşatmayı başlattı. İçeride bulunan ülke halkı onun kendi efendileri ve kralları olduğunu iyi biliyordu; onu öfkelendirmekten çekindikleri için artık dışarıda bırakmaya cesaret edemediler, aksine kapıları ona açtılar ve tüm ordusuyla birlikte onu içeri aldılar. Kral içeri girer girmez annesinin bulunduğu kuleye gitti ve taş atarlar ile mancınıklar kurdurdu; etrafına savunmacılara durmaksızın ok atan çok sayıda okçu ve arbaletçi yerleştirdi. Ancak Kraliçe'nin yanındaki şövalyeler de savunma yapmaktan geri durmadılar; aksine onlara büyük taşlar fırlatıyor, bolca sahip oldukları yay ve arbaletlerle üzerlerine oklar ve temrenler yağdırıyorlardı. Bu son derece tehlikeli saldırı kaç gün olduğunu bilemediğim bir süre boyunca devam etti; zira aralarında hiçbir merhamet yoktu, tıpkı Hristiyanlar ile Sarazenler arasındaki bir savaş gibiydi. Kral, kulede annesiyle birlikte bulunanlara pek zarar veremeyeceğini açıkça gördü ama yine de oradan çekip gitmeyi gururuna yediremiyordu; bu yüzden inatçılığını sürdürmek istiyordu. Fakat sonunda iyi insanlar daha bilge olan Kraliçe ile konuştular ve bu çekişmeden Hristiyanlığın başına gelen kötülükleri ona gösterdiler; ona o kadar çok dil döktüler ki, Kraliçe'nin Nablus şehri ve bağlı topraklarıyla yetinmesi, krallığın başı olan Kudüs'ü ise tamamen oğluna bırakması şartıyla barış yaptılar. Kral da annesinin elinde tuttuğu topraklardan hayatı boyunca hiçbir şey istemeyeceğine dair iki barona kendi ruhu üzerine yemin ettirdi. Bu şekilde oğul ile anne yeniden güzel bir sevgi ve lütfa kavuştular ve tüm ülkede iyi bir barış sağlandı.

XV. — Kudüs Kralı'nın Antakya'ya Nasıl Yardıma Gittiği

Urfa Kontu'nun da talihsiz bir kaza sonucu esir düştüğü ve tüm o bölgenin adeta sahipsiz kaldığı kesin haberi Kral'a ulaştı; zira Türkler her yerde at koşturuyor ve diledikleri gibi yakıp yıkıyorlardı. Bir kadının yönetimine kalmış olan Antakya

ülkesinin de öğüde ve yardıma büyük ihtiyacı vardı. Bunun üzerine Kral kendisi ve adamlarıyla birlikte o tarafa yönelmeye karar verdi: Yanına başkumandanı Onfroi ile Beyrutlu Guy'ı aldı; annesinin topraklarındaki baronlardan hiçbirini yanına alamadı ama her birine arkasından gelmeleri için mektuplar gönderdi. Trablus'a geldi ve Kont ile tüm ordusunu da yanına aldı; ardından oradan ayrılıp büyük bir hızla Antakya'ya ulaştılar; çünkü her yerde tüm Türklerin en kudretlisi olan Konya Sultanı'nın, hiç kimsenin karşısında durmaya cesaret edemeyeceği kadar büyük bir kalabalıkla bu bölgelere geldiği söyleniyordu ve bu doğruydu. Sultan kendi sınırına bitişik olan toprakların büyük bir kısmını şimdiden fethetmişti; zira ülke halkı kaleleri ona karşı savunmaya cesaret edemiyor, aksine kendilerini ve eşyalarını sağ salim Telbaşir kalesine kadar ulaştırması şartıyla kaleleri ona teslim ediyorlardı. Çünkü Telbaşir öylesine sağlamdı ki orada güvende olacaklarına inanıyorlardı. Sultan bu şekilde, henüz ulaşamadığı birkaç kale dışında o bölgedeki tüm kaleleri ele geçirmişti. Ancak çok geçmeden kendi ülkesinden Sultan'a öyle haberler geldi ki, geri dönmek ve adamlarını geriye götürmek zorunda kaldı. O çekilip gittiğinde bile bizimkiler yine de güvende kalmadılar; zira Hristiyanlığın sahip olabileceği en ölümcül düşman olan, toprak, asker ve zenginlik bakımından aşırı derecede büyük bir güce sahip bulunan Nureddin, Hristiyanlarımızı öylesine sıkı baskı altında tutuyordu ki kalelerin dışına çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Nureddin ise bir yandan bizzat at koşturuyor, diğer yandan da buldukları her şeyi yakıp yıkmak ve ele geçirmek üzere akıncılarını her tarafa salıyordu. Bu şekilde o toprakların halkı büyük bir tehlike ve sıkıntı içindeydi.

XVI. — Hristiyanların Urfa Topraklarından Nasıl Ayrıldıkları

Konstantinopolis İmparatoru, Urfa Kontluğu'nun içinde bulunduğu çaresiz durumu duydu ve derhal yanına yeterince şövalye alan ve bu topraklara bol miktarda servet getiren baronlarından birini oraya gönderdi. Bu elçi Kontes ile konuştu ve eğer hâlâ kendi elinde bulunan toprakları ve kaleleri İmparator'a devretmek isterse, efendisinin kendisine ve çocuklarına her yıl çok yüksek bir onur içinde rahatça yaşayabilecekleri kadar büyük miktarda para vereceğini teklif etti; zira İmparator kendi zenginliğine ve büyük gücüne öylesine güveniyordu ki, kendisine teslim edilecek olan bu kaleleri Türklere karşı savunabileceğine ve daha önce kaybedilmiş olan diğer yerleri de zorla geri alabileceğine dair büyük bir umut taşıyordu.
Kudüs Kralı Antakya'ya geldiğinde, İmparator'un elçilerini huzuruna çağırttı ve elçiler tüm baronların gözü önünde tekliflerini anlattılar; Kral baronlarına bu konuda danıştı. Hepsi aynı fikirde değildi; bazıları işlerin henüz toprakları Rumların eline bırakmayı gerektirecek bir noktaya gelmediğini söylerken, diğerleri burayı uzun süre savunamayacak olan mevcut sahiplerinin elinden Sarazenlerin fethetmesindense toprakların Rumların elinde olmasının daha güvenli bir yol olduğunu savunuyordu. Kral baronlar arasındaki bu görüş ayrılığını duyunca, ülkenin bulunduğu bu noktada uzun süre dayanamayacağını açıkça düşündü; çünkü ilgilenmesi gereken kendi krallığının ihtiyaçları yüzünden burada uzun süre kalamazdı; ayrıca hem kendi topraklarını hem de birbirine on beş günlük yürüyüş mesafesinde olan Urfa Kontluğu'nu iyi koruyabilecek kadar büyük bir gücü de yoktu. İki bölge arasında yer alan Antakya toprakları bile yıllardır büyük bir tehlike ve türlü sıkıntılar içindeydi; bu

nedenle Kral, sundukları şartlar karşılığında İmparator'un adamlarına istedikleri kalelerin teslim edilmesine razı oldu. Gerçi gevşek ve savaş işlerinde beceriksiz olan Rumların bu toprakları uzun süre elinde tutabileceğine ve iyi savunabileceğine dair büyük bir umudu yoktu; ama eğer kaybedilecekse bile kendi elinde değil, onların elinde kaybedilmesi daha iyiydi.
Anlaşmalar Kral'ın huzurunda teminat altına alındı. Kontes ve çocukları buna memnuniyetle razı oldular; Kral'ın tüm adamlarıyla birlikte bölgeye gidip kaleleri İmparator'un elçilerine teslim edeceği bir gün belirlendi ve kararlaştırıldı. O gün geldiğinde Kral, Trablus Kontu ile kendi topraklarının ve Antakya Prensliği'nin baronlarını yanına aldı. Böylece Urfa Kontluğu topraklarına geldi. Söz verdiği gibi Rumları Telbaşir'e götürdü. Kontes'i, çocuklarını ve şehirde yaşayanlardan ayrılmak isteyen Latin ve Ermenilerin tamamını kendi koruması altına aldı ve kaleyi Rumlara teslim etti; ardından Hristiyanlarımızın hâlâ elinde tuttuğu diğer kalelere gitti; zira ellerinde hâlâ Telbaşir, Ayıntab, Ravendan, Rumkale, Birecik, Samsat ve birkaç kale daha vardı: Kral bunların hepsini İmparator'un adamlarına teslim ettirdi. Yanında tüm eşyalarını yük hayvanlarının çektiği arabalara ve kağnılara yüklemiş olan çok sayıda yerli halk vardı. Aralarında hiçbir savunma gücü bulunmayan pek çok kadın, çocuk ve sivil insan mevcuttu. Kral yola koyuldu ve bu sıradan halkı güvenli bir yere ulaştırmak için tüm adamlarının yavaş yavaş ilerlemesini sağladı.

XVII. — Aynı Konu Üzerine

O bölgenin yakınlarında bulunan Nureddin, Kral'ın ayrılmak isteyen halkı dışarı çıkarmak için o topraklara girdiğini ve çaresizlikten dolayı ülkenin kalelerini korumaları amacıyla gevşek ve kadınlar gibi korkak insanlar olan Rumlara teslim ettirdiğini duymuştu. Adamlarımızın içine düştüğü bu kötü durumu görünce daha da cesaretlendi ve onlara karşı savaş açmaktan hiç çekinmedi. Derhal büyük bölükler halinde Türkleri topladı; hiçbir savunma gücü olmayan sıradan halk ve büyük zahmetle arkalarından sürükledikleri eşyaları yüzünden yükü ağırlaşmış ve hareketi kısıtlanmış olan Kral'a rastlayabilirse büyük bir ganimet elde edeceğini umuyordu. Kral, Telbaşir'e altı mil uzaklıktaki Dülük şehrine henüz güçlükle varmış ve araba kervanını içeri sokmuştu ki, Nureddin tüm ülkeyi adamlarıyla kaplayarak aniden ortaya çıktı. Adamlarımızın geçmesi gereken güzergâh üzerinde, o yerin yakınında Ayıntab adında bir kale vardı; büyük bir tehlike olduğunu gördüler ve savaşa kesin olarak hazırlanmış bir şekilde adamlarını savaş düzenine soktular. Adamlarımızın oradan geçmesi gerektiğini iyi bilen Türkler, zaferden tamamen eminmiş gibi yakınlarda pusuda bekliyorlardı; ancak Rabbimizin merhametiyle bizimkiler, Türkler kendilerine herhangi bir zarar veremeden önce güvenli bir yere ulaştılar. O gece bedenlerini ve atlarını bu kalenin içinde dinlendirdiler. Kral ertesi gün ne yapacağını görüşmek üzere baronlarını yanına çağırdı. Yüce soylulardan bazıları Kral'a bu kaleyi kendilerine vermesi için yalvardılar; zira Rabbimizin yardımıyla kaleyi Türklere karşı koruyup savunabileceklerini düşünüyorlardı. Bunlardan biri Kral'ın başkumandanı, cesur ve girişimci bir adam olan Toronlu Onfroi; diğeri ise Antakya Prensliği'nin en yüce baronlarından biri olan Robert de Sourdeval idi. Ancak Kral, onlardan hiçbirinin vaat ettiği şeyi gerçekleştirecek güce sahip olmadığını kesin

olarak biliyordu; bu nedenle sözlerine pek itibar etmedi, aksine verdiği sözleri tutmak istedi ve kaleyi Rumlara teslim ettirdi; şehir halkına ise kendisiyle birlikte gelmek üzere hazırlanmalarını emretti. O zaman ülkenin soylu insanlarının eşlerini, bakire kızlarını ve küçük çocuklarını yanlarına alıp doğdukları toprakları ve evlerini terk etmelerini görmek büyük bir acıydı; ülkelerini sonsuza dek bırakıyorlar ve nerede kalacaklarını bile bilmiyorlardı. Ayrılış sırasında ülke halkından büyük feryatlar ve ağlamalar yükseldi; hatta onları gören diğer insanlar bile acımaktan ağlıyordu.
Ertesi gün şafak söktüğünde yüklerini topladılar ve hep birlikte yola koyuldular; çok geçmeden sağlarında ve sollarında düşmanlarının büyük bölükler halinde kendilerini takip ettiğini gördüler. Beş yüz şövalyesi bulunan bizimkiler savaş taburlarını düzenlediler ve nasıl at süreceklerini kararlaştırdılar. Kral en önde gidenleri korumak amacıyla öncü birliğini oluşturdu. Trablus Kontu ile Başkumandan Onfroi ise artçı birliğini oluşturup şövalyelerin çoğunu yanlarında tuttular; çünkü Türklerin en çok kendilerine yükleneceğini iyi biliyorlardı. Antakya topraklarının şövalyeleri ise ortadaki halkı korumak için iki birlik arasında sağdan ve soldan at sürüyorlardı. Düşmanları tüm gün boyunca onlara yaklaşmaktan ve çeşitli noktalardan taciz saldırıları düzenlemekten hiç geri durmadı; öyle ki yük hayvanlarının taşıdığı eşyalar bile adeta birer kirpiyi andıracak kadar ok ve temrenle dolmuştu; öte yandan toz ve sıcak o kadar şiddetliydi ki şövalyeler ve tüm halk susuzluktan ve sıkıntıdan bitkin düşmüştü.
Ancak sonunda akşam olmaya ve güneş batmaya başladığında, ordularında hiç yiyecek kalmayan Türkler en iyi şövalyelerinden bazılarını kaybetmiş olarak çekilip gittiler. Bizimkilerin o gün katlandıkları büyük sıkıntılara rağmen hiçbir bozgun belirtisi göstermeden kendilerini bu denli iyi tutabilmelerine büyük hayret duyuyorlardı. Başkumandan Onfroi onların çekildiğini açıkça gördü; eline ustalıkla kullandığı bir yay aldı ve onları takip etmeye başladı; bir sadak dolusu oku üzerlerine yağdırarak hem insanlara hem de atlara epey zarar verdi. Ancak adamlarımızdan biraz uzaklaştığında, bir Türk şövalyesi diğerlerinden tamamen gizlice ayrıldı; silahlarını bıraktı ve saygı göstergesi olarak kollarını göğsünde kavuşturarak ona doğru geldi: Bu kişi, Başkumandan ile sanki öz kardeşiymiş gibi dost olan büyük bir Türk emiri tarafından gönderilmişti. Emiri adına onu büyük bir saygıyla selamladı ve Nureddin'in ordusunda her türlü yiyecek tükendiği için artık onları takip edemeyeceğini, bu nedenle o gece bölgeden ayrılıp kendi topraklarına döneceğinden emin olmasını söyledi. Başkumandan bu ulak aracılığıyla dostuna selamlarını gönderdi ve kendisine bildirdiği bu haber için teşekkür etti; ardından birbirlerinden ayrıldılar.
Toronlu Onfroi konaklama yerine geri döndü; ordu o gece Joha adı verilen bir yerde konakladı. Kral başkumandanından Sarazenlerin durumunu öğrenince çok sevindi. Ertesi gün hep birlikte yeniden yola koyuldular. Hiçbir engelle karşılaşmadılar. Böylece Antakya'ya varana dek günlük yürüyüşlerle tam bir barış içinde ilerlediler.
Nureddin, yukarıda size adını saydığım kaleleri gevşek ve kadın tabiatlı insanlar olan Rumların elinde tuttuğunu fark edince, silah kullanmaya çok daha alışkın olan Latinlerden pek yardım göremeyeceklerini iyi düşündü; bu nedenle kalelerin çevresindeki toprakları yakıp yıkmak üzere sık sık akıncılar göndermeye başladı ve kapılarının önünde sık sık büyük saldırılar düzenledi; bu durum savaştan pek

anlamayan Rumları aşırı derecede dehşete düşürüyordu. Bunun ardından bizzat kendisi çok sayıda atlı ve yaya askerle gelip kaleleri birbiri ardına kuşattı; öyle ki topraklar Rumlara teslim edildikten sonra aradan bir yıl bile geçmeden Nureddin tamamını zorla ele geçirip fethetti. Böylece bizim günahlarımız yüzünden ormanları, akarsuları, geniş çayırları ve verimli tarlalarıyla çok güzel ve bereketli olan, içinde zengin tımarlara sahip beş yüz şövalye barındıran tüm Urfa Kontluğu Hristiyanlık için kaybedildi ve bugün hâlâ orayı elinde tutan İsa Mesih'in inanç düşmanlarının eline geçti. O dönemde Antakya Patriği'ne bağlı olan üç başpiskopos —Urfa, Hierapolis ve Cyrrhus başpiskoposları— hayatını kaybetti. O günden sonra kiliselerinde bir daha Hristiyan din adamı bulunmadı; zira Sarazenler her yeri ele geçirdi.

XVIII. — Antakya Prensesi'nin nasıl evlenmek istemediği.

Kral Baudouin, Antakya şehrinin ve çevresindeki toprakların nasıl korunabileceği konusunda derin düşüncelere dalmıştı; zira bir prens olmazsa, burayı yöneten o hanımın (Prenses Constance'ın) bu toprakları yeterince iyi savunamayacağından büyük endişe duyuyordu. Tıpkı Urfa Kontluğu'nun bir beyi olmadığı için kaybedilmesi gibi; kralın da krallığın kendisini geri çağıran acil işleri yüzünden bu ülkede daha fazla kalması mümkün değildi. Bu nedenle, kendisi ayrıldıktan sonra durumun büyük bir tehlikeye düşeceğini düşündü.

Prensesi huzuruna çağırdı ve tüm bu meseleleri ona tatlılıkla anlattı; ardından Hristiyanlık adına elinde tuttuğu bu makamı (onuru) korumak için, orada bulunan baronlardan birini gözden geçirip seçmesini ve kendine eş (efendi) olarak almasını öğütledi ve çok nazikçe rica etti; zira aralarında bilge, sadık ve iyi şövalye olan pek çok kişi vardı ve bunlardan biri sayesinde ülke iyi bir şekilde yönetilebilirdi.

O sırada Kral ile birlikte bu orduya Fransa'dan çok soylu, cesur, bilge, büyük girişimlere atılan, yiğit ve silah kullanmada mahir, kendi ülkesinde çok nüfuzlu ve büyük güce sahip bir adam gelmişti; adı Soissons Kontu Yves de Nesle idi. Ayrıca orada Saint-Omer Kale Komutanı, nazik, güzel konuşan, akıllı fikirler veren ve iyi bir şövalye olan Gautier de Fauquembergues da bulunuyordu. Bir diğeri de çok sağduyulu olan ve büyük yiğitliğiyle pek çok silah başarısı kazanmış biriydi; adı Raoul de Mello idi.

Prenses isteseydi, bu adamlardan her biri onu memnuniyetle eş olarak alırdı ve ülke onlardan biri tarafından gayet iyi yönetilip savunulurdu; ancak Prenses [bir kocanın tahakkümünü ve bir efendisi olan kadınlara bırakılan yetkinin ne kadar az olduğunu iyi tecrübe etmiş olduğundan], topraklarının güvenliğini, kendi hükümranlığına sahip olmayı ve kendi istediğini yapmayı düşündüğü kadar önemsemedi. Bu yüzden Kral'a evlenmeye hiç niyeti olmadığı yanıtını verdi.

Prensesin nasıl bir niyeti olduğunu açıkça anlayan Kral, Trablus'ta büyük bir meclis (parlamento) toplanmasını emretti; krallığın ve Antakya topraklarının baronları oraya geldi, Patrikler ve ona bağlı din adamları da hep birlikte orada toplandı. Prenses de oraya geldi; denizaşırı Hristiyanlığın tüm gücü orada bir araya gelmişti. Antakya prensliği hakkında karar verme aşamasına gelinceye dek pek çok önemli mesele konuşuldu. Prensesin kuzenleri olan Kral ve Trablus Kontu ile teyzeleri olan Kraliçe ve Kontes, fikrini değiştirmesi için çok çabaladılar ve topraklarına acımasını, bu soylu

adamlardan dilediği birini eş olarak almasını ondan çok rica ettiler; fakat onu kararından asla döndüremediler ve prenses onlara bu konuda hiçbir şey yapmayacağı cevabını verdi.
Söylendiğine göre, son derece kurnaz (kötü niyetli) olan Patrik, prensesi bu fikirde tutuyordu; çünkü prenses dul kaldığı sürece kendisine inanıp güveniyor, böylece Patrik de çok arzuladığı ülkenin yönetimini elinde tutuyordu. Bu şekilde o mecliste hiçbir sonuç alamadılar; aksine dağıldılar ve herkes kendi yurduna geri döndü.

XIX. — Trablus Kontu'nun nasıl öldürüldüğü.

O sıralar Trablus Kontu ile eşi Kontes (Hodierna) arasında ufak bir anlaşmazlık vardı; çünkü Kont onu o kadar kıskanıyordu ki onu çok sıkı bir denetim altında tutuyor ve ona sıkıntılı (huzursuz) bir hayat yaşatıyordu. [Çok iyi bir hanımefendi olan] Kraliçe Melisende, hem bu meseleyi yatıştırmak hem de yeğeni Antakya Prensesi'ni görmek için Trablus'a gelmişti. Kont ile son derece bilgece konuştu ve karısına karşı kapıldığı bu çılgınlığı ve şüpheyi bırakması için ona yalvardı; ancak bu hiç de kolay bir iş değildi. Kraliçe, Kont üzerinde hiçbir etki yaratamayacağını anlayınca, kız kardeşini de kendi ülkesine götürmeyi düşündü; çünkü kız kardeşi orada çok büyük bir sıkıntı içinde yaşıyordu. Her ikisi de çoktan Trablus şehrinden çıkmış ve yola koyulmuşlardı. Kont da Prensesi'ne (eşine) eşlik etmiş, onunla çoktan vedalaşmış ve oradan ayrılmıştı.
Dönüş yolunda, şehrin kapısından içeri girmek üzereyken ve henüz dış surların (barbakanın) içindeyken, Haşhaşiler (Harsaxi) üzerine saldırdılar, kılıçlarını çektiler ve onu oracıkta öldürdüler. Size daha önce bahsettiğim o çok iyi şövalye olan Raoul de Mello, Kont ile birlikte at sürüyordu: Bunu görünce yardımına koştu, fakat gücü yetmedi; aksine o da Kont ile birlikte öldürüldü ve yardım etmek isteyen kendi şövalyelerinden biri de katledildi.
Olanlardan hiç haberi olmayan Kral (III. Baudouin), Trablus'ta konaklıyor ve tavla (tables) oynuyordu. Şehirde feryatlar yükselip herkes bu felaketi öğrenince, herkes silahlara sarıldı ve karşılaştıkları, Latin kıyafeti giymiş veya Latin dilini konuşan (yani yerel halktan/Doğu Hristiyanlarından veya farklı görünümlü yabancılardan) herkesi öldürdüler; çünkü onların hepsini Haşhaşi sanıyorlardı. (Not: Orta Çağ Fransızcasında "Latin" kelimesi Batılı Hristiyanları ifade eder; metnin bu kısmındaki "desguisé de robe ou de langage de Latins" ifadesi, suikastçıların Batılı kılığına girmiş olabileceğine veya yerel halkın Batılı olmayan/farklı konuşan kişileri hedef aldığına işaret eder.)
Kral olayı duyunca bundan dolayı çok büyük bir yas tuttu; hemen yola çıkmış olan annesini (Kraliçe Melisende) ve teyzesini (Kontes Hodierna) geri çağırmaları için haber saldı. Geri döndüklerinde son derece kederliydiler; cesedin başında büyük gözyaşları döküldü ve feryatlar edildi. Bunun ardından naaş, büyük bir saygıyla (onurla) defnedildi.
Kral, gecikmenin hiçbir faydası olmayacağını açıkça gördü. Bu yüzden ülkenin baronlarını huzuruna çağırttı ve baronlar Kontes ile çocuklarına bağlılık yemini (féeuté) ettiler. Kontes'in, babasının adını taşıyan yaklaşık on iki yaşında Raimond adında bir oğlu ve ondan küçük Melisende adında bir kızı vardı. Kral bu işleri bu

şekilde yoluna koyduktan sonra, annesi ve baronlarıyla birlikte Kudüs Krallığı'na geri döndü.

XX. — Hristiyanların bilmem kaç emiri nasıl bozguna uğrattığı.

Bundan çok geçmeden, kardeş olan ve soyadları Hiyerokin (Hiaroquin / Artukoğulları) olarak anılan, soylu ve kudretli bilmem kaç Türk emiri Kudüs topraklarına gelmeye kalkıştı; zira Hristiyanlar burayı fethetmeden önce bu kutsal şehir onların mirasıydı. Onları bu niyete sokan kişi, her gün miraslarından mahrum kalmaya bu kadar uzun süre katlandıkları için onları ayıplayan ve bu duruma mutlaka başka bir çare bulmaları gerektiğini söyleyen anneleriydi. Onları bu konuda defalarca o kadar kışkırttı ki sonunda güçlerini topladılar ve kutsal şehri zorla geri almak istediler.

Şam'a kadar geldiler; kendilerini hazırlamak ve ihtiyacı olanlara silah satın almak için orada konakladılar. Şam halkı onların bu girişimini duydu ve bunu büyük bir çılgınlık olarak gördü. Onları bundan ötürü çok ayıpladılar ve alıkoymak için büyük çaba sarf ettiler; çünkü yapmayı akıllarına koydukları şeyin hiç de kolay bir iş olmadığını çok iyi biliyorlardı. Onlar ise Şamlılara inanmak istemediler, aksine yola koyuldular. Öyle ki Ürdün Nehri'ni geçtiler ve hep birlikte Kudüs şehrinin üzerinde bulunduğu dağlara çıktılar. Şehrin yukarısındaki Zeytin Dağı'na vardıklarında, bütün şehri ve bizim Hristiyanların hac ziyareti yaptığı kutsal yerleri açıkça gördüler. Bunların arasında, Türklerin de büyük saygı duyduğu Rabbimizin Tapınağı'nı (Kubbetü's-Sahra / Mescid-i Aksa) tanıdılar.

Şehrin içindeki bizimkiler (Hristiyanlar), oraya konuşlananların Sarazenler (Müslümanlar) olduğunu fark edince, şehrin surları iyi kapalı olmadığı için içeri girmelerinden büyük korkuya kapıldılar; üstelik şehrin ileri gelenlerinin tamamı Nablus şehrinde toplanmıştı. Şehirdekiler silahlara sarıldılar ve hep birlikte dışarı çıktılar; kendilerini ve şehirlerini felaketten koruması için Rabbimize dua ettiler. Ardından düşmanlarıyla karşılaşmak üzere cesurca yola koyuldular.

Kudüs'ten Eriha'ya ve oradan Ürdün Nehri'ne inen yol son derece sarp ve engebelidir; öyle ki oradan silahsız ve yüksüz geçenler bile kayalıklar ve tehlikeli geçitler yüzünden büyük zorluk çeker, çünkü yol baştan sona tepeler ve vadilerle doludur. Bizimkiler o yöne doğru ilerlediler ve nihayet Türklere yetiştiler. Türkler onları hiç beklemiyorlardı, bu yüzden derhal kaçmaya başladılar. Fakat bizim Hristiyanlar onlardan pek çoğunu öldürdü; çünkü engebeli yol kaçmalarına izin vermiyordu. Aralarında hiçbir darbe almadan dağlardan aşağı yuvarlanan ve hem atı hem kendisi paramparça olan pek çok kişi vardı. Düz yolu bulabilenler bile kaçamıyordu, çünkü bizimkiler önlerini kesiyor ve hepsini kılıçtan geçiriyordu. Uzun yolculuktan yorgun düşmüş olan Türklerin atları, çatışmaya uzun süre dayanamayıp tamamen bitkin düştüler; öyle ki çoğu yaya kaldı ve bu yüzden kendilerini hiç savunamadılar. O kadar çok insan ve at öldürüldü ki, cesetlerle tıkanan dar yollar yüzünden bizimkiler kaçanları takip etmekte bile zorlandılar. Bizimkiler ganimet toplamaya hiç bakmıyor, aksine tüm çabalarını düşmanlarını öldürmeye ve esir almaya harcıyorlardı.

Nablus'ta toplanmış olanlar ise Türklerin bu topraklara çılgınca girdiğini ve geri dönerken mecburen Ürdün Nehri'nin sığ geçidinden geçmek zorunda kalacaklarını çok iyi biliyorlardı; bu yüzden onların önünü kestiler. Böylece atlarının gücüyle oraya kadar kaçabilenler, kurtuldukları tehlikeden çok daha büyüğüyle karşılaştılar; çünkü bizimkiler nehir üzerinde hepsini öldürdüler. Bazıları bizimkilerden kaçmak için nehrin başka yerlerine girdilerse de geçitleri bilmedikleri için sularda hemen boğuldular. O kadar feci bir bozguna uğradılar ki, başlangıçta yanlarında getirdikleri muazzam kalabalığa güvenerek büyük bir kibirle gelenler kısa sürede pek az sayıda kaldılar; kaçabilen çok az kişi vardı ve hepsi utanç içinde kendi topraklarına döndüler.
O gün, gerek kılıçtan geçirilen gerekse başka şekillerde ölen Türklerin sayısı rahatlıkla beş bin (v.m) kadardı. Ve bu olay, Rabbimizin Bedenlenmesinin (Miladi) 1152 (M. C. et LII) yılında, III. Baudouin'in hükümdarlığının dokuzuncu yılında, Aziz Clementius Yortusu gününde (23 Kasım) meydana geldi. Bizimkiler bu zaferin büyük sevinciyle geri döndüler; yanlarında pek çok zırh ve at getirerek Kudüs'e girdiler ve kendilerine bahşettiği bu onur için Rabbimize şükrettiler.

XXI. — Baudouin'in Aşkelon (Askalan) şehrini nasıl kuşattığı.

Bizimkiler bu şekilde zafer kazanınca, inancın düşmanlarına karşı başka bir girişimde daha bulunurlarsa Rabbimizin kendilerine yardım edeceğine ve onları destekleyeceğine dair büyük bir ümide kapıldılar. Bu nedenle büyük küçük herkes, kendilerine pek çok zarar vermiş olan Aşkelon'daki Türklere saldırma konusunda fikir birliğine vardı. Bu şehrin çevresinde, düşmanlarının büyük fayda ve keyif sağladığı çok sayıda bahçe ve meyvelik bulunduğunu düşündüler. Eğer bunları söküp yok edebilirlerse, şehir halkı bundan büyük zarar görecek ve sıkıntıya düşecekti.
Bu amaçla belirlenen bir günde büyük bir kalabalık toplandı ve meyve veren tüm ağaçları sökmek üzere Aşkelon önlerine geldiler. Şehirdekiler onları görünce öylesine büyük bir korkuya kapıldılar ki, yapmak istedikleri şeyde onları engellemek üzere hiç kimse dışarı çıkmaya cesaret edemedi. Türklerde gördükleri bu korkaklık ve yılgınlık üzerine, Rabbimiz onların kalplerindeki cesareti daha da artırdı ve onlara çok daha büyük bir işe kalkışma ümidi verdi: Öyle ki şehrin kuşatılmasını istemeyen ve bunu öğütlemeyen tek bir kişi bile kalmadı.
Derhal genel seferberlik (arriere ban) ilan etmek üzere ülkenin dört bir yanına haberciler gönderdiler ve belirledikleri bir günde herkesin başlatmış oldukları bu kuşatmaya katılmasını emrettiler. Bu haberi duyan herkes çok sevindi ve girişimi gönülden destekledi: Belirlenen günde istekle geldiler ve diğerleriyle birlikte Aşkelon önlerinde ordugâh kurdular. Kalplerine aniden doğan bu karara daha sıkı tutunmak için, şehir ele geçirilinceye kadar kuşatmadan ayrılmayacaklarına dair hep birlikte yemin ettiler.
Bu yemin, Aziz Pavlus'un İhtidası Yortusu gününde (25 Ocak 1153) edildi. Gerçek Haç'ı yanına getirtmiş olan Kral (III. Baudouin), Kudüs Patriği Foucher ve üç başpiskopos —Sur Başpiskoposu Pierre, Kayserya Başpiskoposu Baudouin ve Nasıra Başpiskoposu Robert— oradaydı. Ayrıca yanlarında bazı başrahipler bulunan Akka Piskoposu Frédéric ve Beytüllahim Piskoposu Gérard da gelmişti. Tapınak

Şövalyeleri Üstadı Bernard de Tremelay ile Hospitalier Şövalyeleri Üstadı Raymond du Puy da orada hazır bulunuyordu.
Ülkenin baronlarından ise İbelinli Hugues, Nabluslu Philippe, Toronlu Onfroi, Taberiye Beyi Simon, Saydalı Gérard, Beyrutlu Guy, Mont-Réal Beyi Maurice ve [Fransa Krallığı'ndan] Kral'ın maaşlı askeri olarak hizmetinde bulunan iki soylu adam —Châtillonlu Renaud (Renaud de Châtillon) ve Saint-Omerli Gautier— kuşatmaya katılmıştı. Hepsi şehri mümkün olan en iyi şekilde çembere almak için Aşkelon çevresinde mevzilendiler. Ardından her biri gücü yettiğince düşmanlarına zarar vermek için büyük bir gayret ve kararlılıkla çalışmaya başladı.

XXII. — Aynı konu hakkında (Aşkelon'un tarifi).

Aşkelon, deniz kıyısında yer alan beş Filistin şehrinden biridir. Yarım daire (yarım pergel) biçiminde inşa edilmiştir; onu kesen kiriş görünümündeki düz kısmı deniz kıyısıdır, diğer kıvrımlı çevresi ise Doğu yönüne bakar. Bütün şehir, denize doğru eğimli bir çukurun içindeymiş gibidir. Çevresi tamamen taşıma topraktan yapılmış setlerle kuşatılmıştır ve surlar ile kuleler bu setlerin üzerine oturur. Bu toprak yığınları, sanki kireç ve kumdan yapılmış gibi serttir. Surlar oldukça yüksek ve kalındır. Kapıların önündeki dış istihkâmlar (barbakanlar) güçlü ve iyi donatılmıştır. Şehrin hiçbir yerinde ne de yakınlarında akan bir pınar suyu yoktur; fakat hem içeride hem dışarıda içmek ve yemek pişirmek için iyi ve tatlı suları olan pek çok kuyu vardır. Gerektiğinde atları sulamak için de çok sayıda sarnıç bulunur. Tüm sur çevresinde yalnızca dört kapı vardır ve her birinde güçlü, büyük bir kule yer alır. Doğu yönüne bakan birinci kapının adı Büyük Kudüs Kapısı'dır; çünkü oradan kutsal şehre gidilir. Orada iki yanda öyle büyük ve yüksek iki kule vardır ki burası şehrin en büyük kalesi durumundadır. Önündeki dış istihkâmda farklı yönlere açılan üç çıkış bulunur. Batı yönüne bakan ikinci kapıya, sahile indiği için Deniz Kapısı denir. Güneye bakan üçüncü kapıya, o şehre doğru açıldığı için Gazze Kapısı adı verilir. Dördüncü kapı ise Kuzey yönünde, denize oldukça yakın bir yerde bulunur ve Yafa o tarafta olduğu için Yafa Kapısı adını taşır.
Aşkelon şehrinin, gemilerin korunabileceği bir limanı hiçbir zaman olamamıştır; orada yalnızca rüzgârların her yönden şiddetle estiği açık bir kumsal vardır ve hiçbir halat gemileri parçalanmaktan koruyarak orada tutamaz. Şehrin çevresinde, Kuzey yönündeki birkaç küçük vadi dışında tarıma elverişli arazi hiç yoktur. Buna karşın, şehrin üzerinde kurulu olduğu kumluk arazi üzüm bağları, bahçeler ve bostanlar yetiştirmeye elverişlidir; ancak oraya suyu kuyulardan bostan dolaplarıyla (ceoignoles) çekerler ve toprakları gübre ile verimli hâle getirirler.
Bu şehrin içinde çok sayıda insan yaşıyordu, fakat hepsi Mısır Halifesi'nin maaşlı askerleriydi (sodées); hatta bir çocuk doğar doğmaz kendisine erzak ve maaş tahsisatı (livrisons) bağlanmaya başlandığı söylenirdi. Mısır Türkleri (Li Tur d'Egypte) bu şehri elinde tutmak için çok büyük çaba harcıyorlardı; zira bizimkiler burayı fethedebilecek olursa, engelsiz bir şekilde Mısır Krallığı'na geçeceklerini ve orada diledikleri gibi hareket edeceklerini çok iyi biliyorlardı. Bu nedenle burayı korumak için büyük zahmetlere katlanıyor ve çok yüksek masraflar yapıyorlardı. Yılda dört kez

denizden ve karadan her türlü malzemeyle garnizonları yeniliyorlardı; ve şehir bizim halkımıza karşı direndiği sürece onlar da kendi ülkelerinde barış içinde yaşadılar.

XXIII. — Aynı konu hakkında (Aşkelon Kuşatması).

Rabbimiz Vaat Edilmiş Toprakları Hristiyanlığa geri verdikten sonra, Aşkelon şehri elli yıl veya daha uzun bir süre boyunca fethedilmeden kaldı. Şimdi ise o yiğit adamlar burayı kuşatmışlardı; bu, girişilmesi çok büyük ve son derece zor bir işti. Zira şehir surlarla, kulelerle, dış istihkâmlarla (barbakanlarla) ve yüksek toprak setlerle öylesine iyi kapatılmış olmasının yanı sıra, içeride öyle büyük bir silah ve erzak (viandes) stoğu vardı ki bunun yarısına bile ihtiyaçları yoktu. Üstelik kuşatmanın ilk gününden son gününe kadar, şehrin içinde dışarıdaki kuşatma ordusunun iki katı kadar insan bulunmadığı tek bir an bile olmadı.

Kral, Patrik ve diğer baronlar orduyu, bütün şehri karadan tamamen çembere alacak şekilde yerleştirdiler. Deniz tarafına ise ülkenin büyük baronlarından Saydalı Gérard (Girarz de Saiete) adlı kişiyi koydular ve deniz yoluyla şehre hiçbir yardım ulaşamaması ve içeridekiler o taraftan çıkmak isterlerse kadırgalarımızın onları engellemesi için kendisine iyi donatılmış on beş kadırga verdiler. Şehri karadan kuşatanlar sık sık dış istihkâmlara büyük saldırılar düzenliyor ve içeridekilerin son derece çetin ve güçlü bir savunma yaptığını görüyorlardı: Şehirdeki Türkler (li Tur de la vile) de bizzat pek çok kez ordugâha büyük huruç harekâtları (saillies) yapıyorlardı; savaşta olduğu gibi bir seferinde bizimkiler, bir başka seferinde ise diğer taraf ağır kayıp veriyordu.

Kuşatma oldukça rahat geçiyordu ve bizim Hristiyanların büyük bir avantajı vardı; çünkü her gün öylesine bol miktarda taze yiyecek geliyordu ki ordugâhta büyük bir pazar kuruluyordu ve askerler çadırlarda ve otağlarda, sanki kendi şehirlerinde sağlam taş evlerin içindelermiş gibi güvendeydiler. Buna karşılık Aşkelon'dakiler gece gündüz korku ve büyük bir endişe içindeydiler. Surlara ve kulelere koydukları nöbetçileri her gün değiştiriyorlardı. Şehrin en ileri gelen adamları diğerlerinden daha büyük bir zahmet çekiyordu. Devriyeler bütün gece at sırtında dolaşıyor ve her yeri geziyordu; öyle ki çoğu zaman sabaha kadar uykusuz kalıyorlardı. Kulelere ve surların üzerine o kadar çok cam kandil yerleştirilmişti ki, hiç kimse gündüz vaktiymiş gibi apaçık görülmeden oradan gelip geçemiyordu.

Dışarıdaki bizimkiler de her akşam kuşatma makinelerinin (engins) etrafında ve dış istihkâmların önünde çok sayıda şövalye ve piyade askere (sergenz) nöbet tutturmadan kendilerini güvende hissetmiyorlardı; çünkü şehirden yapılacak ani baskınlardan korkuyorlar ve ayrıca Mısır'dakilerin kendi adamlarına yardıma gelip ansızın ordugâha saldırmalarından büyük şüphe duyuyorlardı. Bu nedenle, o yönden bir ordu gelirse kendilerine derhal haber vermeleri için Gazze şehri çevresindeki pek çok yere casuslarını göndermişlerdi.

XXIV. — Aynı konu hakkında (Aşkelon Kuşatması'nın devamı).

Kuşatma, size anlattığım bu şekilde iki ay sürdü. Adet olduğu üzere Paskalya civarında, her zaman o mevsimde deniz aşırı yolculuk yapan çok sayıda hacı geldi. Kral ve baronlar, yeni gelenleri kuşatmaya davet etmek ve geri dönmek isteyen

denizcilere bütün gemilerini Aşkelon önüne getirmelerini emretmek üzere tüm limanlara güvenilir adamlar gönderdiler; zira orada kendilerine iyi maaşlar ve yüksek ücretler ödenecekti.
Adamlar yola çıktıktan çok geçmeden, o geçiş mevsiminde gelmiş olan bütün gemiler denizde, bizimkilerin ordugâhının önünde toplandı. Karadan da atlı ve yaya olarak öylesine büyük bir hacı kalabalığı geldi ki ordu tamamen doldu ve her gün yeni insanlarla daha da büyüdü. Bizimkiler buna çok sevindiler ve girişimlerini başarıyla sonuçlandıracaklarına dair umutları günden güne arttı. Buna karşılık kuşatma altındaki Türkler (li Tur) büyük bir umutsuzluğa düştüler ve Hristiyanların hükmü altına girmekten çok korktular. Artık eskisi gibi saldırılara çıkmaya cesaret edemiyorlardı; oysa bizimkiler onları eskisinden çok daha fazla çarpışmaya kışkırtıyordu.
Büyük bir panik içinde olan şehirdekiler, Mısır Halifesi'ne aceleyle haberciler gönderdiler ve gecikmeksizin kendilerine yardım etmeyi düşünmesini bildirdiler; çünkü hiçbir şekilde uzun süre dayanamayacaklardı. Bu meseleyi çok ciddiye alan Halife, hiç tembellik etmedi ve gevşeklik göstermedi; aksine derhal iyi silahlı askerler ve erzakla çok iyi donatılmış büyük bir donanma hazırlattı; ayrıca Aşkelon'un içine sokulmak üzere bol miktarda kuşatma makinesi (engins) de gemilere yükletti. Onlara cömertçe harcırah verdi ve acele etmelerini emretti.
Bizimkiler ise oraya gelmiş olan gemilerden yeterince satın almışlardı; bunun üzerine çok sayıda marangoz tuttular ve kısa sürede ahşaptan oldukça yüksek bir kuşatma kulesi (chastel de fust) inşa ettirdiler; her yanını ve kenarlarını çitlerle (cloies) kapladılar, ardından atılacak ateşin tutuşmaması için üzerini [tamamen ham] derilerle örttüler. Çeşitli yerlere yerleştirdikleri taş fırlatan başka makineler de yaptılar; toprak setlere kolayca tırmanabilmek için malzeme taşımak üzere pek çok yere siperler (chaz) ve üstü kapalı geçitler hazırladılar.
Sonra bu işlerden en iyi anlayanlar, kulenin hangi yönden daha rahat ilerletilebileceğini incelediler; öyle ki kulede bulunanlar, dış istihkâmlara (barbakanlara) saldırıldığında veya Türkler (li Tur) huruç harekâtı (saillies) yaptığında kendi adamlarına yardım edebilsinler. Kulenin içine çok sayıda yay, arbalet (tatar yayı) ve bunları iyi kullanan askerler yerleştirdiler. Ardından yolu açtılar ve büyük naralar atarak kuleyi surların yakınına kadar sürdüler; bütün şehrin içinin görülebildiği ve surların üzerindekilere taş atılıp ok fırlatılabilecek bir noktaya yerleştirdiler.
Daha cesur olan Türkler (Li Tur), kuleden kendilerini yıpratanlara ok atmak için o tarafa yöneldiler; fakat bizimkilere hiçbir zarar veremediler, oysa bizimkiler onlara epeyce zarar veriyordu. Şehrin diğer kısımlarında da Türkler (les Turs) ile bizimkiler arasında şiddetli çatışmalar ve göğüs göğüse çarpışmalar yaşanıyor, pek çok kişi ölüyordu: Güzel bir vuruş yapmak isteyen herkes, kendisini cesurca karşılayan birini kolaylıkla bulabiliyordu. Burada size anlatmadığımız daha nice yiğitlikler sergilendi; zira biz hikâyenin ana akışını sürdürmeye niyetliyiz.

XXV. — Aynı konu hakkında (Mısır donanmasının Aşkelon'a ulaşması).

Bu kuşatma artık beş aydır sürüyordu; Hristiyanların gücü her bakımdan yalnızca artıyor ve daha iyiye gidiyordu. Buna karşılık düşmanları, ölenler ve yaralananlar

yüzünden giderek azalıyordu. Kalpleri bile korku ve panik içindeydi. İşler bu durumdayken, Mısır donanması açık denizde göründü; öylesine uygun bir rüzgârları vardı ki tüm yelkenlerini açmış hâlde (pleines voiles croisées) geliyorlardı. Aşkelon'daki Türkler (Li Tur d'Escalone) onları ilk görenler oldu; bunun üzerine sevinç çığlıkları attılar ve ellerini göğe kaldırdılar; borazanlar ve davullar çaldırdılar. Ardından bizimkilere, çok yakında büyük bir utanç içinde buradan çekip gideceklerini, aksi takdirde hepsinin kılıçtan geçirilip doğranacağını söylemeye başladılar. Kadırgaların komutanı olan Saydalı Gérard (Girarz de Saiete), denizden gelen bu donanmayı görünce yollarını kesmek niyetiyle hemen onları karşılamak üzere harekete geçti. Fakat onlara yaklaşıp da gemilerin ve askerlerin bu muazzam çokluğunu görünce onları beklemeye cesaret edemedi; aksine olabildiğince hızlı bir şekilde kaçarak geri döndü. Onlar da büyük bir gösteriş ve ihtişamla, hiçbir engelle karşılaşmadan şehre kadar geldiler. Bu donanmada yetmiş kadırga ve [dromon adı verilen] diğer büyük gemiler vardı; bunların hepsi bir şehri savunmak için ihtiyaç duyulabilecek her türlü malzemeyle yüklü ve donanımlıydı.
Şehirde büyük bir şenlikle karşılandılar ve gelişleriyle büyük bir moral buldular. Bunun üzerine dış istihkâmlara (barbakanlara) ve diğer çıkış kapılarına eskisinden daha sık gelmeye başladılar; aralarında pek çok kişinin yaralandığı şiddetli çarpışmalar yaşanıyordu. Bununla birlikte, daha önceden şehirde bulunanlar savaştan daha iyi anlıyor ve bizimkilerin yiğitliğini daha iyi tanıyorlardı; bu yüzden yeni gelen ve silah kullanmayı pek bilmeyenler gibi kendilerini pervasızca tehlikeye atmıyorlardı. Bu nedenle sürekli adam kaybediyorlardı; öyle ki sonunda kendileri de durumun farkına varıp daha geriye çekildiler: Başlangıçta giriştikleri o çılgınca meydan okumaları daha az yapmaya başladılar ve bizimkileri yakından tanıdıkça onlardan daha çok çekinir oldular.

XXVI. — Antakya Prensesi'nin Châtillonlu Renaud ile nasıl evlendiği.
Aşkelon kuşatması etrafında işler bu şekilde yürürken, çok yüksek mevkili ve büyük nüfuzlu pek çok baronu reddetmiş olan Antakya Prensesi Hanımefendi Constance, kalbinde Fransa'dan çok zengin olmayan [fakat bilge, nazik, iyi huylu, yakışıklı bir genç soylu (bacheler) ve iyi bir şövalye olan] Châtillonlu Renaud (Renauz de Chasteillon) adlı birine meyletti. Ancak bu evliliği, öz kuzeni olan ve Kral'ın emriyle söz konusu Renaud'nun maaşlı asker (soudoiers) olarak hizmet ettiği Antakya Prensliği'ni himayesinde tutan Kral'ın izni ve rızası olmadan yapmak istemedi. Renaud, Prenses'in kendisine razı olduğunu ancak işin Kral olmadan tamamlanamayacağını öğrenince, böylesine büyük bir fırsatı elde etmekte hiç tembellik etmedi; aksine aceleyle yola çıktı ve Kral'ın bulunduğu Aşkelon kuşatmasına geldi.
Kral'ı bir kenara çekti ve ne istemeye geldiğini ona anlattı; [ayaklarına kapandı ve böylesine büyük bir şerefe engel olmaması için ona çok alçakgönüllü bir şekilde yalvardı; zira Tanrı'nın yardımı ve bizzat Kral'ın öğütleriyle ülkeyi iyi koruyacak ve her zaman onun emrinde olacaktı. Kral bunu duyunca memnuniyetle razı oldu ve bundan çok sevindi; çünkü onun iyi iş çıkaracağını düşündü ve uzaktaki o ülkeyi koruma yükünden gönüllü olarak kurtuldu.] Renaud, Kral'ın Prenses'e yazdığı ve Kral'ın bu

evliliği memnuniyetle istediğini, bunu kendisinden rica ettiğini bildiren mektupları alarak büyük bir sevinçle geri döndü. Antakya'ya vardı ve bunu çok arzulayan hanımefendiyle derhal evlendi. Ülkede pek çok kişi buna hayret etti ve bu konuda çok söz edildi; ancak yine de Châtillonlu Renaud Antakya Prensi oldu.
Çok bilge bir savaşçı olan ve kendi çıkarlarını gözetmekte usta olan Nureddin (Noradins), kızıyla evli olduğu Şam Atabeyi (connestables) Üner'in (Aynarz) öldüğü haberini aldı; Üner bütün o krallığı ayakta tutan kişiydi; [zira diğer kızıyla evli olan Kral (Şam Meliki Mucirüddin Abak), ahmak ve kötü bir adamdı. Nureddin bu krallığı nasıl ele geçirebileceğini pek çok kez denemiş, fakat Üner her defasında karşısına çıkmıştı; şimdi ise o engelin ortadan kalktığını açıkça görüyordu] ve kendilerine yardım etmeleri için her yıl haraç aldıkları Şamlıların imdadına koşmak adına, Aşkelon önlerinde uzun süredir kuşatma yapan Kral Baudouin ile ülkesinin baronlarının kuşatmayı gönüllü olarak bırakmayacaklarını kesin olarak biliyordu. Bu nedenle Nureddin toplayabildiği kadar asker topladı ve krallığı ele geçirmek için büyük bir kuvvetle Şam'ın önüne geldi. Şehir halkı onu karşılamaya çıktı ve tek bir kılıç darbesi bile vurmadan kendilerini ve şehri ona teslim ettiler. Nureddin, Kral'ı (Şam Meliki'ni) kovdu ve onu bir deli ve sefil gibi topraksız ve mülksüz bir hâlde Doğu'ya gitmeye mecbur bıraktı. Bu olay yüzünden Suriye (Kudüs) Krallığı'nın durumu çok kötüleşti; zira daha önce böylesine zayıf bir kral varken Şamlılardan hiç korkmuyor, aksine onlardan büyük fayda sağlıyorlardı; fakat şimdi onun yerinde çok güçlü, bilge, kudretli ve kurnaz bir komşuları vardı ve bu yüzden o taraftan büyük bir tehlike altındaydılar.
Nureddin, Şam'ı ele geçirip bütün toprakları kendi iradesi altına alır almaz, Aşkelon'dakilere nasıl yardım edebileceğini düşündü. Bu amaçla büyük bir orduyla krallığın sınırında yer alan Baniyas (Belinas) şehrinin önüne geldi ve burayı kuşattı; çünkü kendi şehirlerinin yardımına gelmeleri için Kral'ı ve baronları Aşkelon kuşatmasından ayrılmaya mecbur bırakabileceğini sanıyordu. Ancak Rabbimizin lütfuyla işler onun düşündüğü gibi gitmedi; zira iyi kapatılmış ve donatılmış olan Baniyas şehrine hiçbir zarar veremedi ve o yiğit adamlar da başlatmış oldukları kuşatmayı bırakmadılar.
[O mevsimde, iyi bir adam olan Sayda Piskoposu Bernard öldü. Onun yerine, dindar ve kutsal bir yaşam süren, Arimathealı Aziz Yusuf veya Aziz Habakkuk adı verilen yerdeki Premontre tarikatına bağlı düzenli rahiplerin başrahibi olan Amaury seçildi. Kendisi, Sur Başpiskoposu Pierre'in eliyle Lidda (Lod) kilisesinde kutsandı; zira Aşkelon çevresinde bulunan hiç kimse kuşatmadan fazla uzaklaşamıyordu.]**XXVII. — Aşkelon'dakilerin kırk Tapınak Şövalyesi'ni nasıl öldürüp surlardan aşağı astığı.**
Aşkelon'u kuşatmış olanlar hiç boş durmuyor ve uyuşukluk göstermiyorlardı; zira her türlü yolla düşmanlarına zarar vermeye çabalıyorlardı. Özellikle Büyük Kapı'nın (Porte Maior) bulunduğu o kısımda her gün şiddetli çarpışmalar yaşanıyordu; içeridekilerin kendi adamlarından kaybetmediği tek bir gün bile geçmiyordu. Mancınıklar (perrieres) surlara, kulelere ve şehrin içine öylesine büyük ve çok sayıda taş fırlatıyordu ki kaleleri iyice zayıflatıyor ve evleri yıkıp parçalıyordu; şehirdekilerin hepsi bundan büyük korku duyuyordu. Ahşap kuşatma kulesinde (chastel de fust)

bulunanlar da onlara insan kaybı bakımından çok büyük zarar veriyordu; yalnızca küçük kulelerde (torneles) ve surların üzerinde olanları değil, sokaklarda yürüyen ve kendini sakınmayan pek çok kişiyi de sahip oldukları güçlü arbaletlerle ve Türk yaylarıyla (ars turcois) vurup öldürüyorlardı. Şehir halkını en çok yıpratan şey buydu. Bu nedenle Türkler (li Tur) kendi aralarında toplandılar ve kendilerine bu kadar çok zarar veren bu kuleyi nasıl yıkabileceklerini görüştüler. Sur ile kule arasına bol miktarda yakacak malzeme, kuru odun ve saman yığmaya; ardından, ne kadar tehlikeye atılmak zorunda kalırlarsa kalsınlar, kuleye sıçrayacak şekilde bunları ateşe vermeye karar verdiler. Başka türlü buna daha fazla nasıl dayanabileceklerini göremiyorlardı. Savaş tehlikesini pek çok kez göze almış olan en cesur Türkler (Li plus hardi des Turs) bu işi yapmak üzere öne atıldılar. Aceleyle, ahşap kulenin hemen önünde, kendi surlarının dibine kuru malzemelerden büyük bir yığın yaptılar; üzerine daha iyi yanması için zift, yağ ve içyağı döktüler; pek çok yerinden ateşe verildi.

Fakat Rabbimiz kendi halkını korudu; zira tam o sırada Doğu yönünden bir rüzgâr çıktı ve alevleri kuleden uzaklaştırıp surlara doğru savurdu; öyle ki ateş bütün gece boyunca malzemenin yığıldığı noktadaki sur taşlarını pişirip kavurdu. Bunun sonucunda sabah gün ağarırken, bir küçük kuleden diğerine kadar bir sur parçası temelinden yere çöktü; öyle ki nöbet tutanlardan pek çoğu aşağı yuvarlanıp tamamen ezildi. Bu yıkılış öylesine büyük bir gürültü çıkardı ki bütün ordu alarma geçti ve surdaki bu gedikten şehrin içine girmek üzere herkes silahlara sarılıp koştu. Ancak Tapınak Şövalyeleri Büyük Üstadı Bernard de Tremelay, bütün Tapınak Şövalyeleriyle birlikte öne atıldı ve kendi tarikat kardeşlerinden başka kimsenin içeri girmesini engellemek için o girişin önünde durdu; bunu şehirde daha büyük ganimet elde etmek için yaptı. Zira o dönemde denizaşırı ülkelerde (Outre-mer), insanları şeref ve açgözlülük yoluyla cesurca savaşmaya teşvik etmek için şöyle bir gelenek vardı: Bir kale zorla ele geçirildiğinde, içeri girmeyi başaran herkes girişte ele geçirdiği şeyi kendisi ve mirasçısı için kazanmış sayılırdı. Oysa bu şehrin içinde öylesine çok zenginlik ve başka türlü ganimetler vardı ki, eğer hepsi birlikte içeri girebilseydi, dışarıdakilerin her biri kendi mevkisine göre zengin olabilirdi.

Kötü niyetle başlanan işlerin çoğu kez iyi bir sonuca ulaşmadığı defalarca görülmüştür: Bu durum orada açıkça kanıtlandı. Zira şehrin içine tam kırk Tapınak Şövalyesi girdi; diğerleri ise arkalarından kimse girmesin diye surdaki gediği tuttu. Başlangıçta büyük bir şaşkınlığa kapılmış olan Türkler (Li Tur), içeri girenlerin arkasından kimsenin gelmediğini görünce cesaretlerini topladılar ve her yandan onların üzerine atıldılar. Sayıca az olan şövalyeler kendilerini iyi savunamadılar ve hepsi öldürüldü. Daha önce umutsuzluğa kapılmış olan Türkler (li Tur) bunu başarınca yeniden cesaretlendiler ve bu olaydan moral buldular: Hemen hep birlikte surdaki deliğe gelip girişi savunmaya başladılar. Ellerinde bolca bulunan büyük kalasları, türlü türlü odunları ve gemi kerestelerini aceleyle gediğe taşıdılar; öyle ki çok geçmeden burası hiç kimsenin içeri giremeyeceği şekilde iyice kapatıldı. Ateşin şiddeti yüzünden daha önce burayı terk etmiş olanların yerine, iki yandaki küçük kuleleri yeniden askerle doldurdular.

Bizimkileri bu şekilde geri püskürttüklerinde öylesine cesaretlendiler ki dış istihkâmlara (barbakanlara) inip bizimkileri kendileriyle çarpışmaya davet ettiler. Bizim ahşap kuşatma kulesini koruyanlar, kulenin, onu ayakta tutan ana direklere çok sayıda taş isabet ettiren şehir mancınıkları yüzünden iyice zayıfladığını fark ettiler; bu nedenle en üst katlara çıkıp eskisi gibi Türklere (les Turs) zarar vermekten daha çok çekinir oldular.
Şehirdekiler ise bizimkileri daha da öfkelendirmek ve hiç korkmadıklarını göstermek için, öldürdükleri Tapınak Şövalyelerini alıp hepsini iplerle ordugâha bakan surlardan aşağı sallandırdılar. Bizimkiler bundan dolayı büyük bir keder ve üzüntüye kapıldılar; öyle ki sıradan halk, bu kadar uzun süredir kuşattıkları şehrin zorla ele geçirilemeyeceği konusunda umutsuzluğa düşmeye başladı ve bu kuşatma işine dair her şeyi yapmada daha isteksiz davranır oldu.

XXVIII. — Aşkelon'dakilerin büyük bozgunu hakkında.

Adamlarının bu felaketten dolayı korkuya kapıldığını açıkça fark eden Kral, ordunun baronlarını huzuruna çağırdı; hepsi her zaman Kral'ın otağında bulunan Gerçek Haç'ın önünde toplandılar; Patrik ve diğer yüksek din adamları da oradaydı. Kral onlara, işin geldiği bu noktada nasıl davranmaları gerektiğini sordu. Yüreklerinde büyük bir acı taşıyan insanlar olarak uzun uzun düşündüler ve bu konuda epeyce konuştular. Tek bir görüş üzerinde anlaşamadılar, aksine iki gruba ayrıldılar: Bir kısmı, bu şehri alıp alamayacaklarını görmek için zaten uzun süredir uğraştıklarını; bunun hâlâ kolay bir iş gibi görünmediğini; çok büyük masraflar yaptıklarını, öyle ki birçoğunun artık buna daha fazla katlanamadığını; şövalyelerinden pek çoğunun ya öldüğünü ya da yaralandığını; şehrin henüz pek fazla yıpranmadığını, aksine içeridekilerin ihtiyaçları olan her şeye bolca sahip olduğunu söylediler; bu nedenle görüşleri kuşatmadan ayrılmak yönündeydi, zira onlara göre orada daha fazla kalmak boşuna zahmet olacaktı.
Diğerleri ise buna hiç katılmadılar; aksine bu şekilde çekip gidilirse Hristiyanlık için büyük bir utanç ve büyük bir zarar olacağını söylediler; zira bir işe başlayıp da onu iyi bir sona ulaştırmamak büyük bir başarı değildi. Oraya zaten çok büyük masraf yapılmış ve yeterince emek harcanmıştı; fakat Rabbimizin lütfunu göndermesini beklemeyen kişi her şeyini kaybetmiş olurdu, çünkü O kendisine sağlam bir umutla bağlananları asla yüzüstü bırakmazdı. Bu mücadelede ölen Hristiyanların olduğu elbette doğruydu; ancak herkes onların şan ve şeref içinde göçtüğünü ve hiçbir dünyevi şey uğruna bu hayata geri dönmek istemeyeceklerini düşünmeli ve buna inanmalıydı. Bu nedenle onlara göre en doğrusu ve samimi tavsiyeleri, hiç kimsenin kuşatmadan ayrılmaması, aksine Rabbimizin işine daha önce hiç yapmadıkları kadar büyük bir gayretle sarılmalarıydı. İlk görüşü neredeyse bütün dünyevi beyler (prince lai) savunuyordu; görünen o ki Kral'ın kendisi bile bu felaketlerden dolayı yıprandığı ve canı sıkıldığı için buna kolayca meyledecekti. Diğer görüşü ise Patrik ve bütün din adamları savunuyordu; Hospitalier Üstadı Raymond da onlarla birlikteydi.
Bu şekilde orada uzun süre kaldılar ve konuyu etraflıca tartıştılar. Her biri kendi tarafı için haklı gerekçeler öne sürüyordu. Sonunda, Rabbimizin lütfuyla, önce Kral ve ardından diğerlerinin tamamı din adamlarının tarafını tuttu ve Kutsal Kilise ile fikir

birliğine vardı. Bunun üzerine bu işe adeta yeniden başlamış gibi giriştiler; aralarında, önce hep birlikte Rabbimize şefkatiyle halkına bakması ve kendisine ve Hristiyanlığa şeref getirecek bu girişimi tamamlamayı onlara nasip etmesi için dua etmeye karar verdiler. Bunu yaptıktan sonra, küçüğünden büyüğüne hep birlikte silahlandılar ve genel saldırı emri verdiler. Borazanlar çaldı ve Türkleri (les Turs) her zaman savaşa hazır buldukları dış istihkâmların (barbakanların) önüne geldiler. Bizimkilerin kardeşlerinin intikamını almaya büyük bir arzusu vardı; bu yüzden onlara her zamankinden daha şiddetli saldırdılar.
Daha önce saldırıda bizimkileri geri püskürttükleri için büyük bir kibre kapılmış olan Türkler (Li Tur), onları son derece gururla karşıladılar ve ellerinden geldiğince iyi savundular. Bizimkileri kendilerine karşı bu kadar gözü pek ve kendilerini feda edercesine savaşırken bulmalarına çok şaşırdılar. Aralarında atlı ve yaya olarak süren kılıç vuruşmaları ve göğüs göğüse çarpışma uzun süre devam etti; fakat sonunda, bizimkiler tüm güçlerini ortaya koyunca, onlar buna dayanamadılar, aksine bozguna uğradılar ve kaçabilen kaçtı. Ancak adamlarından o kadar çok kişi öldürüldü ki Tapınak Şövalyelerinin ölümü pahalıya ödetilmiş oldu; zira orada neredeyse bütün iyi şövalyelerini kaybettiler; hatta komutanlarından bazıları bile öldü. Şehrin içinde, kaybı için yas tutmayan tek bir büyük aile kalmadı. O güne dek aldıkları bütün diğer zararları bunun yanında hiç saydılar. Şüphesiz ki kuşatmanın ilk gününden o ana kadar başlarına böylesine büyük bir felaket gelmemişti. Geri çekilip de ileri gelen adamlarından verdikleri ağır kayıpları kesin olarak öğrendiklerinde, bütün şehir tamamen umutsuzluğa düştü. Bunun üzerine en bilge adamlarından bazılarını Kral'a gönderip bu çarpışmada ölen kendi adamlarının cesetlerini istediler ve onları gömmek için ateşkes talep ettiler. Eğer ellerinde bizimkilerden ölenler varsa, onları memnuniyetle geri vereceklerini bildirdiler. Kral, baronlarının tavsiyesiyle isteklerini kabul etti ve [bilmem kaç günlük] kısa bir ateşkes yapıldı; bu süre zarfında bizimkiler de kendi ölülerinin cenaze törenini yaptılar.

XXIX. — Aşkelon'dakilerin şehri teslim etmeyi nasıl kararlaştırdığı.

Aşkelon'daki Türkler (li Tur d'Escalone) adamları arasındaki bu büyük ölümü görünce, kederleri ve üzüntüleri yeniden tazelendi; öylesine umutsuzluğa kapıldılar ki kendilerini iyi savunmak ve direnmek için bütün cesaretlerini kaybettiler. Tam o sırada başlarına, hepsini iyice bitkin düşüren ve şaşkına çeviren bir başka felaket daha geldi. Zira ihtiyaç duyulan bir yere büyük bir ahşap direk (mast de fust) taşıtıyorlardı; bu işi yapmak için sahip oldukları en güçlü adamlardan tam kırk kişi bu yükü omuzlamıştı. Bizim mancınıklarımızdan (perrieres) biri şehrin içine çok büyük bir taş fırlattı; taş tam bu kalasın üzerine düştü ve onu taşıyanların hepsini ezdi, öyle ki içlerinden ölmeyip kurtulan tek bir kişi bile olmadı. Şehirdekiler tesadüfen başlarına gelen bu felaketi görünce, [gerçekte de olduğu gibi] Rabbimizin kendilerinden nefret ettiğine iyice inandılar; bunun üzerine hepsi bir yerde toplandılar; kucaklarında çocuklarını tutan kadınlar ve silah taşıyamayacak durumdaki yaşlı adamlar da geldiler.
Orada, şehrin en bilge ve sözüne en çok güvenilen adamlarından biri herkesin duyacağı şekilde konuştu ve onlara şu sözleri söyledi:

"Değerli beyler, bu şehirde uzun süredir yaşayan sizler, gerektiğinde sıkıntılara öylesine katlanan ve başlarına ne gelirse gelsin girişimlerinden döndürülemeyen ve vazgeçirilemeyen bu demirden insanlara (cest gent de fer) karşı nasıl uzun zamandır savaşa katlandığımızı kesinlikle biliyorsunuz. Tam elli [dört] yıldır onlarla olan mücadelemiz ve çatışmamız hiç eksik olmadı; pek çok kez babaları öldürdüler; ardından onların yerine, kendilerine nice büyük zararlar veren oğulları yetişti; bu zamana kadar doğduğumuz şehrimizi koruduk, kadınlarımızı, çocuklarımızı ve hepsinden önemlisi özgürlüğümüzü savunduk. Kilikya Tarsus'undan Mısır'a kadar bütün topraklar çoktan fethedildi, yalnızca bizim şehrimiz hariç; zira Batı diyarlarından birbiri ardına gelen bu halk, bizim dinimizden (loi) olan insanlara öylesine çok savaş açtı ki biz hariç hepsini Suriye'den kovdular. Fakat atalarımız onlara karşı her zaman iyi direndiler.
Bununla birlikte, şu an bizim çektiğimiz sıkıntı kadar büyük bir badireyle hiç karşılaşmamışlardı; ve hâlâ burada olan bizlerin de kendimizi savunmak için onlardan daha az arzumuz veya daha kötü bir cesaretimiz yok. Ancak hepiniz açıkça görüyorsunuz ki insan gücü bakımından çok zayıfladık ve dışarıda bulunan, görünüşe göre hiçbir şeyden yorulmayan ve zayıflamayan bu halkın saldırılarına zaten uzun süredir katlandık; aksine her geçen gün bize zarar vermek için daha cesur ve daha hevesli oluyorlar, bedenleri daha sert ve daha dayanıklı hâle geliyor, öyle ki artık daha fazla dayanamıyoruz. Bu nedenle bu ülkenin ileri gelenlerine ve en bilgelerine, elimizden geldiğince durumumuza bir çare bulmak iyi bir fikir gibi görünüyor; zira eğer buraya zorla girerlerse kadınlarımızı ve çocuklarımızı kaybetmiş oluruz; biz kendimiz de ya kılıçtan geçiririliz ya da sonsuza dek esarete sürükleniriz. Dolayısıyla hepimiz için en uygun karar, kurtarabileceğimizi kurtarmak ve bizi bu denli mahveden bu kudretli krala elçi gönderip, eğer yapabilirsek, bizim serbestçe gitmemize, ailelerimizi güvenliğe ulaştırmamıza ve bütün eşyalarımızı yanımızda götürmemize izin vermesi için kendisiyle anlaşmaktır. Görmesi çok büyük acı verse de şehir onlara kalsın; zira içinde bulunduğumuz tehlikeden ve büyük felaketten başka türlü kurtulamayız."

XXX. — Aşkelon şehrinin Kral Baudouin'e nasıl teslim edildiği.

Herkes bu söze tamamen katıldı ve bu öğüt onlara sadık ve akıllıca göründü. Orada bulunanların hepsi yüksek sesle işin bu şekilde yapılmasını haykırdı. Hiç gecikmeden şehrin en yaşlı ve en bilge adamlarından bazılarını seçtiler; onlar da kapıya doğru ilerlediler ve şehir adına kendileriyle konuşmak istedikleri için Kral'a ve baronlara kendilerine geçiş güvencesi (sauf conduit) vermelerini bildirdiler. Kral onları kendi otağına (tref) kadar getirtti; ardından onların isteği üzerine orduda bulunan bütün baronları ve yüksek din adamlarını çağırttı. Geldiklerinde Türkler (li Tur) sözlerini söylediler ve kendilerine tembihlendiği gibi anlaşma şartlarını talep ettiler. Kral söylemek istediklerini duyunca geriye çekilmelerini ve konuyu danışacaklarını söyledi; onlar da çadırlardan uzaklaştılar.
Kral, baronlarına bu sözler hakkında ne düşündüklerini sordu. Hepsi sevinçten ağlamaya ve günahkâr, aciz insanlar olan kendileri aracılığıyla Aşkelon şehrini fethetmek gibi böylesine yüce bir işi tamamlamayı dileyerek kendilerine bu denli

büyük bir şeref bahşeden Rabbimize ellerini açmaya başladılar. Hiç kimsenin buna karşı çıkmadığını açıkça gören Kral, elçileri yeniden çağırttı ve kendilerine, üç gün içinde şehri tamamen kendilerinden ve yanlarında götürmek ve çıkarmak istedikleri bütün eşyalarından boşaltmaları şartıyla isteklerini yerine getirmeyi memnuniyetle kabul ettikleri cevabı verildi. Onlar da bunu gönüllü olarak kabul ettiler ve dürüstçe yerine getireceklerine dair yemin ettiler. Bunun ardından, onların isteği üzerine, Kral ve ordunun büyük baronları aralarında kararlaştırılan şartlara hiçbir hile olmaksızın iyi niyetle uyacaklarına dair yemin ettiler.
Kral derhal onlardan, bu anlaşmaya uyulmasının teminatı olarak adını verdiği kişileri rehine istedi; onlar da oradan ayrılmadan önce rehineleri getirttiler. Kral rehineleri teslim alınca izin isteyip ayrıldılar ve zafer işareti olarak şehrin en büyük kulelerinin üzerine sancaklarını dikmek üzere yanlarında Kral'ın şövalyelerini götürdüler. Dışarıda bunu bekleyen Hristiyan halk, ana kulenin üzerinde Kral'ın sancağını görünce büyük bir sevinç çığlığı kopardı. Pek çok gözyaşı döküldü ve kendisine güvenenleri asla yüzüstü bırakmayan Rabbimize bolca övgüler ve şükürler sunuldu.
Eşyalarını çıkarmak için üç gün mühletleri olan Türkler (Li Tur) olabildiğince acele ettiler; öyle ki ertesi gün her şeylerini hazırladılar ve bütün eşyalarıyla (hernois) dışarı çıktılar. Kral, söz verdiği üzere, onları sağ salim çölde yer alan ve adı Laris (El-Ariş) olan eski bir şehre kadar götüren bir muhafız birliği verdi. Bunun üzerine Kral, Patrik, baronlar ve yüksek din adamlarının hepsi toplandı; Gerçek Haç en önde taşındı ve onlar da hemen arkasından büyük bir alçakgönüllülük ve dindarlıkla yürüdüler. Din adamları ilahiler söylüyor, halk Rabbimize şükrediyordu; bu şekilde Tanrı'nın kendileri için fethettiği şehrin içine girdiler. Türklerin (li Tur) şehirde sahip olduğu, sonradan Aziz Pavlus şerefine kutsanan en büyük ve en zengin ibadethaneye (oratoire) Gerçek Haç'ı koydular; ardından her biri, büyük, güzel ve buğday ile daha pek çok şeyle iyi donatılmış olarak bulduğu kendi konağına çekildi. Hepsi büyük bir sevinç yaşadı ve bunun için fazlasıyla sebepleri vardı.
Şehirde konakladıkları sırada Patrik, bu fetihte Rabbimize yapılacak ibadetin nasıl düzenleneceğini belirlemek istedi. Belirli sayıda katedral rahibi (chanoines) atadı ve onlara gelir tahsis etti. Onlara, Kutsal Kabir Kilisesi'nin rahibi olan dindar bir adam, Absalon adında bir piskopos kutsadı. Beytüllahim Piskoposu Gérard buna elinden geldiğince karşı çıktı ve haksız yere mağdur edildiğini söyledi; bu nedenle Papa'ya (Apostoile) başvurdu; bunun sonucunda anlaşmazlık Roma'ya taşındı ve Papa, Patrik'in kutsadığı kişiyi görevden aldı; Aşkelon kilisesini de bütün mülkleriyle birlikte her zaman kendisine ait olmak üzere Beytüllahim kilisesine onaylayıp bağladı. Kral ise kendisine düşen işlerle ilgilendi. Annesinin öğüdüyle, şehrin içindeki ve dışındaki gelirlerden, topraklardan ve evlerden ihtiyacı olanlara ve bunları hak edenlere bolca verdi. Şehrin beyliğini ve bir beyin sahip olması gereken gelirleri de henüz genç bir adam olan kardeşi Yafa Kontu Amaury'ye verdi. Aşkelon şehri böylece Rabbimiz İsa Mesih'in Bedenlenmesinin 1153 (M. et .C. et .LIII.) yılında, III. Baudouin'in hükümdarlığının onuncu yılında, Ağustos ayının on ikinci günü Hristiyanlık adına fethedilmiş oldu.
Aşkelon'dan çıkmış olan o talihsiz Türkler (Li malaventureus Tur) ise, adamlarımızın kendilerini götürdüğü Laris şehrinden ayrıldıklarında Mısır'a inmek istediler; hiçbir

şeyden şüphelenmeyen insanlar gibi tamamen silahsız olarak yola koyulduklarında, uzun süredir Aşkelon şehrinde maaşlı asker (sodoiers) olarak bulunmuş bir Türk (uns Turs) onlarla birlikte yola çıktı: Çok yiğit bir şövalyeydi, fakat her şeyin ötesinde haindi; adı Nocquins idi. Onlara yolları iyi bildiğini ve kendilerini Mısır yakınlarına kadar götüreceğini söyledi. Çöllerin çok derinliklerine girdiklerinde, yanında silahlı adamları olduğu için üzerlerine saldırdı ve onları soydu; mallarından dilediğini alıp götürdü, sonra yanlarından ayrıldı ve onlar tamamen yollarını kaybetmiş bir hâlde ortada kaldılar.

ON SEKİZİNCİ KİTAP

I. — Renaud de Châtillon'un Patriğe yaptığı büyük zulüm hakkında.

Size Antakya'da olanlardan biraz bahsedeceğiz. Kont Raymond'un karısıyla evlenen Renaud de Châtillon, yukarıda duyduğunuz gibi, yükselişinin şehrin Patriğinin hiç hoşuna gitmediğini ve onun bunu pek de onaylamadığını açıkça gördü; üstelik onun kendisine düşman olduğunu da duydu. Bu yüzden ondan çok şüphelendi. Zengin, güçlü ve çok kurnaz olan bu adam (Patrik), bütün ülkede onun hakkında açıkça ve gizli toplantılarda dahi, hiç de hoşuna gitmeyen şeyler söylüyordu. Birçok kişi, böyle durumlarda hep olduğu gibi, onun söylediklerini olduğundan daha da kötü bir şekilde aktarıyordu. Bu topraklarda henüz yeni olan Prens (Renaud), bu duruma çok öfkelendi ve huzuru bozuldu; öfkesi o kadar büyüdü ki aklını yitirmiş gibi davrandı: Zira Patriği yakalatıp Antakya'nın iç kalesine (burcuna) götürttü. Bundan sonra daha da büyük bir şeytani iş yaptı; zira yaşlı ve hasta bir adam olan, Aziz Petrus makamına kutsanmış efendimiz Patriği kulenin tepesine bağlattı ve başının tamamını balla sıvayarak orada, yakıcı güneşin altında bir yaz günü boyunca tek başına bıraktı; o öyle bir sıcak ve sinek işkencesi çekti ki anlatılamaz. Bu haber Kudüs Kralı'na ulaştı; Kral buna çok şaşırdı ve bu kadar büyük bir zulüm yapmaya nasıl cesaret edebildiğine hayret etti. Hemen ona Akka Piskoposu Ferri'yi ve şansölyesi Raoul'u gönderdi; bunlar aracılığıyla ve mektuplarıyla bu yaptığından dolayı onu şiddetle kınadı.

Bunun üzerine ona emretti ve ülkede sahip olduğu her şey üzerine yemin ettirerek onu derhal serbest bırakmasını istedi. O da tek bir söz bile etmeden bunu yaptı ve kendisine ve adamlarına ait olup el koyduğu her şeyi geri verdi. Patrik hapisten kurtulunca Antakya topraklarını terk etti ve Kudüs krallığına geldi. Kral, annesi iyi hanımefendi, Patrikler ve ülkenin diğer din adamları onu büyük bir onur ve sevinçle karşıladılar; o da aralarında bilmem kaç yıl kaldı. Bir sonraki yıl, Suriye topraklarında buğday kıtlığı ve büyük bir açlık baş gösterdi, öyle ki Rabbimiz halkına öfkelenmiş gibi görünüyordu. İnsanlar büyük bir sefalet yaşadılar, zira ülkede oldukça küçük bir ölçü olan bir muid buğday dört bezanta satılıyordu. Aşkelon teslim olduğunda içinde bulunan buğday olmasaydı, sıradan halkın çoğu açlıktan ölecekti. Aşkelon çevresindeki topraklar ekilmeye başlandığında ise —ki bu topraklar uzun süredir boş kalmıştı, çünkü kimse koşucuların (akıncıların) korkusundan orayı işlemeye cesaret edemiyordu— o kadar bol buğday verdi ki bütün ülke yeniden doldu.

II. — Batı diyarındaki işlerin nasıl karışık olduğu hakkında.

Doğu bölgelerinde işler böyle giderken, Roma'da dördüncü Papa Anastasius öldü; ondan sonra yerine üçüncü Papa Hadrianus seçildi. Kendisi İngiltere'den, Saint-Albans kalesindendi; adı Nicholas'tı. Fakir bir din adamıydı ve Avignon şehrindeki okula geldi; ardından o şehrin surlarının dışında bulunan Saint-Ruf düzenli kanonikler manastırına girdi ve daha sonra oranın başrahibi oldu. Bilge ve dindar bir adam olduğunu duyan Papa Eugenius onu yanına çağırdı ve Albano piskoposu yaptı; ardından onu Danimarka'nın ötesinde bulunan Norveç ülkesine elçi olarak gönderdi. Papa öldüğünde o henüz yeni dönmüştü; böylece ondan sonra seçildi ve size söylediğim gibi Hadrianus adını aldı. Avignon'dakilerin kötülüğünü ve inançsızlığını bildiği için —zira daha önce başrahibi olduğu manastırın merkezi oradaydı— orada pek kalmadı ve Valence şehrinin dışına yerleşti. Orada kendi imkânlarıyla bugün hâlâ ayakta olan güzel bir kilise ve çok zengin binalar inşa ettirdi. Manastırın kurulduğu yer ise kilise mülkü olarak kuruldu ve Valence piskoposuna itaat eden o manastırın hâlâ orada olduğu kesindir.

O sıralarda yeni Papa, henüz imparator olmamış olan Almanya kralı Friedrich'in büyük bir orduyla Lombardiya'ya geldiğini ve Tortona adlı bir şehri ele geçirdiğini haber aldı. Friedrich orayı uzun süre kuşattıktan sonra zorla almıştı. Papa, onun Roma'ya gelip imparator olarak taç giyeceğini düşündü. Ancak o zamanlar Papa ile Kral Roger'in oğlu Sicilya Kralı Guillaume arasında büyük bir anlaşmazlık vardı; aralarındaki husumet o kadar büyümüştü ki Papa onu aforoz etmiş ve Kral da onunla savaşıyordu. Kral Friedrich işini bitirmek için acele etti. Kısa sürede Lombardiya ve Toskana'yı geçti ve Roma'ya geldi. Ansızın Papa ve Kardinaller bundan ürktüler ve onun gelişinden şüphelendiler; niyetini öğrenmek için ona elçiler gönderdiler. Bilge kişiler aralarında o kadar çok konuştular ki imparatorların yapması gereken anlaşmalar üzerinde uzlaştılar. Bunun üzerine Friedrich geldi ve Haziran ayında, iki şehit Aziz Petrus ve Aziz Pavlus'un yortu gününde, Aziz Petrus Kilisesi'nde büyük bir şenlikle taç giydi.

Aziz Petrus yortusundan üç gün sonra, Papa ve İmparator, Tiber şehrinin altında, Pons Lucanus (Lucanus Köprüsü) adı verilen bir yerde bir araya geldiler. İmparator orada tacını taktı, Papa ise en zengin giysilerini giydi ve büyük bir ihtişamla ve büyük bir sevinçle ayin yaptılar. Ertesi gün birbirlerinden tam bir barış içinde ayrıldılar. İmparator imparatorluk işleri için Ancona'ya yöneldi, Papa ise yazı geçireceği Roma yakınlarındaki dağlarda kaldı. Papa ile savaş halinde olan Sicilya Kralı Guillaume, baronlarına doğrudan Roma kilisesine ait olan Benevento şehrini kuşattırdı ve şehrin halkını çok sıkıştırmalarını emretti. Papa bu haberi duyunca çok öfkelendi ve adamlarının gönlünü çelerek onun gücünü zayıflatmak istedi ve bunu başardı; zira halasının oğlu olan ve kendisine karşı ayaklanan çok güçlü bir kontu vardı; adı Baseville'li Robert'ti ve Papa'nın yardım sözü verdiği ve Roma kilisesinin desteğinin kendilerinden esirgenmeyeceğini söylediği pek çok başka şövalye de vardı. Topraklarından mahrum bıraktığı diğer büyük baronları da Papa, Kral Guillaume ile savaşmaları şartıyla affetti; çünkü onlar ülkenin çok soylu ve iyi şövalyeleriydi. Bunlardan biri Capua prensi Sorrento'lu Robert, diğeri ise Papa'nın kendi miras topraklarına gitmeleri ve zorla baskı kurmaları için teşvik ettiği Rapecanina'lı Andreas'tı; zira onlara adam ve para bakımından güçlü bir şekilde yardım edecekti.

Papa, İmparator Friedrich ile de görüştü ve Konstantinopolis İmparatoru Manuel'e mektuplar gönderdi; her ikisini de Sicilya'ya gidip krallığı zorla sıkıştırmaları için uyardı ve rica etti; ancak iki imparatordan da birbirine dair tek bir söz çıkmadı.

III. — Hospitalier'lerin din adamlarına nasıl büyük bir hakarette bulundukları hakkında.

İtalya topraklarındaki işler bu şekilde karışıkken, Doğu bölgelerinde de ağır ve tehlikeli karışıklıklar baş göstermeye başladı; zira Aşkelon şehri ele geçirildikten ve krallık iyi durumda ve barış içinde olduktan sonra, barış ve anlaşmadan her zaman nefret eden şeytan, size anlatacağım gibi bir kavga tohumu ekti. Diğer konularda bilge ve dindar bir adam olarak kabul edilen Hospitalier üstadı Raymond ve onunla aynı cesarette olan kardeşleri, Patriğe ve diğer bütün kiliselere cemaat hukuku ve aşar (ondalık) vergileri konusunda çok büyük zararlar vermeye başladılar. Zira din adamları suçları nedeniyle cemaatlerinden birini aforoz ettiğinde veya dini ayinlerden men ettiğinde, Hospitalier'ler onları kiliselerinde ayinlere ve diğer bütün kutsal törenlere kabul ediyorlardı. Hastalandıklarında istekleri üzerine onlara Rabbimizin bedenini (Komünyon) veriyorlar ve öldüklerinde mezarlıklarına gömüyorlardı. Eğer bir defasında prenslerin suçları yüzünden piskoposlar Hospitalier'lerin evlerinin bulunduğu şehirleri veya diğer yerleri ayinlerden men ederse (enterdi), Hospitalier'ler o zaman şapellerinin önünde eskisinden daha yüksek sesle ve kuvvetle çanlarını çalıyorlardı. Diğer kiliseler kapalı olduğunda daha fazla bağış topladıkları için enterdiyi reddetmiyorlardı. Aziz Pavlus'un "Sevinenlerle sevinin, ağlayanlarla ağlayın" sözünü pek tutmuyorlardı. Din adamlarının kendilerine verdiği cemaat bölgelerine, o bölgenin sorumluluğunu almaları gereken piskoposlara danışmadan kendi istedikleri rahipleri atıyorlardı. Kendilerinden hoşlanmadıklarında ise kimsenin emri olmadan cemaat bölgelerini onların elinden alıyorlardı. Elde edebildikleri bütün mülklerden ve gelirlerden, daha önce bunlara sahip olan bütün kiliselerin aşar vergilerini bir şekilde ellerinden alıyorlardı. Hospitalier'lerin mülk sahibi olduğu deniz aşırı bütün topraklarda bu durum çok ağır bir şekilde hissedildi; ama özellikle Kudüs Patriği bundan zarar gördü ve Kutsal Kabir (Saint-Sépulcre) Kilisesi mağdur edildi. Başka bir şey daha yaptılar: Rabbimizin bizim için çarmıha gerildiği ve kanını dökerek halkını kurtardığı yerin hemen önünde ve Rabbimizin ölü olarak yattığı ve dirildiği Kutsal Kabir Kilisesi'nin önünde, büyük masraflarla ve ölçüsüz harcamalarla kiliseden daha yüksek evler ve onun hemen yakınında büyük binalar inşa etmeye başladılar. Patrik halka vaaz vermek ve onlara ne yapmaları gerektiğini, nelerden sakınmalarının iyi olacağını göstermek istediğinde, Hospitalier'ler onu ve din adamlarını rahatsız etmek ve öfkelendirmek için tam o sırada bütün çanlarını hep birlikte çalıyorlardı; öyle ki insanlar Rabbimizin sözünü söylemek için bağırmaya çalışan o iyi adamı duyamıyorlardı. Patrik bunu defalarca dile getirdi ve kutsal şehrin önde gelen adamlarına şikâyette bulundu. Onlar da üstadı ve kardeşleri kınadılar ve kendilerine çeki düzen vermelerini tatlılıkla rica ettiler; ama onlar hiçbir şekilde ölçülü bir cevap vermediler, aksine daha da kötüsünü yapacaklarını söylediler. Sözlerinde de fazlasıyla durdular; zira bir gün öyle öfkelendiler ve şeytanın kışkırtmasıyla öyle bir çılgınlığa kapıldılar ki silahlara sarıldılar ve yeryüzündeki en kutsal yere, yani

Kutsal Kabir Kilisesi'ne bile saygı göstermeyip oraya zorla, sanki bir haydut inine girer gibi girmek istediler; kiliseye çok sayıda ok attılar, içeridekiler bunları topladı ve gören pek çok kişinin hayret edeceği şekilde hepsini bir demet gibi bağlayıp Golgota (Calvaire Dağı) yerinin önüne astılar. Bu kötülüğün kökeni, bu meseleye gerektiği kadar dikkat etmeyen Roma Kilisesi yüzünden çıktı; zira Hospitalier evini uzun süredir altında bulunduğu Patriğin yetkisinden ve itaatinden çıkardı ve onlara öyle büyük ayrıcalıklar verdi ki ne din adamları ne laikler ne de bundan şüphe duyanlar onlara karşı hiç hakkını arayabildi. (Bunu söylerken gerçeği gizlememek gerekir: bu tarikat çok faydalı oldu ve deniz aşırı topraklarda pek çok kez fakir Hristiyanları barındırdı, doyurdu, destekledi, ölen pek çok kişiyi kefenleyip gömdü ve daha pek çok hayır işi yaptı. İnancın düşmanları Hospitalier kardeşlerini pek çok yönden şiddetle sıkıştırdılar ve üzdüler; bu tarikatta Rabbimizin yardımıyla ruhları kurtulan ve başkalarına yaptıklarını gördükleri kibir ve hakaretlere asla katılmayan pek çok bilge ve dindar insan vardı.) Bu tarikatın ilk olarak nereden ortaya çıktığını ve Kutsal Kilise'nin din adamlarına nasıl karşı çıkmaya cesaret ettiğini bilmeniz ve konuyu daha iyi anlamanız için hikâyeye biraz uzaktan başlayacağım ve içine gerçeğe aykırı hiçbir şey katmayacağım.

IV. — Hospitalier'lerin ilk olarak nasıl ortaya çıktığı hakkında.

Kudüs Krallığı ile Suriye ve Mısır topraklarının tamamı Sarazenlerin elindeyken ve Hristiyanların hiç hâkimiyeti yokken —bu kitabın başında duyduğunuz gibi, İmparator Herakleios zamanında Arabistan Türkleri (Müslümanlar) daha önce sahip olmadıkları güçleri kazanmak için bu topraklara geldiklerinde— deniz aşırı ülkelerden pek çok iyi Hristiyan, inançsızların ele geçirdiği ve olması gerekenden daha az saygı gösterdiği kutsal yerleri ziyaret etmek için hac amacıyla defalarca Kudüs'e geldi. Ticaret için gelen başka Hristiyanlar da vardı. Bu amaçla gelenler arasında, İtalya'dan, Puglia bölgesindeki Amalfi adlı bir şehirden gelen tüccarlar vardı; bu şehir deniz ile çok yüksek dağlar arasında yer alır. Doğu tarafında, deniz kıyısından gidilirse yedi mil uzaklıkta Salerno adlı ünlü şehir bulunur; gün batımı tarafında ise Sorrento ve Vergilius'un şehri Napoli vardır; güney tarafında ise yaklaşık otuz mil uzaklıkta Sicilya toprağı yer alır; ikisi arasında Messina Boğazı (Far de Meschines) denen küçük bir deniz vardır. Size bahsettiğim bu şehrin sakinleri, kazanç sağlamak amacıyla Türklerin (Müslümanların) daha önce hiç görmediği ve çok sevdiği kendi ülkelerinin mallarını Suriye topraklarına ilk getirenler oldular. Bu yüzden ülkenin valileri onları çok hoş karşıladılar; onlar da güçleri yettiğince güvenle dolaştılar ve pek çok konuda güzel bir duruş ve nezaket sergilediler. O zamanlar Mısır Halifesi, Suriye'deki Lazkiye yakınlarında bulunan Cibele (Jabala) şehrinden Mısır'ın en uçtaki şehri olan İskenderiye'ye kadar bütün sahil topraklarını elinde tutuyordu. Şehirlerini koruyan valileri aracılığıyla kendisine çok iyi hizmet ettiriyor ve kendisinden korkulmasını sağlıyordu. Bu Amalfi'li tüccarlar, prensin ve baronlarının tam dostluğunu ve lütfunu kazanmışlardı; öyle ki mallarını satmak ve başka mallar satın almak için ülkede güvenle gezebiliyorlardı. İyi Hristiyanlardı ve Kudüs'e her geldiklerinde şehrin kutsal yerlerinde gönüllü olarak dualarını ederlerdi. Şehirde kendilerine ait bir evleri yoktu; bu onlar için büyük bir sıkıntı ve rahatsızlıktı, çünkü getirdikleri şeyleri boşaltmak ve

yoldaşları ile adamlarını uzun süre konaklatmak için şehirde sık sık geniş bir yere ihtiyaç duyuyorlardı. Bu yüzden Halife'den Kudüs'ün içinde, şehre geldiklerinde kendi şehirlerinin insanlarına ait olacak bir ev yapacakları bir yer istemeyi düşündüler. İsteklerini bir yazıya döktüler ve bunu büyük bir alçakgönüllülükle Mısır'ın büyük prensine verdiler. O da istediklerini derhal onlara bağışladı.

V. — Aynı konu hakkında.

Kudüs valisine Halife tarafından mektuplar geldi; bu mektuplarda ona, dost olan ve topraklarında sahip oldukları zanaat ve getirdikleri mallarla büyük fayda sağlayan Amalfi vatandaşlarına, Kudüs şehrinde, Hristiyanların oturduğu o kısımda, kendi istedikleri şekilde bir konaklama yeri yapmaları için büyük bir yer vermesini ve teslim etmesini emrediyordu. Bu şehir, bugün de olduğu gibi, neredeyse eşit dört bölüme ayrılmıştı. Kutsal Kabir Kilisesi'nin bulunduğu dört bölümden yalnızca birinde Hristiyanlar oturuyordu. Şehrin geri kalanı ve Rabbimizin tapınağı inançsızlar tarafından meskûn tutuluyordu. Efendisinin emrini alan vali, bunu gönüllü ve çabuk bir şekilde yerine getirdi. Kutsal Kabir Kilisesi'nin önünde, tam bir taş atımı mesafede, onlara oldukça geniş bir yer verdi. Tüccarlar aralarında bir vergi (bağış) topladılar ve o kadar çok para biriktirdiler ki orada Tanrı'yı doğuran şanlı Bakire'nin onuruna bir kilise inşa ettirdiler. Yanına bir keşiş manastırı için gerekli olan evleri ve binaları yaptılar; daha sonra kendi ülkelerinden gelen misafirleri ağırlamak üzere orada oldukça iyi bir konaklama yeri inşa ettiler. Bütün bunları güzelce tamamladıklarında, kendi topraklarından keşişlerin ve bir başrahibin gelmesi çok uzun sürmedi; öyle ki orada Rabbimize hizmet edilen bir manastır oluştu. Kutsal şehirde Latin olanlar dışında yalnızca Rum ve Ermeni Hristiyanlar bulunduğu için, bu kilise o günden Latin Manastırı denildiği güne kadar bu adla anıldı. O dönemde pek çok kez, dul kalmış iyi kadınlar hac amacıyla ve kutsal yerleri öpmek için Kudüs'e geliyorlar ve Rabbimiz uğruna yolun zahmetlerine ve tehlikelerine göğüs geriyorlardı; öyle ki Amalfi'den ve diğer ülkelerden gelen pek çok kadın vardı. Kendi dillerini konuşan insanların yanına daha gönüllü gidiyorlardı; ancak manastırdakiler günah korkusu ve kınanma şüphesiyle kadınları barındırmak istemiyorlardı. Bu yeri kuran bilge kişiler bunu görünce, sadakalarından o kadar çok bağışta bulundular ki hemen yakınına tatlı günahkâr Azize Mecdelli Meryem'in onuruna küçük bir kilise ve hacı kadınlar için oldukça iyi evler inşa ettiler; oraya gelecek kadınları barındırmak ve onlara hizmet etmek için kendilerini bu işe adayan rahibeler yerleştirdiler. O dönem bizim inancımızdaki insanlar için çok tehlikeli olduğundan, soylu kişilerden ve bu yerlerde gönüllü olarak konaklayan diğer insanlardan pek çok hacı geliyordu; buraya vardıklarında fakir ve muhtaç oluyorlardı, çünkü pek çok kez kendilerini soyan Türklerin elindeki topraklardan geçmek zorunda kalıyorlardı; Kudüs kapısına vardıklarında ise her biri bir bezant ödemeden içeri giremiyorlardı. Şehre girdiklerinde de bu evin kendilerine verdiği dışında kendilerini geçindirecek hiçbir şeyleri yoktu; çünkü şehrin diğer bütün insanları başka dinden veya başka dildendi. Bizim inancımızdan olanlar da yoksullukları yüzünden yabancılara hiçbir iyilik yapamayacak kadar sıkıntı içindeydiler; bu yüzden şehirde pek çok sefalet çekiyorlardı. Bu yerleri yöneten iyi insanlar bunu görünce, kendi mallarından o kadar

çok bağış yaptılar ki manastırın hemen içinde sağlıklı ve hasta fakir hacıları barındırmak için bir Tanrı Evi (hastane) inşa ettiler. Keşişlerin ve rahibelerin bu iki manastırının sadakaları ve artan yemekleriyle bir miktar geçim sağlıyorlardı. Orada Aziz Johannes Eleimon onuruna bir kilise inşa ettiler. Bu Johannes Kıbrıs'ta doğmuştu, kutsal ve dindar bir adamdı; iyiliği sayesinde İskenderiye patriği oldu; orada pek çok iyi iş yaptı ve sadaka dağıtmakta çok cömertti; bu yüzden o zamanki kutsal babalar ona "merhamet dolu" anlamına gelen Eleimon adını verdiler. Size bahsettiğim bu üç kilisenin kendi sınırları dışında hiçbir geliri veya mülkü yoktu; ancak Amalfi'dekiler, tüccarlar ve kendi şehirlerinden ayrılmayan diğerleri her biri bir vergi topluyor ve o kadar çok biriktiriyorlardı ki Kudüs'e gönderdikleri parayı teslim alan başrahibin eliyle bu manastırların kardeşleri ve hizmetkârları geçindiriliyordu; artanıyla da bu Tanrı Evi'nin fakirlerine elden geldiğince iyilik yapılıyordu. Size anlattığım bu şekilde, Kudüs şehri Hristiyanlar tarafından ele geçirilinceye kadar uzun süre desteklendiler. Ancak Sarazenler kutsal yerlerden kovulup şehir inançsızlıktan temizlendiğinde, Rabbimizin lütfuyla toprağı fetheden yiğit baronlar, kadınlar manastırının içinde çok değerli, kutsal ve dindar bir başrahibe buldular; Roma'da çok soylu bir soydan doğmuştu. Erkekler manastırının içinde ise iyi bir yaşam süren Gerard adlı bir kardeş buldular. Bu kişi, başrahibin ve keşişlerin emriyle, Sarazenler şehri elinde tuttuğu sürece Tanrı Evi'nde uzun süre hizmet etmişti; fakir hacıları kabul ediyor ve yoksulluğunun elverdiği ölçüde onlara iyilik yapıyordu. Ondan sonra, size bahsettiğim ve o dönemde Hospital tarikatını yöneten üstat Raymond geldi.

VI. — Hospitalier’lerin nasıl büyüdüğü hakkında.

Hospitalier’ler bu kadar küçük bir başlangıçtan sahip oldukları büyük güce ulaştılar. Başlangıçta fakirleri geçindirmek için onlara büyük sadakalar verilmeye başlandı; kendilerini artık bu iki manastırın hayırlarıyla geçindirebildiklerini görünce, derhal başrahibe hiçbir şey borçlu olmamak için ayrıcalık elde ettiler. Bundan sonra kaleleri ve şehirleri oluncaya kadar mülklerini artırmaya başladılar; çalışmaktan ve büyük masraflar yapmaktan hiç geri durmadılar, ta ki Roma Kilisesi onları Patriğin bütün itaatinden ve yetkisinden çıkarıncaya kadar. Bu konuda iyi ayrıcalıklar elde ettiklerinde, artık ne piskoposları ne de din adamlarını hiç önemsemediler. Elde edebildikleri bütün toprakların aşar vergilerini kiliselerden ve diğer haklarından o kadar aldılar ki, kendilerine komşu olan ve yoksulluklarında onları besleyip desteklemiş olan kiliseler, onlara ilk saldıranlar oldular; bu yüzden Kutsal Kabir Kilisesi peygamberin şu sözünü söyleyebilirdi: Oğullar besledim ve büyüttüm, onlar ise beni hor gördüler. Rabbimiz bunu yapanları bağışlasın! Çünkü bu hakka göre yapılmamıştı. Patrik ve diğer din adamları Hospitalier’lerin kibrine artık dayanamayacaklarını görünce —çünkü kendi inançları içinde hiç hak bulamıyorlardı ve kiliseleri onlardan çok ağır zarar görüyordu— yaklaşık yüz yaşında olan yaşlı Patrik ve deniz aşırı toprakların büyük din adamları, Hospitalier kardeşlerden gördükleri haksızlıkları Papa'ya ve kardinallere göstermek için Roma'ya gitmeye karar verdiler. Uygun rüzgârı ve istedikleri havayı bulduklarında, bu bilge kişiler yolculuklarına hazırlandılar ve size sayacağım kişiler denize açıldılar: ilk olarak

Kudüs Patriği, ardından Sur Başpiskoposu Petrus, Kayserya Başpiskoposu Baudouin, Akka Piskoposu Ferri, Sebaste Piskoposu Amaury, Lidda Piskoposu Konstantinos, Banyas Piskoposu Renier, Taberiye Piskoposu Herbert. Bütün bu kişiler bu işi tamamlamak üzere yola çıktılar. Hemen hiçbir engelle karşılaşmadan denizi geçtiler ve Puglia bölgesindeki Otranto adlı bir şehre vardılar.

VII. — Aynı konu ve Papa'nın o dönemde sürdürdüğü savaş hakkında.

Bu bilge kişiler bir araya geldiklerinde, Konstantinopolis İmparatoru, Papa'nın emriyle Puglia bölgesine pek çok insan ve hazineyle birlikte topraklarının büyük baronlarından bazılarını göndermişti. Öyle ki Doğu piskoposları Otranto'dan Brindisi'ye geldiklerinde, Konstantinopolis İmparatoru'nun adamlarının bu şehrin içinde olduklarını gördüler; çünkü şehir halkı şehri onlara teslim etmişti, ancak Kral'ın adamlarının elinde tuttuğu kalenin başındaki komutan teslim olmak istemiyordu. Size daha önce bahsettiğim Kont Baseville'li Robert ve Kral'a olan nefretinden ya da ona olan sevgisinden dolayı onunla birlik olanlar, başpiskoposluk merkezi olan Taranto ve Bari adlı iki güzel şehri ve oradaki bütün sahil şeridini krallığın sonuna kadar ele geçirmişlerdi. Diğer yandan Kont Andreas ve Capua Prensi, Puglia'nın Terra di Lavoro denilen bütün o kısmını Salerno'ya ve Napoli'ye, hatta San Germano kalesine kadar fethetmişlerdi. Bu şekilde bütün bu ülke öylesine karışık ve savaşlarla doluydu ki, insan orada güvenle kalamıyor, sadece geçip gidebiliyordu. Almanya İmparatoru Friedrich, Lombardiya'ya o kadar büyük bir ordu getirmişti ki geçtiği her yeri ele geçiriyordu. O sırada Ancona yakınlarında kalıyordu; ancak ordusunda çok acı verici bir veba ve büyük bir ölüm salgını vardı, öyle ki özellikle imparatorluğun büyük adamlarından o kadar çok insan öldü ki on kişiden biri bile zor sağ kaldı. Almanlar bunu görünce, İmparator'a rağmen ülkelerine dönmek üzere yola koyuldular; çünkü geride kalanlar birbiri ardına ölmek istemiyorlardı. İmparator tek başına kalmak istemedi, bu yüzden Sicilya Kralı'na karşı işini ve gücünü çok iyi yürüttüğünü düşündüğü için dönüşe çok öfkelenmiş olarak onlarla birlikte geri döndü. Kudüs Patriği ve yoldaşları, Papa'nın bulunduğu yere nasıl geçecekleri konusunda büyük bir endişe içindeydiler; ancak bütün ülkeyi dolaşan akıncılar yüzünden kıpırdamaya cesaret edemiyorlardı. Endişe içinde olan Patrik, o sırada Benevento şehrini kuşatmış olan Sicilya Krallığı Şansölyesi Asclettin'e elçilerini gönderdi ve kendisini ve yoldaşlarını sağ salim geçirmek için ona güvenli geçiş izni vermesini çok rica etti. Şansölye ona hiçbir şey yapmayacağını ve Papa'ya gitmek üzere kendi topraklarından geçmesine asla izin vermeyeceğini bildirdi. İyi adamlar bunu duyunca çok öfkelendiler; çünkü en kısa yol buydu. Sonunda ülkenin bilge kişilerinin tavsiyesiyle şanslarını denediler. Sahil yolunu takip ederek Ancona'ya vardılar. Deniz aşırı ülkelerde tanımış olduğu İmparator Friedrich'in oradan pek uzakta olmadığını, ancak geri dönmekte olduğunu haber aldılar. Hemen iki piskoposunu onu selamlamak ve işleri için Papa'ya mektuplarını göndermesini rica etmek üzere yolladı. İmparator bunu memnuniyetle yapacağını söyledi; Senigallia ve Pesaro adlı iki şehri geçerek uzaklaşmış olmasına rağmen. Patrik Roma'ya gitmek üzere yola koyuldu ve Papa'nın kaldığı Narni şehrinden ayrılmış olduğunu öğrendi. Oradan Roma'ya gittiler; ardından Papa'nın Ferentino'da olduğunu duydular. Bazı kişiler, din

adamlarından çok Hospitalier'leri tutan Roma sarayının, kendilerine hoş görünmeyen bir şekilde gelen din adamlarını yormak ve bıktırmak için yerden yere dolaştırdığını düşündüler. Diğerleri ise —ki bana daha doğru görünüyor— Papa'nın kuşatma altındaki Benevento şehri nedeniyle aceleyle hareket ettiğini düşündüler. Ancak şu kesindi ki Papa ve saray halkı Hospitalier'lere güzel yüz gösteriyor ve büyük sevinç duyuyordu; piskoposlara ise çok sert cevaplar ve kötü sözler veriyorlardı: çünkü onlar daha önce gelmişler ve aralarında büyük bağışlar dağıtmışlardı.

VIII. — Din adamlarının Papa'ya nasıl şikâyette bulundukları hakkında.
Doğu'nun Patriği ve diğer din adamları Papa'nın ve kardeşlerinin huzuruna çıktılar ve hiç iyi karşılanmadılar; aksine onlara o kadar asık surat gösterildi ki, geldikleri ilk günden itibaren işlerinin hangi sona varacağını fark edebildiler. Ancak bu bilge bir adamdı, hiç belli etmedi; bu yüzden de fırsat buldukça saraya gelmekten vazgeçmediler. İşleri hakkında Kardinallerle konuşuyorlar ve kiliselere gittiği her yerde Papa'yı takip ediyorlardı. Hospitalier'lere karşı dinlenmeleri ve kendilerine adalet sağlanması için defalarca ricada bulundular; oldukça oyalandılar, ancak sonunda kendilerine konuşma izni verildi. Bilge kişilerin tavsiyesini almışlardı ve davaları çok güzel bir şekilde anlatıldı. Bundan sonra biri, ardından ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü ve beşincisi çok uzun uzadıya konuştu. Uzun süre beklediler, ancak işleri hiç ilerlemedi, bu yüzden çalışmaktan acıyan ve onun tavsiyesinin artık orada kalmamak olduğu yönünde konuşan Patrik'e iyi insanlar gelene kadar şikâyet etmeye başladılar; çünkü Hospitalier'lerin kendilerine ve kiliselere ne isterlerse yapacaklarından tamamen emin olabilirdi. Gördükleri üzerine kendi kendine de aynı şeyi düşünen iyi adam, buna kolayca inandı. Bunun üzerine kendisi ve yoldaşları daha fazla beklemeden izin istediler. Tüm kardinaller arasında haklı olarak kendilerinden yana olan sadece iki kişi bulabildiler; birinin adı Octavianus, diğerinin adı Saint-Martin'li Johannes'ti. Bu kişi, Patrik orada başpiskoposken Sur başdiyakozu olmuştu. Kendilerine adalet sağlamayı çok isterdi, ancak diğerlerinin hepsine karşı gücü yetmedi. Papa Ferentino'dan ayrıldı ve Campania'yı geçerek Benevento'ya geldi. Sicilya Kralı Guillaume, Kont Baseville'li Robert'in Rumların gücüyle ülkenin büyük bir kısmını ele geçirdiğini, Capua Prensi ve Kont Andreas'ın ise Campania ve Terra di Lavoro'da her istediklerini yaptıklarını haber aldı. Diğer yandan Papa, bütün düşmanlarına tavsiye ve yardım vermek üzere Benevento şehrine girmişti. Kral bütün bunlardan emin olunca, Sicilya ve Calabria'daki bütün adamlarını topladı ve doğruca Puglia'ya geldi. İlk olarak Kont Robert'in bütün Rumlarla birlikte bulunduğu Brindisi'ye yöneldi. Onlar da ona karşı çıktılar ve birlikte savaştılar. Savaşta hiçbir işe yaramayan Rumlar derhal bozguna uğradılar. Kont Robert kaçtı; Kral, İmparator'un çok sayıda baronunu yakaladı ve hepsini bağlı olarak kalelerine gönderdi. Yanında getirdiği hazineden o kadar çok şey buldu ki bunun bir kısmını adamlarına dağıttı, büyük ve zengin olan geri kalanını ise hazinesine gönderdi. Bütün bu toprağı geri alıp kaleleri kendi adamlarıyla iyice donattıktan sonra, bütün kardinalleriyle birlikte Papa'nın bulunduğu ve her yandan kuşatılmış olan Benevento'ya doğruca gitti. Onları öylesine sıkıştırdı ki içeridekiler büyük bir sıkıntıya düştüler. Zira yiyecekleri tükendi, öyle ki açlıktan ya da saldırıdan öleceklerini sandılar. Bunun üzerine Kral'a

bilge kişilerden oluşan elçiler gönderdiler; bunlar Papa ve kardinalleri adına ve şehir halkı adına Kral ile yapabildikleri kadar barış anlaşması yaptılar, öyle ki çok az kişi bunları bildi; ancak şu çok açıkça görüldü ki Papa, Kral'a karşı kendisini desteklemiş olan bütün baronları barışın dışında bıraktı, çünkü onları barışa dahil edemedi; bu yüzden buna çok şaşırdılar. Kral'ın eline düşmeleri halinde kendilerine hiç acımayacağından korktular. Kont Robert, Andreas ve diğer baronların çoğu Lombardiya'ya kaçtılar; oradan da İmparator Friedrich'in yanına gittiler. Capua Prensi diğerlerinden daha talihsizdi; çünkü bütün adamlarının önünden akan büyük bir suya geldi; kendisi onlardan önce geçmek istedi. Az sayıda kişiyle nehre girdi: Kral'ın adamları olan şövalyeler onu orada yakaladılar, efendilerine götürdüler ve o da onu derhal Sicilya'da hapse attırdı. Orada çok kalmadı ve kederden ve sefaletten öldü.

IX. — Abbas'ın Mısır Halifesini nasıl öldürdüğü hakkında.

Şimdi deniz aşırı toprağın ne durumda olduğundan bahsetmeye geri dönelim. Rabbimizin lütfu sayesinde Kudüs krallığı iyi bir barış içindeydi; çünkü onlara yakın sınırda olan Türkler, meydana gelen bir olaydan dolayı büyük bir çekişme içindeydiler. Mısır'da Halife'den sonra en güçlü kişi olan ve bu yüzden Mısır Sultanı olarak adlandırılan Abbas adlı bir Türk, bir gün büyük bir alçakgönüllülükle efendisi Halife'nin yanına geldi —çünkü Mısır halkı ona neredeyse Tanrı gibi tapar. Onunla kendi işleri hakkında konuşmak istiyormuş gibi yaptı; onu sarayın özel bir bölümüne çekti ve orada ihanetle öldürdü. Bunu şu niyetle yaptı ki çok yakışıklı, bilge ve akıllı bir oğlu vardı, adı Nasreddin'di; bütün ülkenin hâkimiyetine sahip olmak için onu halife yapmak istiyordu. Bunu yaptıktan sonra, dışarıdan saldırmak isteyenlere karşı sarayı savunmak üzere içeri çağırdığı dostları oluncaya kadar olayı bir süre gizleyebileceğini sandı. Ayrıca olay duyulmadan önce bütün hazineyi ve türlü zenginlikleri kendi topraklarına götürmek istiyordu. Düşündüğünden farklı oldu; çünkü olay hemen ortaya çıktı ve bütün halk bunu yapanın evine doğru koştu, zira cinayetten sonra o kişi oraya sığınmıştı. Her yandan ona saldırmaya ve bağırmaya başladılar: "Efendimizi öldüren katil nerede?" O da elinden geldiğince kendini savundu ve yanında pek az adam olduğunu fark etti, başka bir çare bulmazsa bu insanların kendisini öldüreceğini açıkça gördü. Bunun üzerine sahip olduğu büyük ve zengin hazinesine koştu; kupalar, kadehler, diğer kaplar, tokalar, yüzükler, ipek kumaşlar ve her türlü zenginliği aldı ve pencerelerden halkın üzerine atmaya başladı. Onlar da saldırıyı bıraktılar ve mal toplamaya koştular. Bu sırada sultan hazırlandı; oğlu, yeğeni ve diğer dostları ona yardım etmeye geldiler; bunun üzerine bütün adamlarıyla silahlandı ve hazinesinin geri kalanını yanına alarak yanındaki büyük kalabalıkla bütün halka rağmen sağ salim dışarı çıktı. Şam'a gitmek üzere çöle yöneldi. Bütün halkın arkasından bağırması ve yakalayabilselerdi hepsini paramparça etmek istemeleri yüzünden geri adım atmadı. Ancak en büyük oğlu, soyundan bir başka kişi ve cesur ve gözü pek şövalyeler olan adamları arkada duruyor ve kendilerini takip eden kalabalığı oyalıyorlardı. Onları çok sıkıştırdıklarında pek çok kez, kendilerini engellemek için Abbas'ın hazinesinden taşıdıkları altın ve gümüşleri ya da ipek kumaşları yere atıyorlardı; onlar bunları almak için birbirleriyle çekişirken, bunlar bu sırada uzaklaşıyorlardı. Bazen de kendilerini takip edenlerden

bazılarını öldürüyor veya yaralıyorlardı ki geri çekilsinler. Böylece o kadar uzaklaştılar ki, artık yapabilecekleri bir şey kalmayan şehir halkı evlerine geri döndü. Kurtulduklarını sananlar, hiçbir şeyden korkmadan tamamen güvenle yollarına devam ettiler. Ancak bir tehlikeyi atlattıklarında bir diğerine düştüler; çünkü böyle insanların kaçtığını duyan Hristiyanlarımız toplandılar ve geçmeleri gereken yolda pusuya yattılar. Hiçbir şeyden haberi olmayan Türkler oraya yaklaşınca, bizimkiler dışarı fırladılar ve onların üzerine çullandılar. Bu beklenmedik saldırıda Sultan Abbas ve adamları bozguna uğradılar. Neredeyse hepsi öldürüldü veya esir alındı; çok azı kaçabildi. Mısır'dan getirdikleri o büyük zenginlikler bizim adamlarımızın eline geçti. O kadar çok kazandılar ki hepsi zengin oldu. Bunu aralarında paylaştılar (sıradan halka bir miktar verdiler, geri kalanını ise şövalyelerin sayısına göre bölüştürdüler). Tapınakçılar (Templier) daha kalabalık oldukları için maldan daha büyük pay aldılar. Diğer şeylerin yanı sıra, Mısır topraklarında herkesin kendisinden çok korktuğu Abbas'ın oğlu Nasreddin onların payına düştü; çünkü o kadar gururlu ve gözü pekti ki ona bakmaya bile zor cesaret ediyorlardı, Tapınakçılar onu diri olarak ele geçirdiler. Bir süre Tapınak'ta (Temple) hapiste kaldı. Sık sık bizim inancımızdan bahsedildiğini duyuyor ve bunu memnuniyetle dinliyordu. Harflerimizi öğrendi, öyle ki kısa sürede güzelce okuyabiliyordu. Ardından çok içtenlikle vaftiz edilmeyi istedi. (Tapınakçılar ona hiç merhamet etmediler, aksine, onların bağışlanmaları saklı kalmak üzere, bunda çok büyük bir zulüm yaptılar); çünkü kendisiyle anlaşma yapamayan Mısırlılar, onun sağ olduğunu öğrenince, onu öldürmek için Tapınakçılarla o kadar konuştular ki, Tapınakçılar onu altmış bin bezant karşılığında onlara sattılar. Onlar da elleri ve ayakları bağlı halde, bir devenin üzerindeki kafesin içinde kendi ülkelerine kadar götürdüler; orada ona aşırı derecede işkence çektirdiler. Sonra da onu küçük parçalara ayırdılar.

X. — Prens Renaud'nun Kıbrıs Adası'nı nasıl yağmaladığı hakkında.

Bundan sonraki yıl, Antakya Prensi Renaud, kötü niyetli kişilerin tavsiyesiyle, şimdiye kadar Suriye topraklarına pek çok iyiliği dokunmuş olan Kıbrıs adasına gitti; çünkü orası iyi ve bereketli bir topraktır. (Orasını Konstantinopolis İmparatoru adına Rumlar elinde tutuyordu.) Her yere adamlarını gönderdi ve adayı zorla ele geçirdi. Bunu yapmasına sebep olan şey size anlatacağım şekilde başladı. Kilikya topraklarında, Tarsus şehri yakınlarında, Toros adında çok soylu ve güçlü bir Ermeni vardı. Bu kişi İmparator ile çok kötü durumdaydı, çünkü onun adamlarına pek çok kez zarar vermiş ve topraklarını yakıp yıkmıştı. Birkaç kez onunla barışmıştı ama anlaşmalarına sadık kalmıyordu. İmparator'dan uzakta olmasına ve sarp, yüksek büyük kaleleri ve dağları bulunmasına güveniyordu; bu yüzden düz Kilikya toprağına akınlar yapmaktan, ganimetler götürmekten ve imparatorluğun sınırlarını ağır şekilde zarara uğratan her türlü yağmayı yapmaktan çekinmiyordu. İmparator Manuel bundan sık sık haber alıyordu; o kadar ki mektuplarıyla Prens Renaud'ya adam toplayıp bu Toros'un üzerine yürümesini, onu ülkeden kovmasını ve adamlarının barış içinde kalmasını emretti. Eğer bu iş için masraf yapması gerekirse, kendi hazinelerinden bütün giderlerini ona gönderecekti. Yiğit ve cesur olan ve İmparator'a iyi hizmet etmek isteyen Prens, Kilikya'ya asker götürdü; gelişiyle birlikte öyle işler yaptı ki Toros'u

bütün ülkeden kovdu; evlerini yerle bir etti, ona yardım edenleri yok etti; sonra bu iş için yeterince harcama yapınca geri döndü. Ardından İmparator'a haber gönderdi ve gerçeği bildirdi. Yaptığı iş için büyük bir ödül bekliyordu; ancak bu kişi, ihtiyacı bittiğinde ona hiçbir şey göndermedi. Aldatıldığını gören Prens, bunun öcünü İmparator'dan almak istedi; bu yüzden kendisine ait olan Kıbrıs'a zorla girdi. Kudüs krallığından pek çok kişi Prens Renaud'nun niyetini önceden öğrenmiş ve Kıbrıslılara haber vermişti. Onlar da adamlarını topladılar ve onu beklemek üzere silahlandılar. Ancak yanında yiğit şövalyeleri ve askerleri olan Prens vardığında, onları tamamen bozguna uğrattı, kovaladı ve bütün ülkede dağıttı, öyle ki ona karşı el kaldırmaya cesaret edecek kadar gözü pek kimse bulunamadı. Bunun üzerine adamları bütün ülkeyi yağmalamaya koyuldular; kaleleri ve şehirleri tahrip ettiler ve bol miktarda altın, gümüş ve ipek kumaş ele geçirdiler. Bakirelere ve evli kadınlara pek çok hakaret yapıldığından emin olabilirsiniz; çünkü böyle bir macerada herkesi koruyup kollamak mümkün değildir. Adada kalmak istemedikleri kadar gün kaldıktan sonra, çok büyük olan bütün ganimetleriyle birlikte gemilerine bindiler ve denizi geçerek Antakya'ya geri döndüler. Getirdikleri mallarla kendilerini zengin ve hafiflemiş gördüler. Cömertçe ve düşüncesizce harcadılar, öyle ki getirdikleri büyük serveti hemen tükettiler: çünkü düşüncesizce elde edilen şeylerin adeti budur.

XI. — Hristiyanların Türkmenlere nasıl ihanet ettiği hakkında.

Şehirlerin dışında çadırlarda ve otağlarda yaşayan çok büyük bir Türk, Arap ve Türkmen kalabalığı bir araya gelmişti. Büyük ve küçükbaş hayvanları o kadar çoktu ki geçtikleri her yerde bütün toprak onlarla kaplanıyordu. Kral Baudouin'e elçilerini gönderdiler ve onunla öyle anlaşmalar yaptılar ki, bolca otlak buldukları Banyas ormanında bir süre kalmalarına izin verdi; bunun için de ona yeterince ücret verdiler; çünkü bunlar daha önce duyduğunuz gibi sadece hayvanlarının geliriyle yaşayan insanlardır. Bu orman tek başına, Kutsal Yazılar'da da bulunduğu üzere, eskiden beri Lübnan Toprağı adına sahiptir. Oraya gelmiş olan bu Türkmenlerin yanlarında besili hayvanları, kısrakları ve çok güzel at haraları vardı (bu da şövalyelerin çok arzuladığı bir şeydir). Bu sebeple açgözlülükle kör olmuş bazı adamlar Kral'a geldiler ve bu halka yapılan hiçbir anlaşmaya sadık kalmaması, aksine haince bir tavsiyeyle büyük bir kalabalıkla ansızın üzerlerine çullanıp onları ve sahip oldukları her şeyi ele geçirmesi yönünde öğüt verdiler; böylece adamlarını zengin edebilir, kendisi de bir daha asla yoksul kalmazdı. Genç olan ve borç içinde bulunan Kral, buna çok çabuk razı oldu; çünkü borçlu olduğu her gün öylesine sıkıntı çekiyordu ki ne yapacağını bilemiyordu. Bu şekilde borcundan kurtulabileceğini düşündü. Anlaşmaları korumak üzere ruhu üzerine ettiği yemine hiç aldırmadı, aksine kendisine verilen haince tavsiye üzerine adamlarını topladı. Hiçbir şeyden haberi olmayan bu insanlar silahsızdı; böylece onları öldürmeye başladılar: bir kısmı ormanın sık yerlerine kaçtı; diğerleri ise hızlı atlara binip kaçarak kurtuldular; geriye kalanlardan bulunabilenlerin hepsi ya öldürüldü ya da hapse götürüldü. Ganimetler o kadar büyüktü ki o güne kadar Doğu topraklarında ülkede kazanılmış bu kadar büyük bir kazançtan hiç söz edilmemişti. Ancak bu ganimetleri getirenler bundan hiç onur duymadılar, çünkü gerçeği bilen herkes bunu kazançtan çok ihanet olarak gördü. Kral'a bu tavsiyeyi

vermiş olanların hepsi çok kınandı. Rabbimizin kendisi de bu tür hizmetlerin hiç hoşuna gitmediğini açıkça gösterdi; zira çok geçmeden bundan dolayı Kral'ın ve adamlarının başına büyük utançlar ve büyük zararlar geldi, tıpkı bundan sonra duyabileceğiniz gibi.

XII. — Sarazenlerin nasıl büyük bir kazanç elde ettiği hakkında.

Kral'ın komutanı (konetabl) Toron'lu Onfroi, o dönemde kendi mirası olan Banyas şehrini uzun süredir elinde tutuyordu; ancak oraya yerleştirdiği garnizonların masraflarından o kadar bunalmıştı ki artık buna dayanamıyordu. Bu yüzden o dönemde zaten zenginleşmiş olan Hospitalier'lere geldi ve Kral'ın izniyle onlara şehrinin ve bütün eklentilerinin yarısını şu şartla verdi ki toprağı korumak için yapılacak masrafların yarısını karşılayacaklardı; çünkü bu şehir Türklerin sınırına o kadar yakındı ki kimse büyük bir silahlı birlik olmadan veya gece gizlice gelmeden oraya gidemiyordu. Kardeşler bu şehrin payını aldıktan sonra, uzun süre o yeri ellerinde tutmak istedikleri için oraya hayvan, erzak, silah ve adamdan oluşan büyük bir garnizon göndermek istediler. Belirledikleri bir günde, zırhlarını taşıyacak çok sayıda deve, çok sayıda inek ve koyunla birlikte silahlı kardeşlerini topladılar. Sanki yola koyulmuş gibi yapıp şehre yaklaştıklarında, onlarla sınır komşusu olan Türkler bu gelişi gözetlemişler ve pusuya yatmışlardı; derhal üzerlerine koştular ve onları bozguna uğrattılar. Bazıları kaçtı, diğerleri ise öldürüldü veya esir alındı. Türkler getirdikleri hayvanları ve diğer bütün şeyleri aldılar ve kalelerini bunlarla donattılar; öyle ki şehrin düşmanlarına karşı dayanağı olması gereken bu garnizon, ona karşı güvenilir bir yardım oldu. Bu talihsizlikten dolayı çok ağır darbe alan ve zarar gören Hospitalier'ler, aynı şeyin defalarca başlarına gelebileceğini fark ettiler; bu yüzden artık bu şehirde pay sahibi olmak istemediler, aksine anlaşmalardan çıktılar ve Komutan'a kendilerine vermiş olduğu şeyi geri iade ettiler. Bu kazancı elde eden Nureddin, Banyas şehrinin yeterince garnizonu olmadığı için kötü durumda olduğunu çok geçmeden gördü. Bir gün büyük bir adam toplama çağrısı yaptı ve kuşatma makinelerinin kervanının gelmesini emretti: insanlar hiç beklemezken Banyas önüne geldi ve şehri her yandan kuşattı. Şehrin içinde güçlü ve iyi bir kale komutanı vardı; iyi silahlanmış adamlarla ve bir süreliğine yetecek erzakla oldukça iyi donatılmıştı; öyle ki şehir ele geçirilse bile, halkın büyük bir kısmı orada güvende kalabilirdi. Komutan içerideydi ve şövalyelikte babasına benzeyen yiğit ve cesur oğlu da yanındaydı. Bu kuşatmadan hiç korkmadılar, çünkü Türklerin şehrin önüne geldiğini pek çok kez görmüşlerdi. Şehri iyi savunacaklarını söylediler ve onlara karşı direnmeye koyuldular. Düşmanları makinelerini kurdular; okçular öne çıktılar: o kadar çok taş atıldı ve ok yağdırıldı ki içeridekilerin ne gündüz ne gece hiç dinlenme vakitleri olmuyordu; pek çok ölü ve yaralı vardı; öyle ki çok az kişi savunmadan çekiliyordu. Onfroi ve oğlu yanlarında olmasaydı, şehir kolayca kaybedilirdi. Ancak onları çok güzel sözlerle teselli ediyorlar ve kendilerini tehlikeye ilk atanlar oluyorlardı, bu yüzden diğerleri utanıyor ve daha cesurca direniyorlardı. Bir gün Türkler oldukça ileri çıktılar ve kapılara yaklaşmaya başladılar. İçeridekiler kendilerini biraz fazla bıraktılar; çünkü sayıca az olmalarına rağmen kapıları açtılar ve hep birlikte yakın dövüşe (çarpışmaya) dışarı çıktılar. Pek çok vuruş ve cesaret gösterisi

yaptılar, ancak sonunda çok kalabalık oldukları için Türklere dayanamadılar. Geri çekilip şehirlerine girmek istediler; ancak onlar öyle yakından takip ettiler ve öylesine bir kalabalıkla bastırdılar ki kapıyı kapatamadılar. Bizimkiler bunu görünce artık şehri savunmaktan memnun olmadılar. Kaçabilenlerin hepsi kaleye sığındı, geri kalanlar kaybedildi; çünkü Türkler şehir kendilerinin oluncaya kadar içeri girmekten geri durmadılar. İşte şehir, onu savunması gerekenlerin çılgınlığı ve kibri yüzünden bu şekilde kaybedildi. Banyas'ın tamamen kaybedildiği, ancak kalenin dayandığı haberi Kral'a ulaştı; Nureddin ise yardım gelmezse çok uzun süre dayanamayacak olan küçük kalenin içinde Komutan'ı kuşatmıştı. Kral atlı ve yaya toplayabildiği kadar adam topladı ve o tarafa doğru gitti; eğer Türkleri hâlâ kuşatmada bulursa, ne kadar adamları olursa olsun onlarla savaşmaya kararlıydı.

XIII. — Nureddin'in Kral Baudouin'i nasıl bozguna uğrattığı hakkında.

Nureddin, cesur ve yiğit olduğunu bildiği Kral'ın geldiğini casusları aracılığıyla öğrendi. Onunla savaşma macerasına atılmak istemedi, aksine bütün şehri ateşe verdirdi, surları ve kuleleri lağım kazdırarak yıktırdı; sonra oradan ayrıldı ve yakındaki ormanlara girdi. Adamlarını dağıtmadı, aksine silahlarını gönderdi ve adamlarımızın ne yaptığını gözetlemek için bekledi. Kral şehre geldi ve kuşatılmış olanları kurtardı. Etraftaki bütün şehirlerden marangozlar ve duvarcılar getirtti, surları yeniden yaptırdı, hendekleri temizletti ve derinleştirdi. Orada o kadar çok işçi topladı ki bunlardan çok iyi faydalandı. Kral orada kaldı ve bütün sur tamamlanıp daha önce hiç olmadığı kadar iyi bir duruma getirilinceye kadar ordusunu orada tuttu. Şehir halkı ve şehrin diğer insanları evlerini güzelce ve aceleyle yeniden yaptılar. Uzun süre orada kalmış olan Kral, kaleyi taze erzakla ve iyi silahlanmış yeni adamlarla iyice donattı; sonra oradan ayrıldı. Ancak bütün yaya adamlarını çalışmaya yardım etmeleri için orada bıraktı. Atlı olanları ise Taberiye'ye kadar yanında götürdü. Ertesi gün şehirden çıktı ve öğle vakti Mellaha denilen gölün yanına yöneldi ve hiç dikkat etmedi. Orada konakladılar, ancak geceleyin bilge şövalyelerin düşmanlarının yakınında durması gerektiği gibi hiç davranmadılar; çünkü Nureddin'in kendisinden korkup kaçtığını gören Kral, onun orada durmaya cesaret edemeyeceğini sandı ve büyük birliklerini dağıttığını, onları bu kadar çabuk yeniden toplayamayacağını düşündü. Bu yüzden o ve adamları kendilerini gereğinden fazla güvende hissettiler: yenilgiye uğratacaklarını sandıkları kişilerin, kendilerinden şüphe duyanlardan daha çabuk gevşemesi adetidir. Kral'ın kendisi de içinde bulunduğu büyük güven duygusuyla Nablus'lu Philippe'e ve diğer bazı baronlara kendi topraklarına gitmeleri ve adamlarını geri götürmeleri için izin verdi. Nureddin'in ordusuna Kral'ın yaya adamlarını geride bıraktığı haberi ulaştı; atlıların da oldukça uzaklaştığı bildirildi. Kral az sayıda adamla Mellaha gölünün yanında konaklıyordu ve hiç dikkat etmiyordu. Çok bilge bir savaşçı olan Nureddin, durumun tam da tahmin ettiği gibi olduğunu anladı, bundan büyük sevinç duydu ve adamlarını hızla harekete geçirdi. Kral'ın bulunduğu yere doğru yöneldi; bütün gece Kral ile kendi arasında bulunan ve Yakup Geçidi denilen Ürdün nehrine doğru yürüdü, nehri geçti, ardından Kral'ın ertesi gün geçmek zorunda olduğu bir vadide bütün ordusunu pusuya yatırdı. Gün ağardığında Hristiyanlarımız yola koyuldular: önlerine kurulan pusudan hiç haberleri yoktu;

eğlenerek o tarafa doğru geliyorlardı. Orada toplanmış olan Türkler, özellikle de adamlarımızı kendilerini korumaya fırsat bulamadan bastırdıkları için, pusularından fırladılar ve bizimkilerin arasına daldılar, öyle ki bizimkiler onlar içeri girinceye kadar tek kelime bile edemediler. O zaman çılgınlıklarına ve kendilerini güvende hissetmelerine pişman oldular; ama artık çok geçti, alaycılar sustu, çünkü durumun gerçekten ciddi olduğunu gördüler. Yapabilenler silahlara ve savaş atlarına koştular; ama öldürmeye ve yaralamaya devam eden Türkler onları o kadar şaşırttılar ve bozguna uğrattılar ki kendilerini savunmak için toplanıp bir araya gelemediler, öyle ki bir yerde on kişi bile bir arada duramıyordu.

XIV. — Kral Baudouin'in nasıl kaçtığı hakkında.

Kral'ın yanında pek az adam vardı; ordusunun bozguna uğradığını ve düşmanların istediklerini tamamen yaptıklarını açıkça gördü; çünkü onlara hiç karşılık veren yoktu. Oradan ayrılırsa kendisine hiçbir yardım gelemeyeceğini çok iyi anladı. Türkler bir saat sağdan, bir saat soldan geliyorlardı; ama o atının gayretiyle kaçıp kurtuldu. Yakındaki dağa sığındı. Büyük bir zahmetle Safed denilen bir kaleye ulaştı. Kaybettiği adamları için çok kederli olarak oraya girdi. O gün baronlarının çok büyük bir kısmı esir alındı; ölenler ise azdı: çünkü savunmanın hiçbir işe yaramayacağını görünce, ellerini Sarazenlere uzattılar ve hiç darbe almadan onlara esir düştüler; onlar da hem korkakları hem de cesurları aynı şekilde esir aldılar. Onları sanki koyunlarmış gibi hiç itirazsız bağladılar. Diğerlerinin yanı sıra çok yiğit bir adam olan İbelin'li Hugues, Kral'ın mareşali Saint-Amand'lı Eudes, Johannes Gomanz, Yafa'lı Rohard ve kardeşi Balian, Tapınak üstadı Bertrand de Blancfort —dindar ve Tanrı'dan çok korkan bir adamdı— ve adlarını sayamayacağım daha pek çok kişi orada esir alındı. Rabbimiz o gün Kral'a ve adamlarına, Kral'ın yeminiyle güvence verdikleri kişileri öldürüp soydukları zaman Türkmenlere ve Araplara yaptıklarının karşılığını fazlasıyla verdi. Kral ve yanındaki az sayıda kişi hariç neredeyse hepsi hapse götürülüyordu. Türkler onları ıslık çalarak ve kırbaçlarla döverek götürüyorlardı. Rabbimiz onları bu suçtan dolayı işte böyle cezalandırdı. Ancak Kutsal Yazılar'ın Yüce Tanrı hakkında söylediği şey burada açıkça görülüyor: öfkelendiğinde bile merhametini unutmaz. Kral kaçtığında Rabbimiz halkına büyük bir iyilik yaptı; çünkü eğer öldürülseydi veya esir alınsaydı Suriye krallıkları kaybedilirdi, ama Rabbimiz lütfuyla bunu önledi, çünkü bir kral herkesin tehlikesi demektir. Bu bozgunun çok acı verici haberi ülkede yayıldı: Kral hakkında kesin bir şey söylenemiyordu; çünkü bazıları savaşta öldürüldüğünü söylüyor, diğerleri ise elleri bağlı olarak hapislere götürüldüğünü, hatta Türklerin onu tanıdığını sanıyorlardı. Kaçtığını ve bir kaleye sığındığını söyleyenler de vardı. Halk aşırı derecede endişe içindeydi, diğer herkesten çok tek başına onun için. Onun için korktuklarından dolayı, kendi başlarına gelen talihsizliği hep daha büyük sanıyorlardı. Kral pek çok kişinin talihsizlik içinde olduğunu çok iyi düşünüyordu; bu yüzden Türkler ganimetlerini götürüp ülkeyi boşaltıncaya kadar bekledi. Sonra yanında bulunan çok küçük bir toplulukla ve tesadüfen bu tehlikeden kurtulmuş birkaç kişiyle kaleden çıktı. Ansızın Akka şehrine geldi. İnsanlar onu görünce öyle büyük bir sevinç duydular ve Rabbimize şükrettiler ki diğer bütün talihsizliklerden dolayı teselli

buldular. Bu olay Kral üçüncü Baudouin'in krallığının on dördüncü yılında, Haziran ayında, şehitler Aziz Gervasius ve Aziz Protasius yortusu gününde meydana geldi.

XV. — Nureddin'in Banyas'ı yeniden kuşatması hakkında.

Bilge ve hiç tembel olmayan Nureddin, iyi şansının soğumasına hiç izin vermedi. Ordusunu topraklarına geri götürüp esirlerini yerleştirdikten ve ganimetini adamlarına dağıttıktan hemen sonra, Şam krallığından ve bütün topraklarından toplayabildiği kadar adamla büyük bir seferberlik ilan etti ve Banyas şehrini yeniden kuşatmaya geldi. Çok haklı görünüyordu ve gerçekten de krallığın gücü öylesine zayıflamıştı ki içeride kuşatılanlara kolayca yardım edemezlerdi. Kuşatma her yandan başladı. Surlara ve yüksek kalın kulelere taş atan makinelerini kurdular; oklar doludan daha sık yağıyordu, öyle ki kimse savunma yerlerinde görünmeye cesaret edemiyordu. Şehir halkı daha önce nasıl büyük bir zarar gördüklerini çok iyi hatırlıyorlardı; bu yüzden şehrin tamamını savunmak istediler; bu nedenle iyi korundular ve en başından itibaren hepsi kendilerini savunmak için kale surlarının içine girdiler. Komutan (Konetabl) orada değildi; çünkü kuşatma başladığında kendi işleri için dışarı çıkmıştı. Kalenin başına kuzenini komutan olarak bırakmıştı; adı İskenderun'lu (Scandalion) Guy'dı: gururlu ve elleri silah tutmaya alışkın bir şövalyeydi; ancak sadakati azdı ve Rabbimizden pek korkmazdı. Bu kişi, efendisinin emrini yerine getirmek ve şövalyelik övgüsünü artırmak için kendini iyi ve cesurca savunuyordu; diğerlerini de sözleriyle ve davranışlarıyla cesaretlendiriyor, üzülmemelerini, çünkü hiç şüphesiz yakında yardım göreceklerini ve bu sıkıntıda kendini iyi savunan kişinin hayatının sonuna kadar büyük bir onura sahip olacağını söylüyordu. Kendilerini iyi savunmaya karar verdiler: hiç kimse geri çekilmiyordu, aksine herkes elinden geleni büyük bir gayretle yapıyordu. Diğer yandan Türkler de hiç gevşemiyorlardı; aksine o kadar büyük bir adam kalabalıkları vardı ki gözcülerini ve saldırılarını tazelemek için sık sık adam değiştiriyorlardı. Onları pek çok yönden çok sıkıştırıyorlardı. Kral bu kuşatmanın haberini aldı: ülkede kalan bütün baronlar içeridekilerin büyük bir tehlike altında olduğunu kesinlikle biliyorlardı. Kral aceleyle Antakya Prensi'ne ve Trablus Kontu'na elçilerini gönderdi ve hiç gecikmeden Banyas'takilerin yardımına koşmalarını emretti; kendi krallığında toplayabildiği kadar adam topladı. Rabbimiz öyle istedi ki Kral'ın düşündüğünden çok daha kısa sürede, o iki yüksek soylu kişi, yani Prens ve Trablus Kontu, yola çıkmış olan Kral'ın ordusuna güzel birliklerle katıldılar ve hepsi birlikte Kara Muhafız (La Noire Garde) adlı bir yerde, Chastel Neuf'ün altında konakladılar. Oradan kuşatma altındaki şehri açıkça görebiliyorlardı. Her zaman çok iyi casusları olan Nureddin, Kral'ın ve baronların üzerine geldiğini kesinlikle öğrendi. Bütün işlerinde bilge ve öngörülüydü; bu yüzden kendisi güçlü ve üstün durumdayken işini savaş macerasına atmanın hiç de akıllıca olmayacağını düşündü. Düşmanlarının silahta kendisininkilerden daha yiğit olduğunu çok iyi biliyordu. Hiç şüphesiz kaleyi öyle bir hırpalamış ve parçalamıştı ki içeridekilerin dayanabileceklerine dair hiçbir umutları kalmamıştı; yine de bizimkilerden kaçınmak için oradan ayrıldı ve kendi topraklarının içine çekildi.

XVI. — Kudüs Kralı'nın evlenmesi hakkında.

Duyduğunuz gibi Hristiyanlar Suriye krallığında bu şekilde tutunuyorlardı. Türklerin hapishanelerinde tuttukları en iyi baronlar yüzünden ülkede büyük bir yas ve umutsuzluk vardı. Ancak o sırada onları büyük ölçüde teselli eden bir olay meydana geldi: çünkü daha önce ülkede bulunmuş ve orada çok iyi davranmış olan zengin ve yüce gönüllü Flandre Kontu Thierry, beraberinde Kral Baudouin'in baba bir kız kardeşi olan karısıyla birlikte geldi ve Beyrut limanına ulaştılar. Gelişleriyle ülkede herkes o kadar büyük bir sevinç duydu ki herkese krallığın gücünü yeniden kazanacağı ve her yandan kovmaktan korktukları Türklerin üzerindeki baskının kalkacağı gibi göründü. Rabbimizin lütfuyla düşündüklerinin bir kısmına kavuştular. Kont gelir gelmez, Rabbimiz onur ve kazanç elde eden Hristiyanların işlerini düzeltmeye başladı. Krallığın baronları efendileri Kral'ın büyüdüğünü ve henüz hiç eşi olmadığını gördüler. Evlenmesinin iyi bir şey olacağını ve Rabbimizin yardımıyla kendisinden sonra toprağı koruyacak varislere sahip olacağını düşündüler. Bu söz ortaklaşa ortaya kondu; hepsi anlaştılar: ancak kadını nereden alacağı konusunda pek çok söz söylendi; sonunda herkesin rızasıyla, bütün prensler arasında en zengin ve güçlü olan Konstantinopolis İmparatoru'na elçi gönderilmesine karar verildi. Sarayında kendi soyundan pek çok yüksek soylu genç kız vardı; Kral'a eş olarak birini istemek üzere ona hemen elçiler gönderilmesinde uzlaşıldı; çünkü ondan büyük umutları vardı ve bu doğruydu, zira Suriye topraklarına İmparator'dan sık sık öğüt ve yardım geliyordu. Bunun üzerine Nasıra Başpiskoposu Attard ve Kral'ın komutanı Toron'lu Onfroi elçi olarak gönderildiler; yolculuk hazırlıklarını yaptılar ve Konstantinopolis'e gitmek üzere denize açıldılar.

XVII. — Nureddin'in hastalığı hakkında.

Bu arada, Flandre Kontu yanlarındayken Kral ve ülkenin baronları hiç boş durmak istemediler. Çok gizli bir şekilde görüştüler ve güçlerini toplayıp Antakya topraklarına gitmeleri konusunda anlaştılar. Prens Renaud'ya ve Trablus Kontu'na, yapabildikleri kadar gizlice seferberlik ilan etmelerini söylediler; çünkü Türklerin topraklarına kendileri farkına varmadan girilebilirse, onlara daha kolay zarar verilebilirdi. Kararlaştırdıkları gibi yaptılar, öyle ki hepsi Trablus topraklarında toplandılar ve her yandan Boquée denilen bir yere geldiler. Oradan birliklerini düzenleyerek hareket ettiler ve düşmanlarının topraklarına girdiler. Chastel Ruge adlı bir kaleye kadar geldiler; orada her yandan şiddetle saldırmaya başladılar. Ancak kale güçlüydü ve iyi donatılmıştı, bu yüzden adamlarımıza hiç zarar veremediler; böylece zayıf bir şekilde başladılar. Ancak Rabbimiz daha sonra işlerini düzeltti; çünkü savaştan anlayan, hızlı ve düşünceli olan Prens Renaud, Kral ve bütün baronlarla konuştu. Öyle açık sebepler ortaya koydu ki onları oradan ayırdı ve hep birlikte doğruca Antakya'ya gittiler. Hangi yöne döneceklerini konuşmak üzere orada kaldıkları sırada, onlara oldukça iyi haberler getiren bir haberci geldi; çünkü onlara, adamlarımızın en çok korktuğu Türk olan Nureddin'in büyük bir orduyla Neppe kalesini kuşatmış olduğunu ve öldüğünü ya da asla iyileşemeyeceği bir hastalığa yakalandığını kesin olarak bildirdi; bunu nasıl bildiğini de anlattı. Onun ordusunda bulunmuştu ve emirlerin ve diğer şövalyelerin Nureddin'in çadırlarındaki her şeye adeta yağma eder gibi koştuklarını görmüştü; ona en yakın ve en özel olan hizmetkârlar onun

götürüldüğünü görünce herkes alabildiğini alıyordu; Türklerin adetine göre komutanları öldüğünde böyle yapılır. Dostlarının feryatları ve çığlıkları o kadar büyüktü ki büyük bir gürültü vardı, öyle ki bütün ordu dağılıyor ve çeşitli yönlere gidiyordu. Baronlar bu haberlere çok sevindiler ve hiç şüphesiz haberci doğruyu söylüyordu. Zira Nureddin öylesine ağır hastalanmıştı ki doktorlar onun kurtulamayacağını söylemişlerdi. Orduda öldüğüne dair haber yayılmıştı. Bu yüzden çadırları yağmaladılar, çünkü aralarında adaleti sağlayacak kimse kalmamıştı. Baronlarımız bu işin gerçeğini öğrendiler: bundan büyük sevinç duydular ve Rabbimizin işlerini düzeltmek istediği kanaatine vardılar. Yakınlarında silahlarında bilge, sadık ve yiğit güçlü bir adam vardı, Ermenilerin efendisiydi; adı Toros'tu. Kral ve baronlar ona haber gönderdiler ve Tanrı aşkına ve kendileri hatırına, inancın düşmanlarının üzerine hep birlikte gitmek için bütün gücüyle Antakya'ya gelmesini rica ettiler. Zira çok iyi biliyorlardı ve inanıyorlardı. Haberciyi gördüğünde mektupları okudu ve bu isteği memnuniyetle yerine getireceğini söyledi. Hiç tembellik etmedi, aksine iyi silahlanmış güzel bir toplulukla geldi ve Antakya'ya ulaştı. Gelişinden herkes büyük sevinç duydu. Her şeyin yolunda gittiğini gören baronlar, büyük girişimler yapmaya daha da cesaretlendiler. Ertesi gün hepsi şehirden çıktılar ve Sezar (Césaire) şehrine gitmek üzere yöneldiler.

XVIII. — Hristiyanların Sezar şehrini nasıl kuşattıkları hakkında.

Sezar, Antakya yakınından akan Asi (Fer) nehri kıyısında yer alan bir şehirdir. Bazı insanlar burasının, bilge din adamı ve başpiskopos olan Aziz Basileios'un şehri Kayseri olduğunu sanırlar; ancak bu hiç doğru değildir, çünkü o Kapadokya topraklarındadır ve Antakya'dan on beş günlük yoldan daha uzaktadır; bu ise Çukur Suriye (Cœlesyrie) topraklarındadır. Latince olarak da aynı şekilde adlandırılmaz; çünkü o Caesarea'dır; baronlarımızın gittiği bu yer ise Cesara'dır. Burası oldukça iyi konumlu bir şehirdir; çünkü bir kısmı aşağıda düzlükte, diğer kısmı ise bir tepenin yamacındadır. Tepesinde güçlü bir kalesi vardır; oldukça geniştir ama dardır. Bir tarafında şehir yer alır, diğer tarafında ise nehir akar, öyle ki ona hiç yaklaşılamaz. Bizimkiler bütün birliklerini düzene sokarak oraya geldiler; dışarıda hiç direnişle karşılaşmadılar; yerler teslim edildi. Bütün şehir kuşatılacak şekilde yerleşip konakladılar. İçerideki Türkler çok korktular; orada bulunanların hepsi birlikte içeride tutundular. Kral ve baronlar makinelerini hızla kurdurdular ve pek çok yandan taş attırmaya başladılar. Surlar ve kuleler kırılmaya ve zayıflamaya başladı. Bizimkiler düşmanlarının kötü durumunu açıkça fark ettiler; bu yüzden daha da emin ve cesur oldular. Baronların her biri şövalyelerine ve askerlerine konuştu. Şehre ilk girenler olurlarsa onlara büyük ödüller vaat ettiler: pek çok kişi hazırlandı. Şehrin halkı silaha alışkın değildi; çünkü her zaman ticaretle yaşamışlardı. Diğer yandan, hiç dikkat etmedikleri ve efendileri Nureddin'in düştüğü durumu bilmedikleri için bu kuşatmaya karşı hiçbir şeyle donanmamışlardı. Bu yüzden bizimkilerin oraya kadar gelmeye cesaret etmelerine çok şaşırdılar. Savunma yerlerinde neredeyse hiç görünmüyorlardı: kapılardan dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Bizimkiler onların korkusunu ve korkaklığını fark edince, bir gün hazırlandılar ve aniden surlara merdivenler dayadılar ve pek çok yerden şehre girdiler. Kapılara koştular ve onları

açtılar, öyle ki bütün ordu içeri girdi. Şehir işte bu şekilde ele geçirildi. Kaçabilen Türkler yukarı çıktılar ve kaleye sığındılar; diğerleri ise öldürüldü veya esir alındı. Ordular orada bolca yiyecek ve zenginlik buldular, öyle ki on beş gün orada kaldılar. Eğer ellerini çabuk tutsalardı ve iyi şanslarını hızlandırsalardı, kaleyi ele geçirmek onlar için kolay bir şey olurdu. Güçlü olduğu doğrudur, ancak kötü insanlarla çok kalabalıklaştırılmıştı. İyi işi bozmak için şeytanın aralarına soktuğu bir anlaşmazlık çıktı. İyi niyetli olan ve iyi inançla toprağın faydasını gözeten Kral Baudouin, Flandre Kontu'nun büyük bir şövalye ve zenginlik gücüne sahip olduğunu, hiçbir baronun Sezar şehrini onun savunacağı kadar iyi savunamayacağını gördü; bu yüzden ona verme niyeti vardı ve kaleyi zorla almak için acele etmek istiyordu; çünkü her şeyi birlikte teslim etmek istiyordu ki sonsuza dek miras olarak elinde tutsun. Baronların oldukça büyük bir kısmı ona katılıyordu ve onlara bunun ülkenin kurtuluşu olduğu gibi geliyordu; ancak Prens Renaud buna hiç razı olmadı, söylediğine göre şu sebeple: çünkü Sezar şehri, dediğine göre, Antakya prensliğinden olmalıydı; bu yüzden Flandre Kontu'nun, eğer kendisine verilirse, bu şehri kendisinden almasını ve kendisine saygı biati (hommage) yapmasını istiyordu, aksi takdirde buna hiç razı olmayacaktı. Flandre Kontu, eğer kendisine verilirse şehri memnuniyetle alacağını ve Rabbimizin yardımıyla Türklere karşı savunacağını söyledi; ancak elinde tuttuğu hiçbir şey için Kral dışında hiç kimseye —ne kadar zorunlu olursa olsun— saygı biati yapmamıştı. Genç Bohemund oğlu Prens Renaud'ya ise hiçbir biat yapmak istemiyordu. Bu şekilde baronlar arasında kavga ve gürültü çıktı, çünkü Flandre Kontu'na yaklaşmamış olan bazı kişiler Prens Renaud'yu tutuyorlardı. Bu sebeple kaleye saldırı yarım kaldı. Herkes bu zengin şehirde elde ettiği ganimeti aldı; toparlanıp Antakya'ya geri döndüler ve kendi ellerinde tutsalardı büyük fayda sağlayacak olan ve zaten yarı yarıya ele geçirilmiş bulunan bu büyük işi bıraktılar.

XIX. — Hristiyanların kaybetmiş oldukları bir kaleyi nasıl geri aldıkları hakkında.

Aynı dönemde, Nureddin'in Mirimiran adındaki kardeşlerinden biri kardeşinin haberini aldı ve onun öldüğüne kesinlikle inandı. Doğruca Halep şehrine geldi. Şehir halkı hiçbir itirazda bulunmadan şehri ona teslim etti. Kalenin iç hisarına kadar geldi ve orayı istedi. Orayı koruyanlar teslim etmek istemediler, aksine ona gerçeği bildirdiler: Nureddin'in içeride tamamen sağ olduğunu söylediler. Mirimiran bunu duyunca adamlarını topladı ve oradan ayrıldı. Tam o sırada, Latin patriklerinin sekizincisi olan, iyi din adamı ve dindar Kudüs Patriği Foucher yatağa düştü ve hastalandı; patrikliğinin on ikinci yılında, Azize Cecilia yortusundan iki gün önce öldü. Kral Baudouin, ülkesinden ayrıldığında toprağı koruması için annesi Kraliçe Melisende'e ve orada bırakmış olduğu Lille'li Baudouin adlı yiğit bir şövalyeye emanet etmişti. Onlar hiç boş durmadılar, aksine Ürdün nehrinin ötesinde, Gilead topraklarında yer alan iyi bir kaleyi geri aldılar: burası adamlarımızın daha önce elinde tuttuğu çok güçlü bir kayalıktı, ancak kötü korumaları yüzünden Türkler bilmem kaç yıl önce orayı gizlice ele geçirmişlerdi. Antakya'daki Kral'a bu haberleri getiren bir haberci geldi. Bundan büyük sevinç duydular. Anlaşmazlık içinde olan baronlar, başka bir şey yapmadan boş boş oturmanın hiç yakışık almadığını gördüler. Rabbimizin onuru ve

toprağın faydası için at binip sefer yapmaya karar verdiler. Antakya'ya on iki mil uzaklıkta bulunan, onlara çok büyük zararlar vermiş olan ve Türklerin etraftaki kasaba denilen köyler üzerinde büyük bir hâkimiyet ve zarar oluşturduğu bir kale vardı. İşlerini öyle planladılar ki tam Noel günü bu kalenin önüne geldiler ve her yandan kuşattılar. Nureddin hastalığından henüz iyileşmemişti; aksine Doğu topraklarının bütün iyi doktorları yanına gelmişti (anlaşamıyorlardı, ancak çoğu onun asla iyileşemeyeceğini söylüyordu). Bu hastalığı Rabbimiz bizimkilerin duaları üzerine göndermişti; çünkü eğer sağlıklı ve dinç olsaydı, sahip olduğu büyük güçle orada kaleyi kuşatmaya asla cesaret edemezlerdi. Kral ve yanındakiler işlerini bitirmek için bütün güçleriyle acele ediyorlardı, çünkü onun iyileşmesi halinde uzun süre kalamayacaklarını çok iyi biliyorlardı. Makineler kuruldu ve taş atmaya başladılar, öyle ki içeridekiler bundan çok korktular. Bu kale pek yüksek olmayan bir tepenin üzerinde yer alıyordu; aksine sanki elle yapılmış, taşıma topraktan bir tepe (höyük) gibi görünüyordu. Bu yüzden ordunun bu tür işlerden en iyi anlayanları, lağımcıların yeri kazabilmesi için ateşe karşı ıslak derilerle kaplı iyi "kedi"ler (kuşatma siperleri) ve siperler yapılması için çok çalıştılar; çünkü kalenin üzerinde durduğu toprağı kazabilirlerse kalenin dayanamayacağı onlara aşikâr görünüyordu. Bu amaçla ağaç ve demir sırıklar tedarik etmekten geri durmadılar; yeterince merdiven yaptılar. Kedi kurulduğunda lağımcıları içine koydular. Bunun üzerine ordunun bütün şövalyelerine herkesin kendi tarafında saldırıya geçmesi duyuruldu; çadırlarını tepeye kadar çektirdiler. Baronların her biri içeridekilere zarar vermek için kendi yönünden hazırlandı, hem de adeta bir rekabetle; çünkü en iyi adamlara sahip olduklarını göstermek istiyorlardı. İş o kadar iyi ele alındı ve o kadar büyük bir gayretle yürütüldü ki iki ay sürecek gibi görünen iş iki gün içinde çok yaklaştı. Bir gün bizim büyük mancınıklarımızdan (pierrières) birinin attığı büyük taşlar kalenin içine düştü, bunlardan biri bu kalenin komutanına isabet etti ve onu tamamen parçaladı. O iyi bir şövalyeydi, önemli bir adamdı ve savaştan çok iyi anlıyordu. İçeridekiler onu kaybedince çok korktular ve umutsuz bir topluluk olarak kendilerini nasıl savunabileceklerini bilemediler. Biri buradan çekiliyor, diğeri oradan: savunmaya ait şeyleri çok gevşek yapıyorlardı. Dışarıdaki bizimkiler bunu hemen fark ettiler ve onların zor durumda olduklarını anladılar; her türlü yolla daha sert saldırmaya ve zarar vermeye devam ettiler. Türkler altlarında olduğunu bildikleri lağımcılardan korktular ve dışarıda gördükleri cesur ve gururlu düşmanlar yüzünden artık daha fazla dayanamadılar. Kral ile anlaşma yaptılar ve kaleyi ona teslim ettiler, o da onları bütün eşyalarıyla birlikte güvenli bir yere kadar götürttü. Kral kaleyi Prens Renaud'ya verdi, çünkü prensliğe ait olması gerekiyordu. Prens orayı güzelce onarttı ve zengin bir şekilde donattı. Bunun üzerine baronlar Antakya'ya geri döndüler. Kral oradan ayrıldı; Flandre Kontu'nu krallığına kadar yanında götürdü. Trablus şehrinden geçtiler; toprağın kontu onlarla birlikteydi ve onlara yeterince onur ve sevinç gösterdi.

XX. — Kudüs Patriğinin seçimi hakkında.

Duyduğunuz gibi Kudüs Kilisesi'nin patriği yoktu: onun altında bulunan din adamları patrik seçmek için bir araya geldiler. Kraliçe Melisende ve Flandre Kontesi, Kral'ın kız kardeşi Sibylla, Kutsal Kabir (Saint-Sépulcre) başrahibi Amaury'nin seçilmesi için

büyük çaba harcadılar: Fransız'dı, Noyon piskoposluğundan, Nesle kalesinden doğmuştu. Oldukça iyi eğitimliydi ama basitti ve dünyevi işlerden pek anlamıyordu. Bu yüksek hanımların o kadar büyük gücü vardı ki, onların tavsiyesi ve isteğiyle din adamlarının çoğu ona katıldı ve onu seçtiler. Ona karşı çıkan iki kişi vardı: Kayserya Başpiskoposu Erneys ve Beytüllahim Piskoposu Raoul. Ona karşı Papa'ya başvurdular; ancak buna rağmen büyük bir törenle makama oturtulması engellenmedi. Roma'ya kendi adına, o sırada Papa Hadrianus'un huzuruna çıkan Akka Piskoposu Ferri'yi gönderdi; rakipleri orada değildi. Kendi davasını çok iyi anlatmasını bilen bu kişi, kendi tarafından pek çok şey söyledi ve kimse ona itiraz etmedi. Ona hakkı olan şeyi elde etmek için iyi hizmet ettiği düşünüldü. İş öyle sonuçlandı ki Papa seçilmiş olanı onayladı ve ona pallium'unu (başpiskoposluk atkısını) bizzat Akka Piskoposu aracılığıyla gönderdi. Böylece Amaury patrikliğin tam yetkisini aldı.

XXI. — Kral Baudouin'in Nureddin'i nasıl bozguna uğrattığı hakkında. Doktorların gösterdiği büyük çaba sayesinde Nureddin hastalığından iyileşti. Kral Baudouin'in kendi ülkesine döndüğünü öğrenir öğrenmez, kendisi de at binebilecek duruma gelir gelmez Şam'a doğru gitti; ve ertesi yaz bedeninin iyice güçlendiğini hissedince, savaşa girmekte hiç tembellik etmedi. Derhal adamlarını topladı ve Suriye topraklarında bulunan Suete adlı bir yerdeki bir Hristiyan kalesinin önüne gelip orayı kuşattı. Bu kale, çok sarp bir dağın yamacında yer alan bir kayalıktı. Ona ne aşağıdan ne de yukarıdan ulaşılamıyordu; ancak yan tarafında tehlikeli bir şekilde ve büyük bir korkuyla gidilebilecek çok dar bir yol vardı. İçeride pek çok insanın kendini güvenle koruyabileceği odalar ve sığınaklar vardı; hemen yakınında tatlı su kaynakları akıyordu. Yerinin darlığına göre bütün ülke için oldukça elverişliydi ve adamlarımızı barındırmak için çok uygundu. Kral kuşatmanın orada olduğunu haber alınca, Flandre Kontu'nu ve kendi topraklarının adamlarını yanına aldı ve hızla o tarafa yöneldi: çünkü içeridekiler o kadar sıkıştırılmış ve ağır darbe almışlardı ki dışarıdakilerle on gün içinde yardım gelmezse kaleyi hiç gecikmeden teslim edeceklerine dair anlaşma yapmışlardı. Bu haberi Kral'a tam olarak bildirmişlerdi; bu yüzden o da bu kadar acele ediyordu. Zaten Taberiye şehrinin yakınına, Genesareth (Taberiye) Gölü'nden çıkan suyun üzerindeki köprünün yanına gelmişlerdi: bizimkiler orada konakladılar. **Nureddin, Kral'ın bütün gücüyle üzerine geldiğini casusları aracılığıyla kesin olarak öğrendi; ve çok gururlu ve kibirli olan Şirkuh (Siracons) adındaki komutanının tavsiyesiyle, bütün adamlarını yerinden kaldırttı ve birliklerini düzene soktu. Kral'ı karşılamak üzere harekete geçti.** Kral Baudouin, Türklerin savaşmak için kendilerine yaklaştığını duydu: sabahleyin baronları çadırına çağırdı; orada ne yapacaklarını danıştı. Herkesin ortak kararıyla onlarla savaşmaya karar verildi. İlk olarak, adet olduğu üzere, Sur Başpiskoposu Petrus'un taşıdığı Gerçek Haç'a hep birlikte saygı gösterip dua ettiler. Ardından her biri bölündükleri şekilde kendi birliğine geçti ve güzel bir düzen ve büyük bir sevinçle doğrudan düşmanlarının üzerine yöneldiler. Her birine Rabbimiz o gün kendilerine büyük onur bahşedecekmiş gibi görünüyordu. Öyle bir yaklaştılar ki mahmuzlarını vurarak birbirlerinin üzerine atıldılar ve çok sert bir şekilde çarpıştılar. Daha sonra,

geldikleri sıraya göre diğer birlikler de komutanlarının emriyle yakın dövüşe girdiler, öyle ki hepsi savaşa katıldı; çok büyük bir kılıç şakırtısı koptu; mızraklarla ve kılıçlarla bolca kan döktüler. Türkler bizimkilerden sayıca oldukça fazlaydılar, uzun süre dayandılar; güzel darbeler indirdiler. Flandre adamları çok iyi tutundular: sonunda inançsızlar bizim adamlarımızın gücüne dayanamadılar, aksine bozguna uğradılar ve kaçmaya başladılar. Bizimkiler onları kovaladılar ve yetiştiklerini öldürdüler: esir alınanlardan çok ölen oldu. Adamlarımız geri döndüler ve çok büyük olan ganimetlerini topladılar; esirler, silahlar ve atlar; taşıyabildikleri kadar eşya, giysi ve çadır götürdüler. O akşam Rabbimizin kendilerine zaferi verdiği savaş alanında konakladılar. Bu savaş Temmuz ayında, yaz ortası Aziz Martinus yortusundan dört gün sonra, Üçüncü Baudouin'in krallığının on beşinci yılında meydana geldi. Bu yerin adı Putaha'dır. Ertesi gün Kral kuşatılmış olan kaleye kadar gitti; yıkılmış ve parçalanmış olan yerleri güzelce onarttı; sonra gereken şekilde adam, silah ve erzakla donattı. Ardından adamlarını dağıttı ve büyük bir sevinçle kendi ülkesine geri döndü.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in Dipnotu:
Metinde Nureddin'in ordu komutanı (connestable) olarak zikredilen Siracons (Şirkuh), emrindeki ve çarpışan kuvvetlerin metnin devamında doğrudan "Türkler" (li Tur) şeklinde tanımlanması dolayısıyla, metin içi anlatı bağlamında Selahaddin Eyyubi'nin amcası Şirkuh'un Türk olarak nitelendirilmektedir.

XXII. — Kral Baudouin'in evliliği hakkında.

Kral Baudouin'e eş istemek için Konstantinopolis'e giden elçilerden daha önce bahsedildiğini duymuştunuz. Orada Nasıra Başpiskoposu Attard öldü; adamları onun naaşını kiliseye geri getirdiler. Ondan sonra Nasıra Başpiskoposu olarak, tatlı, iyi ve dindar bir adam olan, güzel konuşan ve her konuda hoş biri olan Lietard seçildi. Onunla birlikte gönderilen diğer elçiler çok yüksek sadakatli ve bilge adamlardı; aradıkları iş için Konstantinopolis'e kadar gittiler: bunlar Komutan Onfroi, Baris'li Guillaume ve Pisiaux'lu Jocelin'di. Bunlar aradıkları şey hakkında İmparator ile bilgece konuştular. Rumlar, her zamanki adetleri olduğu üzere, türlü sözlerle onları uzun süre oyaladılar; ancak sonunda İmparator sundukları şartları kabul etti ve baronlarının tavsiyesiyle Kral Baudouin'e eş olarak alması için kendi yeğenini göndereceğini söyledi. Bu kız İmparator'un sarayında büyütülmüştü, Isaakios adındaki ağabeyinin kızıydı. Adı Theodora'ydı ve on üç yaşındaydı. Çok güzel olduğu kabul ediliyordu: her bakımdan hoş ve düzgün yapılı bir bedeni vardı, çok güzel bir yüzü, beyaz ve pembe tenliydi, bolca sarı saçları vardı; onu gören herkese akıllı ve hoş görünüyordu. İmparator çeyiz olarak yüz bin Konstantinopolis parası olan altın hyperpyron vereceğini söyledi (bir hyperpyron, yedi Paris sous'undan daha değerliydi). Bunun üzerine, düğün masraflarını ve şenliğini karşılamak üzere on bin hyperpyron göndereceğini söyledi. Düşünülebilecek en zengin süs eşyalarını da kıza verdi; altın, değerli taşlar, tuhaf biçimli kaplar, ipek kumaşlar ve Galatya halıları o kadar çoktu ki bütün bu mücevherlerin değerinin on dört bin hyperpyron ettiği tahmin edildi. Bu maddeler İmparator ile elçiler arasında kararlaştırılır kararlaştırılmaz, vaat ettikleri çeyiz teminatını onaylaması için Kral'a hemen haber gönderdiler: yani Kral eğer kızdan önce varissiz ölürse, onun hayatı boyunca elinde tutacağı bütün eklentileriyle birlikte Akka şehrini. Kral kendisinden istenen mektupları hiç

gecikmeden gönderdi. İmparator bunları alınca, bütün ülkesinin en yüksek soylu adamlarından bazılarını seçti ve yeğenini elçilerle birlikte Kral'a götürmeleri için onları gönderdi. Hiçbir engelle karşılaşmadan deniz yoluyla geldiler, öyle ki Eylül ayında Sur şehrine vardılar. Adet olduğu üzere düğün yapılması için çok geçmeden Kudüs'e geldiler. Kudüs Patriği seçilmiş olan Amaury henüz kutsanmamıştı; çünkü onayı için Roma'ya gönderdiği elçi henüz geri dönmemişti; bu yüzden Kral, Kutsal Şehre gelen Antakya Patriği Aimery'yi çağırttı. Kraliçe ile evlendi, onu kutsadı ve bütün ülkenin büyük sevinci eşliğinde tacını giydirdi. Kral eşiyle evlendiği o günden itibaren, kendisine yakışmayacak kadar hafif davrandığı beden günahını tamamen terk etti ve bütün kötü eğlenceleri bıraktı. Yaşadığı sürece evliliğine o kadar sadık kaldı ki bir daha hiçbir kadına günah işlemedi; aksine eşini o kadar sevdi ki ona büyük onur verdi. Çok yaşlı bir adam gibi ağırbaşlı ve bilge bir duruşa sahipti.

XXIII. — Prens Renaud'nun Konstantinopolis İmparatoru Manuel ile nasıl barıştığı hakkında.

Konstantinopolis İmparatoru Manuel, Suriye topraklarına gelmek üzere çok büyük bir seferberlik ilan etti ve geniş olan imparatorluğunun gücüne göre adamlarını topladığında, derhal Aziz Georgios Boğazı'nı geçti. İki yer arasındaki toprakları hızla aşarak Kilikya'ya o kadar aniden indi ki geldiğine neredeyse hiç inanılmazdı; çok büyük bir aceleyle gelmişti. Ülkenin bütün halkı buna çok şaşırdı ve hayrete düştü. Bu kadar büyük bir aceleyle gelmesinin sebebi, size daha önce bahsettiğim güçlü Ermeni prensi Toros'un Kilikya topraklarının üzerinde büyük kalelere ve dağlara sahip olması ve bu sayede İmparator'un adamlarını çok sıkıştırması, zorla bütün düz ovayı onlardan alması ve bütün ülkenin şehirlerini ve köylerini elinde tutmasıydı. İkinci Kilikya'nın baş şehirleri olan Tarsus ve Anavarza'yı elinde tutuyordu; diğer küçük şehirleri de fethetmişti: Misis, Adana, Sis. Bu yüzden İmparator onu aniden bastırmak istiyordu, öyle ki savunmaya hazırlanmamışsa kaçmaya bile fırsat bulamasın. Diğer yandan Kıbrıslılar, Prens Renaud'nun topraklarını nasıl ele geçirip tahrip ettiğini, kendilerini nasıl öldürüp işkence ettiğini ve fidye aldığını acı bir şekilde şikâyet etmek için İmparator'a elçilerini göndermişlerdi. İmparator bu durumun sert bir şekilde öcünü almaya yetecek kadar güçlüydü. Geldiğinde Ermeni Toros Tarsus şehrindeydi: İmparator'un öncü birliklerinin şövalyeleri orada önüne yayıldılar, öyle ki yakındaki dağlara kaçmaya zar zor vakit bulabildi; hiç korkmayan kalelerinin içinde güvende olmak için kaçtı. Prens Renaud, İmparator'un bu kadar büyük bir orduyla ülkeye geldiği haberini alınca, korkmasına şaşmamak gerekirdi; çünkü ülkesini ona karşı koruyabilecek gücü yoktu. Bu yüzden kendini nasıl idare edeceği konusunda büyük bir endişeye kapıldı. Eşi olan yeğenini aldığı İmparator'u görmek için Kral'ın zamanında geleceğini çok iyi biliyordu; ancak Prens, Kral gelmeden önce bu güçlü adamın kendisine büyük zararlar vermesinden ve utanç yaşatmasından çok korkuyordu. Bu sebeple en çok güvendiği adamlarından tavsiye istedi. Herkesten önce, hiç gecikmeden henüz Kilikya'da bulunan İmparator'un huzuruna gidip ondan çok alçakgönüllülükle merhamet dilemesini öğütleyen Lazkiye Başpiskoposu Giraut'nun tavsiyesine inandı; çünkü Rumların kibirli olduğunu ve dışarıdan kendilerine onur gösterilmesinden başka bir şey istemediklerini, güzel bir gösterişle

yatıştıklarını çok iyi biliyordu. Bu yüzden Prens onu böyle yatıştırabilirse, topraklarını ve adamlarını kaybetme tehlikesine atmaktan ve altından kalkamayacağı büyük savaş masrafları yapmaktan daha güvenli olacağını söyledi. Prens buna çok iyi razı oldu; kendisine bu tavsiyeyi veren Başpiskoposu da yanına aldı. Bu ona çok gerekliydi; çünkü Prens İmparator ile konuşmaya gittiğinde onu başlangıçta çok öfkeli ve kızgın buldu; ancak yumuşak sözlerle kalbini yumuşattı ve Prens, duyacağınız gibi ağır bir kefaretle İmparator ile barıştı. Prens, kolları dirseklerine kadar sıvanmış yün bir tunik içinde, boynunda kemeriyle İmparator'un huzuruna yalınayak geldi; ucundan tuttuğu bir kılıcın kabzasını İmparator'a uzattı; Rum ordusunun bütün baronlarının ve sıradan halkının gözü önünde diz çökerek bu şekilde merhamet diledi. Kendi adetleri gereği şan ve şeref düşkünü olan İmparator, onu o kadar uzun süre önünde bu halde bekletti ki orada bulunan Frankların çoğu bundan tiksinti duydu ve ayağa kalkmadığı için Prens'i çok kınadılar. Ancak o, bunca çabayla elde ettiği şeyi kaybetmek istemiyordu. Sonunda İmparator onu elinden tutup kaldırdı, ağzından öptü, öfkesini bağışladı ve onu tamamen sevgisine ve lütfuna kabul etti.

XXIV. — Ermenilerin İmparator ile nasıl barıştıkları hakkında.

Kudüs Kralı, İmparator'un Antakya taraflarına geldiğini duydu: onu çok onurlu bir şekilde karşılamaya gitmek istedi; kardeşini ve krallığın en yüksek soylu adamlarının çoğunu yanına aldı; Flandre Kontu'nu ise yakında olan deniz geçişiyle gitmek istediği için ülkede bıraktı. Bu şekilde Kral yola koyuldu. Antakya şehrine girinceye kadar at sürdü; oradan İmparator'a, Rumların dilini çok iyi bilen Rabbimizin tapınağının başrahibi Geoffroi'yi ve Pisiaux'lu Jocelin adlı yüksek bir baronu elçi olarak gönderdi. Bunlar Kral adına İmparator'u selamladılar ve Kral'ın kendisini karşılamak için Antakya şehrine kadar geldiğini söylediler; onun isteğini bilmek ve emrini yerine getirmek istiyordu; onun hoşuna gidecekse yanına gelmeye ya da kaldığı yerde onu beklemeye hazırdı. İmparator, elinden geldiğince çabuk yanına gelmesini bildirdi ve ona mektuplar taşıyan şansölyesini gönderdi; şansölye sözlü olarak da efendisinin isteğini ona iletti. Kral bütün maiyetinin en bilge ve en iyi donanımlı olanlarını yanına aldı, adamlarının geri kalanını Antakya'da bıraktı. Rumların konakladığı yere yaklaştığında İmparator, onu onurlandırmak için iki yeğenini karşılamaya gönderdi; biri seneschal (başkâhya) olan Ioannes, diğeri ise mabeyinci (chamberlain) olan Aleksios'tu; bunlar sarayın en yüksek rütbeli kişileriydi. Ordunun en büyük baronlarının çoğu onlarla birlikte geldi; Kral'ı gördüklerinde büyük sevinç duydular ve onu bizzat İmparator'a kadar götürdüler. İmparator zengin bir ipek kumaşla kaplı bir koltukta çok soylu bir şekilde oturuyordu; yanındaki bir sandalyeye Kral'ı oturttu; bu sandalye çok zengin bir şekilde donatılmıştı, ancak kendisininkinden daha alçaktı. Etrafında kendi ev halkından pek çok kişi vardı; Kral içeri girdiğinde onu nazikçe selamladı ve öptü; ardından onunla ve baronlarıyla pek çok konuda onları onurlandırmak için konuştu; sözleriyle ve tavırlarıyla gelişlerinden büyük sevinç duyduğunu açıkça gösterdi. Özel olarak her birinin durumunu ve halini öğrenmek istedi. Kral bu şekilde onun yanında on gün kaldı. İmparator'un ona gösterdiği sevinç ve güzel yüz her geçen gün artıyordu. Çok kibar, bilge ve zarif olan Kral,

İmparator'un ve baronlarının o kadar hoşuna gidiyordu ki herkes onu kendi oğlu gibi seviyordu. Rumlar kendi ülkelerinde hâlâ ondan bahsederler ve uzun süre önce ölmüş olan Kral Baudouin'in iyi niteliklerini överler. Kral, İmparator'un yanında boş durmak istemedi, aksine onun hoşuna gidecek bir şey yapmak için çabaladı. Size bahsettiğim Ermenistan'daki o güçlü yüksek soylu adamın, yani Toros'un üzerine gitmek istediğini çok iyi anladı. Ancak dağlarda sahip olduğu kalelerini zorla almak çok zordu. Bu yüzden Kral onu İmparator ile nasıl barıştırabileceğini düşündü ve ona dünyanın en bilge kişilerinden biri olan birini haberci olarak gönderdi. Onunla o kadar çok konuştu ki onu merhamet dilemek üzere İmparator'un huzuruna getirdi; İmparator'un kendisinden almak istediği kaleleri geri verdi; ardından ona tam bağlılık yemini (hommage lige) yaptı ve bu sayede İmparator'un sevgisini ve lütfunu geri kazandı. Rumlar bu yüzden Kral'ı çok daha fazla sevdiler. Bundan sonra Kral'ın kendi ülkesine dönmek için İmparator'dan izin istemesi uzun sürmedi; İmparator ona ve maiyetindeki bütün baronlara ve şövalyelere büyük ve zengin hediyeler verdi: Kral tek başına ondan, verilen ipek kumaşlar ve değerli taşlardan yapılmış kaplar hariç, yirmi iki bin hyperpyron ve bin mark gümüş aldı. İmparator onu kalbinde çok sevdi ve yeğeniyle olan evliliğinden eskisinden çok daha fazla memnun oldu. Kral Antakya'ya döndüğünde, orada bırakmış olduğu kardeşi Yafa ve Aşkelon Kontu Amaury'yi buldu; onunla birlikte Türklerin hapishanesinden yeni kurtulmuş olan İbelin'li Hugues de vardı; İmparator'u görmeyi çok arzuluyorlardı ve onun yanına geldiler. İmparator onları çok onurlandırdı ve onlara cömertçe hediyeler verdi; bundan sonra Antakya'da konaklayan Kral'ın yanına geri döndüler.

XXV. — İmparator Manuel'in geri dönüp kendi topraklarına nasıl gittiği hakkında.

İmparator, Paskalya bayramını Kilikya topraklarında kutlayıp bayram haftası geçtikten sonra, doğruca Antakya'ya yöneldi ve büyük ordusunu oraya götürdü. Kral, Prens, Aşkelon Kontu, krallığın ve prensliğin diğer bütün baronları zengin giysiler içinde güzel atlara binmiş ve sahip olabilecekleri en güzel donanımla onu karşılamaya çıktılar. Diğer yandan Patrik ve bütün din adamları ipek cüppeler giymiş halde; kutsal metinler, haçlar ve kutsal emanetler taşıyarak şehirden dışarı çıktılar. İmparator imparatorluk giysilerini giymişti ve başında taç taşıyordu. Borazanlar, davullar ve ziller çaldırdılar; diğer yandan din adamları ilahiler söylediler. Bütün halk büyük sevinç duydu, onu onurlu bir şekilde karşıladılar ve Aziz Petrus Kilisesi'ne kadar götürdüler. Oradan saraya geldi. Bilmem kaç gün şehirde kaldı ve hamamlardan ve şehrin diğer zevklerinden çok keyif aldı. Hiçbir işi olmayan bütün şehir halkına İmparator kendi malından cömertçe bağışta bulundu. Ardından şehrin yakınında bulunan ormanlarda ve dağlarda avlanma isteği duydu; çünkü orada kalmak onu sıkmıyordu. Ülkeyi Rumlardan daha iyi bilen Kral, ona eşlik edeceğini söyledi ve onu en çok hayvan bulunan yerlere götürdü. Ancak Yükseliş (Ascension) gününden önce, bu eğlencede oldukları sırada, Kral biraz sert ağızlı olan bir av atının üzerindeydi. Mahmuzlarını vurduğunda at onu bir kayalığın üzerinden aşırdı, öyle ki ikisi birden yere düştüler ve Kral'ın kolu kırıldı. İmparator bunu duyunca aşırı derecede üzüldü, hemen o tarafa çekildi ve önüne geldi, attan indi ve tıpkı sıradan

bir cerrah gibi uzun süre önünde diz çökerek kolunu sarmasına yardım etti. Bunu gören Rum baronları aşırı derecede hayrete düştüler ve efendilerinin yüceliğini bu şekilde unutmasına ve öyle bir tavır takınmasına şaşırdılar; bir insana duyduğu sevgi yüzünden bu kadar alçalabileceğine hiç inanamıyorlardı. Kol güzelce sarılıp yerine oturtulduğunda Antakya'ya gittiler. İmparator her gün Kral'ı görmeye geliyordu ve cerrahlar kolun sargılarını ve merhemlerini değiştirirken ona çok nazikçe yardım ediyordu; kendi oğluna bile bundan daha fazla hizmet edemezdi. Kral iyileştiğinde, İmparator kısa bir süre sonra ordusunun komutanlarına adamlarını hazırlamalarını ve yüklerini hızla yüklemelerini emretti; öyle ki belirlenen bir günde Halep'e doğru gitmek üzere şehirden çıktılar. Kendisi ve Kral borazanlar ve davullarla at sürdüler ve Balena Geçidi (Gué de la Balene) denilen bir yere kadar geldiler. Bütün ordu orada konakladı. O sırada Halep şehrinin içinde bulunan Nureddin, İmparator'a ve Kral'a elçilerini gönderdi ve onlarla o kadar çok konuştu ki Saint-Gilles Kontu'nun gayrimeşru oğlu olan Bertrand'ı ve elinde tuttuğu bizim halkımızdan diğer bütün esirleri onlara geri verdi. Bu anlaşma sayesinde ordumuz oradan daha ileri gitmedi; aksine İmparator ülkesinden ayrıldı ve kendi topraklarına geri döndü. Kral da kendisiyle birlikte gelmiş olan adamlarını kendi krallığına geri götürdü.

XXVI. — İki papanın nasıl seçildiği hakkında.

Bu dönemde Papa Hadrianus boğazda tutulan ve esquinancie (boğaz anjini/difteri) denen bir hastalıktan öldü. Bu olay Campania'da Anagni adlı bir şehirde gerçekleşti. Naaşı Roma'ya götürüldü ve Aziz Petrus Kilisesi'ne çok onurlu bir şekilde defnedildi. Kardinaller toplandılar, ancak hepsi tek bir kararda birleşemediler; aksine aralarında büyük bir anlaşmazlık çıktı ve uzun süre devam eden bölünme (skizma) baş gösterdi. Bir taraf, San Marco kilisesinin rahip kardinali Roland'ı seçti (Siena şehrinden doğmuştu). Onu destekleyenler onu kutsadılar ve ona Aleksandros adı verildi; iyi bir din adamı ve bilge bir insandı, Papa sarayının şansölyesi olmuştu. Diğerleri ona katılmadılar, aksine başka bir kardinali seçtiler; adı Octavianus'tu, Roma'da büyük bir soydan doğmuştu, Tiber nehrinin ötesindeki Santa Cecilia kilisesinin rahip kardinaliydi. O da kutsandı ve ona Victor adını verdiler. Bu ikisinin seçilmesiyle bütün dünyada Hristiyanlık bölündü; çünkü Kutsal Kilise'nin din adamlarının bir kısmı ve ülkeleri yöneten yüksek prensler Aleksandros'un yanında yer aldılar (bunlar Fransa Kralı ve krallığının piskoposlarıydı). Diğer taraf ise Victor'un yanında yer aldı: bunlar İmparator Friedrich ve imparatorluğun din adamlarının çoğu idi. Kavga ve anlaşmazlık on dokuz yıl boyunca bu şekilde sürdü; ancak Rabbimizin lütfuyla, yirminci yıl başlarken İmparator, Papa Aleksandros ile anlaştı. Ona itaat etti ve herkesin onu papa olarak tanımasını bütün gücüyle emretti. Bölünme bu şekilde sona erdi ve böylece sürekli bölünmüş kalma tehlikesiyle büyük risk altında olan bütün Kutsal Kilise tek bir iradede birleşti.

XXVII. — Nureddin'in Konya Sultanı ile nasıl savaştığı hakkında.

Nureddin, İmparator'un ülkeden ayrıldığına çok sevindi; çünkü onun gelişi kendisine büyük korku vermişti. Onun artık kendisinden çekinmeyeceği kadar uzaklaştığını ve diğer yandan Kral'ın kendi topraklarına geri döndüğünü görünce, kalbinde uzun

süredir yapmayı düşündüğü bir işe girişmenin tam zamanı ve yeri olduğunu anladı. Bunun üzerine kendi topraklarından toplayabildiği kadar adam topladı ve kendisiyle sınır komşusu olan Konya Sultanı'nın topraklarına girdi. Orada bulunan halkı tamamen hazırlıksız buldu. Ülkeyi hızla boydan boya geçti ve Maraş adlı bir şehri ve iki güçlü kaleyi ele geçirdi; birine Cresson, diğerine ise Behesni (Bhetselin) denir. Ondan daha büyük güce sahip olan Sultan, o sırada o bölgelerden çok uzaktaki başka bir topraktaydı; bu güvenceyle Nureddin o toprakta istediğini yapıyordu. Diğer yandan Kral'ın ve baronlarının o kadar uzaklaştığını ve üzerlerine gelmelerinin kolay olmayacağını fark etti. Ancak çok bilge ve düşünceli olan Kral, Nureddin'in kendi dininden olan halka karşı savaştığını öğrendi; eğer bu işe girişirse bundan fayda sağlayacağını düşündü. Şam toprağının şövalyeler ve diğer silahlı adamlarla pek donatılmamış olduğunu çok iyi fark etti; bu yüzden hızlı bir çağrıyla toplayabildiği kadar adam topladı ve Şam krallığındaki Türklerin topraklarına girdi. Köyleri yağmalamaya, yıkmaya ve yakmaya, bolca ganimet toplamaya ve pek çok esir almaya başladı; öyle ki Birinci Arabistan'ın Bostra adlı ünlü şehrinden Şam şehrine kadar yapmak istediği hiçbir şeye karşı koyacak kimse bulamadı; aksine ülkede ilerledi ve kazanmak ve yağmalamak için sağa sola akıncılarını gönderdi. **Şam şehrinin içinde Necmeddin (Negemedins) adında çok bilge bir Türk olan ve büyük sıkıntılarda kendini kanıtlamış yüksek soylu bir adam vardı;** bu yüzden aklına ve sadakatine güvenen Nureddin, Şam toprağını yönetmesi için ona bırakmıştı. Bu kişi efendisinin toprağının yağmalandığını ve bunu savunacak gücü olmadığını gördü; çünkü uzaklarda olan komutanları ülkenin en iyi şövalyelerini yanlarında götürmüşlerdi; bu yüzden Kral'ı topraklardan zorla çıkaramayacağına göre, ona karşı başka bir yolla anlaşmaya çalışmayı düşündü. Ona ve danışmanlarına o kadar çok konuştu ki, üç aylık bir ateşkes karşılığında ona dört bin bezant verdi ve hapishanesinde tuttuğu kırk Hristiyan yoksul adamı geri iade etti. Kral bu şekilde başka bir şey yapmadan geri döndü. Bir kadından daha bilge ve iyi bir hanımefendi olan ve hayatı boyunca krallığa ve oğluna pek çok iyilik yapmış olan Kraliçe Melisende, bu iki kralın zamanında otuz yıl veya daha fazla hüküm sürdükten sonra, kendisini ölümüne kadar elinde tutan çok uzun bir hastalığa yakalandı. Sanki bunamış gibiydi; gördüğü hiçbir şeyi pek hatırlamıyordu, aksine hafızası çok zayıflamıştı. İki kız kardeşi, Trablus Kontesi ve Beytanya'daki Aziz Lazarus Manastırı Başrahibesi her zaman onun önündeydiler ve ona çok iyi bakıyorlardı. Davranışları düzensiz olduğu için, kendisiyle ilgilenen ve ona ellerinden gelen en iyi hizmeti veren kız kardeşleri dışında kimsenin bulunduğu yere girmesine izin vermiyorlardı. Kral Baudouin'in Necmeddin'e verdiği üç aylık ateşkes süresi dolduğunda, Nureddin ve yanında tuttuğu adamları henüz geri dönmemişti. Kral bunu çok iyi fark etti ve süre geçer geçmez adamlarını topladı ve Şam toprağına girdi; orada çok büyük ganimet elde etti ve ülkenin Türklerine çok büyük zarar verdi. Zira köyleri yağmalıyor, sonra her şeyi yakıyordu: alabildiği kadar çok sayıda hayvan ve esir getirdi. Ardından ganimetle yüklü olarak ordusunu kendi topraklarına geri götürdü.

XXVIII. — Prens Renaud'nun Türklerle yapılan savaşta nasıl esir düştüğü hakkında.

Bundan çok geçmeden, Prens Renaud casusları aracılığıyla, eskiden Urfa Kontu'nun toprağı olan Maraş ile Tell Başir (Talupe) arasındaki bölgede çok sayıda büyük ve küçükbaş hayvan bulunduğunu ve bol otlaklar olduğu için bütün ülkenin bunlarla kaplı olduğunu öğrendi. Ülke halkı silahlardan hiç anlamıyordu ve hiçbir şeyden çekinmeyecek kadar kendilerini güvende hissediyorlardı; zengindiler ve her türlü imkânla iyi donanmışlardı. Bu yüzden Prens, o topraklarda çok büyük bir ganimet elde edebileceğini fark etti: size bahsettiğim o bölgeye yeterince şövalye ve diğer silahlı adamları topladı ve geldi. Durumu tam da kendisine anlatıldığı gibi buldu, çünkü hepsini getiremeyeceği kadar çok sayıda büyükbaş hayvan vardı. Ancak ülkenin halkı tamamen Hristiyanlardan oluşuyordu; çünkü Türkler ülkenin bütün kalelerini ellerinde tutuyorlardı. Toprakları işleyen çiftçiler, Süryani veya Ermeni olmalarına bakılmaksızın onlara büyük haraçlar ve hayvan ile buğday gelirleri veriyorlardı: çiftçilik ve hayvancılıktan başka hiçbir şeye karışmıyorlardı. Kalelerin Türkleri ise bunları topluyor ve efendileri olan putperestliklerinin yüksek soylu adamlarına bunların hesabını veriyorlardı. Prens Renaud ve adamları götürebildikleri kadar ganimeti topladılar; giysiler ve diğer zenginlikler tamamen ele geçirildi ve büyük sevinç içinde kendi ülkelerine doğru geri döndüler. Ancak Nureddin'in diğer bütün ülkelilerden daha yakın ve özel dostu olan, **Halep valisi zengin ve güçlü bir Türk —adı Mecdüddin (Mehgedin) idi**— bizimkilerin ganimetleriyle yüklü ve ağırlaşmış halde o topraktan geri döndüklerini öğrendi; bu yüzden eğer onları dar bir yerde karşılayabilirse onları bozguna uğratabileceğini ya da en azından ganimetlerini ve taşıdıkları şeyleri bıraktırabileceğini düşündü. Derhal toplayabildiği kadar hafif silahlı ve iyi binekli şövalye ve asker topladı ve Prens'in ordugâhından gelmiş olan casuslarının önünden yola çıktı. Böylece doğruca bizimkilerin konakladığı yere geldi ve götürdükleri o büyük hayvan sürüsünü kuşattılar; geceye yakın olduğu için hemen yakında durdular. Prens ve adamları düşmanlarının kendilerine o kadar yaklaştığını fark ettiler ki onlarla savaşmak istiyormuş gibi görünüyorlardı; bu yüzden nasıl davranacakları konusunda danıştılar. Bazıları, elde ettikleri bütün ganimeti orada bırakıp tamamen serbestçe kendi yollarına gitmelerinin daha güvenli olacağını söylediler; umutları olan Türkler ganimete gelecekler ve böylece memnun olarak gideceklerdi. Ve eğer onlara saldırmak isterlerse, yüklerinden ve ganimetlerinden kurtulduklarında kendilerini daha iyi savunabilirlerdi. Diğerleri ise başlangıçta kazandıkları şeyi darbe vurmadan bırakmanın çok kötü bir görüntü olacağını söylediler; bu yüzden ganimetlerini sürerek yollarına devam etmeyi övdüler. Hiç şüphesiz Türkler sandıklarından oldukça fazlaydı; ancak aralarında inançsızlardan daha cesur ve yiğit adamlar vardı ve eğer Rabbimiz yardım etmek isteseydi, onlara rağmen kurtulabilirlerdi. İyi bir şövalye ve cesur biri olan Prens Renaud onlara katıldı, ama bu ona pek yaramadı. Sabahleyin kalktılar ve birliklerini düzene soktular; ganimetlerini ortaya aldılar: etrafta hep birlikte durdular ve doğruca Türklere doğru ilerlediler. Onlar da kendi adetlerine göre düzene girdiler: adamlarımıza şiddetle saldırdılar; kılıçlarla ve topuzlarla oldukça vurdular. Diğerleri uzaklaştılar ve dışarıdan yoğun bir şekilde ok attılar. Şövalyelerimiz onlara şiddetle karşılık verdiler ve kılıç şakırtısı ile yakın dövüş o kadar uzun sürdü ki kimin üstün olduğunu bilmek mümkün değildi. Ancak bizimkilerin çok çabuk bozguna uğraması ve götürdükleri hiçbir şeye

bakmadan kaçmaya başlamaları uzun sürmedi. Prens Renaud onları toparlamak için yanlarında durdu, ancak hiç kimse onunla kalmadı. Böylece esir alındı ve onu tamamen bağlı olarak götürdüler. Bu olay Cresson ile Maraş arasında, Coming adlı bir yerde, Azize Cecilia arifesinde meydana geldi.

XXIX. — Kutsal Topraklara gelen bir elçi (legat) hakkında.

San Giovanni ve San Paolo unvanlı bir Roma kardinali, Cenevizli bir gemiyle Cibele'ye geldi; adı Johannes'ti. İyi eğitimliydi ve Papa Aleksandros tarafından geliyordu. Geldiğinde niyetini, gelişinin hoşuna gidip gitmeyeceğini öğrenmek için Kral'a elçilerini gönderdi (çünkü o toprakta adet şuydu ki hiçbir elçi Kral'ın izni ve güvenli geçiş izni olmadan krallığa giremezdi). Suriye din adamlarının kendisine olan tutumlarını öğrenmek için elçilerini onlara da gönderdi. Şüphe duymasına şaşmamak gerekirdi, çünkü bütün dünya hâlâ bölünme (skizma) içindeydi; bu yüzden din adamlarından bir kısmının Aleksandros tarafını, diğerlerinin ise rakibini tutması nedeniyle bölünmenin henüz sona ermediği düşünülüyordu. Kral, onu kabul etme konusunda danışılana kadar hiç gelmemesini bildirdi. Kral bütün din adamlarını ve bazı baronları Nasıra şehrinde toplantıya çağırdı. Orada bu elçiyi kabul edip etmeyecekleri konusunda danıştılar; çünkü bu iki patrikliğin, yani Antakya ve Kudüs'ün bütün din adamları o güne kadar aralarında öyle anlaşmışlardı ki hangi tarafı tuttukları bilinmiyordu; yine de kalplerinde bazıları Victor'un, diğerleri ise Aleksandros'un papa olmasını daha çok istiyorlardı. Toplandıkları bu mecliste, Sur Başpiskoposu Petrus ve ona katılan diğer pek çok kişi, elçi Aleksandros'un kabul edilmesini tavsiye ettiler; çünkü kardinallerin büyük çoğunluğu onu seçtiği için davasında haklıydı. Diğer din adamları bu tavsiyeye şiddetle karşı çıktılar ve Suriye krallığını her zaman sevmiş ve savunmuş olan Victor'un doğru papa olacağını söylediler. Bu yüzden bu elçiyi ona karşı kabul etmek iyi olmazdı. Kral bu anlaşmazlığı duyunca, kiliselerinin adamları arasında büyük bir karışıklık çıkmasından korktu; bu yüzden baronlarının tavsiyesiyle orta bir yol seçti ve elçiye, eğer hiçbir elçilik nişanı olmadan hacı olarak Kutsal Kabir'e ve toprağa gelmek isterse, bu şekilde gelmesinin kendisine hoş geleceğini bildirdi (çünkü elçiler bu toprakta papa gibi beyaz atlar ve kırmızı pelerinler kullanırlar); ve bir sonraki deniz geçişine kadar orada kalsın: çünkü o zaman ayrılmasını istiyordu. Ve bunu istemesinin haklı bir sebebi olduğunu bildirdi, çünkü bölünme büyüktü ve ikisinden hangisinin iyi bir sonuca ulaşacağı henüz bilinmiyordu; bu nedenle Kral bu şüphe içinde hiçbir tarafı tutmak istemiyordu. Diğer yandan Suriye toprağının elçiye pek ihtiyacı yoktu, çünkü manastırlar ve diğer kiliseler bundan zarar görürdü. Bu tavsiye Kral'a daha sağlıklı göründü. Ancak, bu adam gelmeden önce, saraya giden din adamları korkakça davrandılar ve onu elçi olarak kabul ettiler; sonradan o kadar ağır yük altına girdiler ve pek çok yönden zarar gördüler ki buna çok pişman oldular. Bu mevsimde, Yafa Kontu Amaury'nin, Urfa Kontu'nun kızı olan eşi Agnes'ten bir oğlu oldu. Kont, Kral'dan vaftiz babası olmasını rica etti; Kral bunu memnuniyetle yaptı ve çocuğu vaftiz kurnasında tuttu. Adı Baudouin oldu. Bazıları ona vaftiz oğluna ne vereceğini sordu; o da çok nazik ve güzel sözlerle ona Kudüs krallığını vereceğini söyledi. Bu sözü duyan pek çok kişi şaşırdı ve bunun bir kehanet olduğunu

düşündüler: henüz genç bir bekâr olan ve hamile bir eşi bulunan Kral'ın varissiz öleceği, böylece kardeşinin kendisinden sonra kral olacağı anlamına geliyordu ve her şey tam olarak böyle gerçekleşti.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

Necmeddin (Negemedins)

XXVII. bölümde Şam valisi olarak tanıtılırken müellif onun etnik kimliğini doğrudan "Türk" (Turs) kelimesiyle verir: "Il avoit dedenz la cité de Damas un haut home, Negemedins avoit non, mout estoit sages Turs et bien esprovez en granz besoignes..." (Şam şehrinin içinde Necmeddin adında, çok bilge bir Türk olan ve büyük sıkıntılarda kendini kanıtlamış yüksek soylu bir adam vardı...).

Bölümün başında Kral Baudouin'in Nureddin'in Anadolu'daki (Konya Sultanı) seferini haber alması "Nureddin'in kendi dininden/soyundan olan halka karşı savaştığı" (guerroioit einsi la gent de sa loi) şeklinde verilir; devamında ise Kral'ın Şam'daki "Türklerin topraklarına" (en la terre des Turs au roiaume de Damas) girdiği ve buranın idaresinin Nureddin tarafından bu bilge Türk'e (Necmeddin'e) bırakıldığı vurgulanır.

Şirkuh (Siracons)

XXI. bölümde Nureddin'in başkomutanı (connestable) olarak tanıtılan Siracons'un yönettiği ve harekete geçirdiği ordu, metnin hemen devamında doğrudan "Türkler" (li Tur) olarak adlandırılır ("Kral Baudouin, Türklerin savaşmak için kendilerine yaklaştığını duydu..." ve "Türkler bizimkilerden sayıca oldukça fazlaydı...").

Kronik boyunca müellif, bölgedeki İslam ordularının komuta kademesini ve askeri gücünü etnik bir ayrım gözetmeksizin "Türkler" (li Tur) veya "Sarazenler" (Sarrazins) başlığı altında toplar. Şirkuh da Nureddin'in en yakınındaki başkomutan olarak doğrudan bu Türk askeri aristokrasisinin bir mensubu şeklinde sunulur.

Özetle; Guillaume de Tyr hem Necmeddin'i (ismini vererek doğrudan "sages Turs" / bilge Türk sıfatıyla) hem de Şirkuh'u (Türk ordusunun başkomutanı ve lideri olarak) Türk kimliğiyle kaydetmektedir.

XXX. — Kral Baudouin'in Antakya toprağına nasıl yardım ettiği hakkında.

Antakya Prensi Renaud, Sarazenlerin hapishanesindeydi. Savunucusuz kalan bütün toprak büyük bir korku ve dehşet içindeydi. Ülkenin yüksek soylu adamları ne yapacaklarını bilmiyorlardı; çünkü her gün her şeyi kaybedeceklerini sanıyorlardı. Sonunda Kudüs Kralı'ndan pek çok kez yardım ve destek aldıklarını hatırladılar: bu sebeple ona mektuplar ve sözlü mesajlarla bütün ülkenin içinde bulunduğu büyük sıkıntıyı ve tehlikeli durumu güzelce anlatabilen iyi elçiler gönderdiler. Tanrı aşkına ve şeref uğruna kendilerine tavsiye ve teselli vermesini ve ihtiyaç duyduğunu göreceği şekilde ülkenin işlerini düzenlemek üzere oraya gelmesini nazikçe rica ettiler. Kral, efendilerini kaybettiklerinde başlarına gelen bu talihsizlikten dolayı Antakya halkının ve etraftaki toprağın haline acıdı. Atalarının ve kendisinin onlara ihtiyaçlarında pek çok kez yardım ettiğini çok iyi hatırlıyordu: bu yüzden onlara memnuniyetle gideceğini ve elinden geldiğince iyi niyetle tavsiyede bulunacağını cevapladı. Elçileri ayaklarına kapandılar ve ağlayarak ona teşekkür ettiler. Kral yolculuk hazırlıklarını yaptı, yanına büyük bir şövalye topluluğu aldı: hiçbir engelle karşılaşmadan Antakya'ya geldi. Yüksek soylu adamlar ve halk tarafından büyük sevinçle karşılandı. Prensliğin bütün işlerini sanki kendi mirasıymış gibi sadakatle ve büyük bir özenle düzenleyinceye kadar şehirde kaldı. Prenses'e harcamaları için her hafta ödenecek bir miktar para tahsis etti, bununla kendisini ve maiyetini onurlu bir şekilde geçindirebiliyordu; ardından Kral dönünceye kadar ülkenin yönetimini Patrik'e bıraktığını söyledi ve herkese ona kendi haklarıymış gibi davranmalarını emretti. Kral ülkede bu şekilde davrandı ve krallığına geri döndü. Konstantinopolis İmparatoru'nun elçileri, Kral geri döndükten hemen sonra yanına geldiler; Yunanistan'ın yüksek soylu adamlarıydılar ve sarayda büyük nüfuzları vardı. İlki İmparator'un kuzeniydi ve adı Ioannes Dukas (Gondostefanos) idi; diğeri ise sarayın baş tercümanıydı, efendisinin bilge ve dürüst adamı, imparatorluğun sadık hizmetkârıydı: adı Triphiles idi. Kral'a altın mühürlü mektuplar ve tek bir noktada birleşen sözler getirdiler. Kral mektupları

okuttu ve ardından çok özel olarak konuşmalarını dinledi. Mektupların özeti şuydu: İmparator Kral'ı dostu olarak selamlıyordu. Ardından şu sözleri söylüyordu: "Bilesin ki, çok sevdiğim ve imparatorluğumuzun lütfunu kazanmış olan, baronlarımızın çok takdir edip övdüğü ve her zaman iyi anılması gereken o yiğit hanımefendi, yatağımızın ve yüceliğimizin ortağı İrene bu dünyadan göçtü. Ondan geriye sadece bir kızımız kaldı; ancak İsa Mesih'in rızası olursa, bizden sonra imparatorluğu elinde tutacak ve yönetecek bir erkek varisimizin olması bizim arzumuzdur; bu yüzden sarayımızın en yüksek soylu adamlarından defalarca konuştuk ve tavsiye aldık; hepsi aynı fikirde birleşti ve bizim de hoşumuza gidiyor ki kendi soyumuzdan bir kadın alalım; çünkü sen bizim yakın dostumuz ve imparatorluğun sadık bir üyesisin. Bu sebeple sana bildiriyor ve rica ediyoruz ki, imparatoriçe olması için kuzenlerinden birini bize gönderesin; ikisinden hangisini daha çok istersen, ya Trablus Kontu'nun kız kardeşini ya da genç Antakya prensinin küçük kız kardeşini. Ve sana kesinlikle söz veriyoruz ki, bize göndereceğin bu ikisinden herhangi birini itirazsız eş olarak alacağız ve yeryüzünde daha büyüğü olmayan bir onur eşliğinde karşılayacağız." Kral bu mektupları ve sözleri duyunca büyük bir sevinç duydu ve İmparator'a iki şeyde kendisine gösterdiği bu büyük onurdan dolayı çok nazikçe teşekkür etti: biri kendi soyundan bir kadın almak istemesi, diğeri ise kendisine çok güvenerek vermek istediği kızı seçmeyi onun kararına bırakmasıydı. Elçilere güzel yüz gösterdi ve bu konuda ve diğer bütün konularda İmparator'a sadakatle davranacağını açıkça söyledi.

XXXI. — Trablus Kontu'nun kız kardeşi için yaptığı büyük hazırlıklar hakkında. Kral en yakın dostlarına bu iki genç kızdan hangisini İmparator'a göndereceği konusunda danıştı. Hepsi birinde birleşti. Bunun üzerine elçileri çağırttı ve onlara isteğinin ve kararının, efendileri İmparator'a eş olarak Trablus Kontu'nun kız kardeşi, çok bilge ve çok güzel bir genç kız olan Melisende'i sunmak olduğunu söyledi. Kral'a ellerinden geldiğince teşekkür ettiler ve görünüşte büyük bir sevinçle bu sözü kabul ettiler. Yine de efendilerine mektuplar ve elçiler gönderip Kral'ın kendilerine söylediğini bildirmelerinin uygun olacağını söylediler. Trablus Kontu ve eşi buna çok sevindiler; bunun üzerine bu genç kıza büyük ve zengin süs eşyaları hazırlandı; Kral'ın kendisi ve soyundan gelen herkes, sanki aşırılık yapmaktan korkarcasına bütün güçlerini ortaya koydular. Pek çok çeşit zengin ipek kumaşlardan elbiseler, bol miktarda kızıl, yeşil ve koyu renkli seçkin kumaşlar; altından ve değerli taşlardan taçlar, kemerler, tokalar, broşlar ve yüzükler çok zengin bir şekilde hazırlandı. Hanımların kulaklarına taktıkları başka türden mücevherler de vardı ki bunlar çok zengin ve çok pahalıydı; altından ve gümüşten testiler, büyük ve zengin çanaklar hazırlandı; saf gümüşten büyük ve geniş kazanlar, tavalar ve bütün mutfak aletleri yapıldı; dizginlerden, eyerlerden ve zengin eğer örtülerinden söz etmeye bile gerek yok; çünkü bunlar aşırı derecede büyük ve pahalıydı. Bütün bu zengin eşyaları öyle hazırladılar ki, hiçbir kraliçede daha önce benzeri görülmemişti; ancak gideceği yer Konstantinopolis sarayı kadar soylu bir ülke olduğu için böyleydi. Yunanistan elçileri ülkede kaldılar ve kendilerinin hanımı olacak bu genç kızın davranışlarını ve tutumunu dikkatle incelemeye başladılar. Sık sık onunla konuşmak istiyorlar ve

tamamen örtüsüz (baş açık) olarak yanlarına gelmesini sağlıyorlardı. Efendilerine gizlice elçiler gönderiyorlar ve pek çok kez ondan mektuplar alıyorlardı. O kadar uzun süre bu durumda kaldılar ki, Kral ve Kont bu evliliğe dair ne düşüneceklerini bilemez hale gelerek tam bir yıl geçti. Bunun üzerine elçileri huzurlarına çağırttılar ve aynı soyun diğer baronlarını da genç kızın yanına topladılar. Kont onlara, bu iki durum arasında daha fazla kalmak istemediğini açıkça söyledi; aksine bu evlilikle ilgili başlatılmış olan sözü açıkça bırakmalarını ve kendileri yüzünden yaptığı harcamaları geri ödemelerini ya da söz verdikleri gibi İmparator ile evlenmek üzere kız kardeşini götürmelerini istedi. Şüphesiz Kont daha fazla bekleyemezdi; çünkü krallığın en büyük baronları ve Antakya prensliği, bu genç kızın yola çıkışı için uzun süredir Trablus'ta konaklıyorlardı. Harcamalarının tamamını veya büyük bir kısmını Kont'tan alıyorlardı. Kont'un kendisi on iki çok güzel kadırga yaptırmış ve her şeyle donatmıştı; masrafları kendisine ait olmak üzere kadırgaları uzun süre hazır tutmuştu, çünkü bu kadırgalara binip kız kardeşini Konstantinopolis'e kadar uğurlama niyetindeydi. Elçiler Kont'a, sadece kendisini oyalamak için kesinlik içermeyen şüpheli sözlerle cevap verdiler. Kral artık daha fazla bekleyemeyeceğini gördü; bunun üzerine İmparator'a gizlice kendi adamlarından bilge, güzel konuşan ve hızlı bir şövalye gönderdi ve bu evlilikle ilgili isteğini açıkça bildirmesini istedi. Şövalyeye hemen geri dönmesini emretti. O da gidip elçilik görevini iyi bir şekilde yerine getirdi; ardından Kral'ın sandığından daha çabuk geri döndü; İmparator'dan ve sözlü olarak gönderdiği mesajlardan mektuplar getirdi: kendisi ile bu genç kız arasında konuşulan şeyin hoşuna gitmediğini ve buna asla razı olmayacağını açıkça bildiriyordu. Kral bunu duyunca, bu işlerin haberinin bütün ülkede yayılmış olmasından dolayı çok öfkelendi ve utandı; İmparator'un bu konuda hiç onursuz davranmadığını çok iyi anladı, ancak onu kendi isteğine göre yönlendiremiyordu. İmparator'un elçileri Trablus Kontu'nun gözünden düştüklerini çok iyi anladılar ve kendilerine bir kötülük yapılmasından korktular. Kral tarafından olmasaydı bu şüphesiz gerçekleşirdi; ancak oldukça küçük bir gemiye bindiler ve tamamen gizlice Kıbrıs'a geçtiler. Toplanmış olan yüksek soylu adamlar ise oradan utanç içinde ayrıldılar. Bu olay yüzünden uzun süre oyalanmış olan Kral'ın kendisi de Antakya toprağında kendisine büyük ihtiyaç duyulduğunu çok iyi biliyordu; bu yüzden işlerini düzenledi ve o tarafa doğru gitti. Antakya şehrine geldiğinde, Trablus'tan ayrılmış olan İmparator'un elçilerini orada buldu. Orada Prenses ile, efendileriyle evlenmemiş olan küçük kızı Maria hakkında gizli görüşmeler yapıyorlardı ve elçilerin yapacakları şeyi kesin ve sabit kılan altın mühürlü mektuplarını gösteriyorlardı. Görüşme o kadar ilerlemişti ki annesi buna tamamen razı olmuştu. Kral geldiğinde, bu görüşmenin kendisi olmadan yürütülmesi doğru değildi. Kral'a bütün meselelerini açıkladılar. Kral bu konuda İmparator'u övmedi, hakkı da vardı; ancak genç kız kuzeni olduğu ve babası bulunmadığı için, İmparator tarafından gelen böylesine yüksek bir yükselişi engellemek istemedi. Bu yüzden buna razı oldu ve işin çok iyi bir şekilde güvence altına alınmasını sağladı, öyle ki İmparator'un elçileri onu çok övdüler. Çok geçmeden kadırgalar Asi (Fer) nehrinin denize döküldüğü Saint-Syméon limanında hazırlandı. Genç kız o zaman elçiler tarafından mümkün olan en büyük aceleyle onlara teslim edildi. Kral onunla

birlikte kendi çeyizinin teminatını almak ve onu götürmek üzere Antakya toprağının en yüksek soylu ve en bilge adamlarından bazılarını gönderdi.

XXXII. — Kraliçe Melisende'in ölümü hakkında.

Kral Antakya toprağında kaldığı sırada hiç boş durmak istemedi, aksine ülkenin durumunu iyileştirmeyi çok arzuluyordu; bu yüzden Antakya'ya yedi mil uzaklıkta, Demir Köprü (Pont du Fer) adı verilen bir yerde bir kale yaptırdı. Bu kale ülkeye o kadar büyük bir fayda sağladı ki Türk akıncıları artık o tarafa yaklaşmaya cesaret edemiyorlardı. Kral bu işle meşgulken, uzun süredir yatakta yatan ve bedeni iyice zayıflayıp eriyen iyi Kraliçe Melisende, Eylül ayındaki Meryem Ana yortusundan on bir gün sonra öldü. Haber Kral'a ulaştı ve Kral onu hayatında ne kadar sevdiğini açıkça gösterdi; çünkü günlerce o kadar büyük bir yas tuttu ki kimse onu teselli edemedi. Baronlar buna çok şaşırdılar; çünkü iyi hanımefendi iyileşemeyeceği bu hastalıkta o kadar uzun süre kalmıştı ki, onu çoktan ölmüş gibi kabul ediyorlardı; ancak Kral onu sanki tamamen sağlıklı bırakmış gibi taze bir acıyla ağlıyordu. Onu tanıyanlar, her zaman yaptığı iyi işler sayesinde Rabbimizin onun ruhuna merhamet ettiğine kesinlikle inanıyorlardı. Tanrı'nın Oğlu'nu taşıyan Bakire'nin mezarına inilirken sağ tarafta, önünde demir parmaklıklarla çevrili taştan bir mağara içinde Yahuda (Josaphat) Vadisi'ne defnedildi. Hemen yanında onun ruhu için kurulmuş bir sunak vardır; burada her gün özellikle onun için Tanrı'ya ayin okunur.

XXXIII. — Trablus Kontu'nun İmparator'un topraklarına nasıl zarar verdiği hakkında.

Trablus Kontu, yaptığı büyük harcamalardan sonra İmparator'un kız kardeşini hiçbir sebep olmaksızın reddederek kendisine yaşattığı utançtan dolayı kalbinde çok kederli ve öfkeliydi; bu yüzden bunun öcünü nasıl alabileceğini ve onun halkına ve toprağına nasıl zarar verebileceğini düşünmekten geri durmuyordu. Ancak onun kendisinden daha güçlü olduğunu ve ikisi arasındaki savaşın hiç de eşit olmayacağını çok iyi biliyordu, bu nedenle onu daha fazla kızdırmaktan çekiniyordu. Yine de kendisine yapılan bu haksızlıktan dolayı üzüldüğünü ve bunu acı bir şekilde ödeteceğini göstermek istediği için, yaptırmış olduğu on iki kadırgayı aldı —bunların başka bir işe yarayacakları saati gelmişti— ve içlerini iyi silahlanmış kadırga askerleriyle doldurdu; sahip olduğu öfkeyle İmparator'un toprağına, deniz kıyısına gitmelerini ve onun halkından bulabildikleri kadarını kadın ve çocuklara, yaşlılara ve gençlere, keşişlere ve rahiplere acımadan öldürmelerini emretti; bütün şehirleri yağmalamalarını, sonra kiliseler dahil her yeri ateşe vermelerini söyledi; çünkü kendisine o kadar büyük bir utanç yaşatılmıştı ki buna karşılık az bir kötülük bile bulamıyordu. Kadırga askerleri yağma ve kötülük yapma izni aldıkları için oradan büyük bir sevinçle ayrıldılar. Kendilerine emredilenden bile fazlasını yaptılar: pek çok insanı öldürdüler, manastırları ve diğer kutsal yerleri yaktılar; deniz yoluyla gelen hacılara ve tüccarlara bile saldırıyor ve bütün eşyalarını ellerinden alıyorlardı, öyle ki pek çoğu ülkelerine geri dönemeden sefaletten öldü.

XXXIV. — Üçüncü Kral Baudouin'in ölümü hakkında.

Duyduğunuz gibi Trablus Kontu İmparator'un toprağında büyük kötülükler ve ağır zararlar verdiriyordu. Antakya'da bulunan Kral'ın her zaman kışa doğru müshil ilaçları (iksirler) alma adeti vardı; çünkü deniz aşırı bu toprakların baronları doğalarını böyle temizleme alışkanlığındaydılar. Ancak kadınlarının tavsiyesiyle çok tehlikeli bir işe girişmişlerdi; çünkü müshil için tıp bilginlerine (fizisyenlere) değil, tıptan hiç anlamayan ve ülkenin bütün yüksek soylu adamlarına zehirler veren Yahudilere, Sarazenlere, Samiriyelilere ve Süryanilere danışıyorlardı. Ülkeden ayrılmak isteyen Kral'ın kendisi de bu kez Trablus Kontu'nun Barac adındaki bir hekiminin elinden haplar aldı. Bir kısmını hemen sonra almak üzere yanında götürmesi, diğer kısmını ise o anda alması gerekiyordu. Zehrin bu hapların içinde geldiği düşünüldü; çünkü daha sonra alması gereken kısmı, Kral Trablus'a gelip hastalandığında bir ekmek parçasının içine koyup bir av köpeğine verdiler; köpek bir daha hiç yemek yemedi, aksine üçüncü gün öldü. Kral bu zehri alır almaz derhal ateşe yakalandı ve bununla birlikte dizanteri denen bir tür ishal başladı: bu yüzden öylesine zayıfladı ki vereme (etique) yakalandı ve hiç iyileşemedi, aksine bu durum ölümüne kadar sürdü. Hastalığın ağırlaştığını hissedince Antakya'dan ayrıldı ve Trablus'a geldi; orada iki aydan fazla hasta yattı. Her gün iyileşeceğine dair umudu vardı, ancak hastalığın arttığını ve kendisini çok zayıflattığını görünce Beyrut'a kadar taşıttı ve ülkenin din adamlarını ve bulabildiği bütün baronları çağırttı. Herkesten kendisine yaptığı bir haksızlık varsa Tanrı aşkına bağışlamalarını ve ruhuna merhamet etmesi için Rabbimize dua etmelerini rica etti. Herkesin önünde iyi bir Hristiyan olarak İsa Mesih inancında öldüğünü açıkça ilan etti; imanın bütün şartlarını ve maddelerini inandığı şekilde orada söyledi, çok iyi ve çok sağlıklı bir zihinle öldü. Bundan çok geçmeden ruhu bedeninden ayrıldı. Kral Baudouin, İsa Mesih'in beden alışının bin yüz altmış ikinci yılında, krallığının yirminci yılında, otuz üç yaşında bu dünyadan işte böyle göçtü. Bu olay Şubat ayında, Azize Agatha yortusunun ertesi günü gerçekleşti. Bedeninden hiç varisi yoktu: baronlar ve din adamları onu oradan Kudüs'e çok onurlu bir şekilde götürdüler. Yakındaki bütün şehirlerden, kalelerden ve köylerden bütün halk yas tutmak için koşup geliyordu; koşup gelen yeni insanlar yüzünden acı tazelenmeden onu üç milden fazla taşıyamıyorlardı. Bütün yol boyunca çığlıklar ve ağlamalar o kadar büyüktü ki çok uzaklardan bile duyuluyordu. Hiçbir tarihte kendi topraklarında bir prens için bu kadar büyük bir yas tutulduğu görülmemiştir; çünkü Beyrut'tan Kudüs'e gitmeleri sekiz gün sürdü. Her gün bütün toprak, o geçerken feryat eden insanlarla kaplanıyordu; dağlardan bile büyük Türk toplulukları iniyor, bizim insanlarımızın yoluna çıkıyor ve yapmacıksız bir şekilde onlardan daha büyük yas tutuyorlardı. Kutsal şehre vardığında, oradaki acıyı kimse düşünemezdi. Rabbimiz İsa Mesih'in bizi kurtarmak için ölüme katlandığı Golgota (Calvaire Dağı) önünde, atalarının arasına, Kutsal Kabir Kilisesi'ne defnedildi. Bedenine yeterince onur verildi ve ruhunun da Yaratıcısının önünde onurlandırıldığına kesinlikle inanmak gerekir. Ülke iyi prensinin ölümüyle bu şekilde altüst olmuşken, bazı Türkler yakında bulunan Nureddin'e geldiler ve ona krallığın hiçbir komutanı veya lideri kalmadığını, baronların yas tutmakla o kadar meşgul olduklarını söylediler ki eğer ülkeye girmek isterse hiçbir direnişle karşılaşmadan büyük kazanç elde edebilirdi. O ise bunu hiçbir şekilde yapmayacağını cevapladı; çünkü efendilerini kaybetmiş olan Hristiyanlara

herkesin büyük bir merhamet duyması gerekirdi ve bunu yapmaları da çok yerindeydi; zira yeryüzünde onun kadar iyi bir prens kalmamıştı.

ON DOKUZUNCU KİTAP

I. — Kral Amaury'nin taç giymesi hakkında.

Daha önce kendisinden bahsedildiğini duyduğunuz Kral Baudouin'in Amaury adında bir erkek kardeşi vardı: Yafa ve Aşkelon Kontu idi. Ülkenin başka hiçbir varisi yoktu, çünkü ağabeyi Kral'ın karısından hiç çocuğu olmamıştı. Ülkenin baronları arasında büyük bir anlaşmazlık çıkmaya başladı; çünkü bu Amaury'nin varis olmaması gerektiğini söyleyenler vardı; diğerleri ise ondan yanaydı ve bunun onun hakkı olduğunu düşünüyorlardı. Bu sebeple aralarında büyük karışıklıklar çıkacaktı. Rabbimiz merhametiyle halka baktı ve ülkenin din adamları aralarına barış koymak için o kadar çok çalıştılar ki anlaşma sağlandı. Böylece bu Amaury, başpiskoposların, piskoposların ve bütün din adamlarının rızasıyla, kendisini çok onurlu bir şekilde taçlandıran Kudüs Patriği Amaury'nin eliyle Kutsal Kabir Kilisesi'nde taç giydi. Bundan hoşlanmayan diğerlerine rağmen baronların çoğu da bunu çok istedi. Bu olay Rabbimizin beden alışının bin yüz altmış üçüncü yılında, Şubat ayında, baharın başlangıcı olan Aziz Petrus yortusundan dört gün önce gerçekleşti. Bu yıl, Kudüs şehrinin halkımız tarafından fethedilmesinin altmış dördüncü yılıydı. O dönemde Papa Aleksandros, Kudüs Patriği Amaury, Antakya Patriği Aimery, Sur Başpiskoposu Petrus idi. Kral Amaury taç giydiğinde yirmi yedi yaşındaydı. Yeni şövalye olduğu andan itibaren Yafa kontluğunu elinde tutmuştu; daha sonra ağabeyi Kral Baudouin, Hristiyanlığın eline geçtiğinde o soylu Aşkelon şehrini de ona vermişti.

II. — Kral Amaury'nin tabiatı hakkında.

Kral Amaury bilge bir adamdı ve dünya işlerinde çok öngörülüydü. Dili biraz tutuktu, öyle ki biraz kekeliyordu, ama bu ona hiç yakışmıyordu değil. Tek bir kelime etmektense iyi bir öğüt vermeyi daha iyi bilirdi. Krallığın yönetildiği gelenekleri diğer baronların hiçbirinin bilmediği kadar iyi bilirdi. Önüne gelen davaları hakka ve akla göre o kadar iyi sonuçlandırırdı ki herkes buna hayran kalırdı. Rabbimizin düşmanlarına karşı krallığının gücünü artırmak için giriştiği savaşlar yüzünden pek çok kez büyük sıkıntılar ve büyük bedensel tehlikeler yaşadı; ama her zaman bilge ve düşünceliydi, korkusuz ve telaşsızdı; öyle ki adamlarını hem davranışlarıyla hem de sözleriyle iyilik yapmaya teşvik ederdi. Okuma yazma bilirdi, ama ağabeyi Kral Baudouin kadar değil. Çok iyi bir anlayışı ve güçlü bir hafızası vardı; ne zaman boş vakti olsa, din adamlarının bilgisine sahip olanlara sorular sormaktan hiç geri durmazdı; kitaplara çok gönüllü olarak bakardı, özellikle tarih kitaplarını okumayı ve diğer yazılardan daha çok dinlemeyi severdi. Bir kez öğrendiği şeyi her zaman aklında tutardı. Ölçülü davranırdı; hokkabazların ve göstericilerin boş işlerine hiç aldırış etmezdi ki bunları boş şeyler olarak küçümserdi; masa oyunları (satranç/tavla) onun hiç hoşuna gitmezdi: kazların, doğanların ve atmacaların uçuşunu izlemekten büyük keyif alırdı. Biraz fazla şişmandı; ama ne sıcak ne de soğuk ona pek zarar vermezdi. İncil'in emrettiği gibi, topraklarının aşar vergilerini gönüllü olarak ve eksiksiz verir ve ülkesinde ödenmesini sağlardı. Hastalık veya çok büyük bir iş acele

ettirmedikçe her gün ayini ve Rabbimizin ibadetini mutlaka dinlerdi. Onun hakkında sık sık söylenen kötülemelere ve dedikodulara gelince —çünkü büyük mevkilerde bulunanlar bu tür şeylerden kolay kolay kurtulamazlar— bunları hiç önemsemezdi; ama çoğu zaman bunları öylesine alçakgönüllülükle dinlerdi ki hiç belli etmezdi. İçmede ve yemede o kadar ölçülü ve dengeliydi ki hiçbir zaman aşırıya kaçmazdı. Harcamalarını yöneten kâhyalarına ve adamlarına o kadar çok güvenirdi ki hiçbir zaman onların hesaplarını dinlemek istemezdi; ve onların dürüst insanlar olmadıkları söylendiğinde kimseyi dinlemek istemezdi. Yine de bazı insanlar bunu ona kötülük ve delilik olarak görürken; diğerleri bunu yüce gönüllülüğünden ve dürüstlüğünden yaptığını söylerlerdi. Onda bu iyi nitelikleri gölgeleyen bazı huylar vardı; çünkü yakışık alandan daha fazla suskundu; öyle ki ağabeylerinde bulunan halka güzel konuşma nezaketi onda hiç yoktu. Mecbur kalmadıkça kimseye kendiliğinden güzel söz söylemezdi; bu yüzden güzel konuşmalarıyla çok övülen ağabeyleri yüzünden daha fazla kınanıyordu. Beden günahına karşı çok gevşek ve kendini bırakmıştı; öyle ki hakkında söylenenlere göre evli kadınlarla günah işliyordu. Din adamlarının ve Kutsal Kilise'nin muafiyetlerine karşı pek çok kez haksızlık etti; çünkü sebepsiz ve haksız yere onların mallarını alıyordu; öyle ki onun zamanında büyük sıkıntılar çektiler. Bir krala yakışmayacak kadar açgözlüydü ve daha önce kendisine yaptıkları hizmetlerin karşılığını almış olanlardan bile gönüllü olarak hizmet (rüşvet/hediye) kabul ederdi; çoğu zaman hediye almak uğruna hakkı ve adaleti terk ederdi. Yine de bu konularda kınandığında kendini şu şekilde mazur görürdü: her prensin, özellikle de bir kralın, iki şey için her zaman hazinesinde mal bulundurması gerektiğini söylerdi; çünkü kralları zengin olduğunda tebaası çok daha büyük bir güven içinde olurdu, zira o zaman düşmanları onlara diş göstermeye cesaret edemezdi; ve eğer bir ihtiyaç ortaya çıkarsa, o zaman kendisine yardım edebileceği ve savunabileceği bir şeyi olurdu: zira biriktirdiği her şey krallığın yiğit ve değerli adamları arasına konulmalıydı. Şu husus onda çok iyiydi ki hiçbir insan büyük harcamalar yapmak gerektiğinde bu harcamaları yapmaktan daha cömert olmamıştı. Ancak cömertçe harcadıktan sonra, kendi topraklarının adamlarından bunu geri toplardı; böylece onların mallarından yeterince alabilmek için bahaneler bulurdu.

III. — Sur Başpiskoposu Guillaume'un başka bir âlem olacağını akıl yoluyla nasıl gösterdiği hakkında.

Bedence oldukça iriyarıydı, çünkü en irilerden daha küçük, orta boylu olanlardan ise daha uzundu. Yüzü açık renkli ve çok düzgündü, öyle ki çok yakışıklı bir adamdı. Çok kez daha önce kendisini hiç görmemiş olanlar tarafından kral olduğu hemen anlaşılırdı. Gözleri güzel ve oldukça iriydi, burnu da ağabeylerininki gibi büyüktü. Yanakları ve çenesi güzel sakallarla kaplıydı (o dönemde geçerli olan geleneğe göre). Yabancı ülkelerden ve uzak diyarlardan elçiler geldiğinde, onlarla gönüllü olarak konuşur ve halklarının geleneklerini ve davranışlarını sorardı. Bilmediği şeyleri sormaya Rabbimiz ona büyük bir anlayış vermişti, özellikle de bilebilecek din adamları olduğunda. Bir defasında üç günde bir tutan hafif bir sıtmaya yakalandığı ve Sur kalesinde kaldığı sırada böyle oldu. Ateşinin tutmadığı gün, yanına daha önce Sur başpiskoposu olan ve Latince ile din ilimlerinde bilgili olup bu tarihi yazan

Guillaume'u getirtti. Ona ilahiyatla ilgili pek çok soru sordu. Diğerlerinin yanı sıra şunu sordu: "İnanıyorum ki," dedi, "İman Esasları'nda (Credo) söylendiği gibi imanımızın bütün maddeleri şüphesiz doğrudur; ve bu âlemde süren bu hayattan sonra, Rabbimizin söylediği gibi öteki âlemde sonsuza dek sürecek bir başka hayatın olacağına da inanıyorum; ancak bunun böyle olduğunun kanıtlanabilmesi için gönüllü olarak akıl yoluyla bir delil duymak isterdim." İyi bir din adamı olan ve pek çok Kutsal Yazı dinlemiş bulunan kişi, Rabbimizin İncil'de dirileri ve ölüleri yargılamaya geleceğini ve iyilere: Gelin ve dünyanın kuruluşundan beri sizin için hazırlanmış olan krallığı miras alın; günahkârlara ise: Şeytan ve yoldaşları için hazırlanmış olan sonsuz ateşe gidin diyeceğini cevapladı. Ve efendimiz Aziz Petrus ikinci mektubunda, Rabbimizin Kıyamet Günü'nde kötü insanları azaba sokacağını söyler. Buna çok aklı başında olan Kral şöyle cevap verdi: "İncil'in pek çok yerde bunu söylediğini ve imanımızın Kutsal Yazılarını kaleme alan kutsal insanların, iyilerin bu hayattan sonra sonsuz sevince kavuşacağını, kötülerin ise sonsuz acı ve azap içinde olacağını açıkça söylediklerini kesinlikle biliyorum; ancak Kutsal Yazılarımızı kabul etmeyen ve onlara inanmayan inançsız bir halkla konuşuyor olsaydım, Kutsal Yazı tanıklığı olmadan başka bir hayatın ve bu âlemden sonra başka bir âlemin olacağını kanıtlayabilmesi için gönüllü olarak akıl yoluyla bir delil duymak isterdim." Bilge adam cevap verdi: "Eğer cevap vermek isterseniz, ben size bunu güzelce göstereceğim. Şimdi, bu inançsızlardan birinin yerine geçin ve bana sanki oymuş gibi cevap verin: Tanrı'nın var olduğunu kesinlikle biliyorsunuz." — "Bu çok doğrudur," dedi Kral. — "Onda bütün iyilikler vardır; aksi takdirde eğer O'nda herhangi bir iyilik eksik olsaydı Tanrı olmazdı; çünkü bütün iyilikler O'ndan gelir: o halde O adildir, öyleyse iyiliğe iyilikle, kötülüğe kötülükle karşılık verir; aksi takdirde adil olmazdı." Kral ona dedi ki: "Bunun böyle olduğundan hiç şüphem yok." — Guillaume devam etti: "Görüyorsunuz ki," dedi, "bunu bu âlemde hiç yapmıyor; çünkü bu hayatta iyi insanlar çoğu zaman yoksulluğa, haksızlıklara ve sıkıntılara katlanırlar. Kötü insanlar ise zengin ve güçlüdürler; pek çok şekilde rahatlık ve zevk içindedirler. Kötülük yapmak çok hoşlarına gider ve bu dünyada yaptıkları kötü işlerden onlara bolca iyilik gelir: o halde açıkça görüyorsunuz ki Rabbimiz bu âlemde kendi adil yargısını hiç uygulamıyor. O halde bilin ki bunu öteki âlemde yapacaktır, çünkü aksi takdirde iyilik kötü insanların, kötülük ise iyi insanların başına gelmiş olurdu: o halde iyilik yapanların ödüllerini alacakları, diğerlerinin ise bu âlemin kötü işlerinin cezasını çekecekleri başka âlemler olacaktır." Kral bunu duyunca bundan büyük bir sevinç duydu ve buna karşı bu âlemden sonra Kutsal Yazıların dediği gibi başka bir âlemin olmadığı savunulamayacağını söyledi. Şimdi bu konudan bahsetmeyi bırakıp bu kralın nasıl bir görünüme sahip olduğunu anlatalım. Dediğim gibi oldukça şişmandı, öyle ki memeleri tıpkı bir kadınınki gibi beline kadar sarkıyordu. Ama bu şişmanlığı çok fazla et yemekten kaynaklanmıyordu; çünkü içmede ve yemede çok ölçülüydü ve büyük bir perhiz içindeydi.

IV. — Kral Amaury'nin ilk evliliği hakkında.

Ağabeyi hayattayken ve krallığı iyi ve güzel bir şekilde yönetirken, Amaury, Urfa Kontu genç Joscelin'in kızı Agnes adlı bir kadınla evlendi. Ondan iki çocuğu oldu:

kendisinden sonra kral olan Baudouin ve ilk doğan Sibylla, ki o da daha sonra Flandre Kontesi olduğu için adını bu şekilde aldı. Yine de Kudüs krallığını miras olarak talep ettiği sırada bu kadından ayrıldı. Çünkü onu aldığı en başından beri Patrik Foucher buna şiddetle karşı çıkmıştı, zira dördüncü dereceden akrabaydılar; soyun bilge kişilerinin daha sonra yeminle doğruladıkları gibi: çünkü Kudüs Patriği Amaury'nin ve Papa elçisi olan San Giovanni ve San Paolo unvanlı rahip kardinal Johannes'in huzurunda bu evlilik şikâyet edildi, soy bağları kanıtlandı ve yargı kararıyla ayrıldılar. Yine de Rabbimizin kabri önünde, ikisinden doğmuş olan çocukların miras konusunda meşru ve hak sahibi varisler olacakları karara bağlandı. Kutsal Kabir Kilisesi'nin önünde bulunan Büyük Azize Meryem Kilisesi'nin başrahibesi bilge bir kadın vardı; adı Stephanie idi ve Urfa Kontu Joscelin'in kızı, Antakya prensi olan Richard'ın oğlu Roger'in kız kardeşinin kızıydı. Çok ileri yaştaydı ama çok iyi anlatabiliyordu, Kral Amaury ile bu Agnes'in nasıl akraba olduklarını anlattı ve şöyle saydı: daha önce iyiliğinden bahsettiğim Kudüs'ün ikinci kralı Bourg'lu Baudouin ve çok bilge bir adam olan yaşlı Joscelin iki kız kardeşin çocuklarıydı. Kral Baudouin'den Kraliçe Melisende doğdu, Melisende'den ise bu Amaury doğdu; diğer yandan yaşlı Joscelin'den genç Joscelin doğdu ve ondan da bu Kontes Agnes doğdu; bu yüzden evlilikleri geçerli olamazdı. Ayrıldıklarında, Kral Amaury başka bir kadın almadan önce, bu hanımefendi çok yiğit bir adam olan İbelin'li Hugues ile evlendi (yaşlı Balian'ın oğlu değildi); ve o Kral Amaury hayattayken öldüğünde, Sayda (Saïete) senyörü Girard adlı başka bir bey aldı; ama bu evlilik de geçerli değildi, çünkü bu Girard tıpkı atalarına söylediğini duyduğu gibi akrabalığa yemin etti ve ayrıldılar.

V. — Kral Amaury'nin Mısır'da ilk kez nasıl savaştığı hakkında.

Krallık bütün baronlar tarafından Kral Amaury'ye verilip onaylandığında, ilk yılında Mısır Türkleri, ağabeyi Kral'a vaat etmiş oldukları büyük miktardaki paranın (haraç/vergi) ödenmesini istemediler: bu sebeple Kral yeterince adam topladı ve Eylül ayı başında güçlü bir şekilde Mısır'a girdi; bu onun ilk seferiydi, bu yüzden iyi bir savaş çıkarmak için elinden gelen her şeyi yapmayı düşündü. Dırgam (Dargan) adındaki Mısır Sultanı büyük bir silahlı birlik topladı ve Kral'ın geldiği çöle kadar ona karşı çıktı: birlikler karşı karşıya geldi, ancak çarpışma ve yakın dövüş pek uzun sürmedi; çünkü Türkler bozguna uğradılar ve alandan utanç içinde kaçtılar. Onlardan ölen veya esir düşen pek çok kişi oldu; geri kalanlar yakınlarda bulunan ve Bilbeys (Belbès) denilen bir şehre çekildi: Sultan burada karşılandı. Onları bozguna uğratmış olan Kral'ın ülkenin çok derinliklerine girip bütün krallıkta istediği her şeyi yapmasından büyük korku duyan Mısırlılar, şu çareden başka bir yol göremediler: derhal Nil nehrini tutan toprak setlere ve kıyılara koştular ve onları parçaladılar. Nehir o sırada adeti olduğu üzere taşmıştı, öyle ki Kral'ın geçmesi gereken yerlere yayıldı ve Mısır toprağı bu şekilde kapandı ve korundu. Kral bunu görünce —ki ilk girişiminde işini iyi başarmıştı— adamlarını dönüş yoluna soktu ve krallığına geri döndü. Size bahsettiğim bu Dırgam, Mısır topraklarının valisi (naibi) idi ve ona sultan deniyordu; ancak kendi dininden Şaver (Savar) adındaki bir başka güçlü adamı bu valilikten zorla ve şiddetle kovmasının üzerinden çok zaman geçmemişti. O (Şaver)

buna çok öfkelenmişti ve yardım ve öğüt istemek üzere doğduğu yer olan Arabistan'a, akrabalarının yanına gitmişti. Kral ile rakibi Dırgam arasındaki savaşın sonunu beklemişti; Kral'ın Mısır'a geçemediği için geri döndüğünü duyunca, Sultan Dırgam'ın böylesine büyük bir prense karşı ülkeyi kurtarmış olmasından dolayı eskisinden daha da kibirli hale geldiğini açıkça gördü. Onun büyük gücünü elinden almanın kendisi için kolay bir şey olmayacağını çok iyi anladı. Bunun üzerine komşularından daha fazla adama sahip olan Şam kralı Nureddin'in yanına gitti. Ondan Dırgam'a karşı kendisine yardım etmesini rica etti; ona büyük hediyeler verdi ve eğer Mısır'ın hâkimiyetini geri alabilirse daha da büyüklerini vaat etti. Büyük işlerde bilge ve öngörülü olan Nureddin, eğer kendi ordusundan adamlar bir kez Mısır'a girebilirse oradan kolayca çıkarılamayacaklarını ve böylece bütün ülkeyi kendi yararına fethedebileceğini düşündü. Bu yüzden Şaver'in istediğine kolayca razı oldu; getirdiği hediyeleri aldı, anlaşmalarla ve vaatlerle onu kendine iyice bağladı; ona oldukça cesur ve iyi silahlanmış adamlar verdi; başkomutanı (connestable) Şirkuh'u (Syracon) onlara lider olarak verdi; bu kişi pek çok sıkıntıda kendini kanıtlamış çok cesur bir şövalyeydi, onur ve övgü kazanmayı arzuluyordu; her şeyden önce cömertti, o güne kadar yaşamış herkesten daha fazla şövalye seviyordu; **adı Şirkuh (Syracon) idi. Artık oldukça yaşlanmıştı, kısa boylu ve çok şişmandı: bu adam kendi toprağının adamları olan aşağı tabakadan kimselerden doğmuştu; ancak aklıyla ve yiğitliğiyle o kadar yükseldi ki Türkiye'de (Türk diyarında) büyük bir prens oldu.** Gözlerinden birinde leke (ak/katarakt) vardı. Susuzluğa ve açlığa, soğuğa ve sıcağa ve her türlü zahmete diğer bütün şövalyelerden daha fazla katlanırdı. Dırgam, düşmanının çok sayıda Türk ile üzerine geldiği haberini aldı; elinde tuttuğu gücü geri alamayacağından çok korktu, çünkü silahta çok gevşek ve kötü olan Mısır halkına hiç güvenmiyordu. Elçilerini Kral Amaury'ye gönderdi ve üzerine gelen bu insanlara karşı Mısır toprağını savunmak üzere kendisine yardım etmesini çok tatlılıkla rica etti. Ona haraç vaat etti, sadece ağabeyi Kral Baudouin'in bu topraktan aldığı kadarını değil, çok daha fazlasını; ve Mısır krallığının kendisine her zaman tabi olacağına ve isteğine itaat edeceğine dair iyi rehinelerle onu temin etmek istiyordu.

VI. — Sur Başpiskoposu Petrus'un nasıl öldüğü hakkında.

Dürüst ve sadık bir din adamı olan Sur Başpiskoposu Petrus, bu mevsimde, Mart ayının ilk günü öldü. Bundan çok geçmeden, Kral Amaury'nin isteği ve ricasıyla, Lorraine doğumlu olan ve o sırada Akka Piskoposu bulunan Ferri onun yerine atandı; çok soylu bir adamdı, iyi kalpliydi, şövalyeleri çok severdi: okuma yazması azdı. Dırgam'ın elçileri size söylediğim gibi Kral'a konuşmuşlardı. Kral istedikleri şeyi yapmaya anlaşmaya razıydı, çünkü düşmanlarından birini diğeriyle zayıflatmaya yardım edebiliyorsa bundan hiç hoşnutsuzluk duymuyordu. Ancak elçiler efendilerine geri dönemeden, Şaver ve Şirkuh Mısır toprağına inmişler ve adamları ülkeye yayılmışlardı. Dırgam toplayabildiği kadar şövalyeyle onları karşılamaya çıktı. Onları kibir ve gösteriş yüzünden adamlarını düzene sokmaya tenezzül etmez halde buldu. Onlara saldırdı ve üstünlüğü ele geçirdi. Adamlarına ve atlarına büyük zarar verdi, sonra geri çekildi. Onlar çılgınlıkları yüzünden kaybettiklerini gördüler; adamlarını

yeniden topladılar ve tekrar savaşmak için muharebe düzenine soktular; ancak Dırgam ordunun içinde at sürerken, bilmem kimin adamlarından biri bir ok attı ve onu bedeninden vurdu; orada derhal öldü, ama onu kimin öldürdüğü hiç bilinmedi. Şaver bu olaydan haberdar olunca, kendi isteğini yerine getirmesine engel olacak kimseyi bulamadı. Derhal Kahire'ye geldi. Dırgam'ın soyundan ve tarafından bulabildiği herkesi öldürttü ve eskiden olduğu gibi yeniden sultan oldu. Bilinmelidir ki Mısır'ın büyük efendisi Halife'dir ve onun altında her kim olursa olsun sultan vardır; ama o (Halife) bu işlere pek karışmaz, çünkü o her konuda ona itaat eder, o da gürültüden uzak zevkleri ve rahatlığı içinde kalır. Şirkuh ordusunu kendi toprağı gibi Bilbeys şehrine götürdü; onu kuşattı ve şiddetle saldırmaya başladı. Hem davranışlarıyla hem de sözleriyle, Mısır'ın diğer şehirlerini efendisi adına fethedebilirse bu şehri Sultan'a ve Halife'ye rağmen kendi elinde tutacağını açıkça belli etti. Şaver bunu fark etmeye başladı ve ülkesine getirdiği bu misafirlerin kendisine sıkıntı vermesinden çok şüphelendi, aksine ülkeden gitmelerini istiyordu. Bu sebeple elinden geldiğince çabuk elçilerini Kral Amaury'ye gönderdi ve gelip kendisine yardım etmesini bildirdi; zira ölmüş olan Dırgam'ın vaat etmiş olduğu anlaşmaları yerine getirmeye hazırdı ve bunların üzerine daha da büyük şeyler verecekti. Elçiler ona bu vaatler konusunda güvence verdiler, eğer Kral baronlarına danışırsa ve hemen ordusunu toplarsa. Kral krallığının ikinci yılında Mısır'a gitmek üzere yola çıktı. Şaver bütün adamlarıyla onu karşılamaya geldi ve hep birlikte doğruca Şirkuh'un ele geçirmiş olduğu ve kendi yeriymiş gibi içinde kaldığı Bilbeys şehrine gittiler. Orada onu kuşattılar; o kendini çok iyi savundu, ancak kuşatma o kadar uzun sürdü ki içeridekilerin yiyecekleri tükendi; bunun üzerine dışarıdakilere haber gönderdi ve aralarında anlaşmalar yaptılar: kuşatılmış olanlar şehri onlara teslim edecekler ve sağ salim çöl yoluyla Şam şehrine kadar gideceklerdi.

VII. — Hristiyanların Nureddin'e nasıl büyük zarar verdikleri hakkında.
Nureddin, Trablus topraklarında, Boquée denilen yerde kalıyordu; başına gelen güzel maceralar yüzünden öyle büyük bir kibre kapılmıştı ki kendisine hiçbir şeyin zarar veremeyeceğini sanıyordu; bu yüzden kendini kötü koruyordu ve bundan dolayı büyük zarar gördü; çünkü bu mevsimde Fransa krallığından, Akitanya toprağından iki yüksek soylu adam Kudüs'e hacca gelmişlerdi: biri Angoulême Kontu'nun kardeşi Geoffroi Martel idi, diğeri ise lakabı Brun olan Lusignan'lı Hugues idi. Bu iki büyük senyör bu kutsal şehirde kalıp kutsal yerleri ziyaret ettiklerinde, kendi ülkelerinden oldukları ve denizi geçtikleri için çok kalmadılar, aksine Antakya'ya doğru yöneldiler. Nureddin'in Trablus topraklarında, size adını verdiğim yerde kaldığını kesin olarak öğrendiler; ordusunu o kadar büyük bir güven içinde tutuyordu ki hiçbir şeyden sakınmıyordu. Oraya gelmiş olan bu iki yiğit adam ve Antakya'da bulunan Hristiyanlığın diğer komutanları gizlice toplayabildikleri kadar adam topladılar. Türkler hiç dikkat etmezken onlara saldırdılar ve o kadar çok öldürdüler ki bütün ülke ölülerle kaplandı; toplanmış olan o kadar büyük ordudan pek azı kaçabildi. Kibirli olan Nureddin'in kendisi bile tek ayağı çıplak bir kısrağın üzerinde büyük bir zorlukla kaçabildi; utanç içinde ve büyük bir tehlikeyle kaçtı. Adamlarımız pek çok şekilde atlar ve zenginlikler kazandılar, öyle ki en fakirleri bile fazlasıyla zengin oldu.

Dönüşte büyük bir sevinçle Antakya toprağına geri döndüler. Adlarını size söylediğim bu iki baronla birlikte o bölgedeki Tapınak komutanı da bu akının lideriydi; adı İngiltere doğumlu Gilbert de Lacy idi, yüksek soylu ve iyi bir şövalyeydi; ve Gal'lilerin birliğini yöneten Robert Mansel ve ülkenin o kadar ünlü olmayan bir başka şövalyesi.

VIII. — Nureddin'in Hristiyanları nasıl bozguna uğrattığı hakkında.
Nureddin bu topraktan çok öfkeli ayrılmıştı ve kalbinde büyük bir kızgınlık vardı; öcünü almaya çok hevesli olduğu için, elinden geldiğince çabuk bütün komşularına haber gönderdi ve kendisine yardım etmelerini rica etti. Doğu (Levant) denen bütün o topraklarda onun tarafından ücretle veya ricayla çağrılmayan neredeyse hiçbir güçlü adam kalmadı. Çok geçmeden atlı ve yaya o kadar büyük bir halk topladı ki Antakya toprağında halkımızın elinde tuttuğu Harim (Harenc) kalesinin önüne geldi. Derhal her yandan makinelerini kurdurdu ve şiddetle saldırmaya başladı, öyle ki içeridekilerin ne gündüz ne gece hiç dinlenme vakitleri olmuyordu. Baronlarımız bunu duyunca hep birlikte toplandılar. Orada Raymond'un oğlu ve Antakya Prensi olan Üçüncü Bohemund; Trablus Kontu'nun oğlu genç Raymond; İmparator Manuel'in kuzeni ve Kilikya toprağındaki valisi Kalamanos; ve Ermenilerin güçlü prensi Toros vardı. Bunlar toplayabildikleri kadar adam topladılar ve bütün birliklerini düzene soktular; Nureddin'in bulunduğu yere gitmek üzere yöneldiler, çünkü onunla savaşmak ve kuşatmayı kaldırmak istiyorlardı. Nureddin sahip olduğu iyi casuslar aracılığıyla bu haberi kesin olarak öğrendi; o zaman kendisiyle birlikte olan Türkiye'nin (Türk diyarının) diğer baronlarından tavsiye istedi: hepsi gelenlerle savaşmanın güvenli bir şey olmadığı konusunda anlaştılar; bu yüzden kuşatmayı kaldırdılar ve kuşatmadan ayrıldılar. Düşmanlarının kendilerinden bu kadar çekindiğini gören bizimkiler aşırı derecede kibirlendiler. Kalelerini böylesine güçlü bir adamın elinden kurtarmış olmaları onlar için büyük bir başarıydı; ama kendilerini hiç sakin tutmadılar, aksine önlerinden kaçanları çılgınca kovalamaya başladılar. Düşmanlarına yaklaştılar ve düzene girmeye hiç tenezzül etmediler; aksine ovalarda koşup duruyorlardı. Türkler buna çok dikkat ettiler ve bizimkiler çok dar bir yere girinceye kadar beklediler; çünkü sağda solda büyük bataklıklar ve sazlıklar vardı: o zaman borazanlarını ve davullarını çaldırdılar, hızla hep birlikte toplandılar ve çılgınca dağılmış olanların üzerine koştular; onları derhal bozguna uğrattılar. Başlangıçta onlardan korkmuşlardı; ama sonra onları kovaladılar ve küçümsediler. Bizimkilerden hiç silah kullanan veya kendini savunan olmadı; aksine derhal kılıçlarını yere atmaya, ellerini uzatmaya ve öldürülmemek için merhamet dilemeye başladılar. Bu yerde çok sefilce ve onursuzca davrandılar. Ermeni Toros onların yaptıklarına hiç katılmamıştı, aksine her zaman geri dönmelerini tavsiye etmişti. Ve bizimkilerin böylesine bir talihsizlikle bozguna uğradığını görünce, mahmuzlarını geriye vurdu ve tehlikeden kaçıp kurtuldu. Yerde kalanların hepsi öldürüldü veya esir alındı. Antakya Prensi Bohemund, Trablus Kontu Raymond, Kilikya valisi Kalamanos, Lusignan'lı Hugues, Urfa Kontu genç Joscelin'in oğlu üçüncü Joscelin ve daha pek çok soylu adam ellerini kavuşturarak düşmanlarına teslim oldular. Elleri arkalarından bağlandı ve oradan Halep şehrine çok utanç verici bir şekilde götürüldüler; orada inançsızların halkı onlarla alay etti ve onlara büyük hakaretlerde

bulundu. Orada çok zalim bir hapishaneye konuldular. Başımıza gelen talihsizlikten dolayı çok neşelenen Nureddin, bütün o toprağın gücünü eline aldığını ve kendisine karşı durabilecek kimsenin kalmadığını açıkça gördü; bu yüzden daha önce kuşatmış olduğu Harim kalesine geri döndü; her yandan adamlarıyla kuşattı ve pek çok şekilde o kadar sert saldırdı ki kısa sürede kaleyi ele geçirdi. Bu olay Kral Amaury Mısır'da kaldığı sırada, Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz altmış dördüncü yılında, şehit Aziz Laurentius yortusu gününde gerçekleşti.

IX. — Flandre Kontu Thierry'nin Kutsal Topraklara nasıl gittiği hakkında.
Deniz aşırı toprakların durumu o zaman öylesine perişandı ki hiçbir umut görebilecekleri bir şey kalmamıştı; aksine durumlarının her geçen gün daha kötüye gittiğini söylüyorlardı, çünkü yakınlarındaki düşmanları büyük bir güce sahipti ve onlar zayıflamış ve dağılmışlardı. Ancak çok geçmeden gözlerine ve kalplerine sevinç getiren bir haber geldi: çünkü Kral'ın eniştesi olan Flandre Kontu Thierry ve çok iyi ve dindar bir hanımefendi olan eşi ülkeye geldiler ve yanlarında oldukça iyi bir topluluk getirdiler. Ülke onlarla çok sevindi, çünkü gelenlerin yardımıyla Kral bulunduğu Mısır'dan dönünceye kadar kendilerini savunabileceklerine ve tutunabileceklerine dair kesin bir umutları vardı. Ancak sahip oldukları sevinç çok kısa sürede acıya dönüştü; çünkü baronlarımızın iradesini ve bozgununu çok iyi bilen ve büyük bir gurura kapılan Nureddin, Kral hapiste olduğu ve ordunun en iyi adamlarıyla Mısır'da kaldığı için bütün Suriye toprağının o sırada öğütsüz ve yardımsız olduğunu açıkça gördü. Bu yüzden hiç boş durmayacağını düşündü. İşler bu noktadayken, ünlü Lübnan denilen dağın eteğinde yer alan antik bir şehir olan Banyas (Belinas) şehrini kuşatmayı kalbine koydu. İsrailoğulları bu toprağa geldiklerinde burası Dan olarak adlandırılıyordu ve kuzey tarafındaki miraslarının sınırıydı, tıpkı Beerşeba'nın (Bersabée) güneydeki diğer sınır olması gibi. Bu sebeple Kutsal Yazılar vaadedilen toprakların sınırını belirlemek istediğinde, bunun Dan'dan Beerşeba'ya kadar uzandığını söyler. Bundan sonra, İncil'de Aziz Luka'nın söylediği gibi Ituraea kralı ve Trakhonitis bölgesi valisi olan Herodes'in oğlu Filippos zamanında, o bu şehri çok geliştirdi ve büyüttü. O zaman adını değiştirdi ve dünyanın imparatoru olan Tiberius Sezar'ın onuruna ve anısına ona Caesarea Philippi adını verdi. Şimdi doğru adı Paneas'tır; ama Latinceye göre şeyleri doğru adlandırmayı bilmeyen Franklarımız, yanlışlıkla ona Banyas (Belinas) derler: bu isim onda kalmıştır. Doğu tarafında Şam toprağı yer alır. Hemen yakınında iki kaynak vardır; birinin adı Jor, diğerinin adı Dan'dır, bunlardan Ürdün nehri doğar. Nureddin bu şehri kuşatmaya geldi ve burayı (adam hariç) her türlü erzakla iyi donatılmış buldu. Miras olarak buranın efendisi olan komutan Toron'lu Onfroi, Kral ile birlikte Mısır'da kalıyordu; şehrin bizzat piskoposu da dışarıdaydı. Ülkede halkı azaltmış olan büyük bir salgın ve ölüm vardı. Nureddin mancınıklar ve taş atan makineler kurdurdu, bunlar gece gündüz şehrin içine atış yapıyordu. Sonra şehir halkının kötü durumunu görünce, lağımcıları surlara kadar yürüttü: içeridekiler çok korktular ve barıştan söz ettirinceye kadar çabaladılar: anlaşma şöyleydi ki sağ salim gidecekler ve bütün eşyalarını götüreceklerdi. Nureddin şehri itirazsız teslim aldı: bu olay Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz altmış altıncı yılında, Kral Amaury'nin

krallığının ikinci yılında, Ekim ayında, İncil yazarı Aziz Luka yortusu gününde gerçekleşti. Komutan Mısır'a gitmek üzere şehrinden ayrıldığında, kendi adamı olan ve Gautier du Quesnoi adındaki bir şövalyeye şehri koruması için bırakmıştı. Şehri olması gerektiği gibi savunmak için pek zahmete girmediği söylenir. Bu korkaklıktan mı yoksa kötülükten mi oldu bilmiyorum; çünkü Komutan'a, kendisinin ve şehrin kanoniği olan Roger adındaki bir rahibin Türklerle gizli anlaşma yaptıkları ve şehri sahip olmak için teslim ettikleri duyuruldu. Bundan şüphelenilmesine şaşmamak gerekir, çünkü Toron'lu Onfroi ordudan dönerken onlar onu beklemeye cesaret edemediler, aksine kaçtılar. Yine de kesinlik tam olarak bilinmiyordu; ama Türklerin Banyas şehrine sahip oldukları kesinlikle doğruydu.

X. — Antakya Prensi'nin serbest bırakılması hakkında.

Suriye toprağında işler bu şekilde kötüye gidiyordu. Şirkuh'u Mısır'dan kovmuş ve Şaver'i kendi yönetimi ve gücü altında sağlamlaştırmış olan Kral Amaury, bu girişimde çok iyi davranmış olan bütün adamlarıyla krallığına geri döndü. Ülkede meydana gelmiş olan bu büyük felaketlerin haberini henüz dışarıdayken almıştı. Antakya halkı ona elçilerini göndermiş ve acınacak bir şekilde aceleyle yanlarına gelmesini rica etmişlerdi; çünkü öğüde çok ihtiyaçları olduğu için büyük bir sıkıntı içindeydiler. Kral Flandre Kontu'nu yanına aldı ve büyük bir endişe içinde olan bu toprağın halkını teselli etmek üzere o tarafa doğru yola çıktı. Ülkede Prensliğin ihtiyaçlarının çok iyi ve bilgece düzenlenmesini sağladı: kalelerin bulunduğu bütün iyi şehirleri koruma altına aldı ve gelirleri toplamak ve almak için ülkede sadık valiler görevlendirdi; bu işlerin sadece kendi toprağındaymış gibi faydalı bir şekilde yürümesi için büyük özen gösterdi. Prens'in dostlarına, Nureddin ile nasıl fidye karşılığı serbest kalacağı konusunda görüşmelerini söyledi ve kendi tarafından öyle çabaladı ki onun fidyesi için büyük miktarda para verildi; öyle ki hapishanede bir yıldan fazla kalmadı. Antakya'ya döndüğünde Prens işini yapmakta tembellik etmedi. Fidyesi için Türklere iyi rehineler vermişti: onları kurtarmak için çok endişeliydi. Derhal hazırlandı ve kız kardeşi Maria'yı yeni eş olarak almış olan Konstantinopolis İmparatoru'na gitmek üzere yola çıktı. O onu güzel karşıladı ve büyük sevinç gösterdi; ona kendi malından o kadar cömertçe verdi ki Prens pek kalmadı, aksine büyük zenginliklerle Antakya'ya geri döndü. Pek çok kişi, işinde bilge ve öngörülü olan ve bu kadar zengin adamları hapishanesinde tutmaktan büyük şan kazanabilecek olan Nureddin'in Antakya Prensi'ni bu kadar çabuk serbest bırakmasına şaşırdı. Bunu iki sebepten dolayı yaptı: biri, zengin ve güçlü komşusu olan İmparator Manuel'i kızdırmaktan çekinmesiydi; eğer onun kayınbiraderini hapishanede tutsaydı onun öfkesini üzerine çekeceğini düşündü ve buna cesaret edemedi, aksine onu hemen fidye karşılığı serbest bıraktı; bu yüzden onunla anlaşmaya razı oldu, çünkü böylesine büyük bir adamın kendisine baskı yapmasını istemiyordu. Diğer sebep ise prensin henüz işlerini ne barışta ne de savaşta düzene sokmayı bilmeyen genç bir adam olmasıydı; eğer Antakya prensini uzun süre hapiste tutarsa, Kral Amaury'nin tavsiyesiyle onun yerine sınır bölgelerinde Türkleri sıkıştıracak bilge bir adamı ve iyi bir savaşçıyı koyacaklarından şüphelendi. Bu

yüzden toprağından nasıl zarar vereceğini bilmeyen kişiyi serbest bırakmak daha iyiydi.
Hristiyanlığa kötülük yapmakta çok cesur ve uyanık olan ve daha önce kendisinden pek çok kez bahsettiğim Şirkuh (Siracons), o mevsimde Sayda (Saïete) toprağına geldi. Orada zorla ele geçirilemeyecek kadar çok güçlü bir kale vardı; adı Cave de Tiron idi. Çok bilge ve kurnaz olduğu için, içeridekilerle görüştürdü ve malından o kadar çok verdi ki kaleyi derhal ona teslim ettiler, oysa hiçbir güç orayı ele geçiremezdi. Onu ihanetle teslim ettikleri açıkça anlaşıldı; çünkü oradan çıkar çıkmaz hepsi Türklerin tarafına geçtiler, ancak orada bulunan komutan hariç; bu kişi bundan çok geçmeden Sayda'ya götürüldü ve hemen asıldı. Aynı yıl Kral Roger'in oğlu olan ve çok değerli bir adam olan Sicilya Kralı Guillaume öldü.
Cave de Tiron işini iyi bir şekilde tamamlamış olan Şirkuh, zorla ele geçirilmeyen bir başka kaleye gitti: Ürdün nehrinin ötesinde, Arabistan sınırında yer alıyordu. Şirkuh orayı kuşattı; bunu duyan Kral, oraya yardım etmek için yeterince adam topladı. Zaten bütün ordusuyla nehrin ötesinde konaklamıştı, ancak oraya kaleyi korumaları altında tutan Tapınakçıların (Templier) kaleyi Türklere çoktan teslim ettiklerine dair haberler geldi (oysa hiçbir sıkıntı içinde değillerdi ve hiçbir eksiklik çekmemişlerdi). Kral bunu duyunca aşırı derecede öfkelendi ve kederlendi, öyle ki neredeyse aklını kaçıracaktı. O kadar çok arattı ki bu kaleyi teslim etmiş olan Tapınakçılardan on iki tanesini buldu; derhal onları astırdı. Size söylediğim gibi Suriye toprağı, Kral Amaury'nin krallığının üçüncü yılı olan bu dönemde işte böyle ağır bir sıkıntı içindeydi. Toprak her yandan tehlike altındaydı, çünkü Türkler etrafta güçlenmiş ve kudret kazanmışlardı. Hristiyanlık pek çok yönden zayıflamış ve ağır yük altına girmişti.

XI. — Bu tarihi kaleme alan yazarın ülkesine dönüşü ve bu hikâyede sırayla neler geleceği hakkında.
XII. — Bağdat Halifesinin Mısır Halifesini öldürmek üzere nasıl adam gönderdiği hakkında.
Bütün ülkede, Hristiyanlığın o kötü düşmanı Şirkuh'un (Siracons) çok uzun zamandır benzeri görülmemiş büyüklükte bir Türk kalabalığı topladığı haberi yayıldı. Doğu toprağının ve kuzey tarafındaki putperest diyarının bütün gücü onunla birlikteydi. Bütün bu halkı Mısır krallığına indirmek istiyordu. Söylentilerin anlattığı gibi bu doğruydu; çünkü kötülükten çok iyi anlayan Şirkuh, bütün Sarazenlerin en yüce prensi olan Bağdat Halifesine yeni gitmişti. Oraya vardığında, adetleri olduğu üzere uzun süre ona tazimde bulundu; sonra ayaklarının altındaki toprağı öptü ve onu çok alçakgönüllülükle selamladı. Ardından deniz ve kara yoluyla gelen çeşitli mallardan topladığı çok büyük geçiş vergileri ve haraçlarla zengin ve her türlü rahatlık ve zevkle dolu Mısır toprağından bahsetmeye başladı: ülke halkı silahlardan hiç anlamıyordu, aksine öylesine zevk içinde yetiştirilmişlerdi ki hiçbir zahmete katlanamıyorlardı, aksine her türlü ihtiyaçta gevşek ve korkak bulunuyorlardı. Kendisine ve atalarına uzun süredir karşı çıkan bu kötü halka büyük bir utanç duyulması gerektiğini söyledi; öyle ki sadece onun soyundan gelmeyen başka bir halifeyi kendilerine üstün kılmakla kalmamışlar, aynı zamanda hem yerde hem gökte daha iyi ve daha yüce bir güce

sahip olduklarını açıkça iddia etmişlerdi. Dinlerinin kuralları konusunda bile onlarla anlaşamıyorlar ve kendisine itaat edenleri inançsız sayıyorlardı. Bundan sonra eğer emretmeye tenezzül ederse, rakibinden intikam almanın tam zamanı olduğunu ve eğer kendisine biraz adam verirse bütün o krallığın onun emrine gireceğini söyledi; zira onların hiç adamı yoktu. Halife bu tür sözlerle çok şiddetle harekete geçti ve Şirkuh'un bu işe girişmesine güzelce razı oldu. Derhal kendisine itaat eden bütün baronlara mektuplar gönderdi ve nereye götürürse götürsün Şirkuh'u takip etmek üzere güçlü bir şekilde silahlanıp gelmelerini emretti. Putperest diyarındaki hazırlık o kadar büyüktü ki Kral Amaury bundan kesin olarak haberdar oldu; Türkler düşündükleri bu şeyi başarıya ulaştırabilirlerse, bunun Hristiyanlığa büyük zararlar vereceğini çok iyi biliyordu; bu yüzden eğer bunu engellemek istiyorsa hiç vakit kaybetmemesi gerektiğini anladı ve derhal Nablus'ta bütün baronların ve ülke din adamlarının toplandığı bir meclis (parlamento) çağırdı. Kral onlara Bağdat Halifesinin Şirkuh'u aracılığıyla Mısır krallığının eline geçmesi halinde doğabilecek büyük tehlikeleri ve büyük kötülükleri gösterdi; ardından kendisinden yardım etmek için çaba göstermelerini çok alçakgönüllülükle rica etti. Toplanmış olan herkes Kral'ın doğru söylediğini çok iyi biliyordu ve orduyla birlikte kendisiyle gidecek olan herkesin, nerede olursa olsun bütün taşınır mallarının onda birini (aşarını) ona vermesi kararlaştırıldı: bunu din adamları ve laikler vaat ettiler ve sözlerini iyi tuttular. Ardından Şirkuh'un bol miktarda erzak bulduğuna ve develerin üzerinde büyük tulumlarla su taşıttığına dair başka bir haber geldi; bu su atlara ve insanlara günlerce yetebilirdi ve İsrailoğullarının Vaadedilmiş Topraklara gelirken geçtikleri çölden geçmek istiyordu. Kral bunu duyunca, derhal toplayabildiği kadar şövalye ve adam aldı; onu çölde engellemek için aceleyle yola çıktı; ve böylece Cadesbarne denilen bir yere gelinceye kadar at sürdü; ancak Şirkuh'u bulamadı. Bunun üzerine hızla geri döndü, çünkü orası kalınması iyi bir ülke değildi.

XIII. — Kral Amaury'nin Mısır Halifesine nasıl yardım ettiği hakkında.
Bunun üzerine Kral bütün topraklarında atlı ve yaya adamlar için büyük bir seferberlik ilan etti. Meryem Ana'nın Arınma Yortusu'ndan (Chandeleur) üç gün önce gittikleri ve ulaştıkları Aşkelon'da çok büyük bir kalabalık toplandı. Ardından Kral hareket etti ve ihtiyacı olan adamları ve erzakları yanına aldı, sonra Kudüs krallığının son şehri olan Gazze ile Mısır toprağı arasındaki çöl yolundan içeri girdi. Bütün adamlarını bekledi, sonra Laris adındaki çöldeki eski bir kaleye geldiler, ardından daha önce size bahsettiğim Bilbeys (Belbès) denilen şehre kadar ilerlediler; ancak eskiden Peygamberlerin Kutsal Yazıları'nın sık sık bahsettiği Pelusium olarak adlandırılırdı. Mısır Sultanı, Kral'ın bütün ordusuyla aceleyle üzerine geldiğini duydu; öyle büyük bir korkuya kapıldı ki kendisine yardım etmek için gelebileceğine hiç inanmıyordu, aksine kendisiyle savaşmak istediğine kesinlikle inanıyordu; öyle ki Şirkuh'un durumunu öğrenmek üzere casuslarını göndermeyi neredeyse geciktirecekti. Ancak casuslarını gönderdiğinde ve o büyük Türk kalabalığının bir başka yerde olduğunu ve bizimkilerin kendisine iyi niyetle yardım etmeye geldiklerini öğrendiğinde, bundan büyük bir sevinç duydu. Şüphesiz başka konularda bilge ve öngörülüydü, ancak Hristiyanların böylesine büyük bir sıkıntıda kendisine bu kadar

güçlü bir şekilde yardım etmeye geldiklerine inanmakta tereddüt etmişti; ve bunu öğrendiğinde, bizimkilerin yiğitliğini ve sadakatini övmekten geri durmadı. Öyle ki o günden itibaren her konuda Kral'ın emirlerini yerine getirmeye kendini adadı. Mısır Halifesi kendi zenginliklerinden Kral'a ve bütün baronlarına cömertçe verdi; ve şövalyelere bile her birinin durumuna göre bolca paylaştırdı: öyle ki hepsi ondan övgüyle bahsettiler.

XIV. — Babil ve Kahire hakkında.

Hep birlikte yola koyuldular ve Pelusium'u ve Mısır krallığının baş şehri olan ve çok soylu bir şekilde inşa edilmiş bulunan Kahire'yi (le Cahere) geçtiler; sol tarafta bizim dilimizde Babil (Babiloine) denilen soylu şehri bıraktılar; çünkü Arap dilinde adı Mısır'dır (Macer): hemen yanında Nil kıyısında konakladılar. Babil denen bu şehrin adını eski yazılarda asla bulamazsınız, çünkü burası Kutsal Yazıların bahsettiği, Doğu'da bulunan o çok eski Babil değildir; zira ona çöl Babil'i denir. Kutsal Yazıların bahsettiği Mısır'ın bütün şehirlerini kim iyi ararsa, hiçbir yerde Babil adının geçtiğini bulamaz. Bu sebeple kesinlikle biliyorum ki, Firavun denen Mısır'ın ilk krallarının zamanından sonra ve Ptolemaios denen ikincilerin zamanından sonra, üçüncü zaman olan Romalıların Mısır krallığını küçümseyip toprağı vergiye bağladıkları dönemde, bu iki şehir, Kahire ve Babil yeni kuruldu. Zira Afrika'da hüküm süren ve adı Mehezedinalla olan çok güçlü bir kralın ordu komutanı olan Cevher'in (Johar), Afrika'dan Mısır'a gönderildiği ve bütün ülkeyi fethettiği okunur. Ardından halkın üzerine gelirler ve haraçlar koydu. Sonra Kahire'yi kurdu ve oranın efendisi için çok daha onurlu bir merkez olacağını düşündü. Üçüncü yıl sonra Mehezedinalla bu toprağa geldi; ve yeri o kadar güzel ve hoş görünce, Afrika'da sahip olduğu her şeyi bırakıp Kahire şehrinde sarayını kurdu ve zevkle oturmak için Kahire'yi seçti. Bu olay Muhammed'den sonra üç yüz altmış dokuzuncu yılda, Mehezedinalla'nın saltanatının yirminci yılında oldu: bu, Doğu prenslerinin işlerinin anlatıldığı bir kitapta bulunur. Yine de bazı insanlar Mısır'ın bu ünlü şehrinin Memphis olduğunu ve bütün toprağın baş şehri olduğunu söylerler; ama bunun doğru olduğu hiç görünmüyor. Çünkü size bahsettiğim bu Babil'in yanından akan Nil nehrinin ötesinde, oradan yaklaşık on mil uzaklıkta, oranın çok büyük bir şey olduğunu açıkça gösteren çok eski bir şehrin kalıntıları ve surları görünür. Ülkenin köylü çiftçileri oranın Memphis olduğunu söylerler. Her ne kadar o şehrin halkı hep birlikte gidip meskenlerini nehrin üzerine taşımış olsalar da, şehirlerinin adının o zaman mı yoksa daha sonra mı değiştirildiği bilinmiyor. Ancak şu kesindir ki size bahsettiğim ve Afrika'da hüküm süren güçlü prens Mehezedinalla'nın komutanı olan Cevher, Afrika'dan Mısır'a gönderildi ve bütün ülkeyi fethetti. Ardından halkın üzerine gelirler ve haraçlar koydu. Sonra Kahire'yi kurdu ve efendisi için çok daha onurlu bir merkez olacağını düşündü. Üçüncü yıl sonra Mehezedinalla bu toprağa geldi; ve yeri o kadar güzel ve hoş görünce, Afrika'da sahip olduğu her şeyi bırakıp Kahire şehrinde sarayını kurdu ve zevkle oturmak için Kahire'yi seçti. Bu olay Muhammed'den sonra üç yüz altmış dokuzuncu yılda, Mehezedinalla'nın saltanatının yirminci yılında oldu: bu, Doğu prenslerinin işlerinin anlatıldığı bir kitapta bulunur.

XV. — Şirkuh'un karşılaştığı büyük rüzgâr tehlikesi hakkında.
Bizimkiler daha önce duyduğunuz gibi şehirden yarım fersah uzaklıkta nehrin üzerinde konaklamışlardı. Bunun üzerine Hristiyanlar ve Türkler hep birlikte meclis topladılar; ve her şeyi değerlendirdiklerinde, Şirkuh'un üzerine güçlü bir şekilde gitmenin ve o nehri geçip topraklarının girişinde kendileriyle savaşmadan önce onunla karşılaşmanın daha iyi olacağı konusunda anlaştılar; çünkü nehri geçmesini beklerlerse, kendilerini ve adamlarını savaş düzeninde bulacaktı, çünkü kaçacak hiçbir yerleri kalmayacaktı; zira nehri geri geçmek onlar için çok tehlikeli bir iş olacaktı. Bu kararı aldıklarında derhal karargâhlarını bozdular ve düşmanlarını bulmayı umdukları yere doğru aceleyle gittiler. Ve o yere geldiklerinde onları orada bulamadılar; çünkü çok cesur ve uyanık olan Şirkuh oradan çoktan ayrılmış ve nehre gelmişti; geride henüz kalmış olan bilmem kaç Türk dışında, kendisi ve bütün adamları karşıya geçmişti. Bizimkiler at sürerek geldiler ve onları yakaladılar; onları bağladıklarında, Şirkuh'un getirdiği şövalyelerin sayısını ve gerçeği ve ülkenin savaşını nasıl sürdürmeyi düşündüğünü sordular. Onlar da gördükleri her şeyi kendilerine anlattılar. Onların anlattıklarından sonra bizimkilerin çok hayret ettiği bir haber geldi; çünkü onlara, orduları Suriye-Sobal'ı geçip çölün oldukça derinliklerine girdiklerinde, üzerlerine öyle büyük bir fırtına koptuğunu anlattılar ki kum havada o kadar yoğun uçuşuyordu ki kimse konuşmak için ağzını açamıyor, ne de etrafa bakmak için gözlerini açabiliyordu; rüzgâr o kadar şiddetliydi ki taşıdıkları her şeyi deviriyordu: bu sebeple atlarından indiler ve yere sımsıkı yapıştılar ki rüzgâr onları alıp götürmesin. Ancak çoğu zaman üzerlerine o kadar çok kum yığılıyordu ki neredeyse tamamen diri diri gömülüyorlardı. Bu yüzden nasıl davranacaklarını bilmiyorlardı. Ve kesinlikle bilinmelidir ki bu çölde tıpkı denizdeki gibi fırtına çıkar ve kum dalgaları deniz dalgaları kadar yüksektir; bu yüzden bu geçitte büyük bir tehlike vardır. Bu macera yüzünden Şirkuh adamlarının çoğunu, erzakının büyük bir kısmını ve develeri ile diğer yük hayvanlarını bolca kaybetti. Ancak rüzgâr dinip kum yerine oturduğunda, adamlarını yeniden topladı ve bir araya getirdi, sonra Mısır'a geldiler. Bizimkiler bu haberleri duyunca geri döndüler ve daha önce konaklamış oldukları nehir kıyısında konakladılar.

XVI. — Kral Amaury ve Şaver'in birlikte yaptıkları anlaşmalar hakkında.
Sultan Şaver, güçlü, bilge ve kurnaz olan düşmanının Mısır toprağına girdiğini ve kendi adamlarının gücüyle onu topraklarından çıkaramayacağını, ne de ülkesi içinde ona karşı kendini savunabileceğini gördü. Bunun üzerine çok düşünmeye ve Kral Amaury'nin kendisiyle birlikte Mısır krallığında kalması için ne yapabileceği konusunda büyük çaba harcamaya başladı; çünkü Şirkuh'un bu kadar çabuk geri dönmek için gelmediğini, aksine uzun bir savaş ve büyük bir çekişme çıkaracağını kesinlikle biliyordu; ve Kral'ın krallığından bu kadar uzun süre uzakta kalmaktan sıkılmasından ve zamanında Suriye'ye geri dönmek istemesinden çekiniyordu. Kendisine topraktan verdiği haracı artırmazsa ve ülkenin baronlarının kendilerine yardım edebilmesi için harcamalarını cömertçe ödemezse onu hiçbir şekilde tutamayacağını çok iyi anladı. Bunun üzerine Kral'a ve meclisine geldi ve kendisiyle Halife arasındaki anlaşmaları yenilemenin iyi olacağını söyledi. Ve Kral'ın kendisine

yaptığı büyük hizmetten dolayı, daha önce vermiş olduğu haraç miktarını büyük ölçüde artırması gerektiğini söyledi; çünkü karşılarına çıkan işin henüz bitmediği açıkça görünüyordu. Bunun üzerine aralarında sağdan soldan konuşan bilge kişiler anlaşmalar üzerinde şu şekilde uzlaştılar: Kral dört yüz bin bezant alacaktı; iki yüz bin hemen ödenecekti; diğer iki yüz bini ise belirlenen uygun vadelerde alacaktı; ve kendi eliyle hiç hile olmaksızın bir kral olarak el sıkışıp sadakatle yemin edeceği anlaşmayla güvence altına alınacaktı ki Şirkuh ve bütün ordusu oradan kovuluncaya ya da hiçbir güçleri kalmayacak şekilde bozguna uğratılıncaya kadar Mısır krallığından ayrılmayacaktı. Bu durum Kral'a ve baronlarına çok hoş geldi ve bunu gönüllü olarak yerine getirmeye söz verdi. Bunun üzerine Kral tarafından, bizzat yaptığı güvenceyi ondan almak üzere Halife'ye gönderilecek elçiler seçildi. Bu iş için çok bilge ve güzel konuşan genç bir adam olan Kayserya'lı Hugues seçildi ve Kral ona yoldaş olarak diğer şövalyeleri verdi; ancak bizimkiler Sultan'ın böylesine büyük anlaşmalara güvence vermesini yeterli görmediler, aksine tıpkı Kral'ın yaptığı gibi Halife'nin de el sıkışarak söz vermesini istiyorlardı.

XVII. — Kahire'de bulunan büyük zenginlikler, büyük güzellikler ve büyük zevkler hakkında.

Başka toprakların insanları, Halife denen bu yüce prensin konaklama yerlerini, davranışlarını ve maiyetinin tarzını bilmedikleri için, bu tarihi Latinceye aktaran kişi, oraya gönderilen elçilerimizden onun durumu, etrafındaki insanlar ve yanına nasıl götürüldükleri hakkındaki haberleri dikkatle sordu. Size söylediğim gibi Kayserya'lı Hugues oraya gitti; yanında Tapınak üstadı olan Geoffroi Foucher de vardı. Sultan Şaver onlara rehberlik ediyordu. İlk olarak Kahire'de kendi dillerinde Kasr (Cansere) adı verilen, çok güzel ve zengin bir saraya geldiler. Orada yalın kılıç tutan pek çok muhafız hazır bekliyordu. Bunlar onların önüne geçtiler ve hiç ışık görünmeyen uzun geçitlerden onları götürdüler. Aydınlığa çıktıklarında, önlerinde birbirinden az mesafeyle üç veya dört kapı buldular. Bu girişlerin her birinde, Sultan'ın önünde ayağa kalkıp onu selamlayan tamamen silahlı pek çok Siyahi (Mors) vardı. İyice ilerlediklerinde, çeşitli renklerde mermerlerle döşenmiş, çok zengin mozaik resimlerle süslü geniş bir avluya girdiler: çok güzel mermer sütunlar üzerinde yükselen localar vardı; kirişler ve tavan tamamen altınla kaplıydı; orada o kadar zevkli işlemeler vardı ki gören hiç kimse orada gönüllü olarak kalmaktan vazgeçemezdi, ne kadar işi olursa olsun. Bu avlunun pek çok yerinde altın ve gümüş borulardan fışkıran çeşmeler vardı ve mermerle döşeli, çok güzel yapılmış çukurlarda sular topluyorlardı. Bu sular o kadar berraktı ki daha berrak olamazlardı. Orada Doğu'nun çeşitli yerlerinden gelmiş türlü biçimlerde ve türlü renklerde pek çok kuş vardı ki onları görüp de hayran kalmayan ve bu kuşlar çeşmelerin yanında eğlenirken doğanın gerçekten oyun oynadığını söylemeyen kimse yoktu. Orada, diğerlerinden daha uzakta, her biri kendi doğasına göre bulunuyorlardı: kendilerine uygun olan çeşitli yiyecekleri vardı. İlk başta onlara rehberlik eden muhafızlar onları orada bıraktılar ve Hadım Emirler (amirauz des chatrez) denen Halife'nin daha büyük ve daha özel adamları onları götürmek üzere teslim aldılar. Onları başka bir avluya ve o kadar zengin ve o kadar zevkli diğer konaklama yerlerine götürdüler ki daha önce gördükleri her şey bunun

yanında hiçbir şey gibi göründü. Orada o kadar çeşitli ve o kadar sıra dışı türlerden hayvanlar gördüler ki biçimlerini anlatan kişiye yalan söylüyormuş gibi gelirdi. Şakalaşan hiçbir ressamın eli, sabah uykusundan sonra görülen rüyalar bile bu kadar tuhaf şeyler biçimlendiremezdi. Hayvanların özelliklerini anlatan Solinus, bunları görenlere hiç de yalancı görünmez.

XVIII. — Aynı konu ve Halife'nin ne kadar soylu bir biçimde bulunduğu hakkında.

Her zaman yeni şeyler gördükleri pek çok kapıdan ve pek çok dolambaçlı yoldan geçtiklerinde —öyle ki hepsi bunlara hayret ediyorlardı— sonunda büyük saraya vardılar. Oradaki zenginliği ve işçiliği tarif etmeye gerek yok, çünkü bu çok uzun sürerdi. Orada iyi silahlanmış pek çok muhafız birliği gördüler ve o kadar güzel altın ve gümüşle parlıyorlardı ki duruşlarından orada çok büyük bir şeyi korumak için bulundukları anlaşılıyordu. Sonra bir odaya girdiler ve bir duvardan diğerine uzanan, altın iplikle ve her renkten ipekle dokunmuş, hayvan, kuş ve çeşitli insan hikâyeleri işlemeli büyük bir perde gördüler; yakutlar, zümrütler ve diğer bütün değerli taşlarla parıldıyordu. Orada kimseyi görmediler. Sultan Şaver içeri girdiğinde kendini yere bıraktı ve kendi tarzında tazimde bulundu, sonra kalktı ve ikinci kez aynısını yaptı. Üçüncü kez kendini yere bıraktığında, boynuna asılı olan kılıcı derhal çıkardı; o zaman orada ustaca düzenlenmiş ipek kordonlarla bir yana çekilince, yelken gibi asılı duran perde tek bir duvarın yanına tamamen katlandı. Halife, altın ve değerli taşlarla süslü çok değerli bir tahtta oturmuş halde göründü; etrafında tamamı hadım olan çok az sayıda özel danışmanı vardı. Sultan Şaver çok alçakgönüllülükle yaklaştı ve ayağını öptü, sonra ayaklarının dibine oturdu. Bunun üzerine Mısır toprağının, eğer çare bulmazsa nasıl büyük bir yıkıma teslim edilmiş olduğunu anlatmaya başladı; çünkü Bağdat Halifesinin kendisine duyduğu nefretten dolayı gönderdiği çok sayıda silahlı adamla Şirkuh (Siracons) gelmişti ve büyük bir zahmet ve büyük bir masraf olmadan ülkeden kolayca çıkarılamayacaktı; bu sebeple kendisine yardım etmeye gelmiş olan Suriye Kralı ile anlaşmalar yapmıştı ve kendisi çok yiğit bir adamdı; getirdiği adamlar ise savaşta bulunabilecek diğer bütün insanlardan daha cesurdu. Anlaşmaların bütün maddelerini ona anlattı ve eğer hoşuna giderse bunlara güvence vermesi gerektiğini söyledi. Halife bütün bunları duyduğunda, nazikçe ve güler yüzle anlaşmaları onayladı ve Kral Amaury ile dostlarına vaat edilen şeyi ve bunun üzerine daha da fazlasını kesinlikle ödeteceğinin kendisini çok memnun ettiğini cevapladı. Elçimiz ona tıpkı Kral'ın yaptığı gibi el sıkışarak söz vermesini söyledi. Etrafındaki baronlar, böylesine yüce bir adama bu kadar büyük bir hakaretin istenmesine aşırı derecede şaşırdılar ve bunun daha önce hiç yapılmadığını, ne de yapılacağını söylediler. Bu konuda pek çok söz edildi ve uzun süre duraksandı. Sultan Şaver alçakgönüllü sözlerle, sanki dua ediyormuş gibi, ülkenin içinde bulunduğu tehlikeyi ona gösterdi. Elçilerimiz istedikleri şeyden hiçbir şekilde vazgeçmek istemediler: sonunda, büyük bir sıkıntı ve büyük bir küçümsemeyle —yine de gülümsüyordu— ipek bir örtüyle kaplı elini uzattı. Çok zeki, bilge ve güzel konuşan Kayserya'lı Hugues herkesin önünde şöyle dedi: "Efendim," dedi, "sadakatte örtü yoktur. Eğer bu şeyi tutmak ve tam olarak yerine getirmek

istiyorsanız, şart koşulduğu gibi çıplak elinizle söz vereceksiniz; çünkü efendim Kral böyle söz verdi. Eğer elinizin üzerindeki örtüyü çıkarmak istemezseniz, prenslerimize böyle bir şey yapıldığını görmeye alışık olmayan biz sıradan insanlar, bu işte bir aldatmaca olduğundan şüphe duyarız." Bu sözü duyan oradaki emirler o kadar afalladılar ve şaşırdılar ki, bir Hristiyan'ın efendileriyle bu kadar cüretkâr ve sanki dengiymiş gibi konuşmasını ve kendi yüceliğini alçaltmadan yapamayacağı bir şeyi ondan istemesini aşırı derecede küstahça buldular. Yine de Halife işin başka türlü yürüyemeyeceğini gördü; büyük bir öfke ve keder içindeydi, ama kızgınlığını gizlemek için elçilerin söylediğini delilik sayıyormuş gibi gülümsemeye başladı. O zaman tamamen çıplak elini uzattı ve Kayserya'lı Hugues'in eline anlaşmayı kelime kelime şart koşulduğu gibi yemin ederek verdi. Onu görenler, Halife'nin sakalı henüz yeni çıkmış genç bir adam olduğunu, çok yakışıklı bir delikanlı, esmer ve iriyarı, bütün insanlara karşı cömert biri olduğunu anlattılar. Yetmişten fazla karısı vardı: adı El-Adıd li-Dinillah (Elhadech, El-Faiz'in oğlu/halefi) idi. Elçiler yanından ayrıldıklarında, konaklama yerlerine büyük et hediyeleri ve çok değerli ve bol bağışlar gönderdi.

XIX. — Bağdat Halifesi ve Mısır Halifesi hakkında.

Benden bu büyük prensten ve Bağdat'ta bulunan diğer halifeden bahsedildiğini duyduğunuz için, nereden başladıklarına dair gerçeği size söyleyeceğim: bilmek isteyecek bazı insanlar olabilir. Dinlemekten hoşlanmayacak olanlar ise bundan sonraki hikâyeyi atlayıp okuyabilirler. Mısır'da bulunan prens iki adla anılır: ona halife denir, ki bu varis anlamına gelir, çünkü büyük peygamberleri Muhammed'in makamını ve miras hakkını elinde tutar. Ona Mülkün Efendisi (Mulcine / Emirü'l-Müminin) de denir, yani efendimiz; ve Mısır toprağını başka hiçbir yerde olmadığı gibi elinde tuttuğu anlaşılır; çünkü Yusuf'un bu krallığı Kral Firavun'un altında yönettiği zamandan beri, kıtlık o kadar büyüktü ki Mısırlılar yemek üzere buğday karşılığında önce mülklerini Kral'a sattılar; ardından kendilerini sattılar ve köpeğin zamanından kurtulmak için efendilerinin kölesi oldular. O zaman Yusuf toprak sahiplerine şöyle dedi: Buğdayın beşte birini Kral'a vereceksiniz, geri kalan dört payı ise topraklara tohum olarak ve size ve ev halkınıza yiyecek olarak kalacaktır. Bu sebeple Mısırlılar efendilerine diğer toprakların insanlarından daha fazla tabidirler; çünkü o (Yusuf) onları ve topraklarını buğdayıyla satın almıştı. Ve bu gelenek hâlâ sürmektedir; çünkü tıpkı Yusuf'un olduğu gibi bütün toprağın efendisi ve yöneticisi olan bir vali vardır. Kral Firavun, kıtlık yüzünden arkasından ağlayan halkına şöyle dediğinde: Gidin, dedi, Yusuf'a ve size ne söylerse yapın. O onlarla birlikte olduğu sürece, dinlenmek ve zevk içinde yaşamaktan başka hiçbir şey düşünmediler; ve onun altındaki vali her zaman savaşlarla, davalarla ve krallığın diğer işleriyle ilgileniyordu. O zaman da durum hâlâ böyleydi; çünkü Halife Firavun'un yerindeydi ve Sultan Şaver de Yusuf'un görevindeydi.

XX. — İnançsızların Muhammed'in yasası konusunda nasıl anlaşmazlığa düştükleri hakkında.

Birincisinin neden halife olarak adlandırılmasının sebebi şudur: peygamber saydıkları ve Doğu halkını şu an içinde bulunduğu inançsızlığa ve hataya düşüren Muhammed'den sonra, halkına Muhammed'in yasasını öğretmek ve yönetmekle görevli olan müritlerinden biri vardı. Bu kişi Ebubekir değildi. Ondan sonra krallığı ve kötü yasanın yönetimini Hattab oğlu Ömer (Homar li filz Catap) elinde tuttu. Ondan sonra Osman (Otman) ve ardından Ebu Talib oğlu Ali (Haly le filz Bitaleb) geldi. Bütün bunlar halife olarak adlandırıldılar, çünkü büyük üstatları saydıkları Muhammed'in varisi ve halefi idiler. Yine de beşinci olan Ali, çok yiğit ve pek çok kez sınanmış, diğerlerinden daha büyük yürekli ve daha büyük kurnazlığa sahip bir şövalyeydi; ve Muhammed'in amcasıydı. Kendisine Muhammed'in varisi denmesinden büyük bir küçümseme ve öfke duymaya başladı, eğer onun gibi peygamber veya başkomutan değilse. Bu sebeple önce gizlice, ardından açıkça söylemeye ve halka vaaz vermeye başladı ki, Tanrı'nın Sarazenlerin yasasını öğretmek için gönderdiği melek Cebrail doğrudan kendisine gönderilmişti; ama aldatılmıştı: bunun üzerine Muhammed'e yöneldi ve ona ruhlarını hangi yasayla kurtaracaklarını öğretti. Ve Rabbimize döndüğünde, kendi emrine karşı onun yanına gittiği için onu çok kınadı. Bu sebeple büyük peygamberin Muhammed değil kendisi olması gerektiğini söylüyordu. Bu şey pek gerçek gibi görünmüyordu, ancak buna inanan aldatılmış pek çok kişi buldu; ve aralarında hâlâ süren kavga ve anlaşmazlık çıktı. Zira biri Muhammed'in Tanrı'nın elçisi olduğunu söyler ve onların dilinde bunlara Sünni (Sompni) denir; diğerleri ise Ali'nin gerçek peygamber olduğuna inanır ve bu inanca Şia (Syha) denir. Ali öldürüldükten sonra, ona karşı olanlar üstün geldiler, öyle ki bütün Doğu toprağında Muhammed'in büyük üstatları olduğuna inanılıyordu. Ali'yi tutmak isteyen herkes öldürülüyor veya ülkeden kovuluyordu. Uzun süre sonra, Muhammed'in hüküm sürdüğü yıldan iki yüz seksen altı yıl sonra, Ali'nin soyundan gelen çok yüksek, güçlü ve bilge bir adam vardı. Bu kişi Selemiye (Semelie) adlı şehirden ayrıldı ve yanına alabildiği kadar çok adamla Afrika'ya geçti; bütün bu toprağı fethetti ve o zaman kendisine Mehdi (Mehedi) adını verdirdi, ki bu doğru yola ileten anlamına gelir; çünkü kendisine karşı olanların kibirlerini ve çekişmelerini ortadan kaldırıyor, yolları düzlüyor, öyle ki halkı itirazsız ve huzur içinde yürüyebiliyordu. Kendi adıyla Mehdiye (Mehedemie) adını verdiği çok zengin bir şehir kurdurdu ve buranın bütün krallığın merkezi ve başkenti olmasını istedi. Bundan sonra büyük bir donanma hazırladı ve Sicilya toprağına geçip bütün adayı fethetti. Oradan da İtalya'ya gitti ve büyük bir kısmını yağmaladı. Ali'nin soyundan kendisine halife adını verdiren ilk kişi o oldu; çünkü ondan çok nefret ettiği Muhammed'in varisi olduğunu düşündüğü için değil, açıkça onu kötülüyordu; ancak gerçek peygamber ve Tanrı'nın elçisi saydığı Ali'den sonra geldiği için. Bu kişi dua etme biçimlerini ve Muhammed'in koyduğu emirleri değiştirdi ve halkın hain aldatıcısı olarak onu lanetledi. Ondan, Ebu Temim (Ebqthemyn) adında ve El-Muiz Lidinillah (Mehezedinalla) lakabını taşıyan bir torunu dünyaya geldi; bu kişi size söylediğim gibi komutanı Cevher (Johar) aracılığıyla Mısır'ı fethetti, o da orada onun baş merkezini kurdu ve Afrika şehrindeki sarayından çıkıp ona Kahire adını verdirdi, ki bu "zafer kazanan" anlamına gelir, çünkü her şeyi yenen kişinin merkeziydi. O zamandan beri Bağdat Halifesi ile Mısır Halifesi arasında kavga ve anlaşmazlık hep

sürmüştür; çünkü her biri kendi yasasında doğru olduğunu ve bu sayede ruhunun kurtulacağını düşünür.

XXI. — Şirkuh'un adamlarının bir adada nasıl bozguna uğratıldıkları hakkında. Şimdi anlatmaya başladığımız hikâyeye geri dönelim. Halife'nin güvencesini alan elçiler ordugâha, Kral'ın ve baronların yanına geri döndüler ve anlaşmaların güzelce onaylandığını söylediler. Bunun üzerine Şirkuh'u (Siracon) ülkeden çıkarmak için onun üzerine cesurca yürüme işini ele aldılar. Yola koyulduklarında nehir kıyısında konakladılar ve o gece orada kaldılar. Sabahleyin Şirkuh ve bütün adamlarının nehrin diğer kıyısında kendi karşılarında durduklarını ve geçişi savunmak için orada konakladıklarını gördüler. Kral bunu görünce derhal gemiler getirtti ve bir köprü yapılmasını emretti. Gemiler ikişer ikişer birbirine bağlandı ve beride ve ötede sağlamca demirlendi. Üzerine kesilmiş büyük hurma kütükleri koydular ve üzerini kalın bir toprak tabakasıyla örttüler, öyle ki atlar üzerinden geçebiliyordu: bu işi yapmakta kaç gün uğraştığını bilmiyorum; ve yer yer köprünün üzerine yüksek ahşap kuleler (bretesches) yükselttiler. Suyun ortasına kadar ilerlediklerinde ve kıyıya yaklaşmaya başladıklarında, Şirkuh'un adamları kalabalık bir şekilde ok atmaya ve yağdırmaya başladılar, öyle ki bizimkiler artık daha fazla ilerleyemediler. Bu şekilde tam bir ay boyunca orada kaldılar; bizimkiler nehri geçemediler, diğerleri ise bizimkilerin geçişinden korktukları için ülkenin içlerine girmek üzere nehirden uzaklaşmaya cesaret edemediler. Kahire etrafında bu şekilde birbirlerini oyalarlarken, Şirkuh yakınlarda bulunan ve bol miktarda yiyeceğe sahip olan bir adayı ele geçirip geçiremeyeceklerini anlamak için adamlarından bazılarını gönderdi ve adamlarının bizimkiler gelmeden önce oraya ilerlemesini istedi. Efendilerinin emrini iyi yerine getirdiler ve o adayı tamamen ele geçirdiler. Kral bunu duyunca, hiç gecikmeden Milly'li Miles (Miles de Planci) adındaki bir baronunu ve Sultan Şaver'in Kamil (Chemel) adındaki oğlunu oraya gönderdi; bu ikisine Hristiyan ve Türk şövalyelerinin büyük bir kısmını verdi. Adaya geldiklerinde, oradaki köylüleri çok kötü bir şekilde hırpalayan Şirkuh'un adamlarını buldular. Birbirlerini gördüklerinde derhal savaşmaya hazırlandılar; sonra o kadar sert bir şekilde çarpıştılar ki yakın dövüş güzel ve şiddetli geçti: Türkler arasında hiçbir zaman böyle bir karşılaşma olmamıştı, aksine bizimkilere yaptıklarından daha acımasızca birbirlerini öldürüyorlardı. Çarpışma uzun sürdü; pek çok yiğitlik ve büyük cesaret gösterdiler; ama sonunda Rabbimizin lütfuyla bizimkiler üstün geldi: diğerleri bozguna uğradı, öyle ki nehire kaçanların büyük bir kısmı boğuldu; diğerleri ise silahlarıyla öldü, öyle ki Şirkuh beş yüz kadar şövalyesini kaybetti. Bu haberi duyduğunda aşırı derecede şaşırdı ve giriştiği bu işi başarıya ulaştıramayacağından umutsuzluğa kapılmaya başladı. Diğer yandan bizimkiler yeniden teselli buldular ve cesaretlendiler. Kral'ın iki baronu, komutan Toron'lu Onfroi ve Nablus'lu Philippe, yaptıkları işler yüzünden kendi ülkelerinde kalmışlardı ve daha sonra orduya gelmek üzere acele etmişlerdi. Onların gelişiyle baronlar ve bütün halk çok sevindi, çünkü iyi ve güvenilir şövalyelerdi, büyük sıkıntılarda çok sınanmışlardı; her şeyden önce sadık, bilge ve iyi öğüt veren kişilerdi. Kral ve Sultan bir araya geldiler ve beride ve ötede baronlarını topladılar; nasıl hareket edeceklerini danıştılar. Gece olur olmaz, bütün gemileriyle birlikte

nehrin akıntısına karşı, oradan sekiz mil uzaklıkta bulunan bir adaya doğru gidecekleri ve Şirkuh'un farkına varmaması için bütün ordunun tamamen sessizce hareket edeceği kararlaştırıldı. Gemileriyle adaya ve oradan da diğer kıyıya, düşmanlarının tarafına geçeceklerdi. Bu şekilde fark edilmeden onları gafil avlayabilirlerdi. Tasarlandığı gibi yapıldı: çünkü bütün ordu çok gizlice adaya geçti ve Şirkuh'un ordusuna doğru karşıya geçmek istediklerinde, kendilerine karşı gelen çok şiddetli bir rüzgâr çıktı, öyle ki gemileri kıyıya hiç yanaşamadı. Bunun için yeterince çabaladılar, ama hiçbir işe yaramadı. Zorla bu adada konaklamak zorunda kaldılar. Yine de yapımına başladıkları köprüyü korumasız bırakmadılar, aksine adamlarının bir kısmını bıraktılar ve köprüyü koruması için İbelin'li Hugues'i komutan olarak atadılar. O, güçlü ve kudretli bir şövalyeydi ve daha önce duyduğunuz gibi Kral'dan boşanmış olan hanımefendiyi eş olarak almıştı.

XXII. — Kral Amaury'nin Şirkuh'u Mısır boyunca nasıl kovaladığı hakkında.
Size bahsettiğim bu adanın adı Mahalle (Mahalet) idi; tarıma elverişli verimli topraklarla, otlaklarla ve meyve veren ağaçlarla doluydu. Orada ayrılan ve doğrudan denize dökülen Nil'in iki kolu arasındaydı. Çünkü ülkede bilindiği üzere, Nil denen bu nehir dört kola ayrılır. Suriye tarafına bakan birincisi deniz kıyısındaki iki şehrin arasından geçer; birinin adı Tanis, diğerinin adı Pharamie'dir; ikinci kol Dimyat (Damiete) denen çok eski ve soylu şehrin önünden geçer; üçüncüsü Sturion'a gider; dördüncüsü ise İskenderiye'den üç mil uzaklıkta, Reşid (Ressith) adlı bir yerden geçer ve denize dökülür. Bu tarihi yazan kişi, Nil nehrinin bu dörtten daha fazla kola ayrılıp ayrılmadığını soruşturmak ve araştırmak için büyük çaba harcadı: hiçbir yerde başka kol bulunamadı; ve eskiler ile bazı yazılarda onun yedi parçaya ayrıldığı bulunur. Bu durum söyledikleri için şaşırtıcıdır; ama umarım eskiler gerçeği bilmiyorlardı ya da belki bazı yerlerde su şimdi aktığı gibi akmıyordu, tıpkı bazı akan suların olduğu gibi. Üçüncü sebep ise nehir taştığında oldukça büyük olduğu için sadece bu dört yatakta kalmaması, aksine birkaç kol halinde denize gitmesi olabilir; bu yüzden yedi yerde veya daha fazla yerde aktığını görmüş olabilirler; ama ben sadece her zaman akan kollardan bahsediyorum. Bizimkiler bu adayı ele geçirdiklerinde ve geriye sadece kalan kısmın geçilmesi kaldığında, gün ağardı ve Şirkuh'un adamları bizimkilerin bulundukları yerden ayrıldıklarını ve gemilerinin büyük bir kısmını yanlarında götürdüklerini açıkça gördüler; çok korktular ve derhal silahlara koştular; çünkü bizimkilerin karşıya geçmiş olmalarından ve aniden üzerlerine gelmelerinden çekiniyorlardı. Sonra nehir boyunca kendi taraflarına çekildiler, ta ki bizimkileri adanın içinde görünceye kadar; bunun üzerine nehir boyunca onları karşılarına alarak konakladılar, öyle ki bizimkiler geçmeye kalkışırsa gemilerini kıyıya yanaştırmaya hiç cesaret edemesinler. Bizimkiler akşam vakti meclis topladılar ve sabahleyin düşmanlarına doğru geçecekleri ve eğer onları beklemek isterlerse savaşacakları kararlaştırıldı. Sabah gün ağardığında, Şirkuh ve adamlarının gitmiş olduklarını gördüler; bunun üzerine adadan karaya geçmek için acele ettiler. Kral, mümkün olduğu kadar hızlı at sürebilmek için bütün yaya adamlarını ve yüklerini bıraktı ve yalnızca atlıları yanına aldı; yine de Kahire'yi ve bizimkilerin çoktan tamamlamış olduğu köprüyü korumak için İbelin'li Hugues'i ve

Sultan'ın oğlu Kamil'i çok sayıda adam ve Mısırlılarla birlikte bıraktı; çünkü Şirkuh'un oraya geri dönmesinden şüpheleniyorlardı; ve adamlarımız dikkat etmezlerse onları gafil avlayabilirdi. Böylece bütün kuleler ve bu soylu Kahire şehrinin garnizonları bizim şövalyelerimize teslim edildi. Sarayların kendileri ve Halife'nin diğer evleri bile tamamen boşaltıldı; öyle ki o güne kadar gizli ve örtülü kalmış olan zenginlikler, zevkler ve diğer büyük sırlar, bizim Hristiyanlarımız ve Türkler tarafından çok arandı ve incelendi. Çok hayret ettikleri pek çok şey gördüler. Kral, Puigi'li Girard (Girart de Pugi) adındaki bir baronunu ve Sultan Şaver'in Maadan (Moudon) adındaki bir diğer oğlunu gönderdi ve nehri diğer tarafa geçirtti. Yanlarında yeterince Türk ve Hristiyan götürdüler, çünkü Şirkuh'un suyu geri geçmesi halinde kendisiyle karşılaşsınlar ve nehri savunsunlar diye. Yaya adamlarla birlikte ağırlıklarını bırakan Kral, düşmanlarını kara yoluyla takip etmeye kendini tamamen adadı. Eğer onlar da Nil nehrine doğru giderlerse; ve Mısır ülkesi öyledir ki Kral onları izinden açıkça takip ediyordu.

XXIII. — Mısır ülkesinin yapısı hakkında.

Bir taraftan Etiyopya toprağıyla sınır komşusu olan bütün Mısır bölgesi, iki çöl dağı arasında yer alır; öyle ki toprak öylesine kurak ve çoraktır ki Nil nehri toprağa yayılmadıkça ne bir ot ne de herhangi bir ağaç yetişebilir, çünkü nehir büyüktür ve sadece suladığı yerlerde bolca buğday yetişir. Kahire şehrinden denize doğru aşağıda, bu nehirler bulunur, toprak alçaktır ve daha verimlidir; bu yüzden Mısır'ın başka hiçbir yerinde olmadığı kadar çok tarıma elverişli toprak vardır. Çünkü Suriye tarafında olan Fakus (Facus) denen kaleden, krallığın Libya tarafındaki son şehri olan İskenderiye şehrine kadar yüz mil ve daha fazla bolca ürün veren tarıma elverişli toprak vardır. Ama Kahire'den yukarıya, Etiyopya toprağına doğru krallığın son şehri olan Kus'a (Chuz) kadar nehir kumlu yüksek topraklarla o kadar sıkıştırılmıştır ki bu yerlerde bolca yayılamaz. Bazı yerlerde buradan ve öteden nehir on mil ya da beş veya dört mil genişliğindedir; ve öyle bir yer vardır ki sadece diğer tarafta çok yakın olan dağlar tarafından sıkıştırılan su vardır. Nehrin akmadığı yerlerde her şey güneşten öylesine yanmıştır ki hiçbir şey yetişemez. Kahire'nin yukarısındaki toprağa Türklerin dilinde Said (Seith) denir; orada kurulmuş olan ve Seys (Seys) adı verilen eski bir şehirden dolayı. Yine de Kahire'den bir günlük mesafede, çöl yolundan gidilirse, nehrin bir kısmının arklarla aktığı bir şehir bulunur; bu yüzden ülke bağlar ve çok iyi tarıma elverişli topraklarla doludur. Bu şehre Feyyum (Phyon) denir. Eskiler, Mısır'ın çok bilge valisi olan Yusuf'un bu toprakların dünyanın başlangıcından beri kurak ve çöl olduğunu fark ettiğini anlatırlar; bu yüzden nehri tutan setleri büyük bir çabayla yardırdı ve suyu bu bölgelere götürmek için ovalarda yollar açtırdı; suyu tutup çok verimli hale gelecek olan bu alçak yerlerde dinlendirmek için yer yer toprak setler yükselttirdi. Bu şehrin eskiden Thebai (Thebée) olarak adlandırıldığı düşünülür; efendimiz Aziz Mauricius ve yoldaşları burada doğmuşlardı, onlar ki Rhone nehri üzerindeki Lozan gölünün ötesinde, Chablais (Chabloi) denilen yerde şehit edilmişlerdi. Burada, denildiğine göre, hekimlerin ilaçlara kattığı çok iyi şap yetişir. Size Mısır ülkesinin konumunu anlattım ki, önlerinden giden Şirkuh'u (Siracon) Kral Amaury ve Sultan Şaver'in nasıl takip

ettiklerini daha iyi anlayasınız. Bu şekilde onu üç gün boyunca kovaladılar. Dördüncü gün düşmanlarının kendilerine yakın olduğuna dair kesin haber ulaştı: bu tam da yarı büyük perhiz (mi-quaresme) pazarından önceki cumartesi günüydü.

XXIV. — Ermenistan'da bulunan Toros adlı senyör hakkında.

Şimdi size Ermenistan'da bulunan ve adı Toros (daha önce kendisinden bahsetmiştim) olan bir senyörden söz edeceğim. Bu kişi Nuh'un gemisinin bulunduğu Büyük Ermenistan'dan değildi; Antakya ile Konya arasında bulunan bir Ermenistan vardır. Bu Toros haç işareti takındı ve Kudüs'e gitti. Kral onun geldiğini duyunca, bütün şehirlerine, kalelerine ve kasabalarına ona kendi şahsına gösterilen onurun aynısının gösterilmesini emretti; emrini de çok iyi yerine getirdiler. Kral, Kudüs'e geldiğinde onu karşılamaya çıktı ve ona büyük onur gösterdi: Toros da kendisine ve ülkesinden geçerken gösterdiği onurdan dolayı Kral'a çok teşekkür etti. Bütün haccını tamamladığında, ülkesine dönmeden önce Kral'ın yanına geldi ve ona şöyle dedi: "Efendim, bana gösterdiğiniz onurdan dolayı Tanrı sizi ödüllendirsin, isterseniz ben de size bunun karşılığını vereceğim. Efendim, ben sizin ülkenize geldim ve kalelerin, şehirlerin ve kasabaların kime ait olduğunu sordum; bana dediler ki: 'Bu Tapınağın (Temple); diğeri Hospital'in; diğeri Sion Dağı'nın.' Üçü hariç sizin olduğunu söyledikleri hiçbir kale, hiçbir şehir, hiçbir kasaba bulamadım; gerisi hep kiliselere (tarikatlara) ait. Bütün köylerinizde ise kaleler dışında Sarazenlerden başka kimse yok. Efendim," dedi Toros Kral'a, "Sarazenler üzerinize geldiğinde askerlerinizi (serjant) nereden buluyorsunuz?" Kral ona parasıyla kiraladığını cevapladı. — "Peki parayı nereden buluyorsunuz?" dedi Toros, "çünkü ülkenizi elinizde tutabileceğiniz kadar geliriniz olduğunu görmüyorum." Kral şöyle dedi: "Yapabildiğim kadar ödünç alıyorum." — "Efendim," dedi Toros, "size ve ülkenize acıyorum. Çünkü siz ancak Sarazenlerin istediği kadar kralsınız. Ülkenizi istediğiniz kadar değil, onların istediği kadar koruyorsunuz; nasıl olduğunu da size söyleyeyim. Çünkü ülkenizin bütün şehirlerinde Sarazenler yaşıyor; ülkenizin bütün geçitlerini ve bütün durumunu biliyorlar. Eğer ülkenize Sarazenlerden bir ordu gelirse, ülkenizin köylülerinin yardımını ve öğüdünü ve bizzat onların erzakını bulurlar. Eğer Sarazenlerin bozguna uğraması söz konusu olursa, aynı insanlar onları güvenli bir yere götürürler; eğer siz bozguna uğrarsanız, size zarar verecek olanlar bizzat kendi köylülerinizdir. Bu sebeple size diyorum ki ülkenizi ancak Sarazenlerin istediği kadar koruyorsunuz. Bana gösterdiğiniz onurdan dolayı ve ülkenin buna çok ihtiyacı olduğunu gördüğüm için, size ülkemden Hristiyan halkınızla topraklarınıza yerleşmek ve Sarazenleri kovmak üzere bütün aileleriyle birlikte silahlanmış otuz bin adam göndereceğim. Eğer ilk yıl on beş binini ve diğer iki yıl sonra diğer on beş binini gönderirsem. Böylece ülkenizi Hristiyanlarla donatmış olursunuz; böylece ülkenizin ve krallığınızın efendisi olabilirsiniz. Eğer Sarazenler ülkenize girerlerse ve siz geceleyin şehirlerinize haber verirseniz, size silahlı olarak gelenler size bir metelik (denier) bile mal olmayacak ve ülkenizin geçitlerini donanımlı tutacaklardır. Geri kalanlardan, eğer Sarazenlerin bozguna uğraması söz konusu olursa, ülkeyi korumak üzere kalacak olanların arasından geçmek zorunda kalacaklardır. O zaman Sarazenler kaçarak kurtulamayacaklar, aksine geçitlerde yakalanıp öldürüleceklerdir. Ülkeniz böylece

Hristiyanlarla donatılmış olacak ve ülkenize giren bir Sarazen ordusunu asla bulamayacaksınız. Böylece kral ve ülkenizin efendisi olabilirsiniz."
Kral, yaptığı bu vaatten dolayı ona çok teşekkür etti. Bunun üzerine Kral, Ermenistan senyörünün yaptığı vaatten dolayı ona teşekkür etmek ve onları nasıl tutacağına dair örf ve adetleri belirlemek üzere Kudüs'teki patriği, başpiskoposları, piskoposları ve ülkesinin baronlarını çağırttı. Çünkü Ermenistan senyörü onları ülkeden kovabilmesi için nasıl tutulacaklarını bilmek istiyordu. Bunun üzerine Kral ve baronlar, Sarazenlerin tutulduğu örf ve adetleri belirlediler; öyle ki Kral ihtiyaç duyduğunda onları orduya götürebilecekti. Din adamları buna karşı çıktılar ve Hristiyan oldukları için onlardan aşar (ondalık) vergisi almak istediklerini söylediler; oysa Sarazenler bunu ödemiyorlardı. Ermenistan senyörü bunu duyunca, bu şartla başka topraklarda köle (serf) olmak istemeyeceklerini söyledi. Ama eğer Kral'ın ve baronların belirlediği Sarazenlere ait örf ve adetleri tutmak isterlerse, onları gönderecekti, aksi halde göndermeyecekti. Din adamlarını, aşar vergilerini almadıkları takdirde buna razı etmeye hiçbir zaman imkân bulunamadı. Bunun üzerine Ermenistan senyörü Kral'dan izin istedi ve ülkesine geri döndü. Bundan sonra çok yaşamadı, aksine öldü. Ondan geriye iki oğul kaldı. İlk doğanın adı Rupen, diğerinin adı Leon idi. Bu toprağı Antakya prensi döneminde elinde tutuyordu; ama şimdi artık elinde tutmuyor ve eğer vaktim ve yerim olursa, bunu nasıl kaybettiğini ve daha önce hiç olmadığı halde orada nasıl taç giymiş bir kral olduğunu anlatacağım.

XXV. — Antakya Prensi Renaud hakkında.
Size Ermenistan senyöründen bahsettik, şimdi Prens Renaud'dan bahsedeceğiz. Bu sırada eşi Prenses ölmüştü ve üvey oğlu Bohemund prensti; bu yüzden toprağı ona bırakmak zorunda kaldı, böylece Kudüs krallığına gitti ve Kral onu alıkoydu. Kerek (Crac) ve Montreal senyörü öleli çok olmamıştı. Ve Prens Renaud Antakya toprağını iyi koruduğu ve iyi bir şövalye olduğu için, Kral ona Kerek hanımını eş olarak verdi. Kerek hanımının ilk baronundan biri erkek, biri kız iki çocuğu vardı, Prens Renaud'dan ise hiç olmadı. Kızı Ermenistan senyörü ve Toros'un oğlu olan Rupen ile evlendirildi. Annesiyle kalan oğlunun adı ise Onfroi idi. Bu Onfroi'den, eğer vaktim ve saatim olursa, ne yaptığını, nasıl bir yaşam sürdüğünü ve başına ne geldiğini size anlatacağım.

XXVI. — Kral Amaury ve Şirkuh'un nasıl savaştıkları hakkında.
Uzun süre oyalanma fırsatları yoktu; bu yüzden kısa bir toplantı yaptılar: herkes savaşılması konusunda anlaştı; çünkü eğer kaçınmak isteselerdi bile boşuna gelmiş olmazlardı. Yine de oyun hiç de eşit değildi; **çünkü Şirkuh'un (Syracon) kendi ülkesinden on iki bin Türk'ü vardı,** bunlardan dokuz bini zırhlı gömleklere (haubert veya haubergeon) sahipti ve üç bini de çok iyi okçulardı. **Diğer yandan yanında on binden fazla Arap Türkü (Bedevi denen) vardı ki hepsinin iyi kılıçları vardı. Kral Amaury'nin yanında ise kendi adamlarından üç yüz yetmiş dört şövalye vardı.** Mısır Sultanı ile birlikte, çok yumuşak ve kötü olan ve yardımdan çok engel teşkil eden Mısırlılar vardı. **Kaç tane Türkopol olduğunu bilmiyorum:** bunlar hafif silahlı atlı askerlerdir ki bu sıkıntıda çok yiğitçe tutundular. Şirkuh bizimkilerin kendisiyle

savaşmak istediklerini kesin olarak öğrendi; birliklerini kendi tarzında düzene soktu, adamlarını iyi iş yapmaya ve eğer bilge ve düşünceli olurlarsa zaferden emin olmaya teşvik etti. Silahtan daha iyi anlayan bizimkiler ileri çıktılar, adamlarını düzene soktular, her bir birliğe iyi komutanlar verdiler. Onlara sadece direnirlerse, hiçbir değeri olmayan bu kadar kalabalık halktan hiç korkmamaları gerektiği söylendi; onlar kendileri tarafından bozguna uğratılacaklardı; ve eğer bizimkiler güzel bir duruş sergilerlerse, görünümleri bile cesur olanları bozguna uğratacaktı. Savaşın yapılacağı yer, tarıma elverişli topraklar ile çölün sınırındaydı: kumluktu, tepeler, kum yığınları ve vadilerle doluydu, öyle ki önlerinde pek uzağı göremiyorlardı: bu yere Bâbeyn (Beben) denir, yani iki kapı, çünkü dağların içine dar bir girişi vardır. Bazı insanlar bu savaşa El-Minyâ (Lamonie) savaşı derler; ama bu doğru değildir, çünkü El-Minyâ oradan on mil uzaklıktadır. Büyük sıkıntıda hiç tembel ve şaşkın olmayan Şirkuh, sağdaki ve soldaki dağları adamlarına tutturdu. Tek savaş alanı ortadaydı. Böylece bizimkilerin dik ve kumun yumuşak olduğu yerden kendilerine kolayca tırmanamayacaklarını düşündüler. Yine de bizimkiler o kadar yaklaştılar ki mahmuzlarını vurdular ve düşmanlarına saldırdılar. Kral Amaury, Şirkuh'un birliğini iyi seçti ve sancaklarının o tarafa yönelmesini emretti. Öyle gururla saldırdı ki, gelişiyle birlikte bütün Türkleri dağıttı. Sonra ellerini kılıçlara attılar ve öylesine gururla koştular ki öyle bir şaşırdılar ki hiçbiri diğerini beklemedi. Oyalanmaya hiç vakitleri olmadı; aksine bizimkilerin onları öldürüp devirmekten geri durmadıklarını gördüler, böylece yola koyuldular ve hepsi bozguna uğramış olarak kaçtılar. Şirkuh'un kendisi bile yerinde kalmadı, aksine olabildiğince çabuk oradan ayrıldı. **Kayserya'lı Hugues, Selahaddin'in (Salehadins) —ki o Şirkuh'un yeğeniydi— bulunduğu birliğe saldırdı.** Büyük bir direnişle karşılaştı; bizimkilerden oldukça fazla kişi öldü, diğerleri esir alındı; geri kalanlar kaçtı ve liderleri olan Hugues'i esir olarak geride bıraktılar. Orada çok iyi şövalyeler öldü, Ponthieu toprağından doğmuş Eustache Cholez. Türkler bu birliği bozguna uğrattıklarında çok gururlandılar; sonra yeniden toplandılar ve ağırlıkları (yükleri) koruyan bizimkilerin birliğine doğru at sürdüler. Çok kalabalık bir Türk topluluğu vardı, her yandan onları kuşattılar, şiddetle saldırdılar; bir süre kendilerini savunmaya çalıştılar, ama uzun süre dayanamadılar, aksine bozguna uğradılar. Orada Sezile'den genç, yakışıklı ve yiğit çok iyi bir adam öldü, adı Creon'lu Hugues idi. Onun dışında pek çok kişi kaybedildi. Kaçabilen kaçtı. Sarazenler ağırlıkları kazandılar ve oradan götürmeye başladılar. Bu savaş çok acımasızdı; çünkü size söylediğim gibi yer dağlar ve vadilerle doluydu. Bir vadide çarpışanlar diğerinde ne yapıldığını bilmiyorlardı. Hiçbir yerde bizimkiler karşılaştıkları kişileri bozguna uğratırken, bir başka yerde Türkler üstün geliyordu. Ne biri ne diğeri zaferin kimin olacağını bilemiyordu. Kral'ın şansölyesi olan Beytüllahim Piskoposu Raoul bu yakın dövüşte çok ağır yaralandı ve sahip olduğu her şeyi kaybetti. Bu şekilde durum bütün gün sürdü, öyle ki sonun ne olacağı bilinemiyordu; ta ki gün akşama dönünceye kadar. Savaşın dışında kalan bizimkiler yeniden toplanmaya başladılar ve borazanlarını çaldırdılar, öyle ki pek çok yerden toplanıp geldiler. Kral'ı bulmak için çok endişeliydiler, ama o gittiği her yerde çok iyi tutunmuştu; sonra yüksek bir tepeye çıktı ve adamlarını toplamak için sancağını yükselttirdi. Yapabilenler onun yanına geldiler. Bu şekilde bütün o gün boyunca pek çok yerde bizimkiler kazandılar ve

üstün geldiler, pek çok başka yerde ise kaybettiler ve altta kaldılar; ama tamamen ne bir taraf ne de diğer taraf zaferi kazandı. Kral yanında az sayıda adamla iki küçük tepe arasında baktı ve ağırlıklarını kazanmış olanların birliğinin orada toplanmış olduğunu gördü. Kral onlara zarar vermeden oradan geçemezdi ve yapılması gerektiğini görünce, savaşa soktuğu bu küçük topluluğu düzene soktu ve yavaş adımlarla doğrudan üzerlerine yürüdü; çok kalabalık bir topluluk olan düşmanlarının yanından geçti. Hiçbir şekilde onlara saldırmaya veya onları rahatsız etmeye cesaret edemediler; aksine bizimkiler en iyi silahlanmış adamlarından artçı koydukları bir nehir koluna kadar geçtiler. Orada hiçbir şey kaybetmeden sığ yerden geçtiler; bütün o gece geldikleri yoldan geri döndüler. Kral El-Minyâ'ya geldiğinde, Puigi'li Girard nehrin ötesinde ona yetişti; yanında iki yüz şövalye ve Türkopol vardı: Sultan'ın oğlu Maadan da onunlaydı. Kral onların gelişine çok sevindi, çünkü Türklerle nehrin berisinde veya ötesinde karşılaşırsa, yanında kalan bu kadar az adamla kendisiyle savaşmak isteyeceklerinden şüpheleniyordu: yaya adamları yüzünden büyük bir endişe içindeydi, çünkü düşmanlarının onları bulup yollarını kesmesinden korkuyordu. El-Minyâ kalesinde onları dört gün bekledi. Komutan olarak orada bilge ve yiğit bir şövalye olan Samosata'lı (Samsat) Jocelin'i bırakmıştı; Kral orada savaşı bekledi, ta ki dördüncü gün gelinceye kadar. Bu şekilde Kral'ın adamları birbiri ardına etrafında toplandılar. Bunun üzerine Kahire'ye doğru gitmek için günlük yürüyüşlerle yola koyuldular. Babil'in önünde köprünün yakınında konakladılar. Orada ne kadar eksikleri olduğunu bilmek için adamlarını saydırdılar ve bu çarpışmada yüz kadar şövalye kaybettiklerini gördüler, daha fazla değil. Şirkuh da kendisininkileri saydırdı ve bin beş yüzü eksik çıktı.

XXVII. — Kral Amaury ve Şirkuh'un İskenderiye şehrini nasıl kuşattıkları hakkında.

Şirkuh savaştan sonra adamlarını topladı. Bizimkiler dışarı çıkmasın diye çöl yoluna koyuldu; böylece İskenderiye şehrine geldi. Şehir halkı onun tamamen galip geldiğini sandı, derhal şehri ona savaşmadan teslim ettiler. Kral buna çok öfkelenen haberi aldı. Bunun üzerine baronlarını ve Sultan Şaver ile oğullarını savaş toplantısına çağırdı; Mısır emirleri de oradaydı. Orada ne yapacaklarını danıştılar. Böyle ihtiyaçlarda söylendiği gibi pek çok söz edildi; sonunda İskenderiye'nin ne denizden ne de yukarıdaki Mısır bölgelerinden gelen nehirden erzak alamayacağı konusunda anlaştılar (oradan buğday ve şarap getirtiyorlardı). Şehre kimsenin erzak sokamaması için nehrin üzerine silahlı adamlardan oluşan büyük bir donanma konulması kararlaştırıldı. Bu güzelce düzenlendiğinde, Kral bütün ordusunu harekete geçirdi ve İskenderiye'ye kadar geldi; çadırlarını Toroge denilen bir yer ile İskenderiye'ye sekiz mil uzaklıktaki Damanhur (Demenehur) adlı başka bir yer arasına kurdurdu. Oradan İskenderiye'ye hiçbir şey sokulmaması ve şehirden dışarıdakilere hiçbir haberci çıkmaması için kara tarafını gözetlemek üzere akıncılarını gönderdi. Bu şekilde şehir hem denizden hem karadan kuşatılıp kapatıldı. Bir ay geçtiğinde, İskenderiye'de yiyecek tükenmeye başladı. Halk şikâyet etmeye ve Şirkuh'tan buna bir çare bulmasını istemeye başladı, çünkü yiyecek hiçbir şeyleri kalmamıştı. Şirkuh ve adamları, bu kuşatma altındaki şehirde daha fazla

kalırsa kendisinin ve adamlarının yiyecek sıkıntısından büyük zarara uğrayacağını açıkça anladılar; çünkü erzak depoları hepsine yetmiyordu. Bu sebeple ilk olarak yeğeni Selahaddin (Salehadin) ile konuştu ve ona bin şövalyeyle şehirde kalmasını söyledi; çünkü yiyecek stokları hepsine yetmezdi. O da bunu kabul etti ve Şirkuh geceleyin gizlice şehirden çıktı ve Türklerinin geri kalanını yanına aldı. Çöl yolundan gitti ve hiç dikkat etmeyen Kral'ın ordusunun oldukça yakınından geçerek geldiği Mısır bölgelerine geri döndü. Sabahleyin bizimkiler Şirkuh'un geldiği Mısır bölgelerine bu şekilde geri döndüğünden emin olunca, hepsi onu kovalamak üzere harekete geçtiler ve Babil'e kadar geldiler. Daha da ileri gitmeye hazırlanırlarken, Mısır'ın bilge ve güçlü bir adamı olan ve adı Bencir-Carselle olan kişi Kral'a geldi ve İskenderiye şehrinin o kadar büyük bir yiyecek sıkıntısı içinde olduğunu söyledi ki ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Şehirde vatandaşlar arasında büyük nüfuzu olan kuzenleri vardı; bu yüzden Kral istediği zaman şehri ona teslim etmek için onlarla iyi bir anlaşma yapabileceğinden emindi; ve Şirkuh'un adamlarıyla birlikte şehirde kalmış olan Selahaddin'i ve diğerlerini kendi iradesine teslim edeceklerdi. Kral bu sözü duyunca çok heyecanlandı ve baronlarına ne yapması gerektiğini sordu: hepsi İskenderiye'ye geri dönmeleri konusunda anlaştılar; Sultan ise diğer herkesten daha çok bunu istedi. Bu şekilde yola koyuldular ve hep birlikte gelerek İskenderiye'yi yeniden kuşattılar.

XXVIII. — İskenderiye şehrinin soyluluğu hakkında.

İskenderiye, bütün Mısır'ın gün batımına bakan ve Libya toprağına doğru uzanan en son şehridir. Şehrin bir tarafında verimli ve bereketli tarım arazileri vardır; diğer tarafında ise güneşin sıcağından öylesine yanmış çöller bulunur ki orada hiçbir şey yetişemez. Eski tarihlerin anlattığı gibi, Makedonya Kralı Filip'in oğlu olan Büyük İskender bu şehri kurdu ve ona kendi adını verdi. Nil'in denize döküldüğü ağzın oldukça yakınında yer alır ve eskiden Canopicon olarak adlandırılırdı; ama şimdi yaygın adı Reşid'dir (Ressith). Nehir şehirden beş veya altı mil uzaktadır; ancak kıyıları dolu olduğunda, şehrin içinden çok büyük bir ark akar. Halk, yıl boyunca ihtiyaç duydukları kadar suyu alacak şekilde yapılmış büyük ve temiz sarnıçlar hazırlamıştır. Yer altından yapılmış kanalları da vardır, öyle ki nehrin arkı şehrin dışındaki bahçelerden geçer ve onları sular; orada bolca ot ve meyve yetişir. Şehir mal kabul etmek için çok iyi bir konumdadır. İki deniz limanı vardır. İki limanı birbirinden ayıran bir kara dili denize kadar uzanır. Bu kara dilinin ucunda Faros (Faros) adı verilen çok güçlü ve çok yüksek bir kule vardır. Bunu Julius Caesar yaptırdı ve bütün Mısır toprağının Romalıların kazancı olacağı ve orada hiç kral olmayacağı kararlaştırıldı. Yukarıda bulunan Mısır bölgelerinden nehir yoluyla şehre bol miktarda her türlü yiyecek gelir. Deniz aşırı topraklardan ise İskenderiye'de ihtiyaç duyulan her türlü malla yüklü gemiler gelir; bu tür şeylerle şehir çok zengindir. Her şeyden önce, Hindistan ve Arabistan'ın, iki Etiyopya'nın, İran'ın ve Doğu tarafında bulunan diğer ülkelerin bulunduğu iki toprak, şehre biber ve her türlü baharat, merhem ve macunlar, değerli taşlar ve ipek kumaşlar ve Kızıldeniz üzerinden Ayzab (Aldeb) denilen bir şehre kadar gelen ve oradan nehir kıyısı boyunca doğruca İskenderiye'ye gelen pek çok başka şey getirirler. Bu sebeple bu

şehir Doğu ile Batı arasında bir pazar gibidir, öyle ki İskenderiye'ye gelen bütün tüccarlar orada kendi ülkelerinde ihtiyaç duyulan şeyleri satarlar ve getirdikleri her şeyden kolayca kurtulurlar. Orada İsa Mesih'e halkı döndürmek için gönderilen İncil yazarı efendimiz Aziz Markus (Markos) oturdu. Ondan sonra gelen patrikler, Quicumque vult'u yazan Aziz Athanasios ve efendimiz Aziz Kyrillos hâlâ mezarlarında orada yatarlar. Bu şehir dört patriklik arasında ikinci sırayı alır ve ona Mısır'ın, Libya'nın, Pentapolis adı verilen beş şehir bölgesinin ve etrafındaki diğer toprakların kiliseleri itaat etmelidir. Bizimkiler büyük donanmayı getirttiler ve şehrin bütün giriş ve çıkışlarını koruttular, öyle ki kimse onların izni olmadan hiçbir şey sokamıyor veya çıkaramıyordu.

XXIX. — İskenderiye'de bulunanların nasıl sıkıştırıldığı hakkında.
Suriye'de kalmış olanlar Kral'ın İskenderiye'yi kuşattığı haberini aldılar ve kısa sürede deniz yoluyla gidilebileceğinden emin oldular. Bunun üzerine birbirlerini çağırmaya, gemilerini silah ve yiyecekle donatmaya başladılar ve denize açıldılar. Kral Amaury'yi çok seven Sur Başpiskoposu Ferri onların lideriydi. İskenderiye önündeki ordugâha kadar geldiler: orada herkes tarafından büyük bir sevinçle karşılandılar. Ancak Mısır sularını içmekten dolayı Başpiskopos dizanteri denen bir hastalığa yakalandı ve bu yüzden ülkesine geri dönmek zorunda kaldı. Kral bütün gemilerin direklerini aldırttı —ki bunlardan bolca vardı— ve hepsini toplayabildiği kadar çok marangozla birleştirtti. Öyle yüksek bir kule (chastel) yükseltti ki üzerinden bütün şehir görülebiliyordu; surlara taş atan çok sayıda mancınık, chaables ve turquoises (kuşatma makineleri) kurdurttu; bunlar gece gündüz şehrin içine ve surlara büyük bir taş yağmuru yağdırıyordu, öyle ki şehir halkı o kadar korkmuştu ki kendilerini nasıl koruyacaklarını bilmiyorlardı. Şehrin etrafında çok yüksek ve sık ağaçların bulunduğu ve her türlü iyi ve lezzetli meyve veren büyük bir bahçe ormanı da vardı; altlarında kokulu otlar ve şifalı bitkiler vardı, öyle ki bu yer çok değerli ve çok keyifliydi. Bizim marangozlarımız ve diğer adamlarımız düşmanlarına zarar vermek için kuşatma makineleri yapmak üzere ağaç kesmeye koyuldular. Onlara büyük zarar verdiğini görünce, bahçelerdeki her şeyi kesmeye başladılar; böylece düşmanlarına sıkıntı ve zarar veriyorlardı. Çok geçmeden her şey dümdüz edildi ve pek çok şeye yarayan o güzel ağaçlar tamamen yere serildi. Şehir halkı kendilerinin çok kötü hırpalandığını ve ülkelerinin yıkıldığını görünce, bizimkiler onları ellerinden gelen her yolla sıkıştırmaya ve zarar vermeye çalışıyorlardı. Sık sık çok şaşırdıkları büyük saldırılar düzenliyorlardı; çünkü silaha veya savaşlara hiç alışkın değillerdi, aksine her zaman ticaret yapmayı, alıp satmayı öğrenmişlerdi. Şehirde Selahaddin (Salehadin) ile birlikte kalmış olan Türkler bu tür şeyleri diğerlerinden daha iyi biliyorlardı; ancak saldırılara atılmaya cesaret edemiyorlardı, çünkü sayıları azdı ve şimdiden cesaretlerini tamamen kaybetmiş olan ve aralarında bu sıkıntıya uzun süre katlanamayacaklarını söyleyen şehir halkına pek güvenmiyorlardı. Her geçen gün talihsizlikleri artıyordu; bütün geceler surları korumak için nöbet tutuyorlardı; sık sık mangonellerden ve taş atan makinelerden, tatar yayı oklarından ve mızraklardan öldürülüyorlardı. Her şeyden önce kıtlık onları sıkıştırıyordu; çünkü yiyecekler neredeyse tamamen tükenmişti. Çok korkmaya başladılar: uzun süre itaat ettikleri

kendi meşru efendilerine karşı şehre soktukları kişileri şehirden kovmaları gerektiğini açıkça söylüyorlardı; şimdi ise başka bir çare bulunmazsa eşlerini, çocuklarını ve bizzat kendilerini büyük bir sefalet içinde kaybetmek zorundaydılar. Selahaddin şehir halkının mırıldanmasını ve kötü niyetini hissetti; bunun üzerine elçiler seçti ve onları gizlice amcası Şirkuh'a gönderdi; durumu tamamen ona bildirdi, yiyeceklerinin nasıl tükendiğini ve şehir halkının kendilerini ve şehirlerini düşmanlarının eline teslim edeceği saati bekleyemediğini anlattı; bu sebeple ona acilen yardım getirmesini rica etti. Ardından İskenderiye'nin ileri gelen adamlarını ve halkın büyük bir kısmını huzuruna çağırttı; elinden geldiğince nazikçe onlara konuştu: düşmanlarından iyi korunmalarını ve yiğit insanlar gibi davranmalarını ve korkmamalarını tatlılıkla rica etti; çünkü Şirkuh bütün Mısır'ı dolaşmıştı ve yanında çok büyük bir kalabalık getiriyordu: kuşatmayı zorla kaldırmaya geleceği gecikmeyecekti ve kendisine sadık kalanlara büyük onur verecekti. Diğer yandan Kral Amaury, şehir halkının büyük bir sıkıntı içinde olduğunu ve dehşet ve korku yaşadığını biliyordu; bu sebeple yaklaşabildiği kadar acele etti ve eskisinden daha sert bir şekilde saldırtmaya başladı. Kuşatma makinelerine durmaksızın atış yapmalarını emretti; okçular ve tatar yaylılar eskisinden daha sık atış yaptılar. Sultan Şaver ordunun her yerinde dolaşıyor, kuşatma makinelerinin ve diğer ihtiyaçların masraflarını cömertçe ödetiyor ve bunun üzerine işçileri hızlandırmak için güzel hediyeler veriyordu. Adamlarını iyi iş yapmaya teşvik ediyordu ve bizimkiler daha da fazlasını. Hiçbir cesaret gösterisi veya cömert ve büyük ödüllerin bu kadar çabuk hazırlandığı hiçbir eylem yoktu.

XXX. — Şirkuh'un barış yapmak için Kerek'li Toron'a nasıl konuştuğu hakkında. İskenderiye etrafında işler bu şekilde giderken, Şirkuh yukarıdaki Mısır bölgelerini dolaşıyordu, ta ki Kus (Chus) şehrine gelinceye kadar. Oraya saldırdı ve zorla almayı düşündü; ama bunu başaramadı, aksine oraya daha uzun zaman harcamak gerektiğini ve kendisini çok sıkıştıran yeğeninin ihtiyacı yüzünden orada uzun süre kalma fırsatı olmadığını açıkça gördü. Bu sebeple şehrin parasını aldı, oradan ayrıldı ve Babil'e geri döndü. Oraya vardığında, Kral'ın Kahire'yi, köprüyü, İbelin'li Hugues'i ve adamlarının çoğunu korumak üzere bıraktığını gördü; bu yüzden orada pek bir kazanç elde edemeyeceğini açıkça fark etti. Bunun üzerine esiri olan Kayserya'lı Hugues'i çağırttı ve bilge ve kibar olduğu için ona güzel ve nazik bir şekilde konuştu: "Biliyorum ki," dedi, "sen yüksek soylu bir adamsın ve diğer herkesin üzerinde Hristiyanlığın büyük baronlarından birisin, bana öyle görünüyor. Eğer dininizden birini seçebilseydim, senden daha gönüllü tavsiye alacağım hiç kimseyi bilmiyorum. Şimdi savaşın maceralarına göre öyle oldu ki seni burada buldum: bu sebeple kalbimdeki her şeyi sana tamamen açmak istiyorum. Doğrudur ve bunu açıkça kabul ediyorum ki kendimi ilerletmek ve büyütmek için yiğitliğime ve Mısırlıların kötülüğüne ve yumuşaklığına güvendim, öyle ki bir gün çok zengin ve zevkli olan bu krallığı fethedeceğim umuduna kapıldım. Bunu yapmak için büyük zahmetlere girdim ve çok büyük harcamalar yaptım; ülkemin soylu adamlarını kaybettim, ki bu beni çok üzüyor. Şimdi görüyorum ki hiçbir büyük başarı elde etmedim, aksine talih her konuda bana ters gidiyor gibi görünüyor; bu sebeple başka bir yol tutmam gerekiyor. Biliyorum ki sen Kral'ın dostu ve yakınısın, çünkü o seni yüksek soylu, bilge ve güçlü görüyor;

benimle onun arasındaki barışın arabulucusu olmanı istiyorum. Sana güveneceğim ve o da senin sözünü başka herhangi birinden daha gönüllü dinleyecektir. Kral'a de ki biz boşuz ve kendi yiğit adamlarımıza hiçbir onur kazandırmadan zamanımızı ve emeklerimizi harcıyoruz. Biliyorum ki kendi ülkesinde yapması gereken pek çok işi var; ve eğer bu işin sonuna iyi bakmak isterse, beni bu topraktan kovduğunda bu krallığın zenginliğinin dünyanın en kötü ve en sefil halkı olan Mısırlılara kalacağını görecektir. Kral kadar yiğit bir adam böyle bir iş yapmak için kendinden daha kötü olanlara karşı bu kadar çok çalışmamalıdır. Bu sebeple ona kendi adıma teklif et ki, eğer İskenderiye kuşatmasından ayrılır ve halkımızdan elinde tuttuğu bütün esirleri geri verirse, ben de seni ve elinde tuttuğum onun adamlarından diğerlerini gönüllü olarak geri vereceğim ve bu ülkeden çıkıp gideceğim; yeter ki adamlarının giderken bana ve adamlarıma hiçbir zarar vermeyeceğinden emin olayım."

XXXI. — Şirkuh ile Kral ve Mısır Sultanı'nın nasıl anlaştıkları hakkında.
Çok bilge ve düşünceli olan Kayserya'lı Hugues, duyduğu sözlere hiç cevap vermeden uzun süre kalbinde tarttı: sonra Şirkuh'a, bu sözlerin mesajını götürmeye başlamanın canını sıkmayacağını söyledi; çünkü eğer söz reddedilirse, bu onun adına yapılmış gibi görünecek ve bazı insanlar onun kendi kurtuluşu için başka bir şeyden çok bunu övdüğünü söyleyebilirlerdi; bu yüzden kendisiyle birlikte hapiste bulunan ve kendisiyle birlikte esir alınan Kral'ın yakını ve özel dostu olan Toron'lu Arnoul'un önce bu sözleri götürmesini ve Kral'ın ne cesarette olduğunu bilmesini övdü; ve Kral'ın ne durumda olacağına göre, kendisi de bu işe gönüllü olarak aracılık edecekti. Şirkuh gönderilmesini güzelce onayladı. Kral'ın huzuruna geldiğinde, baronlar ve Sultan oradaydılar. Kendisine sunulan anlaşmaları ve barış şartlarını anlattı. Kendisine yüklenen hiçbir şeyi eksiltmedi. Bu şey güzelce dinlendiğinde, buna razı olmayan kimse olmadı; çünkü Kral'ın kendisi ile Halife arasında yapılmış olan anlaşmaları iyi tutmuş olacağını açıkça söylediler; çünkü Şirkuh ve adamları gitmiş olduklarında şehrini geri alacaktı ve elinde tuttuğu esirlerini geri kazanacaktı. Kral'ın anlaşmaları gereği ülkeden çıkarması gereken yerden çıkmış olacaktı. Sultan Şaver ise diğer herkesten daha çok buna katıldı; çünkü krallıkta kendisine isyan eden kişi kovulduğu için işin tamamlandığını söyledi. Arnoul anlaşmaya vardıklarını söylemek üzere geri döndüğünde, Kayserya'lı Hugues işi tamamlamak ve güvence altına almak için oraya gönderildi.

XXXII. — İskenderiye'dekilerin Hristiyanlara bakmak üzere nasıl dışarı çıktıkları hakkında.
Ordugâhta, kimsenin İskenderiye'dekilerin hiçbirine zarar verecek kadar cüretkâr olmaması, aksine sadece isterlerse dışarı çıkmalarına izin verilmesi ilan edildi. Uzun süredir kuşatma altında olanlar ordugâhı görmek için dışarı çıkma arzusu duydular ve ordugâhı görmek için dışarı çıktılar. Çok endişe duydukları kişilere memnuniyetle bakıyorlardı ve bu kuşatmaya geldikleri maceralarından onlara bahsediyorlardı. Çok büyük sıkıntı çektikleri taze yiyecekleri bolca buldular; gönüllü olarak aldılar ve hepsi tazelendiler. Şehri almak için büyük zahmet çekmiş olan bizimkiler zarar vermeden içeri girme izni aldılar. İlk olarak kuşatma makinelerinin surlarda ve evlerde yaptığı

hasarlara baktılar. Sonra limana doğru yöneldiler ve deniz limanlarını görmekten keyif aldılar. Şehirde bahsettikleri bütün yerleri dikkatle arıyorlardı. Size söylediğim gibi, şehrin yanında Faros adlı çok yüksek bir kule vardı; üzerinde ateşlerle çok yüksek bir ışık yakılırdı, öyle ki denizde olan gemiler o tarafa doğru yönelebilsinler; çünkü deniz şehrin yakınında çok tehlikelidir ve eğer girişleri iyi bilinmezse oraya gelenler büyük zarar görebilirler. Bu yüksek kulenin üzerine zafer işareti olarak Kral'ın sancağı dikildi. Şehir halkı bunu görünce, ölümcül düşmanları olmuş olan bizimkilerle konuşmaktan daha da emin oldular. Orada barış haberlerini sordular; şartları kendilerine kesin olarak anlatıldı ki bu onların hiç hoşuna gitmedi. Çadırlarımıza gizlice yaklaştılar ve çok korktukları halkımıza baktılar. Her şeyden önce, bu kadar az sayıda olan bizimkilerin kendilerini şehirlerinin içinde nasıl bu kadar acımasızca yok ettiklerine ve istedikleri barışı zorla nasıl yaptırdıklarına hayret ediyorlardı; çünkü bizimkiler sayıca azdı, atlı olarak yalnızca beş yüz kişi bulundular, yaya olarak ise dört binden fazla değillerdi. Şehirde ise kuşatma sürerken silah taşıyabilecek elli bin Türk vardı.

XXXIII. — Kral'ın Suriye'ye nasıl geri döndüğü hakkında.

Selahaddin (Salehadins) şehirden dışarı çıktı ve doğruca Kral'ın yanına geldi. Kral ona muhafızlar verdi ki kimse ona kötü bir söz söylemeye cesaret edemesin, aksine kendisine iyilik ve nezaket gösterilsin. Sevilmediği şehre geri dönmeye hiç aldırış etmedi; aksine amcasının peşinden gitmek için alayını hazırladığı ordugâhta kaldı. Sultan borazanlarını ve davullarını çaldırdı ve silahlı adamlardan oluşan büyük bir birlik aldı; şehrin kapıları açıldı ve büyük bir debdebe ve büyük bir törenle fatih gibi içeri girdi. Ardından şehirde halılarla döşenmiş bir tahta oturdu; şehrin ileri gelen adamları önüne geldiler. Bazılarını ihanetten mahkûm etti, diğerlerini bağışladı; hoşuna gittiği şekilde adaletini çok soyluca uyguladı. Sonra şehir halkından büyük bir miktar para aldı; haraçları ve diğer gelirleri toplamak ve insanlar arasında adaleti sağlamak için kendi adamlarından kâhyalar ve valiler bıraktı. Kaleleri korumak için en sadık adamlarını bıraktı. İsteklerini bu şekilde düzenledikten sonra büyük bir savaş atına bindi ve büyük bir şenlikle ordugâha geri döndü. Bizimkiler kendi ülkelerine dönmeyi çok arzuluyorlardı; gemilerini hazırladılar ve yiyecekle donattılar, sonra içine toplandılar; yelkenler açıldı ve limandan ayrıldılar: böylece kendi topraklarına geri döndüler. Kral elinde tuttuğu esirleri teslim etti ve yola çıkmadan önce kendisininkileri teslim aldı. Ardından kuşatma makinelerini yaktırdı ve İskenderiye'den ayrıldı: doğruca Babil'e gitti. Orada Kahire'yi ve köprüyü korumak için bıraktığı İbelin'li Hugues'i ve diğer adamlarını buldu: onları yanına aldı. Sultan'ı kendi hâkimiyetinde sağlamlaştırdıktan ve düşmanlarını ülkeden kovduktan sonra dönüş yoluna koyuldu, öyle ki Ağustos ortası sekizinci gününün arifesinde, Rabbimizin beden alışının bin yüz altmış yedinci yılında, krallığının dördüncü yılında Aşkelon'a geldi.

XXXIV.

Daha önce Şam'da çok zengin ve çok mülk sahibi bir Sarazen valisi (prevost) vardı. Mısır toprağında Halife'nin (Mulaine) ücretli askeri olmuştu ve daha sonra Kral

Amaury orayı fethettiğinde ülkeden kovulmuştu. Kral Amaury öldüğünde, Mısır toprağını fethedeceğini düşündü. Kral Amaury onları ülkeden kovduğunda yakalanıp Kerek (Crac de Montroial) hapishanesinde tutulan bir yeğeni vardı. Onu fidye karşılığı kurtaracağını ve yanına alacağını düşündü, çünkü cömert, kibar ve Sarazenler tarafından çok sevilen biriydi. Kerek senyörüne onun için fidye belirlemesini bildirdi, kendisi de onu memnuniyetle kurtaracaktı; Kerek senyörü de bunu yaptı ve gönderdiği parayı aldı. Hapishaneden çıktığında, kale senyöründen kendisini şövalye yapmasını rica etti. Sonra Sarazen kalenin senyörü oldu. Şimdi size onun adını ve kim olduğunu söyleyeceğim: **adı Selahaddin (Salehadin) idi; yani Fransızcada "yasanın efendisi olan bey" (li sires qui ovre de la loi) demektir. Çünkü bu Selahaddin, Kudüs'ü fetheden ve dünyada kendisinden çok bahsedilen kişidir. Ancak Kudüs toprağını nasıl fethettiğini size söylemeden önce, Mısır krallığını ve Sarazenlerin elindeki on beş krallığı nasıl fethettiğini ve Halife'yi nasıl öldürdüğünü anlatacağım.**
Selahaddin hapishaneden çıkıp şövalye yapıldığında, Kerek senyöründen izin istedi; Şam'a, kendisini fidye karşılığı kurtarmış olan amcasının yanına gitti; ve amcası o geldiğinde ona büyük bir şenlik yaptı. Birlikte Mısır toprağına gitmeye karar verdiler; şövalyeler ve askerler kiraladılar, ordularını kurdular ve Mısır toprağına gittiler; Halife'yi Kahire kalesinde kuşattılar. Onu kuşattıktan çok geçmeden, onları oraya getirmiş olan Şam valisi öldü. Bütün malları ve sahip olduğu her şey Selahaddin'e kaldı.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in Dipnotu:
Metne göre Selahaddin (Salehadin), Kral Amaury'nin Mısır seferinden sürgün ettiği sırada yakalanıp Kerek (Crac de Montroial) hapishanesine konulmuştur. Cömert, kibar ve Sarazenler tarafından çok sevilen biri olduğu için amcası Kerek senyörüne başvurarak onun fidyesini ödemiştir. Hapishaneden çıktığında Selahaddin, bizzat kale senyöründen kendisini Haçlı şövalye ilan etmesini rica etmiş; bu isteği kabul edilerek şövalye yapıldıktan sonra Kerek senyöründen izin alıp Şam'daki amcasının yanına dönmüştür.
(Sayfa altındaki editör notunda belirtildiği üzere; bu üç bölüm [XXXIV-XXXVI] Guillaume de Tyr'in Latince aslından çevrilmemiş, metne sonradan Ernoul Kroniği'nden eklenmiştir ve metinde Selahaddin'in vaftiz edilmesinden değil, yalnızca Kerek senyörü tarafından şövalye yapılmasından bahsedilmektedir.)

XXXV.

Size Selahaddin'in hayatını anlatmadan önce, Kahire kalesinde bulunan Sarazenlerin bir kehanetinden bahsedeceğim. Kahire sarayının önünde, Halife'nin kapısının önünde, eğerlenmiş, gemlenmiş ve binilmeye hazır üç savaş atı vardı. Gece gündüz her zaman oradaydılar. Onların değiştirilmediklerini söylemiyorum; çünkü gündüz orada olanlar gece orada değillerdi. Zira gündüz orada olanlar gece yem yerlerdi; gece orada olanlar ise gündüz yem yerlerdi, çünkü gem ve ağızlıkla yemek yiyemezlerdi. Şimdi size bu atların neden orada durduklarını anlatacağım. Kehanetleri, Ali (Alis) adında bir adamın ülkeden çıkacağını ve bu atlara binip bütün putperest diyarının ve Hristiyanlığın bir kısmının efendisi olacağını ve şöhretinin bütün dünyaya yayılacağını söylüyordu.

XXXVI.

Şimdi bundan bahsetmeyi bırakıp, Kahire'yi kuşatmış olan Selahaddin'den söz edelim. Bu kaleyi nasıl ele geçirebileceğini büyük bir kurnazlıkla düşündü. Çünkü sahip olduğu korkudan dolayı hiç kimse onu zorla alamazdı. Eğer bu kaleyi alırsa

bütün ülkeye sahip olacağını düşündü. Bunun üzerine adamlarının en yiğit ve en iyilerinden kırk kişiyi çağırttı ve mecliste giysilerinin altına zırh giymelerini, uyluklarına bıçak bağlamalarını ve kendisiyle gitmek üzere her birinin eline bir değnek almasını söyledi. Ardından ordusunun ileri gelen adamlarını çağırttı ve mecliste gizlice silahlanmalarını ve adamlarını silahlandırmalarını söyledi. Eğer yardıma ihtiyacı olursa, kalede ne çığlık ne de gürültü çıkaracaklardı, aksine gitmek istediği yerde kendisine yardım edeceklerdi. Sonra Halife'ye göndermek üzere bir haberci hazırladı ve haberciye şöyle dedi: "Git ve Halife'ye kölesi Selahaddin'in merhamet dilemek için yanına geldiğini söyle. Eğer nasıl geldiğimi sorarsa, tıpkı bir eşek gibi, boynumda bir eşek semeriyle ve üzerime yüklemek isteyeceği herhangi bir şeyi taşımak üzere geldiğimi söyleyebilirsin. Eğer yanımda kaç kişi getirdiğimi sorarsa, halkın kalabalığından korunmak için yanımda yalnızca değnekli askerler getirdiğimi söyleyebilirsin." Haberci gitti ve mesajını Halife'ye iletti. Halife bunu duyunca çok neşelendi ve çok sevindi; onu çok iyi ağırladı, çünkü onu çok seviyordu ve o iyi bir oğuldu; ve ona hazinesinin büyük bir kısmını verdi. Bunun üzerine Halife Babil şehrine tellal çıkarttırdı ki kalabalık olmasın ve herkes sessiz olsun; çünkü Selahaddin merhamet dilemeye geliyordu; gelip bu büyük mucizeye ve onun nasıl geldiğine baksınlar diye. O zaman Selahaddin geldi, giysilerinin altına zırhını giymiş ve uyluğuna bıçağını takmıştı; bir eşek semeri aldı, omzuna vurdu ve yola koyuldu. Askerleriyle birlikte Halife'nin bulunduğu Kahire'ye doğru gitti. Kalenin kapısına geldiğinde kapı ona açıldı ve kendisi ile adamları içeri girdiler. Kale kapısı kapatıldı ve kalenin içine girdiğinde yalınayak yürüdü. Adamları tıpkı bir eşeği kovalar gibi onu değneklerle önlerinden kovalıyorlardı. Kalenin şövalyeleri ve askerleri onu görünce büyük bir kahkaha attılar; tahtında oturan Halife'nin yanına geldiler ve nasıl geldiğini ona anlattılar; Halife de buna çok sevindi. Selahaddin Halife'nin sarayının önüne geldiğinde, binilmeye hazır bekleyen üç atı gördü; eğer Tanrı'nın hoşuna giderse onlara bineceğini ve Ali olacağını düşündü. Tıpkı düşündüğü gibi oldu. Bundan sonra yalınayak saraya çıktı ve ayağını öpmek üzere Halife'nin önüne geldi; Halife de bunu iyi yapacağını, kendisine minnettar olunacağını ve iyi bir ödül alacağını söyledi. Selahaddin Halife'nin ayağını öpmesi gerektiği sırada, sırtındaki semeri yere attı ve uyluğundaki bıçağı çekti; Halife'yi bedeninden vurdu ve onu öldürdü. Selahaddin'in beraberinde getirdiği askerlerin her biri bıçağını çekti ve sağa sola vurmaya başladı; kalede bulunan şövalyeleri ve askerleri öldürdüler. Kale işte bu şekilde ele geçirildi. Orduya Babil şehrine girmelerini bildirdiler; içeri girdiler ve şehir halkı hiç farkına varmadan şehri ele geçirdiler. Kahire Babil'in iç kalesidir ve Babil ise şehirdir. O zaman Selahaddin, kendisini bekleyen atlara bindi ve şehir boyunca kendisinin gelmiş olan Ali olduğunu haykırarak gezdi. O günden sonra bir daha at olmadı. Ardından Şam ve Halep topraklarına ve bütün putperest diyarına haber gönderdi; askerler ve şövalyeler yanına gelsinler, onlara iyi ücret verecekti ve zengin adamlar yapacaktı, çünkü Babil'i ve Kahire'yi böylece fethetmişti. Pek çok kişi yanına geldi ve Kahire'de bulduğu hazineden onlara çok cömertçe dağıttı. İskenderiye ve Dimyat halkı ile ülke sakinleri efendilerinin bu şekilde öldüğünü ve Selahaddin'in Kahire ve Babil'i fethettiğini ve yanında çok büyük bir kalabalık toplandığını duyduklarında, merhamet dilemek için ona gitmeye karar verdiler; ülkelerinin yakılıp yıkılmasını

istemiyorlardı ve onu efendi olarak kabul edeceklerdi. Yanına gittiler ve ülkeyi onun elinde tuttular. Selahaddin Mısır toprağını işte bu şekilde fethetti. Toprağa sahip olduğunda kaleleri çok iyi donattı.

YİRMİNCİ KİTAP

I. — Kral'ın nasıl taç giydiği ve Maria'yı eş olarak aldığı hakkında.

Size olan bir şeyi anlatmaktan geri durmak istemiyorum: zira Kayserya Başpiskoposu Erneys ve Kral'ın sakisi olan Saint-Amand'lı Hugues, Kral Amaury tarafından kendisine eş istemek üzere Konstantinopolis'teki İmparator Manuel'e gönderilmişlerdi. Elçilik görevlerini iyi bir şekilde yerine getirmişlerdi, ancak iki yıl geçmeden geri dönmediler. O zaman Yunanistan seneschal'i (başkâhyası) Ioannes'in kızı olan bir genç kızı yanlarında getirdiler; adı Maria idi. Sur'a vardılar ve Kral'a nasıl iş yaptıklarını bildirdiler. Kral bu haberleri duyunca hızla Sur'a geldi ve ülkenin baronları ile din adamlarına, kısa sürede gelebilecek olanların toplanmasını emretti. Aziz Yahya'nın (Saint Jean) başının kesildiği yortu günü, bu genç hanımefendi Sur kilisesinde Patrik Amaury'nin eliyle Kral ile evlendirildi ve ikisi birden büyük bir törenle taç giydiler; orada büyük bir sevinç vardı. Size söylediğim gibi bu hanımefendi, lakabı Protovestarios (Protosevaste), yani seneschal (başkâhya) olan Ioannes'in kızıydı. Kendisi İmparator'un ağabeyinin oğlu, yani yeğeniydi. İmparator onunla birlikte kendisine çok yakın olan topraklarının iki büyük adamını göndermişti; birinin adı Paleologos, diğerinin adı Manuel Sevastos'tu: İmparator'un kuzeniydiler. Onlarla birlikte kendilerini çok zengin bir şekilde idare eden ve ülkeye baronlar arasında büyük bağışlar dağıtan büyük bir maiyet topluluğu da verdi. Sur başdiyakozlarından biri olan Guillaume, Akka piskoposu seçildi. Kral, Başpiskopos Ferri'den ona başpiskoposluk takdisini vermesini rica etti; bu tarihi Latinceye geçiren bir başka Guillaume'a. O dönemde Yunanistan'ın güçlü baronlarından biri olan ve İmparator Manuel'in kuzeni bulunan Andronikos, büyük bir şövalye topluluğuyla Kilikya toprağından Suriye'ye geldi ve ülkede bilmem kaç gün kaldı; zengin bir şekilde geçiniyordu ve büyük harcamalar yapıyordu, ancak sonunda Rumların hilesini kendi şahsında gösterdi. Zira Kral o sırada Mısır'da bulunuyordu ve o gelir gelmez Andronikos'a büyük bir toprak verme isteği duydu; bu yüzden ona Beyrut şehrini verdi. O da bundan büyük bir sevinç duydu ve Kral'ın kendisine verdiği şeyi görmeye gideceğini söyledi. Yanında Kral Baudouin'in eşi olmuş olan ve yeğeninin kızı bulunan hanımefendi Theodora'yı götürdü; onu evlerinde uzun süre çok onurlandırmış ve ağırlamıştı, çünkü o çeyiz olarak Akka şehrini elinde tutuyordu. Onu kendi toprağından uzaklaştırdığında, zorla alıp Şam'a götürdü; Nureddin buna razı oldu. Oradan İran'a (Perse) geçti.

II. — O dönemde ülkede meydana gelen bazı şeyler hakkında.

O yıl Suriye krallığında tarihte anlatılmaya değer pek bir şey olmadı, ancak Büyük Perhiz (Quaresme) zamanı civarında, toprak Latinlerin eline geçtiğinden beri daha önce hiç piskoposu olmayan iki kilise piskoposluk haline getirildi. Şehirlerden birinin adı Ürdün nehrinin ötesinde bulunan ve İkinci Arabistan'ın baş şehri olan La Pierre (Petra/Kerek) idi; diğeri ise Rumlar ülkeyi elinde tutarken tıpkı Beytüllahim kilisesi

gibi eskiden manastır olan Hebron (El-Halil) idi. Ancak Rabbimiz İsa Mesih'in doğuşunun onuruna, toprak fethedilir fethedilmez ilk Kral Baudouin zamanında bu kiliseye piskopos yerleştirdi. Ayrıca üç büyük patrik İbrahim, İshak ve Yakup Hebron'da gömülü oldukları için, Kral din adamlarının ve baronların tavsiyesiyle oranın piskoposluk yapılmasına razı oldu. La Pierre kilisesine, adı Guerris olan Rabbimizin tapınağının düzenli bir kanoniğini başpiskopos yaptılar. Hebron kilisesine ise Patrik Foucher'nin yeğeni olan Renaud'yu piskopos seçtiler. Bundan sonraki yaz, Sicilya Kralı'nın şansölyesi Étienne Suriye toprağına geldi. Yüksek soylu bir adamdı, gençti, güzel huyluydu, yakışıklı bir genç şövalyeydi, Perche Kontu Rotrou'nun kardeşiydi. Palermo başpiskoposu seçilmişti, ancak kıskançlık yüzünden ülkenin baronları ona karşı o kadar büyük bir nefret beslemişlerdi ki, henüz çocuk olan Kral'a ve onun yanında olan annesi Kraliçe'ye rağmen onu krallıktan kovmuşlardı, öyle ki oradan büyük bir tehlikeyle kurtulmuştu; çünkü birkaç yerde onu pusuya düşürtmüşlerdi ve az sayıda maiyetle denizi aşarak gitmişti. Ancak ülkede uzun süre yaşamadı; zira kendisini öldüren bir hastalığa yakalandı ve Kudüs'te, Rabbimizin Tapınağı'nın meclis salonuna çok onurlu bir şekilde defnedildi. Aynı mevsimde Fransa krallığının en yüksek baronlarından biri, güçlü ve yüksek soylu Nevers Kontu Guillaume hacca geldi. Yanında yiğit ve yakışıklı silahşorlardan oluşan güzel bir topluluk getirdi. İsa Mesih'in hizmetinde ve kendi masraflarıyla inancın düşmanlarına karşı ülkede uzun süre kalma niyetindeydi; ancak Rabbimiz İsa Mesih'in iradesiyle kendisini uzun süre tutan ağır bir hastalığa yakalandı, öyle ki sonunda öldü. Genç bir adamdı; ülkede büyük bir rol oynayacağı umudunu besleyen bütün krallık halkı onun için büyük bir yas tuttu.

III. — İmparator Manuel ile Kral Amaury'nin Mısır'a gitmek üzere nasıl anlaştıkları hakkında.

Bundan çok geçmeden, Konstantinopolis İmparatoru tarafından Kral'a iki yüksek soylu adam geldi; biri Gravina Kontu Aleksandros, diğeri ise Otranto'lu Mihail idi. Kral'ı Sur'da buldular ve onunla özel olarak konuşmak istediklerini söylediler. Kral kendi danışmanlarından en büyük sırlarını bilenleri alıkoydu; bunun üzerine ona hangi amaçla geldiklerine dair hem sözlü olarak hem de altın mühürlü mektuplarla mesajı ilettiler. Sözlerinin özeti şuydu: İmparator, uzun süredir güçlü ve zengin olan Mısır krallığının, korkaklıkları yüzünden toprağı korumak için silah taşımaya hiç yaramayan kötü insanların eline ve yönetimine geçtiğini fark etmişti. Bu sebeple krallığın bu durumda uzun süre kalamayacağı gibi görünüyordu, aksine diğer halkların burayı fethetmesi gerekecekti ve bu da yapılması zor bir iş olmayacaktı. Zengin ve güçlü olan İmparator, eğer Kral kendisine bu konuda yardım etmek isterse, inancımızın düşmanlarını bu topraktan gönüllü olarak kovmayı teklif ediyordu; ve eğer isterse, hiç gecikmeden onu davet etmesini rica ediyordu. Bazı insanlar bunun doğru olduğunu düşünüyor ve görüyorlardı, çünkü Kral mektuplarla ve habercilerle İmparator'a defalarca haber göndermiş ve ricada bulunmuştu ki, eğer kara ve deniz yoluyla uygun masraflarla şövalyeler göndermek isterse, Tanrı'nın yardımıyla sonsuza dek kendisine ve varislerine ait olacak olan bu krallığı fethedebileceğine inanıyordu. Bu sebeple bu elçiler efendileri adına bu anlaşmalara

güvence vermeye gelmişlerdi. Diğer yandan Kral da bu işe tamamen ve bütün danışmanlarıyla birlikte razı oldu; habercileri geri gönderdi ve bu anlaşmaların mektuplarını İmparator'a götürmeleri için daha sonra Sur başpiskoposu olacak olan üstat Guillaume ile birlikte başka kişileri verdi. Trablus'tan hep birlikte gemiye bindiler; günlük yolculuklarla o kadar yol aldılar ki Konstantinopolis'e vardılar. İmparator Manuel o sırada Sırbistan (Servie) denilen bir bölgede kalıyordu: burası Macaristan ile Dalmaçya arasında yer alan, ormanlar ve yüksek dağlarla dolu bir ülkedir. Girişleri dar ve sıkışıktır. Kimsenin kendilerine ulaşamayacağına duydukları bu güvenle, ülkenin halkı Rum imparatorluğuna karşı ayaklanmış ve itaatsizlik etmeye girişmişti. Eski tarihlerde Roma'nın en büyük gücünde olduğu zamanlarda, mermer yontmak ve Roma'ya gönderilen demir ve diğer metallerin madenlerini kazmak için bütün mahkûmların bu ülkeye gönderildiği yazılıdır. Ve her zaman serf (köle) oldukları için bu ülkeye Servie adı verildi. Çok yabanıl bir halktır, ne saban sürmeyi ne de ekmek biçmeyi bilirler; hiçbir tarımla uğraşmazlar: sadece hayvan beslemeyi bilirler ve bununla geçinirler. Bolca etleri, sütleri, peynirleri ve tereyağları, ayrıca çok bol bal ve balmumları vardır. Kendilerini yöneten ve Suppan (Jupan) adını verdikleri reisleri vardır. Bazen İmparator'a hizmet ve itaat ettikleri olur; bazen ise sadakatsiz, küstah ve savaşa alışkın oldukları için dağlarından çıkarlar ve etraflarındaki bütün Yunanistan toprağını yağmalarlar. Çok uzun süredir yaptıkları bu şey yüzünden artık daha fazla katlanılamıyordu, bu yüzden İmparator büyük bir ordusuyla onların topraklarına girmişti: hepsini yenmiş ve merhamet dilemeye zorlamıştı; büyük reislerini esir olarak almıştı. Bu zaferden dolayı çok neşeli olarak geri dönerken, Suriye'den gelen elçilerimiz ve Kral'ın habercisi onu Pelagonia denen bölgede, daha önce hiç soylu olmayan, ancak yasaları yapan iyi imparatorlardan biri olan Justinianus'un kurduğu ve ona Prima Justiniana adını verdiği şehrin yakınındaki Butelle adlı şehrin yanında karşıladılar; şimdi ise yaygın olarak Ohri (Acrede) olarak adlandırılmaktadır. İmparator Kral Amaury'nin elçilerini çok nazik ve güzel bir şekilde karşıladı. Anlaşmalar okunduğunda çok hoşuna gitti. Bunun üzerine Kral'ın kendisine bildirdiği şeyleri kabul etti; tıpkı Kral'ın yaptığı gibi, üstat Guillaume'un getirdiği bütün şartları ve mektupları iyi niyetle ve hiç karşı çıkmadan tutacağına ve koruyacağına kendi ruhu üzerine yemin ettirdi. Bunun üzerine İmparatorluğunun zengin gücünü ve büyük asaletini göstermek için elçileri Konstantinopolis'e kadar götürdü ve her gün onlara güzel yüz gösterdi; ardından istendiği gibi altın mühürlü mektuplarını verdi. Kral'ın durumunu sık sık soruyor ve onları çok gönüllü olarak dinliyordu. Sonra onlara büyük bağışlar ve zenginlikler verdi; ardından izin istediler ve Ekim ayının ilk günü Kral'ın yanına dönmek üzere ondan ayrıldılar.

IV. — Kral Amaury'nin Mısırlılarla neden savaşmak istediği hakkında.

Elçiler İmparator'dan geri dönmeden ve Kral onun Mısırlılara savaş açma niyetini öğrenmeden önce, Suriye topraklarında Sultan Şaver'in kendisiyle ittifak yapmak için Nureddin'e sık sık elçiler ve mektuplar gönderdiği söylentisi yayıldı; çünkü eğer Nureddin kendisine yardım etmek isterse, Hristiyanlarla yaptığı anlaşmaları gönüllü olarak bozacağını söylüyordu, zira ölümcül düşmanlarına tabi olmaktan hiç hoşlanmıyordu. Kral bu haberi duyunca, kendisine bu kadar büyük bir ihtiyaçta

bulunduğu bu kişiye karşı büyük bir öfke ve sadakatsizlik hissetti. Derhal atlı ve yaya adamlarını topladı ve ordusunu Mısır'a götürmek üzere büyük bir gayretle hazırlık yaptı. Pek çok kişi bütün bu şeylerin uydurma ve yakıştırma olduğunu ve Sultan Şaver'in böyle bir şey yapmaya hiç niyeti olmadığını söyledi; ancak Kral anlaşmaları sağlam bir şekilde tutan kişilerle savaşmak istiyordu ve bu bahaneyle ülkede size söylediğim bu söylentiyi yaydırdı. Rabbimizin, Kral'ın giriştiği bütün işlerden lütfunu çekmesiyle de bunun doğru olduğu açıkça görüldü, çünkü o zamandan itibaren kendisine onur kazandıracak neredeyse hiçbir şey yapmadı. Bu tasarıda ve bu kötü niyette, Kudüs Hospital'inin üstatlarından biri olan ve adı Girbert Assailly bulunan kişinin herkesten daha fazla payı olduğu söyleniyordu; bu kişi şüphesiz yüce gönüllü ve bütün insanlara karşı cömert bir adamdı, ancak sadakat konusunda pek sağlam ve dürüst değildi. Zira evinin bütün hazinesini harcadı ve bunun üzerine Kral ile birlikte bu sefere götürdüğü şövalyelere ücret olarak vermek için büyük miktarda para ödünç aldı. Hospital evi bundan dolayı öylesine borca battı ki bir daha asla ödeyemeyeceği sanıldı. Kendisi de umutsuzluktan görevini bıraktı ve tarikatı terk etti. Ayrıldığında geride yüz bin bezant veya daha fazla borç kaldı. Yine de onu mazur göstermek isteyenler, bu büyük harcamaları şu sebeple yaptığını söylediler: çünkü Kral eğer Mısır krallığını fethedebilirse, Hospital'in tek başına sonsuza dek elinde tutacağı Bilbeys şehrini kendisine vereceğine söz vermişti. Tapınak üstadı ve diğer kardeşler bu işe hiç karışmak istemediler ve bu savaşta Kral'a hiç yardım etmeyeceklerini söylediler; çünkü Hospital üstadının bu işe girişmiş olmasından dolayı bunu yaptıkları düşünülüyordu: zira bu iki tarikat arasında her zaman kıskançlık vardır. Ancak Kral'ın, kendi yeminiyle güvence altına alınmış olan anlaşmalara aykırı olarak Mısırlılarla savaşmaya hiç haklı bir sebebi olmadığı kesinlikle doğrudur; çünkü onlar halkımıza o kadar çok güveniyorlardı ki o taraftan kendilerine hiçbir kötülük geleceğinden şüphe duymuyorlardı, zira söz verdikleri hiçbir şeye karşı kusur işlememişlerdi.

V. — Kral Amaury'nin Bilbeys'i zorla nasıl ele geçirdiği hakkında.

Savaşmak üzere Mısır'a giden büyük orduyu hazırladı. Krallığının beşinci yılında, Ekim ayında Kral topraklarından hareket etti ve aradaki çölü on günde geçti. Doğruca Bilbeys şehrinin önüne geldi ve kuşattı; şiddetle saldırdı ve hiç beklemeden şehri zorla ele geçirdi. Bu olay Azizler Yortusu'ndan (Toussaint) üç gün sonra gerçekleşti. Bizimkiler şehre girdiler; kılıçlarıyla buldukları herkesi, erkekleri ve kadınları, yaşlıları ve gençleri kimseye acımadan doğramaya başladılar; ardından ölümden pek de iyi olmayan bir hapse götürmek üzere yeterince insanı bağladılar. Diğerlerinin yanı sıra Şaver'in oğlu Maadan ve bir yeğeni esir alındı: şehir bu ikisine korumaları için emanet edilmişti ve içerideki halk da. Şehir bu şekilde ele geçirilip yıkıldığında, bizimkilerin şehir boyunca koşup sandıkları ve kutuları parçaladıklarını, giysileri ve her türlü zenginliği dışarı çıkardıklarını görürdünüz. Odalarda saklanmış olan genç kızları veya yaşlıları bulduklarında, hepsi kılıçtan geçiriliyordu; o kadar ki çok büyük fidye alabileceklerini düşündükleri kişileri bile esir almıyorlardı. Şehri her şekilde çok yağmaladılar ve tahrip ettiler. Yine de bunu yapmalarının en büyük sebebinin açgözlülük olduğuna inanıyorum. Hiç dikkat etmeyen Şaver, bu büyük yıkımın haberini alınca aşırı derecede şaşırdı ve korktu. Nasıl davranacağını

bilmiyordu; bütün yolları denedi ve sıkıntının verdiği endişeyle iki şey düşündü: Kral'a güzel sözlerle kalbini yumuşatacak elçiler göndermek ve ülkeden ayrılması ve Mısır'a daha fazla zarar vermemesi şartıyla büyük miktarda para vaat etmek. Diğer yandan, Şam krallığında komşusu olan Nureddin'e elçiler gönderdi ve ülkesini yok etmek isteyen halka karşı yardım istedi. Ona öyle anlaşmalar teklif etti ki o da kabul etti. Hiç gecikmeden, daha önce size pek çok kez bahsettiğim başkomutanı Şirkuh'u (Siracon) çağırdı ve bu işin yükünü omuzlamaya yardım etmesi için ordusunun ve emirlerinin büyük bir kısmını ona verdi. Develere ve diğer yük hayvanlarına bol miktarda erzak yüklediler; sonra Mısır'a gelinceye kadar yola koyuldular.

VI. — Kral Amaury'nin Kahire'yi nasıl kuşattığı hakkında.

Kral Bilbeys şehriyle ilgili isteğini böylece yerine getirdiğinde, Kahire'ye doğru gitmek üzere yöneldi. Ancak ordusunu çok yavaş götürüyordu, öyle ki bir günlük yolu geçmesi on gün sürdü. Sonunda şehrin önüne geldi ve kuşattı. Bunun üzerine mancınıklar ve mangoneller, siperler ve kapalı geçitler kurdurmaya başladı. Şehre pek çok şekilde zarar verecekmiş gibi büyük bir gösteriş yapıyordu. İçeridekiler böyle bir şey görmeye alışkın değillerdi ve çok korktular. Her biri ölümü önünde görüyor gibiydi. Ancak bizimkiler dışarıdaki işlerini çok yavaş ve büyük bir gecikmeyle yürütüyorlardı. Kral'ın düşüncesini en iyi bilenler, onun bilerek oyalandığını söylediler; çünkü Sultan Şaver'in kendisinden ve getirdiği adamlardan korkmasını istiyordu ki onunla anlaşma fırsatı bulsun ve yatışmaları için ona para versin; zira Kral'ın bütün niyeti buydu: taşıyacağı çok büyük miktarda altın kazanmak; çünkü böylece şehirleri parçalayarak ve zorla alarak ilerlerse, tıpkı Bilbeys'te yaptığı gibi sıradan halkın ülkenin bütün zenginliklerini yağmalayacağını ve kendisine pek az ganimet kalacağını düşünüyordu. Sultan, Kral'ın en yakınındaki baronlardan bir kısmını tanıyordu; onlara habercilerini gönderdi ve onların aracılığıyla kendisiyle nasıl anlaşabileceğini denetti. Bütün meselenin para vermeye dayandığını açıkça hissetti: bu sebeple Kral ve bütün krallık halkı yemin etmiş olsalar bile, kendi topraklarından zar zor bulabileceği kadar çok para vaat etti; çünkü Kral Bilbeys'te esir aldığı oğlunu ve yeğenini Sultan'a geri verirse ve ordusunu derhal Suriye'ye geri götürürse —öyle ki bir daha kötülük yapmak üzere Mısır'a hiç dönmezlerse— ona yirmi kez yüz bin bezant vereceğine dair anlaşma yaptı. Bu kadar büyük bir bezant miktarını teklif etti; Kral'ın ödeyeceğini sandığı için değil, daha ziyade Kral'ı Kahire şehrini almaktan alıkoymak için; çünkü şehir onu savunmak için gereken insanlardan ve diğer bütün şeylerden yeterince donatılmamıştı. Bilbeys'in alınmasından sonra Kral ile birlikte olanlar kesinlikle söylüyorlardı ki, eğer Kral Kahire'ye gelmek için acele etseydi —halkın yüreği korku ve dehşet içindeyken— şehri kolayca alırdı; ve bundan sonra bütün ülkede ona karşı duracak kimse kalmazdı. Bu şekilde bütün Mısır krallığını ele geçirmiş olabilirdi: çünkü oradaki halkın yumuşaklığı ve kötülüğü düşünülemezdi. Ancak Kral'ın ve adamlarının amacı ve niyeti açgözlülük üzerine kuruluydu; bu yüzden hiçbir büyük başarıya ulaşamamalarına şaşmamak gerekir.

VII. — Kral Amaury'nin Mısır'dan nasıl ayrıldığı hakkında.

Kahire etrafında durum böyleyken, Kral'ın kendisini deniz yoluyla takip etmesini emrettiği donanma uygun rüzgârla Mısır'a geldi. Nil nehrinin Carabes adı verilen bir kolundan yukarı doğru, Tanis denilen eski bir şehre kadar ilerledi. Bizimkiler oraya saldırdılar ve zorla ele geçirdiler; içeride buldukları erkek ve kadın herkesi öldürdüler veya esir aldılar. Orada bulunan bütün zenginlikleri kazandıkları gibi götürdüler. Bundan sonra nehir yoluyla Kral'a doğru gitmeye başladılar; ancak Mısırlılar büyük bir gemi kalabalığıyla aralarına girdiler ve suyu öyle tuttular ki geçemediler. Kral bunu duyunca, en iyi şövalyelerinin büyük bir kısmıyla birlikte komutanı Toron'lu Onfroi'yi onlara karşı gönderdi ve en azından kıyıların birini Türklerden kazanmasını emretti ki gemiler o taraftan Kral'a geçebilsin. Bu iş kolayca yapılabilirdi, ancak kararı değiştiren bir haber geldi; çünkü Kral kesin haberlerle Şirkuh'un (Siracons) büyük bir Türk topluluğuyla Sultan Şaver'e yardım etmeye geldiğini öğrendi. Bu sebeple Kral donanmasına derhal denize kadar inmesini ve oradan Suriye'ye geri dönmesini emretti. Onlar da öyle yaptılar. Yine de ayrılırken kadırgalarından birini kaybettiler. Şaver ve adamları Kral'ı kendilerinden nasıl uzaklaştırabileceklerini düşünmekten geri durmuyorlardı; ancak bunu güçten çok hileyle yapmaya çalışıyorlardı. Size söylediğim büyük parayı vaat ettiler; ancak bunun tek bir yerde toplanmış olmadığını söylediler ve bu yüzden ülkeden toplamak için biraz mühlet istediler. Yine de kendisine hemen yüz bin bezant vereceklerini söylediler, yeter ki Sultan'a oğlunu ve yeğenini geri versin. Bu parayı almaya çok hevesli olan Kral bunu yaptı; ancak geri dönerken rehineler aldı: Sultan'ın yeğeni olan iki küçük çocuk. Kuşatmadan ayrıldı ve oradan yaklaşık bir mil uzaklaştı. Orada çadırlarını şifalı balsamın yetiştiği yerin oldukça yakınına kurdurdu. Orada tam sekiz gün kaldı; sık sık Sultan'dan gün be gün barışın sağlanacağına dair gösteriş yapan mesajlar alıyordu. Bundan sonra Kral daha ötede, Syriac adı verilen bir yerde konakladı. Şaver bu sırada hiç boş durmuyordu, aksine Kahire'ye asker getirmek için ülkede dolaşıyordu. Oraya silahlar ve erzak yığdı; şehrin etrafına siperler (barbakanlar) yaptırdı. Surların zayıf yerlerini güçlendirtti; şövalyelerinin en yiğitlerini geride bıraktı ve güzel sözlerle onları iyi iş yapmaya teşvik etti. Sık sık kendilerini yiğitçe savunmalarını söylüyordu; çünkü hayatları, ülkeleri ve özgürlükleri için Tanrı'nın düşmanlarına karşı savaşıyorlardı: eğer kadınlarını ve küçük çocuklarını iyi niyetle savunmazlarsa yiğit insanlar sayılmazlardı, zira üstün gelirlerse tıpkı Bilbeys şehrinde yaptıkları gibi bu kuduz köpekler hepsini doğrayacaklardı.

VIII. — Kral Amaury'nin Kahire kuşatmasını nasıl bıraktığı hakkında.

Orduda Kral'ın yüksek soylu bir baronu vardı, ancak pek çok huyu kötüydü: Rabbimizden yeterince korkmazdı, övüngen ve gevezeydi, iftiracıydı, kıskanç ve kötü niyetliydi; kendisinden başka kimseye değer vermezdi: adı Milly'li Miles (Miles de Planci) idi. Kral'ın tamamen açgözlülük içinde olduğunu ve ona anlaşma yaparsa para kazanma gösterişi dışında başka bir şey yapmadığını fark etmişti. En başından beri bu girişimi çok övmüştü ve hâlâ Halife ve Sultan ile barış yapmasını tavsiye ediyordu; çünkü Kahire'yi veya Babil'i zorla almaktansa sadece kendisine ait olacak parayı almanın daha iyi olacağını söylüyordu, zira o zaman herkes payını götürecekti ve büyük harcamalar yapmış olan kendisi bundan pek kâr elde edemeyecekti. Miles

bunu Kral'ın hoşuna gitmek için söylüyordu, çünkü onun böyle olduğunu biliyordu; ve hiç kimsenin kazanmasını istemediği şövalyelere duyduğu nefretten dolayı söylüyordu, çünkü o Hristiyanlığın ilerlemesini değil Kral'ın lütfunu arıyordu. Yine de Kral'ın tam bağlı (lige) adamı olan diğer baronlar bu tavsiyeye hiç katılmıyorlardı, aksine Kral elini uzatmak isterse Mısır şehirlerini ve topraklarını kolayca kazanacağını söylüyorlardı; ve adamlar şehirlerden olursa kendisine hizmet etmeye zengin ve güçlü olacaklardı. Orada bulunan baronlar kendi aralarında bu şekilde çekişiyorlardı. Bunların üzerinde olan Kral onun istediğine katıldı ve Mısırlılar kendilerine yeterince hak vermek isterlerse barışın daha çok hoşuna gittiğini söyledi. Bu şekilde size söylediğim yerde kaldı ki orası Kahire'den altı mil veya daha uzaktaydı. Her gün Sultan'dan Kral'a Mısır'ın her yerinden kendisi için para toplandığını kesin olarak bildiren ve öfkelenmemesini, artık Kahire'ye yaklaşmamasını rica eden mesajlar geliyordu; çünkü o ve halkı bundan korkarlardı, oysa kendisi ile Kral arasında sağlamlaştırılmış ittifaklar sayesinde tamamen güvendeydiler; ve kesinlikle söylüyorlardı ki kendisine götürülecek olan bezantlarla yüklü olarak ayrılmakta hiç gecikmeyecekti. Kral bu şekilde sahte vaatlerle oyalanırken ve kendisine en iyi öğüdü verenlere inanmak istemezken, ülkede aniden Şirkuh'un (Syracon) Mısırlılara yardım etmek üzere kasten gelen çok büyük bir Türk topluluğuyla geldiği haberi yayıldı. Kral bunu duyunca çok şaşırdı ve derhal karargâhını bozup yüklerini toplattı, sonra Bilbeys'e geri döndü: orada erzak ve şehre gereken şeyleri aldı; şehri koruyup savunabilecek atlı ve yaya adamlarından bıraktı, sonra ordusunu Şirkuh'u karşılamak için çöle götürdü. Oldukça ileri gittiğinde, durumu öğrenmek için göndermiş olduğu casusları yanına döndüler ve Şirkuh'un çok büyük bir Türk kalabalığıyla çölü çoktan geçtiğini ve Mısır krallığına girdiğini söylediler. O zaman yeni bir karar almak gerekti; çünkü gücü Mısırlılarla iki katına çıkmış olan Şirkuh'a karşı Kral ve adamlarının orada kalması güvenli bir iş değildi; zira büyük bir tehlike içinde olabilirlerdi. Toplanmış olan bunca insana karşı savaşı sürdürmeye güçleri yetmezdi. Sultan Şaver Kral'a vaat etmiş olduğu miktardaki parayı vermek istemiyordu ve bizimkiler onu buna zorlayamazlardı, çünkü bu niyetle onları uzun süre oyalamıştı, zira şimdi gelmiş olan büyük kalabalığın yardımını bekliyordu. Bizimkiler Bilbeys'e geri dönmekten başka yapacak bir şey bilmediler; orada şehre garnizon olarak bırakılmış olanları yanlarına aldılar ve birliklerini muharebe düzenine soktular; sonra doğrudan Suriye'ye geri döndüler, Rabbimizin Sünnet Yortusu'nun ertesi günü.

IX. — Şirkuh'un Sultan'ı nasıl öldürdüğü ve nasıl öldüğü hakkında.

Şirkuh uzun süredir düşündüğü şeyi yapmak için zamanın iyi ve uygun olduğunu gördü. Çünkü Kral Amaury ülkeden ayrılmıştı ve amacını engelleyecek kimse kalmamıştı. Bu sebeple hiçbir şey düşünmüyormuş gibi davrandı. Kahire'nin yakınına yerleşti ve ordusu birkaç gün boyunca orada tamamen barış içinde kaldı; ancak çok bilge olan adam gizlice düşüncesini saklıyordu. Sultan Şaver her gün büyük bir debdebe içinde onu görmeye geliyordu; çünkü beraberinde ülkenin emirlerinin büyük bir kısmını getiriyordu. Ona çok güzel yüz gösteriyor, sonra çok güzel bir şekilde ondan ayrılıyordu. Sık sık güzel hediyeler ve büyük bağışlar gönderiyordu, öyle ki o

taraftan kendisine hiçbir kötülük gelmeyeceğinden tamamen emindi. Şirkuh onun hiçbir şeyden şüphelenmediğini görünce, onu hiç sevmediğini açıkça gösterdi; zira bir gün adetine göre sabahleyin onu görmeye ve selamlamaya geldiğinde, tamamen silahlı olan bilmem kaç Türk üzerine atıldılar; biri onu dizgininden yakaladı, yere devirdi, kılıçlarını bedenine sapladılar, sonra başını kestiler. Orada bulunan iki oğlu mahmuzlarını vurdular ve korku içinde Kahire'ye kaçtılar; Halife'nin önüne gelip ayaklarına kapandılar; ağlayarak babalarının ölümünün macerasını ona anlattılar, kendilerini ölümden korumasını dileyerek merhamet yakardılar. O onlara eğer kendisine sadakatle bağlı kalmak isterlerse, Şirkuh'a veya onunla birlikte gelen Türklerine hiçbir barış sözü vermedikleri takdirde kendilerini her türlü kötülükten koruyacağını, aksi takdirde onlara hiç güvenmeyeceğini cevapladı. Onlar öyle yapacaklarına söz verdiler, sonra oradan ayrıldılar. Ancak anlaşmayı hiç iyi tutmadılar, çünkü çok geçmeden Şirkuh'a haber gönderdiler ve kendileriyle barış yapması ve güvence vermesi için mesajlarla yalvardılar. Halife bunu duyunca ikisini de yakalattı ve başlarını kestirdi. Şirkuh arzusunu yerine getirmek için zamanın geldiğini görünce, ülkeye yayıldı ve tamamını ele geçirdi. Şehirlerde ve kalelerde muhafızlarını ve valilerini yerleştirdi; isteğine karşı çıkacak kimse kalmadı; sonra Kahire'ye geri döndü ve Halife'nin önüne geldi; diz çöktü ve yeri öptü, adetleri olduğu üzere büyük saygı gösterdi. Halife onu çok güzel karşıladı ve ona büyük onur verdi. Bir kılıçla ona bütün Mısır valiliğini (vezirliğini) verdi ve ona Sultan dedirtti. Bu olayda açıkça görülebilir ki büyük bir prensin kalbine kök saldığında açgözlülük ne kadar kötülük yapar. Kral Mısır'a bu son kez gitmeden önce, krallıkları barış içinde ve o taraftan güvendeydi; her yıl o ülkeden kendisine büyük zenginlikler geliyordu; böylece Mısırlılar da tıpkı Suriyeliler gibi ona itaat ediyorlardı: Güney tarafında krallığımız çok iyi kapanmıştı; şehirlerimizin tüccarları deniz ve kara yoluyla güvenle ülkelerine gidiyor, ülkemize geri dönüyorlardı; çeşitli mallar topraklarımıza sık sık gidip geliyordu, öyle ki Hristiyanlar bundan büyük onur ve kazanç elde ediyorlardı. Ancak Şirkuh efendi olduğu andan itibaren iş çok değişti; çünkü güçlü ve bilgeydi: artık deniz yoluyla bizimkiler Mısır topraklarına gitmeye cesaret edemiyorlardı; o topraklarımıza gelme, şehirlerimizi denizden ve karadan kuşatma gücüne sahipti; her yandan ondan korku ve şüphe duyuyorlardı. Diğer Türkler bile krallığımızın o taraftan bu kadar zayıfladığını görünce, daha önce korktukları bizimkilere karşı savaş ve çekişme çıkarmaya başladılar. Bu büyük talihsizliğe bizi tek bir adamın açgözlülüğü soktu: Rabbimiz onu bağışlasın! Şaver ve oğulları Kral Amaury'nin kendilerine açtığı savaş sebebiyle böylece öldürüldüklerinde, Şirkuh ve adamları krallığın efendisi oldular; ancak bu iyi talih ona uzun süre kalmadı; çünkü hastalanıp yatağa düştü ve yıl içinde öldü. Onun yerine valiliğe, kardeşi Necmeddin'in (Negemedin) oğlu olan yeğeni Selahaddin (Salehadins) geçti.

X. — Selahaddin'in Halife'yi nasıl öldürdüğü hakkında.

Bu Selahaddin çok yüce gönüllü, çok bilge, silahta yiğit ve bütün insanlara karşı cömert bir adamdı. Makamının başlangıcını çok iyi açtı; çünkü ilk olarak daha önce kendisine saygı göstermeye ve valiliği onun elinden almaya geldiği gibi efendisi Halife'nin yanına geldi. Ona çok alçakgönüllülükle yaklaştığında, elinde tuttuğu bir

topuzu bıraktı ve şakağına öyle bir darbe indirdi ki onu orada beyni dağılmış halde yere serdi; sonra üzerine koştu ve şövalye olduğu için Halife olan kişiyi ve beraberindekileri doğradı. Selahaddin böylece efendi olduğunda, ne kendisinden üstün bir adam ne de herhangi bir halife veya sultan kalmadı. **Pek çok kişi onun bunu haklı olarak yaptığını söyledi; çünkü Mısırlılar kendilerine yardıma gelen Türklere karşı eskiden beri nefret besliyorlardı, öyle ki eğer Halife'nin gücü olsaydı bir gün önüne geldiğinde Selahaddin'i öldürtmesi gerekirdi.** Bundan şüphelenen kişi, öldürülmektense öne geçmeyi daha iyi gördü. Halife böylece öldürüldüğünde, Selahaddin onun bütün varlığını aldı ve hepsini şövalyelerine öylesine büyük bir cömertlikle dağıttı ki bu kadar büyük zenginliklerden kendisine hiçbir şey kalmadı; aksine bunun üzerine cömertçe bağış yapmak için o kadar çok borç aldı ki pek çok kişi Mısırlıların Halife'nin çocuklarını sakladıklarını ve kurtardıklarını söylediler; çünkü ülke kendileri için daha iyi bir duruma gelirse, Halife yapabilecekleri bu yüksek soydan birine sahip olsunlar diye.

XI. — Hristiyanların yardım istemek üzere gönderdikleri elçiler hakkında.
Kral krallığına döndükten sonra, o yılın başında ülkede Kral Baudouin'in kardeşi olan Lidda Piskoposu Renier'nin ölmesi ve onun yerine Tabor Dağı Başrahibi Bernard'ın seçilip kutsanması dışında anlatılacak pek bir şey olmadı. Bundan sonra, Kral Amaury'nin krallığının altıncı yılının başında haberler geldiğinde, Suriye toprağının en bilge baronları bütün Hristiyanlığın büyük tehlike altında olduğunu düşündüler; çünkü zaten onlara pek çok kez zarar vermiş olan güçlü adam Nureddin, şimdi Mısır krallığını kendi iradesine almıştı; öyle ki denizden ve karadan üzerlerine gelebilir ve ülkeyi pek çok şekilde tahrip edebilirdi, öyle ki deniz yoluyla sadece Kudüs'e değil —ki o en büyük tehlike içindeydi— denizde sahip olduğu çok sayıda kadırga ve gemiyle her yere gelebilirdi. Bu sebeple yiğit adamlar, krallığın kötü durumunu ve Kutsal Toprakların tehlikesini Batı prenslerine en iyi gösterebilecek olan ülkenin en iyi din adamlarını Batı topraklarına göndermelerinin çok gerekli olacağını tasarladılar ve miraslarına yardım etmeye gelmeleri için Rabbimiz adına onlardan ricada bulunacaklardı; çünkü Suriye krallıklarına halkları tarafından pek çok kez yardım edilmiş ve destek olunmuştu. Bu mesaj için Kudüs Patriği Amaury, Kayserya Başpiskoposu Erneys ve Akka Piskoposu Guillaume seçildiler. Onlara özellikle bu şeyi Almanya İmparatoru Friedrich'e, Fransa Kralı Louis'ye, İngiltere Kralı Henry'ye, Sicilya Kralı Guillaume'a ve ayrıca bizzat lider baronlara, Flandre Kontu Philippe'e, Champagne Kontu Henri'ye, Blois Kontu Thibaut'ya ve bu toprakların diğerlerine göstermeleri emredildi. Yelkenlerini hazırladılar, denize açıldılar ve limandan ayrıldılar. Ancak ikinci gece çok şiddetli bir fırtına çıktı, öyle ki direkleri kırıldı, dümenleri parçalandı, gemiler yarıldı, öyle ki büyük bir tehlikeyle kurtuldular ve üçüncü gün limana geri döndüler. Hiçbir şekilde bu elçilik görevine gitmeye ikna edilemediler, bu yüzden başka kişileri seçmek gerekti. Kral'ın ve diğer baronların büyük ricası üzerine Sur Başpiskoposu Ferri bu görevi üstlendi ve yanına piskoposlarından biri olan Banyas Piskoposu Jehan'ı aldı. Onlar daha iyi rüzgâr buldular ve denizi engelsiz geçtiler; ancak bu işte pek fayda sağlayamadılar, çünkü Fransa'ya vardıklarında çok geçmeden Banyas Piskoposu Jehan Paris'te öldü ve

koro yerine girerken sol tarafta Saint-Victor Kilisesi'ne defnedildi. İki yıl sonra Başpiskopos Suriye'ye geri döndü ve ne yardım ne de umut getirdi.

XII. — Aynı konu hakkında.

Yaz geçti, öyle ki ülkede yazılmaya değer pek bir şey olmadı; ancak Ağustos sonuna doğru geldiğinde, İmparator Manuel, Kral'a vaat ettiği ve güvence verdiği üzere, büyük ve iyi donanımlı bir donanma gönderdi; öyle ki vaat ettiğinden daha fazla yardım ve destek gönderdi: çünkü ondan gelen bu gemi filosunda iki kürek sıralı, güçlü ve iyi yapılmış yüz elli kadırga vardı; ayrıca at taşımak için kapılı (huissiers) denen, arkada geminin yanında kapıları ve atların girip çıkabilmesi için köprüleri bulunan altmış gemi vardı. Beraberinde çok büyük bir silahlı adam kalabalığı vardı. İri yapılı bir başka gemi türü daha gönderdi ki bunlara dromon denir; bunlar bol miktarda yiyecek ve pek çok çeşit silahla yüklüydü; kuşatma makineleri, taş atan mancınıklar, mangoneller ve kuşatma yapmaya yarayan diğer araçları getiriyorlardı: bu tür gemilerden on iki tane geldi. Bu donanmanın içinde Yunanistan'ın en iyi şövalyeleri geldi ve İmparator onlara büyük baronlarından ikisini komutan olarak verdi. Biri Megadukas (Megaducas) unvanlı kuzeniydi; o hepsinin üzerindeydi; diğeri ise İmparator'un özel danışmanı olan ve ona çok güvenen Andronikos Mavrozomes (Mauresme) idi, bunu açıkça da gösterdi, çünkü onu bütün imparatorluğun valisi yaptı. Bunlarla birlikte İmparator'un aklı ve iyiliği yüzünden çok sevdiği Puglia'nın yüksek soylu bir adamı olan Conversano Kontu Aleksandros vardı. İmparator ordusunu ve donanmasını bu ikisine teslim etti. İyi rüzgâr buldular, öyle ki Eylül sonuna doğru hep birlikte Sur limanına vardılar; oradan Akka'ya gittiler ve nehir ile liman arasında huzur içinde gemilerini bağladılar ki görmek çok güzeldi.

XIII. — Kral Amaury'nin kara yoluyla ve donanmanın deniz yoluyla Mısır'a nasıl gittiği hakkında.

Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz altmış dokuzuncu yılında, Kral Amaury'nin krallığının altıncı yılında, Aziz Dionysius yortusunun sekizinci gününün arifesinde, Kral, Nureddin'in Şam'a doğru savaşmaya gelmesi ihtimaline karşı ülkeyi korumak üzere yeterince şövalye bıraktı ve Rumlardan ve Latinlerden oluşan ordusunu Aşkelon şehrinde topladı. Donanma limandan çoktan ayrılmıştı ve doğruca Mısır'a gidiyordu; bunun üzerine Kral şehirden ayrıldı ve yaya adamların yıpranmaması ve yeterince su bulabilmeleri için makul günlük yürüyüşlerle yola koyuldular. Dokuzuncu gün Pharamie adlı çok eski bir şehre geldiler. Aşkelon'dan bu şehre giden yol eskiden çok daha kısaydı, ancak o sırada denizin kum tepeleri (dunes) denen büyük kum yığınlarını çok sert bir şekilde vurduğu ve onları yıkarak oradan eskiden tamamen kuru olan alçak ovalara doğru girdiği meydana gelmişti. Şimdi orada içinde o kadar çok balık bulunan büyük bir gölet oluşmuştur ki bütün ülke bununla oldukça iyi beslenmektedir. Eskiden gidilen yer artık deniz yoluyla gidilmedikçe doğrudan geçilemez, aksi takdirde on mil veya daha fazla dolaşmak gerekir; ve bu gölete gelindiğinde eski yola yeniden dönülebilir. Bu olayı tarihe koydum, çünkü bu aynı zamanda bir mucizedir; zira başlangıçta çöl olan ve tamamen güneşten kuruyan toprak, dar bir yerden içeri giren ve ovalara genişçe

yayılan bu deniz kolu sayesinde büyük ve bol bir balık avlağı haline gelir. Size bahsettiğim bu şehir Pharamie şimdi tamamen ıssızdır; ancak eskiden çok önemli bir yerdi ve orada çok büyük bir insan kalabalığı oturuyordu. Deniz kıyısında, Nil'in Carabes adı verilen ilk kolunun ötesinde yer alır, öyle ki nehir ile deniz ve çöl arasında konumlanmıştır. Yine de nehrin ağzından yaklaşık üç mil uzaklıktadır. Bizimkiler kara yoluyla oraya geldiklerinde, kendilerini orada bekleyen donanmalarını buldular. Bunun üzerine gemilere bindiler ve nehrin diğer kıyısına geçtiler. Eskiden soylu bir şehir olan, şimdi ise sadece küçük kalelerden oluşan Tanis'i sol tarafta bıraktılar ve bataklıklar, sazlıklar ve deniz kıyısı boyunca ilerlediler. Bizimkiler orta yolu tuttular, öyle ki yaklaşık on mil yol aldılar ve dokuz günde Dimyat'ın (Damiete) önüne geldiler.

XIV. — Kral Amaury'nin Dimyat şehrini nasıl kuşattığı hakkında.

Dimyat, Mısır'ın soylu şehirlerinden biridir, çok eskidir ve Nil'in denize döküldüğü ikinci kolunun yakınında güzel bir konumdadır. Yine de deniz kıyısından bir mil uzaktadır. Aziz Simon ve Aziz Yahuda yortusunun arifesinde bizimkiler kara yoluyla oraya geldiler ve deniz ile şehir arasına yerleştiler. Orada ters rüzgâr nedeniyle bu kadar çabuk gelemeyen gemilerini beklediler. Ancak üçüncü gün deniz sakinleşti, öyle ki bütün donanma yanlarına geldi ve Nil kıyısının yakınına demirledi. Nehrin diğer kıyısında ise savunmak için silahlı adamlarla iyi donatılmış güçlü ve yüksek bir kule vardı. Bu kuleden şehre kadar çok kalın bir demir zincir gerilmişti, bu da bizim gemilerimizin buradan yukarı doğru ilerlemesini engelliyordu; ancak Babil'den ve Kahire'den bizimkiler tamamen serbestçe şehre geliyorlardı. Bizimkiler donanmalarını güzelce yerleştirdiklerinde, bulundukları yerden ayrıldılar ve bahçeleri geçerek çadırlarını şehre daha yakın bir yere, surlara iyice yaklaşabilecekleri şekilde kurdular. Bu gelişte hiçbir şey yapmadılar; aksine üç gün boyunca oyalandılar. Çok geçmeden gecikmenin zarar verebileceğini fark ettiler; çünkü oraya geldiklerinde şehir adam ve silah bakımından boş ve savunmasızdı, öyle ki eğer bizimkiler gelir gelmez saldırmak isteselerdi, şehir korku ve dehşet içindeyken şehri kolayca alabilirlerdi. Ancak bundan çok geçmeden, nehir akıntısıyla aşağı doğru şehri savunmak için iyi adamlarla ve her türlü savunma silahıyla yüklü pek çok geminin geldiğini gördüler. Bizimkiler onların şehre girdiğini açıkça gördüler ve artık engel olamadılar. Şehrin kuşatma makineleriyle hırpalanıp zayıflatılmadıkça artık saldırıyla alınamayacağını çok iyi anladılar. Bunun üzerine gemilerden taş atan mancınıklar ve mangoneller çıkarmaya başladılar; marangozlar çok yüksek bir ahşap kule yükselttiler, içinde yedi kat vardı. Yukarıda olanlar şehrin içini açıkça görebiliyorlardı. Lağımcıları surlara götürmek için derilerle kaplı kediler (siperler) ve kapalı geçitler yaptılar. Bütün bunlar dışarıda güzelce hazırlandığında, kulenin önündeki yolu düzlediler ve öyle yakına çektiler ki üzerinde bulunan okçularımız ve şövalyelerimiz şehrin içindekileri oklarla ve tatar yaylarıyla sıkıştırıyor, surlarda kendilerini savunanlara taşlar atıyorlardı. Makinelerin başında olanlar kulelere ve evlere sık sık büyük taşlar attırıyorlardı; öyle ki pek çok şekilde şehri ve içindekileri bunaltmaya başladılar. Kahire ve Babil'den gelmiş olanlar bu tür ihtiyaçlardan oldukça iyi anlıyorlardı; bu yüzden bizim makinelerimize karşı kendilerininkileri yapmaya

başladılar. Bizimkinin oldukça yakınına çok yüksek bir kule diktiler, içine ok ve taş atmaktan hiç geri durmayan silahlı adamlar koydular ve taş atan makineleri büyük taşlarla bizimkileri parçalıyordu. Savaştan önce pek bir şey bilmeyen şehir halkı kendilerini savunmaya ve bizimkilerin kendilerine verdiği sıkıntılardan korunabilecekleri pek çok yolu düşünmeye başladı. Onlara zarar vermek için düşünen ve çalışan dışarıdakiler ise girişmiş oldukları işin sonuna nasıl geldiklerini gördüklerinde tembelleştiler ve umursamaz oldular, çünkü içeridekilerin kendilerini iyi savunduklarını gördüler. Ordunun komutanlarının kötülüğünden mi yoksa tembelliğinden mi bilinmez, ancak hem birinden hem diğerinden gibi görünüyordu; zira kule yapıldığında, onların emriyle şehrin en büyük garnizonunun bulunduğu en güçlü tarafına doğru götürüldü ve surların daha alçak ve zayıf olduğu yerler bırakıldı; öyle ki götürdükleri yerde hiçbir zarar veremedi; ve bunu götürürken büyük bir zahmete girdiler, öyle ki mühendisler ve sıkıntı çeken diğer insanlar yoruldular. Surların yanındaki Meryem Ana kilisesinin tam karşısına kurulmuştu; orada Hristiyanlar dua ediyor ve kutsal törenleri alıyorlardı. Kule her ne şekilde olursa olsun, oraya gelmelerindeki gecikmenin sadakatsizlik yüzünden yapıldığından hiç şüphe yoktu; çünkü oraya geldiklerinde şehirde kendini savunmayı bilmeyen kötü ve şaşkın insanlardan başkası yoktu, eğer onlara saldırılsaydı. Bundan sonra o kadar çok Türk geldi ki bizimkiler şehrin bu kadar iyi savunulması yüzünden tarlalarda dinlenemez oldular.

XV. — Aynı konu hakkında.

Ordumuzda çok ağır olan bir başka şey daha meydana geldi; çünkü sayıları çok fazla olan Rumlar erzak sıkıntısı çekmeye başladılar; zira kendilerininki tamamen tükenmişti. O zaman şehrin etrafındaki sık bir orman gibi olan palmiye ağaçlarını kestiklerini görürdünüz; tepesinde "peynir" (fromage) denen, tadı oldukça güzel olan ve bütün ağacın canı sayılan bir filiz arıyorlardı. Açlıktan ölmek üzere olanlar bunu gönüllü olarak yiyorlardı ve bununla kaç gün yaşadıklarını bilmiyorum. Kendilerini acımasızca sıkıştıran açlığa karşı bulabildikleri her türlü hile ve çareyle savaşıyorlardı. Yine de aralarında kendi ülkelerinden getirdikleri ve fındık ile kuru kestane dedikleri şeylere sahip olan bazı Rumlar vardı ki bunlarla büyük bir sıkıntı içinde hayatlarını sürdürüyorlardı. Bizim Suriye halkımız diğer yiyecekler konusunda bu kadar büyük bir sıkıntı çekmiyordu, aksine yeterince getirmişlerdi; ancak bu kuşatmanın ne kadar süreceğinden emin değillerdi; bu yüzden kendilerini mahrum bırakmaya özen göstermediler ve diğerlerine hiç vermek veya satmak istemediler. Onları çok yıpratan bir başka talihsizlik başlarına geldi; çünkü gece gündüz dinmeyen o kadar şiddetli bir yağmur yağdı ki ne yoksul kulübelerinde ne de zengin çadırlarında kendilerini koruyabiliyorlardı; aksine o kadar çok su yağıyordu ki giysiler, zırhlar ve yiyecekler çürüyordu. Herkesin yağmuru karşılamak için çadırının etrafına hendek kazması gerekiyordu ki içeri girmesin. Şehir halkı ordumuza büyük zarar veren bir şey düşündü: çünkü denizden gelen kadırgalarımız ve gemilerimiz nehrin yukarısına çıkıyor ve şehrin oldukça yakınında sıkı ve güvenli bir şekilde duruyorlardı, öyle sanılıyordu; Türkler nehrin akıntısına karşı gelen şiddetli bir rüzgâr çıkıncaya kadar beklediler: o zaman kıtık ve samanla, kuru odunlarla, zift ve yağla

dolu oldukça büyük bir gemi hazırladılar. Sonra her yerinden ateşe verdiler, suya ittiler ve akıntı ile rüzgârın götürdüğü yere bıraktılar. Bu şekilde tutuşmuş ve alev almış olarak, suyu tamamen kaplamış olan donanmamıza kadar aşağı indi. Aramızda durdu, öyle ki yakında olan altı kadırgamızı tamamen yaktı ve çok daha büyük zarar verirdi; çünkü sabah vaktiydi ve insanlar uyuyordu; ancak Kral bunun farkına vardı ve tamamen yalınayak bir atın üzerine atladı, sonra o tarafa koştu. Uyuyanları uyandırdı ve gemilere yardım etmek için ordudan başka adamlar getirdi. Tutuşmuş olanları söndürdüler ve akıntının getirdiklerini suya batırdılar: yanan gemileri büyük bir zahmetle ayırdılar. Türkler pek çok şekilde kendilerini savunuyorlardı, çünkü bizimkilerin kendilerine verdiği sıkıntıyı ve zararı görüyorlardı. Her gün şehrin surlarının önünde bizimkilerle Türkler arasında yakın dövüşler oluyordu; bizimkiler onları en iyi düşmanlarıymış gibi seviyorlardı, sanki savaşmaya gelmişlerdi. Bizimkiler her zaman başlatan taraftı, çünkü içeridekiler kendilerine ulaşmadıkça hiç çıkış yapmıyorlardı. Yine de Rumların konakladığı tarafa bakan bir yan kapı vardı; oradan sık sık çıkıyorlar ve Rumların konaklama yerlerine kadar çarpışıyorlardı, öyle ki onlara büyük zararlar veriyorlardı. Bunun üzerine onlara saldıracaklarına dair umutları vardı, bu niyetle diğerlerinden daha gevşek ve daha az cesur olduklarını hissediyorlardı; ve açlıktan çok hırpalandıklarını ve bedenlerinin çok zayıfladığını iyi biliyorlardı. Yine de komutanları Megadukas ve diğerleri düşmanlarına karşı çok iyi tutunuyorlardı; cesurca kendilerini savunuyorlar ve onlara saldırıyorlardı, öyle ki onların örneğiyle sıradan halk da yiğit ve cesur oluyordu. Şehre garnizonları tazelemek için sık sık yeni adamlar giriyordu: öyle ki içeridekilerin kendilerine gereken hiçbir şeyden eksiklik çekmedikleri açıkça görülüyordu; çünkü nehir ve kara yoluyla şehre tamamen serbestçe gidilebiliyordu. O zaman bizimkiler girişmiş oldukları işten umutsuzluğa kapılmaya başladılar ve bunun bu kadar çabuk bitmeyeceğini, en iyi şeyin ülkelerine geri dönmek olduğunu, çünkü zamanı, harcamalarını ve emeklerini kaybettiklerini söylüyorlardı; özellikle yiyecek sıkıntısı çekmişlerdi; eğer üzerlerine herhangi bir günde bir birlik gelir ve hepsini bozguna uğratırsa büyük tehlike ve büyük şüphe ortaya çıkabilirdi, zira çok kalabalık bir düşman halkı vardı. Bu sözlerle Rumlar önce, ardından bizzat baronumuz —yani yiğit bir adam olan Gevelins (Jocelin) adlı komutan— içerideki emirlerle görüşme yaptırdılar. Aralarında gizlice anlaşmalar yaptılar; ancak gecikmedi ki orduda Kral ve baronlar tarafından (Rumlara hiç zarar vermemeleri, aksine güvenli bir şekilde ve iyi bir barış içinde ordudakilerin ve şehirdekilerin gidip gelmeleri yönünde) ilan yapıldı.

XVI. — Kral'ın Dimyat kuşatmasından nasıl ayrıldığı hakkında.

Bunun üzerine Türkler şehirden dışarı çıktılar ve Kral'a, baronlarına, çadırlara ve zırhlara çok gönüllü olarak bakıyorlardı; bizimkiler ise kalelere ve evlere bakarak şehirde dolaşıyorlardı. Kuşatma makinelerinin içeridekilere ne kadar az zarar verdiğini açıkça fark ettiler. Herkes ihtiyacı olan şeyi satın alıyor ve birbirleriyle o kadar nazikçe alışveriş yapıyorlardı ki aralarında daha önce hiç kavga olmamış gibiydi. Bu şekilde üç gün orada kaldılar; sonra kuşatma makinelerini yaktılar. Kral ile birlikte kara yoluyla gelmiş olanlar onunla birlikte Suriye'ye geri döndüler; öyle ki Havari Aziz Thomas yortusu günü Aşkelon'a geldiler. Rabbimizin Doğuşu (Noel)

yortusu yakın olduğu için Kral acele etti, öyle ki Noel arifesinde Akka'ya geldi. Bizimle birlikte deniz yoluyla gelmiş olan Rumlar denize açıldılar, ancak başlarına çok acı verici bir felaket geldi; çünkü biraz açılıp yol aldıktan hemen sonra o kadar büyük ve şiddetli bir fırtına çıktı ki gemileri kayalıklara ve kıyılara vurdu, öyle ki hem küçük hem büyük gemilerin neredeyse tamamı battı. Dromonlardan, kapılı at gemilerinden ve kadırgalardan oluşan o güzel donanmadan denize açılmaya yarayacak pek azı geride kaldı. İçindekilerin neredeyse tamamı boğuldu. Bu kadar büyük toplanmış ve büyük bir iş yapacakmış gibi görünen ordu işte bu şekilde dağıldı. Rumlar kaçınamadıkları pek çok şekilde zarar gördüler; yine de sağ kurtulanlar efendileri İmparator Manuel'in onları suçlamasından ve onların sadakatsizliği ve kötülüğü yüzünden bu işin böyle sona erdiğini düşünmesinden büyük korku duydular. Bazı kişiler Kral'a ve Suriye'nin diğer baronlarına, bu kadar büyük toplanmış insan kalabalığının düşmanlarına hiçbir zarar vermeden geri dönmeye nasıl razı olduğunu sordular. Onlarda korkaklıktan ve umutsuzluktan başka bir şey bulunamadı; bu korku bizimkilerin yüreklerine yerleşmişti, öyle ki güçlerini hiç denemek istemiyorlar, aksine harcadıkları emeği ve bu işe yatırdıkları masrafları kayıp sayıyorlardı. Yine de gerçeği bilenler İmparator'a ve Rumlara büyük suç yüklediler; çünkü İmparator donanmasıyla birlikte bütün ordunun uzun süre geçineceği kadar para göndereceğine kesin olarak söz vermişti. Ancak sözünde bu konuda hiç doğruluk bulunmadı; aksine Yunanistan ve Suriye halkları bir araya gelir gelmez, yoksulları geçindirmesi gereken İmparator'un haznedarları ilk olarak sıkıntı çekmeye ve halklarına harcama yapmak için ödünç para aramaya başladılar; ancak bu kadar büyük bir şeyi ödünç verecek kimseyi bulamadılar.

XVII. — Kral Amaury zamanında meydana gelen büyük deprem hakkında.
Aynı yılın ardından gelen yaz mevsiminde, Haziran ayında, Suriye'nin bu topraklarında daha önce hiç bu kadar büyüğü duyulmamış çok şiddetli bir deprem meydana geldi; zira bütün ülkede eski şehirlerin ve pek çok kalenin büyük bir kısmını yerle bir etti; yıkıntılar sakinlerini ezdi, öyle ki ülkede her türden insanın sayısı çok azaldı. Çukur Suriye (Cœlesyrie) denen bölgede, soylu Antakya şehrinin surlarının ve evlerinin en büyük kısmı temellerine kadar yıkıldı; kiliselerin kendileri bile pek çok yerinden çöktü, öyle ki eskiden oldukları hale zar zor getirilebildiler. Aynı bölgelerde sahildeki iki güzel şehir, Cibele ve Lazkiye yıkıldı. Daha içeride bulunan diğer yerlerden ise Halep, Sezar ve Hama yerle bir oldu. Bu şekilde yok olan kalelerin sayısı aşırı derecede fazlaydı. İki şanlı havari Aziz Petrus ve Aziz Pavlus'un yortu günü, sabahın ilk saatlerinde, Trablus şehrinin içinde yer o kadar aniden sarsıldı ki şehrin tamamen çökmesine ramak kaldı. Şehir öylesine acı verici bir şekilde parçalandı ki taş yığınından başka bir şeye benzemiyordu ve altında ezilen insanların büyük bir mezarlığı oldu. Adı ünlü olan Sur şehrinde de deprem oldu; orada pek çok insan yok olmadı, ancak şehirdeki en büyük kuleler, evler ve manastırların üzerine yere yıkıldı. O zaman ülkede oldukça fazla yıkılmış ve harap olmuş kale bulunuyordu. Türklerin üzerimize yürümesi ve pek çok şehri ve kaleyi fethetmesi kolay bir şey olurdu, ancak kendileri de Rabbimizden gelen bu intikamdan o kadar çok korktular ki savaş çıkarma cesareti bile bulamadılar. Bizim

Hristiyanlarımız da öyleydi; çünkü herkes günahlarından itirafta bulunup tövbe etmeyi, gözlerinin önünde duran ölümü beklemeyi düşünüyordu; silah taşımak akıllarına bile gelmiyordu. Toprağı bu şekilde sarsan bu felaket henüz tamamen bitmemişti, çünkü dört aya yakın sürdü, öyle ki gece gündüz dört günde üç kez veya her gün şehirde sarsıntı hissediliyordu. Herkes öylesine dehşet içindeydi ki herkes hemen ölmekten korktuğu için en küçük gürültü bile duyulmuyordu: o kadar korkmuşlardı ki hayatta kalanlar ölülerine ağlamaya bile cesaret edemiyorlardı; uyurken hiç dinlenme vakitleri yoktu, korkudan titriyorlardı ve evleri altlarında çöküyormuş gibi geliyordu. Rabbimizin lütfuyla Kudüs'e doğru olan Filistin toprağı, şehirleri veya insanları kaybedecek kadar büyük zararlara uğramadı.

XVIII. — Selahaddin'in Darum kalesini nasıl kuşattığı hakkında.

Aralık ayı geldiğinde, ülkede Selahaddin'in (Salehadins) Mısır toprağından ve Şam krallığından şövalyeler ve diğer yeterince adam topladığı ve elinden gelen en büyük kötülüğü yapmak için Kudüs krallığına güçlü bir şekilde gelmek istediği haberi çok yoğun bir şekilde yayıldı. Kral bu haberin doğruluğunu öğrenince, elinden geldiğince çabuk hazırlandı ve söylenenlerin kesinliğini öğrenmek üzere Aşkelon'a geldi. Oraya vardığında hiç şüphesi kalmadı; çünkü kendisine Selahaddin'in Darum (Daron) adı verilen kaleyi kuşattığı ve daha önce hiç görülmemiş en büyük ordulardan birini getirdiği söylendi. Türkler bu kaleye dört bir yandan öyle şiddetle saldırıyorlardı ki içeridekilerin ne gece ne gündüz hiç dinlenme vakitleri olmuyordu. Çoğu şimdiden o kadar yaralanmıştı ki silah taşıyamıyor ve savunmaya katılamıyorlardı. Lağımcıları surun büyük bir kısmını yıkmışlardı, öyle ki Türkler dış avluyu (baile) ele geçirmişlerdi ve zorla bizim Hristiyanlarımızı bir kuleye sığınmaya zorlamışlardı; bu kule bile zaten kırılmış ve parçalanmıştı: Kral yerinde bu şekilde tutunuyordu. Bu garnizonun komutanı iyi, sadık bir şövalye ve Rabbimizden çok korkan bir adamdı, adı Picquigny'li Anseau idi. O gün kendini savunmaya vermeseydi, hiç şüphesiz kale kaybedilirdi. Kral, adamlarının birliğinin bu kadar zayıfladığını öğrenince aşırı derecede öfkelendi ve endişelendi; bu kadar kısa sürede toplayabildiği kadar atlı ve yaya adam toplattı. O ayın on sekizinci günü Aşkelon'dan çıktı ve Gazze şehrine geldi. Yanında Gerçek Haç'ı taşıyan Patrik, Kral'ın şansölyesi olan Beytüllahim Piskoposu Raoul ve Lidda Piskoposu Bernard vardı. Baronları pek azdı. Adamlarını saydılar: atlı olarak sadece iki yüz elli kişi buldular, ancak yaya olarak iki bin adamları vardı. O gece bütün orduda hiç uyumadılar, çünkü ertesi günden şüpheleniyorlardı. Çok işi olanlar gibi pek çok plan yaptılar. Yanlarında orada toplanmış olan bilmem kaç Tapınak kardeşi vardı. Sabahleyin güneş doğduğunda, hep birlikte doğruca Darum'a doğru yola koyuldular. Bu kale İdumea toprağında, Mısır ile Filistin toprakları arasındaki sınır ve ayrım olan derenin ötesinde yer alır. Kral Amaury, daha önce görünen eski duvarlar sebebiyle pek yüksek olmayan bir tepenin üzerinde, bilmem kaç yıl önce orada bir kale yaptırmıştı. Ülkenin yaşlıları eskiden bu yerde bir Rum manastırı olduğunu söylerler. Bu sebeple oraya Rum evleri anlamına gelen Darum denir. Kral orada küçük bir kale çevirmişti; bir taş atımından daha büyük değildi; kare biçimindeydi ve diğerlerinden daha büyük ve daha yüksek bir kulesi olan dört köşesi vardı; ancak ne hendeği ne de dış siperleri (barbakanları) vardı:

denizden bir fersahın dörtte biri kadar uzaktaydı. Oradan Gazze şehrine sadece dört mil vardı. Bu kalenin etrafına çiftçiler ve bazı tüccarlar yerleşmişti. Orada bir kasaba ve bir kilise kurmuşlardı. Yoksul insanlar orada şehirde olduğundan daha gönüllü oturuyorlardı. Kral kendi yargısı için orayı kapalı tutmuştu ve her yıl kendisine belirli gelirler ödeyen casiaux denen kasabaları korumak için ve oradan geçenleri güvenlik altına aldığı için tüccarlar geçiş ücreti ödüyorlardı.

XIX. — Kral Amaury'nin Darum'u nasıl kurtardığı hakkında.

Ordu Gazze'den tamamen çıktığında, yol üzerindeki küçük bir tepeye tırmandılar ve bütün ülkenin kendisiyle kaplı olduğu o kadar çok Türk ordusunu gördüler. Korkmalarına şaşmamak gerekirdi. Bunun üzerine sıkışıp sıkı durmaya başladılar; yine de onlara doğru ilerliyorlardı. Türkler onların geldiğini görünce, az oldukları için onlara pek değer vermediler. Derhal düzensiz bir şekilde üzerlerine koştular; pek çok yerden onlara saldırdılar, çünkü onları dağıtmak ve aralarına girmek istiyorlardı; ancak onlar hep birlikte sıkıca durdular ve kurtarmaya geldikleri yere kadar kendilerini savunarak ilerlediler. Düşmanlarına rağmen orada konakladılar. Patrik kuleye çıktı, diğerleri ise dışarıya çadırlarını kurdular; o zaman Türkler burunlarının dibine kadar geldiler ve mızrak dövüşü (joute) istediler. Bizimkiler bölükler halinde at bindiler ve birkaç yerde düşmanlarıyla karşılaştılar. Güzel darbeler ve güzel mızrak vuruşları yapıldı; ancak bizimkilerin her zaman en iyi tarafı vardı. Bu durum gece gelinceye kadar sürdü; hava kararır kararmaz Selahaddin birliklerini düzene soktu ve oradan ayrıldı. Bütün gece at sürdüler, ta ki dereye varıncaya kadar, orada konakladılar; sabahleyin Gazze şehrinin yakınında olduklarını gördüler: o zaman o tarafa doğru yöneldiler. Gazze, Filistinlilerin çok soylu ve çok eski bir şehriydi, öyle ki eski tarihlerde pek çok sözü geçer. Hâlâ görünen duvarların kalıntılarından eskiden çok büyük bir yer olduğu açıkça anlaşılır. Kral Baudouin —ki dördüncü kraldı— bu eski şehrin bir kısmında zorla bir kale yaptırıncaya kadar orada kimse yaşamayacak şekilde uzun süre ıssız kaldı: bu, Aşkelon ele geçirilmeden önceydi. Burayı korumak ve sonsuza dek elinde tutmak üzere Tapınakçılara verdiler. Bu kale şehrin bulunduğu bütün tepeyi kapsayamıyordu; ancak yoksul çiftçiler ve tüccarlar gelip bu kalenin etrafına yerleştiler ve alçak duvarlı ve kapısız olan bu yeri çevrelediler. Bu insanlar Türklerin üzerlerine geldiğini görünce kaleye girdiler ve kadınları ile çocuklarını içeri soktular. Silahsız insanlardı ve savaştan hiç anlamıyorlardı: kurdukları evleri ve ağılları tamamen savunmasız bıraktılar; ancak daha önce size bahsettiğim ve çok çılgın ve merhametsiz olan Milly'li Miles, ordumuzdaki insanların bu yoksul çevresinin içine girdi ve bu kasabayı bu kadar çabuk kaybetmenin büyük bir kötülük olacağını söyledi. Diğerleriyle birlikte oraya Kudüs'ten gelmiş olan, Mahomerie denen sokaktan yiğit ve cesur yaklaşık altmış bekâr genç yerleştirdi, bunları Miles geceleyin ordudan göndermişti ve kaleyi çevreleyen bu kötü kapalı yere girdiler. Orada duvarın bir kısmını oldukça iyi savundular, ancak çevre büyüktü ve sayıları azdı, öyle ki Türkler diğer taraftan kasabaya girdiler ve en iyi savunma yaptıkları yerde arkadan onları kuşattılar. Düşmanlarının kuşatması altında olduklarını görünce onlara döndüler ve çoğunu öldürdüler, öyle ki canlarını pahalıya sattılar; ancak sonunda hepsi orada doğrandı ve şehrin diğer halkından da oldukça fazlası öldürüldü.

Buldukları bütün kadınları öldürdüler, küçük çocukları ayaklarından tutup kayalara çarptılar; orada çok acımasızca davrandılar. Kalenin içine sığınmış olanlar taşlar attılar ve sıkça ok yağdırdılar, öyle ki bu küçük kaleyi düşmanlarına karşı çok iyi savundular. Kasabayı ele geçirmiş ve içeride bulunan bizimkileri öldürmüş olan Türkler, Darum'a geri dönmek üzere oradan ayrıldılar. Ordudan çılgınca uzaklaşmış olan yaya adamlarımızdan bazılarına rastladılar; onların üzerine koştular; onlar da ellerinden geldiğince kendilerini savundular, ancak sonuncusuna kadar kılıçtan geçirildiler.

XX. — Selahaddin'in Mısır'a nasıl gittiği hakkında.

Oradan Türkler ayrıldılar ve kırk iki birlik haline getirdikleri alaylarını düzene soktular. Yirmi ikisi deniz ile Darum arasından geçmek üzere sahil yolunu tuttu; diğerleri ise kaleyi geçinceye kadar yukarıdan kara yolunu tuttular ve kendilerine emredildi ki düşmanlarının alay halinde üzerlerine geldiğini görürlerse, olabildiğince savaşabilecekleri yere geri dönsünler. Bunların yanında pek az adam vardı, ancak Rabbimiz onlara yürek ve cesaret verdi, çünkü yukarıdan yardım gelmesini umuyorlardı. Bu sebeple savaştan kaçınacaklarından hiç şüphe etmiyorlardı ve Türklerin başka bir sebeple gelmediklerini düşünüyorlardı; ancak onların başka bir düşüncesi vardı, çünkü aralarında ne sağa ne sola sapmayacakları, aksine doğrudan Mısır'a gidecekleri kararlaştırılmıştı. Kral onların geçtiğini görünce ve onların geri dönmemek üzere gittiklerine dair casuslarından kesin bilgi alınca, onların harap edip yıktığı kaleyi yeniden yapmak üzere orada adamlar bıraktı ve yeterince hazırlandığında büyük bir kısmının garnizon olarak içeride kalmasını emretti. O da adamlarını Aşkelon'a geri götürmeye başladı. Bu kadar çok sayıda adamı olan Türklerin savaştan kaçınmalarına herkes aşırı derecede şaşırdı. Orada bulunan Suriye krallığının baronları, onları hiç bu kadar bir arada görmediklerini söylediler; çünkü onun kırk binden fazla atlı Türk'ü olduğu kesinlikle biliniyordu. (O dönemde, Noel'in ertesi günü, Londra doğumlu Canterbury Başpiskoposu efendimiz Aziz Thomas bizzat ana kilisenin içinde şehit edildi; Başpiskopos Theobald ona daha önce Canterbury başdiyakozluğunu vermişti. Kral Henry onun aklını ve sadakatini tanıdı; bu yüzden onu şansölyesi yaptı ve İngiltere işlerinde ona çok güvendi. Daha sonra iyiliği sayesinde Theobald öldüğünde başpiskopos seçildi. O zaman Kral'ın ağır şekilde zarar verdiği Kutsal Kilise'nin haklarını savunmaya başladı. Ona pek çok iyilik yapmış olan ve en özel danışmanları arasında tutmuş olan Kral, onun kendi isteğine karşı çıkmasına diğer herkesten daha çok öfkelendi. Bu sebeple ona topraklarını yasakladı. İyi adam Fransa krallığına sürgün olarak gitti —ki orası muhtaçlara pek çok kez yardım etmiştir— yedi yıl o sürgünde kaldı, öyle ki her zaman Sens şehrinde ve Pontigny'de bulundu. Daha sonra Fransa Kralı Louis, İngiltere Kralı ile onun arasını buldu, öyle ki onun izniyle başpiskoposluğuna geri döndü. Çok geçmedi ki Kutsal Kilise'nin haklarını savunduğu için kendisine yapılan haksızlıklara ve zararlara büyük bir sabırla katlanmış olan bu kişi, manastırdan koroya gidilen yerdeki bir sunağın önünde kilisenin içinde şehit edildi. Rabbimiz lütfuyla ve bu kutsal adamın liyakatiyle, din adamlarının gücünü tazelemek ve onun

örneğiyle Kutsal Kilise'yi ellerinin arasından yok ettirmemeleri gerektiğini göstermek için bu kutsal yerde pek çok güzel mucize gerçekleştirdi.)

XXI. — Kral Amaury'nin Konstantinopolis'e nasıl gittiği ve İmparator'un onu nasıl onurlu bir şekilde karşıladığı hakkında.

Bundan sonraki yıl, Kral Amaury Suriye toprağının pek çok yerde ve pek çok şekilde inancın düşmanları tarafından ağır baskı altında olduğunu gördü; bu yüzden durumun daha büyük bir tehlikeye düşmesinden korktu; çünkü ülkenin büyük baronları ve yiğit adamları neredeyse tamamen ölmüşlerdi. Miraslarını genç ve çılgın olan oğulları elinde tutuyordu; zenginliklerini kötü alışkanlıklara harcıyorlar, sadece bedensel rahatlıklarını istiyorlar, bütün krallığın ne durumda ve ne tür bir tehlikede olduğunu hiç fark etmiyorlardı. Bu sebeple Kral bir gün ülkenin din adamlarını ve genç yaşlı bütün baronları topladı; güzel sözlerle onlara ülkenin ve halkın zayıflığını gösterdi, öyle ki hepsi bunu anladı; ülkenin Hristiyanlığının tamamen yok olmaması için nasıl ayakta tutulabileceği konusunda onlardan tavsiye istedi. Hep bir ağızdan, günahları yüzünden Rabbimizin kendilerini altta tuttuğunu, öyle ki düşmanlarına saldırma güçlerinin kalmadığını, eğer kendilerine saldırmaya gelirlerse kendilerini bile savunamayacaklarını cevapladılar. Kendilerine pek çok kez büyük yardım gelmiş olan Batı topraklarının prenslerine güzel mesajlar ve iyi konuşan elçiler göndermekten başka hiçbir güvence yolu bilmiyorlardı. Bu konu üzerinde uzun süre konuşuldu; sonunda herkes tarafından Kutsal Toprakların tehlikeli durumunun deniz aşırı baronlara gösterilmesi ve bu mesaj için önce Roma Papasına, Almanya İmparatoruna, Fransa Kralına, İngiltere Kralına, Sicilya Kralına ve bütün İspanya krallarına gidecek ve aynı zamanda büyük senyörlerin altındaki bütün küçük baronlara da bu konudan bahsedecek yüksek rütbeli kişilerin ve büyük adamların gönderilmesi kararlaştırıldı. Ve bu iş gecikeceği için —çünkü bu elçilerin gitmesi gereken topraklar çok uzaktaydı— aceleyle Konstantinopolis İmparatoruna yardım istemek üzere haber gönderilmesinde anlaştılar; çünkü o diğerlerinden daha yakındı ve onlara adam ve zenginlik bakımından yardım etme gücü çok fazlaydı. İnançsızların Kutsal Toprakları fethetmesi ve Hristiyanların yerine oraya yerleşmesi onun hiç hoşuna gitmezmiş gibi görünüyordu. Böylesine büyük bir adama başvurmak için, bu ihtiyaçta ona güzelce öğüt verebilecek büyük bir elçi göndermek gerektiğini söylediler. Bu şekilde uzun süre konuştuklarında, Kral ayağa kalktı ve az sayıda insanın duyduğu özel danışma meclisine çekildi; sonra geri döndü ve herkesin önünde şu şekilde konuştu: "Güzel senyörler, görüyorum ki işimiz tehlikelidir ve kritik bir noktadadır. Size bahsettiğim bu ihtiyacı karşılayacak elçiler bulma konusunda anlaşamıyorsunuz. Rabbimizin bana sitem etmesinden korkarım eğer beni sırtımdan vurursa, çünkü ihtiyaç benimdir. Bu sebeple size kendimi sunuyorum ve Konstantinopolis İmparatoruna gitmeye hazırım; çünkü Yüce Tanrı'ya iyi bir umudum var ki o benim aracılığımla sizden herhangi biri aracılığıyla yapacağından daha fazlasını yapacaktır; çünkü söylediğim sıkıntıya benim adıma inanacak ve Tanrı ve benim hatırım için buna çare bulacaktır; ve beni ona göndermenizi rica ediyorum, çünkü buna ihtiyaç vardır; bedenimin tehlikesine rağmen hiçbir zahmete bakmayacağım." Bu sözü duyan herkes şaşkına döndü ve ağlamaya başladılar ve

krallığın Kral'sız kalmasının çok ağır ve üzücü bir şey olacağını söylediler. Bundan vazgeçirmek istediler, ancak o derhal sözlerini kesti ve açıkça şöyle dedi: "Rabbimiz krallığını korusun ve kurtarsın, ben onun hizmetkârıyım; çünkü kalbime bu mesajı yerine getirmeyi koydum, eğer Rabbimiz isterse; ve hiçbir sebeple bundan vazgeçmeyeceğim." Bunun üzerine memnun kaldılar. Bunun üzerine Kral ordusunu hazırladı; yanına ülkenin baronlarından Akka Piskoposu Guillaume'u, Taberiye'li Guermont'u, Arsur'lu Jehan'ı, mareşal olan Puigi'li Girard'ı, Kudüs kale komutanı Robert'i, Nephin'li Renart'ı aldı; çünkü Tapınak üstatlığını bırakmış olan Nablus'lu Philippe'i kara yoluyla önceden göndermişti. On kadırga hazırlattı ve güzel bir maiyetle bunlara bindi. Aziz Georgios Boğazı denen denize engelsiz girdiler. Bilge ve yüce gönüllü, böyle bir prense yakışır şekilde kibar ve cömert olan İmparator, Kral Amaury'nin topraklarına geldiği haberini duydu. İlk olarak böylesine yüce bir adamın ve böylesine ünlü bir krallığın efendisinin büyük zahmetlerle ve pek çok tehlikeli geçitten geçerek kendisine gelmiş olmasına hayret etti; sonra bunun imparatorluğuna büyük bir onur ve yüceliğine büyük bir artış olduğunu düşündü, çünkü böylesine büyük bir prens kendisine gelmişti; zira atalarının zamanında hiçbir Kudüs kralının Konstantinopolis imparatorlarına gelmediği tarihte okunuyordu. Bu sebeple, inancımızın başladığı Kutsal Yerlerin koruyucusu ve savunucusu olan böylesine büyük bir şeyin kendisine kadar gelme zahmetine katlanmış olması onun yüreğinde çok büyük bir yere sahipti ve onu pek çok şekilde onurlandırmak istedi. Derhal yeğeni olan ve sarayın prenslerinin en yücesi bulunan Ioannes'i çağırttı; kendisi protovestarios, yani seneschal (başkâhya) idi. Kral Amaury onun kızını eş olarak almıştı. O kişi damadını karşılamaya gitti ve geçeceği şehirler tarafından onu onurlandırmak ve soyluca ağırlamak için hiçbir çabadan kaçınmamasını emretti. Ardından ona Konstantinopolis şehrine yaklaştığında, İmparator'un mesajlarını alıncaya kadar içeri girmemesini söyledi. O kişi efendisinin emrettiği şeyi çok iyi yerine getirdi ve Kral'ı Konstantinopolis'e yakın, Aziz Georgios Boğazı'nın açık denize döküldüğü yerde bulunan Gelibolu (Galipople) adlı bir şehre kadar getirdi; orada diğer baronlar onu karşılamaya geldiler; ve rüzgâr Konstantinopolis'e yelken açmak için uygun olmadığından, Kral orada kadırgalarından indi ve aynı deniz kıyısında bulunan Ereğli (Eraclée) adlı bir şehre kadar atla gitti. Orada rüzgârın değiştiğini ve kadırgalarının geri geldiğini gördü. Onlara bindi ve hiçbir engelle karşılaşmadan Konstantinopolis'e gitti.

XXII. — Kral'ın Konstantinopolis'te gördüğü büyük zenginlikler hakkında.
Deniz kıyısında, Konstantinopolis şehrinin içinde, doğan güneşe bakan ve Konstantinianos adı verilen İmparator'un bir sarayı yer alır. Oradan denize geniş mermer basamaklarla inilir ve çeşitli renklerde mermer aslanlar ve sütunlar vardır. Deniz yoluyla geldiğinde bu saraya İmparator ve yanındaki yüksek rütbeli adamlar dışında kimse çıkmaz. Kral'ı onurlandırmak için, Kral'ın oradan girmesi gelenek haline geldi. Oraya vardığında, sarayın baronlarından oluşan büyük bir topluluk onu karşılamaya çıktı; onu onurlu bir şekilde karşıladılar ve zengin bir şekilde süslenmiş yollar ve muhteşem kapıları ve zengin işlemeleri olan yukarıdaki salona götürdüler, öyle ki daha önce hiç böylesini görmemişlerdi. İmparator'un kendi adamlarıyla

oturduğu, sarayın en yüksek ve en onurlu yeri olan yere geldiler. İmparator'un oturduğu salonun önünde, altın ve değerli taşlarla zengin bir şekilde işlenmiş ipekten uzun ve yüksek bir perde asılıydı. İmparator'un en yakınındaki kişiler Kral'ı İmparator'un oturduğu bu perdenin içine götürdüler ve bu onu onurlandırmak için bilerek yapıldı; çünkü orada sadece özel adamları varken İmparator onun önünde ayağa kalktı. Eğer saray kalabalık olsaydı bunu kolayca yapmazdı; çünkü Rumlar bunu görselerdi çok hoşnutsuz olurlardı ve imparatorluğun yüceliğinin çok alçaldığını düşünürlerdi. Kral oturduğunda, perde kordonlarla ustaca bir yana çekildi; o zaman imparatorluk giysileriyle zengin bir şekilde giyinmiş altın bir tahtta oturan İmparator göründü, öyle ki saraydakilerin hepsi onu gördüler. Kral hemen onun yanında, altın kumaşla kaplı çok zengin bir sandalyeye oturdu, ancak onunkinden daha alçaktı. İmparator Suriye baronlarını tek tek adlarıyla çağırdı, hepsini selamladı ve birbiri ardına öptü. Nazikçe oturduklarında, durumlarını sordu ve pek çok şey hakkında kibar bir şekilde konuştu, öyle ki yüreğinde onların gelişinden büyük bir sevinç duyduğunu fark ettiler. Özel mabeyincilerine Kral'a ve özel maiyetine sarayın içinde o kadar keyifli ve o kadar zengin salonlar ve odalar hazırlamalarını emretti ki oradaki çeşitlilikleri görmek büyük bir mucizeydi. Baronların her birinin ise hemen yakınındaki şehirde, gerekenden daha zengin konaklama yerleri vardı. Bu kadarını yaptıktan sonra İmparator'dan izin aldılar ve Kral ile baronların her biri Rumların kendilerini yerleştirdiği yere gittiler. Ertesi gün ve bundan sonraki pek çok gün, Kral ve topraklarının yüksek soylu adamları belirli saatlerde İmparator'a gittiler ve geliş amaçları olan ihtiyaç hakkında onunla genişçe konuştular. Pek çok sebeple ona buna büyük bir çare bulması gerektiğini gösterdiler ve her şeyden önce ondan bir şey rica ettiler: eğer kendi topraklarına dönebilirlerse onları zamanında göndermesini; çünkü krallığın Kral'sız kalması büyük bir tehlike içindeydi. Kral İmparator ile baş başa konuştu ve bütün Mısır krallığını fethetmenin daha önce hiç olmadığı kadar kolay bir şey olacağını ona gösterdi. İmparator ona nazikçe cevap verdi ve gösterdiği sebeplere tamamen katıldı. Büyük yardım vaat etti ve giriştiği işi iyi bir sona ulaştıracak şekilde öğüt vereceğini söyledi. Bunun üzerine Kral'a büyük ve zengin hediyeler verdi; bütün baronlarına da kendi ülkelerine götürdükleri büyük zenginlikler ve tuhaf hediyeler bağışladı. Sık sık onu onurlandırmak ve her birinin durumunu öğrenmek için yanına getirtiyordu. Bir defasında Rumların çok hayret ettiği bir şey oldu; çünkü o Kral'a ve baronlarına atalarının biriktirdiği büyük hazineyi gösterdi: değerli taşlarla, zengin kumaşlarla, kutsal emanetlerle ve azizlerin bedenleriyle dolu çok eski ve çok gizli şapeller. Hepsi açıldı ve Kral'a gösterildi; bunun üzerine İmparator onu Gerçek Haç'ın büyük bir parçasının bulunduğu yere götürdü ve Rabbimiz İsa Mesih'in çarmıha gerilmesinde kullanılan çivileri, mızrağı, süngeri, dikenli tacı; sarıldığı keten bezi ve giydiği sandaletleri ona gösterdi ve önünde taşıttı. İmparatorluğun hazinesinin hiçbir büyük sırrı, yüksek imparatorlar olan Konstantinos, Theodosius ve Justinianus zamanından beri bizim halkımızın tamamı tarafından görülmemişti. Bundan sonra İmparator Kral'ı eğlendirmek için önüne o kadar tuhaf çeşitli oyunlar getirtti ki buna hayret ediliyordu; pek çok çeşitte müzik aletleri çaldırdı, görmesi harika olan genç kız dansları (caroles), pek çok şekilde oyun oynayan müzisyenler (ménestrels), atlı ve arabalı savaş oyunları. Bütün

bunlar önlerinde gerçekleşti. Bizimkiler şaşkınlık içinde bütün bu harikalara bakıyorlardı.

XXIII. — Aynı konu hakkında.

Konstantinianos sarayında eğlenmek için ve bir yerde kalmak kendilerini sıkmasın diye birkaç gün kaldıktan sonra, İmparator Kral'ı Blakhernai (Blaquerne) adı verilen yeni bir saraya götürdü; ikisi birlikte orada konakladılar. Kral'ın ve adamlarının sahip olduğu zengin salonları ve odaları, hamamları ve her türlü rahatlık ve zevki tarif etmek neredeyse imkânsızdı. Baronları ise hemen yakındaki güzel konaklarda ağırlanmışlardı. O zaman şehir halkı İmparator'u pek çok şekilde ve büyük masraflarla onurlandırmaya başladı —Kral'ı ve adamlarını. Sonra onları çok büyük olan Konstantinopolis şehrinde gezdirdiler. Kiliseler onlara büyük sayıda olduklarını gösterdi; mermerden ve bakırdan insan eliyle işlenmiş heykellerin bulunduğu sütunlar; zafer takları denen, çeşitli hikâyelerle oyulmuş taş kemerler bizimkileri büyük hayrete düşürüyordu. Bilge ve yaşlı olan şehrin ileri gelen adamları Kral'ı şehirde gezdiriyorlar ve her şey hakkında hangi sebeple yapıldıklarını ve ne anlam taşıdıklarını ona anlatıyorlardı. Kral her şeyi soruyor ve onları çok gönüllü olarak dinliyordu. Bundan sonra, Kral geldiği Aziz Georgios Boğazı denen bu denize çok hayret ettiği için, kadırgalara bindiler ve boğazın açık denizden ayrıldığı boğazın girişine kadar kürek çekerek gittiler ve Konstantinopolis'e doğru geldiler. Kral bu tuhaf şeyleri görmekten büyük zevk alan bilge bir adamdı ve eskilikleri ve her şeyin sebeplerini çok gönüllü olarak soruyordu. Bu sebeple farklılıkları bulduğu yerleri arıyordu. Konstantinopolis'in bütün harikalarını iyice araştırdığında, İmparator'un yanına geri döndü ve onunla istemeye geldiği o iş hakkında konuştu; aralarında kararlaştırılan anlaşmalar konusunda güzelce anlaştılar. İki mührüyle altınla mühürlenmiş mektuplar yapıldı. Ardından ülkesine geri dönmek üzere Kral'dan izin istedi. Ordusunu zengin bir şekilde hazırladı. O zaman İmparator Manuel ona karşı cömertliğini gösterdi; çünkü Kral'a terk edilmiş halde büyük miktarda altın hyperpyron, değerli taşlar ve ipek kumaşlar verdi; bütün baronlarına ve diğer yüksek soylu adamlarına da yetecek kadar çok zengin hediyeler verdi. Bundan sonra, kızı Kral'da olan protovestarios Ioannes, Kral'a ve adamlarına o kadar çok zengin hediyeler verdi ki İmparator bile bunları vermiş olsaydı büyük bir şey sayılırdı. Yunanistan'ın diğer yüksek soylu adamlarının meclisi (komünü) de aralarında sanki kavga ve çekişme varmış gibi ardından geldi. Hepsi Kral'a ve beraberindekilere zengin ve keyifli hediyeler ve mücevherler verdiler. Kral'ın filosu hazırlandığında, kadırgalarına bindi ve İmparator'dan ve diğerlerinden hepsinin rızası ve büyük sevgisiyle ayrıldı. Aziz Georgios Boğazı adı verilen bu küçük denizin iki yüz milini geçti ve burada ve ötede bulunan Sestos ve Abydos adlı iki eski şehri gördü. Ardından karayı çevreleyen açık denize girdi. İyi rüzgâr buldular ve hiçbir engelle karşılaşmadan geldiler; öyle ki Haziran ortasında tam olarak Sayda (Saïete) şehrine vardılar.

XXIV. — Aynı konu hakkında.

Kral geri döndüğünde ülkede büyük bir sevinç yarattılar. Çok geçmeden Nureddin'in Banyas (Belinas) bölgesine geldiği ve yanında büyük bir kalabalık tuttuğu haberini aldılar. O zaman Kral onun toprağına girip kuşatma yapmasından veya ülkeyi tahrip etmesinden korktu: bu sebeple aceleyle Celile'ye gitti ve krallığın bütün baronlarını Nasıra ile Saffuriye (Sephorie) arasında bulunan ünlü bir kaynağın yanına çağırdı; çünkü burası bütün krallığın ortası gibidir, öyle ki ihtiyacın doğduğu yere koşabilirlerdi. Bu sebeple Suriye kralları sık sık ordularını bu kaynakta toplarlar. O sırada yardım istemek üzere Fransa'ya ve diğer topraklara gönderilmiş olan Sur Başpiskoposu Ferri geri döndü ve beraberinde hiçbir şey getirmedi, hatta gelme umudu veren bir söz bile getirmedi. Yine de yaşlı Champagne, Chartres ve Blois Kontu Thibaut'nun oğlu Kont Étienne ondan biraz önce gelmişti; çünkü Kral onu kızını eş olarak vermek istediği için Başpiskopos aracılığıyla çağırtmıştı. Ancak Suriye toprağına geldiğinde, genç ve yüksek soylu bir adam olarak ülkede yapması gerekenden daha neşeli ve daha hafif davrandı. Kral'ın kendisine teklif ettiği ve Başpiskoposun mektuplarıyla Fransa'da üzerinde anlaştığı anlaşmaları ve evliliği reddetti; ancak ülkenin durumu hoşuna gitmedi, çünkü ülkenin adamları onunla pek iyi anlaşamadılar. Oradan ayrıldı ve kara yoluyla ülkesine dönmek üzere ordusunu hazırladı; Antakya'ya geldi, ardından Kilikya'ya girdi: Konya Sultanı'na elçiler ve mektuplar gönderdi ki kendisine Konstantinopolis'e kadar topraklarından güvenli geçiş izni versin; ancak Kilikya'nın Misis (Mamiste) adı verilen bir şehrinin yakınına geldiğinde, Toros'un kardeşi olan Ermenistan'ın güçlü baronlarından biri —adı Mleh (Miles) idi— onu gözetletti ve geçmesi gereken yere pususunu kurdu. O zaman ona ve adamlarına saldırdı, bütün eşyalarını soydu ve ülkesine götürdüğü pek çok zengin mücevheri pek çok şekilde elinden aldı; o kadar ki kendisini sadece üzerine bindiği ve büyük bir tehlike ve büyük bir zahmetle Konstantinopolis'e kadar gittiği kötü bir yük beygirine bindirdiler; ve yanına onu İmparator'a tanıtabilecek kişileri aldı. Orada iyi karşılandı. Aynı dönemde diğer iki yüksek soylu adam deniz aşırı topraklara geldiler: Outre-Saône Kontu Guillaume'un oğlu yiğit, bilge, barışçıl ve güzel duruşlu bir adam olan Kont Étienne; ve yukarıda bahsettiğim o Kont Étienne'in kız kardeşinin oğlu olan genç Burgonya Dükü Hugues da oraya geldi. Kutsal Kabir'e hacca geldiler, ancak ülkede pek kalmadılar, aksine kendilerini onurlandıran ve zengin hediyeler veren Konstantinopolis İmparatoru'nun yanına döndüler. Ardından hiçbir engelle karşılaşmadan kendi topraklarına gittiler. Ertesi yıl, ki Kral Amaury'nin krallığının sekizinci yılıydı, Kral'ın Konstantinopolis'ten yardım istemek üzere İtalya'ya gönderdiği Akka Piskoposu Guillaume elçilik görevini iyi ve sadakatle ve büyük bir akılla yerine getirdi. Kendisine eğer yapabilirse İmparator'un yanından dönmesi emredilmişti ki yaptıklarını ona anlatsın. Böylece doğrudan ona doğru geri dönüyordu ve İkinci Trakya'da yer alan Hadrianopolis (Edirne) şehrine çoktan gelmişti: orada çok büyük bir talihsizlik yüzünden öldü ve nasıl olduğunu size söyleyeceğim. İyi adam uzun ve zahmetli yoldan yorgundu; yemek yemişti ve öğle uykusuna yatmıştı; önünde kendisinin rahip olarak atadığı ve en özel adamı olan Robert adındaki bir papazı yatıyordu. Uzun süren bir hastalığı vardı ama iyileşmişti. Ancak anlaşıldığına göre aniden cinnet geçirdi ve odada bulunan bir kılıca koştu: uyuyan Piskopos'u bedeninin pek çok yerinden kılıç darbesiyle yaraladı ve kafasına bir darbeyle öyle

acımasızca yaraladı ki onu öldürdü. İyi adam o kadar bağırdı ki dışarıda olanlar onu duydular ve o tarafa koştular. İçeri girmek istediler, ancak kapı içeriden kilitliydi. Zorla kapıyı kırdılar ve efendilerini o halde buldular. Bunu yapmış olan papazı yakalayıp öldürmek istediler, ancak Piskopos onları duyduğunda, konuşabildiği kadarıyla merhamet diye bağırdı ve ellerini kavuşturup ona kötülük yapmamalarını uzattı; ve günahlarının bağışlanması için onlardan dua istedi. Bu sözü söyler söylemez ruhu bedeninden ayrıldı, şehit Aziz Petrus ve Aziz Pavlus yortusu günü. Pek çok kişi papaza bu felaketin hastalıktan mı geldiğinden şüphelendi; çünkü cinnetin onu bu kadar aniden yakalaması büyük bir mucizeydi; zira herkes onun tamamen sağlıklı olduğunu sanıyordu. Bazı insanlar bunu kasten yaptığını söylediler, Piskopos'un mabeyincisine duyduğu nefretten dolayı, çünkü efendisinin bu papaza ve diğerlerine istediği gibi karışmasını o kadar iyi idare ediyordu ki. Aynı yıl Akka piskoposluğuna, o kilisenin kanoniklerinden ve kilisenin altdiyakozu olan Joces seçildi. Bu olay Kasım ayında (Aziz Clemens yortusu günü) gerçekleşti.

XXV. — Toros'un kardeşi Mleh'in büyük sadakatsizliği hakkında.

Bundan çok geçmeden, yukarıda size bahsettiğim Ermenilerin prensi olan bu büyük adam Toros öldü: Mleh (Melier) adında bir erkek kardeşi vardı, büyük kötülük ve büyük sadakatsizlikle dolu bir adamdı; onun mirasını almak istiyordu. Bu sebeple Nureddin'e gitti ve sunduğu anlaşmalarla ondan kendisine adam vermesini ve o bütün bu toprağı zorla alıncaya kadar ona öylesine yardım etmesini rica etti; çünkü kız kardeşinin oğlu olan yeğeni Thomas, amcası Toros ölür ölmez onu içeri çağıran bütün ülke halkının rızasıyla bu toprağa girmişti ve toprağı tamamen kendi malı gibi barış içinde elinde tutuyordu. Latin idi, ama aklı azdı. Mleh Nureddin'e yaptığı vaatleri tutacağına dair güvence verdi, öyle ki o da şövalyelerinin büyük bir kısmını ona verdi ve bu sayede Toros'un elinde tutmuş olduğu toprağa girdi ve ataları arasında o toprağa Sarazenleri getiren ilk kişi oldu. O zaman ülkede çok büyük zulümler yapmaya başladı, öyle ki ona katlanamayanlar ona karşı toprağı ellerinde tutamadılar. Bu şekilde yeğenini kovdu ve bütün ülkeyi fethetti, her şeyden önce o bölgelerde sahip oldukları ve eğer varsa Tapınak kardeşlerini Tapınakçılardan aldı. O zamandan itibaren Nureddin'e ve diğer Türklere dost ve müttefik olmaya ve büyük sevgi ve büyük yakınlık duymaya başladı, öyle ki iki kardeş birbirini daha fazla sevemezdi. Buna karşılık Hristiyan olan kişi, bizim inancımızdan olan herkese karşı öylesine büyük bir küçümseme ve öylesine büyük bir nefrete kapıldı ki elinden gelen bütün kötülüğü yapmaya çalışıyordu. Onları savaşta veya kalelerde yakalayabildiğinde, onları çok acımasızca götürüyordu: sık sık onları putperest diyarına Sarazenlere satılmak üzere gönderiyordu. Antakya prensleri ve bu acımasız adama sınır komşusu olan diğer baronlar daha kötü bir komşuları olamayacağını görünce, artık daha fazla katlanamadılar, aksine toplandılar ve ona savaş açtılar. Hiç şüphesiz Hristiyan yasasındaki insanlar için iyi bir örnek değildi ki dört bir yandan inançsızlarla çevrili olup birinin diğerine karşı silah taşıması; ancak aralarında olması gereken kişi, bizimkilerin kendisini bir Türk gibi kendi kötülük yapıcıları saydıkları kardeşlerine karşı zorla gelen sadakatsiz bir düşmandı. Bu savaşın haberi Suriye'de bulunan Kral'a ulaştı ve ülkenin yöneticisi olan kişilerin zayıflamasıyla bunun büyük

bir zarar olacağı, eğer anlaşmazlık uzun sürerse böyle olacağı gibi göründü. Bu sebeple özel bir maiyetle Antakya'ya doğru geldi, çünkü aralarında barıştan söz ettirmek istiyordu. Mleh adındaki bu sadakatsiz Ermeni'ye birkaç kez mesajlarını gönderdi ve söylediği bir gün ve yerde kendisiyle tek başına konuşmaya gelmesini rica etti; çünkü ona eğer inanmak isterse kendi yararına olacak şeyleri söyleyecekti. O, sözün çok hoşuna gitmiş gibi davrandı ve Kral'a çok gönüllü olarak geleceğini bildirdi; ancak buna hiç niyeti yoktu, aksine onu sözlerle oyalamak için bahaneler bulmaya ve uzaklaşmaya başladı, öyle ki Kral sonunda onda aldatma ve yalandan başka bir şey bulamayacağını fark etti. Bunun üzerine ordusunu bütün ülkeden toplattı ve sadakatsiz Ermeni'ye itaat eden Kilikya toprağına tam bir güçle girdiler; çünkü güçlü kalelerin bulunduğu dağları ele geçirmek onlar için kolay bir iş değildi; ancak ovalara gittiler, buğdayları yaktılar ve kasabaları yıktılar; çok büyük zararlar verdiler. Ancak hızlı bir haberci Kral'a geldi ve onu dinlediğinde, Nureddin'in İkinci Arabistan'a çok büyük bir insan kalabalığıyla geldiği ve eskiden La Pierre (Petra) denilen, ancak şimdi Kerek (Le Crac) adı verilen bir şehri kuşattığı doğruydu. Kral bu haberi duyduğunda çok endişelendi ve bu kaleyi kaybetme tehlikesinden korktu. Bu sebeple yanında bulunan prenslerden ve diğer baronlardan izin istedi ve aceleyle geri döndü. Ancak krallığına girmeden önce, ülkenin baronları çok güçlü bir şekilde toplanmışlardı ve toplayabildikleri kadar çok adam toplamışlardı: liderleri komutan Onfroi idi; Beytüllahim Piskoposu Raoul Gerçek Haç'ı taşıyordu. Bu şekilde Nureddin'in bulunduğu yere doğru kuşatmayı zorla kaldırmak üzere hep birlikte yöneldiler. Türklerin durumunu öğrenmek üzere önceden gönderdikleri casuslarının kendilerine geri dönmesi ve gerçeği söylemesi uzun sürmedi: Nureddin Kerek şehrine hiçbir zarar vermemişti, aksine kuşatmadan ayrılmış ve ülkesine geri dönmüştü. Böylece Kral toprağına döndüğünde, işi sandığından daha iyi durumda ve daha büyük bir barış içinde buldu.

XXVI. — Selahaddin'in Hristiyanların toprağına nasıl akın yaptığı hakkında.
Ertesi yıl Selahaddin (Salehadins) geldi, ki o Suriye krallığına girmek için çok büyük bir Türk süvari birliği ve Mısır'ın bütün gücünü toplamıştı. İkisi arasındaki çölü geçmişlerdi ve Türklerin Kamışı (le Cannoi des Turs) denilen bir yere kadar gelmişlerdi. Onun hazırlığını daha gelmeden önce öğrenmiş olan Kral, ordusunu çağırtmış ve yeterince donatmıştı. Gerçek Haç'ı taşıyan Patrik oraya gelmişti. Birlikte hareket ettiler ve düşmanlarının o taraftan gelmeleri halinde karşılarına çıkmak üzere Beerşeba (Bersabée) adı verilen yerin etrafında konakladılar. İkisi arasında on altı milden fazla mesafe yoktu; ancak Kral Türklerin orada olup olmadığından kesin olarak emin değildi; yine de su kolaylığı olduğu için hiç şüphesiz orada konaklamışlardı. Bunun üzerine Kral ne yapacakları konusunda tavsiye istemek üzere baronlarını önüne çağırttı. Aralarında düşmanlarının hiç de uzakta olmadığını çok iyi bilenler vardı; ancak hiç belli etmediler, aksine Selahaddin'in o tarafa geleceği umuduyla Aşkelon'a doğru geri dönülmesini tavsiye ettiler. Bu şekilde onu bulunmadığını çok iyi bildikleri yerde arıyormuş gibi davrandılar. Oradan Darum'a geldiler ve ardından başka bir şey yapmadan ülkelerine geri döndüler; öyle ki emeklerini ve harcamalarını boşuna harcamış oldular. Selahaddin kendi işinde hiç

tembel değildi, aksine İdumea denen toprağın ovalarından geçerek Suriye-Sobal'a girdi ve yanında çok büyük bir Türk topluluğu götürüyordu. Bu ülkede çok güçlü olan ve bütün bölge halkını koruyan bir kaleyi kuşattı: yüksek bir tepenin üzerinde yer alıyordu. Oraya adamlarla ve kuşatma makineleriyle elinden geldiğince saldırdı; ancak pek bir fayda sağlayamadı, çünkü kale kuleler ve dış siperlerle (barbakanlar) iyi donatılmıştı. Şehrin kenarı ise o kadar yüksek bir yamacın üzerinde yer alıyordu ki hiçbir taş atan makine oraya zarar veremezdi. İçeridekilerin tamamı Hristiyanlardan oluşuyordu; yeterince yiyecekleri ve silahları vardı ve kendilerini savunmak için büyük bir gayret gösteriyorlardı. Selahaddin orada bilmem kaç gün kaldı; ancak harcamalarının büyük olduğunu ve hiçbir kâr elde edemediğini görünce oradan ayrıldı ve çöl yoluna koyularak doğrudan Mısır'a geri döndü.

XXVII. — Trablus Kontu Raymond'un hapishaneden nasıl çıktığı hakkında.
Kral Amaury'nin krallığının onuncu yılında Selahaddin (Salehadins), geçen yıl kendi yararına veya Hristiyanlara zarar verecek hiçbir şey yapmadığını hatırladı: bu sebeple eğer yapabilirse, bir önceki girişimde yaptığından daha sert bir şekilde onlara zarar vereceğini düşündü. Bunun üzerine Suriye'ye gelmek için Mısır'ın bütün gücünü ve yeterince başka Türk topladı. Daha güvenli geçmek için çöl yoluna koyuldu ve bir önceki yıl bulunduğu toprağa bütün ordusuyla geldi: bu Haziran ayında oldu. Kral onun hazırlığını önceden öğrenmişti ve adamlarını çağırtmıştı. Bunun üzerine Selahaddin'e karşı çöle doğru yola çıktı. Ancak casusları aracılığıyla onun daha önce yaptığı gibi Suriye-Sobal'a çoktan girdiğine dair haber geldi. Kral bu bölgelerde kendisini takip etmekten çekindi, çünkü eğer o kendisinden sonra yola çıkarsa ve tamamen yalnız bulduğu krallığın diğer tarafına dönerse büyük zarar verebilirdi. Bunun üzerine Kral dağlara çıktı ve bir ordu için oldukça uygun olan bir yerde konakladı: burası Karmel Dağı idi; ancak iki dağ bu şekilde adlandırılır: biri deniz kıyısındadır ki Peygamber İlyas (Helies) eskiden orada yaşardı; diğeri ise budur, burada deli olan ve David'in ölümünden sonra karısını eş olarak aldığı Nabal'ın bulunduğu küçük bir şehir vardır, tıpkı Krallar Kitabı'nın ilkinde doğru bir şekilde okunduğu gibi. Bu kadının adı Abigail'di. Kral Amaury düşmanlarının haberlerini beklemek için bütün ordusuyla orada kaldı. Kral Türklere katılmak istemediği için bu şüphe içindeyken, Selahaddin düz ovada akınlar yaptı; şehirleri yaktı ve kalelerin dışında bulabildiği her şeyi tahrip etti: bağları söktü ve ağaçları kesti; ülkede bütün istediğini yaptı. Ardından hiçbir şey kaybetmeden Mısır krallığına geri döndü. O dönemde yaşlı Raymond'un oğlu olan Trablus'un genç Kontu Raymond, Türklerin hapishanesinde büyük bir sıkıntı içinde sekiz yıl kalmıştı; sekizinci yılda seksen bin bezant karşılığında fidyesini ödedi; bunun için rehineler verdi, sonra hapishaneden çıktı ve ülkesine geri döndü. Bölgeyi elinde tutmuş ve çok iyi korumuş olan Kral, ona hiç engel olmadan hemen geri teslim etti ve gelişinden büyük sevinç duydu. Bunun üzerine fidyesine yardım etmek için ona büyük bağışlar verdi ve sözleriyle ve örneğiyle ülkenin diğer baronlarına ve din adamlarına bu yükü taşımasına yardım etmelerini rica etti ve onlar da bunu gönüllü olarak yaptılar.

XXVIII. — Haşhaşilerin efendisinin nasıl Hristiyan olmak istediği hakkında.

Aynı mevsimde Kudüs krallığında ve bütün Kutsal Kilise'de çok tehlikeli bir olay meydana geldi, öyle ki zararı bugün bile hissedilmektedir. Bunu daha iyi anlamanız için konuya biraz uzaktan başlayacağım. Tortosa piskoposluğunun ötesine uzanan Fenike toprağında bulunan Sur başpiskoposluğunda, oldukça güçlü on kale ve yeterince şehri elinde tutan bir halk yaşar; aralarında her yerde altmış binden fazla insan yoktur. Miras yoluyla efendileri yoktur, aksine kendilerini yönetmek ve savunmak için toprağın en iyi adamını bilerek seçerler; ona ne imparator ne kral ne kont dedirtmek isterler, aksine sadece "Şeyh" (le Vieil / İhtiyar) derler. Ona öyle itaat ederler ve onun emri olduğu takdirde yapmayacakları kadar zor veya tehlikeli hiçbir şeyin olmadığına inanırlar; ve bu dünyada efendilerinin emrini yerine getirmekten daha büyük bir onur olmadığını ve bu sayede ruhlarının kurtulacağına inandıklarını söylerler. Öyle ki komşuları olan prenslerin ya da uzak diyarlardakilerin efendisi adamlarından birini, hangisini isterse çağırır ve ona bir bıçak veya hançer verir; sonra düşmanını bu silahla öldürmesini emreder. O büyük bir sevinçle yola koyulur; efendisinin emrini yerine getirinceye kadar ne yeryüzüne ne de yere son verir. Halk ve Sarazenlerin kendileri de onlara Haşhaşiler (Harsaxis) derler. Neden böyle adlandırıldıklarına dair hiçbir zaman doğru bir sebep bulamadım. Bu halk Muhammed'in gelişinden sonra dört yüz yıl boyunca Sarazenlerin yasasını tuttu ve bu hatanın dinine o kadar sıkı sarıldı ki diğer bütün Türkler kendilerinin Muhammed'in tek gerçek müritleri olduğunu söylüyorlardı. Sonradan halklarından çok bilge ve keskin zekâlı, diğer bütün insanlardan daha güzel konuşan bir adamı efendileri olarak seçtiler. Bu kişi o yüksek makama yerleşip rahata erdiğinde, İncillere bakmaya başladı ve sık sık Aziz Pavlus'un mektuplarını inceledi. Rabbimizin havarilerine ve halkına öğrettiği öğretileri ve güzel sözleri ve efendimiz Aziz Pavlus'un yazdığı kutsal öğütleri duyduğunda; diğer yandan halkı lanetlenmeye sürüklemek için hain Muhammed'in emrettiği öğretilere ve aldatmacalara baktığında; Türklerin inançsızlığına hiç değer vermedi, aksine içinde aldatma ve hileden başka bir şey olmadığını açıkça anladı. Bu gerçekte iyice sağlamlaştığında, ülkesinin bilge adamlarıyla konuşmaya başladı ve düşüncesini onlara açtı. Onlar da ona kolayca katıldılar; ardından bütün halkına açıkça vaaz verdi ve aldatıldıklarını ve Muhammed'in inançsızlığında kurtulamayacaklarını söyledi: bu sebeple artık bu sadakatsizliği tutmamalarını yasakladı. Daha önce ibadet ettikleri camileri yıktırdı; onlara açıkça şarap içirdi ve Muhammed'e ve yasasına rağmen domuz eti yedirdi. Hristiyanlığın bütün gücüyle tamamen korunmasını ve tutulmasını istedi. Bu sebeple dostlarından birini, sadık bir adam ve iyi danışman ve çok güzel konuşan birini çağırdı; adı Boaldelle idi; onu gizlice Kral Amaury'ye gönderdi ve kendi adına ve bütün halkı adına bildirdi ki, oldukça makul ve hafif bulduğu şartlarla İsa Mesih'in inancını sonsuza dek kabul etmeye ve sadakatle tutmaya hazırdılar. Onlardan hiç korkmadı ve en güçlü nokta şuydu: sınırlarında bulunan kalelerinden her yıl iki bin bezant haraç alan Tapınak kardeşleri, bu haracı sonsuza dek bırakmak ve kardeşleri olarak onları iyi barış ve iyi sevgi içinde tutmak istiyorlarsa, ruhları için vaftiz olmaya ve Hristiyan inancını bütün insanlara karşı savunmaya hazırdılar.

XXIX. — Tapınakçıların elçileri nasıl öldürdükleri hakkında.

Kral bu elçinin konuştuğunu duyunca çok büyük bir sevinç duydu ve iyi bir Hristiyan ve bilge bir adam olduğu için çok nazikçe şöyle cevap verdi: iki bin bezantlık gelir yüzünden böylesine büyük bir şeyin ve böylesine yüce bir girişimin asla yarım kalmayacağını; çünkü kendi gelirlerinden Tapınakçılara öyle bir yerde tazminat ödemeye hazırdı ki kendilerini bundan memnun saymalıydılar. Bundan sonra istediği anlaşmaları tamamlamak için elçiyi bir süre yanında alıkoydu; ona çok güzel yüz gösterdi ve büyük onur verdi: ardından Kral ile onun arasında anlaşmaya varıldığında, Şeyh'i ve adamlarını vaat ettikleri şeyi iyi niyetle yapmaya getirmek için izin istedi ve yola koyuldu. Kral ona güvenli geçiş izni verdi. Trablus'u geçtiklerinde ve o kendi ülkesine oldukça yaklaştığında, bilmem kaç Tapınakçı bir pusudan fırladı ve kılıçlarını çekmiş halde üzerlerine koştular. Zaten Hristiyan gibi olan ve halkımızın sadakatine güvenen ve Kral'ın güvenli geçiş iznine sahip olan bu yiğit adamı öldürdüler ve hepsini doğradılar. Kral bu haberi duyduğunda öylesine büyük bir keder ve öylesine büyük bir öfke duydu ki neredeyse aklını kaçıracak gibi oldu. Derhal baronlarını toplattı ve onlara nasıl bir öğüt vereceklerini sordu: olayı sanki kendisi yönetmiş gibi onlara anlattı. Hepsi tek bir ağızdan bu işin telafi edilmeden asla bırakılmaması gerektiğini cevapladılar, çünkü Rabbimiz Tanrı'ya ve bütün Hristiyanlığa ve özellikle de Kral'a çok büyük bir hakaret ve alçaklık ve büyük bir utanç yapılmıştı. Herkesin ortak kararıyla oraya iki yüksek soylu adam gönderildi, birinin adı Mamedune'li Sehers idi, diğeri ise Torout'lu Godeschaus. Bunlar Tapınak üstadı olan Saint-Amand'lı Eudes'in yanına geldiler ve Kral ile baronlar adına bu ihanetin ve bu alçakça suçun Kral'a ve krallığa gecikmeksizin telafi edilmesini talep ettiler. Gautier du Mesnil adında kibirli ve zalim, kavgacı ve fesatçı, tek gözü olan bir Tapınakçının bu sadakatsizliği diğer Tapınakçıların rızasıyla yaptığı söyleniyordu; Üstat elinden geldiğince kendini savundu ve Kral'a bu işi yapan kardeşe kefaretini yüklediğini ve Papa'nın emrini yerine getirmesi için onu bütün mektuplarıyla Roma'ya göndereceğini cevapladı. Bu sebeple Tanrı adına ve Papa adına Kral'a ve diğer baronlara kardeşlere ve mallarına el uzatmamalarını yasakladı. Onları yatıştırmak için pek çok başka söz söyledi, çünkü onlar dindarlıktan çok kibirle hareket ediyorlardı. Kral bu iş için bizzat Sayda'ya geldi ve orada Tapınak üstadını ve diğerlerinden yeterince kişiyi buldu, bu kötülüğü yapmış olan o cani bile onlarla birlikteydi; bunun üzerine Kral yanında getirdiği adamlarına danıştı ve herkesin tavsiyesiyle Tapınak evine silahlı adamlar gönderdi ve zulmü yapmış olan o Tapınakçıyı zorla yakalattı, sonra onu Sur'a gönderdi ve zindana attırdı. Suriye krallığında herkes, artık kaybettiği mesajı yüzünden Haşhaşilerin efendisinin kendisini öldürtmesinden şüpheleniyordu; ancak Kral kendini güzelce mazur gördü ve bunun kendi iradesi dışında yapıldığını ona bildirdi; öyle ki ona çok inandılar. Tapınak'tan hapiste tuttuğu kişi hakkında daha fazla bir şey yapamadı, çünkü sahip olduğu Tapınak'ı kızdırmak istemiyordu; ama eğer daha uzun yaşasaydı, Tapınakçıların Hristiyan inancına ve özellikle de Suriye krallığına verdikleri büyük zararı göstermek için Hristiyanlığın bütün prenslerine mektuplar ve iyi mesajlar göndereceğine ve herkesin kendi gücüyle onları kovması için onlara karşı harekete geçmelerini isteyeceğine kesinlikle inanılıyordu. Yeni zaman geri döndüğünde, aynı yıl, Kral'ın şansölyesi olan, yiğit, cömert ve iyi huylu bir adam olan Beytüllahim

Piskoposu Raoul öldü ve kilisesinin meclis salonuna defnedildi. Kanonikler ondan sonra piskopos seçmek için toplandılar, ancak anlaşamadılar; aksine aralarında uzun süre devam eden büyük bir çekişme çıktı ve kilise bundan çok zarar gördü.

XXX. — Kral Amaury'nin ölümü hakkında.

Hristiyanların acımasız düşmanı, ancak kendi yasasına göre adil ve dindar, bilge ve girişimci bir prens olan Nureddin, yirmi dokuz yıl hüküm sürdükten sonra Mayıs ayında öldü. Kral Amaury bu haberi duyunca bütün gücünü topladı ve Banyas şehrinin önüne at sürdü ve orayı kuşattı. Nureddin'in eşi içerideydi, kendi yasasındaki herhangi bir kadından daha bilge ve daha yiğit olan bir kadındı; bu sebeple derhal Kral'a elçilerini gönderdi ve büyük bir mal vermeye söz verdi, yeter ki kendisine bir süreye kadar ateşkes versin. Kral, daha fazlasını elde etmek istediği için başlangıçta ateşkesi reddetti ve kuşatmasını tam on beş gün sürdürdü. Kuşatma makineleriyle şiddetle taş attırıyor ve adamları surlara ve dış siperlere saldırıyordu, öyle ki oraya büyük zarar verdi. Yine de şehri zorla almanın kolay bir iş olmadığını fark etti; çünkü içeridekiler kendilerini şiddetle savunuyorlardı ve buna imkânları vardı. Bunun üzerine ateşkes görüşmelerini yeniden başlattırdı. O kadar çok konuştular ki hanımın kendisine teklif ettiği malı ve bunun üzerine hanımın hapishanede tuttuğu yirmi şövalyesini aldı. Oradan ayrıldığında, düşmanlarına en büyük zararı vereceği bir girişimde bulunmayı düşünüyordu. Ancak yakınlarına pek iyi hissetmediğini şikâyet etti; bu sebeple ordudan ayrıldı ve az sayıda yoldaşla Taberiye'ye kadar geldi. Orada şiddetli bir dizanteriye yakalandı, öyle ki hastalığın tehlikesinden şüphelenmeye başladı; ve orada yatağa düşmek istemedi. Bu yüzden zayıf bir halde yola koyuldu; ancak Nasıra ve Nablus üzerinden at sürerek Kudüs'e kadar geldi. Orada dizanteri ona daha da şiddetlendi, çünkü hastalığı ondan gidermeye çalıştılar, ancak çok geçmeden onu ne kadar gün bilmiyorum ama çok ağır sarsan bir ateş tuttu. Bunun üzerine ülkede bulunan Rum ve Süryani hekimleri önüne getirtti ve kendisini biraz rahatlatacak küçük bir müshil vermelerini rica etti; çünkü eğer bu yapılırsa çok çabuk iyileşeceği gibi geliyordu. Onlar ise bunu hiçbir şekilde yapmayacaklarını cevapladılar, çünkü çok zayıftı ve bundan çok kötü bir sonuç doğabilirdi. Ardından Latin hekimlerini önüne getirtti ve aynı şeyi onlardan rica etti ve bunda bir tehlike varsa bile bunu yaptıranın kendisi olacağını, onların üzerine hiçbir sorumluluk kalmayacağını söyledi. Onun arzusunu gördüler, bu yüzden ona daha fazla bağırsaklarını boşaltmadan biraz müshil verdiler. O zaman kendini oldukça rahatlamış sandı, ancak müshil bedenini zayıflatmıştı, öyle ki yemekle güçlenmeden önce ateş nöbetleri yeniden başladı ve onu öyle sıkıştırdı ki bundan öldü. Bu olay Rabbimizin beden alışının bin yüz yetmiş üçüncü yılında, Temmuz ayında, yaz ortası Aziz Martinus yortusunun sekizinci gününde gerçekleşti. Krallığını on bir yıl ve beş ay elinde tutmuştu; yaşı ise otuz sekizdi. Atalarının arasına, ağabeyinin yanına, Golgota (Calvaire Dağı) yerinin önüne defnedildi. İyi bir kraldı, bilge ve adildi. Tanrı ruhuna merhamet etsin!

YİRMİ BİRİNCİ KİTAP

I. — Daha sonra cüzzamlı olan Baudouin'in taç giymesi hakkında.

Kral'ın ölümünden sonra yeryüzünde büyük bir yas vardı, olması gerektiği gibi. Ondan geriye Baudouin adında tek bir erkek çocuk kalmıştı. Bu çocuk, daha önce size bahsettiğim Urfa Kontu genç Joscelin'in kızı olan Kontes Agnes'ten doğmuştu. Kral Baudouin öldüğünde ve kardeşi Amaury krallığı talep ettiğinde, Kudüs Patriği ikisi arasında çok yakın akrabalık bulunduğu için onu bu hanımefendiden ayırdığını duymuştunuz. Baudouin adındaki bu çocuk babasını çok severdi. Dokuz yaşına geldiğinde, okumayı iyi bilsin diye babası onu o sırada Sur başdiyakozu olan kişiye okulda okuması için verdi; o zamanlar iyi bir din adamı ve dürüst bir adamdı; babası oğlunu korumasını ve eğitmesini ondan çok rica etti; çocuk kısa sürede Kutsal Yazıları çok iyi anlamaya başladı. Öğretmeni bir kral oğluna verilmesi gereken bütün özeni ve dikkati ona gösterdi, öyle ki çocuk öğrenmede çok ilerledi. Çocuk olan yüksek soylu adamların oğulları bu çocuğun etrafında dinlenirlerdi. Bir gün birlikte oynarlarken, oyun olsun diye ellerini ve kollarını tırmalamaya başladılar. Diğer çocuklar kendilerine acı verildiğinde bağırıyorlardı; Kral'ın oğlu Baudouin ise tek kelime etmiyordu. Bu durum birkaç kez meydana geldi, öyle ki öğretmeni olan başdiyakoz bunu fark etti. İlk başta bunun cesaretten ve yiğitlikten kaynaklandığını ve canının yanmasından şikâyet etmeye tenezzül etmediğini sandı; bunun üzerine onunla konuştu ve canı acıtıldığında neden bağırmadığını ve yüzünü bile buruşturmadığını sordu. O da canını acıtmadıklarını ve tırmalamaktan hiçbir acı hissetmediğini cevapladı. Bunun üzerine öğretmeni koluna ve eline baktı ve elinin tamamen uyuşmuş olduğunu fark etti. Kimse onu ısırsa bile hiç acıtmıyordu. Bunun üzerine babası Kral'a gitti ve bunu ona anlattı. Kral kendi hekimlerini çağırttı, onlar da ona yeterince yakı ve merhem koydular; iksirler ve diğer ilaçlar verdiler, ancak hiçbir işe yaramadı; çünkü bu, yakalandığı hastalığın başlangıcıydı ve ergenlik çağına girmeye başladığında kendini iyice gösterdi; öyle ki krallığın halkı ona baktıklarında büyük bir yas tutuyorlardı. Yine de çocukluğunda yakışıklı, hızlı ve çevikti ve atalarının hiç binmediği kadar iyi ata binerdi. Hafızası çok güçlüydü; harfleri iyi bilirdi, tarihleri aklında tutar ve çok gönüllü olarak dinlerdi. Kendisine yapılan öfkeyi hiç unutmazdı, hatta kendisine yapılan iyilikleri daha da fazla hatırlardı. Tutumlu ve cimriydi. Yüzü ve bedeni, yürüyüşü ve konuşması bakımından tamamen babasına benziyordu. Hızlı ve açık bir zekâya sahipti, ancak dili biraz tutuktu.

II. — Aynı konu hakkında.

Babası öldüğünde yaklaşık on üç yaşındaydı. Öz babasından ve öz annesinden Sibylla adında bir kız kardeşi vardı; bu kız babasının halası olan Başrahibe Yvette'in yanında, rahibelerin bulunduğu Beytanya'daki Aziz Lazarus manastırında büyütülmüştü. Krallığın din adamları ve diğer baronlar hep birlikte toplandılar ve ortak kararla Kudüs Patriği Amaury onu kutsadı ve büyük bir sevinçle Kutsal Kabir Kilisesi'nde taç giydirdi; bu olay babasının ölümünden sonraki dördüncü gün olan Pazar günü, Temmuz ayının on beşinci gününde gerçekleşti. O dönemde Roma'da üçüncü Papa Aleksandros, Antakya Patriği Aimery, Kudüs Patriği Amaury, Sur Başpiskoposu Ferri, Konstantinopolis İmparatoru Manuel, Almanya İmparatoru Friedrich, Fransa Kralı Louis, İngiltere Kralı Henry bulunuyordu. Sicilya'da ise iyi Kral Guillaume'un oğlu ikinci Guillaume hüküm sürüyordu; Antakya Prensi Bohemund idi.

Kral Baudouin'in öldüğü ilk yıl, Ağustos ayının başında, Sicilya Kralı Guillaume İskenderiye şehrini kuşatmak için iyi donanmış iki yüz gemiden oluşan büyük bir donanma gönderdi; gemiler şövalyeler, iyi silahlanmış askerler, kuşatma makineleri ve savaşta gerekli olan diğer şeylerle doluydu. Bu donanma Mısır'a indi, sonra İskenderiye'yi denizden kuşattı. Adamların bir kısmı gemilerden çıktı ve şehri karadan kuşatmak için şehrin etrafına çadırlarını kurdular. İçeride bulunan Türkler ve yardıma koşmak için dışarıda toplanmış olan diğerleri Sicilya halkının tutumuna baktılar; komutanlarının savaştan hiç anlamadığını hemen fark ettiler, çünkü bütün adamları kendilerini her türlü tehlikeye atıyorlardı ve hiçbir şeyden korunmuyorlardı. Bu sebeple Sarazenler kendi aralarında karar aldılar: kadırgaları gemilerine karşı geldi ve kendileri de karadan üzerlerine koştular; onları öylesine kötü bozguna uğrattılar ki şehrin kuşatıldığı altıncı günde çoğu öldürüldü ve rüzgâr zoruyla kaçabilen bilmem kaç gemi hariç getirdikleri her şey kazanıldı. Suriye krallığında o sırada, size daha önce bahsettiğim Milly'li Miles (Miles de Planci) bütün işleri yürütüyordu ve üzerinde Kral'ın ve sarayının efendisi haline gelmişti. Diğer baronlar ona karşı büyük bir küçümseme ve büyük bir kıskançlık besliyorlardı, çünkü Kral'ın yapması gereken şeyleri yapmaya tenezzül etmiyor ve kendisininkinden başka hiçbir adamın sözüne değer vermiyordu. Bundan çok geçmeden Trablus Kontu saraya geldi ve baronların bir kısmını Kral ile birlikte buldu. Herkesin önünde krallığın naipliğini (bailli) talep etti ve Kral bilge bir yaşa gelinceye kadar buna sahip olması gerektiğini söyledi. Kendisi için talep ettiği üç sebep ileri sürdü: biri, onun soyundan en yakın kişi olmasıydı; diğeri, ülkenin baronlarının en güçlüsü ve en zengini olmasıydı; üçüncüsü ise Kral'ı ve krallığı ne kadar sevdiğini açıkça göstermiş olmasıydı; çünkü hapishanedeyken baronlarına kalelerinin, hisarlarının ve bütün toprağının Kral Amaury'nin eline teslim edilmesini ve bütün emirlerine tamamen itaat etmelerini emretmişti; çünkü hapishanede ölmesi halinde en yakın kuzeni olduğu için sahip olduğu her şeyin varisi Kral olacaktı. Ve bu iyilikten dolayı kendisine sahip olacağını düşündüğü bir ödül için değil, onur ve halkın kurtuluşu için krallığın naipliğini talep ediyordu. Kral bu isteği duyunca, Kont'a bütün baronlarının orada bulunmadığını cevapladı; özellikle de Kral'ın çok yararlandığı din adamları yoktu; ancak onları çağırmakta gecikmeyecekti ve onları bu konuda dinlediğinde Kont'a öyle bir cevap verecekti ki kendini memnun saymalıydı. Kont buna güzelce razı oldu ve ülkesine geri döndü. Sıradan halk Kont'un çocuğu ve toprağı yönetmesini çok arzuluyordu; iki piskopos ve baronlardan komutan Toron'lu Onfroi, Ramla'lı Baudouin, kardeşi Balian ve Sayda'lı Renaud da onu tutuyorlardı.

III. — Milly'li Miles'in nasıl öldürüldüğü hakkında.

Size daha önce bahsettiğim, Kont Henri'nin toprağı olan Champagne'lı bir soylu olan Milly'li Miles, Kral Amaury'nin çok yakınındaydı ve kuzeniydi. Bu sebeple Kral onu krallığın seneschal'i (başkâhyası) yapmıştı. Sonra yaşlı Toron'lu Onfroi'nin oğlu Onfroi öldüğünde, Nablus'lu Philippe'in kızı olan Stephanie adındaki karısını Miles'e verdi. Bu sebeple Miles karısı sayesinde Suriye-Sobal'ın, yani Ürdün nehrinin ötesinde bulunan ve Montreal ülkesi denilen toprağın efendisi oldu. Yine de hanımefendinin ilk efendisinden toprağın doğrudan varisi olan bir oğlu ve bir kızı

vardı. Bu Miles, Kral babası tarafından çok sevildiği için ülkenin efendisi olmak istiyordu. Kendisinden daha zengin ve daha yiğit olan baronlara hiç değer vermiyordu; çünkü kibirli, övüngen ve gevezeydi ve kendine olması gerekenden daha fazla değer veriyordu. Zayıf bir kılavuz bulmuştu; ama o kadar açıktı ki herkes onu tanıyordu; çünkü Kudüs kulesinin muhafızı olan Rohard adında, aklı kıt ve aşağı soydan gelen bir adamı vardı. Miles, bu kişi aracılığıyla Kral'ı diğer herkesten daha iyi tanıdığını ve ona itaat edip emirlerini yerine getirdiğini gösteriyordu. Bu şekilde yaptığı kötü işleri örtbas edebileceğini sanıyordu, çünkü Rohard'ın kendisine emrettiği şeyi söylüyordu; ancak yine de bunun tam tersi olduğu biliniyordu; çünkü krallığın işleri hakkında kendisinden başka hiç kimseye konuşmaya tenezzül etmiyordu. Pek çok kişi bu sebeple ondan nefret ediyordu, çünkü onlara çoğu kez adaletsizce zarar veriyordu; öyle ki birlikte konuştular ve onu öldüreceklerini söylediler. Bu durum ortaya çıktı ve ona kendisini tehlikeden koruması ve eğer düşmanları olanları yatıştırabilirse başka bir şekilde davranması gerektiği söylendi. Bu sözü o kadar büyük bir küçümseme ile karşıladı ki eğer uyuya kalırsa onu uyandırmaya bile cesaret edemeyeceklerini cevapladı. Hiçbir şeyden korunmadı; ta ki bir gün ikindiden sonra Akka'da konakladığı sırada, kim olduğu bilinmeyen adamlar üzerine atıldılar ve gövdesinden bıçaklarla o kadar çok vurdular ki orada ölü olarak kaldı. Bunu kimin onayladığı hiç bilinmedi; bazı insanlar bunun doğruluk uğruna yapıldığını ve komşularına haksızlık yapmak isteyen baronlara karşı çıktığı için olduğunu söylediler; diğerleri ise krallığı kendi hesabına almak istediğini ve bunu yapmak üzere yardım almak için Fransa'daki akrabalarına ve dostlarına bu kadar büyük bir onura yükselmesine yardım etmeleri için mektuplar ve mesajlar gönderdiğini söylediler: o Rohard'ın kardeşi olan Yafa'lı Balian'ın, bu Miles'in emriyle daha önce Fransa'ya gitmiş olması boşuna değildi, nedenini bilmiyorum; ama onun dönüşünü çok arzuluyor ve günden güne bekliyordu. Size bahsettiğim, soylu bir soyun beyefendisi olan Sur Başpiskoposu Ferri Nablus'ta ağır bir hastalığa yakalandı; Azizler Yortusu'nun (Toussaint) arifesinde öldü. Bedeni çok onurlu bir şekilde Kudüs'e götürüldü ve düzenli kanoniği olduğu Kutsal Kabir meclis salonuna defnedildi.

IV. — Trablus Kontu'nun nasıl Kral'ın naibi olduğu hakkında.

Kral, krallığın prenslerinin ve din adamlarının bir günde Kudüs'te toplanmalarını emretti. Trablus Kontu krallığın naipliğini istemiş olduğu konuda cevabı dinlemek için geldi. Kral meclisini iki gün tuttu; sonunda herkesin rızasıyla Kont'u Kutsal Kabir Kilisesi'ndeki meclis salonuna çağırttı; orada Kral bütün halkın büyük sevinci içinde ona kendisinin ve krallığın muhafazasını ve savunmasını verdi ve teslim etti. Bu konttan artık sık sık bahsedildiğini duyacağınız için, kim olduğunu ve soyunu bilmenizi isterim. Gerçek şu ki o, daha önce size bahsettiğim ve ilk iyi prenslerin toprağı Türklerden fethettikleri tarihi duyduğunuz Toulouse Kontu Raymond'un soyundan geliyordu. Bu sebeple ona Raymond deniyordu. Bu büyük prens Toulouse'lu Raymond'un Bertrand adında bir oğlu oldu ve babasının ölümünden sonra Trablus kontluğunu o elinde tuttu; ardından bu kontlukta doğmuş olan Guillaume-Jourdain öldükten sonra. Bu Bertrand'ın Pons adında bir oğlu oldu ve

babası öldüğünde miras yoluyla Trablus kontluğunu o aldı ve daha önce Tancred ile evlenmiş olan Fransa Kralı Philippe'in kızı Cecilia'yı eş olarak aldı. Ondan kendisinden sonra Raymond adını alan ve Trablus kontluğunu elinde tutan bir oğlu oldu. Bu kişi Kudüs'ün ikinci kralı Baudouin'in kızı Hodierna'yı eş olarak aldı. Bu ikisinden, size bahsettiğim ve babası Trablus kapısı önünde Haşhaşiler tarafından öldürüldüğünde miras hakkıyla Trablus kontluğu kendisine kalan bu Kont Raymond doğdu. Bu şekilde bu Kont Raymond, annesi tarafından Kral Amaury'nin ve Kral Baudouin'in kuzeniydi; çünkü onlar iki kız kardeşin çocuklarıydı. Babası tarafından da onlara bir derece daha uzaktan akrabaydı; çünkü babasının annesi olarak duyduğunuz, ilk olarak yaşlı Anjou Kontu Foulques ile evlenen ve kardeşi Montfort'lu Amaury'nin isteğiyle ondan ayrılan o Cecilia'nın kız kardeşiydi. Ve ondan daha sonra kral olan o Foulques doğdu, o da senyörünü bırakıp karısına duyduğu aşktan dolayı Fransa Kralı Philippe'in yanına gitti ve bu Cecilia'dan başka çocukları oldu. Size söylediğim bu sebeple, her iki taraftan da iki kardeşin çocukları olarak Trablus Kontu'na akrabaydı. Zayıf ve ince yapılıydı, oldukça uzun boyluydu, çok yakışıklı bir yüzü ve biraz büyükçe bir burnu vardı; düz ve kahverengi saçları vardı; güzel gözleri ve oldukça geniş omuzları vardı. Her konuda çok ölçülüydü, özellikle içmede ve yemede ve çok makul bir davranışa sahipti. Büyük işlerde bilge ve öngörülüydü, kibirsizdi; yabancılara kendi adamlarından daha cömertti. Türklerin hapishanesinde biraz okuma yazma öğrenmişti. Çok gönüllü olarak Kutsal Yazılar hakkında sorular sorardı, bunu yanıtlayabilecek birini bulduğunda. Krallığın naibi olarak atandığı o yıl, Bisan (Bessan) hanımı olan ve Celile Prensi Gautier'nin eşi olmuş bulunan Eschiva adındaki bir hanımefendiyle evlendi. Bu hanımefendi çok zengindi; ilk beyinden yeterince çocuğu vardı; ancak Trablus Kontu'nun ondan hiç çocuğu olmadı. Yine de sanki kendisinden olmuş gibi çocuklarını çok şefkatle seviyordu. Şimdi hikâyemize geri dönelim. Kral'ın şansölyesi olan Beytüllahim Piskoposu Raoul bir önceki yaz ölmüştü. Kral baronlarının tavsiyesiyle, bu tarihi Latinceye koyan Sur başdiyakozu Guillaume'u şansölye yaptı.

V. — Selahaddin'in Şam krallığını nasıl aldığı hakkında.

Tam o dönemde, Şam krallığının Türkleri gizlice Selahaddin'e (Salehadin) mesajlarını gönderdiler ve kendilerine gecikmeden gelmesini bildirdiler; çünkü bütün toprağı ona teslim edeceklerdi. Onların meşru efendisi olan ve Melik Salih (Malehesalah) adındaki Nureddin'in oğlu henüz küçük bir çocuktu ve Halep'te kalıyordu. **Selahaddin bu haberi duyunca, kardeşi Necmeddin'in oğlu ve Şirkuh'un yeğeni idi ve amcasından kendisine kalmış olan Mısır toprağını elinde tutuyordu, krallığını koruması için Seyfeddin (Sephedins) adındaki bir kardeşine teslim etti;** sonra çöl yoluna koyuldu ve Şam'a gitmek üzere yöneldi. Yanında büyük bir insan kalabalığı getirdi. Oraya vardığında hiç gecikmedi, aksine ülke halkı Şam şehrini ona teslim etti. Bu krallığın başını aldığında, küçük yöneticilerin kendisine karşı tutunamayacaklarını düşündü. Bu sebeple Çukur Suriye (Cœlesyrie) denen toprağa yöneldi. Tıpkı düşündüğü gibi, o bölgenin halkı, Selahaddin'in hizmetkârı olması gereken efendilerine olan sadakatlerine aykırı olarak bütün kaleleri ve toprağı ona teslim ettiler; çünkü o onun babasının hizmetkârıydı. Bu

şekilde eline Baalbek (Maubec) ve Hama (la Chamele) şehirlerini ve büyük Sezar (Cesaire) denen şehri geçirdi. Daha da fazla ileri gitmeye niyetliydi; çünkü kendisine şehri teslim etmeleri ve efendileri olması gereken çocuğu vermeleri için Halep toprağının emirleriyle o kadar çok görüştürmüştü ki. Ancak bu iş tamamlanmadı; çünkü Kudüs Kralı ve baronlarının meclisi Selahaddin'in böylesine büyük bir güce yükselmesine karşı yapabilecekleri şeyi düşündüler. Trablus Kontu'nun kendi adamlarıyla, krallığın ve kontluğunun adamlarıyla gelmesi ve Selahaddin'in bulunduğu bölgelere yönelmesi kararlaştırıldı. Kendisine mümkün olan her şekilde Selahaddin'e zarar vermesi ve onun büyümesini engellemesi emredildi; çünkü bütün bilge kişilere öyle görünüyordu ki o ne kadar yükseğe çıkarsa ülkedeki Hristiyanlığın gücü o kadar alçalacaktı, çünkü işini yapmakta bilge ve anlayışlıydı, iyi ve cesur bir şövalyeydi, o dönemde var olan bütün prenslerden daha cömertti. Halkımızın onda en çok korktuğu şey buydu, çünkü hiçbir şey bir prensin büyük cömertliği kadar yabancıları ve prenslerin kalplerini çekmez. Bilge kişiler bu yüzden onun kendi dininin halkı üzerinde o kadar büyük bir güce yükselmesinden şüpheleniyorlardı ki bizim Hristiyanlarımızın üzerine gelmek onun için kolay bir iş olacaktı. Kont, Nureddin'in oğlu olan o çocuğa yardım ederse, ona veya halkına duyduğu sevgiden değil, kendi halkını ordusuyla toplayıp bu toprakta Selahaddin'i tutmak için bunu yapacağını düşündü; çünkü orada oyalandığı sürece Suriye krallığına büyük bir zarar veremeyecekti.

VI. — Hristiyanların neden altta kaldıkları hakkında.

Pek çok kişinin şaşırdığı ve bunun neden böyle olduğunu birbirine sorduğu bir şeyden bahsetmek için bu hikâyeyi biraz bırakmak istiyorum. Daha önce bu kitapta baronlarımızın ve diğer şövalyelerin, hatta sıradan halkın bile inancımızın düşmanlarına karşı nasıl yiğitçe tutunduklarını duymuştunuz. Çoğu kez bizimkilerden az sayıda kişi büyük orduları ve bütün alanın kendileriyle kaplı olduğu kalabalık Sarazen birliklerini bozguna uğratmıştı ve bizimkilere öyle görünüyordu ki İsa Mesih'e inanmayanların kendilerine karşı hiçbir savunması ve hiçbir gücü olmamalıydı. Öyle ki her türden insan, hatta onları hiç görmemiş olanlar bile Hristiyanların adından korkuyorlardı. Sonradan bizimkilerin o kadar korkak oldukları ve inançsızlardan o kadar çekindikleri görüldü ki, bizimkilerin yeterince kalabalık olduğu yerde bile Türklerin önünden kaçıyorlardı ve umutlarını öylesine kaybetmişlerdi ki Rabbimizin girişmiş oldukları işte kendilerine yardım etmediği açıkça görülüyordu. Aklını kullanmak isteyen kişi bunun neden böyle olduğunu kolayca anlayabilir: eski iyi adamlar iyi Hristiyanlardı, Rabbimizi severler ve günah işlemekten çekinirlerdi; haksızlıktan uzak ve sadakatle yaşarlardı. Ancak onlardan sonra gelenler tamamen farklı yaşadılar; çünkü hepsi bedensel zevklere, günaha ve her türlü deliliğe, birbirlerine karşı nefrete, kıskançlığa ve kibre yöneldiler; bu yüzden Rabbimizin lütfunu ve savunmasını onlardan uzaklaştırmasına şaşmamak gerekir; ve kendi günahları yüzünden kendilerini korkak ve umutsuz hissediyorlardı. İkinci sebep şudur: o iyi hacılar ilk kez Doğu toprağına geldiklerinde, iyi, cesur ve silah kullanmaya çok alışkın şövalyeler vardı; Türkler ise bundan önce uzun süre barış ve huzur içinde kalmışlar, aralarında hiç savaşmamışlardı; bu yüzden bu işten hiç

anlamıyorlardı, bu nedenle halkımıza karşı kendilerini kötü savunmalarına şaşmamak gerekirdi. Üçüncü sebep ise açıkça gösterilebilir: size söylediğim gibi Türklerin gücü tamamen bölünmüştü; çünkü hemen her şehirde birbirini hiç sevmeyen bir senyör vardı. Birinin işi çıktığında diğeri ona gönüllü olarak yardım etmiyordu. Bu sebeple bu küçük güçleri birbiri ardına alt etmek kolay bir işti. Ancak sonradan Türklerden birinin büyük güce sahip olduğu bir krallığı veya iki ya da üç şehir ve hisarı oldu: özellikle size bahsettiğim Zengi (Sanguins), Urfa şehrini fetheden Nureddin'in babası, siz de duydunuz. Ondan sonra Şam krallığını güçten çok hileyle ele geçiren oğlu, bu krallığı aldığında gücü çok arttı. Ardından başkomutanı olan Şirkuh'un (Siracon) aklı ve yiğitliğiyle çok eski ve zenginliklerle dolu olan Mısır krallığını fethetti: öyle ki Kudüs krallığını çevreleyen bütün büyük topraklar, Hristiyanlığımıza savaş açmak için güçlerini birleştirdiler. Diğer herkesten daha güçlü olan Selahaddin, aşağı tabakadan ve köle soyundan doğmuştu; ancak büyük girişimleri oldu ve çok cömert ve eli açıktı, çünkü fetihle kazanılan bütün zenginlikleri başkalarına gönüllü olarak veriyordu; ve Rabbimiz halkının kötülüklerini cezalandırmak için buna izin verdi. Ancak şimdi hikâyemize geri dönmemiz gerekiyor. Size söylediğim gibi Trablus Kontu'nun bütün gücüyle Selahaddin'e zarar vermek üzere gitmesi kararlaştırıldı. Yanına baronlar ve şövalyeler aldı ve Trablus'tan ayrıldı; Halife toprağı denilen bir ülkede, Arka (Arches) şehrinin yakınında konakladı.

VII. — Selahaddin'in Nureddin'in neredeyse bütün mirasını nasıl fethettiği hakkında.

Suriye toprağında işler bu şekilde giderken, Doğu tarafında toprağı olan Nureddin'in kardeşi Seyfeddin (Cotebedi / II. Seyfeddin Gazi) adında güçlü bir Türk vardı ve Selahaddin'in doğduğu yeri unuttuğu ve efendisinin oğlunu mirasından tamamen mahrum bırakmaya kalkışacak kadar büyük bir küstahlığa giriştiği haberi ona ulaştı. Bu sebeple yeğenine yardım etmeye gideceğini ve bu hainleri onun ayaklarının altına sereceğini düşündü. Bu kişi eskiden Ninova olarak adlandırılan ve Peygamber Yunus'un vaazıyla tövbe eden o eski şehrin senyörüydü. Eskiden çok büyüktü, ancak o zamandan beri bu yerde yıkıntılardan ve duvarlardan yeniden yapıldı ve adı Musul (Mousse) oldu. Yeterince adam toplama gücüne sahipti. Adamlarını harekete geçirdi ve Fırat nehrini geçti. O kadar çok at sürdü ki Halep'in hemen yanında ovalarda konakladı. Selahaddin onun tek başına bu işi yapmasına izin vermedi. Bostra şehrini —ki Birinci Arabistan'ın baş şehridir— ve size söylediğim gibi Baalbek şehrini savaşmadan vurup aldı. Ancak Hama'da biraz tutundu; çünkü orayı kuşattı ve şehir halkı aşağıda bulunan bütün şehri ona teslim etti; ama yukarıda bulunan ve şehrin başı olan kalesi silah ve yiyecekle iyi donatılmıştı; içeride Halep'teki çocuğun tam bağlı (lige) adamı olan Türkler vardı: Selahaddin'e teslim olmak istemediler ve o Halep'e kadar diğer bütün toprağı neredeyse fethetmişti. Bu kaledekiler Trablus Kontu'na ve oradan pek uzakta konaklamayan ve o çocuğa yardım etmeleri istenen bizimkilerimize mesajlarını gönderdiler. Onlara gelip kendilerini kurtarmaları için yalvardılar ve rica ettiler; çünkü Selahaddin'i kendilerinden uzaklaştırabilirlerse büyük ganimet ve büyük ödül alacaklardı. Kont'un rehineleri, fidyesi için onları koyduğu bu

kaledeydi ve Nureddin hapisten çıktığında yaptığı anlaşmadan dolayı onun üzerinde hâlâ kırk bin bezant alacağı vardı. Rehinelerden biri Toron'lu Renaud'nun kardeşi Eustache idi. Kaleyi koruyanların kendilerine yardım ettikleri takdirde rehineleri geri vereceklerini umdular; bu sebeple bütün ordularıyla olabildiğince çabuk oraya gittiler. O kadar ilerlediler ki kalenin mesajı ordularına ulaştı. Pek çok söz getirdiler, ancak sonunda Kont kalenin içindekilerin kendisini oyalamadığını fark etti; çünkü Selahaddin'in kendilerinden korktuğu için kuşatmadan ayrıldığını sanıyorlardı. Ve bizimkiler kendilerinden istenen şeyi yapmaya hiç hevesli olmadıklarını çok iyi anladılar. Bu sebeple buna öfkelendiler, oradan ayrıldılar ve geldikleri yere geri döndüler. Selahaddin bizimkilerin kale yüzünden ayrıldıklarını gördü: bundan büyük bir sevinç duydu ve düşmanlarının geri kalanını küçük gördü. Bunun üzerine Halep'e doğru ilerledi ve Seyfeddin'in (Cotebedi) ordusuna yaklaştı; o da çadırlarına kadar sık sık akıncılarını ve okçularını gönderiyor ve onu o kadar çok şekilde sıkıştırıyordu ki bu zengin adam artık dayanamadı, aksine adamlarına silahlanmalarını emretti ve savaşmak için birlikler halinde dışarı çıkardı. Başka bir şey aramayan Selahaddin, üzerine yaklaşanlara karşı adamlarını gururla topladı. Savaş şiddetli ve acımasız başladı; oldukça fazla insan ve at öldü, ancak sonunda Musullular bozguna uğradılar ve kaçtılar. Pek çok kişi Selahaddin'in komutanlara büyük bağışlar verdiğini ve onları kendi elleriyle bozguna uğratmak için alandan ayrılmaları konusunda onlarla anlaşma yaptığını söyledi. Selahaddin bu zaferi kazandığında çok daha gururlu ve çok daha emin oldu ve giriştiği şeyi yapmaktan memnun kalabileceğini açıkça gördü. Geri döndüğünde Hama'ya geldi. Kale halkı kendisini ve kaleyi savaşmadan ona teslim etti. İyi haberciler seçti ve onları Trablus Kontu'na gönderdi ve kendisine karşı durmamasını ve savaşı engellememesini çok tatlılıkla rica etti; çünkü yardım etmeye geldikleri Nureddin'in oğluna karşı değil kendilerine karşı idi; çünkü kendisi onu onurlandırmaya ve ona hizmet etmeye hazırdı. Ve eğer istediği şeyi yaparsa, bizimkilerin yanında bulduğu kendi rehinelerini ve bütün diğerlerini ona gönderecekti. Kont bu söze yumuşak başlılıkla razı oldu ve rehinelerini teslim aldı; anlaşmalarla istediği her şeye güvence verdi. Selahaddin bunun üzerine ona ve ordunun bütün baronlarına büyük bağışlar ve zenginlikler gönderdi; sonra dağıldılar ve kendi ülkelerine dönmek üzere yola koyuldular. Toron'lu Onfroi'nin komutan olduğu söylenir, ancak bu sözlerin aracısıydı, bu yüzden Selahaddin'e fazla yakınlık ve fazla samimiyet gösterdiği için çok kınandı. Bu şekilde Selahaddin'in kazancını ve ilerlemesini engellemek niyetiyle hareket etmiş olan bizimkiler, şimdi onun iyiliğini ve ilerlemesini istiyorlardı; sonra büyük zararlarına geri döndüler. Ocak ayı başında topraklarından ayrılmışlardı ve Mayıs girişinde geri döndüler.

VIII. — Beyrut Piskoposu Mainier'nin ölümü hakkında.

Beyrut piskoposu olan Mainier, Sur şehrinde uzun süre hasta yattı ve o mevsimde, Nisan ayında, İncil yazarı Aziz Markus yortusu günü öldü. Daha önce duyduğunuz gibi Sur'da başpiskopos yoktu; makam sekiz yıl boş kalmıştı. Sonunda kilisede adet olduğu üzere din adamları ve Kral anlaştılar ve bu kitabı Latinceye koyan başdiyakoz Guillaume başpiskopos seçildi; ve Kudüs Patriği Amaury onu Haziran ayında, Aziz Petrus ve Aziz Pavlus yortusu günü kutsadı. Selahaddin Halep toprağındayken ve

işini iyi yapmaya çok çabalarken, Kral Baudouin'e Şam krallığının şövalyelerden o kadar yoksun kaldığı haberi geldi ki oraya kolayca girip büyük ganimet elde edebilir ve Rabbimizin düşmanlarına ağır zarar verebilirdi. Kral bunu duyunca atlı ve yaya adamlarını topladı, sonra Ürdün nehrini geçti ve Banyas (Belinas) ormanına doğru gitti: ünlü olan Lübnan dağını sol tarafta bıraktı ve Şam toprağına girdi. Hasat zamanıydı; akıncılarımız ovalarda koştular, dışarıda buldukları bütün buğdayları ve kalelerin yakınındakileri bile yaktılar. Ülke halkı Kral'ın geldiğini görünce kalelere kaçmıştı; kadınları, çocukları ve hayvanları içeri sokmuşlardı, öyle ki bizimkiler hiçbir direnişle karşılaşmadılar, aksine Şam'a dört mil uzaklıktaki Dâreyya (Doire) adlı şehre kadar geldiler; oradan Bedegene adı verilen ve Lübnan dağının eteğinde yer alan bir kaleye gittiler: orada berrak ve tatlı kaynaklar fışkırır; bu sebeple bu yere zevkler evi (Maison de Delit / Beytü'l-Cenn) denir. İçeri girmiş olan ülke halkı kaleyi savunmak istedi, ancak bizimkiler zorla aldılar ve içeride yeterince esir ve ganimet, giysi, mal ve zırh kazandılar. Şam'dakilerden hiç kimse dışarı çıkmaya cesaret edemediğinden zengin ve yüklü olarak döndüler. Kral kendi toprağına işte böyle geri döndü. O mevsimde Kayserya Başpiskoposu Hermaïs öldü; onun yerine Kudüs başdiyakozu Heraclius seçildi ve kutsandı.

IX. — Aynı konu hakkında.

Dördüncü Kral Baudouin'in saltanatının ikinci yılında, Selahaddin hâlâ Halep yakınlarında kalıyordu. Kral ülkenin baronlarını, diğer şövalyeleri ve silah taşıyabilecek herkesi topladı; Ağustos ayının ilk günü hareket etti ve doğrudan düşmanlarının toprağına girdi. Sayda toprağından geçti, sonra kendisi ile Türkler arasında bulunan dağlara girdi ve otlaklar ve nehirlerle dolu çok verimli bir toprağa indi; burası Messaara (Meşgara) olarak adlandırılır; oradan Bikâ (Bacar) adı verilen vadiye geçti: burası tek kelimeyle öylesine hoş bir topraktır ki süt ve bal akar. Eskiden burada, İncil'de Aziz Luka'nın Ituraea ve Trakhonitis bölgesi valisi olan yaşlı Herodes'in oğlu Filippos'un senyörü olduğunu söylediği Yture adlı şehrin bulunduğu sanılır. Eskiden İsrailoğulları zamanında buraya Lübnan kırsalı denirdi, çünkü bu vadi bu dağın eteğinin etrafında uzanır. Çok iyi bir ülkedir, suları sağlıklı ve tatlıdır, tarım toprakları verimlidir, şehirleri insanla doludur, havası oldukça sağlıklı ve ılımandır. Bu bölgenin en yüksek kısmında, kalıntılarından da anlaşılacağı gibi çok büyük bir şey olmuş olan bir şehrin duvarları görünür. Adı Amegara'dır (Ancar); ancak bazı insanlar eskilerinin burasının Palmira (Palmurée) olduğunu söylediklerini söylerler. Bizimkiler bütün bu ülkeyi aramaya, isteklerine göre yakıp yıkmaya başladılar. Ülkenin bütün halkı sarp ve dik dağlara kaçmıştı, öyle ki orada kolay bir ganimet ele geçirilemezdi. Hayvanların hepsini toplamışlar ve bolca otlak buldukları vadinin ortasındaki büyük bir bataklığın içine kapatmışlardı. Diğer yandan Trablus Kontu, planlandığı gibi Cübeyl (Gibelet) toprağından geçti ve Muneytira (Monetere) adlı bir kalenin yanından geçerek aniden Baalbek (Maubec) ülkesine indi. Bütün bu vadiyi kendi hoşuna gittiği şekilde yaktı ve tahrip etti. Bizimkiler onun kendilerine yaklaştığını görünce onu karşılamaya çıktılar. Vadinin ortasında hep birlikte karşılaştılar ve birleştiler. Şam krallığını korumak için geride bırakılmış olan Selahaddin'in kardeşi Şemsüddevle (Sansedoles / Turanşah), bizimkilerin bu toprakta serbestçe dolaştıklarını duyunca

toplayabildiği kadar adam topladı ve onları düzene soktu. Kral ile savaşmak üzere onun üzerine yürüdü. Bizimkiler yeniden hazırlandılar ve onu karşılamaya çıktılar. Olabildiğince çabuk mahmuzlarını vurdular ve birbirlerine saldırdılar. Yakın dövüş şiddetli ve acımasız başladı. Türklerden oldukça fazla ölü vardı, Hristiyanlardan ise hiç yoktu. Çarpışma uzun sürdü, ancak sonunda Türkler bozguna uğradılar, öyle ki ölü ve yaralılar tarlaların her yerinde kaldı. Şemsüddevle az sayıda adamla kaçtı ve dağlara sığındı. Bizimkiler atlar ve yeterince hayvan, zırh, altın ve gümüş kazandılar ve hepsi kazançlarına geri döndüler. Yine de bizimkilerden birkaç çılgın adam, kazanç hırsıyla içerideki hayvanları toplamak için bataklığa girdiler. Yolları bilmiyorlardı ve geri dönemediler; böylece kayboldular. Kral ganimeti paylaştırdı, öyle ki Trablus Kontu ve adamları büyük pay aldılar. Kral ordusunu büyük bir sevinçle Sur'a kadar geri götürdü. Kont geldiği yoldan geri döndü ve kendi toprağına ulaştı. O yıl, Prens Raymond'dan sonra Prenses Konstans ile evlendiği için Antakya Prensi olan Renaud de Châtillon, uzun süre Halep'te ağır bir hapishanede kaldıktan sonra dostlarının duası ve ödenen büyük fidye sayesinde serbest bırakıldı. Onunla birlikte Kral'ın dayısı olan Urfa Kontu Joscelin'in oğlu Joscelin de fidye karşılığı kurtuldu. Kral ona kız kardeşi Agnes'e, yani Sayda'lı Renaud'nun eşi olan Kral'ın annesine büyük yardım etti. O yıl Mayıs ayının ikinci günü, Sur kilisesinde Başpiskopos Guillaume'un eliyle Sayda Piskoposu olan Eudes —ki Sur koro başkanıydı— ve Beyrut Piskoposu Raymond kutsandılar.

X. — İmparator Manuel'in bozguna uğraması hakkında.

O mevsimde, bütün dünyanın kendisinden övgüyle bahsetmesi gereken bilge ve kibar Konstantinopolis İmparatoru Manuel —ki o güne kadar yaşamış bütün prensleri cömertliğiyle geride bırakmıştı— Hristiyanlığın gücünü artırmak ve imparatorluğunun sınırlarını genişletmek için bütün gücünü Konya Sultanı'na karşı topladı. Türkler ona karşı öyle büyük bir kalabalıkla toplandılar ki bütün ülke onlarla kaplıydı. O kadar yaklaştılar ki birbirlerine karşı muharebe düzenine girdiler. Öylesine büyük bir insan kalabalığı vardı ki kimin iyi kimin kötü dövüştüğü kolayca anlatılamazdı; ancak aralarındaki yakın dövüş pek uzun sürmedi, aksine bu iş büyük bir acıyla çok çabuk sona erdi; çünkü İmparator bozguna uğradı ve öldürülen adamlarının büyük bir kısmını ve neredeyse bütün diğer adamlarını kaybetti. Kendi soyundan diğerlerinin yanı sıra İmparator'un ağabeyinin oğlu olan ve Protovestarios denen, cömert ve yüce gönüllü, Kral Amaury'nin eş olarak aldığı Kraliçe Maria'nın babası olan Ioannes öldü. Bu kişi çok uzun süre yiğitçe kendini savundu ve adamlarını yeterince korudu; ancak yerinde durmak istemediği ve adamları onu bıraktığı için iyi şövalyeler gibi orada öldürüldü. İmparator kaçabilen adamlarını topladı ve kendi toprağına geri döndü. Bu bozgunda o kadar çok mal kaybetti ki bu kadar şeyin bir arada toplandığına zar zor inanılırdı. Bu talihsizlik orduyu yönetenlerin çılgınlığı yüzünden Sarazenlerin yiğitliğinden daha çok meydana geldi. Çünkü İmparator'un ordusunu ve yanında bulunan çok sayıdaki arabayı ve yük hayvanını çok dar yollara ve öyle sarp bir geçide soktular ki ilerleyemediler ve kendilerini savunamadılar: bu sebeple neredeyse hepsi kaybedildi. Böylesine iyi bir imparatorun bu düelloda bulunması çok acı verici bir şeydi ve o kadar büyük bir küçümseme duydu ki bir daha yüreğinde

sevinç bulamadı. Her zaman neşeli ve güzel sözlü olurdu; ölümüne kadar bedenen tamamen sağlıklıydı; ancak bu acı verici talihsizlik kalbine o kadar derinden kök saldı ki bir daha ne sağlıklı aklı ne de daha önce sahip olduğu nezaketi kaldı. Uyurken bile hiç gerçek dinlenmesi yoktu, aksine sık sık irkiliyor ve kısa uykular uyuyordu.

XI. — Montferrat markisi Guillaume hakkında.

Dördüncü Kral Baudouin'in saltanatının üçüncü yılı girdiğinde, Ekim ayının başlarında, yaşlı Montferrat markisi Guillaume'un oğlu olan ve Uzun Kılıç (Longue-Espée) lakabıyla anılan Marki Guillaume Sayda limanına vardı. Kral Baudouin, Suriye'nin din adamlarının ve baronlarının tavsiyesiyle onu çağırtmıştı. Gelişinden sonraki kırk gün içinde ona kendi öz kız kardeşi Sibylla'yı eş olarak verdi ve evlilikle birlikte ona deniz kıyısındaki Yafa ve Aşkelon şehirlerini ve bütün eklentilerini verdi. Çünkü Kral ve baronlar onu çağırmadan önce bu şekilde yemin etmişlerdi. Yine de geldiğinde, yemin etmiş olanlardan bazıları ona karşı çıkmak istediler ve bunun yapılacak iyi bir şey olmadığını açıkça söylediler; ama bu onlara kalmadı. Bu Marki Guillaume yakışıklı ve iriyarı bir genç adamdı, bedeni ve yüzü çok düzgündü. Çok cesurdu; bütün insanların üzerinde öfkelendiği olurdu. Cömertti; sarı saçları vardı; açık sözlüydü: kalbinde düşündüğünü dışarıdan açıkça gösterirdi: gönüllü olarak yemek yer ve oldukça fazla içerdi, ancak hiçbir zaman sarhoş olmazdı. Silahta yiğit, hızlı ve çok çevikti. Soyu yeryüzünde bilinen en yüksek soydandı; çünkü babası Fransa Kralı Louis'nin amcasıydı, annesi ise Almanya İmparatoru Konrad'ın kız kardeşi ve İmparator Friedrich'in halasıydı. Bu şekilde Fransa Kralı ve Almanya İmparatoru onun öz kuzenleriydiler. Eşini aldıktan sonra onunla üç ay bile kalmadan ağır bir hastalığa yakalandı ve Aşkelon'da iki ay boyunca çok hasta yattı. Kral'ın kendisi de o şehirde yatıyordu ve çok ağır hastaydı. Haziran ayı geldiğinde Marki öldü. Bedeni Kudüs'e götürüldü. Sur Başpiskoposu Guillaume onu Hospital kilisesinde, sol tarafa çok onurlu bir şekilde defnetti. Eşi ondan hamile kaldı. Aynı mevsimde komutan Toron'lu Onfroi, Antakya Prensi Raymond'un kızı, daha sonra prens olan Bohemund'un kız kardeşi ve Konstantinopolis İmparatoriçesi Maria'nın kız kardeşi olan hanımefendi Philippe ile evlendi. Bu kadın daha önce İmparator'un kuzeni Andronikos ile evlenmişti; o onu terk etmiş ve Kral Baudouin'in eşi ve kendi yeğeni olan hanımefendi Theodora'yı almıştı. Ancak günah yüzünden onu hiç bırakmadı. Size bahsettiğim bu Onfroi, bu hanımefendiyi yanına götürür götürmez kadın çok tehlikeli bir şekilde hastalandı ve kısa bir süre sonra bu hastalıktan öldü.

XII. — Flandre Kontu Philippe'in deniz aşırı topraklarda nasıl kötü davrandığı hakkında.

Kral Baudouin'in saltanatının dördüncü yılı girdiğinde, Ağustos ayının başlarında, uzun süredir beklenen Flandre Kontu Philippe Akka limanına vardı. Aşkelon'dan tahtırevanla Kudüs'e getirilmiş olan Kral, onun geldiğini duyunca büyük bir sevinç duydu. Bunun üzerine baronlarından ve din adamlarından bazılarını onu karşılamaya gönderdi ki onu onurlandırsınlar ve Kral'ın hâlâ hasta yattığı Kudüs'e getirsinler. O geldiğinde Kral Patriği, baronlarını, din adamlarını ve Tapınak ile Hospital'in iki

üstadını çağırttı. Hepsinin tavsiyesiyle, Kudüs krallığını barışta ve savaşta kendi koruması ve savunması altına almasını talep ve rica etti; herkes onun emrine itaat edecekti; gelirleri ve kazançları tamamen kendi isteğine göre kullanacaktı; hazineleri ise gerektiğinde kendi arzusuna göre dağıtacaktı. Kont bu söze danışacağını cevapladı ve adamlarıyla konuştuğunda, Suriye toprağına krallığı yönetmek için böyle bir makam almaya gelmediğini, aksine alçakgönüllülükle hacı olarak Rabbimize hizmet etmeye geldiğini söyledi; kendisini bağlamak ve istemediği bir şeyi üstlenmek istemiyordu, çünkü hoşuna gittiğinde ülkesine geri dönebilecekti. Ancak Kral toprağını ve adamlarını korumak için başka bir naip atarsa, ülkesinde olduğu sürece ona gönüllü olarak itaat edecekti, tıpkı tam bağlı efendisi olan Fransa Kralı'na yapacağı gibi. Kral artık ondan daha fazlasını alamayacağını görünce, baronları aracılığıyla ona çok tatlılıkla talep ve rica ettirdi ki, kendisi ve Konstantinopolis İmparatoru herkesin gücüyle Mısır'a sefer düzenlemeye karar verdiklerinden, böylesine yüksek bir prens ve yiğit bir adam olan kendisinin Kral'ın ordusunun komutanı olmasını ve o toprakta Türklere karşı savaşmasını istedi; çünkü bu Rabbimize çok güzel bir hizmet olacaktı: o bu ordunun asla komutanı olmayacağını cevapladı, çünkü ülkede pek bulunmamıştı ve onların savaş tarzını iyi bilmiyordu. Kral tavsiye aldı ve bütün baronlarının onayıyla ülkenin gücünü ve krallığın yönetimini daha önce Antakya prensi olmuş olan Renaud de Châtillon'a verdi. O sadık bir adam, iyi bir şövalye, bütün iyi girişimlerde sağlam ve kararlı biriydi. Kral'ın kendisine verdiği bu kişiye, krallığın her yerinde barışta ve rızayla iyi olduğunu düşündüğü şeyi yapmasını emretti. Mısır'a gönderdiği ordunun komutanı yaptı ve Flandre Kontu'nun tavsiyesiyle her şeyi yapmasını emretti, eğer o kral ve efendi olarak onlarla gitmek isterse. Kont bu sözü duyunca, Kral'ın baronlarına iyi bir komutanı yokmuş gibi görünmediğini söyledi; aksine Kral bu savaşın kaybının ve kazancının yalnızca kendisine ait olacağı kendi adamlarından birini koymalıydı ve Mısır toprağında iyi bir kral olsaydı, Tanrı bunu onun eline verirdi. Baronlar ona hangi komutanı bulabileceklerini sordular, eğer o olmazsa; ve kendisinin bile buna pek hevesli olmadığını söylediler. Bu şekilde Flandre Kontu'nun ne düşündüğü bilinemiyordu, ta ki kendisi niyetinin bir kısmını ortaya koyuncaya ve kuzeninin evliliğinden neden kendisine bahsetmediklerine çok şaşırdığını söyleyinceye kadar. Bunu duyan baronlar onun düşündüğü büyük kötülüğe hayret ettiler, çünkü Kral onun kuzeniydi ve onu güzel karşılamıştı; ona büyük onur veriyordu, o ise onu krallığından dışlamak niyetindeydi.

XIII. — Aynı konu hakkında.

Flandre Kontu'nun haince bir niyeti olduğunu —sözlerinden de açıkça görüldüğü gibi— daha iyi anlamanız için, size bu şeyin nasıl olduğunu kısaca anlatacağım. Flandre'ın yüksek soylu bir adamı, efendisi olan Kont ile birlikte hacca gelmişti; kendisi Béthune senyörüydü. Oğlu olan iki yakışıklı genç beyi beraberinde getirmişti. Kendisinden çok daha üstün olan Mandeville'li Guillaume aracılığıyla Kont ile o kadar çok konuşturtmuştu ki, Kont, Béthune senyörünün iki oğlu ile Kral Amaury'nin iki kızı arasındaki evliliği gerçekleştirmesi şartıyla Flandre'da sahip olduğu büyük güç ve güzel toprak olan her şeyi sonsuza dek miras olarak bırakmayı kabul etmişti; ki bu

kızlardan biri duyduğunuz gibi Marki'nin eşi olmuştu, diğeri ise henüz çocuktu, aksine annesiyle birlikte Nablus'ta kalıyordu. Kont bu anlaşmadan dolayı çok endişeliydi, çünkü bu büyük mirası kendi ülkesine çekmek istiyordu. Kral'ın kendisine gönderdiği baronlar onun ne düşündüğünü duyduklarında, bu konuyu Kral'a açacaklarını ve ertesi gün Kral'ın hoşuna gidecek şekilde ona cevap vereceklerini söylediler. Sabahleyin yanına geri döndüler ve tavsiye üzerine bu ülkede hiçbir dul hanımın efendisini kaybettiği yıl içinde evlenmesinin adet olmadığını söylediler (ve buna yas zamanı deniyordu). Üstelik Marki'nin eşi olmuş olan o hanımefendi canlı bir çocuğa hamileydi ve efendisi öleli üç aydan fazla olmamıştı. Buna rağmen Kral ve baronlar onun tavsiyesine ve bu konuda ve diğer konularda yapacağı şeylere inanmaya ve güvenmeye çok gönüllüydüler; ve eğer hanımefendinin kendisiyle iyi evleneceği gibi görünen yüksek soylu bir adamın adını vermek isterse, sözü Kral'a iletecekler ve onun isteğine kolayca katılacaklardı. Kont buna biraz öfkelendi ve bunu yapmayacağını söyledi, çünkü bir baronu adlandırırsa ve onu reddederlerse bundan büyük utanç duyar ve rezil olmuş gibi olurdu. Ancak ülkenin bütün baronları herhangi bir itiraz olmadan adlandıracağı kişiye katılacaklarına yemin etmek isterlerse, hanımefendinin kendisiyle iyi ve büyük onurla evleneceği birini adlandırmaya hazırdı. Onlar hiçbir sadık adamın Kral'a, kız kardeşini tanımadığı ve adlandırmaya cesaret edemediği bir adamla evlendirmesini tavsiye etmeyeceğini cevapladılar. Kont bu girişimin başına geçemeyeceğini duyunca, konuyu tamamen bıraktı, ancak bundan büyük bir küçümseme duydu ve kalbinde büyük bir öfke oluştu.

XIV. — İmparator Manuel'in elçileri hakkında.

Bu dönemde Kudüs'te İmparator Manuel'in elçileri olan ülkesinin yüksek soylu adamları bulunuyordu: İmparator'un yeğeni, kız kardeşinin oğlu olan Angelos (Angles) adlı Andronikos; sarayın büyük bir adamı olan Ioannes; Puglia Kontu Aleksandros; Sina'lı Georgios. Efendilerinin çok yakınındaydılar ve Kral'a, İmparator'un ve Kral Amaury'nin daha önce yapmış oldukları anlaşmaları yerine getirmesini hatırlatmak üzere gönderilmişlerdi; bizzat Kral Baudouin de inancın düşmanlarına karşı savaşmak için bunları İmparator ile yenilemişti. Ve zamanın anlaşmaları yapmaya çok uygun olduğunu düşünüyorlardı, çünkü büyük bir adam olan ve beraberinde oldukça yakışıklı adamlar getiren Kont Philippe ülkede kalıyordu. Kral bütün baronlarını ve din adamlarını belirli bir günde Kudüs'te toplattı. Hepsinin ortak umudu oydu ki, Rabbimizin ve Flandre Kontu'nun yardımıyla Hristiyanlığın gücü çok artacak ve alçalacaktı; ancak sandıkları gibi olmadı. Yine de İmparator'un elçileri çok sıkıştırıyorlar ve gecikmenin tehlikeli olabileceğini söylüyorlardı: efendilerinin isteği kararlaştırılan şeyi yerine getirmekti ve vaat ettiklerinden daha fazlasını yapmaya ve cömertçe tutmaya hazırdılar. Baronlar bunu duyduklarında ve Flandre Kontu'nun bu sözlere cevap vermediğini gördüklerinde, onu bir kenara çağırdılar ve İmparator'un altın mühürlü mektuplarını ona gösterdiler; bu mektuplarda anlaşmalar yazılıydı, güzel ve faydalıydı; hepsini Kont'un önünde okuttular, sonra ne düşündüğünü ve yapmayı tavsiye edip etmediğini sordular. O yabancı bir adam olduğunu ve diğer bütün bölgelerden daha farklı ve daha tuhaf bir yapıda olduğunu duyduğu Mısır toprağından hiç anlamadığını cevapladı; çünkü

bazen pek çok yerde suyla kaplıydı, sonra kuru ve yakıcı oluyordu; ve yine de ülkede bulunmuş olanların kendisine, yaklaşmakta olan kış mevsimi yüzünden oraya gitmek için uygun mevsim olmadığını söylediklerini duydu, çünkü sular o zaman yükselirdi. Diğer yandan, orada toprağı savunmak için şaşırtıcı derecede büyük bir Türk kalabalığının toplandığını duyduğunu söyledi: bundan dolayı oraya gideceklere yiyecek yetmeyeceğinden çok korktuğunu söyledi. Bütün bunlar yüzünden adamlarını yiyecek sıkıntısı çekecekleri ve açlıktan ölecekleri bir ülkeye götürürse günah ve kötülük işleyeceğini düşünüyordu. Baronlar efendilerinin bu büyük girişimi bu kadar kötü karşıladığını ve bozmak için bahaneler bulduğunu duyunca, ona kara yoluyla yiyecek, zırh ve ihtiyaç duyacakları diğer şeyleri taşımak için altı yüz deve aramayı teklif ettiler; gemiler ise kuşatma makinelerini, çadırları ve diğer donanımları taşımak için istediği kadar hazır olacaktı. O buna hiç aldırmayacağını ve Mısır'a hiçbir şekilde gitmeyeceğini kesin bir dille söyledi, çünkü adamları et yokluğuna alışkın değillerdi ve buna katlanamazlardı; ancak Türklerle savaşıp onlara zarar verebilecekleri başka yerler seçmek isterlerse, onlarla gönüllü olarak gider ve gücünün yettiğince onlara yardım ederdi.

XV. — Aynı konu hakkında.

İmparator ile yapılmış olan anlaşmalara aykırı gitmek hiç de güzel ve güvenli bir şey değildi; özellikle de mesajı getirmiş olan bu yüksek soylu adamlar beraberlerinde büyük miktarda para getirmişlerdi ve Kral'ı ve diğer baronları vaat ettiklerini yapmaya çok güçlü bir şekilde teşvik ediyorlardı. Akka limanında yetmiş kadırga hazırlanmıştı, deniz yoluyla Mısır'a kadar adamları ve diğer şeyleri taşıyacak diğer gemiler hariç. Yeminleriyle baronları yola çıkmaya şiddetle teşvik ediyorlardı. Bunun üzerine Kral'ın önünde meclis topladılar ve her zaman hazır ve donanımlı olan İmparator'un bu büyük yardımını reddetmenin ağır ve zararlı bir şey olacağını düşündüler. Bu sebeple herkes tarafından, daha önce elçiler aracılığıyla İmparator'a vaat edip onayladıkları gibi işlerini hazırlamaları ve Mısır'a gitmek üzere harekete geçmeleri kararlaştırıldı. Flandre Kontu bu durumu duyduğunda öylesine öfkelendi ki aklını kaçırmış gibi görünüyordu ve bunun kendisine kötülük ve utanç yapmak için girişildiğini her yerde söylüyordu. Baronlar onun bu kadar kızdığını öğrenince onu daha fazla öfkelendirmekten çekindiler. Yanlarında bulunan Rumlarla o kadar çok konuştular ki, onların isteğiyle bu sefer Nisan ayına kadar ertelendi ve geciktirildi. Bundan sonra Kont Kudüs'te on beş gün kaldığında ve kutsal yerleri ziyaret edip dualarını ettiğinde, boynuna hurma dalı astı, ki bu haccının tamamlandığının işaretidir, sanki oradan hemen ayrılmak istiyormuş gibi. Sonra Nablus'a kadar geldi; ardından Béthune senyörünü ve yanında bulunan diğer büyük adamları Kudüs'te bulunan Kral'a ve baronlara gönderdi ve kendilerine Mısır'daki Türklerin üzerine ya da götürmek isteyecekleri bütün yerlere gitmek üzere onlara öğüt vermeye ve yardım etmeye hazır olduğunu bildirdi. Baronlar onun nasıl bir niyeti olduğunu açıkça fark ettiler; çünkü suçu kendi üzerinden ve ülke halkının üzerinden atmak istiyordu ki deniz aşırı baronlara bu büyük girişimin İmparator'a yaptıkları kendi hataları yüzünden yarım kaldığını bildirebilsin. Bu sebeple ne yapacaklarını bilemediler, çünkü kararlarını bu kadar çok değiştirmek ve Yunanistan'ın bu yüksek soylu

adamlarından bir saat kalmalarını, bir saat gitmelerini istemek onlara adeta bir alay gibi görünüyordu.

XVI. — Aynı konu hakkında.
Büyük bir şüpheyle İmparator'un elçileriyle konuştular ve eğer Flandre Kontu Philippe kendileriyle giderse, Mısır'a gitmek üzere hâlâ harekete geçmek isteyip istemediklerini yokladılar. Onlar hiç şüphesiz bu girişime başlamak için mevsimin çok kısa olduğunu cevapladılar; yine de Kont kendi eliyle kutsal emanetler üzerine onlarla gideceğine ve yolda hastalanıp yatarsa —çünkü bu yalan olmazdı— diğer baronlar orada bulunduğu sürece adamlarının iyi niyetle ve hiçbir hile olmadan Hristiyanlığın yararına orduda kalacağına ve Kral ile İmparator arasındaki anlaşmalar bozulmasın diye tavsiye veya yardımda kusur etmeyeceğine yemin etmek isterse; ve aynı şeyi baronlarına da yemin ettirirse, o zaman kararlarını bu kadar çok değiştirme gibi büyük bir hataya aldırmayacaklar, yolculuk hazırlıklarını yapacaklar ve Rabbimiz Tanrı'nın işini ve İmparator'un onurunu yerine getirmek üzere harekete geçeceklerdi. Bütün bunları duyan Béthune senyörü, Kont adına bütün bunları tutacağına dair yemin etmek istedi; ancak bunun hiçbir noktası onaylanmadı ve Kont'un kendi eliyle yemin etmesini istemediler. Bilge insanlar olan Rumlar artık boş sözlerle oyalanmak istemediler, aksine bu meclisten ayrıldılar; ve daha önce duyduğunuz gibi söz uygun zamana kadar ertelendiği için izin istediler ve ülkelerine geri döndüler. Bundan sonra Flandre Kontu'na, Mısır seferi ertelendiğine göre, Kral'ın yardımıyla Hristiyanlığın yararına hangi işe girişebileceğini sormaya başladılar; çünkü ülkede boş oturması hiç güzel görünmüyordu. Kendisiyle konuşanlar onun Trablus toprağına veya Antakya'ya giderse orada Türklere zarar verebileceğini ve Hanımefendi Tanrı'nın ve kendisinin işini yapabileceğini cevapladılar. Bazı kişiler orada bulunan Antakya Prensi'ni ve Trablus Kontu'nu, her biri onu kendi ülkesine çekmek ve Flamanların yardımıyla komşularına karşı savaşmak istediği için Flandre Kontu'nu Mısır'a gitmekten caydırmakla suçladılar; ancak bundan pek bir şey kazanmadılar, çünkü Kont orada hakkında çok iyi konuşulabilecek hiçbir şey yapmadı. Yine de suçu ülke halkının üzerine atmamak için ve savaşma arzusu çok büyükmüş gibi göründüğü için, Kral ona yüz şövalye ve iki bin asker verdi ve elinden geldiğince daha da büyük yardım vaat etti. Ekim ayının başıydı: Kont Kral'ın yardımını ve Hospital üstadını ve Tapınak kardeşlerini yanına aldı; Trablus Kontu'nun kendisinden çok rica ettiği Trablus'a doğru gitti. Aynı mevsimde Ramla'lı Baudouin'in kardeşi İbelin'li Balian, Kral Amaury'nin eşi olmuş ve daha önce size bahsettiğim Protovestarios Ioannes'in kızı olan Kraliçe Maria ile evlendi. Bu şekilde hanımefendinin çeyiz olarak elinde tuttuğu Nablus şehrinin senyörü oldu.

XVII. — Hristiyanların Harim kalesini nasıl kuşattıkları hakkında.
Kont bu bölgelere geldi ve Trablus Kontu ile adamlarını yanına aldı. Ordularını hazırladılar ve adamlarını düzene soktular, sonra düşmanlarının toprağına girdiler. Hama (la Chamele) yakınlarında at sürdüler ve ovalardaki Türklere büyük zarar verinceye kadar orada kaldılar, düz ovayı tahrip ettiler. Selahaddin (Salehadins) bu toprakta bulunmuş ve kaleleri kendi isteğine göre donatmıştı; Nureddin'in oğlu ona

büyük zarar verdikten sonra Mısır'a inmişti; çünkü bizimkilerin Konstantinopolis İmparatoru ile kararlaştırdıkları büyük hazırlıkla kendi toprağına geleceğinden şüpheleniyordu. Bu sebeple yanına herhangi bir topraktan bulabildiği kadar adam almıştı ki bizimkilere karşı gelsin ve krallığını savunsun. Bu sebeple Flandre Kontu ve beraberindekiler şövalyelerden yoksun olan toprakta serbestçe at sürüyorlardı; ancak şehirlerin ve kalelerin hisarları yiyecek ve silahlarla iyi donatılmıştı ve içeride iyi muhafızlar vardı. Antakya Prensi bizimkilerin Sarazenlere akın yaptığını duyunca, gücünü topladı ve anlaşmaya uygun olarak onunla birlikte harekete geçti: o zaman büyük bir iş yapmak için yeterince kalabalık olduklarını düşündüler; öyle ki Harim (Harenc) kalesini kuşatmaya karar verdiler. Burası daha önce Antakya'ya bağlı olan, eskiden Khalkis (Calceide) denilen şehrin topraklarında yer alan bir yerdir: eskiden çok büyüktü, ancak şimdi tıpkı küçük bir kale gibidir ve bu şehir ile bu kale Antakya'ya on iki mil uzaklıktadır. Bizimkiler oraya vardıklarında etrafına yerleştiler, öyle ki kaleyi her yandan kuşattılar ve kendileri olmadan ne içeri girilebiliyor ne de dışarı çıkılabiliyordu. Ardından kaleye büyük taşlar atmak için kuşatma makinelerini kurdurdular: kuşatmada uzun süre kalacakmış gibi bir tutum takındılar, çünkü ahşaptan ve çitlerden evler yapmaya başladılar, sonra yağmur suyunun içeri girmemesi için etraflarını iyi hendeklerle çevirdiler. Antakya şehrinden ve etraftaki ülkeden oraya bol miktarda yiyecek getiriliyordu. Kuşattıkları kale Nureddin'in oğluna aitti: Selahaddin bu toprakta ona daha fazlasını bırakmamıştı. O zaman bizimkiler makinelerine o kadar şiddetle taş attırmaya başladılar ki surları pek çok yerinden parçalayıp yıktılar. Şövalyeler ve askerler biri diğerinin ardından pek çok kez saldırdılar. İçeridekileri o kadar çok şekilde sıkıştırıyorlardı ki hiç dinlenme vakitleri kalmıyordu.

XVIII. — Aynı konu hakkında.

Antakya taraflarında işler bu şekilde giderken, Selahaddin Mısır'da beklediği Flandre Kontu'nun ve Hristiyanlığın en büyük güçlerinin Antakya toprağına gittikleri haberini aldı. O zaman kendi kendine düşündü ki, eğer duyduğu doğruysa, Suriye krallığı şövalyelerden ve adamlardan yoksun kalmış olmalıydı; ve bu tarafa doğru at sürerse iki şeyden birinin başına geleceğini açıkça gördü: ya Flandre Kontu ve beraberindekiler krallığı savunmaya gelmek için kuşatmadan ayrılacaklardı, ya da ayrılmazlarsa kendisi Suriye krallığına ve geride kalan o az sayıdaki insana istediğini yapacaktı. Bu sebeple yanına toplayabildiği kadar şövalye ve diğer iyi silahlanmış adamları aldı; orduda ihtiyaç duyulabilecek her şeyi taşımaya yetecek kadar yük arabası götürdü; Mısır krallığından böylece çıktı, büyük bir insan kalabalığıyla çölü geçti, ta ki Laris adı verilen o eski şehre gelinceye kadar. Orada yük arabalarını ve en zayıf adamlarını bıraktı ve ordusunun en seçkinlerinden ve en iyi atlara sahip olanlarından oluşan bir seçme birliği yanına aldı. Yola koyulduğunda; geride iki kalemizi, Darum ve Gazze'yi bıraktı: akıncılarını Aşkelon önüne gönderdi; ardından kendisi de bütün adamlarını bu şehrin önüne getirdi. Selahaddin'in üzerine geldiğini birkaç gün önceden fark etmiş olan Kral Baudouin, ülkeden bulabildiği herkesi topladı ve Aşkelon'un içine yerleşti. Daha önce duyduğunuz gibi Flandre Kontu en yiğit şövalyelerimizden yüz tanesini yanına almıştı; Hospital üstadı ve kardeşleri ile

Tapınak şövalyelerinin bir kısmı onunlaydı; geride kalan diğer Tapınakçılar, Flandre Kontu'nun gelişiyle bulacağı ilk şehri, yani Gazze'yi kuşatmak isteyeceğini düşündüler; bu sebeple oraya yerleştiler. Komutan Onfroi çok ağır hasta yatıyordu. Bu şeylerden Kral'ın yanında pek fazla adam olmadığını açıkça anlayabilirsiniz; yine de Türklerin bütün toprakta serbestçe akın yaptıklarını görünce, adamlarını oruç tutturdu ve şehri korumak için gerektiği kadar şövalye ve asker bıraktı; sonra kalan herkesle birlikte çıktı, düşmanlarıyla savaşmak üzere birliklerini muharebe düzenine soktu. Selahaddin şehrin yakınında bütün adamlarını bir arada tutuyordu: bizimkilerden silahtan en iyi anlayanlar karşılarındaki büyük insan kalabalığını görünce iyice düşündüler ve böylesine şaşırtıcı bir kalabalığa daha uzaktan saldırmaktansa, savunmaları için surlarının yakınında bir arada durmanın kendileri için daha güvenli olacağını söylediler. Bu şekilde ikindi vaktine kadar birbirlerine oldukça yakın durdular, ancak birbirlerine hiç hareket etmediler; zira pek çok yerde az sayıda adamla avuç içi kadar birlikler vardı. Gece olmaya başladığında, bizimkiler düşmanlarına bu kadar yakın bir yerde şehrin dışında konaklamanın kendileri için ne kadar tehlikeli olacağını açıkça anladılar; bu sebeple geri döndüler ve şehirlerinin içine çekildiler. Selahaddin bunu görünce o kadar büyük bir sevince ve gurura kapıldı ki yaptığı şeyi hiç önemsemedi ve bizimkilerin gücünü hiçe saydı. Bütün toprağımızı şimdiden fethetmiş saydı ve onu emirlerine ve şövalyelerine paylaştırdı. O andan itibaren adamları, hiçbir şeyden çekinmeyen biri gibi, düzeni bozarak topluluklar halinde toprakta akın yapmaya başladılar.

XIX. — Selahaddin'in Aşkelon ülkesini nasıl yağmaladığı hakkında.

Kral ve adamları Selahaddin'in o gece bir gün önce bulunduğu yerde ya da şehri kuşatmak için daha yakında konaklayacağını iyice düşündüler; ancak onlar o kadar büyük bir kibir içindeydiler ki bütün gece topluluklar halinde ülkeyi yağmalamaktan hiç geri durmadılar, öyle ki atlarının hiç dinlenme vakti olmadı. Türklerin arasında Hristiyan olmuş Ermenistan doğumlu bir dönek vardı, adı İvelin'di; oldukça iyi bir şövalyeydi, cesur ve her türlü büyük işe girişkendi, ama Hristiyan inancını terk etmişti. Bu kişi büyük bir Türk birliğini yanına aldı ve Ramla (Rames) ovalarına kadar at sürdü. Şehre yaklaştığında burayı tamamen savunmasız buldu: bu sebeple şehri ateşe verdirdi, cesurca; çünkü şehrin sakinleri şehir iyi donatılmadığı için oradan ayrılmışlardı: bazıları Ramla'lı Baudouin ile Aşkelon ordusuna gitmişlerdi; kadınlar, çocuklar ve erkeklerin bir kısmı Yafa'ya kaçmışlardı; onlardan bazıları ise dağlarda yer alan ve oldukça iyi donatılmış olan Mirabel adlı bir kaleye gitmişlerdi. İvelin Ramla şehrini böylece yaktığında, doğrudan ötedeki bir başka şehir olan Lidda'ya doğru ilerledi ve her yandan kuşattı. Cesurca adamlarına surlara saldırmalarını ve o kadar çok ok atmalarını emretti ki içeridekiler büyük bir korkuya kapıldılar ve çok şaşırmaya başladılar. Şehri savunmak için pek az şövalye vardı, bu yüzden bütün halk şehit efendimiz Aziz Georgios kilisesinin üzerine çıktılar. Dehşet bütün ülkede o kadar büyüktü ki sadece ovalarda yaşayanlar değil, dağların güçlü kalelerinde bulunanlar bile tamamen umutsuzluğa kapılıyorlardı. Kudüs şehrine kadar korku çok büyüktü; çünkü şehir halkı şehri iyi savunamayacaklarından şüphe ediyorlardı. Bu sebeple Türklerin ordusu gelir gelmez şehri terk edeceklerini ve Davud Kulesi (la tor

David) denen hisara çekileceklerini tasarlamışlardı. Selahaddin'in akıncıları şimdiden Calcaille denilen bir yere kadar gelmişlerdi ve bütün ülkeyi öylesine yağmalamışlardı ki dağlar dışında hiçbir şey bırakmamışlardı. Bütün krallık öylesine perişandı ki inancın düşmanları her yerde serbestçe akın yapıyorlardı.

XX. — Kral'ın Selahaddin'i nasıl kötü bir şekilde bozguna uğrattığı hakkında.
Aşkelon'da bulunan Kral'a, Türklerin bütün ülkeyi yağmaladıkları ve iradelerine karşı koyacak kimseyi bulamadıkları haberi geldi; bu sebeple bütün ordusuyla Aşkelon'dan çıktı, çünkü düşmanlarına karşı maceraya atılmak, gözleri önünde adamlarını yok etmelerini ve toprağını yağmalamalarını görmekten ona daha iyi görünüyordu. Çok gizlice deniz kıyısı boyunca at sürdüler, çünkü orası daha örtülüydü, zira Selahaddin'in konakladığı ovalara tamamen aniden çıkmak istiyorlardı. Geniş alana geldiklerinde, atlı ve yaya bütün adamlarını muharebe düzenine soktular. Gazze'ye yerleşmiş olan Tapınak kardeşleri dışarı çıktılar ve onlarla birlikte at sürdüler. Sanki savaşa gidiyor gibiydiler, bu ülkede inançsızların kendilerine yaptıkları hakaretlerin öcünü alma konusunda büyük bir arzu duyuyorlardı. Büyük bir öfke ve büyük bir cesaretle her yandan gözettikleri şehirlerin ateşine bakıyorlardı; aralarında bu şeyin telafi edilmesini arzulamayan kimse yoktu. Çok ileri gitmeden, kendilerine oldukça yakın bir yerde konaklamış olan inançsızların ordusunu gördüler: ikindi vakti çok yakındı. Selahaddin bizimkilerin geldiğini gördü ve casusları aracılığıyla kendisiyle savaşmaya geldiklerinden emin oldu: o zaman gelişinden daha önce olduğundan çok daha fazla şüphelenmeye başladı. Derhal ülkeye yayılmış olan akıncılarına haber gönderdi ve hızla gelmelerini emretti. Yakında olanları toplamak için borazanlarını ve davullarını çaldırdı. Birliklerini düzene soktu ve her yere at sürdü. Bütün komutanlarla konuştu ve bu işten çok iyi anlayan biri gibi onları iyi iş yapmaya teşvik etti. Kral'ın yanında, beraberinde seksen dört silahlı kardeş bulunan Tapınak üstadı Saint-Amand'lı Eudes ve Prens Renaud, Ramla'lı Baudouin ve kardeşi Balian, Sayda'lı Renaud, Kral'ın dayısı ve seneschal'i olan Kont Joscelin bulunuyordu. Toplamda üç yüz yetmiş beş kişiden fazla adamları yoktu. Adını yüceltmesi ve inancını onurlandırması için Rabbimize bu ihtiyaçta kendilerine öğüt ve yardım göndermesi için dua ettiler. Türklere doğru yöneldiklerinde, daha önce size bahsettiğim Beytüllahim Piskoposu Aubert'in taşıdığı Gerçek Haç önlerinde gidiyordu. Selahaddin'in ordusuna yaklaştıkları sırada, ülkede büyük topluluklar halinde ateş yakmaya gidenleri gördüler ve onların gücü çok artıyordu. Rabbimiz onları teselli etmeseydi, bu işi çok iyi bilen ve bütün savaşlarda çok girişken olan Selahaddin'in yönettiği bu kadar büyük bir kalabalığa karşı savaşa girmekten çekinmelerine şaşmamak gerekirdi. Bizimkilerin yaklaştığını görünce, adamlarına döndü ve hangi birliklerin ilk olarak çarpışacağını ve hangilerinin onları destekleyeceğini düzenledi. Bizimkilerin her birinin hangi tarafa mahmuz vurması gerektiğini emretti.

XXI. — Aynı konu hakkında.
Birlikler birbirlerine karşı at sürdüler. O kadar yaklaştılar ki birbirleriyle çarpıştılar. Bir anda hepsi bir araya toplandı, öyle ki sayıca az olan Kral ve bütün adamları, bu

büyük Türk kalabalığının arasında hemen dalmış ve adeta kaybolmuş gibi oldular. Her yandan kuşatıldılar, ancak Rabbimiz onlara cesaret ve güç verdi, öyle ki hiç korkmadılar, aksine kılıçlarıyla en sıkı birliklerin arasından yol açmaya başladılar. Her biri yüreğinde Rabbimizin kendilerine lütfunu gönderdiğini iyice hissetti. Öyle teselli buldular ki hiçbir şeyden korkuları ve şüpheleri kalmadı. Düşmanlarını büyük bir kırımla biçiyorlar ve tarlaların ortasında büyük dereler halinde kan akıtıyorlardı. Türkler ilk başta bizimkilerin oradan nasıl kaçmaya çalıştıklarına şaşırdılar; sonra onların tutumlarını gördüklerinde, yüreklerine öylesine büyük bir korku düştü ki geri çekilebilen her biri kendine yol açıyordu. Savaş bu şekilde uzun süre devam etti; ancak sonunda inancın düşmanları, yeterince adam kaybettiklerinde artık daha fazla dayanamadılar, aksine bozguna uğradılar ve kaçmaya başladılar. Bu, Rabbimizin savaşta yaptığı en açık mucizelerden biriydi; çünkü kesinlikle biliniz ki yük hayvanlarının ve develerin üzerindekiler hariç, savaşmak için iyi donanmış yirmi altı bin Türk vardı, ki bunlardan çok büyük bir kalabalık bulunuyordu. Bu yirmi altı bin kişinin içinde, diğerlerinin arasından seçilmiş, dillerinde Toassin (Tavaşin) dedikleri sekiz yüz yiğit ve cesur kişi vardı; diğer on sekiz bini ise atlı ve silahlı sıradan insanlardı ki bunlara Caragolan (Karagulaman) derler. Diğerlerinin önünde o kadar yiğit olan bu sekiz yüz kişinin içinde, Selahaddin'in armasını taşıyan, yani onun gibi zırhlarının üzerine sarı ipekten (samit) cüppeler giymiş olan bin kişi vardı. Bunlar bedenini korumak için hep birlikte efendilerinin etrafında dururlardı; çünkü Türkiye'de (Türk diyarında) büyük prenslerin ve Arabistan dilinde Emir denen bu halkın komutanlarının geleneği şöyledir: satın aldıkları ve savaşta kazandıkları bütün çocukları, hatta kendi öz kadınlarından doğanları bile özenle besler ve korurlar; onları büyüyüp güçlendikçe pek çok şekilde silah kullanmaya alıştırır ve eğitirler. Her birine durumuna göre ücret verirler ve efendilerinin gözünde en çok lütfa sahip olanlara büyük gelirler bağlarlar. Savaşta efendilerini korumak ve muharebelerin en ağır yükünü taşımak bunlara düşer; bunlar diğerlerinin hepsini yeniden bir araya toplar ve çoğu kez onların sayesinde zafer geri kazanılır; kendi dillerinde bunlara Mameluc (Memlük) denir. Bu tür insanlar, efendileri kaçıncaya kadar alandan ayrılmak istemeyen Selahaddin'in etrafında durdular. Onun etrafında yeterince silah kullandılar; ancak sonunda diğerleri kaçtığında ve neredeyse hepsi öldürüldüğünde, o da geri çekildi. Sarazenler alandan ayrılır ayrılmaz, bizimkiler gün ağarıncaya kadar, Montgisard denen yerden Sazlıklar (Estornois) denen bataklığa kadar onları kovaladılar. Bir yerden diğerine tam on iki mil veya daha fazla mesafe vardı. Bizimkiler düşmanlarını kovalamakta, öldürmekte ve yere sermekte hiç durmadılar. Gece çöküp de bizimkileri geri döndürmeseydi, esir alınmayan veya öldürülmeyen tek bir kişi bile kurtulamazdı. Çünkü Türkler daha iyi kaçabilmek için silahlarını bile atıyorlardı; ne yük hayvanlarına ne de denklerine bakıyorlardı. En iyi binekli olanlar gidemeyenleri bırakıyorlardı. Pek çok şekilde yeterince esir alındı ve tehlikeye düşüldü. Birlikler çarpıştığında, bizim atlı adamlarımızdan sadece beş kişi öldü, daha fazla değil; onlardan başka hiçbir kayıp vermedik, yaya adamlar hariç ki kaç kişinin kaybolduğunu bilmiyorum. Türkler atların gayretiyle bu bataklığa geldiklerinde, üzerlerindeki zırhları ve zırh pantolonlarını bataklığın içine attılar; diğerleri miğferlerini, kalkanlarını ve sadaklarını attılar; çünkü bizimkilerin onları bulup zafer

işareti olarak götürmelerini hiç umursamıyorlardı. Ancak durum farklı oldu; çünkü bizimkiler ertesi gün bu yere geldiler ve eğer bütün atılmış olanları bulurlarsa diye sırıklarla ve kancalarla sazlıkları aradılar. İnanmaya çok değer bazı kişiler, o gün çıkardıkları ince silahlar hariç, yüz veya daha fazla zırh bulduklarını söylediler. Rabbimiz bu zaferi kendi hoşnutluğu ve lütfuyla, dördüncü Kral Baudouin'in saltanatının dördüncü yılında, Kasım ayında, Azize Katerina yortusu günü halkına bahşetti. Kral Aşkelon şehrine geri döndü ve çeşitli yönlere kovalamaya gitmiş olan adamlarını bekledi; hepsi dördüncü günde onun yanına geri döndüler. Geri döndüklerinde, getirdikleri zırhlarla, elbiselerle ve kap kacaklarla yüklü develeri görmeliydiniz; atlar ve diğer ganimetler bolca vardı. Bizimkilerin sevinç duymasına şaşmamak gerekirdi, Peygamber İşaya'nın şu sözüne göre: Ganimeti paylaşırken sevinen galip gibi.

XXII. — Kral Baudouin'in Selahaddin'in ağırlıklarını nasıl yağmaladıkları hakkında.

O sırada başka bir şey daha oldu ki Rabbimizin düşmanlarını ezdiği ve halkına yardım etmek istediği açıkça görüldü. Zira bozgun meydana gelir gelmez, ertesi gün tam on gün boyunca o kadar şiddetli yağmur yağmaktan hiç geri durmadı ki evlerin dışında hiçbir şey insanı koruyamıyordu ve kimse dışarı çıkmıyordu; o toprakta hiç görülmemiş kadar büyük yağmur vardı. Kaçmış olan Türkler sıkıntıdan atlarını kaybettiler, çünkü bizimkiler onları ararken pek merhamet göstermemişlerdi; aksine savaş biter bitmez yanlarında ne elbiseleri ne yiyecekleri ne de yük hayvanları kalmıştı. Yağmurların soğuğu onları çok bunaltıyordu; yolu bilmiyorlardı ve şiddetli hava yüzünden yaya olarak gidemiyorlardı; eğer tarlaların ortasında bulunuyorlarsa, sürüler halinde şaşkın şaşkın dolaşıyorlardı; düşman onları tıpkı hayvanlar gibi kolayca götürüyordu. Bazen ülkelerine doğru iyi gittiklerini sananlar, kendilerini arayan bizimkilerin üzerine doğru geliyorlardı. Bedevi denen Arap Türkleri, Selahaddin'in bu şekilde bozguna uğradığını ve adamlarını kaybettiğini görünce, daha önce size söylediğim gibi bütün ağırlıklarını bıraktığı Laris (El-Ariş) şehrindeki kişilere hızla gittiler. Adamlarının bozgununu onlara çok korkutucu bir şekilde anlattılar, sonra üzerlerine koştular ve korudukları bütün ağırlıkları ellerinden aldılar; kendileri hepsini aldılar, çünkü Selahaddin'in getirmiş olduğu bu halk hiçbir koruma bulamadı. Bedevi olmayan bu Türk türünün şöyle bir adeti vardır ki savaşmak için hiçbir zaman toplanmazlar, aksine bundan olabildiğince kaçınırlar; ancak uzaktan bekler ve kimin kazanacağına bakarlar; ve her kim olursa olsun biri bozguna uğradığında, üzerine koşar ve bulabildikleri bütün ganimeti alırlar. Birkaç gün sonra bizimkiler ormanları ve dağları aramaktan vazgeçmiyorlardı ve oraya sığınmış olan Türkleri buluyorlardı. Çoğu kez tamamen kendi istekleriyle bizimkilere geliyorlar ve kendilerine teslim oluyorlardı, çünkü tarlaların ortasında açlıktan ve sıkıntıdan ölmektense hapishanede tutulmayı tercih ediyorlardı. Aşkelon'un hemen dışında adamlarını toplamak için bir süre kalmış olan Kral Baudouin, ganimeti onu kazananlara paylaştırdı, öyle ki hepsi bundan zengin oldu. Böyle bir gösterişle ordusuyla birlikte bu yere gelmiş ve şehirlerini adamlarına paylaştırmış olan Selahaddin, aşağılanmış ve çok utanmış bir halde oradan ayrıldı: yanında sadece

yüz atlıyı zar zor götürebildi; kendisi bile koşucu bir devenin üzerine binerek kaçtı. Bu olayda açıkça görülebilir ki insan umudunu yalnızca Rabbimize bağlamalıdır; insanların yardımı eksik olduğunda, o zaman kendi yardımını göndermeyi iyi bilir. Eğer Flandre Kontu ve Trablus Kontu ve onlarla birlikte olan diğer iyi şövalyeler bu sıkıntıda bulunsalardı, insan bu zaferi silahların ve şövalyeliğin gücünün kazandığını düşünebilirdi; ancak Rabbimiz her şeyden önce kendisine şükredilmesi ve hamdedilmesi gerektiğini göstermek için bu işi az sayıda insanla gerçekleştirmek istedi. Kral kendi adına ve halkına gösterdiği büyük onurdan dolayı Rabbimize şükretmek üzere Kudüs'e, Kutsal Kabir Kilisesi'ne gitti.

XXIII. — Flandre Kontu'nun hiçbir şey yapmadan nasıl geri döndüğü hakkında. Ülkede işler bu şekilde yürürken, Flandre Kontu ve beraberindekiler hâlâ Harim kalesinin önünde kalıyorlardı, ancak Rabbimizin işine pek özen göstermiyorlardı; çünkü düşmanlarına olması gerektiği gibi zarar vermeye hiç çalışmıyorlar, aksine çadırlarının içinde yalınayak, hafif giysiler içinde masa oyunları ve satranç oynamaktan hiç geri durmuyorlardı. Sık sık büyük topluluklar halinde Antakya'ya hamamlara, tavernalara ve yemek evlerine gidiyorlar; zevk ve kötü zevklere bütün düşüncelerini veriyorlardı. Kuşatmada kalanlar ise kendilerine düşeni yapmakta tembel ve umursamazdılar. Flandre Kontu her gün ülkesine gitmesi gerektiğini ve orada kaldığı sürece ülkesinin perişan olduğunu söylüyordu. Bu söz onlara çok zarar veriyordu; çünkü ordudakiler sık sık cesaretlerini kaybediyorlar ve ne yapacakları umurlarında olmuyordu; kaledekiler ise bundan büyük teselli buluyorlardı ve kuşatmanın yakında sona ereceğini duyduklarında, efendilerinin kendilerine korumaları için emanet ettiği kaleyi düşmanlarına teslim etmektense içeride ölmeye katlanmayı tercih ediyorlardı. Kale birkaç yerde taşıma topraktan yapılmış bir tepenin (höyük) üzerinde yer alıyordu. Sadece bir taraftan saldırılabilirdi, diğer taraflarda tepe çok dikti. Yine de her yerden halkı meşgul edebiliyorlardı. Başlangıçta bizimkiler oldukça iyi tutundular, çünkü taş atan makineler ve mangoneller kurdurdular. Kendileri de saldırdılar ve içeridekilerden yeterince kişiyi yaraladılar. Sonra kıskançlık, alçaklık ve tembellik yüzünden bütün işi hiçe indirdiler, öyle ki daha önce neredeyse teslim olmak üzere olan çok korkmuş Türkler, bizimkilerin kötü tutumunu görünce cesaretlendiler ve güçlendiler; ve her gün oradan ayrılmaktan bahsettiklerini öğrendiler. Flandre Kontu Philippe gibi soylu bir adamın kendisine söylenen sözlere hiç aldırmadan bu işe böyle girişmesi büyük bir mucize olarak görülmelidir. Antakya Prensi bu işte hiç ilerleme kaydedemediklerini ve zamanlarını kaybetmekten başka bir şey yapmadıklarını görünce, içeridekilerle görüştü ve kuşatmayı kaldırmak için onlardan bir miktar para aldı. Bu şekilde hepsi oldukça utanç verici bir biçimde oradan ayrıldılar. Flandre Kontu Kudüs'e gitti; Paskalya gününe kadar orada kaldı. Sonra yolculuk hazırlıklarını yaptı, ihtiyacı olduğu gibi gemiler ve kadırgalar hazırlattı; Suriye'nin Lazkiye limanında Konstantinopolis İmparatoru'nun topraklarına doğru doğrudan gitmek üzere denize açıldı. Deniz aşırı topraklarda sadakatinin pek iyi bir hatırasını bırakmadı. O dönemde Almanya İmparatoru, yirmi yıldan fazla süren anlaşmazlık ve aforozdan sonra Papa Aleksandros ile barıştı; ve bu barış Venedik'te yapıldı. Aynı dönemde Suriye krallığının baronları ve kiliselerin din adamları Kudüs

surlarının pek çok yerinden yıkılacak kadar eski olduğunu görünce; yeniden yapılıp iyi bir duruma getirilinceye kadar her birinin belirli bir miktar para ödemesi için aralarında bir vergi koydular.

XXIV. — Roma'da toplanan Genel Konsil hakkında.

Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz yetmiş sekizinci yılında, dördüncü Kral Baudouin'in saltanatının beşinci yılında, bütün Hristiyanlığın genel konsili Roma'da toplanmak üzere çağrıldı. Ekim ayında Suriye din adamları gittiler: Sur Başpiskoposu Guillaume, Kayserya Başpiskoposu Heraclius, Beytüllahim Piskoposu Aubert, Sebaste Piskoposu Raoul, Akka Piskoposu Joces, Trablus Piskoposu Romanus, Kutsal Kabir Başrahibi Petrus, Sion Dağı Kilisesi Başrahibi Renaud. Bu Joces konsile giderken, Kral Baudouin ile topraklarının baronlarının daha önce Marki ile evlendirilmiş olan Kral'ın kız kardeşini kendisine eş olarak verme konusunda anlaştıklarını söylemek üzere Burgonya Dükü Henri'ye gönderilmişti. Dük bu sözü ilk başta çok gönüllü olarak kabul etti, öyle ki söylendiğine göre Piskopos Joces'in eline bunu yapacağına dair yemin etti; ancak sonradan fikrini değiştirdi, hangi sebeplerden olduğunu bilmiyorum ve oraya gitmek istemedi ve bu konuda yeminine aldırmadı. Deniz aşırı toprakların din adamlarının Roma'ya gitmek üzere yola çıktıkları o ayda, Kral Baudouin krallığın bütün gücünü topladı; Ürdün nehrinin kıyısına, Yakup Geçidi (Gué Jacob) denilen yere gittiler. Orada bir kale kapatmaya (inşa etmeye) başladılar. Eskiler buranın Yakup'un Mezopotamya'dan dönerken Ürdün nehrini geçtiği ve kardeşi Esav'a haberciler gönderdiği ve halkını iki kola ayırdığı yer olduğunu söylerler. Bu sebeple orada şöyle der: Değneğimle bu Ürdün'ü geçtim ve şimdi iki kolla geri dönüyorum. Bu yer Naftali toprağı ile Sur başpiskoposluğu altında Fenike'de bulunan Banyas (Belinas) şehri arasındadır. Oradan Banyas'a kadar tam on mil vardır. Orada bir tepe vardı; biraz yüksekçe bir yerdi, bunun üzerine temellerini attılar ve kesme taştan çok geniş ve harçla örülmüş kalın bir duvar yükselttiler; öyle ki bu işi yapmak için tam altı ay orada kaldılar. Onlar bu kaleyi kapatmakla meşgulken, Şam bölgelerinden haydutlar çıktı ve etraftaki yolları öyle tuttular ki kimse kendi istediği yere gitmeye veya oradan gelmeye soyulmadan ve esir alınmadan cesaret edemiyordu. Kendini savunmak isteyen ise hemen öldürülüyordu. Bu haydutlar ilk olarak Akka yakınlarındaki dağlarda, Boquael (Buka) denilen bir kalede bulunuyorlardı. Bu yer Zabulon toprağında çok hoş bir yerdir ve öylesine yüksek bir dağda yer alır ki berrak ve tatlı pınarları ve bol meyve veren ağaçları olmamasına şaşmamak gerekir. Bu kalenin insanları adetleri gereği cesur, gözü pek ve iyi silahlanmışlardı; öyle ki bütün komşularını dize getirmişlerdi ve etraftaki kaleleri kendilerine haraç vermeye zorlamışlardı. Ellerindeki her şey ve başkalarının mallarını zorla veya hırsızlıkla götürdükleri her şey oraya sığınıyordu, çünkü kalenin komutanlarına büyük bir pay veriyorlardı. Bu sebeple hem Hristiyanlara hem de kendilerini rahat bırakan Sarazenlere aynı şekilde zarar veriyorlardı; bu yüzden hem buradakiler hem de oradakiler onlardan nefret ediyordu ve kendilerine yakın olanlar onlardan şikâyet ediyorlardı, çünkü güçleri ve küstahlıkları her geçen gün artıyordu. Kral Baudouin artık buna daha fazla katlanamayınca, büyük bir adam topluluğuyla aniden bu kalenin üzerine yürüdü.

Yakalayabildiklerini öldürdü ve kaleyi zorla ele geçirdi; ancak içeride pek fazla adam bulamadı; çünkü çoğu onun gelişini önceden öğrenmiş ve kadınları ve çocuklarıyla birlikte Şam toprağına kaçmıştı; oradan da eski adetlerini hiç unutmadılar, aksine size söylediğim gibi yollarda pusuya yatıyorlardı ve büyük toplulukları vardı; bizim insanlarımızdan götürebildikleri herkesi esir alıyor ve soyuyorlardı. Bizimkiler onların kendilerine bu kadar çok zarar verdiklerini görünce, bu işi nasıl telafi edebilecekleri ve yolları nasıl güvence altına alabilecekleri konusunda aralarında danıştılar; sonunda adamlarını çeşitli yerlerde pusulara ve gizli mevzilere yerleştirmeleri konusunda anlaştılar, öyle ki kendilerini korumayanlar onların üzerine gelsinler ve onlara zarar versinler. Böylece bir gece bu haydutların büyük bir ganimet elde ettikleri ve geldikleri yere büyük bir sevinçle döndükleri oldu, ta ki bizim pusularımızdan birinin yakınından geçinceye kadar; bizimkiler dışarı fırladılar ve onları gafil avladılar; dokuzunu diri olarak yakaladılar, ancak yetmiş veya daha fazlasını öldürdüler. Bu olay Mart ayında, Aziz Benedictus yortusu günü gerçekleşti. Aynı ay içinde Papa Aleksandros, Konstantinos sarayı olan Lateran kilisesinde konsilini topladı. Orada piskopos ve başpiskopos olarak üç yüz kişi toplandı. Orada yazıya geçirilen pek çok iyi karar alındı.

XXV. — Toron'lu Onfroi'nin nasıl öldüğü hakkında.

Yakup Geçidi'ndeki bu kale kapatıldığında, Kral'a Türklerin Banyas'ın yanındaki ormana büyük sürüler halinde her türlü hayvan getirdikleri ve orada otlakta güttükleri haberi ulaştı. Orada Kral'a ve yanındakilere dayanabilecek kadar silahlı adam yoktu. Bizimkiler, eğer dikkat etmezlerse onları gafil avlayabileceklerini ve itirazsız ganimet elde edebileceklerini düşündüler. Bu sebeple gece karanlık çökerken yola koyuldular ve bütün gece at sürdüler, ta ki sabahleyin onların sığınağına varıncaya kadar. Bizimkiler derhal ganimeti toplamak için çeşitli yönlere dağıldılar, öyle ki birbirlerini kaybettiler. Hiçbir birlik güzelce at sürmedi ve diğerleri gibi düzen içinde gelmedi. Kral'ın kendisinin çılgınca daldığı bu savaş kayalıklar arasında dar bir geçitteydi. Türklerin büyük bir kısmı orada dinlenmişti; bizimkilerin üzerlerine geldiğini duyduklarında kendilerini güvende sanıyorlardı; ancak Kral'ın üzerlerine geldiğini görünce, kendilerini savunmazlarsa öleceklerini kesinlikle anladılar. Bunun üzerine pusularından fırladılar ve geçide çılgınca sıkışmış olan bizimkilerin üzerine koştular. Uzaktan önce atlarına ok atmaya başladılar, sonra kılıçlarla, mızraklarla ve topuzlarla bizimkilere yaklaştılar. Komutan Onfroi orada büyük bir sıkıntı içinde olduklarını ve Kral'ın kendisinin de tehlikede olduğunu gördü; iyi ve düşünceli bir şövalye olduğu için derhal öne atıldı ve efendisini korumak için düşmanlarını biçmeye ve geri püskürtmeye başladı; harika silah vuruşları yaptı ve çok sıkıntı çekti; onun etrafında şimdiden bozguna uğramak üzere olan diğerleri yeniden toplandılar. Türkler hem uzaktan hem yakından tıpkı bir hedefe atar gibi vuruyorlardı. Pek çok yerinden tehlikeli şekilde yaralandı; sonunda düşmanlar kaçtığında, adamları onu yeniden ata bindirdiler ve baskıdan kurtardılar. Bu çarpışmada Kral adamlarından büyük zarar gördü. Orada yakışıklı, zengin, büyük soylu ve iyi huylu genç bir adam öldürüldü, adı Nasıra'lı İbrahim idi; ayrıca cesur, bilge ve sadık diğer şövalyeler, Torout'lu Godeschaus; ülkesinde onun için çok yas tutuldu. Bu kadar değerli olmayan daha

pek çok kişi de kaybedildi. Güçlükle kaçabilen Kral geldiği konaklama yerine geri döndü; ardından çılgınca dağılmış olan adamları birbiri ardına geri döndüler. Komutan Onfroi yaralarından dolayı çok hastalandı ve hâlâ yapabildiği sırada Chastel Neuf'e taşıttı. Orada on gün yattı ve aldığı darbelerden ve yaralardan büyük acı çekti. Sonra vasiyetini ve sadakalarını güzelce düzenledi; ardından şehit Aziz Georgios yortusu günü öldü. Çok onurlu bir şekilde Toron kalesindeki çok soylu ve ünlü Meryem Ana kilisesine defnedildi. Komutan'ın öldüğü ay içinde, Selahaddin (Salehadins) bütün ordusuyla geldi ve yeni yapılmış olan kaleyi kuşattı; dört bir yandan ok atmaya ve saldırmaya başladı. İçeridekileri o kadar sıkıştırıyordu ki dinlenme vakti bile bırakmıyordu, öyle ki içeride bulunan şövalyelerden biri olan Marun'lu Renier, sağlam bir yay gerdi ve dışarıda bulunan en zengin emirlerden birinin kalbinin tam ortasından vurdu. Diğer Türkler onun öldüğünü görünce yas tutmaktan başka bir şeye bakmadılar. Sakallarını yoluyorlar ve atlarının kuyruklarını kesiyorlardı. Böylece daha fazlasını yapmadan oradan ayrıldılar.

XXVI. — Kral'ın kendi başına Selahaddin'in akıncılarını nasıl bozguna uğrattığı hakkında.

Bundan sonraki ay içinde, Selahaddin daha önce birkaç kez Sayda toprağına girmişti ve hiçbir direnişle karşılaşmamıştı, öyle ki şehirleri yakıp yıkıyor, insanları öldürüyor ve ganimetleri götürüyordu; bu sebeple oraya tekrar gideceğini düşündü. Önden ülkenin insanlarını gafil avlayan ve ilk akınlardan kurtulmuş olan her şeyi götüren akıncılar gönderdi. Kendisi ise at sürdü ve Banyas şehri ile Ürdün nehri arasındaki yere yerleşti. Kral Baudouin'e Selahaddin'in toprağına bu şekilde girdiği ve hiçbir direnişle karşılaşmadan bütün ülkeyi kendi isteğine göre tahrip ettiği haberi ulaştı. Bu kadar kısa sürede toplayabildiği kadar adam topladı ve önünde Gerçek Haç'ı taşıttı. Doğruca Taberiye şehrine gitti. Sonra Safed kalesinden ve eski Naason şehrinden geçti. O kadar çok at sürdü ki bütün adamlarıyla Toron'a geldi. Orada casusları aracılığıyla Selahaddin'in ilk yerleştiği yerde hâlâ kaldığını ve bütün ülkeyi yakıp yıkan ve hafif silahlı oldukları için bulabildikleri her şeyi arayan akıncılarını beklediğini kesin olarak öğrendi. Kral tavsiye aldı ve düşmanlarının üzerine gitmeleri kararlaştırıldı; oradan hareket ettiler ve Banyas şehrine doğru yöneldiler, yukarıda dağda bulunan Mesaphar adlı bir kasabaya geldiler. Oradan aşağıdaki bütün ovaları gördüler; uzakta olan Selahaddin'in çadırlarını, yakınlarında ise akıncıları ve yanan kasabaları, pek çok yerde topladıkları ganimetleri açıkça tanıdılar; yakalanıp götürülen insanların çığlıklarını duydular. Bizimkiler artık buna daha fazla dayanamadılar, aksine derhal dağdan inmeye başladılar. Yaya askerlerimiz ise kendilerini takip edemediler; çünkü düşmanlarının önüne varmak için çok acele ediyorlardı. Yine de biraz daha yaya olan birkaç kişi onlarla birlikte koşmaya gayret etti. Düz ovalara indiklerinde, Mergion (Merc-i Uyun) denen bir yere geldiler; orada ne yapacakları konusunda tavsiye almak için bir süre durdular. Selahaddin Kral'ın gelişini derhal öğrendi: bu kadar aniden gelmiş olmasına çok şaşırdı. Ülkeyi yağmalayan akıncılarını gafil avlamasından çok korktu. Diğer yandan, eğer onlara yardım etmeye giderse, Kral'ın konaklama yerlerine dalmasından ve bıraktığı her şeyi almasından şüphelendi; bu sebeple ordunun bütün ağırlıklarını taşıttı ve şehrin

suru ile dış siperi (barbakan) arasına develeri ve yük hayvanlarını götürttü, korumak için; çünkü engel ve yükten kurtulmak istiyordu ki adamlarımızın döneceği tarafa gidebilsin. Bu şekilde durdu ve akıncılarından haber bekledi. Akıncılar Kral'ın kendilerine karşı gelmek için dağlardan indiğini gördüler; büyük bir korkuya kapıldılar ve ganimetlerini korumaktan başka bir şey düşünmediler. Derhal bulundukları Sayda toprağını ovalardan ayıran nehri geçtiler. Bizimkiler önlerine çıktılar ve onlarla çarpıştılar, ancak pek tutunamadılar, aksine derhal bozguna uğradılar. Ölüler oldukça fazlaydı ve pek çoğunu devirdiler ve esir olarak alıkoydular; geri kalanlar Selahaddin'in ordusuna kaçtı.

XXVII. — Selahaddin'in Kral'ı nasıl bozguna uğrattığı hakkında.

Bu iş yapılırken, Tapınak üstadı Eudes, Trablus Kontu ve beraberindeki diğer adamlar önlerinde bulunan bir tepeye çıktılar; sol tarafta nehri bıraktılar, sağ tarafta ise düzlük ve Türklerin konaklama yerleri vardı. Kral'ın akıncılarını dağıttığı haberini almış olan Selahaddin, onlara yardım etmek için harekete geçmişti. At sürerken bozgundan kurtulmuş olanlarla karşılaştı; o zaman çok öfkelendi ve adamlarıyla konuştu, onları çok teşvik etti ve iyi iş yapmalarını rica etti; kaçanları geri döndürdü. Ganimete gitmiş olan yaya adamlarımız her şeyi bozguna uğrattıklarını sandılar ve hiçbiri nehir kıyısında konaklamamıştı, olan bitenden hepsi sevinçliydi. Atlı olan bizimkiler ise kaçanları uzun süre kovalamışlardı. Ancak onların aniden geri döndüklerini gördüklerinde ve üzerlerine at süren büyük birlikleri fark ettiklerinde, çok şaşırdılar, çünkü bütün ovalar onlarla kaplıydı. Birliklerini düzene sokmaya vakitleri olmadı, çünkü Türkler derhal üzerlerine koştular. Bir süre bizimkiler kendilerini çok iyi savundular; ancak bundan sonra artık dayanamadılar, aksine bozguna uğradılar ve kaçmaya başladılar. İyi atları olanlar, eğer nehre doğru yönelselerdi onlardan önce rahatça gidebilirlerdi; ancak büyük bir talihsizlikle, pek ileri gidemedikleri sarp ve sık kayalıkların arasına girdikleri için şaşırdılar, elleriyle düşmanlarına teslim olmaktansa geri dönmediler. Nehri geçebilenler tamamen kurtuldular; bir kısmı yakında bulunan Beaufort (Şakif Arnun) adlı bir kaleye sığındı, bir diğeri doğruca Sayda'ya doğru gitti ve bozgunun kötü haberlerini yaydı. Kral'a yardım etmek için bütün adamlarıyla birlikte çok güçlü bir şekilde gelen Sayda'lı Renaud ile karşılaştılar; onu geri döndürdüler ve artık yardıma gerek olmadığını, aksine kendi canını ve beraberindekileri kaybedebileceğini söylediler. Onun geri dönüşü bizimkilerimize büyük zarar verdi; çünkü eğer o yakınlarda bulunan kalesine kadar gitseydi, Türkler savaştan sonra dinlenmiş olan bizimkileri aramaya gitmeye cesaret edemezlerdi; aksine şövalyeleri ve kalenin köylülerini savaş için gönderirdi, bunlar da kayalıklar, mağaralar ve çalılar arasına saklanmış olanları ararlardı; ancak öyle oldu ki onları arayan Türkler yeterince buldular, öyle ki onları esir ve bağlı olarak götürdüler. Kral kendisini koruyan adamlarının yardımıyla kaçtı; Trablus Kontu az sayıda adamla Sur'a kadar gitti; adamlarımızdan oldukça fazla kişi kaybedildi. Tapınak üstadı Saint-Amand'lı Eudes esir alındı, o ki çok kibirli ve gururluydu; ne Tanrı'dan korkar ne de herhangi bir insana saygı gösterirdi, denildiğine göre. Onun tavsiyesi ve kışkırtmasıyla bu talihsizlik meydana gelmişti; ve gerçekten hak ettiği şeyi aldı; çünkü o yıl hapishanede öldü. Ramla'lı Baudouin, yüksek soylu ve güçlü bir adam, ve

Taberiye'nin üvey oğlu, Trablus Kontu'nun üvey oğlu Hugues esir alındılar. Bu kişiye çok insan üzüldü, çünkü genç, bilge ve kibar bir adamdı ve herkesin sevgisine sahipti. Bu kadar zengin olmayan daha pek çok kişi kaybedildi.

XXVIII. — Selahaddin'in başka bir kaleyi nasıl yıktığı hakkında.

Suriye krallığı meydana gelen bu olaydan dolayı çok üzgündü ve kendilerine karşı bu kadar büyük bir güçle yükselen Selahaddin'den büyük korku duyuyorlardı. Aynı mevsimde, yaşlı Kont Thibaut'nun oğlu Champagne Kontu Henri Akka'ya geldi ve beraberinde Fransa Kralı Louis'nin kardeşi Courtenay'li Pierre ve Beauvais seçilmiş piskoposu olan Kont Robert'in oğlu yeğeni Philippe ile birlikte güzel bir baron ve şövalye topluluğu getirdi. Onların gelişiyle ülkede çok sevindiler ve teselli buldular, çünkü onlar gibi yüksek soylu adamların Türklerin kendilerine yaptığı hakaretlerin öcünü alacaklarına ve yapmayı düşündüğü kötülüklerden kendilerini koruyacaklarına dair umutları vardı. Ancak Rabbimizin hoşuna gitmediği gibi, krallığın ihtiyacına pek yer vermediler; çünkü çok kibirli olan Selahaddin, bizimkilerin dinlenmesine pek izin vermedi, aksine çok sayıda Türk getirdi ve Kral'ın Nisan ayında yeni kapatmış olduğu Yakup Geçidi denen kaleyi kuşattı. Bu kale korumaları için Tapınakçılara verilmişti, çünkü kralların bağışlarıyla etraftaki bütün ülkenin kendilerine ait olması gerektiğini söylüyorlardı. Selahaddin'in orada kuşatmada olduğu haberi Kral Baudouin'e ulaştığında, bütün gücünü topladı ve Fransa'dan gelmiş olan o yüksek soylu adamlar da onunlaydı. Hepsi kaleyi kurtarmak veya Türklerle savaşmak için büyük bir istek duyuyorlardı. Ancak ordularını hazırlayıp işi geciktirirlerken, onlara gerçekten olduğu gibi şu haber geldi: işini yapmakta hiç tembel olmayan Selahaddin, kaleyi çoktan ele geçirmiş ve tamamen yerle bir etmişti; içeride bulduğu herkesi öldürmüş ve hapse götürmüştü. Bu diğer talihsizliklerden sonra bizimkileri ve ülkenin bütün halkını üzen şey bu oldu ve Rabbimiz halkından nefret ediyormuş gibi görünüyordu; ancak insan dışarıdan ne yargılarsa yargılasın, O'nun işleri her zaman iyi ve doğrudur; ve sevdiği kişilere sık sık deliliklerinin bedelini ödetir. O yıl, bir yıl önce Burgonya Dükü Henri'nin Kral'ın kız kardeşini eş olarak almasına dair başlatılan söz yeniden gündeme getirildi; çünkü dayıları Champagne Kontu Henri buna çok katılıyordu ve Dük ülkeye ilk deniz geçişinde gelirse bunun iyi olacağına inanıyordu. Ancak anlaşıldığına göre oraya hiç gelmedi; bunu hangi sebepten bıraktığı bilinmiyor.

YİRMİ İKİNCİ KİTAP

I. — Hristiyanların Selahaddin ile yaptıkları ateşkes hakkında.

Antakya Prensi Bohemund ve Trablus Kontu Raymond büyük bir şövalye topluluğuyla krallığa girdiler. Kral bundan çok korktu; çünkü krallığı kendi çıkarları için ele geçirmek amacıyla kendisine ihanet etmek ve onu ülkeden kovmak istediklerini sandı; zira Kral'ın hastalığı ortaya çıkmıştı ve cüzzam tamamen açıkça görünüyordu. Daha önce Marki ile evlenmiş olan kız kardeşi hâlâ duldu; çünkü daha önce duyduğunuz gibi Burgonya Dükü'nün gelişini bekliyordu. İkisi de kuzeni olan Prens ve Kont'un yakınlaşmasından şüphelenen Kral, kız kardeşini evlendirmek için acele etti. Ülkede daha yüksek soylu, daha bilge ve daha zengin adamlar vardı; hem ülkede doğmuş olanlardan hem de hac için oraya gelmiş olanlardan ki hanımefendi

onlarla çok daha iyi evlenmiş olurdu; ancak Kral acele etti ve onu Poitiers piskoposluğundan Hugues le Brun'ün oğlu olan ve Guy de Lusignan adındaki oldukça yiğit bir genç adamla evlendirdi. Kral bunu yapmaya o kadar hevesliydi ki düğün yapmak için uygun zamanı beklemek istemedi, aksine düğünü Paskalya yortusu günleri içinde yaptırdı. Prens ve Trablus Kontu Kral'ın kendilerinden şüphelendiğini öğrenince, Kudüs'te dualarını edip kutsal yerleri ziyaret ettiler, sonra ülkelerine gitmek üzere dönüş yoluna koyuldular. Taberiye'ye geldiklerinde orada on beş gün kaldılar. Onların neden geldiklerini bilmeyen Selahaddin (Salehadins), büyük bir Türk kalabalığıyla aniden üzerlerine geldi. Güzel bir maiyete ve büyük bir topluluğa sahip olan bu yiğit adamlar silahlandılar ve dışarı çıktılar. Onları görünce derhal Banyas'a (Belinas) geri döndü, öyle ki onlara hiçbir zarar vermedi. Orada uzun süre kaldı; çünkü açıkça görüldüğü üzere, bir önceki kış hazırlattığı kırk kadırgalık bir donanmayı bekliyordu. Kral, Selahaddin'in boşuna orada kalmadığını düşündü ve üzerine gelmesinden şüphe duydu; bu sebeple ona elçilerini gönderdi ve ateşkes istedi. O bu sözü memnuniyetle kabul etti ve buna güzelce razı oldu; savaşacak daha büyük bir güce sahip olduğunu ve bu kadar çok kez bozguna uğrattığı halkı bilmediğinden değil, aksine ateşkese razı oldu, çünkü Şam toprağında tam beş yıl boyunca o kadar büyük bir kuraklık olmuştu ki bu süre içinde neredeyse hiç yağmur yağmamıştı ve insanlara ve atlara yetecek her türlü yiyecek tükenmişti. Bu sebeple ateşkesler yeminle bağlandı ve denizde ve karada, ülkenin sakinleri ve oraya gelecek olan hacılar için onaylandı: derhal ötede ve beride duyuruldu. O güne kadar Türkler ve Hristiyanlar arasında hiç ateşkes yapılmamıştı ki bizimkiler kendi çıkarlarına bir avantaj elde etmemiş olsunlar; ancak o zaman hiç elde edemediler.

II. — Selahaddin'in deniz aşırı Kutsal Toprakları nasıl tahrip ettiği hakkında.
Savaş zamanının geldiği yaz geldi. Selahaddin Şam toprağının ve Bostra şehrinin kendisi için güvende olduğunu gördü; bunun üzerine yanına büyük bir atlı topluluğu topladı ve Trablus toprağına girdi. Orada konakladı, ancak ülkeyi tahrip etmek için bütün bölgeye akıncılarını gönderdi. Kont ve adamları Arka (Arches) şehrine gitmişlerdi; orada düşmanlarıyla çok büyük bir zarara uğramadan savaşmak için uygun bir yer ve fırsat bulup bulamayacaklarını bekliyorlardı. Ülkenin Tapınakçıları kalelerinin içinde sıkı ve kapalı duruyorlardı, çünkü her gün Selahaddin tarafından kuşatılmayı bekliyorlardı; bu sebeple kendilerine zarar veren akıncılara karşı dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Aynı şeyi Kerek (Crac) kalesini korumaları gereken Hospitalier'ler de söylüyorlardı ve eğer üzerlerine kuşatmaya gelinmezse memnun oluyorlardı. Kont'un ordusu ile Hospital ve Tapınak kardeşleri arasında Selahaddin konaklamıştı, öyle ki biri diğerine yardım edemiyordu; her yerde koşan akıncılar yüzünden birbirlerine haber bile gönderemiyorlardı, bu yüzden aralarındaki durumları hiç bilmiyorlardı. Ülkede hiçbir direnişle karşılaşmayan Selahaddin, ülkeyi tahrip etmek için kısa günlük yürüyüşlerle at sürüyordu; bir kısmını biçmiş oldukları buğdayları, ambarlardakileri ve tarlalarda henüz duranları ateşe verdiriyordu. Yanında yeterince ganimet ve esir götürüyordu. Şehirlerin tamamını yaktı ve küle çevirdi. Bu bölgelerde her istediğini yaptığı sırada, Haziran ayının ilk günü civarında, hazırlatmış olduğu donanma Beyrut şehrinin önüne geldi; ancak onu yöneten

komutanlar efendilerinin Kral ile ateşkes ve güvence yaptığını kesin olarak biliyorlardı; bu sebeple ne denize ne de şehre hiçbir zarar vermeye cesaret edemediler. Selahaddin'in Trablus toprağında kaldığını öğrendiler ve bu tarafa gitmek üzere yola çıktılar. Antarados adlı bir şehrin yakınında bulunan Arad (Arade) adlı bir adanın yanından geçtiler, çünkü bu adanın karşısındadır; birinden diğerine yarım milden fazla mesafe yoktur. Eskiler Nuh'un oğlu Kenan'ın oğlu Arad'ın ilk olarak burada oturduğunu ve kendi adıyla buranın böyle adlandırıldığını söylerler. Size Antarados dediğim bu şehre şimdi Tortosa denir. Burası efendimiz Aziz Petrus'un, Fenike toprağından vaaz vererek geçerken, Tanrı'yı doğuran Bakire'nin onuruna küçük bir kilise yaptığı yerdir. Pek çok insan hac için oraya gider ve Rabbimiz annesini onurlandırmak için orada pek çok güzel mucize gerçekleştirir. Bu şehir, ada ve daha ötede bulunan Maraclea adlı şehir Sur başpiskoposluğuna bağlıdır. Kadırgalar oraya vardığında, içeride bulunanlar efendilerinin emrini bekliyorlardı; bu sırada limanda buldukları evleri yaktılar. Tortosa şehrinde yapabildikleri kadar zarar vermeye çalıştılar, ancak içeridekiler kendilerini öyle iyi savundular ki hiçbir şey kaybetmediler. Çok geçmeden Selahaddin Trablus Kontu ile ateşkes yaptı (Kral'ın ateşkesine dahil değildi). Bunun üzerine kadırgalarına geri dönmelerini emretti. Kendisi de bütün ordusuyla Şam krallığına gitti.

III. — Sur Başpiskoposu Guillaume'un Konsil'den kendi topraklarına nasıl döndüğü hakkında.

Roma'da yapılmış olan konsilden dönüşte, Sur Başpiskoposu Guillaume Konstantinopolis üzerinden geri döndü. Bütün insanlardan daha cömert olan İmparator Manuel onu çok onurlu bir şekilde karşıladı ve yedi ay yanında alıkoydu. Paskalya yortusu günlerinin Çarşamba günü ona kendisinden ayrılma izni verdi; ona güzel mücevherler ve zenginlikler bağışladı ve deniz aşırı topraklara ve diğer baronlara götürmesi için onun aracılığıyla kiliselere büyük bağışlar gönderdi; ve onlara dört kadırga teslim ettirdi. Böylece denize açıldılar ve deniz adaları olan Bozcaada (Tenede), Midilli (Mitilene), Sakız (Chios), Sisam (Samos), Rodos, Kıbrıs'tan geçtiler; sol tarafta ise Frigya, Küçük Asya, Likya, Pamfilya, İsauria ve Kilikya topraklarını bıraktılar. Öyle çok yol aldılar ki Saint-Syméon limanı denilen Asi (Fer) nehrinin ağzına girdiler. Ancak bu tarihi Latinceye koyan başpiskopos, kış mevsimi sebebiyle ve İmparator'un isteğiyle Konstantinopolis'te kaldığı sırada, çok bilge bir adam ve iyi bir Hristiyan olan İmparator'un, Rabbimiz kendisine yaşam süresi bağışlarsa çocuklarını evlendirmeyi düşündüğünü anlatır. Bir oğlu ve bir kızı vardı: henüz on üç yaşında olmayan ve büyükbabasının adıyla Aleksios olarak adlandırılan oğluna, Fransa Kralı Louis'nin Agnes adındaki ve dokuz yaşından büyük olmayan kızını verdi; düğün günü ikisini de imparatorluk kumaşlarıyla ve taçlarla giydirdi; ve şenliği Yaşlı Konstantinos sarayında, daha önce konsillerin yapıldığı ve Herakleios'un oğlu diğer Konstantinos'un oğlu olan Konstantinos'un adıyla Trullos denen o bölümde yaptırdı. Kızını evlendirmek için yaşlı Montferrat markisi Guillaume'un oğlu ve Kral Baudouin'in kız kardeşiyle evlenmiş olan diğer Guillaume'un kardeşi olan genç bir adamı çağırttı. Bu kişinin adı Renier idi ve yaklaşık on yedi yaşındaydı. Konstantinopolis'te ve İmparator ile orduda bir süre

kaldıktan sonra, Epifani (Theophanie) yortusu günü, kendisinin ve İmparator'un Maria adındaki kızının düğünü yapıldı. Patrik Theodosios onları evlendirdi. İmparator Renier'nin adını değiştirdi ve ona kendi babasının adı olan Ioannes adını verdi. Bu kız Alman toprağından gelen İmparatoriçe İrene'den doğmuştu; çünkü İmparator'un daha sonra aldığı ve Maria olmayan kızı sadece bu oğlu Aleksios'a sahipti. Yaptıkları oyunları, Hipodrom (Ypodromes) denen şehrin tiyatrolarını ve düğünün yapıldığı Blakhernai sarayında o gün bulunan zenginliği anlatmak isteyen kişi, bunu iyi anlatmak için çok çaba harcamalıdır. Damadın ve gelinin giydiği elbiseler, sarayda ve şehrin sokaklarında asılı duran perdeler ve o gün sergilenen altın ve değerli taşlar o kadar değerliydi ki gerçeği söylemek isteyen kişiye zar zor inanılırdı. İmparator'un elçileri efendilerinin kendilerini Antakya prensine ve patriğine gönderdiği işleri tamamladıklarında, oradan ayrıldılar ve doğruca Beyrut şehrinde buldukları Kral'ın yanına gittiler. Oradan Sur'a aceleyle gittiler. Dördüncü Kral Baudouin'in saltanatının yedinci yılı olan o yılda, Eylül ayında, Havari Aziz Matta yortusu arifesinde, çok iyi bir Hristiyan, İsa Mesih inancında sağlam ve dünyaya karşı bilge olan Fransa Kralı Louis öldü. Ondan geriye bir erkek çocuk kaldı, o da bütün Hristiyanlığın aziz olarak kabul ettiği Kral Philippe idi. Annesi, yaşlı Kont Thibaut'nun kızı, Champagne Kontu Henri'nin, Chartres Kontu Thibaut'nun, Sancerre Kontu Étienne'in, Reims Başpiskoposu Guillaume'un kız kardeşi olan Kraliçe Alix idi. Kral Louis saltanatının ellinci yılında, hayatının altmışıncı yılında öldü. Bundan sonraki ayda, yani Ekim ayında, çok saf bir adam olan ve rahipliğinde pek az iyilik yapan Kudüs Patriği Amaury öldü. Onun yerine on gün sonra Kayserya Başpiskoposu Heraclius seçildi.

IV. — Kral Baudouin'in kız kardeşini Onfroi ile nasıl evlendirdiği hakkında. Bundan çok geçmeden, Kral Baudouin henüz sekiz yaşında olan tek kız kardeşini Onfroi adında genç bir adamla evlendirdi. Bu kişi genç Onfroi ile Nablus'lu Philippe'in kızı Stephanie'nin oğlu olan üçüncü Onfroi idi. Bu ikinci Onfroi ise daha önce kendisinden pek çok kez bahsettiğim Kral'ın komutanı Toron'lu Onfroi'nin oğluydu. Anne tarafından ataları İkinci Arabistan'ın senyörleriydi; bu Kerek (Crac) denen ve şimdi Montreal olarak adlandırılan Suriye-Sobal toprağıdır. İkisi de Ürdün nehrinin ötesindedir. Bu kişi daha sonra teslim oldu ve Tapınak üstadı oldu. Prens Renaud size bahsettiğim bu evliliğin yapılmasından dolayı çok zahmet çekti; çünkü gencin annesiyle evlenmişti ve onun üçüncü kocasıydı. Bu evlilik için büyükbabasının ölümü üzerine Sur toprağında kendisine kalan mirasından vazgeçti ve Kral'a Toron'u, Chastel-Neuf'ü ve Banyas (Belinas) haklarını bütün eklentileriyle birlikte teslim etti; ve Kral ona başka bir şey verdi ve kendisine ve dostlarına çok hoş gelen bütün anlaşmaları yaptı. Aynı ayın üçüncü gününde, cömert, kibar, bilge ve iyi girişimci prens olan Konstantinopolis İmparatoru Manuel öldü. Onun hayatını ve iyi işlerini bilenler, Rabbimizin onun ruhunu cennetine kabul ettiğine dair kesin bir umuda sahiptirler. İmparatorluğunun kırkıncı yılında öldü; kırk üç yaşından pek büyük değildi. O dönemde Antakya Prensi Bohemund şeytan tarafından o kadar aldatıldı ve günahla kör oldu ki, İmparator'un yeğeni olan meşru eşi hanımefendi Theodora'yı terk etti ve Kutsal Kilise'ye aykırı olarak, büyülerden ve sihirlerden başka bir şey yapmayan çok kötü niyetli bir kadınla evlendi; adı Sibylla idi. O dönemde

Konstantinopolis'te Kral'ın dayısı ve krallığın seneschal'i olan Joscelin ve Türkler tarafından esir alınıp fidye ile kurtarılan Ramla'lı Baudouin bulunuyordu; İmparator'dan yardım istemeye gitmişti, ancak İmparator Manuel çoktan ölmüştü. O zaman İmparator Manuel'in oğlu İmparator Aleksios'a karşı Yunanistan'ın yüksek soylu adamlarının düşündükleri çok büyük bir ihanet ortaya çıktı. Babası öldüğünde henüz emrettiği gibi annesinin vesayeti altındaydı. Bu hainlerin hiçbiri çok yakın kuzen değildi. Diğerlerinin yanı sıra ihanetin liderleri arasında size daha önce bahsettiğim Andronikos'un bir oğlu vardı, adı Manuel idi; ve İmparator'un kız kardeşinin kızıyla evli olan sarayın baş mabeyincisi Aleksios ve daha on iki kadar büyük adam vardı. Üstelik İmparator'un kız kardeşi Maria ve Marki'nin oğlu olan eşi Ioannes bu girişime katılmışlardı; ancak ortaya çıkarıldıklarını fark ettiklerinde, kendilerini korumak için ikisi birlikte Ayasofya (Sainte Sophie) manastırına girdiler. Onlarla birlikte İmparator'a karşı tutunmak isteyen oldukça fazla insan içeri girdi ve kiliseyi silahlarla ve şövalyelerle iyice donattılar. Patrik'in kendisi de Konstantinopolis'te onlara iyilik istiyordu, ancak İmparator çok güçlü bir şekilde adam topladı, böylece hepsini yakaladı ve hapse attırdı. Kız kardeşi onu öldürmek istemesinden korktu, bu yüzden ondan merhamet diledi. Dostları ona yalvardılar ve o da öfkesini bağışladı.

V. — Bohemund'un Hristiyanlığa karşı nasıl kötü bir yaşam sürdüğü hakkında. Size söylediğim, Prens Bohemund'un karısını sebepsiz yere terk edip sadakatsizlikle bir başkasını alması olayı, bütün Doğu Hristiyanlığını, özellikle de Antakya bölgelerini büyük bir karışıklığa ve büyük bir tehlikeye soktu; çünkü Patrik onu birkaç kez yumuşaklıkla uyardı ki açıkça içinde bulunduğu bu günahtan vazgeçsin ve iyi eşini geri alsın: ancak o çaresiz bir günahkâr gibi ne iyi bir söz ne de iyi bir öğüt dinlemek istedi; ne de kendisine iyilik gösterenlere hiç değer vermedi. Bu sebeple aforoz edilmesine karar verildi. Bunun üzerine deli gibi ve aklını yitirmiş bir halde konuştu ki hiçbir günahtan çekinmiyordu. Patrik, piskoposlar, bütün kâhyalar ve bütün din adamları savaşmaya başladılar; dövdürüyor, yaralıyor ve öldürüyordu; manastırları yağmalatıyor ve yıkıyordu; bulabildiği ne varsa, kutsal emanetleri ve diğer şeyleri aldırıyordu. Patrik şövalyeler, silahlar ve yiyeceklerle iyi donatılmış ve güçlü olan bir kilise kalesine sığındı. Din adamlarının büyük bir kısmı onunla birlikte içeri girdi. Prens büyük bir silahlı adam topluluğuyla oraya koştu ve onları içeride kuşattı. Sanki Sarazenlermiş gibi gönüllü olarak saldırtıyor ve ok attırıyordu. Bu yüzden ülkenin baronlarından bazıları, onun her türlü iyilikten tamamen saptığını görünce, insandan çok Tanrı'ya itaat etmeleri gerektiğini düşündüler; bu sebeple bu kötü işleri yapmasına artık yardım etmek istemediler. Bu soylu ve güçlü adamlardan biri Renaud Mansoer (Masoir) idi; kendisi her türlü şeyle iyi donatılmış bir kalesini elinde tutuyordu ve en iyi dostlarından bazılarını oraya yerleştirdi. İçeri girmeye cesaret edemeyen bütün piskoposlar ve diğer din adamları oraya çekildiler ve kalenin verdiği güvenceyle orada kaldılar; Prens'in hiçbir adamının oradan geçmesine veya kendilerine herhangi bir zarar vermesine izin vermiyordu. Bu sebeple ülke çok büyük bir tehlike içindeydi; çünkü topraklarının bilge adamları açıkça söylüyorlardı ki Rabbimiz buna zamanında çare bulmazsa, etrafta zengin ve güçlü olan Türkler

Hristiyanlar arasındaki bu kötü durumu fark edip toplanabilirlerdi; eğer toprağa girmek isterlerse orayı savunmasız bulacaklardı, çünkü aralarında böylesine büyük bir anlaşmazlık vardı; tıpkı bu şehir ile yiğit adamların çabasıyla Hristiyan inancına fethedilen o kayıp bölge arasında daha önce olduğu gibi. Çünkü İncil şöyle der: Kendi içinde bölünmüş her krallık yıkılacaktır. Kral Baudouin, Patrik ve Suriye krallığının baronları ile din adamları Antakya toprağının içinde bulunduğu tehlikeyi ve bu acı verici durumu duyunca bir araya geldiler ve bu büyük sıkıntıdan ülkenin nasıl kurtarılabileceği konusunda danıştılar. Prens'in sadakatsiz tutumuyla bunu hak ettiğini çok iyi görüyorlardı; ancak eğer üzerine zorla gidilirse Türklerle ittifak yapmasından ve onları toprağına sokup kalelerini teslim etmesinden çekiniyorlardı, öyle ki bizzat kendisi de istese bile onları oradan çıkaramazdı. Diğer yandan günahlara ve büyücülüğe o kadar kör olmuş ve bağlanmıştı ki, kendisine çılgınlığını gösterecek mantıklı bir söz söyleyen hiç kimseyi dinlemek istemeyeceği kesindi. Bu sebeple bilge adamlar bunun boşa harcanmış bir emek olacağını bildikleri için onu uyarmaktan ve zorlamaktan kaçındılar. Dilediği zaman günahkârların kalplerini ziyaret eden ve kötülük ile küstahlıkta kök salmış olanları lütfuyla iyi yola ve iyi duruşa sokan Rabbimizden düzelmesini beklediler.

VI. — Antakya Prensi'nin nasıl aforoz edildiği ve Konstantinopolis'te yapılan büyük ihanet hakkında.

Prens Bohemund o dönemde bu şekilde utanç verici bir yaşam sürüyordu ve iş öylesine ilerlemişti ki Prens aforoz edilmişti ve din adamlarına ve kiliselere yapılan kutsala saygısızlık ve haksızlıklar yüzünden bütün toprak enterdi (dini ayin yasağı) altındaydı. Bütün ülkede yalnızca çocukları vaftiz etmek (ve hastaları günah çıkartmak) dışında hiçbir kutsal tören yapılmıyordu. Sonunda Suriye krallığının bilge adamları bu işlerin büyük bir tehlike olmadan uzun süre devam edemeyeceğini gördüler; bu yüzden ortak kararla, daha önce Antakya prensi olmuş ve bu Bohemund'un üvey babası olan Kudüs Patriği Renaud de Châtillon'u, Tapınak üstadı Toroge'li Arnoul'u ve Hospital üstadı Kardeş Roger des Moulins'i oraya gönderdiler. Bunlara Antakya toprağındaki bu büyük karışıklığı mümkün olan her yolla yatıştırmaya çalışmaları ya da en azından kötülüğün bir süreliğine durması için bir çare bulmaları emredildi. Çünkü bilge adamlar bu haberin deniz aşırı ülkelere, Papa'ya ve Fransa krallığına ulaşmasından ve Prens'in yaptığı kötülüklere rıza gösterdikleri yönünde suçlamanın kendi üzerlerine atılmasından büyük korku duyuyorlardı; bu sebeple ona katılmadıklarını, aksine yaptıklarının kendilerine hoş görünmediğini açıkça göstermek istiyorlardı. Patrik yanına Kutsal Kilise'nin en bilge ve en dindar din adamlarından bazılarını aldı: Beytüllahim Piskoposu Aubert, seçilmiş Kayserya piskoposu olan ve daha önce keşiş olan Keşiş, Sion Dağı Başrahibi Renaud, Kutsal Kabir Başrahibi Petrus ve Charmontré başrahibi Eustache; birlikte kara yoluyla Trablus Kontu'nun toprağına gittiler ve onu da yanlarına aldılar, çünkü Prens'in yakınıydı ve sözlerinin onu iyilik yapmaya yönelteceğini düşünüyorlardı. Antakya'ya doğru geldiler ve Prens'i ile Lazkiye'ye çağırtmış oldukları Patriği buldular. İkisiyle ayrı ayrı konuştular, sonra ikisini birden Antakya şehrinin içine götürdüler. Prens'e çılgınlığını tanıması ve bırakması için pek çok yolla

çabaladılar; ancak ondan hiçbir şey elde edemediler; bu sebeple bir süreliğine barış yapmaya karar verdiler, öyle ki Prens Patriğe, piskoposlara ve bütün din adamlarına kendisi yüzünden kaybettikleri her şeyi geri verecekti; enterdi ülkeden kaldırılacak ve ayinler her yerde yapılacaktı; ancak Prens aforoz altında kalacaktı, çünkü günahından çıkmak istemiyordu; ve eğer bağışlanmak isterse, almış olduğu kadını terk edecek ve bırakmış olduğu kadını geri alacaktı. Bunu aralarında sağlamlaştırdıklarında, bilge adamlar yapabilecekleri kadarıyla işi iyi bir noktaya bıraktıklarını düşündüler ve kendi ülkelerine geri döndüler. Prens hiçbir zaman anlaşmayı tutmadı ve söz verdiği hiçbir şeye sadık kalmadı, aksine eskisinden daha kötüsünü yaptı; ve çok tehlikeli bir şey yaptı: çünkü çılgınlığından dolayı kendisini diğerlerinden daha fazla kınayan baronlarından birkaçını Antakya'dan ve bütün gücünden kovdu ve topraklarına el koydu. Bunlar komutanı ve mabeyincisi Lisle'li Guichard ve Bertrand, Kont Gilbert'in oğlu ve Garin Gaynarr idi. Sürgün olarak Ermenistan'a, dağların efendisi Rupen'in yanına gittiler; o da onları çok onurlu bir şekilde karşıladı ve onlara güzel bağışlar ve gelirler verdi; onları yanında tuttu ve yeterince toprak ve mülk tahsis etti. Bundan sonraki Ağustos ayında, Aziz Bartholomeus yortusundan sonraki yedinci günde, iyi Papa Aleksandros öldü ve Lateran Kilisesi'ne defnedildi. Ondan sonra daha önce Ostia piskoposu Humbald olan, Toskana'nın Lucca şehrinde doğmuş üçüncü Papa Lucius seçildi ve kutsandı; yaşlı bir adamdı ve okuma yazması azdı. Bundan sonraki ay içinde bilge ve dindar bir adam olan Beyrut Piskoposu Raymond öldü. Onun yerine herkesin rızasıyla iyi bir adam ve iyi bir din adamı olan Sur başdiyakozu üstat Eudes seçildi; ardından gelen gençlik bayramında rahip olarak atandı ve piskopos olarak kutsandı.

VII. — Şam kralı Nureddin'in oğlunun ölümü hakkında.

Tam o dönemde, henüz genç bir delikanlı olan Nureddin'in oğlu Melik Salih (Melechsala) öldü. Selahaddin'e mirasından sadece Halep ve etrafındaki bilmem kaç kale kalmıştı. Ölümünde vasiyetini yaptı ve bütün toprağını amcasının oğlu olan kuzeni İzzeddin'e (Hezedin / I. İzzeddin Mesud) bıraktı; onun da Musul şehrinin efendisi olan Tebeth (Seyfeddin) adında bir kardeşi vardı. Bu kişi gömüldüğünde, ülkenin emirleri Türkler arasında çok güçlü ve büyük nüfuz sahibi olan bu Tebeth'e haber gönderdiler; babasının kendisine bıraktığı bu mirasa girmek için aceleyle gelmesini bildirdiler. O hiç gecikmeden geldi ve şehri ve bütün toprağı teslim aldı; çünkü kuzenini mirasından büyük ölçüde mahrum bırakmış olan Selahaddin'in, Mısır'dan döndüğünde Halep'i ve diğer kaleleri zorla almak isteyeceğinden şüpheleniyordu, zira ülkenin büyük adamlarının bir kısmı onu tutuyordu. Selahaddin, size söylediğim gibi iki yıllık ve iyi güvence altına alınmış ateşkesi yaptığında, işlerini düzene koymak için Mısır'a gitmişti. Orada kaldığı sırada, size söylediğim gibi Sicilya Kralı'nın büyük bir donanma hazırlattığı ve donattığı haberi geldi ve Selahaddin Mısır'a gelmesinden şüpheleniyordu. Ancak boşuna korkmuştu, çünkü bu donanma İspanya yakınlarında bulunan iki adaya gitmek üzere yola çıktı: birinin adı Mayorka (Majorique), diğerinin adı ise Minorka (Minorique) idi. Bu donanma kendilerine çok kötü davranan bir fırtına yüzünden neredeyse tamamen battı; deniz kıyısında yer alan Savona (Saones), Albenga ve Ventimiglia'ya sığındılar. Size söylediğim gibi

Selahaddin ile Suriye Kralı arasında bu ateşkes sürerken, Fenike toprağında, Cübeyl (Gibelet) şehrinin yakınında, Lübnan dağı etrafında yaşayan ve Süryani denilen bir halk türü durumlarını çok değiştirdiler ve daha önce sahip olduklarından başka bir şekilde inanmaya başladılar; çünkü beş yüz yıldan fazla bir süre geçmişti ki Maron adında bir sapkın (heretik) vardı: bundan dolayı kendilerine Maronit (Marons) deniyordu, çünkü onun kötü öğretisini tutuyorlardı. Gerçek Hristiyanlardan ayrılmışlardı ve kendi başlarına kutsal törenlerini yapıyorlardı. Ancak Rabbimiz merhametiyle onlara baktı; içinde bulundukları hatadan tövbe ettiler: Antakya Patriği Aimery'ye geldiler ve uzun süre lanetlenmelerine yol açan Maron öğretisini lanetlediler ve Roma Kilisesi'nin tuttuğu şekilde Hristiyan inancını kabul ettiler, öyle ki o günden itibaren anneleri olarak ona itaat etmeye hazır oldular ve gerçek evlatlar oldular. Bu şekilde dine dönen bu halkta kırk binden fazla insan vardı; Cübeyl, Bostra ve Trablus piskoposluklarında yaşıyorlardı; onlar çok cesur ve silah kullanmaya alışkın insanlardı ve düşmanlarıyla savaştıklarında Hristiyanlara pek çok büyük yardım yapmışlardı. Suriye krallığında bulunanlar, onların kendi inançlarına döndüklerini duyduklarında bundan büyük sevinç duydular. Hataya sapmış ve yanlışlık içinde tutmuş olan dinlerinin patrikleri ve piskoposları ilk olarak dine döndüler ve tıpkı diğerlerini öğretip yönlendirdikleri gibi, şimdi onlara gerçeğin iyi yolunu gösterdiler ve kötü inançlarını bırakmalarını öğütlediler.

VIII. — Kral ile Trablus Kontu arasında çıkan anlaşmazlık hakkında.

Kral ile Türkler arasındaki ateşkes sürüyordu. Ancak o zaman kötü niyetli bazı kötü insanlar vardı ve Kudüs krallığında anlaşmazlık ve karışıklık ekmeye başladılar. Çünkü Trablus Kontu yaklaşık iki yıl boyunca ülkesinde sahip olduğu büyük işler yüzünden alıkonulmuş ve oyalanmıştı, öyle ki krallığa hiç girmemişti. Ancak Taberiye şehriyle ilgili bir işi olduğunu görünce —çünkü burası karısının mirasıydı— ve oraya gitmek için bütün hazırlıklarını yaptığında ve Cübeyl'e kadar geldiğinde, ülkenin barışını kötülükle bozmak isteyen kıskanç kişiler Kral'a Kont'un kendi kötülüğüyle krallığın baronlarıyla konuşmak üzere geldiğini ve Kral'dan ayrılıp kendisini efendi olarak tutmalarını sağlamak istediğini bildirdiler. Kral bu sözlere gerektiğinden fazla inandı ve zaten bunu yapıyormuş gibi ona çok öfkelendi; hemen Kont'a krallığına girmeye cesaret etmemesini yasaklayan elçilerini gönderdi. Kont bu emri duyunca çok utandı ve şaşırdı; kalbinde Kral'ın kendisine karşı bu kadar öfkelenmesi için hiçbir iyi sebep olmadığını çok iyi biliyordu; ordusunu hazırlamak için yaptığı masrafları ve zahmetleri kaybetti ve Trablus'a kadar geri döndü. Kral'ı onunla bu şekilde kavgaya sokanlar kendi niyetlerini gerçekleştirdiler; çünkü hasta olan Kral krallığın işlerini yürütmeye bakamıyordu, onlar ise kendi iradelerini yapıyorlardı ve ülkenin kazançları kendi çıkarlarına dönüyordu; bu yüzden onları rahatsız edecek olan bu bilge adamın eşliğine hiç aldırmıyorlardı. Herkesten önce bu işi tezgâhlamaya en çok uğraşan kişi, iyi bir kadın olmayan Kral'ın annesiydi; aksine hâkimiyeti çok seviyordu ve gelir almaya çok hevesliydi; bu konuda kardeşleri, ülkenin seneschal'i ve onları tutan diğer bazı baronlar ona yardım ediyorlardı ve bu yüksek soylu adama karşı Kral'ı kışkırtmak için büyük çaba harcıyorlardı. Ülkenin diğer baronları Trablus Kontu'na krallığın girişinin yasaklanması gibi bir hakaret

yapıldığını ve Kont'un bundan çok öfkeli ve büyük bir küçümseme içinde olduğunu duyduklarında, bundan çok hoşnutsuz oldular ve Hristiyanlığa çok büyük bir zarar gelmesinden şüphe ettiler, çünkü etraflarında bulunan düşmanları bu anlaşmazlığı kolayca öğrenebilirlerdi; ve bunun sadakatsizlikle tezgâhlandığını açıkça fark ettiler. Çünkü Kral hastalığından dolayı o kadar zayıftı ki hiçbir işine bakamıyordu, aksine bütün uzuvları çürümüş gibiydi ve dışarıdaki bir uzuv gibi düşüyorlardı. Bu sebeple efendilerine sadakati korumayı seven ve anlayanlar bir araya toplandılar; Kont'a iyi elçiler gönderdiler ve onunla konuştular, öyle ki büyük bir çabayla öfkesini yatıştırdılar ve onu Kudüs'e getirdiler. Daha önce kendisiyle konuşmuş olan Kral buna pek karşı çıkmadı, aksine buna katlandı ve ikisi arasında güzel bir barış yapıldı.

IX. — Rumların Konstantinopolis'te Latinlere yaptıkları büyük ihanet hakkında. Suriye krallığında işler bu şekilde giderken, Konstantinopolis imparatorluğunda büyük karışıklıklar ve büyük talihsizlikler meydana geldi; öyle bir şey oldu ki bütün Hristiyanlık için büyük tehlike ve çirkin zarar doğurdu. Sadakatsiz Rumlar uzun süredir düşündükleri büyük sadakatsizliği ortaya koydular. Dünyanın en iyi ve en girişimci prensi olan İmparator Manuel öldüğünde, imparatorluk miras hakkıyla ve İmparator'un vasiyetiyle, henüz on üç yaşında olmayan oğlu Aleksios'a geçti. Babasının ölümünde vasiyet ettiği gibi annesinin vesayeti altında kaldı. İmparatorluğun bütün işleri hanımefendinin iradesiyle, ülkenin seneschal'i (başkâhyası) olan Aleksios tarafından yürütülüyordu; bu sebeple kendi dillerinde ona Protosevasto deniyordu. Kendisi İmparator Manuel'in ağabeyinin oğluydu. Yunanistan'ın büyük adamları Latinlerden öç alabilecekleri zamanın geldiğini düşündüler; çünkü onları hiç sevmiyorlardı, büyük kıskançlıkları vardı; zira İmparator Manuel hüküm sürdüğü sürece, bilge ve öngörülü bir adam olarak kendi ülkesinin insanlarının yumuşak ve korkak olduğunu ve yüreklerinin hain ve sadakatsiz olduğunu çok iyi biliyordu; bu sebeple onlara pek güvenmiyor, aksine etrafına cesur, gözü pek, bilge ve sadık bulduğu Latinleri çağırıyordu. Onlara kendi malından, topraklarından ve zenginliklerinden o kadar cömertçe veriyordu ki hepsini zengin ediyordu. Ünü bütün dünyaya yayılmıştı, öyle ki Latin dilinin konuşulduğu bütün topraklardan pek çok yiğit adam yanına geliyordu; hepsini kabul ediyor ve büyük işlerinde onlara güveniyordu. Grifonlar (Rumlar) efendilerinin bu yabancı insanlar tarafından yönetildiğini görünce, bundan büyük acı ve büyük öfke duyuyorlardı; her birine İmparator'un Latinlere verdiği her şeyi kendilerinden almış gibi görünüyordu. İmparator'un soyundan olan ülkenin büyük adamları, doğaları gereği kibirli oldukları için yüreklerinde öylesine büyük bir nefret biriktirdiler ki hiçbir şey onları bizim halkımızla yatıştıramazdı. Aralarında anlaşmazlığın artmasına yol açan bir şey daha vardı; çünkü Hristiyan olduklarını söyleseler de, ayin kutsal törenini yapma biçiminde Latinlerle anlaşmıyorlardı ve hiçbir şekilde Roma Kilisesi'ne itaat etmek istemiyorlardı. Kilisede hizmet etme tarzlarını tutmayan herkese sahte Hristiyan ve sapkın (popelicans) diyorlardı. Bütün bu sebeplerden dolayı Rumlar ile Latinler arasındaki nefret ve kıskançlık o kadar büyüktü ki, fırsatını buldukları anda veya İmparator'un ölümüyle ya da başka bir yolla hepsini yok etmeyi ve topraklarında tek

bir kişinin bile kalmamasını uzun zamandır ülkeyi yönetenler düşünmüşlerdi; ve bunu yapabileceklerini çok arzuluyorlardı.

X. — Aynı konu hakkında.

Bu işi yapmayı düşündükleri şeyden hiçbir şey onları alıkoymadı; çünkü krallığı yöneten kişi, size bahsettiğim Aleksios Protosevastos idi; zira o ölen iyi imparatoru örnek almıştı ve geleneğine göre Latinleri seviyor ve yanında özel olarak tutuyordu, çünkü onlardan Rumlardan gördüğünden daha iyi ve daha sadık yardım alıyordu. Ancak onda hem kendi adamları hem de bizimkiler tarafından nefret edilmesine yol açan bir şey vardı: bedenen yumuşak ve korkaktı ve bedeninin isteğini günahta çok yerine getiriyordu; ve İmparator'un hazinesinde o kadar cimriydi ki hiçbir ihtiyaç için ondan hiçbir şey paylaştırmak istemiyordu, aksine sanki kendi emeğiyle toplamış gibi onu elinde tutuyordu; bu yüzden imparatorluğun büyük zararına pek çok kez aksilikler oldu. Üstelik ülkede onun kötü tarzıyla İmparatoriçe'nin sevgilisi olduğu söylentisi çok kötü bir şekilde yayılıyordu; ve bu yüzden bilge adamların bütün kalplerini kaybetti: çünkü hiçbir sadık adam, annesini onursuzlaştırarak efendisine utanç veren birini asla sevemez. O ise çılgınca davranıyor ve kendi isteğinden başka ne yaptığına ne de kendi yüceliğine hiç bakmıyordu; çünkü İmparator ölüm döşeğindeyken onun rahibe olacağına ve bundan sonra iffetli bir yaşam süreceğine yemin ettiğini görmüştü. Bu Aleksios günahı yüzünden aşırı derecede kibirlenmişti, diğer prenslere hiç değer vermiyordu ki onlar onun kadar yüksek soylu ve onun kadar güçlüydüler. İmparatorluğun hiçbir işi hakkında onlarla konuşmaya tenezzül etmiyor, aksine her şeyi kendi isteğine göre yürütüyordu. Bu sebeple onun yaptıklarından aşırı derecede öfkelenmiş olan ülkenin prensleri, Pontus (Karadeniz) toprağında naip olan yaşlı Andronikos'a mesajlarını gönderdiler ve kendilerine yardım etmek ve Aleksios Protosevastos'u imparatorluğun gücünden çıkarmak için hiç gecikmeden Konstantinopolis'e gelmesini bildirdiler. Bu Andronikos İmparator Manuel'in soyundandı, sahte bir adamdı, haindi ve sadakatsizdi. Her zaman baronlar arasında ittifaklar kurmaya ve ihanetler konuşmaya girişirdi. Pek çok kez yakalanmıştı, öyle ki İmparator Manuel onu sık sık yakalatıp zindanlara ve demirlere vurmuş ve ona yeterince utanç yaşatmıştı; ancak kendi akrabası olduğu için ona başka bir ceza vermek istemedi; aksine onu ülkeden kovdu. O da kaçtı ve Doğu toprağına sürgüne gitti ve sürgünde pek çok sadakatsizlik ve kötü iş yaptı; öyle ki öç alınması gereken yeterince şey vardı. Sonunda, İmparator ölmeden yaklaşık üç ay önce onunla barıştı; çünkü bilge adam Konstantinopolis şehrini veya etrafındaki toprağı karıştırmasını istemiyordu. Onu uzaklaştırmak istedi ve sanki onur veriyormuş gibi ona koruması için Pontus toprağını teslim etti ve onu oraya gönderdi. Bu Aleksios'un kuzeni olan ve soyundan gelen yüksek soylu adamlar, size söylediğim gibi onu çağırmaya gönderdiler ve getirebildiği kadar çok silahlı adam getirmesini bildirdiler; çünkü Protosevastos kendisine karşı ayaklanmış olan ülkenin yüksek soylu adamlarının büyük bir kısmını şimdiden hapse atmıştı ve daha da fazlasını atacağını söylüyordu; bu yüzden diğerlerinden daha büyük bir nefret içindeydi. Andronikos şehirde böylesine büyük bir karışıklık çıktığından emin olunca bundan büyük bir sevinç duydu, çünkü her türlü kötülükten çok keyif alırdı. Derhal

elinde tuttuğu topraktan ve yakınındaki adalardan bütün adamlarını topladı, öyle ki yanında büyük bir kalabalık getirdi ve Konstantinopolis'in diğer tarafındaki Aziz Georgios Boğazı kıyısında konakladı. Adamları Bithynia toprağının büyük bir kısmını ele geçirdiler. Şehre onun bu şekilde silahlı olarak geldiği haberi ulaşınca, onu tutmayanlar bundan çok korktular. Aleksios'un en çok güvendiği ve kuzeni olan baronlar ona saldıracaklarını söylediler; gemilere bindiler ve yanlarına yeterince silahlı adam aldılar. Komutanları İmparator'un konetablı (başkomutanı) ve kuzeni olan Andronikos Angelos ve onun soyundan ve donanmanın prenslerinden biri olan Aleksios Megadukas idi. Bunlar karşıya geçtiler ve Andronikos'un ordusuna geldiler. Derhal sadakatsiz hainler olarak ona teslim oldular ve güvence verdiler. Şehrin diğer baronları bunu öğrenince, o andan itibaren cesurca konuşmaya ve Andronikos'un iyiliğini istediklerini ve tamamen onu tuttuklarını söylemeye başladılar ve Konstantinopolis'e gelmesi için çok sabırsızlanıyorlardı.

XI. — Aynı konu hakkında.

Bu şekilde şehirde çekişme ve büyük karışıklık artmaya başladı, ta ki bu girişimde olanlar bir gün Aleksios Protosevastos'un yanına gelip onu yakalayıncaya kadar; derhal gözlerini oydular ve cinsel organlarını kestiler. O zaman Latinler liderlerini kaybettiklerinde aşırı derecede şaşırdılar. Şehir halkının tamamen üzerlerine çullanmasından ve hepsini doğramasından büyük korku duydular. Bu işe yemin etmiş olanlardan bazıları, Latinlerin bir kısmına hayatlarını kurtarmaları için tavsiye almalarını ve kendi tavsiyelerinin olabildiğince çabuk kaçmaları yönünde olduğunu bildirdiler. O zaman Latinler arasında en bilge ve en düşünceli olanlar bir araya toplandılar ve bütün eşyalarını limanda bulunan yirmi dört kadırgaya koydular ve içlerine girdiler; sonra denize açıldılar ve bu şekilde kaçtılar. Şehirde kalmış olan diğerleri kendi aralarındaki en iyi insanların gitmiş olduğunu görünce, kendileri de bütün eşyalarıyla limana geldiler ve bulabildikleri kadar gemiye bindiler ve yelkenleri açtılar; oradan ayrıldılar ve hayatlarını kurtardılar. Şehirde bu halktan tembel, umutsuz veya hasta olan ve kaçmayan yeterince kişi kaldı. Rumlar bu kaçan diğerlerinin öcünü bunlardan yeterince aldılar; çünkü Andronikos adamlarını gemilere bindirdi ve Konstantinopolis şehrine hiç dikkat edilmeyen bir yerden geldiler. Derhal bizimkilerin oturduğu şehrin o kısmına yöneldiler. Kalmış olanlar ve kendilerine yardım edebilecek olanlar silahlara koştular ve sokaklarını ve evlerini koruyabildikleri kadar savundular ve o kötü Yunanistan halkından yeterince kişiyi öldürdüler; ancak sonunda bu kadar kalabalık halka karşı tutunamadılar; çünkü şehir, hiç kimsenin vermediği kadar çok zarar veren Andronikos ile birleşmişti. Bu sebeple bütün Latinler öldürüldü. Sadakatsiz Rumlar onlara yaptıkları hiçbir büyük hizmete veya iyiliğe hiç bakmadılar, köpeklerden daha fazla acımadılar. Derhal bütün evlerine ateş verdiler; küçük çocuklar, yaşlı adamlar, hastalar en büyük yangının içinde yatıyorlardı; ve Yunanistan doğumlu olmayan kadınlar, çünkü Latinlerle kızları ve kız kardeşleri üzerinden evlilikler yapmışlardı ve onlarla o kadar büyük yakınlık ve dostlukları vardı ki tek bir ülke halkı gibi görünüyorlardı. Pek çoğu korunmak için kiliseye koştu, ancak sadakatsiz Rumlar oraya geldiler ve kiliseleri ve içindekileri yaktılar. Ne din adamlarına ne laiklere acıdılar. Hiçbir fark yoktu, ancak rahipleri ve din adamlarını

diğerlerinden daha kötü bir ölümle öldürüyorlardı. Orada efendisi tarafından işleri için gönderilmiş ve elçi olan Papa'nın altdiyakozu Johannes'i buldular; onu yakaladılar ve ona aşırı derecede utanç yaşattılar; sonra kafasını kestiler ve Roma Kilisesi'ne hakaret olsun diye bu altdiyakozun kafasını iri bir köpeğin kuyruğuna bağladılar ve büyük bir utançla şehir boyunca sürüklediler. Bir başka alçakça zulüm tarzı daha yaptılar: çünkü iyi Hristiyanlar olarak mezarlığa gömülmüş olan ölülerin mezarlarını açtırdılar ve atların kuyruklarına bağlayarak çamurların ve şehrin pis yerlerinin içinden sürüklediler, sanki kendilerine yapılan kötülükleri ve utançları hissedebiliyorlarmış gibi. Aziz Johannes Hastanesi denilen bir eve geldiler; orada yoksul Latinlerin hastaları yatıyordu: Rumlar hepsini kılıçlarla ve bıçaklarla öldürdüler. O ülkede doğmuş olan o evin rahipleri ve hizmetkârları kendi adamlarını gösteriyor ve onları öldürerek iyi bir ödül veriyorlardı. Evleri arıyorlardı, bulabildiklerini gözlerinin önüne getiriyorlardı. Rumların acıdığı ve ölümden koruduğu bazı Latinler vardı; ancak çok geçmeden onları Sarazen tüccarlara sattılar, onlar da onları uzak putperest diyarına götürdüler; öyle ki bu şekilde güzel bakireler, yakışıklı çocuklar, güçlü ve çevik gençler olarak dört binden fazla kişi satıldı ve Rumlar Sarazenlerden büyük varlık elde ettiler. Bu sadakatsiz insanlar kendileriyle beslenmiş ve evliliklerle soyları karışmış olanları böylece yok etmeye ve mahvetmeye girişti, size söylediğim gibi.

XII. — Latin Hristiyanların Rum Hristiyanlardan nasıl öç aldıkları hakkında.
Latin halkına bu kadar büyük zulümleri bedelini ödemeden yapmadılar; çünkü size duyduğunuz gibi kadırgalara binmiş olanlar ve gemilere binen diğerleri, büyük bir kalabalık oldukları anda Konstantinopolis'in oldukça yakınında durdular; şehrin haberlerini öğrenmek ve geride kalmış olan kadınlarını, çocuklarını ve diğer halklarını kurtarıp kurtaramayacaklarını bilmek için. Ve Rumların evlerini yaktıklarını ve kendi dillerinden olan herkesi öldürdüklerini öğrendiklerinde, büyük bir yas tuttular, buna şaşmamak gerekirdi. O zaman nasıl öç alabileceklerini pek çok şekilde düşündüler. Sonunda ortak kararla bulundukları yerden harekete geçtiler ve Karadeniz'den (Mer de Ponte) ayrıldığı yer olan Aziz Georgios Boğazı'nın girişine kadar geldiler —burası Konstantinopolis'e otuz mil uzaklıktadır— ve Akdeniz'e (Mer Moiterrienne) döküldüğü Bras ağzına kadar yüzdüler, ki burası Konstantinopolis'e iki yüz mil uzaklıktadır. İki kıyı arasında ve adalarda buldukları her şeyi, keşişlerin, kadınların ve erkeklerin hepsini doğradılar. Önce şehirleri arıyor ve bulabildikleri kadar büyük bir mal alıyorlardı. Sonra bütün evleri yakıyorlar, sığındıkları kiliseleri tamamen küle çeviriyorlardı; Rumların rahiplerini diğerlerinden daha kötü bir ölümle öldürüyorlardı; çok acımasızca öç aldılar. Orada zengin Konstantinopolis adamlarının şehirde karışıklık çıkacağını duyduklarında güvence olarak taşıdıkları kiliseleri ve çok büyük hazineleri buldular. Bu toplulukta bulunan en yoksul kişi bile zengin oldu. Oradan açık denize girdiler ve iki eski şehir olan Sestos ile Abydos arasından geçtiler ve Akdeniz üzerinden Selanik (Thessaile) kıyılarına geldiler. Ülkenin şehirlerini ve kalelerini önce yağmaladılar; sonra hepsini yaktılar, çünkü Rumların hâkimiyetindeydiler: insanların kendilerinden bile büyük kırım yaptılar. Hrisopolis (Crisople) adlı bir Makedonya şehrinin etrafında, güçlü ve iyi donanımlı sekiz kadırga

ve daha pek çok başka gemi buldular ve bunlardan ve diğerlerinden büyük bir katliam yaptılar; öyle ki bütün deniz boyunca onlardan korkuluyordu ve varmak istedikleri bütün topraklarda her istediklerini tamamen yapıyorlardı. Bu Latinlerden bazıları artık insan öldürmek ve şehirleri yağmalamak istemediler; çünkü Hristiyan oldukları için onlardan izin aldılar ve oradan ayrıldılar ve büyük zenginliklerle dolu gemileriyle Suriye toprağına geldiler. Sadakatsiz Andronikos ve Konstantinopolis şehri kendi iradesine girince, kimse onun emirlerine karşı çıkmaya cesaret edemedi; İmparator'u çok sevmek ve ona itaat etmek ve sadakatle hizmet etmek istiyormuş gibi davrandı; öyle ki Pentekost (Hamsin) günü Fransa Kralı'nın kızı olan ve eşi olması gereken hanımefendi ile İmparator'u çok onurlu bir şekilde taçlandırdı. İmparator'un annesi, kız kardeşi ve kız kardeşinin kocası sarayda olabildiği kadar büyük bir onur gördüler ve herkese onlara itaat etmelerini emretti. Ancak bunu aldatmacayla ve büyük sadakatsizlikle yapıyordu. Dışarıdan imparatorluğun bütün gücünü kendi zevkine ve emrine göre yönetiyordu ve kendisinden başkasının hiçbir şeye karışmasına izin vermiyordu. İşler Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz seksen ikinci yılında, Nisan ayında bu şekilde gidiyordu.

XIII. — Bir Hristiyan gemisinin fırtına yüzünden Dimyat'a nasıl sürüklendiği hakkında.

Yunanistan'da meydana gelen bu felaketten çok geçmeden, bin beş yüz hacı taşıyan bir gemi fırtına yüzünden Dimyat'a geldi ve orada battı; ancak içindeki insanlar ölmediler. Fırtınanın kendilerini düşmanlarının toprağına sürüklemiş olmasına çok üzüldüler; yine de Selahaddin'in (Salehadins) halkımızla denizde ve karada ateşkes yapmış olmasından dolayı kurtuluşlarına dair büyük bir umutları vardı. Ancak sandıklarından farklı oldu, çünkü Selahaddin kaçamayacak olan bu büyük insan kalabalığını ve getirdikleri bol miktardaki yiyecek ve diğer şeyleri görünce çok endişelendi; bunların hepsini kendine alıkoymak, bu sayede dostlarını zenginleştirmek ve kendi gücünü artırmak istiyordu. Bu sebeple bütün hacıları yakalattı ve demire vurdurdu; malları satıldı ve parası şövalyelerine paylaştırıldı. Ve Suriye Kralı ile ülkenin baronlarının buna çok üzüleceklerini düşündüğü için, Kral'a mesajını gönderdi ve aralarında daha önce hiç konuşulmamış aşırı şartlar talep etmeye başladı; ancak bu işi, kendisinin ateşkeste vaat edilmiş olduğu gibi ortaya koyuyordu; ve Kral'a mesajlarıyla bildirdi ki eğer Kral bu şeyi kesinlikle yerine getirmezse, bu hacı gemisini ve sahip oldukları her şeyi alıkoyacaktı ve o andan itibaren kendisiyle artık ateşkeste kalmak istemeyen biri olarak, iyi yapacağını düşündüğü zaman savaş açacaktı. Bunu geminin kazancını elinde tutmak için bir bahane olsun diye söylüyordu ve sevmediği Suriye krallığına ve halkına nasıl zarar verebileceğini düşünmeye başladı. Atlı ve yaya adamlarını toplattı, büyük bir kalabalığa sahipti; çünkü ülkelerindeki kıtlık yüzünden Mısır'a gitmiş olan Şamlıları yanında getirdi ve onları ülkelerine geri götürmeyi ve orada halkımıza daha yakından savaş açmayı düşünüyordu. Ve gelirken Ürdün nehrinin ötesindeki Hristiyanların toprağına büyük zararlar vereceğini tasarladı. Buğdaylar şimdiden tamamen beyazlamıştı; onları yakacağını ve o ülkenin kalelerinden zorla alabileceklerini ele geçireceğini söylüyordu. Bu bölgelere diğer yerlerden daha gönüllü yöneldi, çünkü

şikâyetçi olduğu Prens Renaud bu toprağı elinde tutuyordu; zira ateşkes zamanında zengin Arabistan Türklerinden birkaçını esir aldığını ve istendiğinde onları geri vermek istemediğini söylüyordu. Kral casusları aracılığıyla Selahaddin'in zorla toprağına gelmeye ve anlaşmaları bozmaya niyetlendiğinden kesin olarak haberdar oldu —zaten o da ateşkesten vazgeçmek için bir bahaneden başka bir şey aramıyordu— bu sebeple Kudüs'te büyük bir meclis (parlamento) toplattı ve bütün bu konular hakkında danıştı. Bu meclise katılan baronların bir kısmı, bütün gücüyle Selahaddin'in üzerine yürümesini övdü. Hiç gecikmeden harekete geçti ve Vahşi Vadi (la Valée Sauvage) denilen o toprağa geldi; orası Ölü Deniz (Mer Morte) denen gölün bulunduğu yerdir; ve düşmanlarının toprağı tahrip etmesine katlanmaktansa ölmeyi çok daha gönüllü isterlerdi. Selahaddin ise kendisinin ve adamlarının büyük zahmetler çektiği o çöl yolunu geçti —çünkü denizdeki gibi fırtınalar ve kum yığınları kopar— ve orayı on günden kısa sürede geçemedi: sonunda Montreal (Monz Roiaus) adlı güçlü bir kalenin on mil yakınına geldi. Orada konakladı ve Kral'ın nerede olduğunu ve ne yapmayı düşündüğünü soruşturmak ve ülkeden yeni haberler duymak için çadırlarını kurdurdu. Ancak diğer yandan Kral, eskiden Çöl Taşı (Pierre du Desert / Petra) adı verilen ve İkinci Arabistan'da yer alan eski bir şehrin yanında konaklıyordu. Selahaddin'in ordusundan otuz altı mil uzaktaydı. Yanında krallığın bütün gücü vardı, Trablus Kontu bile gelmişti ve Kral'ın bu bölgelere gelmiş olmasına çok üzülmüştü; çünkü krallık birkaç yerden tamamen savunmasız kalmıştı, zira Kral şövalyeleri yanında götürmüştü. Kral'a bu tavsiyeyi vermiş olan baronlar Prens Renaud'nun dostlarıydı ve başka bir kazanç elde etmekten çok ona yardım etmek için orduyu bu toprağa getirmişlerdi. Sonunda bunun bilgece bir tavsiye olmadığı açıkça görüldü; çünkü Şam'da, Bostra'da, Baalbek'te ve o bölgedeki diğer topraklarda kalmış olan Türkler, krallığın kendi taraflarından tamamen savunmasız kaldığını kesin olarak öğrendiler; çünkü orada pek az şövalye kalmıştı. Bu sebeple tamamen gizlice toplandılar ve Celile Denizi'nin (Taberiye Gölü) yakınında Ürdün nehrini geçtiler; orada bulunan toprağa girdiler ve Celile'nin bir kısmından geçtiler, ta ki Tabor Dağı'nın altına, Naim denen eski şehrin yanındaki Burie adlı bir yere gelinceye kadar. Ülke halkı ateşkesin bozulduğunu bilmiyordu; bu yüzden kendilerini tamamen güvende sanıyorlardı ve savaştan hiç korunmamışlardı. Türkler geceleyin üzerlerine geldiler ve onları tamamen gizlice bastırdılar; yeterince büyük zararlar verdiler, çünkü kendilerini kurtarmak için yakınlarında bulunan dağa koşacak vakitleri bile olmadı. Ertesi gün sabah olduğunda, etrafın düşmanlarıyla kaplı olduğunu gören sıradan halk ne yapacağını bilemedi; ancak yapabilenler hemen yakınlarda bulunan bir kuleye girdiler; Türkler bunu öğrenince her yandan onları kuşattılar. Derhal lağımcıları devreye soktular ve kule yarım günde ele geçirilip yıkıldı. Yine de orada bulunanlar kaçmak istediklerinde düşmanlarının iradesine teslim oldular. Ganimetlerini topladılar ve öldürdükleri hariç beş yüz kişilik esirlerini götürdüler; çünkü hasat zamanıydı ve komşularından pek çok insan biçmek için oraya gelmişti: bu yüzden diğerleriyle birlikte esir alındılar. İsteklerini hiç itirazsız yerine getirmiş olan Türkler, Ürdün nehrini geri geçtiler ve sağ salim ve neşeli bir şekilde kendi topraklarına geri döndüler.

XIV. — Sarazenlerin Hristiyanların bir kalesini nasıl yıktıkları hakkında.
Aynı mevsimde, Kral ve Hristiyanlığın ordusu Suriye-Sobal'da kalırken, bütün ülkeye büyük zarar veren tehlikeli bir olay meydana geldi; çünkü Ürdün nehrinin ötesindeki Suete toprağında, Taberiye şehrine yaklaşık on altı mil uzaklıkta, bizim olan çok güçlü bir kale vardı ve halkımız orayı iyi donatmıştı. Bu kale o yere büyük bir güç ve bütün toprağa büyük bir fayda sağlıyordu; çünkü Türkler o sınırda bizim halkımızdan daha yakındılar ve bu kalenin tehlikesi onları engellemeseydi her yandan kolayca akın yapabilirlerdi. Ancak kale onları öylesine sıkıştırıyordu ki, bizim kalemizden tıpkı Sarazenlerin aldıkları kadarını götürmeleri şartıyla toprakların bütün ürünlerini yarı yarıya paylaşmak zorunda kalıyorlardı. Bu yer bir dağın yamacındaki bir mağara gibiydi. Altı öylesine dikti ki bakması korkunç bir şeydi; yukarıdan oraya kimse gelemezdi; sadece bir tarafından o kadar dar bir yol vardı ki oraya gelen hiç kimse büyük tehlike olmadan zar zor geçebiliyordu. Bu kalenin bakımı, çok zengin olan ülkenin yüksek soylu bir adamı olan Taberiye'li Fouques'a verilmişti. Burie'yi zorla almış olan Türkler ve orada bulunanlar, duyduğunuz gibi, aniden bu kalenin önüne geldiler; orada konakladılar ve öyle sert saldırdılar ki beş gün içinde kaleyi ele geçirdiler. Ülkede buna aşırı derecede hayret ettiler ve büyük yas tuttular. Bazı insanlar burayı koruması gerekenlerin kaleyi ele geçirtmek için rüşvet aldıklarını söylediler; diğerleri ise lağımcılarını dağın yamacının diğer tarafına götürdüklerini söylediler: taş tebeşir taşındandı, kolayca öyle geniş bir oyuk açtılar ki içeri girdiler ve sahip olduğu üç dış avludan (baile) ilkini aldılar. Yakına geldiklerinde, diğer ikisine öyle ok attılar ve saldırdılar ki onlar teslim oldular. Bu felaketin oradaki komutanın suçu yüzünden meydana geldiği kesinlikle anlaşıldı; çünkü lağımcılar kazarken ve askerler kendilerini savunmak isterken, o savunma yerlerine gitmelerini yasaklıyordu; öyle ki düşmanlar kaleyi aldıklarında, oradaki konetabl onlarla birlikte gitti (ve inancını inkâr etti). Bunlar bizim Suriyeli (Suriens) dediğimiz, silah ihtiyaçlarında yumuşak ve korkak olan bir tür insandandı; bu yüzden çok kınandı. Taberiye'li Fouques bu garnizona bu kadar kötü komutanlar koyduğu için çok suçlandı. Bütün ülkede bu kalenin bu şekilde ele geçirildiği haberi yayıldı. Kral bunu duydu ve onunla birlikte olanlar, Mısır'dan Şam'a gitmek isteyen Selahaddin'in geçişini engellemek için toplanmışlardı. Hepsi buna çok üzüldüler ve şaşırdılar, ancak diğerlerinin hepsinden çok Trablus Kontu'na ağır geldi, çünkü bu kale onun gücünün içindeydi. O zaman bizimkiler krallıktan ne kadar çılgınca ayrıldıklarını ve orayı bu şekilde savunmasız bıraktıklarını çok iyi fark ettiler. Konakladıkları yerde Rabbimizin hoşuna giden ve kendilerine büyük onur kazandıran hiçbir şey yapmadılar; çünkü Kral ülkelerinin girişine doğru onlara karşı çıkabilirdi ve krallığa girmelerini engelleyebilirdi. Ancak onlardan uzakta konaklayarak öyle çılgınca davrandı ki onlara vakit bıraktı; ta ki Türkler Gerba (Carba) adlı bir yere gelinceye kadar, orada büyük ihtiyaç duydukları bol miktarda iyi su buldular ve bu çöllerde büyük sıkıntı çekiyorlardı, öyle ki artık daha fazla dayanamazlardı, aksine zaten yarı ölmüş durumdaydılar. Ancak iradelerine göre dinlendiklerinde ve bizimkilerin kötü tutumunu fark ettiklerinde, derhal cesaretlendiler: akıncılarının bir kısmını Montreal kalesinin önüne gönderdiler, orada bağları söktüler ve başka zararlar verdiler; ve eğer bizimkiler topraklarının sınırlarına kadar ilerlemiş olsalardı, Türkleri zorla Mısır'a geri dönmeye mecbur

bırakırlardı; bunu çölde büyük bir kısmı ölmeden yapamazlardı; çünkü yiyeceklerin tükendiği ve hiç suları olmayan kötü bir halktı. Selahaddin onların zayıflığını biliyordu ve ordugâhımıza karşı adam toplamaya bile cesaret edemiyordu. Kral Baudouin'e Türklerin su almak için bu yere kadar geldikleri haberi ulaştığında, adamlarından tavsiye aldı ve Rasel-Rasit (Ras el-Ma) adlı bir suya kadar onlara karşı gitmeleri konusunda anlaştılar. Eğer bunu yapsalardı, Selahaddin ve adamları çöle geri dönmek ve oradan geçmek zorunda kalacaklardı; bu yüzden halkı susuzluktan çok büyük zarar görecekti; çok fazla insan ve hayvan kaybedeceklerdi. Ancak bizimkiler bu girişimden pişman oldular; bu sebeple düşmanları topraklarımızdan serbestçe geçtiler ve hiçbir şey kaybetmeden Şam'a kadar geldiler. Bizimkiler bunu öğrenince, kendileri de geldikleri yoldan kendi ülkelerine geri döndüler. Tavsiye aldıktan sonra —çünkü Şam içinde büyük bir topluluk toplamış olan Selahaddin'in krallıklarının kendilerine yakın olan kısımlarına zarar vermesinden şüpheleniyorlardı— bu sebeple krallığın bütün gücünü Nasıra yakınlarındaki Saffuriye (Saforie) kaynağında topladılar. Yanlarında Gerçek Haç vardı; Kral oradaydı ve Patrikler ile ülkenin baronları da oradaydı. Orada Türklerin kendileriyle savaşmaya gelmelerini bekliyorlardı.

XV. — Hristiyanların Selahaddin'i nasıl bozguna uğrattıkları hakkında.
Selahaddin adam toplamak için büyük çaba sarf ediyordu ve Mısır'dan getirdiği kişilerle şövalye getirmek için bütün gücünü harcıyordu. Suriye krallığına girmek için büyük bir arzusu vardı. Gece oluncaya kadar bütün ordusuyla at sürdü, ta ki kendi dillerinde Köpek Çeşmesi (li Chiens de l'eaue / Ayn Tuba'un) anlamına gelen Roseline adlı bir yere varıncaya kadar. Bu yer Taberiye şehrinin yakınındadır. Orada bilmem kaç gün kaldıktan sonra, aniden yakındaki krallığa girdi ve akan iki suyun arasına, Taberiye'ye dört mil uzaklıktaki Gavan (Afüle/el-Fule) denilen bir yere konakladı. Baronlarımız bunu casusları aracılığıyla öğrenince, orada garnizon olarak bulunan şövalyeleri ve Safed ile Belvoir (Beauveoir) ve etraftaki diğer kaleleri koruyanları da yanlarına almak için ordularını aceleyle bu şehre doğru götürdüler; öyle ki getirebildikleri kadar adam getirdiler. Bilge ve iyi bir şövalye olan ve silahta çok sınanmış bulunan Trablus Kontu bu ihtiyaçta onlara yardım edemedi; çünkü üç günde bir tutan çift sıtma hastalığıyla yatıyordu. Ordugâhın baronlarına çok üzüldü, çünkü silah taşıyabilseydi onlara büyük bir güç katardı. Hepsi geldiklerinde, getirebildikleri kadar adamla birlikte düşmanlarının ordusuna doğru sancaklarını açarak yola koyuldular. Selahaddin bizimkilerin gelişini kesin olarak öğrenince, bütün adamlarıyla Ürdün nehrini geçti ve Üçüncü Filistin'in baş şehri olan ve Gilboa (Gelboé) dağları ile Ürdün nehri arasında yer alan İskitopolis (Scitopole) adlı eski bir şehrin önüne çekildi; tamamen ıssızdır ve Nasıra piskoposluğunda bulunan Beysan (Betsan) olarak adlandırılır. Türkler orada hemen yakındaki çok güzel ovalara gittiler. Selahaddin oraya geldi ve çok şiddetle saldırdı; ancak içeridekiler kendilerini iyi savundular ve onlardan yeterince kişiyi yaraladılar, öyle ki hiçbir şey kaybetmediler. Türkler hiçbir ilerleme kaydedemediklerini görünce oradan ayrıldılar ve Beysan şehri ile Taberiye arasında dağlarda yer alan Belvoir (Beauveoir) adlı yeni bir kaleye doğru yöneldiler. Orada adamlarımızı toplamak için konaklamaya başladılar. Bizimkiler

Ürdün nehrinin kıyısından aşağı doğru bu yere gelinceye kadar at sürdüler. Sonra vadiden ayrıldılar ve dağlara yöneldiler. Alışık olmadıkları kadar korkulması gereken sıcaktan aşırı derecede bunaldılar. Gece düşmanlarının oldukça yakınına yerleştiler ve çıkış yapmalarından şüphelendikleri için nöbetçiler ve askerlerle iyi korundular. Sabahleyin vadiye indiler ve o kadar çok Türk kalabalığı gördüler ki buna çok hayret ettiler, çünkü bu kadar çok sayıda bir arada görmeye alışık değillerdi. Savaştan daha iyi anlayan baronlar onları yaklaşık yirmi bin olarak tahmin ettiler; bizimkilerin ise yedi yüzün üzerinde atlısı vardı. Selahaddin ve bütün adamları bizimkileri her yandan kuşatacaklarını ve kuşatıldıklarında artık kaçamayacaklarını, hepsini ölü veya esir olarak ele geçireceklerini düşündüler; çünkü bu kadar az sayıda insanın getirdiği bu büyük kalabalığa dayanabileceğinden hiç şüphe etmiyorlardı. Rabbimiz İsa Mesih pek çok kez işleriyle göstermiştir ki gücü insanlarda olduğu kadar az sayıda insanda da büyüktür. Bizimkiler buna çok teselli buldular, ancak kendilerine saldırmalarını beklemeden bir arada sıkı bir düzen içinde ilerlediler; böylece ilk olarak cesurca üzerlerine koştular ve gelişleriyle onlara büyük zarar verdiler. Şüphesiz bizimkiler arasında kötü davranan ve çok utanç verici bir şekilde kaçan bazıları vardı. (Tarih, soylarının onuru için onların adlarını vermez.) Ramla'lı Baudouin, kardeşleri Balian ve genç Hugues, Trablus Kontu'nun üvey oğulları çok iyi tutundular ve harikalar yarattılar; Taberiye'lilerin birliğinin komutanlarıydılar. Bunlar o gün Türklerin üç birliğine birbiri ardına saldırdılar ve kendi adamlarından pek kayıp vermeden onları çok güçlü bir şekilde bozguna uğrattılar. Bu savaşta Türklerden büyük bir kırım yapıldı. Yine de ölülerin sayısı iyi bilinemedi, çünkü Türkler taşıyabildikleri kadarını götürüyorlar ve geceleyin konaklama yerlerine gömüyorlardı; çünkü ölülerin gerçeği bilinseydi, kendileri bundan cesaretlerini kaybederler ve korkak olurlardı, bizimkiler ise bundan cesaretlenirler ve daha gözü pek olurlardı. Bizim şövalyelerimizden ise kazanılan bilmem kaç kişi dışında pek kayıp olmadı; çünkü İsa Mesih onları koruması altına almıştı. Selahaddin'in birliklerini yöneten zengin emirlerden otuzu veya daha fazlası öldü, öyle ki kalanlar şaşırdı ve bozguna uğradı, öyle ki savaşın olduğu alandan ayrıldılar ve büyük bir yas tutarak hep birlikte uzaklaştılar. Selahaddin işin düşündüğü gibi gitmediğini, aksine bu kadar az sayıda Hristiyan'da büyük bir savunma ve gururlu bir duruş bulduğunu görünce çok öfkelendi ve bizimkilerden eskisinden daha fazla şüphelenmeye başladı. Bunun üzerine Ürdün nehrini geri geçti ve en iyi bulduğu yere konakladı. Savaş günü ve bilmem kaç gün sonra o kadar büyük bir sıcak oldu ki iki taraftan da pek çok insan sıcaktan öldü. Kral ve baronlarımız oradan ayrıldılar ve yeniden Saffuriye kaynağının yanına geldiler. Bu yolda Kutsal Kabir kanoniklerinden biri olan ve kilisenin haznedarı olup Gerçek Haç'ı taşıyan Baudouin, o kadar ağır hastalandı ki bu büyük sıcaktan dolayı ata binemedi; bu yüzden Tabor Dağı'nın altına kadar bir tahtırevanla taşıttı; orada Kişon (Cyson) deresi yakınında öldü. Yoldaşlarından biri olan ve yine Kutsal Kabir kanoniği bulunan Nueil'li Jefroiz savaşta diğerleriyle birlikte Türklere karşı çarpışmak için silahlandı; ancak bir okla öldürüldü.

XVI. — Selahaddin'in Hristiyanlarla nasıl savaştığı ve Beyrut şehrini kuşattığı hakkında.

Kral'ın bulunduğu o yerde konakladılar ve düşmanlarının ne yapmak isteyeceklerini bilmek için beklediler. Başına bu kadar kötü bir olay gelmesinden dolayı kalbinde büyük bir acı duyan Selahaddin (Salehadins), halkımıza nasıl zarar verebileceğini düşünmeye başladı ve yeniden bütün gücünü toplamak için seferberlik ilan etti. Ardından tavsiye aldı ve hepsi Suriye krallığına birkaç koldan girmesini kararlaştırdılar; öyle ki Kral'ın adamlarını birkaç yerde toprağı savunmak için bölmesi gerekecekti. Mısır krallığını korumak için geride bıraktığı kardeşine (Seyfeddin / El-Adil) mesajlar gönderdi ve hiç gecikmeden İskenderiye'de, Dimyat'ta ve bütün Mısır'da bulabildiği bütün donanmayı hazırlamasını ve adamlar ile silahlarla iyi donatılmış halde Suriye'ye göndermesini kesin bir dille emretti; ve ona niyetinin bu gemiler gelir gelmez Beyrut şehrini denizden ve karadan kuşatmak olduğunu açıkça bildirdi. Ve Kral'ın ve adamlarının onlara yardım etmeye gelememesi için, o ülkeden toplayabildiği kadar atlı adam toplamasını ve güney tarafına gelmesini emretti; o toprakta Gazze, Aşkelon ve Darum arasında girmeliydi —ki bunlar Kral'ın Mısır'a karşı sahip olduğu en son kalelerdir— ve düzlükte bulabileceği her şeyi tahrip etmeyi düşünmeliydi. Bunu ona şu niyetle emretti ki, Kral'ın şövalyeleri kardeşinin gireceği bu bölgelere doğru çekilirken, kendisinin kuşatmak istediği Beyrut şehrini daha kolay zarar verme ve daha iyi fırsat bulma imkânı olacaktı. Emrettiği gibi yapıldı; çünkü bundan çok geçmeden, onun tasarladığı gibi Mısır'dan iyi donanımlı otuz kadırga geldi ve kardeşi yeterince adam getirdi, öyle ki Darum etrafına geldi. Kuşatmasına başlamak isteyen Selahaddin, donanma gelir gelmez adamlarının çoğunu Bikâ Vadisi (Val de Bacar) denilen o toprağa gönderdi; okçularının bir başka kısmını ise deniz üzerindeki dağlara, o vadi ile Beyrut toprağı arasına yerleştirdi ve Mısır'dan gelen gemileri görür görmez kendisine haber vermelerini emretti. Bu sırada hiç boş durmuyordu, aksine bütün bu toprağın yaya adamlarını topluyor ve kuşatma yapmak için ihtiyacı olabilecek herkesle deniz ve kara yoluyla yiyecek tedarik ediyordu. Ağustos ayı civarında donanma Beyrut limanına vardı. Onlara emretmiş olduğu kişi Selahaddin'e haber verdi; derhal adamlarıyla dağları geçti, sonra akıncılarıyla tamamen kaplı olan ovalara indi; ardından Beyrut şehrinin önüne geldi ve daha önce tasarladığı gibi her yandan kuşattı. Saffuriye kaynağında konaklayan bizimkiler Selahaddin'in niyetini tam olarak bilmiyorlardı; çünkü bazıları Beyrut şehrini her yandan kuşatmak istediğini söylüyordu —ki bu doğruydu— diğerleri ise hiç şüphesiz Halep'i kuşatmaya gitmek istediğini iddia ediyordu; üçüncü bir grup ise başka bir şey uydurmuştu, çünkü çok güçlü bir Türk olan Musul senyörünün Fırat nehri üzerinde bir kaleyi kuşattığını ve kuşatmayı kaldırmak için Selahaddin'in oraya gitmek istediğini söylüyorlardı. Onlar bu çeşitli haberler içindeyken, Beyrut şehrinin kuşatıldığına dair gerçeği söyleyen bir haberci geldi. Selahaddin'in kardeşinin büyük bir insan kalabalığıyla Darum etrafına geldiğini, ülke boyunca akın yaptığını, kalelerin dışındaki her şeyi tahrip ettiğini, kasabaları yaktığını ve Türkopollerinden otuz altısını öldürdüğünü bildiren kişinin ardından diğer haberci de gecikmedi. Kral bu haberleri duyunca baronlarına ne yapacakları konusunda danıştı: en büyük ihtiyacın olduğu yere koşmaları ve ellerinden gelirse Beyrut şehrini kurtarmaya gitmeleri kararlaştırıldı; çünkü sağa sola dağılırlarsa hiçbir yerde hiçbir şey yapamayacaklarını açıkça gördüler, zira bunu karşılayacak kadar adamları yoktu.

XVII. — Kral'ın Beyrut'u kurtarmak için nasıl hareket ettiği hakkında.
Onlara istedikleri kadar acele etmekten başka hiçbir şey daha fazla fayda sağlayamazdı; bu sebeple Kral ordusunu harekete geçirdi ve Sur'a kadar geldi. Orada bulabildiği kadar gemi hazırlattı; ayrıca Akka limanına da içerideki adamlarıyla iyi silahlanmış otuz üç kadırga ile oraya gelmelerini bildirdi. Bizimkilerin yardımının gelmesinden şüphelenen Selahaddin, Beyrut'takilere zarar vermek ve onları sıkıştırmak için çok acele ediyordu. Üç gün boyunca onlara saldırttı ve adamlarını nöbetleşe değiştirdi, öyle ki içeridekilerin ne uyumaya ne de yemek yemeye hiç vakitleri olmuyordu. Mancınıkları ve mangonelleri yoktu, çünkü ne surları ne de kuleleri parçalamadı; çünkü şehri kuşatma makineleri olmadan aniden alacağını umuyordu ya da bizimkilerin yardıma geleceğini çok iyi biliyordu ve makinelerini kaybetmek istemiyordu; ancak diğer her türlü zarar verme yolunu uyguluyordu: oklar attırıyordu, öyle ki bütün hava dolu gibi görünüyordu. Hiç kimse savunma yerlerinde görünmeye cesaret edemiyordu. Dışarıdakiler lağımcılarını surlara kadar ya da en azından kapının önünde bulunan ve içeridekilere rağmen bir giriş bulabilecekleri bir dış sipere (barbakan) kadar yürütebilmek için bütün güçleriyle büyük çaba sarf ediyorlardı. Kendilerini pek savunamayan içeridekiler bütün güçleriyle tatar yaylarını atmaktan ve büyük taşlar bırakmaktan geri durmuyorlardı. Şehirde bilmem kaç piskopos vardı ki onlara çok büyük iyilik yaptılar, çünkü onları iyi iş yapmaya teşvik ediyorlar ve yardımın yakında geleceğini vaat ediyorlardı. Dışarıdakilere çok zarar veriyorlar, surlarına yaklaşmalarına hiç izin vermiyorlar, aksine yeterince kişiyi öldürüyor ve yaralıyorlardı. Denizden kadırgalarla gelmiş olanlar ise içeridekilere zarar vermekten geri durmuyorlardı; iyi okçuları ve tatar yaylıları vardı. Deniz tarafında kendilerini savunanlara ok atmaktan hiç durmuyorlardı. Büyük bir yeri kuşattıklarında, içeridekilerin yaralanmış ve yorgun olduklarını sandılar. Selahaddin küçük bir tepenin üzerinde hemen yakındaydı ve güzel sözlerle adamlarını iyi iş yapmaya teşvik ediyordu; şehre ilk girenlere büyük ödüller vaat ediyordu. O sırada ordusunun en yüksek adamlarından biri yanına geldi, adı Çavlin (Choelins) idi ve surlara merdiven dayama zamanının geldiğini söyledi; çünkü içeri zorla girerlerse içeridekilerden pek az direniş bulacaklardı. Selahaddin bunu onayladığında, bu kadar az sayıda insanın bu kadar büyük bir kalabalığa karşı tutunmasına büyük bir öfke duyan kişi öne çıktı; saldırıyı hızlandırırken ve merdivenlere tırmanacak olanları iyi iş yapmaya teşvik ederken, içeridekilerden bir ok geldi ve Çavlin'i gözünün hemen yanından yüzünden vurdu, öyle ki orada hemen öldü. Dışarıdakiler onun için büyük bir yas tuttular ve kuşatma altındaki şehirdekiler buna çok sevindiler. Diğerleri geri çekildiler ve bu darbe sayesinde kaleyi kararlılıkla tutabileceklerinden emin oldular. Selahaddin ve ordusu şehrin etrafında yedi gün kaldılar ve hiçbir şey elde edemediklerini görünce, kadırgalarda olanlara haber gönderdi ki gece olur olmaz oradan ayrılsınlar ve ülkelerine geri dönsünler. Onlar da öyle yaptılar; kendisi ve bütün adamları sabahleyin konaklama yerlerinden ayrıldılar ve kuşatmayı kaldırdılar. Arazilerde bulunanları akıncılarıyla gönderdi; küçük kalelerin hepsini yıktırdı, bahçeleri ve bağları söktürdü. Ve şehri yeniden kuşatmaya niyeti olduğu için, bizimkilerin yardıma gelebileceği yolları harçsız kuru taş duvarlar yaptırarak kapattırdı; ayrıca dar geçitlere yaya olarak çok sayıda okçusunu yerleştirdi. Bu

şekilde denize kadar bütün yolları koruttu; çünkü şehri zorla ele geçirinceye kadar hiçbir ihtiyaç için oradan ayrılmadan o kadar büyük bir gayretle saldırtmaya kesinlikle kararlıydı. Ancak bu niyetini değiştirmesi uzun sürmedi, çünkü geçitleri koruyan Türkler Kral'ın içeridekilere gönderdiği mektupları taşıyan bir haberciyi yakaladılar. Selahaddin'in huzuruna götürüldü ve mektuplardan ve işkenceyle söylemek zorunda kaldığı habercinin ağzından Kral'ın Beyrut'takilere iyi tutunmalarını ve kendilerini yiğitçe savunmalarını bildirdiği öğrenildi; çünkü üç gün içinde o kadar büyük bir güçle gelecekti ki Selahaddin'i kuşatmadan ayrılmaya zorlayacak ya da onunla savaşacaktı. Türkler bunu duyunca oradan ayrıldılar. Bizimkilerin topladığı donanma doğrudan Beyrut limanına geldi; ancak komutanlar Türk kadırgalarının gitmiş olduğunu görünce, derhal ayrıldıkları limanlara geri döndüler. Kral ve yardıma koşan bütün adamları Selahaddin'in kuşatmayı kaldırdığını öğrenince, Sur şehrinde bilmem kaç gün kaldılar; sonra oradan ayrıldılar ve doğrudan Saffuriye'ye gittiler.

XVIII. — Selahaddin'in başka bir toprağa nasıl savaş açtığı hakkında.
Selahaddin komşuları üzerindeki gücünü artırmak için büyük bir düşünce ve şiddetli bir endişe içindeydi. Bizimkilerin kendisine büyük zarar verecek kadar güce sahip olmadıklarını çok iyi biliyordu; bu yüzden onlara savaş açmaktan daha büyük bir girişimde bulunmayı düşünmeye başladı. Doğu toprağına büyük bir silahlı adam kalabalığı götürmeye ve kendi yasasının insanlarına savaş açmaya niyeti vardı. Bazı insanlar büyük yürekli bir adam olduğu için bu işe hiçbir tavsiye almadan kendi girişimiyle atıldığını düşündüler; diğerleri ise o toprağın emirlerinin kendisine mektuplar ve elçiler gönderdiklerini ve eğer o bölgelere gelirse kaleleri ve toprağı kendi iradesine teslim edeceklerini bildirdiklerini söylediler. Selahaddin bütün gücünü toplamak için büyük bir seferberlik ilan etti ve böyle bir girişimde ihtiyacı olabilecek büyük bir hazırlık yaptı. Sonra harekete geçti ve Fırat nehri toprağına gitmek üzere yöneldi. Bizimkiler arasında Halep'i kuşatmak ve zorla almak istediği söylentisi yayıldı, çünkü sadece o şehri ve etrafındaki bilmem kaç kaleyi elinde tutuyordu ve Nureddin'in bütün mirasını fethetmesi için eksik olan tek şey buydu. Oysa Nureddin'in ölümünden sonra, bu mirasların ait olduğu Musul şehrinin senyörü İzzeddin (Cotebedins), bütün bu toprağı o sırada orada bulunan bir erkek kardeşine vermişti; ve kendini savunacak kadar büyük bir gücü olmadığı için, Hristiyanlarımız Selahaddin'in ona savaş açmaya gittiğine inanıyorlardı; ancak açıkça görüldüğü gibi daha büyük bir şeye yönelmişti; çünkü Halep şehrinden geçti, Fırat nehrini arkasında bıraktı ve Mezopotamya denilen toprağa girdi. Orada işini kendi iradesine göre yaptı: çünkü kısa süre içinde Urfa (Rohés) ve Harran (Carran) şehirlerini ve daha pek çok kaleyi ele geçirdi. Musul senyörünün elinde tuttuğu neredeyse bütün toprak zorla veya bağışlarla Selahaddin'in eline geçti; çünkü o kadar korku salmıştı ki meşru efendileri olan kişinin etrafındaki bütün yüksek soylu adamlar onu terk etmişlerdi; öyle ki Selahaddin ile tek başına savaşmaya cesaret edemiyordu. Yanında bulunanlara bile güvenmiyordu, çünkü çok geçmeden ölümün eşiğine geldiği bir hastalığa yakalandı; ve Selahaddin'in kendisine yemeğini getiren adamlar aracılığıyla onu zehirlettiği söylendi. Kudüs krallığında Selahaddin'in bu toprakta istediği her şeyi yaptığı, hatta Musul şehrine kadar geldiği haberi yayıldı. Yine de başka bazı insanlar

ülkenin emirlerinin ve diğer baronların toplandıklarını, çünkü onu savaşta bozguna uğrattıkları takdirde kendi senyörlüklerine aldırış etmediklerini söylediler (uzak yerlerde yapılan işlerde olduğu gibi bu şekilde çeşitli konuşuluyordu).

XIX. — Hristiyanların Şam etrafındaki toprağı nasıl tahrip ettikleri hakkında. Kral ve Baronlar düşmanlarının sınırlarının şövalyelerden ve savunmacılardan boşalmış olduğunu görünce; düşmanlarının topraklarına girmenin ve verebilecekleri zararı vermenin tam zamanı olduğunu düşündüler. Her şeyden önce yüreklerinde Selahaddin'in uzaklaşmış olmasına ve bu kadar büyük bir işe girişmiş olmasına karşı büyük bir küçümseme duyuyorlardı; ayrılırken onlarla hiçbir ateşkes antlaşması konuşmaya bile tenezzül etmemişti. Hepsi seferberlik ilan edilmesinde anlaştılar ve önlerine Gerçek Haç'ı aldılar. Patrik ordudaydı. Trakhonitis bölgesinden geçtiler ve Şam şehrinin hâkim olduğu Suriye bölgesine geldiler. Doğuya doğru yöneldiler, ta ki Şam şehrine pek uzak olmayan, ünlü ve insan dolu Zora (İzra) adlı bir yere gelinceye kadar. Orayı ele geçirdiler ve zorla aldılar ve içinde bulunan her şeyi kazandılar. Ardından oradan ayrıldılar; Trakhonitis denen kırsal şehirlerin hepsini yaktılar ve içinde buldukları bütün buğdayları ihtiyaçları olduğu kadar aldılar: geri kalanını tamamen ateşe verdiler. Ülke halkı bizimkilerin gelişini çok iyi fark etmişti, toprağın garnizonlarıyla birlikte kaçmışlar ve kadınlarını, çocuklarını ve hayvanlarını beraberlerinde götürmüşlerdi, öyle ki bizimkiler kırlarda hiç kimseyi bulamadılar. Bu sebeple bu akında pek az ganimet elde ettiler. Ancak beraberlerinde götüremedikleri yiyeceklerini mahvettiler. Hristiyan ordumuz dışarıda bulduğu her şeyi tahrip ederek geri dönerken, Bostra denen soylu şehrin yakınından geçtiler, ama şimdi adı Bussereth'tir. Baronlar şehirdeki kalelerden birine saldırma tavsiyesinde bulundular, ki burası zorla kolayca alınamazdı; ancak orada hiç kalamayacaklarını çok iyi gördüler, çünkü bir günde alınamazdı: bu sebeple ilerlemeye hazırlandılar, zira ordugâhtaki insanlar ve hayvanlar şimdiden büyük susuzluk çekiyorlardı, çünkü bütün bu toprak kuru ve susuzdur, hiç kaynak suyu yoktur, sadece bataklıklar vardır. Ancak ülke halkının şöyle bir adeti vardır ki ülkede en çok yağmur yağan kış mevsiminde yağmurları sarnıçlarda toplarlar ve bütün yıl bununla idare ederler. Yine de güneşin sıcağından bu sular bozulur ve kokuşur, bu yüzden halk büyük sıkıntı çeker. Bizimkilerin gelişine karşı, surların dışındaki sarnıçları ziftlemişler ve boşaltabildiklerini boşaltmışlardı; diğerlerinin içine köpekler, at leşleri ve bütün pislikleri atmışlardı, öyle ki ordumuz rahat edemesin diye. Bu sebeple suyu olan bir toprağa gelmek için ülkeden hızla çıkmak zorunda kaldılar. Yiyecek bile pek bulamıyorlardı; çünkü buğdaylar çoktan biçilmişti ve köylüler onları yerin altındaki mahzenlere (silolara) koymuşlardı; bunları öylesine ustaca kapatmış ve örtmüşlerdi ki bizimkiler bulamıyorlardı. Bazen tamamen dövülmüş olan buğdayı buluyorlardı; bundan kendileri ve atları için alıyorlardı. Geri dönerken bulabildikleri kadar yem götürüyorlardı. Selahaddin'in ayrılırken geride bıraktığı ülkenin şövalyeleri hiç adam toplayamadılar ve bizimkilere yakından yaklaşamadılar; ancak diğerlerinin gerisinde kalan veya ordudan çılgınca ayrılan birini bulup bulamayacaklarını anlamak için uzaktan takip ediyorlardı. Ancak onlara hiçbir zarar vermediler.

XX. — Hristiyanların Selahaddin'in ellerinden almış olduğu bir kaleyi nasıl geri aldıkları hakkında.

Size bahsettiğim bu ülkede bizimkiler bu kez daha fazla kötülük yapamadılar, aksine geri dönerken Suete denilen bölgeden geçtiler, orada konakladılar: burası Suriye-Sobal'da konakladıkları sırada Türklerin ihanetle bizimkilerden yeni fethettiklerini size daha önce söylediğim kalenin bulunduğu topraktır. Sağlıklı ve hoş bir ülkedir, şarap, buğday, zeytinyağı ve iyi otlaklarla doludur. Eskiden Yusuf'un (Eyüp/Job) dostlarından birinin buradan olduğu söylenir, adı Şuhlu Bildad (Baldac Suites) idi. Baronlarımız oraya geldiklerinde danıştılar ve kaybetmiş oldukları bu kaleyi kuşatmaları konusunda hepsi anlaştı; ve eğer Meryem Ana'nın yardımıyla burayı zorla alabilirlerse, kaleyi kendilerine teslim edenlerden güzelce öç almış olacaklardı. Tasarlandığı gibi derhal oraya yerleştiler. Her biri içeridekilerin sıkıştırılıp bunaltılacağı ve böylece kaleyi teslim etmeye zorlanacakları bir yol bulmaya çalıştı. Ve yer çok iyi donatılmış ve öylesine konumlanmış olduğu için ona sadece yukarıdan zarar verilebilirdi ve bu da sadece kayayı oymakla yapılabilirdi, öyle ki mağaradakilerin üzerine içeriden girebilsinler diye; bunun üzerine dağa çok sayıda taş ustası yerleştirdiler ve onlara iyi korumalar, şövalyeler ve askerler verdiler, öyle ki Türkler onları rahatsız edemesinler ve işlerini hızlandırmalarını şiddetle rica ettiler. Size söylediğim bu kale yüksek bir dağın yamacında yer alır; altı bakmaya bile cesaret edilemeyecek kadar derin bir vadidir. Yan taraftan bir ayağın zor sığacağı kadar dar bir yol gelir, öyle ki oraya gitmek büyük bir tehlikedir. Biri diğerinin üzerinde olan üç katı vardır, içeridekilerin bulunduğu yerlere ahşap merdivenlerle ve dar yollardan çıkılır. Bizimkiler size söylediğim bu kayayı delmeye çalıştılar ki en üst kata girebilsinler, çünkü başka türlü alınamazdı. Bütün emeklerini buna verdiler. Gece gündüz nöbetleşe çalışan lağımcılar vardı; biri yorulduğunda diğeri geliyordu. Yonttukları büyük taşların uçurumdan aşağı yuvarlanması onlara yardım ediyordu. Bütün bunlara bakan içeridekiler çok şaşırdılar, bu yüzden düşmanlarının kendi üzerlerine çökmesinden her geçen gün büyük korku duyuyorlardı. Bizimkiler girişimlerinden çok memnun kaldılar ve işlerini yürüten çok sayıda insan olduğu ve dağ tebeşir gibi yumuşak bir taştan oluştuğu için hızlandılar. Yine de kazmalarını ve çekiçlerini parçalayan fazla sert kayalarla karşılaştıkları yerler de vardı. (Ancak onarıcılar orada tamamen hazırdı.) Ordugâhımız ikiye bölünmüştü: bir kısmı işçileri korumak için dağın zirvesine yerleşmişti, diğer kısmı ise içeridekilerin vadiye inmesine ve dışarıdakilerin onlarla içeri girmesine izin vermeyen vadide kalıyordu. Bazen bizim hafif silahlı genç askerlerimiz size söylediğim o dar yoldan en yukarıya kadar gidiyorlar ve girişlerin önünde ellerinden geldiğince onlara saldırıyorlardı; mızrak ve ok stokları vardı, ancak onlara pek zarar vermiyorlardı. İçeride Selahaddin'in ayrılırken seçkin olarak yerleştirdiği, yiğit, cesur ve sadık asker ve şövalye olarak yetmiş kişi vardı; ve eğer kaleyi iyi korurlarsa onlara büyük ödül vaat etmişti. Garnizon istedikleri kadar silah ve yiyecekle donatılmıştı. İş öyle bir noktaya gelmişti ki bizim lağımcılarımız dağı o kadar delmişlerdi ki içeridekiler kendilerine çok yakın olan çekiç sesleri yüzünden uyuyamıyor ve dinlenemiyorlardı. Bizimkilerin kendilerine gelmesinden başka hiçbir korkuları yoktu, aksine dağın çekiçlerle sarsılıp üzerlerine çökmesinden ve hepsini aniden ezmesinden her an korkuyorlardı. Diğer

yandan yardım alma umutları yoktu, çünkü Selahaddin'in o sırada ülkeden çok uzakta olduğunu çok iyi biliyorlardı ve ülkenin o kadar çok şövalyesini yanında götürmüştü ki geride kalanların kuşatmayı zorla kaldıracak güçleri yoktu. Bütün bu şeyleri gören kaya içindeki kişiler Kral'a habercilerini gönderdiler ve kendilerine yardıma gelen Trablus Kontu'nun tavsiyesiyle, silahlarını ve bütün ağırlıklarını götürmeleri ve kaleyi Kral'a teslim etmeleri şartıyla anlaşma yaptılar; ardından onları Bostra şehrine kadar sağ salim götürtecekti. Bu şekilde oradan ayrıldılar ve baronlarımız kaleyi geri aldılar. Kaybettiklerinde büyük utanç ve büyük üzüntü duymuşlardı, ancak onu geri almaktan onur ve sevinç duydular. Kral adamlarının tavsiyesiyle kaleyi gereken şeylerle donattı ve yıkılmış yerleri onarttı; sonra içine çok yiğit olduğunu bildiği ve sadakatine güvendiği birini yerleştirdi. Bu güzelce düzenlendiğinde ordu dağıldı ve herkes kendi toprağına döndü. Bu olay Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz seksen ikinci yılında, Ekim ayında gerçekleşti.

XXI. — Hristiyanların Şam toprağında nasıl büyük ganimet elde ettikleri hakkında.

Bundan çok geçmeden, Aralık ayında, bizimkiler Selahaddin'in (Salehadins) geri dönmediğini, aksine Musul şehri yakınlarında büyük işlerle meşgul olduğunu kesin olarak öğrendiler. Geri döndüğünde düşmanlarına zarar vermek için bu kadar fırsatları olmayacağını çok iyi düşündüler; bu sebeple zamanı boşuna harcamak istemediler, aksine deniz kıyısında bulunan Kayserya şehrinde toplandılar. Orada herkesin insanlar ve atlar için on beş günlük yiyecek alması ve Türkleri kendi güçleriyle sıkıştırmak için putperest diyarına girmeleri kararlaştırıldı. Tasarladıkları gibi hazırlık yaptıklarında, bu akında hiçbir yaya adam bulunmaksızın olabildiğince hızlı harekete geçtiler. Aniden daha önce kararlaştırdıkları gibi Bostra (Busseret) şehrinin yakınına geldiler. Bütün ülkede büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan oluşan çok büyük bir ganimet topladılar. Yakaladıkları casiaux denen köylerin köylülerini bile götürdüler ve hiç zarar görmeden bütün ganimetleriyle geri döndüler. Ve Taberiye toprağından geçtikleri için, akının komutanı olan Trablus Kontu kendilerini oraya geri götürdü. On beş gün sonra Kral ve baronlar yeniden toplandılar: olabildiğince bütün krallıktan atlı ve yaya adam topladılar. Önlerinde Gerçek Haç'ı taşıttılar; o kadar çok at sürdüler ki Taberiye yakınlarına, Celile Denizi kıyısındaki Le Chastelez denen yere geldiler. Oradan Yakup Geçidi denen yerden nehri geçtiler ve düşmanlarının toprağına girdiler. Bundan sonra bütün ordu büyük ovalardan geçti ve Lübnan dağlarını sol tarafta bıraktı. İlk olarak Bedegene (Beytü'l-Cenn) adlı kaleyi aldılar ve tamamen yerle bir ettiler. Çevredeki şehirleri önce tamamen yağmaladıktan sonra küle çevirdiler. Ardından Şam şehrine dört mil veya daha az uzaklıkta bulunan Dâreyya (Daire) adlı kaleye kadar ilerlediler. Kaleyi ve bütün etrafındaki toprağı tahrip edip yıktılar. Ülke halkı kaçmıştı: bir kısmı Lübnan dağına, diğer kısmı ise Şam şehrinin içine; öyle ki bizimkiler tek bir esir bile kazanamadılar, aksine ot toplamaya çılgınca gitmiş olan kendi adamlarından bilmem kaçını kaybettiler; ve Şam dışındaki iyi binekli ve hafif silahlı şövalyeler, kendilerinden önce giden bir birliği takip edip arkadan gelen diğerini görerek bu ot toplayıcıların üzerine çullandılar ve hepsini doğradılar. Silah taşıyabilecek herkes Şam dışına çıktı ve şehrin yakınındaki

bahçelerin etrafında muharebe düzenine girdiler; ileri gitmediler, aksine bizimkileri bekliyorlardı. Bizimkilerin kendilerine geleceğini iyice düşünüyorlardı; ancak bizimkiler onlara hiç yaklaşmadılar, çünkü dış siperlerinin (barbakanlarının) çok yakınındaydılar. Böylece birbirlerine hiç zarar vermediler. Kral ve adamları ülkeyi boydan boya geçtiler ve verebildikleri kadar zarar verdiler, sonra hiç rahatsız edilmeden geri döndüler; çünkü Kral Noel bayramında Sur şehrinde olmak için acele ediyordu.

XXII. — Hristiyanların kendi aralarında koydukları vergi (taille) hakkında. Selahaddin'in ülkesinden çeşitli söylentiler yayılıyordu; kimileri Mezopotamya toprağında işlerini çok iyi yürüttüğünü, kimileri ise bozguna uğradığını söylüyordu. Gerçeği pek bilinmiyordu, ancak Kral ve baronlar onun eskiden sahip olduğundan daha büyük bir güçle üzerlerine gelmesinden büyük şüphe duyuyorlardı. Bu sebeple Şubat ayı gelmeden önce, Kral ve baronlar Selahaddin'in gelişinden şüphelendikleri tehlikelere karşı ne yapacakları konusunda tavsiye almak üzere Kudüs'te hep birlikte toplandılar. Bu mecliste pek çok şekilde yeterince söz söylendi; sonunda herkes tarafından, bütün krallıkta atlı ve yaya ücretli askerler tutulabilecek büyük miktarda bir paranın toplanması kararlaştırıldı, eğer gerekirse Selahaddin geri döndüğünde onları savaşa hazır bulsun diye; çünkü Kral ve ülkenin diğer baronları o kadar yoksul ve muhtaçtılar ki ülkenin ücretli askerlerini tek başlarına beslemeye güçleri yetmiyordu. Bu sebeple aşağıdaki şekilde yazıya geçirilen bu vergi (taille) konuldu: "Bu, Kudüs krallığının ihtiyacı için din adamlarının ve diğer baronların izniyle konulan vergiyi toplama biçimidir: Her şehirde bu işi yapmak için bilge ve sadık olarak tanınan dört dürüst adam seçilecektir ve bunlar bu ihtiyacı iyi niyetle ve sadakatle yerine getireceklerine kutsal emanetler üzerine yemin edeceklerdir. İlk olarak, belirlenen esasa göre kendileri ödemeleri gerekeni ödeyeceklerdir; ardından diğerlerini vergilendireceklerdir: taşınır mallarda veya alacaklarda sahip oldukları her yüz bezanttan bir bezant; herkesin gelirlerinin her yüz bezantından iki bezant. Bu dört kişi, şehirdeki ve etrafındaki herkes üzerinde yargı yetkisine sahip olacak ve her birinin vermesi gerektiğini düşündükleri şeyi ödettireceklerdir; ve mecliste herkese kimsenin bir diğerininkini bilmeyeceğini söyleyeceklerdir. Ve eğer kendisine belirli bir mal miktarı biçilen kişi bunun ağır olduğunu söylerse, taşınır malının değeri üzerine kutsal emanetler üzerine yemin edecektir ve buna göre beyanını ödeyecek ve böylece borcundan kurtulacaktır. Bu dört kişi kimsenin yoksulluğunu veya içinde bulacağı zenginliği hiç kimseye açıklamayacaklarına yemin edeceklerdir. Bu vergi, hangi dilden olursa olsun toprağın ve her türlü malın yüz bezant değerinde varlığı olan erkekler ve kadınlar üzerinde aynı şekilde geçerli olacaktır. Diğerlerinden ise ocak vergisi (foage) alınacaktır, yani her ocak için bir bezant; ve eğer biri tamamını ödeyemezse yarısı alınacaktır ve eğer yarısını bile ödeyemezse, bu dört kişinin takdirine göre bir raboin (bakır para) alınacaktır. Ve şöyle kararlaştırıldı ki manastırlar ve kiliseler, baronlar ve vasallar sahip oldukları gelirlerin her yüz bezantından iki bezant ödeyeceklerdir. Ücretli askerler ve her türlü insan, maaşlarının her yüz bezantından bir bezant ödeyeceklerdir. Casiaux denilen kırsal kasabalara sahip olanlar, köylüleri (vilain) her ocak için bir bezant ödemeye zorlayacaklardır, öyle ki

senyör onlar üzerinde bu yetkiyi kullanacaktır; böylece yoksul olan zengin olan kadar ödemeyecek, aksine her türlü yolla ocak sayısına göre bezant sayısı da o kadar olacaktır. Hayfa'dan (Cayphas) Kudüs'e kadar olan bütün şehirlerden ve kalelerden bu vergiyi toplayanlar bunu Kudüs şehrine getireceklerdir; orada iyice mühürlenerek Gerçek Haç'ın hazinesindeki bir sandığa konulacaktır; bunun üç anahtarı olacaktır, birini Patrik, diğerini Kutsal Kabir başrahibi, üçüncüsünü ise Kale Komutanı (Châtelain) saklayacaktır. Hayfa'dan Beyrut'a kadar toplanacak olan bütün mal ise Akka şehrine götürülecektir; orada bir kilisede ortak bir sandığa teslim edilecektir, bunun bir anahtarını Sur Başpiskoposu, diğerini Kral'ın seneschal'i Joscelin, üçüncüsünü ise şehirde vergiyi toplayan o dört dürüst adam saklayacaktır. Bu paralar krallığın küçük ihtiyaçlarına değil, yalnızca toprağı savunmaya harcanacaktır; ve bu vergi devam ettiği sürece, kilise üzerinde veya laikler üzerinde başka hiçbir vergi veya talep konulmayacaktır; ve ortak ihtiyaç için yapılan bu şey gelire veya daimi bir geleneğe dönüştürülmeyecektir."

XXIII. — Selahaddin'in kendi yasasının halkını nasıl fethettiği hakkında.
Şimdi size Selahaddin'in Mezopotamya toprağında işlerini nasıl yürüttüğünü anlatacağız. Şehirleri ve kaleleri fethediyor ve gücünü çok artırıyordu. Diğerlerinin yanı sıra, surları ve kalesi güçlü, insan ve zenginliklerle dolu Amid (Diyarbakır) adlı çok soylu bir şehri kuşattı. O kadar çok çabaladı ki burayı zorla ele geçirdi; ve anlaşma yapıldığı üzere, burayı Nureddin'in yanında bulunmuş olan Kararslan'ın (Carassalen) oğlu adındaki güçlü bir Türkiye (Türk diyarı) emirine verdi; çünkü onun yardımıyla bu toprağı fethetmede isteğinin çoğunu gerçekleştirmişti. Yeni mevsim geldiğinde, Selahaddin fethettiği kalelere iyi garnizonlar yerleştirdi ve beraberinde getirdiği adamlarını yeniden topladı; sonra Fırat nehrini geri geçti ve Çukur Suriye (Cœlesyrie) toprağına geldi; Halep şehrinin yakınına konakladı. Toprağı tahrip etmeye ve şehri kuşatmaya kararlıydı. Şehir senyörü, kardeşi olan Musul senyörünün —ki daha güçlüydü— kendisini toprağından kovacak gücü olmadığını, aksine Selahaddin'in Fırat ötesindeki bütün toprağı kendisinden fethetmiş olduğunu çok iyi biliyordu. Bu sebeple onun savaşını ve saldırısını beklemekten korktu. Tamamen gizlice ona mesajlar gönderdi ki eğer Halep'ten çıkarsa, Selahaddin'in kendisini ve etraftaki diğer kaleleri barış içinde tutacağına dair anlaşma yapacaktı ve o da ona Halep şehrini teslim edecekti. Selahaddin bu haberleri duyduğunda bundan büyük bir sevinç duydu ve mesajları güzel yüzle karşıladı; çünkü bu fetihleri yapmaya başladığından beri Halep şehrini elde etmekten daha fazla hiçbir şeyi arzulamamıştı, zira orası ülkenin gücüydü. Kendisinden istenen şeye gönüllü olarak razı oldu: kaleler teslim edildi ve şehri teslim aldı. Haber Hristiyanların toprağına yayıldı ve bundan çok korktular, çünkü her zaman şüphelendikleri şey buydu; bu şehri fethedebilirse ülkelerinin her yandan çevrilip sıkıştırılacağını çok iyi biliyorlardı. Bunun üzerine şehirlerini güçlendirmek için her birinin elinden geleni yapmaktan başka çare bilemediler, özellikle de bu fetihten sonra büyük korku içinde olması gereken Beyrut şehri. Diğerlerinin hepsinden çok Antakya Prensi bu kadar kötü ve bu kadar güçlü bir komşuya bu kadar yakın olmaktan endişe duydu; ne yapacağını bilemedi, her türlü yolla toprağını şövalyelerden böylesine savunmasız bırakmak

istemedi, aksine az sayıda maiyetle harekete geçti. Trablus Kontu'nu yanına aldı ve Akka'da kalan Kral'ın yanına geldi. Onun önünde ve o sırada orada bulunan krallığın baronlarının önünde ihtiyacını anlattı ve büyük gözyaşları ve güzel sözlerle onlardan yardım istedi. Duyanların hepsi bundan duygulandı ve ona büyük acıma duydular. Bunun üzerine tavsiye aldılar ve şövalyeler ve atlı askerler arasında ona yardım tahsis ettiler. Böylece ülkesine geri döndü ve kendisine verilen ücretli askerleri yanında götürdü; ancak Antakya toprağına geldiklerinde, Prens savaştan başka türlü işini yapıp yapamayacağını denedi ve ateşkes için Selahaddin ile görüştürdü. O bu ülkede daha fazla kalmaya pek hevesli değildi, aksine Şam'a dönmek istiyordu; bu yüzden ona hafifçe anlaşma verdi. Bunun üzerine Kral'ın kendisine verdiği kişilere izin verdiler ve onlar geri döndüler. Prens bir süre bu ülkede barış içinde kalabileceğine çok sevindi ve toprağını güçlendirmeyi ve donatmayı düşünmeye başladı. İlk olarak elinde tuttuğu toprağın en iyisi olan ve Tarsus (Tarse) adı verilen bir şehri vardı; orayı Rumlardan almıştı; Antakya'dan uzaktaydı; Dağlık Ermenistan'ın senyörü Rupen'in toprağı ikisinin arasındaydı ve Ermeniler arasında büyük bir güçtü. Prens için bu şehri korumak ağır bir işti ve kaleleri etrafını saran Rupen için ise kolay bir şeydi. İkisi aralarında o kadar çok konuştular ki Prens şehri ona sattı. Büyük bir para aldı ki buna çok ihtiyacı vardı; bununla toprağının geri kalanını savundu. Selahaddin fethettiği o toprakta işlerini isteğine göre düzenlediğinde, oradan ayrıldı ve bütün ordusuyla Şam'a geri döndü. O zaman krallığın halkı büyük bir dehşet içindeydi ve tek bir şeyden endişe duyuyorlardı; çünkü Şam'a gönderilmiş çok iyi casusları vardı, Türklerin bilge ve çok özel adamlarıydı; ancak hiç kimse Selahaddin'in ne yapmayı düşündüğünü bilemiyordu. Kimileri bir yıl önce yaptığı gibi Beyrut'un önüne gelmek için büyük bir donanma toplamak istediğini ve denizden ve karadan kuşatmayı düşündüğünü söylüyordu; diğerleri ise Sur'a yakın olan dağlara gitmek ve iki kaleyi, yani Toron ve Chastel-Neuf'ü almak istediğini düşünüyorlardı; üçüncüler ise Ürdün nehrinin ötesindeki toprağa, yani Suriye-Sobal'a akın yapmak ve ülkeyi tahrip edip orada bulacağı kaleleri yerle bir etmek istediğini söylüyorlardı. Bazıları da Selahaddin'in ve adamlarının bu kadar uzun süre seferde olmaktan yorulduklarını, dinlenmek ve orada kalmak ve yeniden savaşa girmek için yeni masraflar aramak üzere Mısır'a gitmek istediklerini söylüyorlardı. Bu şekilde çeşitli haberler dolaşıyordu, ancak kimse bundan emin değildi. Kudüs Kralı ve baronları büyük bir korku ve endişe içindeydiler ve olabilecek her şeyden şüpheleniyorlardı. Bu sebeple krallığın bütün gücünü çağırdılar ve adet olduğu üzere Saffuriye kaynağında hep birlikte toplandılar. Orada Selahaddin'in topraklarına zarar vermek üzere herhangi bir yerden girmesini günden güne bekliyorlardı. Onlarla birlikte Antakya Prensi'ni, Trablus Kontu'nu çağırmışlardı ve bütün toprak boyunca toplayabildikleri kadar adam çağırtmışlardı.

XXIV. — Kral'ın hastalığı ve krallığın naipliğinin Guy de Lusignan'a nasıl verildiği hakkında.

Bizimkiler Saffuriye kaynağında beklerlerken, Kral Nasıra'da kendisini çok yıpratan bir ateşe yakalandı. Diğer yandan, krallığı devraldığından beri kendisini tutan cüzzam hastalığı bedenini öylesine zayıflatmıştı ki ne elinin ne de ayağının

yardımıyla hareket edemiyordu, aksine tamamen çürümüş durumdaydı ve o sırada görme yetisini de kaybetti; yine de krallığı elinde tutmak ve krallığın bütün işlerini yönetmek istiyordu. Pek çok kişi onu hiçbir şeye karışmamaya, aksine bir kenara çekilmeye ve istediği sürece ülkenin gelirlerini elinde tutmaya teşvik etmiş olsa da onurlu bir şekilde yaşayabilirdi. Ancak o bundan hiçbir şey yapmak istemedi; çünkü bedenen zayıf ve güçsüz olmasına rağmen cesur ve dinç bir yüreğe sahipti ve gücünün ötesinde çabalıyordu. Yine de ateş kendisini o kadar sert yakaladığı için öleceğini sandı ve baronlarını, annesini ve Patriği önüne getirtti; herkesin önünde kız kardeşi olan Yafa ve Aşkelon Kontesi Sibylla'nın eşi Guy de Lusignan'a krallığın naipliğini verdi; şu şartla ki yaşadığı sürece kendisinden başka kral olmayacaktı; ve Kudüs şehrini ve on bin bezantlık geliri kendisine ayırdı. Bütün geri kalanında gelirleri almasını ve bütün işleri yürütmesini istedi. Bütün baronlara ona saygı biati (hommage) yaptırdı; ancak ondan önce yeminini aldı ki Kral yaşadığı sürece kendini taçlandırmayacak ve krallığa ait şehirlerden veya kalelerden hiçbirini başka bir ele teslim etmeyecekti. Ve bunu şu sebeple yaptı ki her yerde ülkenin baronlarının kendi yeminiyle krallığın en iyi uzuvlarından mahrum kaldığı ve böylece senyörlüğe sahip olamayacağı söyleniyordu. Pek çok kişi Kral'ın bu yaptığından öfkelendi; biri daha önce topraktan senyör olduğu için, diğeri ise krallığın çıkarı için; çünkü bu adamın halkı yönetmeyi hiç bilmediğini ve böylesine büyük bir yükü taşımaya yeterli olmadığını söylüyorlardı. Yine de onun yoldaşı ve yakını olan bazıları vardı ki onun gücünden büyük iyiliklerin kendilerine geleceğini düşünüyorlardı. Bunlar işin çok iyi gittiğini ve halkı ve ülkeyi yiğitçe koruyup savunacağını söylüyorlardı. Bu şekilde aralarında çeşitli sözler dolaşıyordu. Bu Guy bu naiplikten aşırı derecede gururlanmaya ve böbürlenmeye başladı; ancak gördüğünüz gibi bundan uzun süre sevinç duymadı; çünkü böylesine büyük bir işi yürütmek için hiç şüphesiz az aklı ve ölçüsü vardı.

XXV. — Selahaddin'in gelişi hakkında.

Krallıkta işler bu şekilde giderken ve Hristiyanlığın ordusu Saffuriye kaynağında kalırken, Selahaddin hangi tarafa döneceği konusunda büyük bir düşünce içindeydi. Sonunda Fırat nehrinin ötesindeki topraktan şövalyelerinin bir kısmını ve bulabildiği her yerden atlı adamları çağırmaya gönderdi, öyle ki iyi silahlanmış ve iyi binekli büyük bir insan topluluğuna sahip oldu. Sonra aniden topraklarımıza girdi ve Taberiye Denizi yakınındaki Havran (Hauranite) denilen bölgeyi ve Ürdün nehrinin ovalarını geçerek Cavan denilen bir yere konakladı. Oradan akıncılarını pek çok yöne gönderdi ve kendisi doğrudan nehir boyunca eskiden İskitopolis olan, şimdi ise Beysan olarak adlandırılan şehre geldi. Eskiden Celile'nin baş şehriydi, buradaki harabelerden ve eskiden bulunan binalardaki bol miktardaki mermerden de anlaşıldığı gibi; ancak şimdi öylesine düşmüştür ki az sayıda insanın sığınabileceği küçük bir kalede yalnızca halkımız oturmaktadır. Kalelerini silah ve yiyecekle oldukça iyi donatmışlardı; ancak bu kadar büyük bir insan kalabalığının geldiğini duyduklarında orada kalmaya cesaret edemediler, aksine eşyalarının bir kısmını bıraktılar ve Taberiye'ye kaçtılar; öyle ki Türkler ilk olarak oraya geldiklerinde içeride kimseyi bulamadılar. Orada bulunan yiyecekleri ve silahları aldılar, sonra kaleyi

yıktılar ve oradan ayrıldılar. Orduları iki kısma ayrıldı: biri Gilboa dağının eteğinde, eskiden Yizreel (Jezrael) adı verilen, şimdi ise Küçük Gerin (Petit Gerin) olarak adlandırılan soylu şehrin yanında bulunan kaynağa geldi; oradaki suyun kolaylığı sebebiyle orada konakladılar. Saffuriye kaynağında konaklayan baronlarımız, Türklerin topraklarına hangi taraftan gireceklerine dair uzun süre haber beklemişlerdi; ve onların Beysan ovalarında olduklarını ve akıncılarının bütün ülkeye serbestçe yayıldıklarını öğrendiklerinde, derhal karargâhlarını bozdular. Atlarının üzerini örttürdüler ve iyi silahlandılar; kararlaştırıldığı gibi muharebe düzenine girdiler; Gerçek Haç önde gidiyordu. Rabbimizin şehri olan Nasıra'nın bulunduğu dağları geçtiler, sonra eskiden Esdrelon adı verilen büyük bir ovaya indiler. Oradan hepsi birlikte, Selahaddin'in bütün ülkenin kendisiyle kaplı olduğu büyük bir insan kalabalığıyla konakladığı Tubanie kaynağına doğru yöneldiler. Düşmanlarının büyük bir direniş göstereceğini, hatta savaşa gireceklerini iyice düşünüyorlardı; ancak Selahaddin onların gelişini görür görmez konaklama yerini bozdu ve bütün ordusuyla oradan ayrıldı ve kaynağı onlara bıraktı. Çadırlarını oradan bir mil uzakta, aynı kaynağın deresi üzerine kurdurdu. Ancak bizimkiler gelmeden önce, toprak boyunca akın yapmaya gönderdiği şövalyelerinin bir kısmı Küçük Gerin'e geldi ve burayı zorla aldı. İçerideki bütün garnizonu kazandılar, ancak orada pek az insan buldular, çünkü büyük kalelere kaçmışlardı. Türklerin bir başka birliği ise Forbelet adlı kaleye geldi; onu da zorla aldılar ve içinde buldukları erkekleri, kadınları ve diğer garnizonları kazandılar. Sarazenlerin üçüncü birliği ise doğrudan bizimkilerin ordusuna doğru yöneldi ve atlı ve yaya pek çok insanı öldürdü; o kadar yakına geldiler ki hiç kimse öldürülmeden yoldan ayrılamıyordu. Onlardan bazıları Tabor Dağı'na çıktılar ve daha önce hiç yapılmamış bir şey yaptılar: çünkü Aziz İlyas'a (Saint Elye) ait bir Rum manastırını kuşattılar ve içinde buldukları herkesi esir aldılar. Surlarla ve kulelerle iyi çevrili olan büyük bir manastır burayı şiddetle savundu; ancak içerideki keşişler ve maiyetleri, oraya sığınmış olan diğer yoksul insanlarla birlikte kendilerini o kadar iyi savundular ki onlara hiçbir zarar veremediler. Türklerin bir başka birliği Nasıra şehrinin bulunduğu dağa çıktı ve tepelere öyle bir tırmandılar ki aşağıdaki bütün şehre tamamen bakıyorlardı. Şehrin kadınları ve çocukları ile diğer güçsüz insanları onları bu kadar yakında görünce çok korktular ve ana kiliseye kaçmaya başladılar; girişte kalabalık o kadar büyüktü ki yeterince insan ezilerek öldü. Orada sıradan halk yoktu; çünkü silah taşıyabilecek olanların bir kısmı ordudaydı, diğerleri ise deniz kıyısındaki şehirlere, özellikle Akka'ya gitmişlerdi.

XXVI. — Halkımız arasında çıkan büyük kıtlık hakkında.

Baronlarımızın ordusu düşmanları tarafından her yandan öylesine kuşatılmış ve çevrilmişti ki kimse hiçbir ihtiyaç için oradan ayrılmaya cesaret edemiyordu, ne de dışarıdan mal getirmek veya onlara yardım etmek için kimse yanlarına gelebiliyordu; bu sebeple aralarında öylesine büyük bir kıtlık baş gösterdi ki aşırı derecede sıkıntı çektiler. Bu özellikle oraya geldiklerinde yanlarına hiç yiyecek almamış olmalarından kaynaklanıyordu; aksine büyük bir ihtiyaçla koşup gelmişlerdi, çünkü bu işin hemen biteceğini ve bir sonuca bağlanacağını sanmışlardı. Yaya adamlar aşırı derecede kıtlık çekiyorlardı, özellikle de gemilerini limanlarda bırakmış olan ve orduda

bulunması gereken hacıları yanlarında getirmiş olan Pisalılar, Cenevizliler, Venedikliler ve deniz aşırı ülkelerden gelen diğerleri; çünkü Ekim deniz geçişi yakındı ve bunlar büyük ihtiyaç içindeki halkımıza yardım etmeye koşmuşlardı. Baronlarımız halkın büyük endişesini görünce kendi aralarında danıştılar ve etrafta yakında bulunan şehirlere haber göndererek valilerden kendilerine aceleyle bulabildikleri kadar yiyecek göndermelerini emrettiler. Onlar da bunu çok gönüllü olarak yaptılar ve bulabildikleri her türlü yiyeceği yükleyip orduya gönderdiler. Şövalyelerimizden çok büyük bir birlik onlara eşlik etmek için karşılamaya çıktı ve bulduklarını yanlarında getirdiler. Ancak içlerinden çılgınca giden ve düşmanlarının eline düşen bir grup oldu. Kendilerinin de yiyeceğe çok ihtiyaçları vardı, ancak bu şekilde kazandıkları şey onları çok teselli etti. Onları getiren arabacılar ise ya öldürüldü ya da esir alındı. Eğer Rabbimiz günahları yüzünden halkına öfkelenmemiş olsaydı, Hristiyanlarımız orada Doğu topraklarında şimdiye kadar yapılmış en güzel bozgunlardan birini gerçekleştirirlerdi; çünkü Türkler o kadar büyük bir kalabalıkla gelmişlerdi ki yaşlılar o güne kadar hiç bu kadar iyi silahlanmış insanı bir arada görmediklerini söylüyorlardı. Diğer yandan bizim halkımız da büyük ve baronlarla iyi donatılmıştı: şövalyeler ve ağır zırhlı askerler (serjant) olarak iyi binekli ve zırhlarla iyi donatılmış bin üç yüz kişi vardı. Yaya asker olarak ise on beş binden fazla yiğit, cesur ve kendi tarzlarında iyi silahlanmış adam vardı. Savaş birliklerinin komutanları olarak ülkenin en iyileri vardı: Trablus Kontu Raymond, Louvain Dükü Henri —ki Almanya krallığının büyük prensiydi—, Mauléon'lu Raoul —Poitou'nun yiğit ve değerli şövalyesi—, daha önce Antakya prensi olmuş olan Renaud de Châtillon, Yafa Kontu Guy, Ramla'lı Baudouin, kardeşi Nablus'lu Balian, Sayda'lı Renaud, Kayserya'lı Gautier, Kral'ın seneschal'i (başkâhyası) Jocelin. Savaştan anlayanlara açıkça görünüyordu ki Türkler çılgınca pusuya düşmüşlerdi ve büyük zarar görmeye çok elverişli durumdaydılar; ancak büyük bir talihsizlikle baronlar arasında nefret ve kıskançlık baş gösterdi; öyle ki savaşa hiç girilmemesine ve böylece hiç tamamlanmayan bu işi kıskançlık ve büyük sadakatsizlikle yönetmeye karar verdiler. Kral'ın krallığın bütün gücünü Yafa Kontu Guy'ın eline vermiş olmasından dolayı büyük bir küçümseme duyuyorlardı; onun davranışlarıyla kendisinden daha iyi bir iş yapılmasını istemiyorlardı; çünkü yabancı bir adamdı, ne bilge ne de iyi bir şövalyeydi. Diğerleri onun bu büyük ihtiyaçta kusurunu görmesini istiyorlardı. Bu sebeple sekiz gün boyunca Türklerin kendi topraklarında, kendilerinden bir mil uzakta su başında konaklamalarına ve hiçbir direnişle karşılaşmadan ülkeyi başıboş tahrip etmelerine katlandılar. O güne kadar Suriye krallığında hiç böyle bir şey olmamıştı. Orta rütbeli şövalyeler ve yaya askerler buna aşırı derecede şaşırıyor ve öfkeleniyorlardı; büyük baronlar hakkında acımasızca konuşuyorlardı, çünkü düşmanlarına bu kadar yakınken gidip onlarla savaşmalarına katlanamıyorlardı. Baronlarla bu konu konuşulduğunda, pek çok şekilde mazeret gösteriyorlardı: ilk olarak Selahaddin (Salehadins) ve ordularının kayalıklarla dolu bir yerde bulunduklarını ve kendisine kolayca ulaşılamayacağını söylüyorlardı; diğer yandan ordusunun girişinde o tarafta ve bu tarafta çok sayıda gözcü ve büyük birlikleri olduğunu ve bizimkiler herhangi bir yöne yönelirse derhal üzerlerine çullanacaklarını söylüyorlardı. Bazı insanlar bunun doğru olduğunu düşünüyor ve bu konuda onlara katılıyorlardı; ancak gerçek şuydu ki bunu sadece

savaşı engellemek için söylüyorlardı; korkaklıktan kaçınmıyorlardı, ancak yalnızca Yafa Kontu'na hiçbir onur gelmesini istemedikleri için bunu yapıyorlardı. Türkler orada kalıp halkımızı görmeden toprak boyunca yeterince zarar verdikten sonra, dokuzuncu gün bütün akıncılarını orduya geri çağırttılar ve hiçbir şey kaybetmeden oradan ayrıldılar. Baronlarımız onların tamamen gitmek istediklerini düşünmediler, aksine geri döneceklerini sandılar; bu sebeple yeniden Saffuriye kaynağına gittiler. Orada bulundukları sırada pek çok kişinin hayret ettiği bir şeyi unutmak istemiyorum; çünkü Tubanie kaynağında ve ondan çıkan derede o güne kadar hiç turna balığı veya sazan olduğu duyulmamıştı —ancak tesadüfen çoprabalığı veya yılanbalığı vardı— ama halkımız oraya yerleştiğinde, kaldığı sürece bütün orduya yetecek kadar büyük ve iyi balıklar bolca bulundu.

XXVII. — Selahaddin'in Kerek kalesini nasıl kuşattığı hakkında.

Selahaddin ülkesine geri döndü ve uzun süre orada kalmaya çok istekli gibi görünüyordu; ancak öyle yapmadı, çünkü tam bir ay bile geçmeden adamlarını dinlendirdi ve büyük bir Türk topluluğu bir araya getirdi. Mancınıklar ve diğer kuşatma makineleri ile kuşatma yapmak için gerekebilecek diğer şeyleri yükletti. Sonra harekete geçti ve Başan ile Gilead'ı (Galaad) geçti. Eskiden Çöl Taşı (Pierre du Desert) olarak adlandırılan, ama şimdi adı Kerek (le Crac) olan bir şehri kuşatmak için büyük bir arzusu vardı. Renaud de Châtillon —ki karısının mirası nedeniyle bu toprağın senyörüydü— bunu casusları aracılığıyla öğrendi. Derhal kaleyi savunmak için gereken şövalyeleri topladı ve aceleyle o tarafa doğru yöneldi. Doğrudur ki yapacak başka işleri vardı; çünkü Kral'ın konetablı olan yaşlı Toron'lu Onfroi'nin oğlu üçüncü Onfroi, bu Renaud'nun üvey oğluydu ve Kral'ın en küçük kız kardeşiyle nişanlıydı ve o sırada onunla evlenmek üzereydi. Düğün kutsaması ve şenliği henüz zar zor bitmişti ki Selahaddin o gün bizzat büyük bir Türk kalabalığıyla geldi. Kuşatma arabaları getirdi ve bu kaleyi kuşattı. Bu şehir eskiden çok yüksek bir dağın üzerinde yer alıyordu; etrafını dört bir yandan derin vadiler çevreliyordu; uzun süre harap ve ıssız kalmıştı, öyle ki yıkıntılardan başka bir şey yoktu. Sonra Latinlerin üçüncü kralı olan Foulques Kudüs'te hüküm sürerken, Ürdün nehrinin ötesindeki toprağın senyörü olan saki (bouteiller) Paganus (Paiens), o zamanlar en alçak toprak olan bu yerde bir kule inşa ettirdi. Ondan sonra bu toprağın senyörü olanlar, yeğeni Maurice ve Nablus'lu Philippe, burayı güçlendirdiler ve büyüttüler ve bu kaleyi kurdular; çünkü oraya etrafına iyi hendekler ve iyi kuleler yaptırdılar. Çok geçmeden, kalenin dışında, eski şehrin bulunduğu yerde, pek çok insanın çekilip yerleştiği bir kasaba yaptılar. Size bahsettiğim bu kaleye doğu tarafından yaklaşılmıştı; diğer taraflara doğru ise vadiler o kadar dikti ki tepeden az bir duvar yapsalar bile hiçbir şeyden korkmazlardı, çünkü büyük bir orduya karşı pek az insanın savunabileceği sadece iki yerden tırmanılabilirdi. Prens Renaud Selahaddin'in geldiğini öğrenince, büyük yürekli biri olduğu için pek akıllıca olmayan bir şeye girişti; çünkü kasabayı savunmayı düşündü ve bütün halka içeri girmelerini emretti ve ne eşyalarını ne de mallarını kaleye sokmamalarını istedi. Bunun üzerine onlar ellerinden geldiğince kasabayı korumak için savunmalar hazırlarken, ancak Türklerin gücü kendilerine karşı koyanları yendiğinde, yetişebildiklerini öldürdüler, diğerleri ise kaleye sığındılar.

Düşmanlarını o kadar yakından kovaladılar ki neredeyse onlarla birlikte içeri gireceklerdi. Ancak İvain adında çok iyi bir şövalyemiz vardı, köprünün önüne dikildi ve öyle bir davrandı ki bizimkilerden hiç kimse içeri giremedi; aksine Türklerin arasına atıldı ve çok güzel darbeler indirdi. Sağa sola yeterince düşürdü, bazılarını öldürdü, diğerlerini yaraladı. Kendisine vurmaya cesaret eden herkese karşı tek başına mızrak sallıyordu. Harika darbeler çekti, ancak sonunda kendini savunarak geri çekildi ve diğerleriyle birlikte içeri girdi. Bu şekilde kasabada sahip oldukları her şeyi senyörlerinin öğüdü yüzünden kaybettiler; çünkü düşmanları her şeyi kazandı. Kalenin içine sığınanlar gördükleri büyük Türk kalabalığından öylesine büyük bir korkuya kapıldılar ki, dışarı çıkıp kendilerine gelebilecekleri hendek üzerindeki köprülerini kırdılar; bu yüzden büyük bir çılgınlık yaptılar, çünkü işleri çok sıkıştı ve daha kolay savunabilirlerdi. Bu küçük kalede o kadar çok insan vardı ki hiç yardım edilemiyordu ve kalabalık aşırı derecede büyüktü; çünkü size söylediğim düğün için oraya hokkabazlar, trampetçiler ve yeterince başka zanaatkârlar gelmişti, hepsi Sarazenlerin korkusundan içeri sığındılar ve orada büyük bir endişe içinde kaldılar; söylediklerine göre bu şenliğin bedeli onlara pahalıya ödetildi. Diğer yandan ülke halkı tamamen oraya koşmuştu, özellikle de Suriyeli (Suriens) denen halk. İçeri o kadar çok kadın, çocuk ve hayvan sokmuşlardı ki her yer doluydu. Savunmaya gitmek isteyenler kalabalıktan geçemiyorlardı. Yiyecek bakımından iyi donatılmışlardı, ancak böyle bir kuşatmada gerekenden daha az silahları vardı.

XXVIII. — Kral'ın kız kardeşinin oğlunu nasıl taçlandırdığı hakkında.

Şimdi halkımızın Tubanie kaynağında konaklarken Türklere karşı nasıl hiçbir şey yapmadığını duyacaksınız; bütün suçlama Yafa Kontu'nun üzerine atıldı. Kral'a orduyu ve yönetiminin gücünü teslim ettiği kişinin bu kadar kötü davrandığı haberi geldi. Onun bu kadar büyük bir şeye uygun olacak kadar ne bilge ne de güçlü olduğunu açıkça gördüler; bu sebeple pişman oldu ve ona verdiği her şeyi geri aldı. Kral'ın başka bir sebepten dolayı öfkelendiği söyleniyordu; çünkü duyduğunuz gibi hayatını sürdürmek için kendisine Kudüs şehrini ve harcamalarını yapacağı yıllık on bin bezantlık geliri alıkoymuştu; sonra Sur şehrinin daha güçlü ve Kudüs'ünkinden daha iyi donatılmış olduğunu düşündü, bu yüzden aynı anlaşmalarla birini diğeriyle değiştirmek istedi. Bütün bunları kendisine teslim ettiği Yafa Kontu'na gelince, buna çok öfkelendi ve çılgınca konuştu. Kral bundan büyük bir küçümseme duydu ve ona vermiş olduğu gücü elinden aldı. Bu kadar az bir iyilik için sadece krallığın senyörlüğünü kaybetmekle kalmadı, aksine Kral ondan sonra toprağa sahip olmaya dair bütün umudunu elinden aldı, oysa hiç çekişme olmadan kalacağını sanıyordu. Çünkü Antakya Prensi Bohemund'un, Trablus Kontu'nun, Sayda'lı Renaud'nun, Ramla'lı Baudouin'in ve kardeşi Balian'ın ve daha pek çok baronun tavsiyesiyle —kendisine karşı çıkamayan bu Guy'ı görerek— Kral ve annesi henüz beş yaşında bile olmayan küçük çocuk Baudouin'in Kutsal Kabir Kilisesi'nde taç giymesini ve kral olarak kutsanmasını düzenlediler. Bütün din adamları ve bütün halk bundan büyük sevinç duydu. Bu yapılır yapılmaz, bütün baronlar ülkenin geleneğine göre ona bağlılık yemini ettiler ve bir krala ait olan her şekilde ona saygı gösterdiler. Yine de Yafa Kontu tek başına ona bağlılık yemini etmedi ve ondan istenmedi de. Pek çok

insan ülkenin senyörlüğünü bu kadar küçük bir çocuğa, yani Kral'ın yeğenine vermenin pek akıllıca olmadığını söyledi; çünkü şimdi iki kralları vardı, bunlardan biri hastalığı yüzünden, diğeri ise yaşı yüzünden ülkenin işlerini sürdüremiyordu. Diğerleri ise büyük bir fayda sağlandığını söylüyorlardı, çünkü gücü kötü bir adamın elinden almışlardı ve eğer şimdi Guy'ın istediği krallığı elde etmesi durumunda Kral'ın ölümünden sonra ortaya çıkacak olan çekişme ortadan kalkmıştı. Yine de hepsi krallığı yönetecek kadar aklı ve gücü olan bilge bir adama teslim etmeleri konusunda anlaştılar; ve bunu yapmak için Trablus Kontu dışında ülkede buna uygun hiçbir adam yokmuş gibi görünüyordu. Bu olay Rabbimiz İsa Mesih'in beden alışının bin yüz seksen üçüncü yılında, Kasım ayında gerçekleşti.

XXIX. — Selahaddin'in Kerek'ten nasıl ayrıldığı hakkında.

Kudüs'te bu işler olurken Selahaddin Kerek kalesini almaya çok yaklaşmıştı. İçeridekilere dinlenebilecekleri hiç vakit vermiyordu; çünkü gece gündüz kaleye taş attırıyordu, zira o kadar çok mangoneli ve büyük taşları sıkça atan makineleri vardı ki eski şehrin bulunduğu yerde dokuz tane ve dışarıda Obelet denilen yerde iki tane vardı. İçeridekiler öylesine dehşet içindeydiler ki artık savunma yerlerinde görünmeye cesaret edemiyorlardı; okçulara zar zor bakabiliyorlardı, çünkü onlara o kadar sık taş ve ok atıyorlardı ki. İçeridekiler hendeğin dibine bol miktarda hayvan koymuşlardı; orada onlara bolca sahip oldukları arpa ve saman veriyorlardı ve ihtiyaçları olduğunda yiyecekleri için oradan alıyorlardı. Ancak Türkler kalenin dehşetini ve kötü durumunu fark edince, adamlarını hendeğe indirecek kadar yaklaştılar, bu hayvanları öldürdüler ve parçalara ayırdılar ve iplerle yukarı çektirdiler. İçeridekileri öyle bir yoksullaştırdılar ve orduları her şeyle öylesine doldu ki; oradan çıkanlar hiçbir zarar ve darbe almadılar. Evlerin dışında her şeyden o kadar bol buldular ki hiçbir şeyleri eksik kalmadı. Garnizonları koymuş olan senyör onlara bakıyordu ve hiçbir kötülük yapamıyordu. Kaledekiler bir kez dışarıdaki makineleri vurmak için bir mangonel kurmaya çalıştılar, ancak o kadar çok taş geldi ki marangozlar durmaya cesaret edemedi, böylece girişmiş oldukları işi bıraktılar. Surlarda görünenlerin büyük tehlike içinde olmalarına şaşmamak gerekirdi, çünkü tonozların altında ve döşemelerin altında saklananlar bile büyük korku içindeydiler. Mancınıklardan düşen taşları her duyduklarında evlerin üzerlerine yıkılacağını sanıyorlardı; çünkü duvar yarılıyor ve sarsılıyordu. Bu kuşatmayı çok iyi bilen Kudüs Kralı, ona nasıl yardım edebileceği konusunda büyük bir endişe içindeydi. Her yerden sahip olabildiği kadar adamını topladı: önünde Gerçek Haç'ı taşıttı ve eski adı Segor olan, ama şimdi Paumiers denilen şehrin yanında bulunan göle kadar at sürdü. Bunu düşündüğünde ve tavsiye aldığında, bu ordunun lideri olarak Trablus Kontu'nu atadı. Selahaddin casusları aracılığıyla Hristiyan ordusunun geldiğini ve onu çok yiğitçe ve bilgece yöneten Trablus Kontu'nun geldiğini duyunca, hemen adamlarını ordugâhtan çıkardı; sığınağına çekildi ve altı ay kuşattığı kuşatmadan ayrıldı ve kendi toprağına gitti. İyi kral oradan ayrılmadı, aksine kaleye kadar geldi ve kuşatılmış olanları çok teselli etti; sonra oradan çıktılar ve onu gördüler. Kaleyi çok iyi onarttı ve yeniden donattı; sonra bütün ordusuyla oradan ayrıldı ve Kudüs'e geri döndü.

XXX. — Trablus Kontu'nun krallığın naibi olarak nasıl atandığı hakkında.
Şimdi size o toprakta bulunan Richefort'lu Girard adındaki bir Flaman şövalyesinden bahsedeceğim. Bu sebeple ondan söz etmek istiyorum çünkü bu toprak onun yüzünden kaybedildi. Kudüs Kralı'nın mareşali idi. Daha önce Trablus Kontu'nun toprağında evlenecek bir kale hanımı vardı ve onun ait olduğu kale Botron (Batroun) adını taşıyordu. Trablus Kontu'na geldi ve bu hanımı kendisine eş olarak vermesini rica etti. Trablus Kontu ona vermeyeceğini söyledi. Richefort'lu Girard Kont'un hanımı kendisinden esirgediğini görünce, bundan o kadar üzüldü ve öfkelendi ki Tapınak'a (Temple) girdi ve o günden itibaren Trablus Kontu'nu bir daha hiç sevmedi, aksine elinden geldiğince ona kötülük yaptı. Ve bu nefret toprağın kaybedilmesine sebep oldu, tıpkı bundan sonra duyacağınız gibi. Richefort'lu Girard Tapınak'a gireli çok olmamıştı ki üstat öldü; bunun üzerine onu üstat yaptılar.
Şimdi size Kral'ın Yafa Kontu'na karşı duyduğu ve her gün biraz daha artan o büyük nefretten söz edeceğim, ta ki iş öyle bir noktaya gelinceye kadar ki Kral, kız kardeşiyle aralarındaki evliliği tamamen bozmak için bahaneler arıyordu. Patrikten onu mahkemeye çağırmasını talep etti ve bu evliliği suçlamak istediğini ve bunun iyi ve meşru olmadığına dair sebep göstermek istediğini söyledi. Yafa Kontu bunu duyunca, tamamen gizlice diğer baronlardan ayrıldı ve o sırada karısının kaldığı Kudüs'e geldi; ve ordusundan dönmekte olan Kral gelmeden önce karısına şehirden ayrılması için çok yalvardı; çünkü Kral onu orada bulursa bir daha yanına dönmesine izin vermeyeceğinden şüpheleniyordu. Bu sebeple doğruca gitmekte olduğu Aşkelon'da kendisini takip etmesi için ona çok yalvardı. Kral, Kont'un ordudan ayrıldığını duydu; bunun üzerine sarayına gelmesini emreden habercileri arkasından gönderdi. O ise hastalıklı olduğu için gelemeyeceğini cevapladı. Birbiri ardına birkaç haberci gönderdi ama onu hiçbir zaman getiremediler. Çünkü her zaman hastalığını bahane ediyordu. Kral, gelmek istemediğine göre kendisinin gideceğini ve bizzat kendisinin onu mahkemeye çağıracağını söyledi. Baronları arkasından gittiler; doğruca Aşkelon'a geldi; ancak kapıları çok iyi kapatılmış buldu. Çağırdı ve kendisine açılmasını emretti: eliyle kapıya üç kez vurdu; ama emrini yerine getiren kimse gelmedi. Şehrin burjuvaları surların ve kulelerin üzerine çıkmışlardı; kıpırdamaya cesaret edemiyorlar, aksine bu işin sonunu bekliyorlardı. Kral öfkeli olarak oradan ayrıldı ve Yafa'ya gitmek üzere yöneldi. Şehrin şövalyelerinden ve burjuvalarından yeterince kişiyle karşılaştı, bunlar ona hiç itiraz etmeden içeri götürdüler. Şehri kendi adına ele geçirdi ve oraya bir naip (bailli) koydu, sonra oradan ayrıldı ve Akka'ya geldi. Orada bütün din adamlarının ve baronların katıldığı büyük bir meclis (parlamento) toplattı. Toplandıklarında, Patrik yanına Tapınak üstadını ve Hospital üstadını aldı. Hepsi Kral'ın huzuruna çıktılar ve ondan çok alçakgönüllülükle rica ettiler ve ayaklarına kapandılar ki Yafa Kontu'na olan öfkesini bağışlasın ve onun huzuruna gelmesini istesin. Kral onları dinlemek bile istemedi, aksine bunu asla yapmayacağını kesin bir dille cevapladı. Bedenen bu kadar zayıf bir adamın yüreğinde hâlâ bu kadar büyük bir kin beslemesinden dolayı buna büyük bir öfke duydular. Öfke içinde saraydan ayrıldılar ve şehirden dışarı çıktılar. Meclis, Fransa ve diğer toprakların prenslerine deniz aşırı iyi elçiler gönderilmesi ve onlar aracılığıyla İsa Mesih'in ülkesine ve halkına yardım etmelerinin istenmesi üzerine

toplanmalıydı. Ancak Patrik bu ihtiyaçtan ilk olarak bahsetmesi gerektiği yerde, size söylediğim diğer konuyu başlattı. Ve hiçbir şey yapamadığı için, kendisi ile üstatlar arasındaki öfke yüzünden oradan ayrıldı. Toplanmış oldukları ihtiyaç hakkında hiçbir şey yapılmadı. Yafa Kontu, Kral'ın kendisine hiçbir merhamet göstermek istemediğini ve ne sevgiyle ne de ricayla onun barışına kavuşamayacağını duydu. O andan itibaren onu nasıl kızdırabileceğini düşünmeye başladı. Yanına alabildiği kadar şövalye aldı ve doğruca Darum kalesine doğru gitti. Orada bedevi denen Arabistan Türkleri konaklamıştı ve otlaklarda bolca hayvan güdüyorlardı (çünkü Kral'a mallarından o kadar çok vermişlerdi ki Kral onlara katlanıyor ve kendi koruması altına almıştı). Bunun üzerine hepsi kendilerini güvende hissediyorlardı ve hiçbir Hristiyandan korunmuyorlardı. Kont ve şövalyeleri aniden geldiler ve onları gafil avladılar. Bazılarını öldürdüler ve bütün ganimeti götürdüler; bulabildikleri kadar elbise ve malı Aşkelon'a taşıdılar. Haber kendisine her şeyin anlatıldığı Kral'a ulaştı: bunun üzerine Trablus Kontu'nu çağırttı ve ona rica etti ve baronlarına krallığın ve çocuğun naipliğini on yıl boyunca, çocuk yaşını doldurunca kadar teslim etmelerini emretti; çünkü onun aklına ve sadakatine güveniyordu ve hemen ona krallığın bütün gücünü ve bütün naipliğini teslim etti. Bütün baronlar ve sıradan halk bundan büyük sevinç duydular; çünkü daha önce iki kralları bu kadar güçsüzken, bütün işlerin yönetimi ve idaresi Trablus Kontu'na verilmezse toprağın iyi durumda olamayacağını söylemişlerdi.

KUTSAL TOPRAKLARIN TASVİRLERİ VE EFSANEVİ GELENEKLERİ

(Giriş Notu: İlk olarak okunacak olan bu tasvir, aralarında bazı farklılıklar bulunan çok sayıda el yazmasına dayanılarak daha önce birkaç kez yayımlanmıştır. 1843 yılında Haçlı Seferleri Tarihi'nin (Historiens des Croisades) akademik baskısının II. cildinde; ardından 1859'da aynı koleksiyonun Batılı Tarihçiler (Historiens occidentaux) II. cildinde yer almıştır. 1870 yılında Kont Melchior de Vogüé bunu Kutsal Toprakların Kiliseleri (Églises de la Terre Sainte) adlı güzel kitabında yeniden yayımlamış ve ertesi yıl M. de Mas-Latrie tarafından yayımlanan Ernoul Kroniği'ndeki (Chronique d'Ernoul) ilk ve gerçek yerine iade edilmiştir. Gerçekten de bu tasvir, 13. yüzyılda çoğaltılan kopyaların hepsine eklenmiş olan Corbie haznedarı tarafından genişletilmiş Ernoul Kroniği metninden alınmıştır. M. Tobler de bunu iki kez yeniden basmıştır; ikincisi 1874'te Descriptiones Terræ Sanctæ ex sæculo VIII, IX, XII et XV adlı eserindedir. Bizim sunduğumuz metin ise hâlen M. Firmin-Didot'nun kütüphanesinde bulunan Roman d'Eracle'ın iki değerli el yazmasından birinden alınmıştır. Burada biçim ve içerik bakımından oldukça fazla farklılık göze çarpmaktadır. Kutsal şehrin tasvirini, II numara ile, hacıların kendi ülkelerine dönmeden önce ziyaret etmeleri gereken Kudüs ve çevresindeki kutsal yerlere daha özel olarak ayrılmış ikinci bir anlatı takip etmektedir. III ve IV numaralar ise dindar efsanevi geleneklerin tavsiye ettiği Kutsal Toprakların çok sayıda mevkiini tanıtmaktadır. Bu değerli anlatılarda çıkarmamamız gereken oldukça fazla sayıda tekrar bulunacaktır; çünkü bu tekrarlara, tasvirlerin bütününü tamamlayan özel ayrıntılar eklenmiştir.)

I. — Sarazenler ve Selahaddin burayı fethettiği gün Kudüs şehri ve kutsal yerler ne durumdaydı.

İyi Hristiyanların çoğu, İsa Mesih'in öldüğü ve yaşadığı kutsal Kudüs şehrinden ve kutsal yerlerden gönüllü olarak bahsedip dinledikleri için, Sarazenler ve Selahaddin (Salehadins) burayı Hristiyanlardan fethettikleri gün nasıl olduğunu size anlatacağız: bunu görmek isteyenler görebilir; hoşuna gitmeyenler ise bu yeri atlayabilirler.

Kudüs, dünyanın en şanlı ve en önde gelen şehridir. Şam'a yedi günlük, Akka'ya ise üç günlük mesafededir. İsa Mesih'in çarmıha gerildiği zamanki yerinde değildir. Sion Dağı'nın yamacında yer alır, ama şimdi orada değildir. O yerde, Sarazenler burayı fethettiğinde yalnızca bir manastır vardı. Bu manastırda bir kilise bulunuyordu. İsa Mesih'in havarileriyle akşam yemeği yediği ve sunak kutsal törenini kurduğu ev oradaydı. Aynı kilisede, dirildiğinde Paskalya günü havarilerine göründüğü yer bulunuyordu; bu kilisede, Paskalya'nın sekizinci gününde Aziz Thomas'a ayaklarının, ellerinin ve böğrünün yaralarını gösterdiği yer vardı; ve aynı yerde Yükseliş (Ascension) günü havarilerine göründü ve onlarla yemek yedi. Ve onu göğe yükseldiği Zeytin Dağı'na (Mont Olivet) kadar uğurladıklarında, aynı yerde Pentekost (Hamsin) günü onlara Kutsal Ruh'u gönderdi. Aynı kilisede Meryem Ana'nın ruhunu teslim ettiği yer de vardı. Havariler onu oradan Yahuda Vadisi'ne (Val de Josaphat) götürdüler ve bedenini mezara koydular. Meryem Ana'nın mezarının bulunduğu yerde bir kilise vardı ve buna Yahuda Vadisi Meryem Ana Kilisesi deniyordu ve burada siyah cüppeli keşişlerin bir manastırı vardı. Sion Dağı kilisesinde ise Sion Dağı Meryem Ana kilisesi vardı. Ve iki keşiş manastırı vardı: bu iki manastır şehrin surlarının dışındaydı, biri yukarıda diğeri aşağıda. Sion Dağı manastırı öğlen tarafındaydı; Yahuda Vadisi'ndeki ise Zeytin Dağı ile Sion Dağı arasında, doğan güneş tarafındaydı. Rabbimizin mezarı ve Golgota Dağı (Mont de Calvaire) şehrin dışındaydı; yani İsa Mesih'in çarmıha gerildiği surların dışındaydı: şimdi ise şehrin içindedir; ve şehir Yahuda Vadisi'nin üzerinde bulunan ve doğan güneş tarafındaki Zeytin Dağı'na doğru uzanıyordu.

Kudüs şehrinde haç biçiminde, biri diğerinin karşısında dört ana kapı vardı, küçük arka kapılar (posterne) hariç. Şimdi size onların adlarını ve nasıl konumlandıklarını söyleyeceğim. Davut Kapısı (Porte David) batan güneş tarafındaydı ve doğan güneş tarafında, Tapınak'ın (Temple Domini) arkasında bulunan Altın Kapılar'ın (Portes-Oires) sağındaydı. Bu kapı Davut Kulesi'ne (Tour David) bitişikti. Bu kapının önünde durulduğunda, Davut Kulesi'ni sağa alarak sağa dönüldüğünde, o sokakta bulunan küçük bir kapıdan Sion Dağı'na gidilirdi. Sol tarafta, küçük kapıdan dışarı çıkıldığında, İncil yazarı Aziz Yahya'nın kardeşi olan Galiçyalı Aziz Yakup'un (S. Jacques de Galice) bir kilisesi vardı; denildiğine göre Aziz Yakup'un başı orada kesilmişti ve bu sebeple kilise orada yapılmıştır. Davut Kulesi'nden Altın Kapılar'a doğrudan giden büyük caddeye Davut Caddesi (Rue David) deniyordu ve Sarraflar Çarşısı'na (Change) kadar gidiyordu. Sol tarafta, Davut Kulesi'nin önünde, buğday satılan büyük bir meydan vardı. Ve Davut Caddesi'nden biraz aşağı inildiğinde, sol tarafta Patrik Caddesi (Rue au Patriarche) denen bir sokağa dönülürdü, çünkü Patrik o sokağın başında oturuyordu. Patriğin, Hospital (Hastane) binasına girilen bir kapısı vardı. Sonra Kutsal Kabir (Sepulcre) kilisesine girilen bir kapı vardı, ama bu ana kapı

değildi. Davut Caddesi'nin bittiği Sarraflar Çarşısı'na gelindiğinde, sağ tarafta Sion Dağı'na giden bir sokak bulunuyordu; Sarraflar Çarşısı'nın karşısında ise Otlar Caddesi (Rue des Herbes) denen tonozlu kapalı bir sokak vardı. Orada şehrin bütün otları, bütün meyveleri ve baharatları satılırdı. Bu sokağın başında balık satılan bir yer vardı. Ve sol tarafta peynirlerin, tavukların ve yumurtaların satıldığı büyük bir meydan vardı. Bu pazarın sağ tarafında Suriyeli kuyumcuların dükkânları vardı ve orada hacıların deniz aşırı ülkelerden getirdikleri hurma dalları satılırdı. Bu pazarın sağ tarafında Latin kuyumcuların dükkânları vardı. Bu dükkânların başında Büyük Meryem Ana (Sainte Marie la Grant) denen bir rahibe manastırı vardı. Bu rahibe manastırından sonra Latin Meryem Ana (Sainte Marie la Latine) denen siyah cüppeli keşişlerin bir manastırı bulunuyordu. Sonra Hospital (Hastane) binası yer alıyordu. Hospital'in sağ tarafında Kutsal Kabir'in ana kapısı bulunuyordu: Kutsal Kabir'in bu kapısının önünde mermer döşeli çok güzel bir meydan vardı. Bu Kutsal Kabir'in sol tarafında Yakubiler'in Aziz Yakup (S. Jacque des Jacobins) denen bir kilisesi vardı. Kutsal Kabir'in bu kapısının sağ tarafında ise Golgota Dağı'na çıkılan bir merdiven vardı. Orada, dağın tepesinde çok güzel bir şapel vardı ve o şapelde Kutsal Kabir kilisesine girilen bir başka kapı vardı. (Ve oradaki basamaklardan aşağı iniliyordu.) Golgota Dağı'nın altından Kutsal Kabir kilisesine girildiğinde, orası Golgota idi. Sağ tarafta Kutsal Kabir'in çan kuleleri vardı ve orada Kutsal Üçlü (Sainte Trinité) denen bir şapel bulunuyordu. Bu şapel çok büyüktü, çünkü şehrin bütün kadınları orada evlendirilirdi; ve şehrin bütün çocuklarının vaftiz edildiği vaftiz kurnası oradaydı. Ve bu şapel Kutsal Kabir'e bitişikti, öyle ki kiliseye girilen bir kapısı vardı. Bu kapının sağ tarafında Rabbimizin mezarı bulunuyordu. Mezarın bulunduğu o yerde kilise tamamen yuvarlaktı ve üstü açık, çatısızdı. Ve bu mezarın içinde Kutsal Kabir'in taşı vardı ve mezar tonozla örtülüydü. Bu mezarın baş ucunda, tıpkı koro başı gibi dışarıda Şapeller (Chancels) denen bir sunak vardı: orada her gün gün ağarırken ayin okunurdu. Mezarın etrafında tamamen taş döşeli çok güzel bir meydan vardı, öyle ki mezarın etrafında tören alayıyla (prosesyon) dolaşılabiliyordu. Sonra doğu tarafında, kanoniklerin ilahi okuduğu Kutsal Kabir korosu bulunuyordu. Koro ile mezar arasında Rumların ilahi okuduğu bir sunak vardı; ancak arada bir bölme (parmaklık) vardı. Orada birinden diğerine geçilen bir kapı vardı. Kanoniklerin korosunun ortasında, Pergel (Compas) denen mermer bir okuma kürsüsü vardı. Orada mektup (epistle) okunurdu. Bu korodaki büyük sunağın sağ tarafında Golgota Dağı bulunuyordu: öyle ki Diriliş ayini okunduğunda, İncil'i okuyan diyakoz crucifixum dediğinde Golgota Dağı'na doğru dönerdi. Sonra resurrexit, non est hic dediğinde mezara dönerdi. Ecce locus ubi posuerunt eum dediğinde parmağıyla gösterirdi. Ve sonra kitaba döner ve İncil'ini tamamlardı. (Koronun baş ucunda, kanoniklerin sağ taraftaki odalarına girdikleri bir kapı vardı. Bu kapı ile Golgota Dağı arasında çok derin bir hendek vardı ve basamaklarla aşağı iniliyordu. Orada Azize Helena (Sainte Helaine) denen bir yer vardı. Azize Helena Kutsal Haç'ı, çivileri, çekici ve tacı orada bulmuştu. İsa Mesih'in yeryüzünde olduğu zamanlarda, çarmıha gerilen hırsızların cesetleri indirildiklerinde bu çukura atılırdı. Ve birinin başı veya eli kesildiğinde ya da herhangi bir adalet cezası uygulandığında, bu Golgota Dağı'nda yapılırdı; çünkü orada yargı infazları ve yasaların getirdiği cezalar uygulanırdı. Ve suçluların

kaybetmeye mahkûm edildiği uzuvlar oraya atılırdı.) [Kutsal Kabir kanoniklerinin bulundukları yerden sol tarafta yatakhaneleri, sağ tarafta ise yemekhaneleri vardı: Golgota Dağı'na bitişikti. Bu iki bölüm arasında manastır avluları ve çayırları bulunuyordu. Çayırın ortasında, aşağıda bulunan Azize Helena şapeline bakılan büyük bir açıklık vardı; çünkü aksi halde orada hiçbir şey görünmezdi.]
Sarraflar Çarşısı, Malcuisinat (Kötü Mutfak) denen Otlar Caddesi'ne bitişikti. Bu sokakta hacılara satılan etler pişirilir ve orada baş yıkanırdı. Ve bu sokaktan Kutsal Kabir'e gidilirdi. Bu Malcuisinat sokağının en ucunda, kumaşların satıldığı ve üstü tamamen tonozlu olan Kapalı Sokak (Rue Couverte) denen bir sokak vardı. Ve bu sokaktan Kutsal Kabir'e gidilirdi. Sarraflar Çarşısı'ndan Altın Kapılar'a gidilen sokağın adı Tapınak Caddesi (Rue du Temple) idi; ona Tapınak Caddesi denmesinin sebebi, Altın Kapılar'dan önce Tapınak'a gelinmesiydi. Sol tarafta, Tapınak'a gitmek üzere bu sokaktan aşağı inildiğinde, şehir halkına et satılan kasap çarşısı vardı. Sağ tarafta ise Almanların Hastanesi'ne (Ospital des Alemanz) gidilen bir başka sokak bulunuyordu. Bu sokağın adı Almanlar Sokağı (Rue aus Alemanz) idi. Sol tarafta köprünün üzerinde Aziz Giles (S. Gille) kilisesi vardı. Bu Tapınak caddesinin başında Değerli Kapılar (Portes Precieuses) denen kapılar bulunuyordu; çünkü İsa Mesih yeryüzünde dolaşırken Kudüs şehrine bu kapılardan girerdi. Bu kapılar, şehir ile Altın Kapılar'ın duvarı arasında bulunan bir surun üzerindeydi.
Şehrin suru ile Altın Kapılar'ın duvarı arasında Tapınak (Temple) bulunuyordu ve Tapınak'a gelinmeden önce uzunluğu bir yay atımından fazla, genişliği ise bir taş atımı kadar olan büyük bir meydan vardı. Bu meydan tamamen taş döşeliydi, bu yüzden bu meydana Taş Döşeme (le Pavement) deniyordu. Bu kapılardan gidildiğinde sağ tarafta, Tapınak kardeşlerinin (Tapınakçıların) oturduğu Süleyman Tapınağı (Temple Salemon) yer alıyordu. Değerli Kapılar'ın ve Altın Kapılar'ın sağ tarafında ise Rabbimizin Tapınağı (Temple Domini) kilisesi bulunuyordu ve burası yüksekteydi, öyle ki oraya basamaklarla çıkılıyordu; ve bu basamaklar çıkıldığında, tamamen taş döşeli çok geniş bir yol bulunuyordu ve bu döşeme Tapınak kilisesinin etrafını tamamen dolaşıyordu. Bu Tapınak kilisesi tamamen yuvarlaktı; ve Tapınak'ın yüksek döşemesinin sol tarafında başrahibin ve kanoniklerin odaları vardı; ve bu taraftan Tapınak'ın alt döşemesinden yukarı çıkılan basamaklar bulunuyordu. Doğan güneş tarafında, Tapınak kilisesine bitişik olarak havari küçük Aziz Yakup'un (S. Jaque le menour) bir şapeli vardı; orada bu şapelin olmasının sebebi, Yahudiler onu Tapınak'ın üzerinden aşağı attıklarında orada şehit edilmiş olmasıydı. Bu şapelin içinde, İsa Mesih'in zina halinde yakalandığı için taşlanarak öldürülmek istenen günahkâr kadını kurtardığı yer bulunuyordu. Doğan güneş tarafındaki bu döşemenin başında, Altın Kapılar'a gidilen basamaklardan aşağı inilirdi. Ve bu basamaklardan inildiğinde, kapılara gelinmeden önce büyük bir meydan bulunurdu; Süleyman'ın yaptığı avlu oradaydı. Bu kapılardan hiç kimse geçmezdi, aksine duvarla örülmüşlerdi. [Ve yılda iki kez duvarları yıkıldığı zamanlar dışında buradan hiç kimse geçmezdi. Ve Dallar Bayramı (Pasques flories) günü tören alayıyla (prosesyon) oraya gidilirdi, çünkü İsa Mesih o gün oradan geçmiş ve tören alayıyla karşılanmıştı. Ve Eylül ayındaki Kutsal Haç yortusu günü de gidilirdi, çünkü Roma İmparatoru Herakleios Gerçek Haç'ı İran'da fethettiğinde bu kapılardan Kudüs'e geri getirilmişti;

ve bu kapıdan şehre geri koymuştu ve bütün halk tören alayıyla onu karşılamaya gitmişti. Bu kapılardan şehrin dışına çıkılmadığı için,] yan tarafta Yahuda Kapısı (porte Josaphat) denen küçük bir arka kapı (posterne) vardı. Bu küçük kapıdan şehrin o tarafından dışarı çıkılırdı. Ve bu küçük kapı Altın Kapılar'ın sağ tarafındaydı. Öğlen tarafında ise Tapınak'ın yüksek döşemesinden aşağıya, Süleyman Tapınağı'na gidilen bir merdivenle inilirdi. Sol tarafta, yüksek döşemeden aşağı inildiğinde, Bers (Beşik) denen bir kilise vardı: denildiğine göre Rabbimiz çocukluğunda orada beşikte sallanmıştı. Tapınak kilisesinin haç biçiminde dört kapısı vardı; birincisi batan güneş tarafındaydı; şehirden veya Tapınak'tan olanlar buradan girerlerdi. Ve doğan güneş tarafındakinden ise şapele girilirdi; ve oradan çıkıp Altın Kapılar'a gidilirdi. Öğlen tarafındaki kapıdan Süleyman Tapınağı'na girilirdi. Ve kuzey tarafındaki kapıdan ise manastıra girilirdi.
Şimdi size Tapınak'ın ve Kutsal Kabir'in nasıl konumlandığını, Hospital'in ve Davut Kapısı'ndan Altın Kapılar'a doğru birinin diğerinin karşısında uzanan sokakların durumunu anlattım. Kuzey tarafında ise Aziz İstefanos Kapısı (porte S. Estiene) vardı. Bu kapıdan bütün hacılar ve Akka tarafından ve Ürdün nehrinden Aşkelon denizine kadar bütün topraklardan Kudüs'e gelen herkes girerdi. Bu kapının dışında, sağ taraftan içeri girilmeden önce, efendimiz Aziz İstefanos'un bir kilisesi vardı: denildiğine göre efendimiz Aziz İstefanos orada taşlanmıştı. Bu kilisenin önünde, sol tarafta Asnerie (Eşek Ahırı) denen büyük bir ev vardı. Orada Hospital'in eşekleri ve yük hayvanları yatardı ve bu sebeple oraya Asnerie deniyordu. Kudüs Hristiyanları, şehri Sarazenler tarafından kuşatılmadan önce bu Aziz İstefanos kilisesini yıkmışlardı; çünkü kilise surlara çok yakındı. Asnerie ise yıkılmadı, aksine daha sonra Kudüs şehri Sarazenlerin elindeyken haraç ödeyerek Kudüs'e gelen hacılara çok büyük faydası oldu, çünkü Sarazenler onları şehrin içinde barındırmıyorlardı: bu sebeple Asnerie evi onlara çok gerekliydi. Aziz İstefanos kapısının sağ tarafında, surlara bitişik olarak cüzzamhane (maladerie) bulunuyordu. Cüzzamhanenin önünde Aziz Lazarus Kapısı (posterne Saint Ladre) denen küçük bir arka kapı vardı. Sarazenler şehri Hristiyanlardan fethettiklerinde, Hristiyanları gizlice Kutsal Kabir'e gitmeleri için oradan içeri sokuyorlardı. Çünkü Sarazenler Hristiyanların şehrin düzenini görmelerini istemiyorlardı, bu sebeple onları bu kapıdan Patrik Caddesi'ne ve Kutsal Kabir kilisesine sokuyorlardı. Ana kapıdan içeri sokulmuyorlardı. Ancak şunu iyi biliniz ki Kutsal Kabir'e ve diğer kutsal yerlere gitmek isteyen Hristiyan hacılardan Sarazenler büyük haraçlar ve büyük hizmetler alıyorlardı. Sarazenler her birini yirmi beş bezanta esir sayıyorlardı. Ama sonra gelen bütün Hristiyanlardan kira alıyorlardı, bu yüzden Sarazenlere pek bir değeri kalmamıştı. Aziz İstefanos kapısından şehre girildiğinde, biri sağda diğeri solda iki sokak bulunuyordu. Sağdaki, tam öğlen tarafında bulunan Sion Dağı kapısına (porte de mont Syon) gidiyordu; ve Sion Dağı kapısı Aziz İstefanos kapısının tam karşısındaydı. Sol taraftaki sokak ise Tabakhane (la Tanerie) denen küçük bir arka kapıya gidiyor ve doğrudan köprünün altından geçiyordu. Sion Dağı kapısına giden sokağın adı Aziz İstefanos Caddesi (rue Saint Estienne) idi. Suriyelilerin Sarraflar Çarşısı'na gelindiğinde, sağ tarafta Kutsal Kabir Caddesi (rue du Sepulcre) denen bir sokak bulunuyordu. Bu sokakta Suriyeliler kumaşlarını satıyorlar ve orada balmumu mumlar yapılıyordu. Bu sarraflar

çarşısının önünde balık satılıyordu. Bu sarraflar çarşısına Latinlerin sarraflar çarşısına bitişik üç sokak bağlıydı. Ve oldukça yakında Kutsal Kabir evinin kapısı vardı ve Kutsal Kabir'dekiler evlerine oradan girerlerdi. Bu sarraflar çarşısının önüne gelindiğinde, sağ tarafta Kutsal Kabir kilisesine gidilen tonozlu kapalı bir sokak bulunuyordu. Latinlerin sarraflar çarşısına bitişik olan üç sokaktan birinin adı Kapalı Sokak (rue Couverte) idi: orada Latinler kumaşlarını satıyorlardı; diğerinin adı Otlar Caddesi (rue aus Herbes), üçüncüsünün adı ise Malcuisinat idi.
Otlar Caddesi'nden Sion Dağı caddesine gidiliyor ve Davut Caddesi kesiliyordu. Kapalı Sokak'tan ise Latinlerin Sarraflar Çarşısı'nın yanından bir sokağa gidiliyordu. Bu sokağa Yahuda Kemeri Caddesi (rue de l'Arc Judas) deniyordu, çünkü Yahuda'nın orada taş bir kemere kendini astığı söylenirdi. Bu sokağın sol tarafında (bu kapıya oldukça yakın) Aziz Martinus (Saint Martin) kilisesi vardı. Ve bu kapının yakınında Aziz Petrus (Saint Pierre) kilisesi bulunuyordu. Denildiğine göre İsa Mesih hiç görmemiş olan kişinin gözlerine sürdüğü çamuru orada yapmıştı.
Sion Dağı kapısının dışında üç yol bulunuyordu: sağ taraftaki bir yol manastıra ve Sion Dağı kilisesine gidiyordu; ve manastır ile şehrin surları arasında büyük bir avlu ve bir kilise vardı. Sol taraftaki yol ise Altın Kapılar'a doğru şehrin surları boyunca uzanıyor ve oradan Yahuda Vadisi'ne iniliyordu ve oradan Siloam Pınarı'na (fontaine de Syloe) gidiliyordu. Ve bu kapıdan sağ tarafta bu yol üzerinde Aziz Petrus in Gallicante (Horoz Ötüşü Aziz Petrus) kilisesi vardı. Bu kilisede derin bir çukur bulunuyordu: denildiğine göre Aziz Petrus İsa Mesih'i inkâr edip horozun öttüğünü duyduğunda orada saklanmış ve orada ağlamıştı. Bu kapıdan tam öğlen tarafındaki sağdaki yol ise Sion Dağı'nın üzerinden gidiyordu. Manastır geçildiğinde dağdan aşağı iniliyor ve oradan Beytüllahim'e gidiliyordu.
Dağdan aşağı inildiğinde, vadide Germain Gölü (Lac Germain) denen bir göl bulunuyordu; çünkü Germain adındaki bir adam yağmur yağdığında dağlardan inen suları toplamak için burayı yaptırmıştı ve şehrin atları orada sulanırdı. Vadinin diğer tarafında, bunun hemen yanında sol tarafta Chaudemer denen bir kemeraltı/mezarlık (charnier) vardı. Kudüs hastanesinde ölen hacılar oraya atılırdı. Bu mezarlığın bulunduğu toprak parçası, İncil'in tanıklık ettiği gibi Yahuda'nın İsa Mesih'in bedenini sattığı gümüş paralarla satın alınmıştı. Davut Kapısı'nın dışında, batan güneş tarafında Patrik Gölü (lac du Patriarche) denen bir göl vardı; etraftaki sular atları sulamak için orada toplanırdı.
Bu gölün yakınında Aslan Mezarlığı (Charnier du lyon) denen bir mezarlık vardı. Bir gün, denildiğine göre, bu mezarlık ile Kudüs arasında Sarazenler ile Hristiyanlar arasında çok sayıda Hristiyanın öldürüldüğü bir savaş meydana gelmişti; ve savaştaki Sarazenler koku yüzünden ertesi gün hepsini yakmak zorundaydılar. Öyle ki geceleyin bir aslan geldi; denildiğine göre hepsini bu çukura taşıdı: [ve bu sebeple ona Aslan Mezarlığı deniyordu]. Ve bu mezarlığın üzerinde her gün ayin okunan bir kilise vardı. Bunun yakınında, bir yerde, Gerçek Haç'ın bir parçasının toplandığı söylenen bir Gürcüler (Jorjans) manastırı vardı. Bulundukları toprağın adı Avegie idi. Bazı insanlar burasının Femenie toprağı olduğunu söylerler. Gerçek Haç'ın yapıldığı tahta Tapınak'ın önüne getirildi, [oraya kasten atılmıştı, çünkü hiçbir zaman yerleştirileceği bir yer bulamadılar; ne fazla uzun ne de fazla kısaydı; ve bir hendeğin

üzerine konuldu:] bu yüzden, denildiğine göre, insanlar Tapınak'a geldiklerinde ve ayakları çamurlu olduğunda ayaklarını oraya silerlerdi. Bir keresinde bir kraliçe oradan geçti, tahtayı çamurlu gördü, kendi başörtüsüyle onu sildi ve ona tazimde bulundu.
Şimdi size bu odun parçasının nereden geldiğini, ülkede anlatıldığı gibi söyleyeceğim. Adem ölüm döşeğine yattığında, oğullarından birine günah işlediği meyveyi yediği ağaçtan kendisine küçük bir dal getirmesini rica etti. O getirdi ve o da dalı alıp ağzına koydu. Ağzına koyduğunda dişlerini sıktı ve ruhu bedeninden ayrıldı; o dalı dişlerinin arasından hiç çıkaramadılar, aksine hepsini birlikte gömdüler. Ve dal, denildiğine göre, yeniden filizlendi ve güzel bir ağaç oldu. Ve tufan geldiğinde, bu ağaç kökünden söküldü ve tufan onu Lübnan dağına götürdü ve oradan Tapınak'ın yapıldığı keresteyle birlikte Kudüs'e getirildi; çünkü o Lübnan dağından kesilmişti. Bundan sonra, denildiğine göre, İsa Mesih çarmıha gerildiğinde, Adem'in başı bu odunun içindeydi. Ve yaralarından İsa Mesih'in kanı aktığında, Adem'in başı odundan dışarı çıktı ve kanı topladı. Bu sebeple, Kudüs toprağında yapılan bütün haçlarda, bunun anısına haçın ayağında bir baş bulunur.
Kudüs'ten batan güneş tarafında üç fersah uzaklıkta Emaus Pınarı (fontaine de Emaüs) denen bir pınar vardı —Emmaus kalesi— ve denildiğine göre Rabbimiz İsa Mesih iki öğrencisiyle birlikte yürürken ekmek bölme sırasında kendisini onlara bu pınarda tanıtmıştı, tıpkı kutsal kilisede okunan İncil'in söylediği gibi.
Şimdi Aziz İstefanos kapısına, sol taraftan gidip Tabakhane'nin küçük kapısına giden sokağa geri dönüyorum. Bu sokaktan büyük bir parça gidildiğinde, sol tarafta Yahuda Caddesi (rue de Josaphat) denen bir sokak bulunur. Biraz ileri gidildiğinde, sol tarafta Tapınak'a, sağ tarafta ise Kutsal Kabir'e giden yolu gösteren bir kavşak bulunur. Tapınak'a doğru olan bu yolun başında Acılı Kapı (porte Dolereuse) denen bir kapı vardı. Bu yolun kavşağının sağ tarafında İncil'in tanıklık ettiği dere vardı, [denildiğine göre Rabbimiz İsa Mesih çarmıha gerilmeye götürülürken oradan geçmişti.] Tam o yerde İncil yazarı Aziz Yuhanna'nın (S. Jehan levangelistre) bir kilisesi vardı ve büyük bir malikâne bulunuyordu. Bu malikâne ve bu kilise Beytanya rahibelerine aitti. Şehirde Sarazenlerle savaşları olduğunda orada otururlardı.
Şimdi Yahuda Caddesi'ne geri dönüyorum. Yahuda Caddesi ile şehrin surları arasında sol tarafta sokaklar vardı, tıpkı bir şehir gibi: orada Kudüs'ün Suriyelilerinin çoğu oturuyordu ve bu sokaklara Yahudi Mahallesi (la Juerie) deniyordu. Bu Yahudi Mahallesi'nde Azize Mecdelli Meryem'in (Sainte Marie Magdalaine) bir kilisesi vardı; ve kilisenin yakınında kırlara çıkılamayan, aksine iki duvar arasında bulunan küçük bir arka kapı vardı. Bu Yahudi caddesinin sağ tarafında Dinlenme (le Repos) denen bir kilise vardı. Denildiğine göre İsa Mesih çarmıha gerilmeye götürülürken orada dinlenmişti ve Getsemani'de yakalandığında gece konulduğu hapishane oradaydı. Bu sokakta biraz ileride Pilatus'un evi bulunuyordu. Bu evin sol tarafında Tapınak'a gidilen küçük bir arka kapı vardı. Yahuda Kapısı'nın (porte de Josaphat) yakınında, sol tarafta bir rahibe manastırı vardı: orada Azize Anna (Sainte Anne) bulunuyordu. Bu manastırın önünde Beyt-Hasda (la Pecine / Havuz) denen bir havuz/pınar vardı. [Bu pınar hiç akmazdı, aksine orada bulunan bir kilisenin altındaydı.] İsa Mesih zamanında bu havuza bir melek iner ve suyu hareketlendirirdi ve ondan sonra ilk

inen hastalar hastalıklarından iyileşirlerdi. Bu havuzun hastaların yattığı beş revakı vardı, denildiğine göre. Yahuda Kapısı'ndan oradaki Yahuda Vadisi'ne inilirdi. Siyah cüppeli keşişlerin bir manastırı vardı. Bu manastırda hanımefendi Azize Meryem'in bir kilisesi vardı. Bu kilisede onun gömüldüğü mezar bulunuyordu. Sarazenler şehri fethettiklerinde bu manastırı yıktılar ve taşları şehri tahkim etmek için götürdüler, ancak kiliseyi hiç yıkmadılar. Zeytin Dağı'nın eteğindeki bu kilisenin önünde Getsemani (Gessemani) denen bir kayanın içinde bir kilise vardı. İsa Mesih orada yakalanmıştı. Yolun diğer tarafında, Zeytin Dağı'na çıkılırken, bir taş atımı mesafede Aziz Kurtarıcı (Saint Sauveur) denen bir kilise vardı. İsa Mesih yakalandığı gece orada dua etmeye gitmişti ve orada bedeninden kan gibi ter damlamıştı. Yahuda Vadisi'nde Siloam Pınarı'na kadar adlarını bilmediğim keşişler ve münzeviler vardı (ve orası karşı karşıyaydı). Ve Zeytin Dağı'nın üzerinde beyaz cüppeli keşişlerin bir manastırı vardı. Bu manastırın yakınında, sağ tarafta dağın yamacı boyunca Beytanya'ya giden bir yol vardı. Bu yolun üzerinde Kutsal Göklerdeki Babamız (Sainte Patenostre) adını taşıyan bir kilise bulunuyordu. Denildiğine göre İsa Mesih Göklerdeki Babamız duasını orada yapmış ve havarilerine öğretmişti. Bunun hemen yakınında Tanrı'nın Kudüs'e giderken lanetlediği incir ağacı vardı. Kutsal Göklerdeki Babamız kilisesi ile Beytanya arasında Beytfaci (Betfage) adını taşıyan bir kilise vardı. İsa Mesih Dallar Bayramı günü oraya geldi ve o gün iki öğrencisini bir dişi eşek getirmeleri için gönderdi ve oradan dişi eşeğin üzerinde Kudüs'e girdi.
Şimdi size Kudüs'ün (içindeki ve dışındaki) manastırlarını ve kiliselerini ve Latinlerin sokaklarını anlattım ve adlandırdım, ancak size Roma'ya hiç itaat etmeyen Suriyelilerin, Rumların, Yakubilerin, Boanergelerin, Nasturilerin, Ermenilerin ve diğer insan türlerinin manastırlarını ve kiliselerini adlandırmadım; çünkü şehirde manastırları ve kiliseleri vardı. Bu sebeple burada adlandırdığım, denildiği gibi Roma'ya hiç itaat etmeyen bütün bu insanlardan söz etmek istemiyorum.

II. — Kudüs'teki Hac Ziyaretleri Hakkında.

Kutsal Kudüs şehrinin, Selahaddin (Salehadin) ve diğer Sarazenlerin burayı Hristiyanlardan fethettiği gün nasıl konumlandığını size anlattık. Şimdi hac ziyaretlerinden, hacıların oraya nasıl gittiklerinden bahsedeceğiz. Batı'da, yani Fransa ve Almanya krallıklarında ve dünyanın o tarafında bulunan diğer topraklarda olup Kutsal Topraklara gitmek isteyenler, doğrudan Doğu'ya doğru giden yolu tutmalıdırlar.
O gün Kudüs'e Aziz Stephanus Kapısı'ndan (Porte Saint Estiene) girmeleri gerekir: Aziz Stephanus bu kapının önünde taşlanmıştı. Ve bu kapıdan doğrudan Rabbimizin Kutsal Kabir Kilisesi'ne gitmelidirler. Rabbimizin Kutsal Kabir kapılarının girişinde, dışarıda sağ tarafta, Rabbimizin çarmıha gerildiği Golgota Dağı şapeli vardı. Altında Rabbimizin kanının kayanın arasına aktığı Golgota yeri bulunuyordu. Denildiğine göre tufandan sonra Âdem'in başı orada bulunmuştu. İbrahim orada Rabbimize kurban sunmuştu. Rabbimiz orada tövbe edip merhamet dileyen hırsıza şöyle demişti: Amen dico tibi, hui seras avec moi en paradis (Sana doğrusunu söyleyeyim, bugün benimle cennette olacaksın). Longinus, Rabbimizin gözlerine değen kanıyla görme yetisine orada kavuşmuştu. Golgota Dağı'nın sağ tarafında Rabbimizin

bağlanıp kırbaçlandığı yer ve sütun vardı. Oranın yakınında Doğu'ya doğru, kırk üç basamak aşağı inildiğinde, Azize Helena'nın gerçek haçı bulduğu yer vardı. Kutsal Kabir kilisesinin tam ortasında Rabbimizin mezarı bulunuyordu. Hemen yanında, denildiğine göre Tanrı'nın eliyle dünyanın ortasını ölçtüğü Pergel (Compas) vardı. Çarmıhtan indirildiğinde Tanrı oraya konulmuştu. Orada kokularla yağlanmış ve kefene sarılmıştı. Koronun sol tarafında Rabbimizin zindanı vardı. Hemen karşısında dirilişten sonra ilk olarak Mecdelli Meryem'e görünmüştü. Büyük sunağın sağ tarafında gerçek haça tapınılırdı. Paskalya arifesinde dokuzuncu saatte, güneş kutsal yerin kandilinin önündeki Cebrail tasvirinin kollarına dokunduğunda, gökten kutsal ateş iner ve Kutsal Kabir'deki lambalardan birini yakardı. Kutsal Kabir kapısının dışında sol tarafta Vaftizci Yahya'nın sunağı vardı. Kutsal Kabir Kilisesi'nin yanında Latin Meryem Ana kilisesi bulunuyordu. Mecdelli Meryem, Kleopas'ın eşi Meryem ve diğer kadınlar Rabbimizi çarmıhta asılı gördüklerinde saçlarını orada yolmuşlardı. Oranın yakınında Aziz Yuhanna Hastanesi (Ospitaus Saint Jehan) vardı. Oradan üç ok atımı mesafede, üç girişi ve on iki kapısı olan Rabbimizin Tapınağı (Temples Nostre Seigneur) bulunuyordu. Orada eskiden Sancta Sanctorum (Kutsalların Kutsalı) denilen itiraf yeri vardı. Sarazenlerin taptıkları ve şehri ele geçirdiklerinde üzerine yemin ettikleri güvercin tasviri oradaydı; denildiğine göre İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmek istediği sunak oradaydı. Tapınağın tam ortasında, Ahit Sandığı'nın, Harun'un asasının ve Musa'nın beş kitabının konulduğu büyük bir kaya vardı. Yakup bu kayanın üzerinde uyumuş ve meleklerin bir merdivenden göğe çıkıp indiklerini görmüştü. Davut halkı saydığında, bütün halkı ve büyük insanları intikam olarak öldürdüğü kılıçla bu kayanın üzerinde bir melek görünmüştü. Rabbimiz bu tapınakta sunuldu ve yaşlı Simeon'a takdim edildi. Melek bu kayanın üzerinde Zekeriya'ya göründü ve bir çocuğun babası olacağını müjdeledi. Rabbimiz zina halinde yakalanan günahkâr kadını orada bağışladı ve onu Yahudilerin elinden kurtardı. Yahudiler onu yakalamak istediklerinde Rabbimiz burada kayanın içine gizlendi; kaya başının etrafında yükselerek ona yer açtı ve önüne bir yıldız inip aydınlığıyla ona hizmet etti. Tapınağın doğuya bakan kapıları arasında, Paskalya ile Pentekost arasında hakkında Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro vb. ilahisi söylenen çeşme vardı. Rabbimiz tapınağın tepesinde şeytanın kendisini sınamasına katlandı. Kudüs'ün ilk piskoposu olan Aziz Yakup tapınağın tepesinden aşağı atıldı. Tapınağın dışındaki döşemenin üzerinde, Yahudilerin eski yasada üveyik ve güvercin kurban ettikleri bir sunak vardı. Sunak ile tapınak arasında Yahudiler Barahya oğlu Zekeriya'yı öldürdüler. Tapınağın güzel kapısında Aziz Petrus ve Aziz Yuhanna'nın iyileştirdiği kötürüm adam yatıyordu. Rabbimizin tapınağından güney tarafında Süleyman'ın Tapınağı (Temples Salemon) bulunuyordu. Oranın yakınında doğuya doğru, tapınağın avlusunun köşesinde Rabbimizin yatağı ve banyosu ile Aziz Simeon'un mezarı vardı. Doğu tarafında, Tapınak'ta (Templo Domini) Rabbimizin Palmiye Pazarı günü sıpaya binerek girdiği Altın Kapılar (Portes Oires) bulunuyordu. Sert taşta hâlâ ayak izleri görünür. Tapınağın basamaklarında kuzey tarafında, Tapınak surlarının dışında Havuz (Pecine) vardı; bu, içine giren ilk hastanın iyileşmesi için bir meleğin inip suyunu dalgalandırdığı bir sarnıçtı.

III. — Kutsal Toprakların Kutsal Yerleri Hakkında.

Oranın yakınında Meryem Ana'nın annesi Azize Anna'nın kilisesi vardı. Kendisi orada yatmaktadır. Oradan yukarıda Mecdelli Meryem kilisesi vardı. Kutsal Kabir'den kuzey tarafında, kırk yıl toprakta yaşamış olan Aziz Khariton (Saint Caritop) kilisesi bulunuyordu. Kutsal Kabir'den güney tarafında ise Sion Dağı vardı. Orada Meryem Ana'nın onuruna yapılmış güzel bir kilise bulunuyordu. Kendisi bu dünyadan orada göçmüştü: bedeni havariler tarafından oradan Yahuda Vadisi'ne (Val de Josaphas) taşınmıştı. Kilisenin korosunun yukarısında, Kutsal Ruh'un havarilerin üzerine indiği sunak vardı. Girişin sol tarafında, Rabbimizin havarileriyle son akşam yemeğini yediği masa bulunuyordu; ve üzerinde bir mağarada, Rabbimizin havarilerinin ayaklarını yıkadığı suyun bulunduğu taş vardı ve dirilişten sonra göründüğü ve kapılar kapalıyken Pax vobis, yani "Size esenlik olsun!" dediği yer oradaydı. Aziz Thomas Rabbimizin yaralarını orada yoklamıştı. Orada sol tarafta Aziz Stephanus'un gömüldüğü avlu ve mezarlık vardı. Sol tarafta bir şapel vardı ve orası Kayafas'ın eviydi. Rabbimiz orada bağlanmış, yargılanmış ve alay edilmiş, kırbaçlanmış ve dikenlerle taçlandırılmıştı. Sion Dağı'nın sağ tarafında, vadinin ötesinde, Rabbimizin Aziz Petrus'a ve kadınlara göründüğü Celile vardı. Sion Dağı kilisesinin altında, İncil'de kendisinden bahsedilen ve Horoz Ötüşü (Gallicantum) adı verilen küçük bir kilise vardı. Sion Dağı'nın yamacında öğlen tarafında Akeldama (Acheldemac) vardı. Burası Tanrı'nın otuz gümüşe satıldığı kan tarlasıydı. Oranın yakınında İncil'de kendisinden bahsedilen Siloam (Syloe) pınarı vardı. Oranın yakınında Peygamber İşaya'nın mezarı bulunuyordu.

Kudüs ile Zeytin Dağı arasında, Meryem Ana'nın gömüldüğü Yahuda Vadisi vardı. Oranın yakınında Kidron deresi (torrentem Cedron) denen dere vardı. Bu vadide adını verdiği Kral Yoşafat'ın mezarı bulunuyordu. Yahudiler Rabbimizi çarmıha germeye götürürken Kidron deresinin ötesinde yakalamışlardı. Rabbimizin sık sık gittiği bahçe oradaydı ve o bahçede yakalanmıştı. Orada Rabbimizin kendisi dua etmeye giderken havarilerini bıraktığı ve Pater, si fieri potest transeat a me calix iste dediği Getsemani (Gessemani) şehri vardı. Ve yakınında, bir taş atımı mesafede bir kilise bulunuyordu. Terlediği ve terinin kan damlaları gibi yere düştüğü yer orasıydı. Getsemani'de, denildiğine göre Yahudilerin Rabbimizi yakaladıklarında bağladıkları bir taş gösterilirdi. Yahuda Vadisi'nin yakınında Peygamber Zekeriya'nın, yaşlı Aziz Simeon'un ve ilk piskopos olan Aziz Yakup'un gömüldüğü bir kilise vardı. Rabbimiz Zeytin Dağı'nın zirvesinden göğe yükseldi: orada güzel bir kilise vardı ve yükseldiğinde üzerinde durduğu ayak izleri orada görünüyordu. Hemen yanında şehit Azize Pelagia'nın (Saint Pelage) cesedinin yattığı bir mağara vardı. Oranın yakınında Rabbimizin havarilerine Paternoster (Göklerdeki Babamız) duasını öğrettiği bir şapel bulunuyordu. Oranın yakınında Beytfaci (Bethphagé) vardı. Kudüs'e bir fersah mesafede Beytanya (Bethanie) bulunuyordu. Cüzzamlı Simon'un evi oradaydı. Rabbimiz Mecdelli Meryem'in günahlarını orada bağışlamıştı. Rabbimiz Lazarus'u orada diriltmişti. Oradan Doğu'ya doğru, Rabbimizin kırk gün kırk gece oruç tuttuğu Kırk Gün Dağı (Quarantaine) vardı. Oranın yakınında İbrahim'in Bahçeleri bulunuyordu. Oranın yakınında Eriha (Jerico) vardı. Eriha'ya iki fersah mesafede Rabbimizin vaftiz edildiği Ürdün nehri vardı. Oradan Kerek'e (Crac) ve Montreal

Dağı'na bir günlük yol vardı. Davut Kapısı'nın yanında Beytüllahim'e (Bethleem) giden kapı vardı. Yolun ortasında Aziz Filipus'un yaşadığı bir kilise bulunuyordu. Beytüllahim'in yakınında, bağların içinde, Yakup'un eşi Rahel'in mezarı vardı. Beytüllahim'de Rabbimizin doğduğu Meryem Ana Kilisesi, yatırıldığı yemlik ve sert taştan yastıkları bulunuyordu. Manastırın içinde Aziz Hieronymus'un (Saint Gerosme) ve Masum Çocukların mezarlarının bulunduğu bir tonoz vardı. Beytüllahim'e bir fersah mesafede, meleklerin çobanlara Rabbimizin doğumunu müjdelediği kilise vardı. Orada ilk kez Gloria in excelsis Deo ilahisi söylenmişti. Beytüllahim'in biraz yukarısında, Meryem Ana'nın doğum yaptıktan sonra dinlendiği küçük bir şapel vardı. Beytüllahim'den güney tarafında, Rabbimizin Âdem'i topraktan yarattığı El-Halil (Ebron) bulunuyordu. Orada eşleriyle birlikte üç patrik gömülüydü: İbrahim, İshak ve Yakup, Âdem ve Havva. Oranın yakınında Rabbimiz İbrahim'e üç kişi halinde görünmüştü, çünkü üç kişi gördü ve birine taptı. Kudüs'e bir fersah mesafede Kutsal Haç'ın yetiştiği yer vardı. Oradan iki fersah mesafede, Meryem Ana'nın Azize Elizabet'i selamladığı Ormandaki Aziz Yahya (Saint Jehan du bois) yeri ve manastırı vardı. Babası Zekeriya'nın oğlu Vaftizci Yahya orada doğmuştu. Oradan bir fersah mesafede, Rabbimizin Paskalya günü havarilerine göründüğü Emmaus (Emaus) kalesi vardı. Kudüs'e üç ok atımı mesafede, Lion'daki Çarnier (Charnier au Lyon) denen bir mağara vardı. Kral Chosroes (Coldroé) zamanında aslan tarafından yerleştirilen on iki bin şehit bu mağaradaydı. Kudüs'ten kuzey tarafında Nablus'a (Naples) on fersah vardı; tam orada Rabbimizin Samiriyeli kadınla konuştuğu kuyu bulunuyordu. İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmeye götürdüğü dağ oradaydı. Oradan iki fersah mesafede Vaftizci Yahya'nın başının kesildiği Sebaste (Sebasta) vardı. Bedeninin külleri oradaydı. Oradan on fersah doğuya doğru Rabbimizin suretinin değiştiği Tabor Dağı vardı. Oranın yakınında Naim (Naym) şehrinin bulunduğu Hermon Dağı vardı. Rabbimiz şehrin kapısı önünde bir çocuğu orada diriltti. Oradan doğuya doğru, Ürdün nehrinin ve orada toplanan diğer suların ve kaynakların tatlı su gölünden başka bir şey olmayan Celile Denizi vardı. Rabbimiz dirildikten sonra havarileriyle bu Celile Denizi kıyısında yemek yedi. Balıkların sırtlarını yedi, öyle ki sırtı olan bu balıklar tamamen boş kaldı ve balıkların geri kalan kısmı bütün kaldı; ve sonra onları suya geri attı ve balıklar hemen canlanıp sırtı tamamen boş olan diğerleriyle birlikte yüzüp gittiler. Bu balıklar Fransa'nın tatlı sularındaki çoprabalığı ve kızılgöz balığı kadar iri veya daha iridir. Bu denizin yanında, Rabbimizin kadınlar ve çocuklar hariç beş bin kişiyi beş ekmek ve iki balıkla doyurduğu ve artan ekmek ve balık parçalarıyla on iki sepetin tamamen dolduğu yer vardı. Oradan doğuya doğru Nasıra (Nazareth) şehri vardı. Cebrail meleğin Meryem Ana'ya Tanrı'nın Oğlu'nun kendisinden beden alacağını müjdelediği yer oradaydı. Büyüdüğü yer orasıydı. Rabbimizi emzirdiği suyu getirdiği kaynak oradaydı. Meryem Ana Rabbimizi sardığı bezleri bu kaynağın deresinde yıkardı. Rabbimiz biraz büyüdüğünde Meryem Ana'yı sık sık bu kaynağa gönderirdi ve o da gönüllü olarak gider, tulumlarla, testilerle veya diğer kaplarla su getirirdi. Bu, Kral Herodes'in korkusundan Mısır toprağından döndüklerinden sonraydı. Nasıra'nın yakınında Celile Kana'sı (Chane de Galylée) denen bir şehir vardı. İncil'de söylendiği gibi Rabbimizin suyu şaraba dönüştürdüğü yer bu şehirdeydi. Adını verdiğimiz bütün bu hac

ziyaretleri, Vaadedilmiş Kutsal Topraklardaki diğer bütün şehirlerin en kutsalı olan Kudüs şehrindedir.
Şimdi uzak yerlerde bulunan diğer hac ziyaretlerinden bahsedeceğiz. Şam şehrinin yakınında bir dağ vardı. Bu dağda Kaya Meryem Ana (Notre Dame de la Roche / Saydnaya) denen bir Meryem Ana kilisesi vardı. Bu kilisede on iki rahibe ve sekiz keşiş bulunuyordu. Bu yere Saydnaya (Sardaines) denirdi: bazı insanlar buraya Saydnaya Meryem Ana (Nostre Dame de Sardenay) derler. Bu kilisede ahşap bir pano vardı: bu pano bir arşın uzunluğunda ve yarım arşın genişliğindeydi. Bu panoya Meryem Ana'nın tasviri çizilmişti ve ahşabın üzerine oyulmuştu. Ve bu tasvirden balsamdan daha hoş kokulu bir yağ akardı. Ve pek çok insan bu yağla yağlanıp hastalıklarından şifa bulurdu. Ve bu yağlar hiç azalmazdı, ne kadar alınırsa alınsın. Bu kiliseye çevredeki bütün Sarazenler, Ağustos ve Eylül aylarındaki Meryem Ana yortularında gelirler, ona dua ederler, tapınırlar ve bu tasvire adaklar sunarlardı. Bu tasvir Konstantinopolis'te yapılmıştı ve Kudüs'ün bir patriği onu oradan getirmiş, bir başrahibe de ondan istemişti; o da ona vermiş ve o da size söylediğim yere götürmüştü. Tortosa'da (Tourtouse) Tanrı'nın Annesi onuruna yapılmış olan ilk kilise vardı. Ve denildiğine göre onu ilk olarak efendimiz Aziz Petrus'un onuruna havariler başlatmıştı. Beyrut (Baruch) şehrinde, Rabbimiz göğe yükseldikten kısa bir süre sonra yapılmış olan bir İsa Mesih tasviri vardı. Yahudiler Rabbimize hakaret olsun diye bu tasviri çarmıha gerdiler ve bir mızrakla böğründen yaraladılar ve o böğürden su ve kan aktı; ve bu mucize sayesinde pek çok insan Rabbimize iman etti. Ve bu kan ve bu suyla hastalar yağlanıyor ve hastalıklarından iyileşiyorlardı. Mısır'da bulunan ve Kahire olan yeni Babil şehrinde —Babil şehirdir, Kahire ise kaledir— bu Babil'de bir çeşme vardı: Meryem Ana Kral Herodes'in korkusundan Mısır'a kaçtıklarında sevgili oğlunun bezlerini bu çeşmede yıkardı. Sarazenler bu çeşmeye büyük saygı gösterirler, ona büyük hürmet ve derin saygı duyarlar ve gönüllü olarak orada yıkanırlardı. Gerçek balsamı veren ağaç bu çeşmeyle sulanırdı. Kahire kalesinde bugün bile hurma veren bir hurma ağacı vardı. Meryem Ana bir gün bu hurma ağacının altındaydı ve bu hurmalardan yemek istedi; ama ağaç çok yüksekti, bu yüzden hiç alamadı; ama hemen ağaç ayaklarının dibine eğildi ve şanlı hanımefendi bu meyveden aldı. Ve sonra ağaç dimdik doğruldu. Bunu gören pek çok putperest o ağacı kestiler; ve ertesi gün onu tamamen doğrulmuş ve sapasağlam buldular, öyle ki tek bir kesik yeri bile görünmüyordu. Ve o günden sonra o ağaca çok büyük bir saygı gösterdiler.

IV. — Diğer Tasvirler ve Efsaneler.
Antakya tarafında Kudüs krallığının ilk şehri Beyrut'tur (Baruth). Beyrut'tan sonra beş fersah mesafede Sayda (Saiete) şehri vardır; Sayda'dan sonra yedi fersah mesafede Sur vardır. Sur'dan sonra dokuz fersah mesafede Akka vardır. Akka'dan sonra on iki fersah mesafede Kayserya vardır. Kayserya'dan sonra on iki fersah mesafede Yafa vardır. Yafa'dan sonra yirmi fersah mesafede Aşkelon vardır. Mısır tarafında Aşkelon'dan beş fersah mesafede Darum (le Daron) denen bir kale vardır. Kudüs krallığı deniz kıyısı boyunca bu kadar uzanır. Ve krallığın en geniş olduğu yerde yirmi

iki fersahtan fazla değildir. Ve öyle bir yer vardır ki yarım fersah bile genişliği yoktur: bu Antakya tarafındadır. Trablus toprağı ve Antakya krallığa ait değildir.
Şimdi size Ürdün nehrinden, nereden doğduğundan, nereye gittiğinden ve nereye döküldüğünden bahsedeceğiz. Tıpkı aktığı gibi Sarazenlerin toprağı ile Hristiyanların toprağını birbirinden ayırır. Ondan bu tarafta olan toprağın adı Vaadedilmiş Topraklar'dır ve Sarazenlerin olanının adı ise Arabistan'dır. Vaadedilmiş Topraklar'da bütün sulara nehir denir. Dağın eteğinde iki kaynak fışkırır; birinin adı Jor, diğerinin adı ise Dain'dir. Ve size o dağdan, adının ne olduğundan bahsedeceğim: adı Lübnan Dağı'dır (Mons de Ninban). Bu dağlar Arka (Arches) denen ve Trablus'un ötesinde bulunan bir kaleye kadar üç günlük yol boyunca uzanır. Orada Nuh ile anlaşma yapılmıştı, ki kerestesi bu Lübnan Dağı'ndan alınmıştı ve bu sebeple bu kaleye Arches (Gemi/Sandık) adı verilmişti, çünkü Nuh'un gemisi orada yapılmıştı. Bu dağlar Putperest diyarı ile Hristiyanlık topraklarını deniz kıyısı boyunca Trablus'un ötesine kadar birbirinden ayırır. Burada Hristiyanlık, diğer tarafta ise Putperest diyarı yer alır.
Bu dağda çok iyi topraklar ve iyi şehirler vardır; bunları Hristiyanlar ve Sarazenler yarı yarıya paylaşırlar. Öyle bir yer vardır ki tamamen Sarazenlere aittir ve öyle bir yer vardır ki tamamen Hristiyanlara aittir. Bu iki dağ arasında Bikâ Vadisi (le val Bacar) denen bir vadi vardır; İskender'in Sur'u kuşattığında yiyecek aramaya gittiği yer burasıdır. Fuerre de Gadres (Gazze Seferi) romanlarının da Yahuda Vadisi'nde (Val de Josafas) olduğunu söyledikleri yer burasıdır. Ancak orası Yahuda Vadisi değil, Bikâ Vadisi'dir; bu romanı kaleme alan kişi kafiyesini uydurmak için onu Yahuda Vadisi olarak adlandırmıştır.
Şimdi size eteğinden bu iki kaynağın fışkırdığı Lübnan Dağı'ndan bahsettik. Şimdi ise dağın eteğinde, kaynakların altında yer alan ve adı Banyas (Belinas) olan bir şehirden bahsedeceğiz. Godefroi de Bouillon zamanında burası Hristiyanlara aitti; ancak hangi kral zamanında kaybettiklerini size söyleyemem. Ancak daha sonra oranın yakınında iki kale inşa ettiler; birinin adı Toron'dur. Bu kale Kral'a aitti ve Sur'a beş fersah, Banyas şehrine ise üç fersah mesafededir. Diğerinin adı ise Safed'dir; Tapınak'a aitti ve şehre üç fersah mesafededir.
Şimdi size bu şehrin, yani Banyas'ın ne olduğundan ve eskiden nasıl adlandırıldığından bahsedeceğiz. Adı Filippos idi, yani Caesarea-Philippi (Kayserya Filipi). Bu Filippos, Vaftizci Yahya'nın başını kestiren Herodes'in kardeşiydi ve Herodes Vaftizci Yahya'nın başını kestirdiğinde tuttuğu kadının kocasıydı. Ve o (Yahya), Herodes'e kardeşinin karısını elinde tutmaması gerektiğini söylediği için başını kestirmişti. Rabbimiz bu Kayserya'da Aziz Petrus'a Cennetin anahtarlarını ve bağlama ile çözme yetkisini verdi. Bu şehir Celile yakınlarındadır.
Şimdi size Celile Denizi'ne doğru akan bu iki kaynaktan bahsedeceğiz. Denize girmeden önce birleşirler ve tek bir su haline gelirler. Bu kaynaklardan birinin adı Jor, diğerinin adı ise Dain'dir; ve birleştiklerinde adı Ürdün olur. Bu su Banyas tarafından denize girer ve denizin ortasından boydan boya akar, ta ki Taberiye Köprüsü denen bir köprüye gelinceye kadar; ve köprüyü geçtikten sonra adı Ürdün olur.
Şimdi size bu denizin ne olduğundan bahsedeceğiz. Bu deniz tuzlu değildir, aksine tatlıdır ve içmeye elverişlidir. Bu deniz yalnızca üç fersah uzunluğunda ve iki fersah

genişliğindedir. Kutsal Yazılar bu denize Celile Denizi, başka bir yerde ise Taberiye Denizi der; çünkü Taberiye şehri Hristiyanlar tarafındaki deniz kıyısında yer alır. Başka bir yerde ise Kutsal Yazılar ona Nasıra Gölü (l'Estanc de Nazareth) der. Rabbimiz İsa Mesih bu deniz üzerinde yalınayak yürüdü ve bir teknede olan Aziz Petrus, kendisinin arkasından yürümesine izin vermesi için O'na yalvardı. İsa Mesih elini uzattı ve gelmesini söyledi. Aziz Petrus denize çıktı, sendeledi ve şüpheye düştü ve İsa Mesih'e kendisini kurtarması için bağırdı. İsa Mesih de ona imanının ne kadar az olduğunu söyledi. Bu denizde Aziz Petrus kendisi ve yoldaşlarıyla bütün gece balık tuttu ve hiçbir şey yakalayamadılar. İsa Mesih sabahleyin deniz kıyısına geldi ve hiç balıkları olup olmadığını sordu; hiçbir şey yakalamadıklarını cevapladılar. "Ağlarınızı sağ tarafa atın," dedi İsa Mesih. Aziz Petrus cevap verdi: "Efendim, bütün gece uykusuz kaldık ve hiçbir şey yakalamadık, ama senin sözün üzerine ağlarımızı atacağız." Ağları attılar ve ağı tamamen balıkla doldurdular ve üç ağlarını doldurdular, öyle ki ağlar yırtıldı.

Bu denizin kıyısında İsa Mesih, Taberiye şehrinde Arkhitriklinos'un düğünündeyken suyu şaraba dönüştürdü. Taberiye ile Banyas arasında, Celile Denizi yakınında Sofra (la Table) denen bir yer vardır. İsa Mesih bu yerde havarilerini ve beş bin kişiyi beş arpa ekmeği ve iki balıkla doyurdu, öyle ki artanlardan on iki sepet doldu.

Diğer yandan, denizin ötesinde, Putperest diyarı tarafında, Aziz Petrus ile Aziz Andreas'ın doğduğu Kefernahum (Capharnaon) denen bir şehir vardır ve İsa Mesih orada pek çok insanı iyileştirme mucizesi gösterdi; kralın oğlunu ve diğerlerini. Sonra Naim (Naim) denen bir şehir vardır; İsa Mesih bir gün oraya geldi ve havarileri de oradaydı. Kapıya yaklaştığında, gömülmeye götürülen bir adamla karşılaştı. Ona ayağa kalkmasını söyledi ve adam hemen doğruldu, çünkü İsa Mesih onu diriltmişti. Bu şehirden ayrıldığında Rabbimiz, hiçbir bağın tutamadığı cinli bir adamla karşılaştı. Şehir halkı kendilerine zarar vermemesi için onu yakalamak üzere arkasından koşuyordu. İsa Mesih ona kaç kişi olduğunu sordu ve o birkaç kişi olduğunu söyledi. Sonra İsa Mesih sordu: "Bu adamın içinde olup ona eziyet eden sen kimsin?" Ve o, başka bir yerde insan bedeninin dışında duramayan bir düşman (şeytan) ordusu olduğunu söyledi. İsa Mesih dışarı çıkmalarını emretti; onlar ise başka bedenlere girmelerine izin vermesini istediler. Orada bir domuz sürüsü otluyordu ve İsa Mesih onlara bu domuzların bedenlerine girmelerini emretti ve onlar da öyle yaptılar; ve domuzlar denize koştular ve adam tamamen sağlıklı bir şekilde evine gitti. Bu mucizeyi ve benim söylediğimden çok daha fazlasını İsa Mesih denizin etrafında yaptı. Taberiye Denizi'nden beş fersah uzaklıkta Nasıra denen bir şehir vardır ve Akka'ya altı fersah mesafededir.

Meryem Ana bu şehirde doğdu. Ve bu aynı şehirde melek ona İsa Mesih'in kendisinden et ve kan alacağı haberini getirdi. Meryem Ana Tanrı'nın Oğlu'na hamile kaldığında, Nasıra'nın yakınında Azize Elizabet'in yaşadığı dağlık bir yere gitti; ve o da Vaftizci Yahya'ya hamileydi. Gelir gelmez onu selamladı. Tanrı'nın Annesi'nin sesi Azize Elizabet'in kulağına girer girmez, karnındaki çocuk Rabbimizin gelişine sevindi. Bu yerde şimdi Aziz Zekeriya (Saint Zacharias) denen bir keşiş manastırı vardır; çünkü Zekeriya orada yaşıyordu ve Vaftizci Yahya'nın babasıydı.

Nasıra'nın yakınında, yarım fersah mesafede, Latince adı Montem excelsum valde olan ve Fransızcada Atlayış (le Saut) denen güzel bir dağ vardır; çünkü bu dağın yamacında Nasıralıların ölümü hak eden insanları aşağı atmak için götürdükleri bir uçurum vardır. Nasıra'da Yahudi olduğunu söylediği bir söz yüzünden İsa Mesih'i de aşağı atmak için bir kez oraya götürmüşlerdi. Oraya vardıklarında aralarından sıyrıldı ve hâlâ orada bulunan bir taşın üzerine oturdu, öyle ki O'nu bir daha göremediler.
Bu uçurumun üzerinde yer alan yüksek dağ, şeytanın İsa Mesih'i Kırk Gün Dağı'ndan (Quarentaine) alıp Tapınağın üzerine koyduğu ve Tapınaktan indirip bu dağın üzerine çıkardığı dağdır; ona bütün ülkeyi ve yeryüzündeki bütün zenginliği gösterdi ve eğer kendisine tapınırsa bütün bunları ona vereceğini söyledi. İsa Mesih ona gitmesini ve bir daha asla kendisini sınamamasını söyledi. Şeytan gitti ve melekler bu dağın yakınına geldiler.
Bu dağın altında, o kadar yüksek olmayan bir başka dağ vardır (bu yüzden size "altında" diyorum). İki dağ arasında çok güzel bir ova vardır. Bu diğer dağa Tabor Dağı denir. İsa Mesih bir gün bu dağa Aziz Petrus'u, Aziz Yuhanna'yı ve Aziz Yakup'u götürdü ve önlerinde sureti değişti; bundan dolayı yeryüzünde Suret Değiştirme (Transfiguration) bayramı kutlanır. Orada giysisini bembeyaz ve yanında iki adam gördüler; birinin Musa, diğerinin İlyas olduğu söylenir. Bunun üzerine Aziz Petrus gördüğü büyük yücelikten dolayı İsa Mesih'e şöyle dedi: "Efendim," dedi, "burada olmak ne güzel; üç çardak yapalım: biri sana, biri İlyas'a, biri Musa'ya." Aziz Petrus bu sözü söylerken, gökten gök gürültüsü gibi bir ses geldi ve bu kişinin yeryüzüne gönderdiği kendi oğlu olduğunu söyledi. Havariler bunu duyduklarında öylesine büyük bir korkuya kapıldılar ki yüzüstü bayılıp yere düştüler. Baygınlıktan kalktıklarında etraflarına baktılar, yanlarında yalnızca İsa Mesih'i gördüler ve dağdan indiler. İsa Mesih onlara, kendisi ölümden dirilinceye kadar gördükleri bu görünümden hiç kimseye söz etmemelerini söyledi.
İsa Mesih'in haçını taşıdığı Kudüs'ten bu dağa kadar ne kadar mesafe olduğunu söylemeyi unutmuştum: tam dört büyük günlük yol vardır.
Şimdi size Ürdün nehrinin nasıl aktığından, nereden doğup nereye döküldüğünden bahsedeceğim. Celile Denizi'nden çıktıktan sonra güneye doğru akar ve üç günlük yol boyunca uzanır. Ve Şeytan Denizi (Mer del dyable / Ölü Deniz) denen denize dökülür; yeryüzünde ve Kutsal Yazılarda ona Tuz Denizi (Mer de sel) denir, çünkü Kerek (le Crac) tarafında kıyısında bir tuz dağı vardır ve suyu öylesine tuzlu ve acıdır ki hiçbir şey onun büyük tuzluluğu ve acılığıyla kıyaslanamaz. Büyük denizden hiçbir şeyi yoktur ve hiç akıntısı yoktur, aksine bir gölet gibidir ve içinde hiçbir balık yoktur, çünkü balık orada yaşayamaz; ve denizin olduğu yerdeki bütün toprak da öyle. Ve bu toprak Aziz İbrahim (Saint Abraham / El-Halil) denen şehir ile Kerek arasında yer alır. Size bu denizden daha fazla bahsetmeden önce, Kerek'in nerede bulunduğunu söyleyeceğim. Arabistan'da yer alır. Sonra Kerek senyörünün toprağında Sina Dağı (Mons Synai) vardır. Bu Sina Dağı Kızıldeniz ile Kerek arasındadır. Kızıldeniz'i geçtikten sonra Tanrı Musa'ya yasayı orada verdi. Melekler Mısır'da başı kesildikten sonra Azize Katerina'nın (sainte Katerine) bedenini o dağa taşıdılar. Kemikleri hâlâ orada yatmaktadır. Orada siyah cüppeli keşişlerin bir manastırı vardır. Ancak bu evin

başrahibi orada değildir, aksine dağın eteğindedir. Başrahip ve manastır topluluğu oradadır; ve o dağa hiçbir at et taşıyamaz, çünkü oraya canlı olarak ulaşamaz. Ancak yukarıda şimdi orada yaşayan on iki keşiş vardır. Yukarıda onlara ekmekleri olmadan ekmek taşınır ve haftada bir kez ekmek ve su yerler; ve kuru ekmek yiyenlerin hepsi yukarıda çiğ otlar yerler. Bu dağda Musa, yasa kendisine verilmeden önce hiçbir şey yemeden kırk gün oruç tuttu.

Şimdi size bundan sonra gelen Kızıldeniz'den bahsedeceğiz. Bu, Musa'nın asasıyla vurduğu ve denizin yarılarak iki yanda duvar gibi durduğu denizdir. İsrailoğullarının Mısır'dan geldiklerinde yaya olarak geçtikleri deniz budur. Ve onlar geçtiklerinde, arkalarından gelen Kral Firavun içeri girdi ve onları öldürüp yakalamak istedi, kendisi ve bütün ordusu. Musa asasını çevirdi ve denize vurdu ve deniz kapandı; ve Firavun ve bütün ordusu boğuldu, öyle ki hiçbiri kurtulamadı. Ve İsrailoğulları kurtuldular, çünkü denizi geçmeden önce başka bir sıkıntıları vardı.

Bu denizin kıyısında Prens Renaud bir kez beş kadırga yaptırdı. Onları yaptırdığında denize indirdi ve içlerine şövalyeler ve askerler ve yeterince yiyecek koydurdu; bu denizin öbür tarafında ne tür insanların yaşadığını aramak ve bilmek için. Hazır olduklarında oradan ayrıldılar ve açık denize açıldılar; ancak oradan ayrıldıklarından beri onlardan hiç haber alınamadı, ne de başlarına ne geldiği bilindi. Ve bu Kızıldeniz'in içinden Cennet'in nehirlerinden biri akar. Ve denizden çıktığında, Mısır toprağının içinden akar. Kutsal Yazılarda ona Fison, Mısır toprağında ise Nil denir.

Şimdi Nil'den bahsetmeyi bırakıp size Şeytan Denizi'nin (Ölü Deniz) ötesinde, Vaadedilmiş Topraklar'da bulunan Aziz İbrahim (El-Halil) şehrinden bahsedeceğiz. Bu şehre eskiden El-Halil (Ebron) denirdi. Aziz İbrahim, Kutsal Yazıların Arain dediği Harran'dan (Hamain) geldiğinde burada yaşadı ve oturdu; Tanrı ona oradan çıkmasını ve kendisine göstereceği bir toprağa gitmesini söyledi. Bu yerde kendisi ve halkı için bir gömü toprağı satın aldı ve oraya gömüldü; ve oğlu İshak ve İshak'ın oğlu Yakup da; Yakup Mısır'da öldü (ve Yahuda, Ruben, Gad, Naftali, Manasse, Şimon, Levi, İssakar, Zevulun, Dan, Yusuf ve Bünyamin'in babasıydı). Bunlar İsrail'in on iki oğludur. İsrail toprağında dokuz buçuk kabile, Putperest diyarında ise iki buçuk kabile vardır. Yusuf, babası Mısır'da öldüğünde, onu getirtti ve El-Halil'de kardeşleriyle birlikte gömdürdü. Ve Yusuf öldüğünde, İsrailoğulları Mısır toprağından Vaadedilmiş Topraklar'a geldiklerinde kemiklerini getirdiler ve atalarıyla birlikte gömdüler. İbrahim orada yaşadığı zamanlarda orada hiç şehir yoktu; ancak daha sonra bu şehir kuruldu ve Aziz İbrahim orada bulunduğu için ona Aziz İbrahim (El-Halil) adı verildi. Bu şehir Kerek senyörüne aitti ve İsa Mesih'in doğduğu Beytüllahim'e beş fersah mesafededir.

Beytüllahim bir şehirdir, ancak çok büyük değildir, çünkü yalnızca tek bir caddesi vardır. Ve Beytüllahim'den Kudüs'e kadar iki fersahtır.

Beytüllahim ile Kudüs arasında, meleklerin İsa Mesih doğduğunda Gloria in excelsis Deo ilahisini söyledikleri yerde Rum keşişlerinin bir manastırı vardır. Ve oradan çobanlara ayrıldılar ve onlara dünyanın Kurtarıcısının doğduğunu müjdelediler; ve onlara Beytüllahim'e gitmelerini, orada olduğunu ve onu bezlere sarılmış halde bulacaklarını söylediler. Ve onlar gittiler ve her şeyi tıpkı meleklerin kendilerine söylediği gibi buldular. Bunun üzerine gördükleri şeyden dolayı İsa Mesih'e şükrettiler

ve övgüler sundular. Bu manastırın yakınında Camp flori (Çiçekli Tarla) denen bir toprak parçası vardır.
Şimdi size Şeytan Denizi'nden (Ölü Deniz) bahsedeceğiz. Bir gün İbrahim, Mamre (Mambré) adı verilen bir vadide bir ağacın altında oturuyordu ve yoldan bir adamın geldiğini gördü; ayağa kalktı, onu karşılamaya gitti ve kendisiyle birlikte konaklamasını rica etti. Yanına yaklaşır yaklaşmaz ona secde etti. Secde ettiğinde üç kişi gördü. Birini gördü ve birine secde etti; üçünü bir arada ve tek bir kişide gördü. Kendisiyle birlikte konaklamasını, ayaklarını yıkamasını ve biraz ekmek ve su yemesini rica etti. Ve o orada biraz kaldı ve birlikte konuştular; ancak size onların ne konuştuklarını söylemek istemiyorum. Bir süre orada kaldıktan sonra ayrıldı ve İbrahim onu uğurladı. Biraz uzaklaştığında, Rabbimiz Kerek (le Crac) tarafındaki ovaya baktı; orada şimdi Şeytan Denizi vardır ve orada biri Gomorra, diğeri Sodom olmak üzere beş şehir bulunuyordu. Diğerlerinin adlarını size söylemeyeceğim. Bunun üzerine Rabbimiz İsa Mesih, bu şehirlerin pis kokusuna artık dayanamadığını ve orada bulunan doğaya aykırı çirkin günah yüzünden onları yerin dibine batıracağını söyledi. Ve bu sebeple bugün bile doğaya aykırı günah işleyenlere, Sodom adlı şehir yüzünden Sodomlular (Sodomites) denir. Gomorra ise, orada bulunan açgözlülük ve tamah yüzünden bir başka günahı simgeler; çünkü açgözlülük ve tamah, orada akan Ürdün nehrinin sularıyla dolan Gomorra'dan daha fazla dolup taşamaz.
Bunun üzerine İbrahim Rabbimize, tufanı gönderdiğinde bir daha tufan göndermeyeceğine dair Nuh'a ettiği yemini hatırlamasını söyledi. Sonra İbrahim, şehirde elli dürüst adam varsa bu yüzden intikam alıp almayacağını sordu. Ve Tanrı, elli dürüst adam varsa intikam almayacağını söyledi. Sonra kırk beş diye sordu ve Tanrı da öyle dedi; ve İbrahim beşer beşer indirerek ona kadar geldi. Ve Tanrı, on kişi varsa intikam almayacağını söyledi. Bunun üzerine İbrahim Rabbimizi daha fazla sıkmaktan korktu, bu yüzden sustu. Sonra izin istedi ve ayrıldı.
Bunun üzerine Tanrı, iki genç adam kılığında Sodom'a Lut'un yanına iki melek gönderdi; onlar gittiler ve Lut onları misafir etti. Bunun üzerine eve girdiklerini gören şehir halkı arkalarından gitti ve onlarla isteklerini yapmak istediler. Bunun üzerine Lut onlarla karşılaşmaya çıktı; onlara merhamet diledi ve evinde hiç erkek olmadığını, ancak isteklerini yapabilecekleri iki kızı olduğunu söyledi. Ve onlar geri çekildiler; evi basmak ve ele geçirmek için toplandılar. Ancak evde ne kapı ne pencere bulabildiler, aksine ev yukarıya doğru taş duvar gibiydi; bunun üzerine ayrıldılar ve herkes kendi evine gitti.
Bunun üzerine melekler Lut'a şehirlerin ertesi gün yerin dibine batacağını ve şehirde götürmek istediği hiçbir dostu varsa onu götürmesini söylediler. Bunun üzerine Lut, iki kızının nişanlısı olan iki adama gitti; onlara şehirlerin ertesi gün batacağını söyledi; ama onlar dışarı çıkmak istemediler, aksine içeride kaldılar. Ertesi sabah olduğunda, melekler Lut'u, karısını ve iki kızını aldılar ve oradan ayrıldılar. Şehirden biraz uzaklaştıklarında melekler geldi ve izin istediler ve dışarı çıktıkları şey yüzünden arkalarına bakmamalarını söylediler. Melekler izin isteyip ayrıldıklarında, gökten gelen ateş düştü ve bütün toprağı ve şehirleri ve içindeki insanları ve her şeyi yerin dibine batırdı. Ve o toprağın battığı yerde, Şeytan Denizi denen bu deniz vardır.

Lut'un karısı ise korku yüzünden arkasına baktı ve hemen bir tuz heykeline dönüştü. Bundan şöyle bir şey olur ki, etraftaki ülkenin halkının söylediğine göre, Pazartesi sabahı denizden siyah bir canavar çıkar ve bu tuz taşını yalar; Cumartesi günü öğleden sonra taş tamamen yalanmış olur. Ve size bahsettiğim bu canavar bir inek gibidir; ve her Pazartesi geldiğinde onu tamamen sapasağlam bulur. Ve bu her hafta meydana gelir.

Şimdi size kendisi ve iki kızıyla kaçan Lut'tan bahsedeceğiz; ve o kadar kaçtılar ki Segor (Tsoar) adlı bir şehre vardılar. Lut kendisi ve iki kızıyla bu şehre geldiğinde, orada hiç kimseyi bulamadılar, aksine herkes kaçmıştı. Lut'un iki kızı bunu görünce birbirleriyle konuştular ve dünyada kendilerinden başka hiç kimsenin kalmadığını ve Tanrı'nın kendilerini halkı çoğaltmak için sağ bıraktığını sandılar. Bunun üzerine babalarının kendilerinden çocuk sahibi olabilmesi için tavsiye aldılar; çünkü o dürüst ve kutsal bir adamdı, öyle ki ona hile yapmazlarsa onlara yaklaşmazdı. Bunun üzerine o şehirde buldukları şaraptan ona içirdiler; sonra sarhoş yatarken kızların en büyüğü onunla yattı ve ondan iki oğul gebe kaldı, ki bunlardan daha sonra büyük halklar türedi. Ertesi gün diğerine de aynısını yaptılar ve o da iki oğul gebe kaldı, ki bunlardan daha sonra büyük halklar türedi.

Şimdi size Lut'tan bahsetmeyi bırakıp, nehre iki fersah mesafede bulunan bir şehirden bahsedeceğiz; ülkenin halkı İsrailoğullarının Vaadedilmiş Topraklar'a geldiklerini ve oradan geçmeleri gerektiğini duyduklarında çok korktular. Bu şehrin adı Eriha (Jericop) idi ve mıknatıs taşından kapatılmıştı. İsrailoğulları nehri geçtiklerinde, girişte Vaadedilmiş Topraklar'da bulunduğu için orayı kuşattılar. Bu şehir o kadar güçlüydü ki hiçbir şey yapamıyorlardı. Bunun üzerine Rabbimize bu şehri alabilmeleri için kendilerine öğüt ve yardım vermesi için dua ettiler. Bunun üzerine Rabbimiz onlara pirinç borazanlar yapmalarını ve yedi gün oruç tutmalarını ve şehrin etrafında tören alayıyla (prosesyon) yürümelerini emretti; yedinci gün her biri borazanını getirecek ve şehrin etrafında dizildiklerinde her biri borazanını öttürecekti, böylece şehri alacaklardı. İsa Mesih'in emrine hiç karşı gelmediler ve her şeyi tıpkı emrettiği gibi yaptılar. Borazanlarını dizildiklerinde öttürdüler ve öttürdüklerinde şehrin surları yıkıldı. Ve içeri girip şehri ele geçirdiler.

Bu şehrin yakınında yılanlarla dolu çorak bir arazi (gastine) vardır. Tiryak (panzehir) yapılan yılanlar orada yakalanır. Ve eğer onları nasıl yakaladıklarını duymak isterseniz: onları yakalayan iyi adam bir boynuz alır, çorak arazinin etrafını dolaşır ve büyü yaparak boynuzunu öttürür. Onu duyan bütün yılanlar yanına gelirler ve o da onları bir kuzu gibi kolayca yakalar ve şehirlerde tiryak yapanlara satar. Şimdi bu yılanlarda şöyle bir bilgelik vardır: onun büyüsünü duyduğunda, kulaklarından birini toprağa dayar, diğerini ise kuyruğuyla tıkar ki büyüyü duymasın; bu şekilde kurtulur. Bu tiryakla yapılan bu yılanlarla her türlü zehirlenmeden şifa bulunur.

Şimdi size Arabistan'da ve oradaki çöllerde bulunan iki yılandan daha bahsedeceğim. Hiçbir zaman ikiden fazla olmamıştır ve olamaz da; ve öylesine sıcak doğalı ve pis kokuludurlar ki üzerinde uçan hiçbir kuş yoktur ki konduğu yerde sıcağından ve çıkardığı pis kokudan hemen ölmesin; ve kokusunu aldığı anda hemen ölmeyecek hiçbir hayvan yoktur. Şimdi size nasıl doğduklarını ve nasıl ortaya çıktıklarını anlatacağım; çünkü biri diğerini öldürür. Çiftleşme zamanı geldiğinde dişi

yanına gelir, erkek başını dişinin ağzının içine sokar: dişi orada gebe kalır. Gebe kaldığı anda dişlerini sıkar ve erkeğin başını koparır ve böylece ölür. Ve doğum zamanı geldiğinde dişi yarılır ve içinden iki yılan çıkar, biri erkek diğeri dişi. Her zaman tamamen böyle yaparlar.

Şimdi size yılanlardan bahsetmeyi bırakıp, İsa Mesih yeryüzünde dolaşırken Eriha'da yaşayan zengin bir adamdan bahsedeceğiz. Bazı insanlar onun tefeci olduğunu söylerler. İsa Mesih'i görmeyi çok arzuluyordu. Bir gün İsa Mesih Eriha'ya gelirken duydu ve onu karşılamaya gitti ve İsa Mesih'in geçmesi gereken yolun üzerindeki bir ağaca çıktı ki onu iyi görebilsin; ve kısa boylu olduğu için ve onu daha iyi göremediği için büyük kalabalık yüzünden ağaca çıktı. İsa Mesih ağaca yaklaştığında, yukarıda olduğunu ve neden çıktığını çok iyi biliyordu. Onu adıyla çağırdı ve ağaçtan aşağı inmesini, çünkü o gün onun kalesinde konaklamak istediğini söyledi. Onun adı Zakkay'dı (Zaceus). Hemen aşağı indi ve İsa Mesih'in kendisiyle konaklayacağını söylediği için sevinçli ve büyük bir şenlik yaparak İsa Mesih'e geldi ve şöyle dedi: "Efendim, bana yaptığınız bu onurdan dolayı bütün mallarımın yarısını yoksullara vereceğim; ve eğer birinden haksız yere bir şey aldıysam, dört katını geri ödeyeceğim."

Orada, o yolda İsa Mesih, gözleri hiç görmediği için arkasından görme yetisi diye bağıran bir adamı iyileştirdi. Oradan Eriha'ya bir fersah mesafede, Tanrı'nın yüksek bir dağda oruç tuttuğu Kırk Gün Dağı (Quarantaine) vardır.

Bu dağın eteğinde çok iyi ve güzel bir çeşme vardır; Peygamber İlyas (Elyzeie) zamanında öyle harika bir doğası vardı ki dokunduğu hiçbir şey gök altında hiçbir yeşillik yetiştirmezdi; hiçbir kadın doğurmazdı, ne hayvan ne de başka hiçbir dişi yavrulamazdı, aksine hiç doğurmamış gibi kısır kalırdı. Bunun üzerine İlyas geldi, onu kutsadı ve içine tuz attı. İlyas onu kutsadıktan sonra hiçbir kötülük yapmadı, aksine çok iyilik yaptı ve Eriha'nın bütün toprağını ve bahçelerini nehre kadar suladı. Tanrı'nın oruç tuttuğu bu Kırk Gün Dağı çöldedir, nehrin berisindedir; ve Vaftizci Yahya'nın yaşadığı çöl nehrin ötesindedir. Ve nehrin yakınında, İsa Mesih'in vaftiz olmaya gelenleri vaftiz ettiği ve İsa Mesih'in vaftiz edildiği yer vardır. Ve İsa Mesih'in vaftiz edildiği nehir kıyısında Aziz Yahya denen Rum keşişlerinin bir manastırı vardır. Eriha ile Kudüs arasında Kızıl Sarnıç (Rouge Cisterne) denen bir yer vardır. Orada yalnızca Kudüs'ten Eriha'ya ve nehre gidenlerin konakladığı bir han vardı. Ve burası, Yahudiler İsa Mesih'e komşusunun kim olduğunu sorduklarında İncil'de bahsettiği Samiriyeli'nin yolda yaralı bulduğu adamı taşıdığı yerdir. Onun hakkında konuşurken, yasadaki en büyük emirlerin neler olduğunu sordular. Ve o onlara "Tanrı'yı her şeyin üstünde ve komşunu kendin gibi sevmek" dedi. Bunun üzerine bir adamın Kudüs'ten Eriha'ya giderken hırsızların eline düştüğünü, hırsızların onu yakalayıp soyduğunu ve yaralayıp yolda yarı ölü bıraktığını söyledi. Sonra oradan bir rahip geçti, ona baktı ve geçip gitti ve onu bıraktı. Sonra bir diyakoz geçti ve o da aynısını yaptı. Sonra bir Samiriyeli geçti ve bir yük hayvanına biniyordu. Onu görünce indi, adamı kaldırdı ve size söylediğim hana taşıdı ve evin sahibine iki dinar verdi, yaralarını şarapla yıkattı ve yağ sürdürdü. Ve evin sahibine ona iyi bakmasını ve yapacağı bütün masrafları ve harcamaları iyileşinceye kadar geri ödeyeceğini söyledi. Bunun üzerine İsa Mesih Yahudilere bunlardan hangisinin daha yakın komşu olduğunu sordu. Ve onlar ona

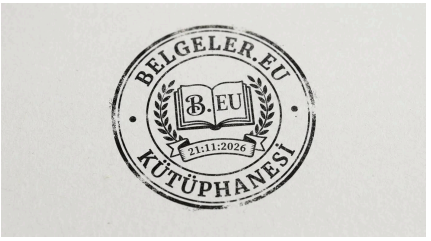
acıyan kişinin olduğunu söylediler ve İsa Mesih onlara gidip aynı şekilde yapmalarını söyledi.
Şimdi size Nablus'tan (Naples), nasıl konumlandığından bahsedeceğiz; İsa Mesih yeryüzünde dolaşırken henüz Nablus yoktu. Ve orada ilk Samiriyeliler konaklamışlardı. Nablus iki dağ arasında yer alır; dağlardan birine Kabil Dağı (Montaigne Kain), diğerine ise Habil Dağı (Montaigne Abel) derler. Habil Dağı kışın ve yazın orada bulunan çok sayıda zeytin ağacı yüzünden her zaman yeşildir. Kabil Dağı ise her zaman kuraktır, öyle ki taş ve çakıldan başka bir şey yoktur. Kabil Dağı'nın eteğinde Sihar (Cicar) adlı bir şehir vardır. Bu şehir doğan güneş tarafında, Habil Dağı'nın başında yer alır. Doğan güneş tarafında İbrahim Dağı (Montaigne Saint Abraham) denen bir dağ yer alır. Bu dağın tepesinde Beytel (Betel) denen bir yer vardır. Tanrı emrettiğinde İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmeye götürdüğü yer burasıdır; ve orada bir meleğin oğlunun yerine kurban etmek üzere hazırladığı bir kuzu buldu.
Bu dağın yanında, doğan güneş tarafında, İsa Mesih yeryüzünde dolaşırken Samiriye (Samaire) denen bir şehir vardı. Bu şehrin altında Şekem (Cycem) denen bir ova bulunuyordu. Orada Yakup'un yaptığı ve oğlu Yusuf'a verdiği bir kuyu vardı; şehrin insanları oraya su almaya giderlerdi. Bunun üzerine bir gün İsa Mesih Celile'den Kudüs'e giderken, yiyecek satın almak için Sihar'a gitmiş olan havarilerini beklemek üzere bu kuyuya geldi; ve orada Samiriye şehrinden su almaya gelen bir Samiriyeli kadın buldu. İsa Mesih ona kendisine su vermesini söyledi ve kadın ona: "Sen Yahudisin, ben Samiriyeliyim, kabımdan sana içecek vermem hiç uygun değildir" dedi. Bunun üzerine İsa Mesih Samiriyeli kadına: "Senden içecek isteyenin kim olduğunu bilseydin, ondan sana hayat suyu vermesini isterdin" dedi. Bunun üzerine Samiriyeli kadın: "Efendim, bana bu hayat suyunu ver ki bir daha susamayayım ve buraya gelmek zorunda kalmayayım, çünkü kuyu çok derindir ve şehir çok yüksektedir, bu yüzden buraya su almaya gelmek bana çok zor geliyor" dedi. Bunun üzerine İsa Mesih ona kocasını çağırmasını söyledi ve kadın hiç kocası olmadığını söyledi ve İsa Mesih ona doğru söylediğini ve beş kocası olduğunu ve birlikte yaşadığı adamın kendi kocası olmadığını söyledi. İsa Mesih ona benim size söylediğimden çok daha fazla söz söyledi, ama ben size her şeyi anlatamam. Bunun üzerine Samiriyeli kadın testilerini orada bıraktı ve geldiği bütün şehir boyunca kendisine yaptığı her şeyi söyleyen gerçek bir peygamber bulduğunu haykırarak gitti. Sonra yiyecek satın almaya gitmiş olan Sihar havarileri geldiler ve İsa Mesih'e yemek yemesini söylediler ve o onlara onların bilmediği bir yiyeceği yediğini söyledi. Bunun üzerine havariler aralarında Samiriyeli kadının ona yemek verdiğini söylediler ve onu Samiriyeli kadınla baş başa görünce çok şaşırdılar. Bu kuyu Nablus'a yarım fersah mesafededir.
Şimdi size Samiriye adlı şehirde Peygamber İlyas zamanında olan şeyden bahsedeceğim. Bir keresinde Şam kralı şehri kuşattı ve içeride öylesine büyük bir kıtlık yarattı ki iki kadın çocukları üzerinde anlaşma yaptılar; önce birininkini, o yenildiğinde ise diğerininkini yiyeceklerdi. Bunun üzerine birini yediler. Ertesi gün çocuğu yenmiş olan kadın diğerine ve yoldaşına gelip çocuğu hâlâ sağ olan kadına

yemeleri için onu vermesini söyledi. Ve o çocuğunu asla yemeyeceklerini söyledi, Tanrı'nın izniyle.
Onlar bu çocuk yüzünden çekişirlerken, toprak kralı oradan geçti ve neleri olduğunu sordu; ve onlar çocukları üzerinde böyle bir anlaşma yaptıklarını söylediler. Kral buna öylesine üzüldü ki elbiselerini yırttı ve atından yere indi ve bir asker aracılığıyla Peygamber İlyas'ı öldürmesini emretti, çünkü bu olay onun zamanında olmuştu. Askerler İlyas'a giderken, İlyas evinde ileri gelenlerle oturmuş onlarla konuşuyordu ve onlara şöyle dedi: "Kral beni öldürmesi için askerini gönderiyor." Askerler kapıya çarparlarken, kral arkalarından geldi. Kral İlyas'a geldiğinde, İlyas ona işin böyle olduğunu söyledi. Ve şehirde bir güvercin gübresinin dörtte birinin Kutsal Yazıların dediği gibi on dinara satıldığı oldu. Bunun üzerine İlyas krala üzülmemesini, çünkü ertesi gün güneş doğmadan önce şehirde o kadar çok bolluk olacağını söyledi ki bir muid buğday unu iki denier'ye, bir muid arpa ise bir denier'ye satılacaktı. Bunun üzerine kralın yanında bulunan ve kralın omuzlarına elini koyduğu bir şövalye, yarına kadar gökten un ve arpa yağsa bile bütün bu pazarın olamayacağını söyledi. Bunun üzerine İlyas onu gözleriyle göreceğini ama ondan yemeyeceğini söyledi.
Şimdi şehirde cüzzamlılar vardı; ordugâha gitmeye karar verdiler ve şehirde açlıktan ölmektense orduda öldürülmeyi tercih ettiklerini söylediler. Gece olduğunda şehirden çıktılar ve ordugâha gittiler; ve oraya vardıklarında ne erkek ne de kadın hiç kimseyi bulamadılar, aksine çadırları ve otağları her türlü etle dolu olarak ve bütün yük hayvanları ile binek hayvanlarını bağlı olarak buldular. İçeri girdiler, yeterince yediler ve içtiler ve istedikleri kadar eşya aldılar ve bunu şehirde bildirmeden önce sakladılar. Gün ağardığında şehrin kapısına geldiler ve kapıyı koruyanlara seslendiler ve onlara krala orduda hiç kimse olmadığını ve ordugâhı her türlü malla dolu bulduklarını ve ordu halkının gidip her şeyi bıraktığını bildirmelerini söylediler. Kral geldi, otuz adamı ata bindirdi ve dışarıda şehri kuşatanların şehirde büyük kıtlık olduğunu bildikleri için bir pusu olup olmadığını anlamak üzere bütün etrafı dolaşmak için dışarı çıkardı; çünkü eğer şehrin halkı dışarı çıkarsa şehre kendilerinin girebileceğinden şüpheleniyorlardı.
Kral gittiklerini ve hiçbir pusu olmadığını öğrenince, şehrin kapısını açtırdı ve halk ete doğru dışarı çıktı. Bunun üzerine kral İlyas'ın etin bolluğunu göreceğini ama ondan tadamayacağını söylediği şövalyeye geldi. Ona kapıyı korumasını ve kimsenin kavga veya çarpışma çıkarmamasını emretti. Orada İlyas'ın dediği gibi et pazarını gözleriyle gördü ama ondan tadamadı; çünkü öylesine ezildi ki orada boğuldu.
Bu Samiriye şehri İsa Mesih zamanından sonra, Vespasianus yeryüzündeyken tamamen yıkıldı; artık orada ne şehir ne de kasaba vardır, yalnızca Samiriyelilerin sahip olduğu ve Paskalya'da kurban kestikleri bir kilise vardır: başka hiçbir yerde kurban kesemezler, tıpkı Yahudilerin de Kudüs tapınağı dışında hiçbir yerde kurban kesememeleri gibi. Oraya Mısır toprağından, Şam toprağından, bütün Putperest diyarından ve yaşadıkları diğer topraklardan Samiriyeliler gelirler. Bu insanlar Yahudilerin Paskalya'sı olduğu gün Paskalya'ya gelirler ve Paskalya'yı kutlarlar. Orada kurban keserler.
Nablus'a iki fersah mesafede Betulia (Beteron) denen bir kale vardır. Eskiden İran kralı Nebukadnezar'ın bir seneschal'i olan ve bu kaleyi kuşatan biri vardı. Bu

seneschal'in adı Holofernes (Oliferne) idi. Kuşatıldıklarında kaledekiler çok büyük bir sıkıntıya düştüler, çünkü Tanrı'dan başka hiçbir yerden yardım beklemiyorlardı. Bunun üzerine oruç tuttular ve Meryem Ana'ya kendilerine yardım etmesi için dua ettiler. Rabbimiz Tanrı onların oruçlarını ve dualarını gördü ve size anlatacağım şekilde onlara yardım etti. Çünkü Tanrı kalede bulunan ve adı Yudit (Judit) olan dul bir hanımefendinin kalbine ve düşüncesine kaleden güzelce giyinmiş ve süslenmiş olarak çıkma isteği koydu; ve ordugâha gitti ve aklıyla, sanatıyla ve kurnazlığıyla ve Rabbimizin iradesiyle bir gece ordunun efendisi olan Holofernes'in başını kesti ve kaleye götürüp kale kapısının üzerindeki bir kazığa diktirdi. Ertesi sabah ordugâhtakiler kalktıklarında ve efendilerinin başını kale kapısının üzerinde gördüklerinde hepsi kaçmaya başladılar. Ve kaledekiler arkalarından dışarı çıktılar, onları kovaladılar ve gündüz sürdüğü sürece öldürdüler. Rabbimiz Tanrı bu kaleyi işte böyle kurtardı.

Nablus'a iki fersah mesafede Sabat (Sebaste) denen bir şehir vardır ve Nablus'tan Nasıra'ya gidilen yol üzerindedir. Vaftizci Yahya'nın bedeni bu şehre gömülmüştü. Herodes başını kestirdiğinde havarileri onu oraya taşımışlardı. Bir süre sonra Herodes onun oraya gömüldüğünü duyduğunda, oraya adam gönderdi ve kemiklerini topraktan çıkarttırıp yaktırdı ve küllerini savurttu; ve bu sebeple bugün bile Aziz Yahya gecesi çocuklar ateş yakarlar, çünkü kemikleri yakılmıştı.

Nablus'tan Kudüs'e on iki fersah ve Nablus'tan Nasıra'ya on iki fersahtır; ve Nablus Nasıra ile Kudüs'ün tam ortasındadır. Şimdi Nablus'tan deniz kıyısındaki Kayserya'ya on iki fersah, Nablus'tan Ürdün nehrine ise beş fersahtır; ancak nehir İsa Mesih'in vaftiz edildiği yerde değildir, çünkü vaftiz edildiği yer Nablus'tan oldukça uzaktadır; ancak hepsi Ürdün nehridir.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek